Валерій Бондаренко

МОЯ КНИЖКА,

АБО НЕУНИКЛИВО І БЕЗ ГРИМУ

Про себе і «Машинку» вирізнено

ОЛДІ ПЛЮС

2023

УДК 821.161.2-94’06
Б81

Бондаренко В. І.
Б81 Моя книжка, або неуникливо та без гриму, дитяча, доросла / Валерій Бондаренко. – Одеса : Олді+, 2023. – 494 с.

ISBN 978-966-289-744-9

УДК 821.161.2-94’06

ISBN 978-966-289-744-9
© Валерій Бондаренко, 2023

Ти знаєш, що ти Людина?
Ти знаєш про це, чи ні?
Усмішка твоя – єдина,
Мука твоя – єдина,
Очі твої – одні.
Більше тебе не буде…
Завтра на цій землі
Інші ходитимуть люди,
Інші кохатимуть люди –
Добрі, ласкаві й злі.
Сьогодні усе для тебе –
Озера, гаї, степи.
І жити спішити треба,
Кохати спішити треба –
Гляди ж, не проспи!

(Василь Симоненко)

Моя книжка «МОЯ КНИЖКА, АБО НЕУНИКЛИВО І БЕЗ ГРИМУ» має дві частини. Першу – «дитячу», під назвою «ДИТИНА ВІЙНИ», Другої світової, і другу – «дорослу», під назвою «ОТЯМСЯ, "МАШИНКО"!».

Написані вони за різними мотивами. Спільним для них є тільки мій життєвий шлях, просто як тло, на лоні якого подані події та люди, саме такими, як я їх особисто сприймав, намагаючись залишитися об’єктивним і неупередженим, певним чином не цураючись емоцій.

Тому це і не автобіографічна оповідка, і не художній твір, просто звичайна оповідь про реальні факти, але оповідь, що не позбавлена чуття, двох різного спрямування частин, про що говорять навіть їх заголовки.

Старався написати їх пр*и*кладними і мовою, доладною читачеві.

З М І С Т

Хроніка …… 5
Мотивація …….. 9
Частина перша, «дитяча». **ДИТИНА ВІЙНИ**
Дитина миру …….. 14
Подія І. Авіабомбування, або Перше знайомство з кошмаром …….. 19
Подія ІІ. Родовід, або Дідизна …… 20
Подія ІІІ. Евакуація, або Подорожування міжріччям Гайчур – Волга .. 24
Подія IV. Переправа, або Берег правий – берег правий …….. 25
Подія V. Вибір, або… Ніяких «або», просто «Вибір» ……. 27
Подія VI. Назад до окупації, або Подорожування міжріччям Волга – Гайчур ……. 28
Подія VII. Незвичайна зустріч, або Кукурудзяне поле …….. 30
Подія VIII. До своїх пенатів, або Перше повернення ……. 31
Подія IX. Велика рідня, або Дядько Михайло та наші родичі …… 33
Подія X. Робота у німців, або робота не на німців ……. 37
Подія XI. Від окупації до визволення, або Три епізоди …… 38
Подія XII. Мирне небо, або Трансфер на волах …….. 41
Подія XIII. Квазіеміграція, або Із Гуляйполя до Риги ……. 48
Подія XIV. Передодень, або Перший раз у нульовий клас ……. 51
Подія XV. Спокута, або Уроки Нюрнберга ……. 53
Подія XVI. До своїх пенатів, або Друге повернення …….. 55
Подія XVII. Повоєнна скрута, або Третій Голодомор ……. 58
Солдат війни …… 62
Перепуття ……. 66
Частина друга, «доросла». **ОТЯМСЯ, "МАШИНКО"!**
Глава І. Мій ректор ……. 72
Глава ІІ. Предтеча …….. 93
Глава ІІІ. Перше знайомство …….. 100
Глава IV. Становлення ……. 107
Глава V. Входини …… 115
Глава VI. Кафедра ……... 139
Глава VII. Без науки немає кафедри …… 181
Глава VIII. Крутий бізнес …….. 267
Глава IX. Покажи студентові Європу …….. 293
Глава X. У сім'ї не без рекетира …… 313
Глава XI. Коридорні пристрасті …… 328
Глава XII. Гірка доля мого навчального посібника ……331
Глава XIII. Моральні заохочення ……... 361
Глава XIV. Факультет …… 378
Глава XV. Пам'ятна медаль, або 20 років потому …….. 460
Додаток А. Неопублікована стаття ……. 477
Додаток Б. До уваги небайдужих …… 480
Список умовних скорочень …… 489

Х Р О Н І К А

Колесо мого особистого життя – це події (від швидкоплинних до довготривалих, від строкатих й барвистих до монотонних, від праці до перепочинку), процеси (евакуація і квазіеміграція, окупація і визволення, воєнні і мирні, у бойових умовах та у тилу, праці та дозвілля), вишкіл (дитячий садок, школа, технікум, університет, аспірантура), робота (виробнича, викладацька, наукова, бізнесова у себе в країні та за кордоном).

До цього часу не було лише «заслуженого відпочинку» за двох обставин – я не наскільки заслужив його, як настільки не заморився.

Цю книгу я написав у двох частинах.

Перша частина – «дитяча», оповідка «Дитина війни» – про себе як дитину війни, Другої світової, та про події, що розгорталися навколо мене під час війни, більш докладно та опісля її, коротко. Загалом перші 17 років мого життя (1938-1955 рр.).

Натомість колесо мого життя має чотири сектори, дивись таблицю нижче.

Сектори колеса мого життя.

Сектор	Термін	Час
Дитина Миру	3,5 роки (01.1938-06.1941	Довоєнний
Дитина Війни	14 років (07.1941-06.1955)	Воєнний, повоєнний та опісля
Перепуття	3 роки (07.1955-08.1958)	Навчання і робота
Служіння «Машинці»	понад 64 роки (з 09.1958)	

Першу частину книги я написав ще наприкінці позаминулого 2021 року. Писав та й думку гадав, видавати її чи ні. Я ж аматор, а не письменник, але намагався писати з емоціями.

До цього я книги писав, проте не художні, вони були наукового спрямування або з технічної освіти, там емоцій немає, нарівні як й у офіційних документах (службові, доповідні, пояснювальні записки, розпорядження тощо), писав і накази, як Голова Запорізького обласного осередку Української

асоціації інженерів-електриків та Генеральний директор спільного підприємства з іноземним партнером «Інтерсистема».

Відомо, що усі ділові папери пишуться виключно у нейтральному тоні, так що писати з емоціями можливостей у мене практично не було. Емоції у них домислювалися між рядками, коли йшлося про критику за факультетські негаразди керівництва рідного електротехнічного факультету та керівництва його керівництва, себто ректорат. Це траплялося часто, протягом десятиліть, на превеликий жаль марно (мається на увазі у дії на керівництво, а не у зворотній дії на мене).

Хронологія моєї Одіссеї, як Дитини миру і війни, наведена у таблиці.

Моя Одіссея, як Дитини миру і війни.

Подія	Позначення місця	Позначення часу, рік, місяць
Довоєнні роки	м. Гуляйполе	січень 1938 р. – червень 1941 р.
Евакуація	міжріччя Гайчур – Волга	липень 1941 р.
Повернення до окупації	міжріччя Волга – Гайчур	липень-серпень 1941 р.
Окупація	м. Гуляйполе	1941-1943
Визволення	м. Гуляйполе	1943-1944
Квазіеміграція	м. Рига, Латвія	1945-1946
Повоєнний час	м. Гуляйполе	1947-1955

Книжка, що я написав, це вже зовсім інший коленкор, тут суть написаного слід розмішувати на емоціях, почуттях і ще, мабуть, на чомусь – я це й намагався зробити, на скільки вистачало хисту.

Якось на одному із каналів Українського ТБ я проглянув ефір з участю Засновника, директора та головного редактора видавництва для дітей і дорослих «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», знаного українського поета Івана Малковича, який проінформував телеглядачів про створення у видавництві потужної служби по роботі з авторами-початківцями, запрошував надсилати до них свої твори. Я й купився, відіслав свою «Дитину…» 21.01.2022 р.

На рукопис я сподівався отримати бодай один із трьох варіантів відповіді, був впевнений у цьому, що отримаю обов’язково.

1-й варіант – накидають купу зауважень, з огляду на які унеможливлять видання книги.

2-й варіант – мало вірогідний, після переробки, цей сюжет можна буде використати, бо така тематика не у пошані у нас (можливо, я просто не знайшов), все одно, їх було не рясно. А вона вкрай потрібна для збереження історичної пам’яті про Дитину війни в її викладі саме УКРАЇНСЬКОЮ дитиною війни.

3-й варіант – я взагалі не отримаю відповіді, навіть відмовної.

Мої прогнози щодо відповіді повністю виправдались. На жаль на сьогодні нею виявився третій варіант, після року марних сподівань.

Друга частина – «доросла», оповідка «Отямся, "Машинко"!» – про себе і свою діяльність, пов’язану з «Машинкою» протягом вже 66 років.

Назва «Отямся, "Машинко"!» – на перший погляд дивна, проте вона, як на мене, цілком слушна, обумовлена мотивацією написання цієї книги.

Хронологія моєї діяльності, пов’язаної з «Машинкою», наведена у таблиці нижче.

Хронологія моєї діяльності.

Подія	Час події, рік	Очільник та тривалість події. Прізвище, рік
Студент ЗМІ Асистент кафедри ЕМА Старший викладач кафедри ЕМА Заступник декана ЕТФ	1958-1976	Ректор П.Михайлов, близько 20 років (1958-1978)
Доцент кафедри ЕМА (1976-1979)	1976-1978	
	1978-1979	Ректор В.Попов, 15 років (1978-1993)
Завідувач кафедри ЕПА (1979-2019)	1979-1993	
	1993-1997	Ректор П.Краснокутський, 4 роки (1993-1997)
	1997-2019	Ректор С.Бєліков, понад 20 років (1997-2020)
Професор кафедри ЕПА (2019-2023)	2019-2020	
	2020-2023	В.о. ректора С.Яримбаш, Ректор В.Грешта, 4 роки (2019-2023)

ЗМІ – Запорізький машинобудівний інститут, така назва нашого ЗВО у 1957-1994 рр.

«Машинка» – неофіційна назва, якою з повагою й теплотою називають наш заклад вищої освіти (ЗВО) його студенти і співробітники багатьох поколінь.

Наприкінці серпня 1958 року я став студентом ливарного факультету (ЛФ) Запорізького машинобудівного інституту (ЗМІ) – через рік після

народження нашого ЗВО як «Запорізького машинобудівного інституту» – за спеціальністю «Електричні машини і апарати» (ЕМА), однолітком зі своєю випусковою кафедрою з тою ж назвою «ЕМА», створеною у 1958 році з такою ж назвою, як існуюча спеціальність.

За три роки потому кафедра ЕМА перейшла до складу щойно створеного електротехнічного факультету (ЕТФ). У той же рік, 1961, на ЕТ-факультеті була створена іще одна випускова кафедра ЕПУ/ЕПА («Електрифікація промислових установок» за спеціальністю «Електропривод і автоматизація промислових установок»).

З цим факультетом та з цими двома спеціальностями доля мене пов'язала аж до сьогодення (1958-2023 роки). Отже, «Машинці» наразі я присвятив 66 років свого свідомого життя, а це більше половини (на п'ять років) усієї 123^{х}-літньої історії «Машинки».

За часів ректорства П.Михайлова, протягом близько 20 років, я був студентом, асистентом, старшим викладачем, доцентом кафедри ЕМА, заступником декана ЕТФ, начальником створеної мною науково-дослідної закритої Спеціальної лабораторії та її науковим керівником, потім завідувачем кафедри електропривода і автоматизації промислових установок (ЕПА) протягом 40 років, з яких – за часів ректорства В.Попова 14 років (1979-1993 рр.), П.Краснокутського 4 роки (1993-1997 рр.) та С.Бєлікова понад 20 років (1997-2019 рр.). Останні понад чотири роки (2019-2023 рр.) – на посаді професора кафедри ЕПА (за часів ректора С.Бєлікова, в.о.ректора С.Яримбаша та ректора В.Грешти).

Сиджу собі і пишу ці рядки, на дворі 22 квітня 2022 року (друга година ночі), гуде сирена, а у нашому будинку бомбосховища немає, підвали під будинком привласнені підприємцями, до найближчого бомбосховища три квартали ходу, не зважаючи на ніч і комендантську годину…

Отримавши від фахівців третій варіант відповіді на мій рукопис, я все ж таки наважився на публікацію – з огляду на наведене далі мотивування.

М О Т И В А Ц І Я

Частина перша «Дитина війни»

Хочу зосередити твою увагу, читачу, на феномені дитини війни, української дитини війни, про її поневіряння, ущербне або вкрадене дитинство у воєнні та повоєнні часи, її долю, статус та ялове законодавство щодо неї у подальшому. Сам усе це пережив.

Сам був Дитиною війни, Другої світової, свідомим свідком і учасником подій цієї війни, пов'язаних з дітьми, від самого її початку і до самого її кінця, й опісля. Усе пам'ятаю, наче це було вчора.

З іншого боку, я достеменно не знаю, чи достатньо віддзеркалене буття Української дитини цієї війни у різних назвах, художній літературі, романах, поезіях, п'єсах, кінофільмах, художніх і документальних, відеоматеріалах, художніх полотнах, графіці, скульптурах, пам'ятках і пам'ятниках, у будь-яких інших мистецьких жанрах.

Можливо, воно й є, проте цього, мабуть, замало.

Маю великий сумнів, що ця оповідка стане об'єктом створення лібрето, сценарію, кіносценарію, сюжету тощо якогось твору мистецтва. Але глибоко переконаний, буде яка-ніяка книга, а це збереження певної частки історичної пам'ятки конкретного буття Української Дитини Другої світової війни.

Частина друга «Отямся, "Машинко"!»

У відповідності до названої хронології – 66 років із моєї трудової біографії, пов'язаних з історією і розвитком рідної «Машинки» – а це термін, що на п'ять років наразі перевищує половину всієї історії нашого провідного у регіоні закладу вищої технічної освіти, до якого я прикипів душею і серцем. Мені є що сказати про цю історію, було б кому.

Інша справа, як я з цим впораюся.

Успіхи «Машинки» протягом багатьох десятиліть тішили мене, зігрівали й надихали. У той же час від негараздів мені боліло, особливо, як це стосувалося мого рідного електротехнічного факультету, який я знав, як ніхто

інший, мабуть краще за п’ять пальців своєї правиці, – а такі негаразди, як на мене, були, та ще й які.

Сказане, у першу чергу, стосується історії моєї активної позиції щодо розвитку ЕТ-факультету й «Машинки», протягом сорокаліття на посаді завідувача кафедри ЕПА, у межах цієї компетенції, до весни 2019 р.

А причин впадати у розпач від існуючих негараздів, від марних сподівань у протидії ним, впродовж названого періоду, у мене було аж за край, а фактів – хоч греблю гати. Саме фактів, які, при бажанні, легко навіть й тепер перевірити.

Про існуючі негаразди на ЕТФ, особливо останню чверть століття, я говорив відкрито, звертався усно й письмово до адміністрації (ректор, голова приймальної комісії С.Бєліков, перші проректори, проректори за підпорядкуванням).

Безпосередньою віссю декан ЕТФ В.Метєльський, проректор Д.Яримбаш – ректор С.Бєліков мої звернення ігнорувалися, а у відповідь, як правило, просто мовчанка, майже повна відсутність будь-якого офіційного реагування.

1-й мотив.

Така чвертьвікова деструктивна складова діяльності керівництва ЕТ-факультету і ректора стала предметом мого мотивування до написання книги, у якій я навів конкретні документи, факти, посилання на конкретні події, які, на моє переконання, у переважній більшості незаперечливо, неспростовно, невідпорно таку мотивацію обґрунтовували.

Нарівні з цим у книзі наведені конкретні документи, факти, посилання на конкретні події, які замовчувалися або ігнорувалися наведеною вище віссю, проте які могли б становити предмет гордості факультету і стати об’єктом надання ректором відповідного морального заохочення трудовому колективу.

І перше, і друге слід оприлюднювати для попередження перекручення, спотворення та переписування історії ЕТ-факультету, збереження історичної пам’яті «Машинки».

При цьому не слід забувати кадрових жертв свавілля декана ЕТФ В.Метєльського, який за допомогою проректора С.Яримбаша, при підтримці ректорів П.Краснокутського і С.Бєлікова, з меркантильних спонукань нищив кадровий фонд факультету, зокрема, проректор д.т.н., проф., завідувач кафедри ЕПП С.Юхимчук, декан ЕТФ Г.Ігонін, д.т.н., проф. кафедри ЕПП В.Скоробагатова, завідувач кафедри ЕМ В.Машкін, доц. кафедри ЕМ З.Дударенко та інші.

Це перший мотив, що примусив мене взятися за перо. Є ще два.

2-й мотив.

Бєліковська барельєфоманія. Як на мене, це теж намір С.Бєлікова переписати історію «Машинки», спотворити її історичну пам'ять.

Подивись, читачу, на центральну частину фасаду головного корпусу «Машинки».

Це вам що, вхід до Храму науки чи це пантеон або кладовище. На фрагменті фасаду встановлена низка цих барельєфів. Цей розцяцькований фрагмент наводить на думку про слушність польського вислову – za dużo nie jest zdrowe, у вільному перекладі українською мовою – що занадто, то не здраво (здорово).

Мабуть, це барельєфи потужних особистостей, які заслуговують всіляку шану і повагу. Правда, деякі з них не мають прямого відношення до власної історії «Машинки», а деякі з них навпаки мають до неї пряме відношення, але, мабуть, не заслуговують такої шани і поваги, а декому з останніх навіть не вистачило місця на цьому клаптику фасаду й він був перенесений до іншого навчального корпусу.

Йдеться про уславлених деканів «Машинки» Б.Борисова і В.Метєльського.

Візьміть останнього. Він, дійсно, уславлений, його понад чверть століття прославляв сам ректор С.Бєліков та його поплічники.

Що конкретно він зробив задля своєї слави. Тільки без показних слів і пишних пустопорожніх фраз. Кажіть – я буду загинати пальці. Геть нічого.

А уславлений декан Б.Борисов. Можливо, я помиляюсь, але мені здається, що не декан прославляв факультет, а навпаки, сама спеціальність факультету, з ключовим словом «автомобіль», найпопулярніша і дефіцитна у ті часи, рахуючи з початку 1960-х рр. (автомобіль став доступним, попервах тільки можновладцям, а потім і широкому загалу, автомобілями захоплювалися майже усі). До того ж, я особисто свідок, вартість бензину у 1957-1958 роках була меншою за вартість газованої води з сиропом, 19 копійок за 1 л бензину і 20-25 копійок за 1 л (чотири-п’ять склянок) газованої води з сиропом. Реноме факультету зросло завдяки цій спеціальності (факультет це перша похідна від спеціальності, а декан його – друга похідна від неї).

Можливо, декан Б.Борисов достойна, авторитетна і поважна людина, висококваліфікований фахівець, але практично з-за нього не дісталося на фасаді «Машинки» місця для барельєфа відомого металурга України, єдиного за всю історію «Машинки» науковця, Лауреата найбільш престижної державної премії в СРСР у галузі науки і техніки, єдиного вченого за всю історію «Машинки» з академічним званням Юлія (Юрія) Августовича Шульте.

3-й мотив.

Мотивувало мене взятися за перо – ще й видання ректором С.Бєліковим у 2020 році книги з двома заголовками («Виват, "Машинка"!» і «20 лет спустя»), яке мене здивувало з таких обставин.

Ректор одного з провідних українських технічних ЗВО, НУ "Запорізька політехніка", на початку 2020-х років написав книгу про університет… російською мовою. Це годі й коментувати.

Повернусь до цієї книги як до підстави для моєї мотивації.

Якщо книжка видана в ознаменування 120-ої річниці «Машинки», а її другий заголовок «20 років потому» чинний, то цитата у присвяті до книги «…с такой теплотой и любовью Сергей Беликов рассказывает об истории, становлении и развитии вуза, и о людях, посвятивших ему жизнь» (це далеко не 20 років) звучить дисонансом до терміну «20 лет спустя» – другого заголовку названої книги.

Ця цитата дозволяє мені стверджувати, що я (В.Бондаренко) присвятив, правда, не все життя, а тільки 66 років його, на благо «Машинці». Натомість ректор в отих «20 лет спустя» взагалі не визнавав ніякої користі від моєї діяльності у «Машинці», з подачі В.Метєльського і С.Яримбаша, а самому об'єктивно розібратися із ситуацією на електротехфаці С.Бєлікову, як ректорові, бракувало вдачі.

Шановний читачу, пам'ятаєш, що говорив Ярослав Гашек вустами поручика Дуба (вчителя математики у цивільному житті) бравому солдату Швейку: – Можливо, ви знаєте мене з хорошої сторони, а тепер узнаєте мене з поганої сторони. Я не такий добрий, як вам здається. Я будь-кого доведу до сліз.

Я на собі відчув діяльність ректора С.Бєлікова «з другої сторони», особливо у ставленні його до деструктивної діяльності керівництва ЕТФ, яке багатьох «доводило до сліз», й не тільки.

Саме про цю, другу сторону, і йдеться у дорослій частині моєї книги.

А перший заголовок книги ректора – привітання «Виват, "Машинка"!» – дійсно пасував би їй, якщо б не «друга сторона» діяльності ректора С.Бєлікова і його прибічників, у першу чергу.

На мій погляд, вона вимагає у рівній мірі заголовку-застереження «Отямся, "Машинко"!».

Частина перша, «дитяча».

ДИТИНА ВІЙНИ

ДИТИНА МИРУ

Дитиною миру я був перші 3,5 роки свого життя. До цього терміну я умовно зараховую ще й ті нетривалі моменти спокійного життя протягом чотирьох років війни, які пройшли без прямого нагадування про неї.

Мій вік 3,5 роки практично несвідомого життя – життя, як дитини миру (про який я особисто мало що пам'ятаю, це спогади моїх батьків, старших сестри і брата), переступивши який, став дитиною війни, починаючи з масованого прицільного авіабомбування німцями залізничної станції Ворошиловграда влітку 1941 року, у самому епіцентрі якого я опинився, і в подальшому, але вже усвідомленого життя.

Багато подій і епізодів цього життя, чи то у картинах, чи то у дрібних деталях, закарбувались на все життя, і про які маю намір говорити, дивлячись на них очима дитини, або дорослої людини, але в будь-якому разі, у суворій відповідності до пережитого.

Родом я із Гуляйполя на Запоріжжі. Моє місто має і неформальну, неофіційну назву, це МАХНОГРАД (для більшості ця назва розрада, для деяких огуда), яка за часів СРСР була особливо популярна в народі, можливо за тих обставин, що влада, у відповідності до більшовицької моралі, всіляко ганьбила Нестора Івановича Махна, начепивши на його особу ярлик бандита, ігноруючи його внесок у революції 1917-1921 рр. в Україні. Переважна ж більшість людей, обізнаних у дійсних подіях цієї революції, вважають Нестора Махна відомим українським військовим, політичним та громадським діячем.

А що стосується бандитизму, дійсно, в Гуляйполі у ті часи шастали різні банди, зокрема, найбільш відома, яка вже тоді мала розхожу назву БАНДА ЗЕЛЕНИХ. Мій тато, на згадку про цю банду, мав рубець через усю спину. Хлопчаки, оточивши одного з вершників тої банди, бігали навколо нього, виспівуючи куплети, що закінчувались А ЗЕЛЕНИХ МИ ПОВІСИМ НА ЗЕЛЕНІЙ ГІЛЦІ, той розлютився, вибрав момент і оперезав тата нагайкою.

Якось влітку, наприкінці 1950-х років, я, студент із Запоріжжя, з захопленням, протягом майже місяця, мандрував, в основному пішки, переважно південно-східною Грузією. Відвідав багато великих міст і маленьких

містечок і хуторів (декілька з яких, на ті часи, не мали до себе ніяких шляхів сполучення, крім ішачих стежок).

Це грузинський край, де добре знали українців, де були поселення, в яких жили переселенці з України. Грузинські поселення мали красиві назви, зокрема, Абастумані, Ахалкалакі, Ахалціхе, Вардзіа, Саірме (олень), Ткібулі, Ціхісджварі (дерев'яний хрест).

Найбільш поширене запитання місцевих до мене було, звідки родом. Відповідь з Запоріжжя їм нічого не говорила, а з ГУЛЯЙПОЛЯ у більшості викликала позитивні емоції, жваве обговорення і вигуки БАТЬКО МАХНО.

Я відвідував багато країн Європи, Азії, Африки і Америки і всюди одне й теж. Патріотів свого краю знають і з великою повагою ставляться до національних героїв не тільки свого народу, а й будь-якого іншого. Про бандитизм взагалі ніколи не йшлося.

Родився я на початку 1938 року, мешкав на вул. III-го Інтернаціоналу (тепер вул. Нестора Махна) до осені 1955 року. Після закінчення школи-десятирічки подався до Запоріжжя продовжувати освіту.

Я ніколи в світі, скільки себе не пам'ятаю, не був соньком, довго засинав, рано прокидався, спав мало, без жодної шкоди здоров'ю, більше того, був надзвичайно рухомим непосидою, як вдома, так і в школі. Ще у початкових класах до мене прикипіло прізвисько КРУТЯ, започатковане моєю першою вчителькою на прізвище Шкурупій.

Ще з раннього дитинства я далеко не байдуже ставився до змінювання погоди, а особливо до різних нестабільних або нестандартних природних явищ, а то й катаклізмів. Це раптові завірюхи-хуртовини з густим лапатим снігом взимку, або добрі опади з рясною заливною хлющею під гуркіт грому та мерехтіння блискавок.

У пору мого дитинства таких різких змінювань погоди було, мабуть, більше, порівнюючи їх з усталеним і тривалим погодним станом.

Боявся, але кидав ножа у значний повітряний вихор, а потім марно відшукував по його лезу кров (говорили у вихорі круте вітер сам рогатий куц). З нетерпінням чекав прогнозованого затемнення Сонця, заздалегідь чорнив на коптилці скло.

Природна стихія чомусь захоплювала й бентежила мене.

Уникаючи батьківських запобігань, зав'язавши шапку-вушанку та натягнувши валянки, я довго блукав хурделицею, вітав думкою високо у хмарах і фантазував.

Або у літню зливу, накинувши на себе пустий мішок на кшталт плаща з відлигою, босоніж, бродив калюжами з пузирчастими, пінястими та рясними чи

крупними дощовими краплями, або прямував струмками-потоками, що вирували по похилій, або пускав по них легкий дріб'язок, як кораблики.

Часто, особливо у літню пору, я прокидався вдосвіта, ще до третіх півнів, виходив у двір, сідав під східною стіною хати, й не міг відвести захопленого погляду від крайнеба (з усіх чисельних українських відповідників запозиченого слова горизонт, мені найбільш миле *крайнебо*) і, затаївши подих, милувався величною картиною сходу Сонця, дивуючись, чому навкруги усі сплять, нехтуючи цю казкову красу.

Чи може природа навмисне усіх приспала, щоб не наврочили поглядом цій величі.

У моїх фантазіях було три Сонця, одне звичайне цілорічне, та два літніх. Одне ранкове (саме ранкове, а не вечірнє), велике і величне, таке, що бадьорить і надихає, кожного разу різне за відтінками, але завжди лагідне і тепле.

Друге – денне, завжди однокольорове, завжди маленьке й буденне, жагуче і пекуче, а то й немилосердне.

Оці високочутливі емоції були у мене десь далеко у підсвідомості, а я, просто хлопчик, сидів собі один, ніким не потривожений, по-дитячому замилуваний початком погожого, довгого як рік літнього дня.

Таке спілкування з природою, мої мрії та фантазії, були моїм другим життям, скоріш дитини миру, ніж дитини війни, про які ніхто, крім мене, не знав і не здогадувався, ні товариші, ні родина (тато, мама, сестра і брат, старші за мене відповідно на 7 і 6 років). Я соромився, а відцуратися від цього не міг.

Для мене, як для переважної більшості дітей пори мого дитинства, домашні тварини достойно поділяли зі мною мій дитячий світ, урізноманітнюючи його, робили його більш забавним (не було навіть елементарних дитячих іграшок, не кажучи про інші досягнення цивілізації на кшталт радіо, телебачення, телефони, комп'ютери і все таке інше), безпосередньо інтегрували у живу природу.

У мене був власний собака. Дав йому ім'я Рекс. Підібрав його цуценятком, ледь живого, ще сліпого. Дивно, як взагалі воно було ще живе – його викинули, навіть не втопивши (коли собака приводила цуценят, тих що були зайві, просто топили у відрі, а потім викидали). Я його виходжував, доглядав, як міг виховував. Жило разім зі мною у кімнаті.

Цуценя виросло у рослого собаку, доброї вдачі, інтелігентного і охайного. За цими зовнішніми та внутрішніми показниками перевершував свого вихователя. За мною ходив хвостиком, як малим цуценятком, так і як виріс.

Рекс до мене просто прив'язався, надзвичайно нудився, коли я надовго був відсутній, натомість зустріч після розлуки була надемоційною. І в емоціях він перевершував свого хазяїна. Стрибав на мене, майже збиваючи з ніг, щоб

лизнути мене в обличчя. У надлишку своїх емоцій, з шаленою швидкістю, оббігав декілька разів хату, при цьому з самого початку голосно і радісно скавчав. Потім потроху заспокоювався, лягав побіля мене, клав голову на свої передні лапи і довго не зводив з мене очей, радісних і щасливих, як це буває тільки у дуже добрих і люблячих людей.

Рекс був хатнім собакою, ніколи не мав власного помешкання (собачої будки), дорослим спав у коридорі. Вдень здебільшого перебував у дворі, крутився навколо мене, коли я не був у школі, стрічав – проводив мої відвідування школи. Не надовго покидав подвір'я за своїми собачими справами, якщо затримувався, прибігав відмічатися і знову на недовго зникав.

У зимову пору його короткі мандри мене бентежили вкрай, я собі не находив місця. Саме взимку на вулицях Гуляйполя вирішувалися проблеми миловаріння (акція називалась «відстрілювання бродячих собак»).

По вулиці йдуть мисливці з рушницями, ланцюгом, два одним боком вулиці, два іншим, на деякій відстані один від одного. За ними, замикаючи ланцюг, конячка, запряжена у сани, за ними плентається їздовий.

Мисливці без розбору і без попередження відстрілюють собак, тих що не прив'язані, і йдуть собі далі. Підходить їздовий, бере розстріляного собаку за хвоста і кидає у сани.

Думка, що посеред цих безжалісно знищених катами добрих і відданих друзів людини міг знаходитися і мій Рекс, була для мене нестерпною.

Були у нас і коти, вони мені подобалися, особливо коли гралися, і не більше того. Але, на відміну від Рекса, мені здавалося, коти бавилися самі для себе, я для них не існував, нефізичного контакту між нами я не відчував.

Для Рекса я був зовсім іншим, не таким, як мене часто мама називала «собачий батько». А коти мені мої добрі знайомі, з якими можна просто провести приємно час.

Під дахом сараю у мене жили голуби. Це моє захоплення батьки схвалювали – інколи смакували голуб'ятиною.

А у сараї, за загородкою, між вугіллям і дровами, ми тримали свиню Машку.

Невдовзі після голодування тато, з неймовірним клопотом, десь видобув маленьке порося. Ми його з таким же клопотом вигодовували, самі жили впроголодь, у сподіванні з часом заколоти і поласувати свіжиною. Не вигоріло.

Машка ще у віці підсвинки подохла, за невизначених обставин. Проте горе і розпач були цілком визначеними.

Це були перша і остання спроби батьків перейматися м'ясо-сальним підприємництвом.

Іще я охоче напував та купав коней, бо, як свійських тварин, коней я дуже любив.

Десь у 10-11-річному віці я купав коней.

Купав по справжньому, професійно, до в'ящого задоволення купальника та його поплічника.

У північній частині площі Жертв революції Гуляйполя розташовувалося солідне господарство, яке називалося «Заготскот». Поруч була велика конюшня з багатьма кіньми, на будь-яку масть.

Літо, передобідня пора, розпочинається спека. Я, в одних трусиках, босий уже там. Конюх виводить здоровенного коня, підхоплює мене і садовить верхи, легенько ляскає долонею по крупу коня: – Пішов!

Я велично пливу, тримаючись за гриву (кінь не загнузданий), голі п'яти як кермо. Кінь охоче, спокійно і граціозно рухається тюпцем, самостійно вибирає маршрут і дотримується правил дорожнього руху, в яких практично немає потреби.

З площі повертаємо до Базарної вулиці і прямуємо до Гайчура. Кінь сам вибирає найбільше і найглибше плесо (я, як місцевий абориген, підтверджує, що воно саме таке), побіля моста на Бочани (східна набережна частина Гуляйполя).

Я його напуваю – кінь сам заходить трохи у воду, зупиняється, п'є. Потім я його купаю. Кінь заходить у воду, доки не опиниться на плаву, тоді я, борсаючись, хлюпаю на верх спини коня (він поводить себе слухняно), після цього він плаває досхочу, у повній злагоді з вершником.

Після того, як я викупав коня, він, чистий і бадьорий, сам повертається додому, у той же спосіб, як і прямував до річки.

Підходить до конюшні, і спокійно чекає конюха. Той підходить до коня, знімає мене. Я не забуваю на прощання погладити коня. Він приязно дивиться на мене і каже (поглядом): – Красно дякую тобі, хлопчику, що ти так гарно мене викупав, ми так приємно провели час.

Але моє свідоме життя мало чітко визначений і усвідомлений мною початок, у віці 3,5 років, на жаль, як дитини війни, започатковане прицільним бомбометанням по залізничній станції міста Ворошиловграда, про що я згадував вище.

Подія І.

АВІАБОМБУВАННЯ,
або Знайомство з кошмаром

Ворошиловград (тепер Луганськ). Залізнична станція. Лежу у невеличкій заглибині, поруч мама, безпосередньо на вокзалі станції, прямісінько у епіцентрі прицільного бомбометання.

Мама поспіхом молиться, однією рукою весь час притискає до землі мою голову, яку я весь час піднімаю, щоб поозиратися, другою – хреститься.

Авіабомби були, мабуть, з дуже важких, бо від них йшов спочатку якийсь вкрай низький і гулкий, як у порожній цистерні, звук, сперш повільно, а потім з шалено зростаючими гучністю і частотою, переростаючий у виття, а далі у неймовірне ляскання, потім – повна тиша, я ненадовго оглухнув.

А далі, як у німому кіно (я був оглушений), пішли змінюватися відео-картинки – на тлі неба почала зростати і клубочитися різнокольорова хмара диму та пилу, в якій, потім, з різним пришвидшенням, полетіли якісь уламки, осколки, куски та шматки різного розміру, деревини, мабуть залишки шпал, ґрунту, каміння, а між ними, найбільш дивовижно, корчилися, як змії, звивались, як пасма волосся від поривів вітру, здоровенні уривки залізничних рейок.

Невдовзі цей неймовірний феєрверк потонув у сутінках суцільного червоно-чорного миготіння.

Пишучі ці рядки, я, для наочності сприйняття читачем, особливості складних деформацій залізничних рейок, накреслив у натуральну величину переріз спеціального, нерівнобокого, двотаврового (як найбільш стійкого до різних деформацій) профілю залізничної рейки транспортних залізничних магістралей (висота сягає 200 мм, підошва 169 мм, маса одного погонного метра 75 кг). Яка це потрібна енергія вибуху, щоб уривки таких дебелих (поперечний переріз рейки, який я накреслив у натуральну величину, не покриєш аркушем учнівського зошита) з міцної сталі рейок, гнулись як тонкі вербові лозинки.

Я, за багато десятиліть, бачив-перебачив різних кінофільмів, телесеріалів та інших відеоматеріалів зі сценами авіабомбувань, зорові, а особливо звукові ефекти від яких, за достовірністю відтворення, з огляду на пережите мною у 1941 році при бомбуванні залізничного вокзалу Ворошиловграда, практично не йдуть ні в яке порівняння.

Зі свого власного досвіду, тодішні німецькі бомбометання і теперішній російський ракетний обстріл українських міст і сіл мають різні візуальне та звукове сприйняття, зовні зовсім не схожі між собою, по-різному наганяють страх.

Проте найбільш мені впадає в око зовсім інша відмінність. На шляху від Волги до отчого дому, а це десь дві третини усього окупованого німцями протягу СРСР, я бачив безліч зруйнованих фашистами сіл, селищ, малих міст України і Росії, але сільських хат, міських будиночків та інших звичайних помешкань у руїнах, на відміну від злочинів російських агресорів, я майже не бачив.

Це що, німці більш заощаджували на власних боєприпасах, чи може на них були накладені більш потужні санкції від країн антигітлерівської коаліції, чи може великодержавний путінський шовінізм у XXI столітті має інше обличчя, чи може щось інше.

Перш ніж переходити до життя-буття дитини війни, коротко розповім про свою родину.

Подія II.

РОДОВІД,
або Дідизна

Мій батько, Бондаренко Іван Антонович, у довоєнні роки був директором Гуляйпільської фабрики дитячого взуття, а у повоєнні – очолював Гуляйпільську будівельну дільницю № 3 Запорізького облбудтресту, яка згодом переросла у міжрайонне будівельне управління № 3 (вісім районів області з центром у м. Гуляйполі) того ж тресту.

У фірмі батька було власне автогосподарство вантажівок і навіть була персональна ПОБЄДА. У вільний від занять у школі час, я водив дружбу з його водіями, мотався по будоб’єктам області, навчився вправно керувати автомобілем. Вперше сів (точніше, став) за кермо у 10-11 років. То був перший

автомобіль батьківської фірми, трофейна вантажівка ОПЕЛЬ-БЛІЦ, потім з'явилася новенька бортова полуторка (вантажністю півтори тонни) ГАЗ-ММ, з дерев'яною кабіною, потім вантажівка з газогенератором (як первинний енергоносій використовувався не бензин, а дрова).

Але більш за все мене у фірмі батька приваблювала кузня і, особливо, коваль дядько Микола, і як фахівець, і як людина.

Справжній майстер своєї справи, я з цікавістю і вдоволеністю спостерігав, як він варіюючи постуки власного молотка не тільки підправляв форму розпеченої поковки, а й подавав молотобійцю команди куди й як наносити удари ковальським молотом. Усе це виконувалось у шаленому темпі, бо розпечений метал стигнув на очах.

Я особисто у кузні байдики не бив, щоб відчувати себе потрібним, тільки-но з'являвся там, відбирав у молотобійця важіль міха, і, під загальне вдоволення, піддував дядьку Миколі, коли потрібно і скільки потрібно.

Мене ж дядько Микола зачаровував не тільки своїми спритними ковальськими руками майстерно правити, гнути, зварювати метал, розпечений до різних кольорів, від темно-вишневого до майже білого, іскристого, але і природне вміння коваля красномовно, логічно, довершено і переконливо говорити, цікаво розповідати про будь-що, особливо в обідню перерву, коли кузня перетворювалась у їдальню з штатним професійним вогнищем і смачними домашніми стравами.

На відміну від більшості роботяг, він говорив українською мовою, без будь-якого російського суржику, образно, але без лайливих вставних слів, з великою повагою ставився до рідної мови.

Розуміння його такого ставлення до мови прийшло до мене значно пізніше, як і те, що саме він, дядько Микола, а не шкільні вчителі, заклав у мене любов і пієтет до рідного слова.

Кар'єрному зростанню мого тата, окрім його неабияких природних здібностей (щодо освіти, за його ж твердженням за плечима у нього школа-семирічка, але документа про це, я не бачив), суттєво сприяв статус його батька, мого дідуся, слюсаря Гуляйпільського заводу «Металіст» за робітничою професією, революціонера за покликанням, учасника революції 1905-1907 років, члена РСДРП (Російська соціал-демократична робітнича партія), замордованого царською охоронкою у заслані на Півночі Росії.

Цей статус мого діда уможливив моєму батькові стати членом Комуністичної партії у зовсім молодому віці, у порушення вікового цензу, як виняток.

Мій дідусь Антон з молодою дружиною (тато був первісток) проживав на Пісках, південь Гуляйполя, і були у них два сусіда (як у казці, один добрий,

інший поганий). Добрий сусід повідомив, що прийдуть жандарми, дідусь сховався в очереті, за городами розметались його буйні зарості. Поганий сусід виказав жандармам місце схованки. Була організована облава, дідуся заарештували. При арешті, переконаний, що не повернеться, наказав бабусі, якщо у Ваньки народиться син, назвати його Антоном, на добру згадку. Так моєму старшому братові було зарезервовано ім'я. Мені ж дісталося ім'я Валерій, на честь знаменитого у ті часи радянського пілота Чкалова.

Якось тато відрядився до Дніпропетровська, до Історичного музею (як водилося, взяв і мене з собою), з метою ознайомлення з архівними матеріалами про свого батька.

Мене, шестикласника, вихованого на відомих традиціях вітчизняної школи, у дусі високого патріотизму до радянської влади та ненависті до буржуазії, з усіх документів найбільш вразив і обурив лист з таборів північного міста Холмогори на ім'я бабусі, де йшлося: «Госпожа Бондаренко, ваш муж, Антон Бондаренко, пропал без вести при третьей попытке к бегству». Як можна було мою бабусю, трудову людину, обізвати ганебним, ворожим, буржуазним словом ГОСПОЖА.

До речі, у музеї зміст цього листа розтлумачили, мовляв, то є звичайна стандартна відписка Царської охоронки, будь-якого політичного каторжанина-утікача при першому ж затриманні, як правило, розстрілювали на місці. Бабусю я не знав, вона померла до Жовтневої революції, як і бабусю по маминій лінії, яка загинула, як і її п'ятеро дітей, задовго до мого народження, від отруєння рибою, завезеного з Бердянська. Постачання Гуляйполя морепродуктами безпосередньо з рибних промислів Бердянська було звичайного справою, ще за моєї пам'яті, завозили навіть некондиційну тюльку, вантажівками в насип, нею годували свиней.

Дідусь по маминій лінії, Чучко Петро Трохимович, селянин-середняк, мав справне господарство, але під розкуркулення не підпадав, бо не було жодного наймита, від першого шлюбу мав тринадцятеро дітей. Був спокійної і веселої вдачі, полюбляв жартувати.

З мене кепкував, але виділяв посеред інших. Якось качали мед, дідусь непомітно мазнув мені, голопузому, медом живіт, потім почав галасувати, що дитина об'їлася медом, який аж на животі проступив, я намагався спростувати цю інформацію.

І ще він розповідав мені різні історії, посадивши мене собі на коліна, одного разу згадав молодого Нестора Махна, наведу це.

Були собі два дворянина на прізвище Леві, брати по крові і вороги за переконаннями. Один брат повірив у «світле майбутнє», перейшов до червоних і, як медик за освітою, служив військовим лікарем. Другий брат був крупним

поміщиком, його маєток і садиба мого дідуся Петра були в сусідстві. Як ближній сусід він добре знав людей поміщика, у тому числі і його наймита, молодого Махна, який служив у поміщика підпасичом (помічником пастуха).

Махно був охочим до різних пригод, перебував у складі ватаги місцевих гуляйпільських розбишак, верховодив якими такий собі Серьогін, заповзятий, відчайдушний і безстрашний ватажок, якого Махно просто обожнював.

Під час однієї з бійок був убитий урядник місцевої поліції. Почалось розслідування, підозра пала на Серьогіна. Махно ради порятунку свого кумира узяв його вину на себе. Про це знали у панському маєтку, відомо було і самому пану Леві.

Махну загрожувала страта – вища міра покарання за вбивство поліцейського, дарма, що найнижчий чин повітової поліції.

Поміщик відрядився до губернського міста Катеринослава, де у нього були належні зв'язки, й виклопотав замінювання страти на довічне заслання.

Дідусь розповів й продовження цієї історії, уже під час української революції, махновці експропріювали все майно крупного земельного магната Леві до нитки.

Експропрійований експропріатор довго вагався, а потім все ж таки, звернувся до Махна зі скаргою.

Сіромасі усе, до копійки, було повернуто, або компенсовано.

Моя мама, Бондаренко (Чучко) Ольга Петрівна, домогосподарка (за винятком, працювала майже рік у німців, підсобною робітницею кухаря, та після визволення Гуляйполя, десь три роки, куховаркою Гуляйпільського дитячого садка-ясел). Освіта – за її словами, у дитинстві ходила у перший і другий класи. Писала і читала не погано, арифметику – чудово, якщо критерієм буде правити безпомилкове визначення сальдо базарного дебет-кредит.

Готувала чудово, особливо страви української кухні. Я був її незмінним асистентом до самого закінчення школи. Мама хворіла, їй часто ставало зле до, або під час приготування їжі. Вона йшла до ліжка і звідти здійснювала керування і контроль виконання мною складного технологічного процесу. Спільним у нас було тільки куштування страв, які ми готували, правда я мав право лише дорадчого голосу. Проте пішов я у світ з неабиякими навичками універсального кулінара і початківця-дієтолога/гурмана.

Моя старша сестра Ніна, опікувалася мною у сфері загального виховання, культури і освіти. Правда, я був під її контролем недовго, після семирічки вона подалася до Запоріжжя навчатися у фармтехнікумі, потім до Дніпропетровська – у фармінституті. Ніна працювала спочатку у Тернополі завідувачкою аптеки, потім у Дніпрі на такій же посаді.

Старший брат Антон вибрав службу у Радянській армії, закінчив військове автомобільне училище, пішов у відставку у званні підполковника.

Подія III.

ЕВАКУАЦІЯ,
або Подорожування міжріччям
Гайчур – Волга

Передісторію жахливого авіабомбардування залізничної станції Ворошиловграда я майже не пам’ятаю. Це спогади батьків, моєї сестри Ніни і брата Антона.

Ця передісторія така.

Під час підготовки і проведення евакуації промислових підприємств у тил країни Гуляйпільську фабрику дитячого взуття було перепрофільовано на пересувну взуттєву фабрику пошиття взуття для потреб армії. Персоналу нової фабрики була надана броня, сформований залізничний ешелон для розміщення обладнання фабрики з відповідними цехами, додатковими службами та під житло родин співробітників.

Комендантом ешелону і директором пересувної фабрики був призначений мій батько. Нам, як родині директора фабрики, був виділений окремий вагон.

Ешелон попрямував на схід.

Під Ворошиловградом сталася затримка. У предтечі Сталінградської битви там творилося казна-що, пояснень ніяких не давали. Усі чекали якогось рішення. Німці люто бомбили об’єкти Ворошиловграда, особливо стратегічно важливий залізничний вузол.

Урешті-решт, ситуація з’ясувалася. Пересувну фабрику, як таку, розформували. Особовим складом броня була втрачена і його перекинуто під Сталінград, а ешелон з переселенцями потихеньку, другою чергою попрямував далі, правим берегом Волги уверх, відшукуючи можливість переправи на лівий берег.

Як стало нам відомо пізніше, тато, без варіантів (комуніст, директор фабрики), став політруком і потрапив на передову, у саме пекло, найбільш

відомої за чотири роки війни Сталінградської битви. Як закінчився для нього перший бій, він не пам'ятав, прийшов до тями вже у шпиталі.

Там його відвідав незнайомий солдат, і вручив йому татовий наручний годинник «Кіровський». Я особисто добре пам'ятаю цей годинник (1МГЗ – Перший Московський годинниковий завод ім. С.Кірова, розміром у невеличке блюдце), мовляв, бережи його, брате, він врятував тобі життя.

Цей ім'ярек був бійцем похоронної команди, яка поспіхом прикопувала забитих наших солдат, точніше їх фрагменти, або ділянки тіл, не засипаних землею. Помітивши руку з годинником, не присипану землею, він, перш ніж присипати її, почав знімати годинник – нічого добру пропадати, рука виявилася теплою.

Тато видужав, тільки забиті землею очі та вуха пізніш нагадали про себе. За станом здоров'я, його було комісовано, але він залишився на фронті (був переведений на тій же посаді у будівельну роту, що підтримувала у належному стані військові прифронтові аеродроми).

Про його долю ми тривалий час нічого не знали, як і він про нашу.

Тільки наприкінці 1943 року від одного фронтовика, бойового льотчика, який був у Гуляйполі у відпустці, й який брав участь у тому ж самому бою, що й тато, ми довідалися, що тато під Сталінградом склав голову (мама ридала, а я сушив собі голову, як це «скласти голову»).

Нарешті, час відшукування можливості нашому ешелону форсувати Волгу добіг кінця, десь у межах Саратовської області. То була залізнична паромна перерва.

Подія IV.

ПЕРЕПРАВА, або Берег правий – берег правий

Переправа-переправа, правий берег – берег правий. Подальші події – це все мої особисті спогади.

Дійсно, залізнична паромна переправа через Волгу розпочалась з правого берега і закінчилася… на правому.

Самохідний залізничний паром мене вразив, довжелезна така собі палуба з залізничною колією, на яку загнали увесь наш ешелон, такого я, за усі 3,5

роки свого віку, ніколи не бачив, був, як здалось мені, без притаманних судну палубних надбудов та інших зовнішніх ознак пароплава.

Здійснюючи променад палубою вздовж ешелону, я натрапив на металеві решітчасті люки, просто долу, через один з яких побачив у трюмі могутніх, оголених до поясу, замурзаних кочегарів, які, наче граючи, забирали величезними совковими лопатами вугілля, легко несли, а потім вправно закидали його у жерло топки.

Десь на середині Волги мій променад, з цікавими спостереженнями, що обернулися на ще більш цікаві, бо були перервані гулом літака, то був німець.

Літак, грімко гуркочучи, почав облітати наш паром низько-низько. Він був настільки близько, що здавалось можна було пальцем торкнутися його прозорої кабіни, в якій льотчик посміхався і жестами WEG-кав і ZURUCK-кав, мовляв, повертайте голоблі назад.

Він кружляв над нами і гуркотів, доки паром не розвернувся і взяв курс знову на правий берег, літак зник.

Через деякий час паром повторив спробу форсувати Волгу. Попередня ситуація на середині ріки повторилася, з’явився той же літак, з тим же фріцем, але він вже не посміхався, зле жестикулював, а у наборі жестів з’явилися нові, мовляв, не повернете назад – смикну гашетку бомбометання.

Мабуть, на нашому боці десь затаївся спостережник, що працював на німців та інформував їх про маневри порому і про те, що той беззахисний.

Природно, що усі маніпуляції фашистів з демонстративними попередженнями, а не звичайне бомбування без попередження, зовсім не свідчили про гуманне ставлення їх до численних пасажирів порому, в основному жінок і дітей, німецький льотчик спокійно б виконав погрозу прицільного бомбардування об’єкта, тут інше, для ворога, як дбайливого господаря, таке корисне майно, як самохідний залізничний паром, особливо для прийдешнього форсування Волги, про яке вони мабуть спали і бачили, ой як знадобиться, тим паче, ворог мав усі підстави вважати, що паром, не сьогодні так завтра, буде їх власністю, і відпускати його на протилежний берег не було ніякого сенсу.

Паром пришвартувався, ешелон вигнали на залізничний перон, а паром забрав кінці й пішов собі геть.

На пероні вагони ешелону брутально вивільнили від пасажирів та їх майна прямо на перон, ешелон теж пішов собі геть.

Переселенці, жінки та діти з їх майном, були залишені на пероні, просто неба, у чужому краї, покинуті напризволяще, без будь-якого сприяння з боку влади.

Подія V.
ВИБІР, або…
Ніяких «або», просто «Вибір»

Переселенців, як сміття, повикидали з вагонів у чужому краю, на березі Волги, де не сьогодні-завтра будуть німці. Як їм чинити далі, який зробити вибір.

Для нашої мами, що було робити, у цій критичній для нас ситуації, без жодної допомоги, одної з трьома малолітніми дітьми, при недоброзичливому ставленні місцевих до переселенців, з незрозумілим для неосвіченої українки говором російської глибинки, з досвідом домогосподарки, без звичної для неї надійної підтримки впливового чоловіка, до якої звикла. Єдиною альтернативою залишитися у незнайомому місці та якось обживатися було повернення до своїх пенатів, де є власна домівка, рідні та знайомі, добрі сусіди. Таке рішення у певній мірі уможливлювала велика кількість нашого майна, що була викинута з вагона разом з нами, цю альтернативу вона й вибрала.

А майна у директорському вагоні було багато, це чоловічі, жіночі, дитячі одяг і взуття у великому асортименті, господарські речі, різні пожитки, навіть меблі тощо.

Виявивши природну кмітливість, притаманну нашому народові, мама пішла на ринок з метою надибати там людину, що мала би бричку з конячкою і запропонувати певну угоду.

Привела якогось дядька, показала йому наш скарб, запропонувала віддати його за умови відвести її з дітьми до Гуляйполя.

А це шлях недалекий, усього тільки межиріччям Волги і Гайчура – річечки, що бігла Гуляйполем, у давнину повноводної, яку татаро-монголи назвали так за чисельні втрати на переправі (Гайчур у перекладі – ріка смерті).

Дядько уважно розглядав запропонований товар, а, побачивши татові костюми, очі його заблищали, а потім взагалі розбіглися.

Він погодився, довго вовтузився, доки не перевіз до себе увесь свій заробіток. І нікому з нас навіть не майнула думка, що дядько усе гарненько перевезе і… шукай вітру у полі.

Тут нам, нарешті, неймовірно, фантастично поталанило, у російській глибинці, в лиху годину розгулу злочинності, наш їздовий виявився порядною та доброзичливою людиною, вірною своєму слову.

Так для нас розпочалася Одіссея, з незавершеної евакуації до окупації.

Хто винен, що евакуація успішно не завершилась, мабуть прокляті німці, які не дозволили мирному порому, з жінками та дітьми, перейти Волгу.

А розпочалась евакуація для нас вдало і комфортно, спеціальним залізничним ешелоном, у персональному вагоні, з набором необхідних пожитків, й у випадку успішного форсування Волги жила б наша родина десь у Ташкенті, працювала би на фронт і перемогу, чекаючи на повернення додому, і я б з ними чекав також, у статусі дитини війни, без жаху й страждань, що я пережив.

Чи є правильним вважати провальний кінець нашої евакуації стрімким наступом ворога, й унеможливлення форсування Волги ворожим контролем переправи. Думаю, це не зовсім так.

Я думаю інакше, самохідний залізничний паром є стратегічний транспортний засіб, який певним чином забезпечує транспортне залізничне сполучення через водні магістралі у воєнний час при відсутніх або зруйнованих залізничних мостах через ці магістралі, та ще й по Волзі, та ще й побіля Сталінграда, та ще й напередодні Сталінградської битви.

Невже у Радянській Армії, у такій ситуації, не знайшлось би завалящої зенітки з артилеристом перед пенсійного віку, щоб хоча б для остраху оснастити наш паром таким озброєнням, мені здається, ворог подумав би, перш ніж ризикувати бойовим винищувачем. У нашому випадку не бойової ситуації, заради примарного володіння у майбутньому не воєнізованим майном.

Подія VI.

НАЗАД ДО ОКУПАЦІЇ, або Подорожування міжріччям Волга – Гайчур

Цей шлях був довгим й виснажливим, Росією і Україною, вільною і окупованою територією.

Коня пасли і напували практично без проблем, самі харчувалися більш-менш стерпне, в основному кукурудзою та городиною (картопля, буряк, морква) та іншими дарами поля, головним чином, не зібраних, обумовлених

перехідним періодом від вільного життя до окупації. Важко потерпали від спраги (була спекотна погода), доки не добіг кінця час руху Матінкою-Росією.

Рухались, навмисне оминаючи крупні населені пункти, щоб нас оминали зайві проблеми, селами та хуторами, де було мало органів влади, фріців і поліцаїв.

На вулицях цих населених пунктів були колодязі загального користування, але пити з них воду категорично заборонялося у підозрі її отруєння, хоча інколи й попадалися колодязі не забиті дошками, або без надпису, що вода отруєна.

Місцеві користувались копанками або криницями у власних подвір'ях.

Як правило, у російських селах подвір'я від вулиці відмежовувалися невисокими парканами, але хвіртки та ворота були високими й глухими (двір не проглядався), а ми (сестра, брат і я, щоб викликати жалість, завжди ходили гуртом, всі троє для переконливості), потойбічних не бачили і не знали до кого звертаємося, плакали благали, нажаль, українською, інших мов не знали: дайте водички попити, а від потойбічних майже завжди лунали голоси, що гнали нас геть. Мама стояла осторонь, і з люттю сварилася: – Та будьте ви тричі розпрокляті, кацапня вонюча.

І тільки їздовий наш янгол-охоронець, чи чарівна паличка, завжди поспішав до нас на допомогу, чихвостив отих потойбічних їхньою ж мовою, за відмовлення малим дітям у ковтку води у літню спеку. Інколи це допомагало.

У випадку відмови, не гребував ненормативного лексикою, мабуть, красномовною і колоритною, бо мама підходила до мене і затуляла мені вуха.

Якщо і це не допомагало – йшли до інших подвір'їв.

Інколи, але дуже рідко, зустрічались і добрі та доброзичливі люди, які без вагань давали водички попити і навіть трохи про запас, цікавилися нашою подорожжю, бажали щасливої дороги.

Іще щодо недоброзичливого примусового отримання нами питної води з боку переважної більшості мешканців у російських селах – усі місцеві, з якими ми вимушені були спілкуватись, бачили трьох маленьких виснажених, природно, зголоднілих дітей, але жодного разу про шматочок хліба, з їх боку, не йшлося.

З нашого же боку, ми не тільки не використовували, а навіть і гадки не мали, про формулу «дайте води попити, бо так їсти хочеться, що ніде переночувати».

Протилежне ставлення місцевих до нас з'явилося тільки тоді, коли ми вступили на нашу українську землю, а названа вище формула автоматично спрацьовувала з їхнього боку. Про це я більш докладно розповім у події VIII «До своїх пенатів, або Перше повернення».

Подія VII.

НЕЗВИЧАЙНА ЗУСТРІЧ, або Кукурудзяне поле

Тепер про мою особисту зустріч з німецьким офіцером на тлі кукурудзяного поля, яка відбулася влітку 1941 року, а стоїть перед моїми очима, наче це було вчора.

Їхали ми степовою дорогою, вздовж якої пролягла кукурудзяна нива, тихо, безлюдно, спекотно.

Раптом бачимо попереду на дорозі два німецьких автомобіля. Перший – легковик з відкритим верхом, на пасажирському місці закляк, ніби спить, німець. Далі здоровенна крита вантажівка, побіля неї взагалі нікого немає.

Ми під'їхали і зупинилися на належній відстані, бо були добре обізнані, що окупаційна влада, щодо дорожнього руху цивільних між населеними пунктами затвердила новий порядок, порушення якого, каралось вищою мірою. Згідно нього будь-який рух цивільних (піший, гужовий, механічний) припиняється у випадку зупинки німецького транспортного засобу, і поновлюється тільки після початку руху транспортного засобу окупанта.

З кукурудзяного поля був чутний регіт, весела німецька мова. Там жирували німецькі солдати, розхристані, простоволосі, спітнілі, через шию на пасках теліпалися автомати. Вони бавилися, як цуценята, а жерли прямо сирими кукурудзяні початки, як скоти.

Переводжу свій погляд з поля на легковик. Вилупився на німця – непорушний, як скеля, високий кашкет, офіцерський мундир, незважаючи на задуху і спеку застебнутий до коміра.

Зненацька наші погляди зустрілися. Тепер вже я закляк від остраху, а німець почав підводитися, виліз з автомобіля й попрямував до нашої брички.

Іде такий стрункий, підтягнутий, у мундир наче влитий, пиховитий. Підійшов до брички впритул й почав мене розглядати.

Бричка у нас невеличка, мама, Ніна, Толя і я сидимо щільно, вкупі, а він нікого не помічає, вилупився тільки на мене. Ми – ні живі, ні мертві.

І раптом усе його єство почало на очах змінюватися, він якось подобрішав, погляд потеплішав, очі засвітилися, почав по-людськи добродушно і доброзичливо посміхатися. Здається то зовсім інша людина, а не пихатий фашист, ніжно підхопив мене і почав обережно витягувати з брички. Витяг,

обійняв, поцілував в обидві щічки, і заходився підкидати мене, високо, аж до неба, підхоплювати й знову підкидати, підхоплювати й знову підкидати, – усі гойдалки і повітряні ями плачуть.

Обережно посадив мене в бричку, пригостив цукеркою і пішов собі до автомобіля.

Де можна було військовому у тиловому полі чужої йому держави, удалі від цивілізації відшукати оту цукерку, яка зберігалася у спеку в кишені кітеля. Він що, передбачав нашу зустріч та заздалегідь підготувався до неї. Але факт є факт, і нічого тут не вдієш.

Не встиг німець відійти, як Ніна і Толя накинулися на мене за своєю часткою – дзуськи, не на того напали, я вже встиг розгризти цукерку та проковтнути її разом з обгорткою, тільки залишились її божественні аромат і смак.

Важко зрозуміти з погляду психології, чи міг офіцер-фашист проявити саме такі почуття, які він проявив, навіть за умови, що він мав свою рідну дитину, яку він безмежно любив і сумував за нею, і хай на яку я виявився дуже схожим за зовнішністю і віком. Він вища раса, арієць, а я – дитина слов'янина.

Але ж для мене, малолітньої дитини війни, на першому ж кроці свого свідомого життя, в екстремальних умовах жорстокої війни, ота справжня, солодка й духмяна цукерка, перша у моєму житті, була прозрінням щиросердя і добра. І це добро, як не крути, йшло від ворога, від фашиста.

І у той же час, й за тих же умов, багатоденні поневіряння селами і хуторами Саратовської області, у муках жагучої спраги, у нескінченних мріях про жаданий ковток води, ми, діти, мали незрозумілу відмову від звичайних людей братського російського народу.

Це для мене теж було прозріння, але полярне щиросердю і добру.

Подія VIII.

ДО СВОЇХ ПЕНАТІВ, або Перше повернення

Це повернення до своїх пенатів (назад до окупації) шляхами окупованої України не йшло ні в яке порівняння, з погляду ставлення місцевих до переселенців, з таким по дорогам Росії, що передувало цьому.

На нашому шляху, як і раніше, траплялися різні події, складалися різні ситуації, може хороші, може не дуже, а от антагонізму, аналогічного попереднього, не було, він просто зник і все. Наче за махом чарівної палички, більше того, перетворюючись інколи у свою протилежність.

Проблема питної води перестала бути проблемою, хоча отруєні колодязі ще залишалися, нас навіть частували, нас могли пускати ночувати на подвір'я з конячкою і бричкою.

І це була не просто Україна, це була Східна Україна. Ми тоді навіть не могли уявити, що Україна від Східної України могла різнитись чимось іншим, ніж географією.

Пізніше я зрозумів, що тоді різниця була, але була незначною, причому з плином часу вона, нажаль збільшувалась, були причини.

При наближенні до Гуляйполя наш їздовий, з доброї волі, почав потроху носити до брички, і так перевантаженої, добрі дари природи, мовляв, попервах, при прибутті на місце, будуть у нагоді як продукти харчування (не слід забувати, що і перевантажена бричка, і заїжджена конячка його особиста власність, якими він вельми дорожив).

Одного разу він припер здоровенного гарбуза, за масо габаритами який переважав мене самого, просто диво-гарбуз, я ніколи не думав, що гарбузи бувають такі здорові.

У супереч нашим сподіванням, повернення до своїх пенатів було не втішним. Наш отчий дім займав поліцай на прізвище Крат, займав один усе помешкання.

Схопивши гвинтівку, прогнав нас геть, при цьому погрожував застосувати проти нас (беззахисної жінки та трьох малолітніх дітей) зброю, якщо ми повернемося.

Мама вирішила знайти притулок у своїх батьків (у просторій хаті жили її батько, мачуха та мамина зведена сестра, яка співмешкала з німецьким офіцером).

При нашій появі мачуха, мов та фурія, на нас накинулася, категорично вимагала мерщій покинути подвір'я, в іншому разі донесе німцям, що мама дружина відомого комуніста. Дідусь Петро помовчував, боючись не стільки дружини, як квартиранта-німця.

Наш їздовий не очікував від наших близьких родичів такого демаршу, почав було розвантажувати бричку і вже зняв згаданого гарбуза-велетня. Повертаючи того гарбуза на колишнє місце, він висловив скандалістці побажання розсадити його об її капосну голову. Це побажання він підсилив певним словесним орнаментом, але моїй мамі було не до того, щоб затикати мені вуха.

Пізніше мама зі своїми батьками помирилася. Мачуха виправдалася посиланням на те, що її дочка, відкрито жила з німецьким офіцером на ім'я Роберт, за таких умов вона не могла нам не відмовити у притулку.

Не думаю, що її виправдання можна назвати щирим. Її дочка, мамина зведена сестра, народила від німця дитину, яку той покинув напризволяще, разом з ним пішла у небуття і окупаційна влада, на яку вони з дочкою мали сподівання.

Притулок мама знайшла з ласки свого молодшого брата Михайла та його привітної родини.

У подальшому викладі варто звернути увагу на нашу чисельну родину по маминій лінії.

Подія IX.

ВЕЛИКА РІДНЯ, або Дядько Михайло і наші родичі

Молодший брат мами Михайло, один із семи дітей, що вижили після отруєння рибою із тринадцятьох, проживав під час окупації в Гуляйполі. Ці семеро, за старшинством: Галина, Микола, Євдокія, Віра, Григорій (ці шестеро мешкали поза Гуляйполем), Ольга – моя мама та Михайло.

Галина, колгоспниця, село Хвалибогівка Гуляйпільського району, чоловік репресований, після 1937 року жила одна.

Микола, голова колгоспу, хутір Січ Гуляйпільського району. Під час війни попав у полон, під час звільнення перебував у Австрії. Разом з багатьма військовополоненими з України, добиралися додому пішим порядком, без жодної підтримки з боку влади (до речі, залізничні ешелони на схід йшли один за одним цілодобово), по дорозі якось підробляли та жебракували.

Євдокія (а може й ні, я знав її як тьотя Дуня), колгоспниця, село Варварівка Гуляйпільського району. Її доля, як і доля її чоловіка, однакова з долею старшої сестри.

Цілу армію моїх дядьків, чоловіків моїх тіток, моїх старших двоюрідних братів, чоловіків моїх старших двоюрідних сестер, усіх таких різних (голова колгоспу, бригадир, конюх, їздовий, інший рядовий колгоспник), які і гадки не мали про опозицію до влади, сумлінно, без правопорушень, працювали, в

основному, у колгоспах на селі, але всі однаково молоді, здорові та завзяті, були нагло, несправедливо репресовані і, практично всі (один виняток), зникли без сліду, без жодної згадки про них, навіть опісля реабілітації, просто канули в Лету.

Тепер про згаданий виняток.

Наприкінці 1950-х років, під час канікул, я, студент із Запоріжжя, завітав до батьків у Гуляйполе. У них дома гості, мій репресований двоюрідний брат Володимир Семенюта з дружиною і донькою, які приїхали до Гуляйполя побачитися з родичами.

Володимир, єдиний з репресованих родичів, вижив, обзавівся сім'єю, проживав в Уфі, полковник. Нічого про себе більше не розповів, ні про пережите, ні про минуле, навіть не сказав, на службі він, чи у запасі. Я особисто міг гадати у широкому діапазоні можливостей, від таємного вченого, заклопотаного надважливими проблемами до боса табірної охорони.

А от його донька, моя небога, трохи молодша за мене, з лихвою перекрила таємничу небалакучість свого батька, вразила мене ще при знайомстві у присутності моїх та своїх батьків: «И это мой дядя? он мне нравится», схопила мене за руку й потягла з кімнати під одностайний сміх аудиторії.

Далі буду викладати події стримано, навіть обережно.

Ми усамітнились, вона коротко розпитала про мене, розповіла про себе, спортсменка-професіоналка, член Молодіжної збірної команди з волейболу Башкирської АРСР, багато тренується і подорожує, бере участь у змаганнях високого рівня.

Потім, як справжня спортсменка, під невідпорним пресингом, долаючи мій опір, реалізувала ввічливі обійми та поцілунки.

Я марно сподівався, що не опростоволосився, та де там, хаяла не тільки мої обійми та поцілунки, а, особливо, техніку їх виконання. Не заспокоїлась, доки не провела розгорнуті, наочні, практичні заняття, сподіваюсь з позитивними результатами.

Прийшовши до тями, я поцікавився звідки у неї, такої молодої, такий досвід, глибокі знання, уміння та практичні навички.

Вона зважила на моє запитання, як дитяче, й відповіла у такому ж ключі: «наш тренер на сборах и соревнованиях, всегда на ночь обнимает и целует в губы всех девчонок, желая им спокойной ночи».

Я знову гнув своє, чи обмежується тренер тільки ґречними поцілунками. Вона відповіла відкритим текстом: Конечно, спит он только с нашим капитаном, уединяясь с ней в отдельной комнате.

Я схвалив цнотливість її самої та «девчонок», виключивши капітана.

Знову до родичів, маминих рідних братів і сестер. Віра – працювала на залізничній станції м. Пологи, як і її чоловік, залізничник-путієць.

Григорій, доктор сільськогосподарських наук, м. Херсон, вивів нову породу свиней УКРАЇНСЬКА БІЛА, здається мав дослідну базу в Асканії-Новій.

Ольга, моя мама, домогосподиня, запевняла всіх, що має освіту два класи, працювала деякий час в окупацію, підсобницею на німецькій кухні. Після окупації – кухаркою дитячого садка-ясел в Гуляйполі, аж до від'їзду до Риги.

Про цей садок-ясла я особисто знаю достеменно, бо сам був членом дитячого колективу садка. Годували нас там, як здавалося після окупації, і смачно і до того ж багато, як ми полюбляли говорити «і цюці, і паці». Вихователькою була похмура і мовчазна бабця Ася, для лаконічності ми називали її «Басяася», дітей не любила, її методика виховання нас, дітей, мені були не до вподоби.

Зокрема, вона нас, усіх ходячих (що вміли уже ходити), і молодшу, і старшу групи, і хлопчиків, і дівчаток висаджувала на горщики усіх разом, причому надовго незалежно від результатів мети саджання (мабуть, для збільшення свого робочого неробочого часу), а у літню сонячну погоду на сонці, і повністю оголених (мабуть, для підвищення ефективності засмаги).

Я, у довгих роздумах, сидячи на горщику, розмірковував про те, що нам, юним леді і джентльменам, з далеко не вишуканими естетичними підвалинами, такі оздоровлювальні сонячні ванни, все ж таки, протипоказані.

І, нарешті, Михайло, наймолодша дитина у родині. У скрутних матеріальних і побутових умовах голодної окупації, покалічений, з дружиною і трьома малолітніми дітьми на прохання своєї сестри, моєї мами, теж з трьома малолітніми дітьми, надати нам притулок, не вагаючись, кивнув нашому їздовому: – Розпрягай конячку.

Моторний, дотепний веселун, доброзичливий і привітний, людина незламної волі й сильна духом, у свої 27 років, втративши руку і ногу, якому, навіть особисті найтяжчі випробування, не змогли похитати його вдачу.

Його дружину звали Катерина, дочку – Тамара, одноліток нашої Ніни. Вони удвох закінчили семирічку в Гуляйполі, пішли навчатись у Запорізький фармтехнікум, обидві закінчили його з відзнакою, обидві поступили до фармінституту у Дніпропетровську і обидві отримали дипломи з відзнакою, та синів Івана, на рік старшого за мене, та Юрія, на рік за мене молодшого.

Згадка про моїх двоюрідних братів оживила мої спогади про повоєнні сталінські часи, і саме про Юрка, якому погрожувало виключення із школи, який майже відкрито смалив «Ракету» (найдешевшим у ті часи ходовим

куривом були сигарети «Ракета» у маленькому непоказному м'якому пакуванні) і намагався відстоювати свою позицію.

На його переконання, раз Сталін курив – усім можна курити, навіть збирався з цього приводу написати листа тов. Сталіну на свій захист.

Найпереконливішим доказом у нього були рядки з пісні про Сталіна, де йшлося:

У сірій військовій шинелі
Ішов він і люльку курив.

Мене особисто вкрай бентежили попередні рядки цієї талановитої поезії, вони наближено такі:

Згадаємо, друзі, про Славу
Про славу великих боїв,
Як билися ми за Царицин,
Як Сталін в атаку нас вів.
У сірій військовій шинелі
Ішов він і люльку курив…

У моїй дитячій уяві «водити в атаку» червоноармійців на біляків часів Громадянської війни малювалась така картина.

Попереду стрімко біжить командир, на ходу викрикуючи революційні гасла. За ним непохитною лавою несуться червоноармійці (довгі сірі військові шинелі, будьонівки з нашитими великими червоними тканинними зірками, гвинтівки наперевіс з гострими, защипнутими відкидними багнетами, дружні вигуки «Ура»). А тут на тобі, в атаку командир іде статечно, помірним кроком, мовчки, не вигукуючи патріотичні заклики, при цьому спокійно і довільно покурює люльку. А червоноармійцям у такій ситуації як чинити, йти спокійно за командиром та лізти у кишеню за кисетом… Така неповага до нашого Вождя і Учителя.

Дядько Михайло був колгоспником артілі «Червоний прапор», що на західній околиці Гуляйполя, там же й проживав на вул. Степній.

На початку війни, у перше ж авіабомбування Гуляйполя (заводу «Металіст»), де він випадково опинився, йому відірвало праву руку вище ліктя й ногу вище коліна.

Його невеличка хата, задня половина якої була хлівом, ледь вміщала наші дві родини, троє дорослих і шестеро дітей. У маленькій північній кімнаті з одним вікном у садок був невеличкий тапчан, на якому спала мама, а ми, покотом, на підлозі. У західній кімнаті, трохи більшій за північну, була спальня для двох дорослих і трьох дітей родини дядька Михайла, третя, південна

кімната з піччю, трохи більша, була широкопрофільною, виконувала функції кухні, їдальні, вітальні тощо для обох родин.

Харчувались в основному з городу, доволі великого, і садка, загальною площею близько одного гектара. Доглядати і обробляти землю належним чином було нікому, усього дві жінки, одна з яких, моя мама. Вона була далека від сільськогосподарського виробництва, а ще треба було годувати, доглядати і утримувати команду з дев'яти осіб, з них шестеро дітей й інвалід без руки та ноги. З протезів у дядька Михайла була тільки грубо вистругана дерев'яниця, яка сяк-так причіплялася до короткої, вище коліна культі ноги.

Теплоносії (вугілля, дрова) взагалі були не по зубам, солома у дефіциті, гас у великому дефіциті та й ще у більшій вартості. Так протрималися десь півтора роки, до наближення другої зими.

Подія X.

РОБОТА У НІМЦІВ, або Робота не на німців

Я недовго вагався, яку дати назву цьому нарису – РОБОТА НА НІМЦІВ чи РОБОТА У НІМЦІВ, вибрав другий варіант.

Перший варіант, як на мене, вимагає більш глибшого аналізу.

Людина працює НА німців за таких рушійних сил, як ідея (обожнює фашизм) або проти соціалізму в принципі (як казав Симон Васильович Петлюра «Я хоч з чортом, тільки не з більшовиками»), людина меркантильна (без коментарів), людина працює на німців з відчаю (наприклад, їй нічим годувати своїх численних малолітніх дітей) тощо.

Хай читач сам, якщо є охота, вибирає критерій для аналізу, або взагалі удається до багатокритеріального аналізу, я цього робити не буду.

Другий варіант з прийменником «У» або «В», вимагає менш глибокого аналізу, людина працює «У» німців, бо їй мало платять, якщо б їй платили багато, вона працювала б «НА» німців.

Зібрався якось дядько Михайло з сестрою, моєю мамою, до німців, так-сяк начепив на культю дерев'яницю й пошкандибав до комендатури поскаржитись на скруту, на тяжкі часи для його родини, особливо напередодні зими. Сам став інвалідом, без ноги та руки, від німецької бомби, а проти німців взагалі не воював, непрацездатний, нічим хату протопити, шістьох малолітніх

дітей нагодувати, навіть сестру привів щоб якось працевлаштувати, щоб підтримати сім'ю, яку у себе приютив, з трьома дітьми, бо її хату зайняв поліцай, коли вона повернулася у зайняте німцями Гуляйполе. Так приблизно він говорив у комендатурі, обґрунтовуючи своє прохання.

Чи німець мав співчуття, чи перекладач був красномовний, чи потрібні були робочі руки саме у той час, чи зірки вдало розташувались на небі, але сталося те, що сталося – маму взяли на роботу різноробочою, допомагати на кухні, що обслуговувала німців місцевої адміністрації.

Вона отримала короткий інструктаж з охорони праці на робочому місці – за крадіжку або споживання харчів для німців, особливо м'ясних, розстріл.

Роботу вона отримала з пільгами, як мати з малолітніми дітьми, а саме, дозволяли брати додому картопляні лушпайки та інше лушпиння та відходи від овочів, фруктів та інші харчові відходи.

Крім того, їй дозволили з дому брати бідончик і приносити дітям сироватку (на кухні у німців був сепаратор, знімали вершки, варили сир, колотили масло). Мама, на свій страх і ризик, підкидала у бідончик інколи або картоплину, або галушку, або хлюпне ледь-ледь сколотин, сподівалася, що за таку крадіжку не розстріляють.

А ми, діти, кожного вечора, з надією зазирали у той бідончик, як сорока в маслак, кожного разу, сподіваючись на чудо.

І ще одна пільга. Я не знав, що сталося з отим поліцаєм Кратом, який один зухвало проживав у нашому будинку, але він кудись зник. Мамі, можливо того, що працювала у німців, можливо за якихось інших причин, дозволили з дітьми перебратися у звільнену свою власну домівку.

Отже дві родини, наша і дядька Михайла, суттєво покращили свої житлові умови.

Подія XI.

ВІД ОКУПАЦІЇ ДО ВИЗВОЛЕННЯ,
або Три епізоди

Я став нумізматом 15 вересня 1943 року, надвечір.

З подій обох періодів, кінця окупації та початку визволення, виокремлю три епізоди, які я добре запам'ятав, як безпосередній їх учасник.

Епізод перший – *дбання*. Це піклування – моя участь у наданні допомоги нашим військовополоненим в останній період окупації Гуляйполя.

На вулиці Леніна (тепер вул. Соборна), практично у самому центрі Гуляйполя, був собі великий, доволі гарний будинок, подейкували, що до війни це був корпус педагогічного навчального закладу, останні десятиліття там розміщалися лікарні районного масштабу, а під час окупації це була просто велика напівзруйнована споруда.

Під кінець окупації німці звідкілясь звозили у цей будинок, на верхній поверх, наших військовополонених, яких, здається, взагалі не годували.

Внизу, по периметру прогулювалась охорона.

Близько до будинку дорослих і підлітків охорона не допускала, а на нас, малих дітей, дивилася крізь пальці.

Вимучені і голодні, полонені бійці розташувались у вікнах верхнього поверху, тримаючи у руках котелки, прив'язані до мотузок, сплетених із смужок, здається, білизни. Тільки вартовий проминав місце під полоненим, той хутко опускав долу котелок, підбігала дитина кидала туди шматок хліба, або іншу їжу, полонений похапцем підіймав здобич, дитину, як вітром здувало.

Не дай Бог, полонений ловив ґаву, підбігав охоронець і багнетом відсікав мотузку з котелком, а без котелка полоненому – смерть. Якщо дитина ловить ґаву – у кращому випадку носаком під зад, у гіршому – прикладом межі плечі. Менших охорона взагалі прикладом не пригощала, та й носака мало хто отримував, устигали дременути.

І взагалі чітко прослідковувалось, до тих, хто давав милостиню, вартові були набагато більше лояльними, ніж до тих, хто брав, до наших полонених вартові ставились із звірячою жорстокістю.

Багато хто тоді говорив (якщо б знав сучасну термінологію), що це шоу, з одного боку, економія на харчуванні, з іншого – окупаційна влада гуманно, хоч і не офіційно, але надає можливість населенню підгодовувати полонених, от і немає прецеденту (для «Червоного хреста») відсутнього харчування.

Невдовзі полонених не стало, мабуть німці відправили їх до себе у тил.

Епізод другий – *пригода*. Стався в останній день окупації, під час завершальної підготовки фашистів до ганебної, без бою, втечі їх з Гуляйполя.

Майдан Жертв Революції, тут розміщені якісь тимчасові споруди, приміщення, склади тощо. Під'їжджають/від'їжджають вантажівки, щось навантажують/розвантажують. Це нам видно здалека. Площа оточена підсиленою охороною. Ми, малолітні мародери, найближче до охорони, робимо вигляд, що бавимося, а самі нетерпляче чекаємо від'їзду фріців.

Усе, що треба, було підірвати, підірвано, що треба вивезти, навантажено. Нарешті формується автоколона, охорона знімається, ця колона зрушила і попрямувала у бік м. Пологи.

Ми навипередки помчали на жаданий об'єкт. Заскочив я в якесь приміщення, мотаюсь по нишпорках – марно метушюсь, раптом чую тупіт, я – шусть під стіл і чекаю. Рука намацала якусь невеличку коробочку – важка, я її за пазуху.

Дочекався поблизу тиші і зробив ноги. Дома роздивився, коробочка металева, схоже з-під леденців, а у ній монети, як я значно пізніше довідався, усі доволі цінні, посеред них декілька срібних. Так я став нумізматом з конкретною датою становлення 15 вересня 1943 року, надвечір, це легко було визначити з відомої дати вступу наших військ у Гуляйполе – на світанку 16 вересня 1943 року.

Оті монети я зберіг до сьогодення, незважаючи на різні спокуси, навіть за часів 3-го Голодомору 1946-47 років.

Епізод третій – *пасаж*. Цей епізод стався наступного дня, після появи новоспеченого нумізмата.

У той день, день ганебної втечі німців з Гуляйполя, з самого ранку, поширилися чутки, що завтра, на світанку, у місто вступлять наші війська, зайдуть зі сходу, пройдуть, зокрема, і Базарним провулком (пізніше він став вулицею Базарною).

Я, як й усі, з нетерпінням чекав цієї події, підвівся, як тільки почало сіріти (підводитись спозаранку без будильника для мене не мало жодних проблем), дома ще всі спали, сподівався, що прийду першим, але обабіч дороги вже стояли люди.

Разом з сонцем з'явились наші, то були кавалеристи, невеличка групка вершників у чисельності, значно меншої кількості коней, за зовнішнім виглядом вони були якійсь не войовничі, про яких взагалі не можна було сказати «озброєні й дуже небезпечні».

Пізніше, у житті, мені доводилося бути зневіреним, уведеним в оману, обуреним (до різних обставин), у той же час я мав стійкий імунітет та досвід боротьби, загартовані важелі протидії. Але на час вступу наших, час першого серйозного розчарування без захисних реакцій, я зазнав потрясіння від такого нікчемного, на мій погляд, вступу отих кавалеристів, бо у моїй дитячій уяві чекав на полярно інше – я бачив наше доблесне військо попереду на мотоциклах з кулеметними гніздами в колясках, потім автоматників на вантажівках, артилерія і, нарешті, танки.

Мені стало прикро за наших героїчних переможців, майже обеззброєних вершників, що сиділи на своїх мирних конячках й непереконливо виглядали, на

тлі вчорашніх переможених фріців, що драпали організовано, потужною озброєною до зубів військовою механізованою колоною важких автомобілів з автоматниками та навантажених красивими великими ящиками вантажем явно військового призначення.

До деяких кавалеристів були припряжені коні, один, два, а то й три, частина осідланих, але без вершників. Взагалі не зрозуміло. Я прислуховувався, що про це скажуть дорослі. Хтось сказав, що це коні тих, що полягли (ще більш не зрозуміло, де й навіщо лягли), інший, що готується, мабуть, поповнення (вони що цигани, які їдуть на кінський ринок, яка боєздатність кавалериста, припряженого запасними кіньми).

Радість визволення була зіпсована вкрай.

Подія XII.

МИРНЕ НЕБО, або Трансфер на волах

Шановний читачу, я вже втомився від довготривалого перебування дитиною війни, хотілось би, хоча б на короткий час, відчути себе дитиною миру.

Розумію, це не реально, йшла жорстка війна.

Добре, тоді компроміс, у цьому нарису йтиметься усього про два дні війни, саме війни, в які я відчував себе повністю, стовідсотково поза війною (у думках, у подіях, картинках, у мирному спокої навколишнього середовища).

Мені до сподоби мандри, особливо далекі, подобаються своїм калейдоскопом подій, насичених безпосереднім, наочним пізнанням дійсності.

Мабуть у мене на роду написаний потяг до мандрівок, жаданих і вимушених, коротких і довготривалих.

Перші у моєму свідомому житті світовідчуття теж пов’язані з мандрівками. Це вимушена, незавершена евакуація з рідного Гуляйполя до берегів Волги, будемо говорити, умовно комфортна, в окремому, виділеному для нашої родини персональному, залізничному вагоні.

Друге мандрування, теж вимушене, але повне неймовірних поневірянь, повернення від берегів Волги в окупацію, до рідних пенатів, межиріччям Волги і Гайчура, вже не залізницею, а на бричці з конячкою, спочатку не окупованою, а потім окупованою, територією.

Було і третє моє мандрування, вже не як дитини війни, а як ми домовилися, читачу, тимчасової дитини миру, теж під час війни, але цілком мирне, навпаки, невимушене, а жадане, набагато коротше двох попередніх мандрів, дводенне, але з настільки вражаючими, аж за край насиченими позитивними емоціями пізнання дійсності, що, мабуть, перевершили враження від усіх моїх майбутніх подорожувань, яких було надзвичайно багато, урізноманітнених метою та задачами цих подорожувань країною та за кордоном, пов'язаних з виконанням службових обов'язків та дозвіллям.

Протягом сорока років я керував кафедрою електропривода і автоматизації НУ "Запорізька політехніка". При цьому були відрядження, зокрема, на оригінальні, часом екзотичні об'єкти акваторії Чорного і Балтійського морів, як наукового керівника закритої Спецлабораторії-ЕПА з проблем кораблебудування.

Були відрядження по країні та за кордоном, пов'язані з діяльністю спільного підприємства з іноземним партнером «Інтерсистема», першого у системі освіти СРСР, як його генерального директора та стажування протягом десяти років моїх студентів-електроприводників у ФРН, або з громадською діяльністю, як члена оргкомітету Міжнародної щорічної НД конференції з проблеми автоматизованого електропривода, або голови Запорізького обласного осередку асоціації інженерів-електриків України тощо.

Я також не уявляв і свій власний відпочинок без мандрів.

Переважну більшість мандрів і подорожувань у годину дозвілля ми проводили разом з дочкою Ольгою, моєю колегою по НУ "Запорізька політехніка", завідувачкою кафедри філософії, доктором філософських наук, професоркою, що також, як і я, була в захваті, особливо від далеких і екзотичних мандрів і подорожувань.

Проте уся пізнавальність світу від моїх відвідувань протягом десятків років більшості країн Європи, Північної Африки, Близького і Середнього Сходу, Малайзії, Сінгапуру, острівних територій Північної і Середньої Атлантики та Карибські моря, Мексики, США, Китаю, Південної Кореї, Японії тощо, так і не змогла затьмарити тої захоплюючої, хоч і не тривалої подорожі воєнного літа 1944 року.

Ця, що найбільш запала мені в душу, подорож, була першою в моєму житті, жаданою, а не вимушеною, під час війни, але ніяк з нею не пов'язаною, далеко від фронту, навіть без натяку на будь-яку мілітаризацію, тільки степ, широкий, український. Під блакитним небом, лагідним сонечком з мирною тишею, від самого ранку до самого вечора, порушеною лише скрипом воза та жайворонковим співом.

Маршрут подорожі Гуляйполе – залізнична станція Пологи – Гуляйполе, на волах, довжиною 20 кілометрів дорогою, в один бік, тривалістю два погожих літніх, світлових дня (але для дитини, відомо, такий день довжиною, як рік).

На шляху подорожування практично не було жодного села, за винятком маленького хутірця під назвою Дорожній (чи може Подорожній, чи Дорожнянка, його називали по-різному), решта виключно степ, тільки біля цього хутірця були городи, які я не оминув увагою, скуштувавши теплих овочів та насолодившись незабутніми духмяними пахощами суходільних помідорів та огірків.

Названа довжина 20 кілометрів – це профіліровкою (міжміською ґрунтовою дорогою тих часів бездоріжжя, проїжджа частина якої спрофільована у вигляді опуклої дуги так, щоб дощова вода, не затримуючись, збігала з неї у кювети, уможливлюючи прискорене просихання дороги). З цієї дороги ми декілька разів за день з’їжджали у пошуку випасу та напування для волів, а для подорожніх затишку для прийняття їжі та короткого розслаблення.

Участь мене у цій незабутній подорожі уможливила мамина сестра, тьотя Дуня, вона не тільки настійно наполягала взяти мене у подорож, але й активно підключалася до моїх благань, з відповідними гарантіями моєї безпеки, в процесі цієї обробки моєї мами, у наданні нею останньої згоди на мій вояж.

Конкретної мети цього вояжу я не знав, мене не інформували, та я, зрештою, й не цікавився. У загальних рисах, це відвезти вантаж (сільгосппродукти, в основному зерно) до вузлової станції Пологи, звідти був залізничний зв'язок з Донбасом (Волноваха) з Запоріжжям, з Бердянськом. Четвертий напрямок мимо Гуляйполя до Першої Катерининської залізниці (стара назва).

Гуляйпільська залізнична станція (селище Залізничне, сім кілометрів від Гуляйполя) була лінійною та задрипаною, з погляду пасажирського сполучення, в основному, товарняки. Велика відстань станції від міста була обумовлена відмовою гуляйпільських поміщиків продавати землю побіля Гуляйполя під будівництво залізниці, мовляв, потяги ріжуть багато скоту при його випасі.

У дитинстві цей факт мене надзвичайно обурював – капіталізм надавав експлуататорам право на приватну власність, яке перешкоджало вирішенню державних задач. В.Маяковський не дарма говорив «…Очень правильная эта наша Советская власть».

Селище при гуляйпільській станції не мало школи-десятирічки, у нашім класі навчався хлопчик звідти, який щоденно долав семи-кілометрову відстань, а при рівні транспортного сполучення на той час це неабиякі проблеми, до того

ж він ще й отримав прізвисько «Станционный смотритель», ми ж не дарма в українській школі вивчали російську літературу.

Найбільш популярним транспортом у нашому регіоні був робочий потяг Пологи – Запоріжжя, єдиний на той час надійний засіб сполучення великого регіону з обласним центром.

Оскільки пішла оповідка про наш регіон, не гріх додати якусь регіональну легенду та його достопам'ятного юродивого. Не будемо порушувати звичаї. Спочатку місцевий юродивий.

Робочим потягом Пологи – Запоріжжя постійно швендяв, із вагона у вагон, місцевий юродивий «Петя-двадцять копійок», повненький, але кремезний молодик з широкою добродушною пришелепуватою посмішкою, який завжди просив двадцять копійок, проте брав монетки будь якого достоїнства. Більшість пасажирів до нього ставилися шанобливо, в основному за його меткі та злободенні вислови. Зокрема, тільки німці драпнули, а наші тільки з'явилися, проголошував соціально обґрунтовану й політично виважену фразу БІЛЬШОВИКИ ПОВЕРТАЮТЬСЯ – ЗА СТОЛИ ХАПАЮТЬСЯ.

А тепер легенда про назву міста Пологи.

Начальник будівництва залізничної гілки Волноваха – Олександрівськ (тепер Запоріжжя) Другої Катерининської залізниці (побудованої у 1904 році), ще на початку будівництва, закохався у горду і недоступну красуню-різноробочу, але врешті-решт, його витончені вихованість й інтелігентність, ґречне ставлення до багато нижчої, за соціальним станом, дівчини, розтопило серце красуні, у них розпочалися романтичні стосунки.

Еволюцію цієї романтики він втілював у назви станцій, які ж сам і будував. Їх було багато, назву лише ті назви, що відповідають кульмінаційним подіям їх романтичних стосунків, це станція ЗАЧАТІВСЬКА, та станція ПОЛОГИ, саме коли дівчина завагітніла та народила дитину відповідно.

Легенда говорить, що станція Пологи поклала край їх романтичних відносин. Кохання завершилось, бо генерала-залізничника у Запоріжжі чекала його дружина, якась знатна пані з Петербургу.

Слід віддати належне вельможному коханцю, при розлуці він потурбувався про солідні соціальні гарантії та матеріальний статок матері-одиначки і її дитини.

Повернемося до наших баранів (власне кажучи волів).

Для виокремлення специфіки і особливостей трансферу на волах, звернуся до круїзно-лайнерської термінології.

Наш степовий лайнер на воловій тязі, що здійснював трансфер до залізничного вокзалу Пологи-Перші (і останні), мав двигунево-рушійний комплекс з безпечним, щодо забруднення навколишнього середовища,

двомоторним (пара волів) двигуном з найбільш стародавнім й найбільш розповсюдженим та ефективним сухопутним рушієм (колесо),а саме, розподілений чотириколісний повноприводний рушій з надсучасною (звуковою) автоматичною системою керування, дарма, що без зворотних зв'язків, але зі стабільно-нульовою похибкою у реалізації звукових команд та хибного спрацювання (цоб – ліворуч, цебе – праворуч), з несистемним наявним фактором випадкової безпричинної короткочасної зупинки лайнера (на воловій тязі), і, після незначної паузи, його урухомлення, причому з/без команди рухатися.

Ланка системи керування, відповідальна за пришвидшення лайнера, реалізувалася на конструктивному елементі під назвою батіг, як правило, ефективно не спрацьовувала, а більше виконувала конструктивно не передбачену функцію проти засипання власне оператора, з огляду на монотонність усталеного руху лайнера.

Слід зазначити одну важливу особливість реалізації звукових команд, вони виконувались двигунево-рушійним комплексом індиферентно, доволі повільно, якось знехотя, але на диво безпомилково, як зазначалося вище.

Тепер про екіпаж і пасажирів лайнера.

Екіпаж складався з двох осіб, а саме моя тьотя Дуня (капітан лайнера, боцман, кок, стюард та інші важливі функції), розміщалася на полубаці, її родич (перший помічник капітана, рульовий, штурман, механік, експедитор та відповідальний за все, за сумісництвом, виконавець попси), місце розташування – бак.

Щодо пасажирів. Пасажири лайнера у чисельності одної особи, себто мене – п'ятирічного бувалого джентльмена з великим досвідом мандрувань, у більшості вимушених, займав комфортабельну каюту-люкс на кормі лайнера (затишне кубельце, облаштоване посеред чувалів і торб, здається з зерном).

Внутрішнім розпорядком лайнера не заборонялось усім пасажирам і команді, включаючи рульового, у будь-який час, покидати борт, та повертатися на нього, незалежно від швидкості та режиму руху лайнера.

До речі, рульовий, як і його підопічні, всі свої чисельні обов'язки виконував також індиферентно, доволі повільно, якось знехотя, але на диво професіонально.

Він належним чином доглядав двигунево-рушійний комплекс лайнера (волів), надавав їм можливість як слід відпочити, поїв, випускав пастись розпряжених, але в ярмі без налигача.

З попсою він виступав виключно під час руху лайнера, тільки невідомо на яку аудиторію слухачів він розраховував, може на волів, бо тьотя Дуня його прилюдні виступи геть зовсім ігнорувала, вважала їх вульгарними, забороняла

мені слухати, а йому виступати (припини, дитина слухає!), природно, дитина уважно слухала, але лайливих слів або інших слів ненормативної лексики не чула, можливо з огляду її поверхневих знань, на той час, у цій галузі.

Її особливо дратувала його пісенька «Моя дура», мені особисто вона теж не подобалась, тому я її не вніс у пам'ять, залишились деякі фрагменти, зокрема:

Усі люди та й до церкви ідуть
Мою дуру на цепочці ведуть.
Приспів.
Усі люди богу моляться,
Моя дура з попом спориться.
Приспів.
Піп кадилом, піп кадилом помахав
Моїй дурі по потилиці попав.
Приспів.

Текст приспіву геть зовсім не зрозумілий, складений із семи слів, практично не доступних тлумаченню, тому у мене великий сумнів у ідентичності його відтворення по пам’яті.

Ринда, ричинда, ринта
Лиш калінда, білобінда, бляшинда.

У дводенній подорожі, туди й назад, під час руху, я бігав далеко поперед воза, поринувши у довкілля, так само, далеко відставав назад, потім доганяв, знову бігав кудись, то один бік, то інший, з’являвся у своїй каюті-люкс, трохи відпочивав і знову мотався в усі боки, у невідоме, знову і знову шаленіючи від нових вражень.

Ловив метеликів, маленьких, біленьких або жовтеньких, великих, різнокольорових, строкатих та рогатих.

Ганявся за кониками. Ловив їх, побоюючись відламати їм великі задні лапки, теж самих різних, то маленьких і стрімливих, зелененьких, або руденьких, наче безкрилих, майже не помітних у траві, вони просто стрибали, недалеко, на два-три кроки, то величезних, з широкими барвистими крилами, які не просто стрибали, а летіли на багато метрів, голосно фукаючи на бриючому.

З бабками я мало бавився, вони мене не дуже хвилювали, тільки дивували умінням стрімко, просто блискавично, маневрувати або завмирати у польоті, ніби у невагомості. Пізніше я довідався, що бабка на російській мові СТРЕКОЗА (у дитинстві ми про таке слово взагалі не знали), така назва мені вдалася гарною, не асоціюючи ніяких негативних уявлень. Але прочитавши «От двух до пяти», я довідався, що одна дитина надала роз’яснення, що «Муж

стрекозы – стрекозёл», я зневірився взагалі у назвах подружжя, і чоловіка і дружини.

Ящірок я навчився ловити, не зважаючи на їх спритність, ловив власне ради ловлі, а потім відпускав, деякі особини, не здогадувались про мої завершальні добрі задуми і, не дочекавшись волі, тікали, залишивши хвоста – не біда, відросте новий.

На ховрахах відпрацьовував техніку і влучність кидків, жбурляючи у них чим попало, правда, здається, жодного разу не вцілив. Можливо, інколи й попадав, але не у ховраха, а у те місце, де він щойно був – ховрах був спритніший за мене.

Бджоли облітали квітку дбайливо, без поспіху, сідали-злітали – декілька разів, поки не вмощувалися, повільно сідаючи, довго копошилися, потім поспіхом злітали, немов кудись спізнювалися. Не в приклад джмелям, ті, навпаки, поквапливо, без попередньої розвідки, з гучним гудінням, розганяючи інших комах, наче вихор, налітали на квітку, без ладу і складу, й невдовзі з галасом відлітали геть. Джмеля зловити було важко, але почесно, сам себе починаєш поважати.

Павуків ловити на смілку, навчив мене двоюрідний брат Ванька, ще коли ми жили у дядька Михайла. Нірок у степу було на будь-який смак. Відшукаєш нірку павука з побільшим вхідним отвором, запустиш у неї смілку (невеличка кулька із бітуму на ниточці) й починаєш дрочити павука, сіпаючи за ниточку. Розлючений володар оселі накидається на непрошеного гостя, не усвідомлюючи, що цим самим підписує собі смертний вирок. Приліпившись до кульки, він гадки не мав, що вороття назад немає, з лапками його від смоли без пошкодження не відліпиш.

Вивуджувати павука легко й безпечно, який би він отруйний не був, кайдани він одягав на себе намертво.

Поблизу розглядати павука було надзвичайно цікаво, бо було що спостерігати. Він виглядав якоюсь дивовижністю. Це волохате чудовисько здавалось фантастичним, неземним створінням надлишкової складності своєї будови, яка викликає у спостережника одночасно і захоплення і огиду.

Виправданням такого негуманного лову (відокремити від смоли павука можна не інакше, як знищити) є негативне ставлення до павуків не тільки «дітей-арахнологів», а й переважної більшості дорослих, незважаючи на роль павуків у живій природі.

Одного разу я злякав зайця, спочатку, правда, я сам злякався. Заєць, наче навмисне, спершу підпустив мене зовсім близько, потім раптом підскочив, наче м’яч, великий такий, як середній собака, а потім так завдав драла галсами, тупотячи, як носоріг, аж трава полягла.

Подія XIII.

КВАЗІЕМІГРАЦІЯ, або Із Гуляйполя до Риги

Насамкінець війни нашу родину чекала іще одне мандрування, не зовсім добровільне, а потім повернення, вже друге, до своїх пенатів.

Ми вимушені були переїжджати, на цей раз до м. Риги, столиці Латвії, яка порівняно з Гуляйполем – закордон, а наш від'їзд, щось на кшталт еміграції.

Отже, я, як дитина війни, за війну, разом з родиною, пережив три іпостасі переселення:

- евакуація до берегів Волги;
- повернення до окупації;
- квазіеміграція.

Остання іпостась, виїзд до Латвії, була обумовлена змінюванням профілю військової служби батька.

Його безпосередня участь у бойових діях на фронті завершилось взяттям Риги, розпочалась інша участь у наведенні нових порядків звільненої від фашистів Латвії. Мабуть ця його нова служба була вельми важливою та планувалась надовго, бо переїзд нашої родини з Гуляйполя до Риги був облаштований на доволі високому рівні.

Ми отримали квартиру у Старій Ризі, на вулиці Кальціємас (за звучанням, як пишеться не знаю), квартира була завеликою, хоч конем заїжджай, займала перший поверх дворового будинку, перехід до якого був через в'їзну арку вуличної шестиповерхівки.

Вірогідно це було помешкання вельми заможного чи впливового рижанина, що втік разом з німцями, та ще й поспіхом, прихопивши тільки те, що можна було зібрати на скору руку.

Про це свідчило наповнення квартири, коли ми її зайняли, багатство і чисельність усілякої обстановки та майна (меблі різного призначення, гардероб чоловічий і жіночий різного асортименту, різноманітний посуд, сервізи, на яких, в основному, були фірмені знаки німецьких виробників, килими, усілякі речі побутового та іншого хатнього вжитку тощо).

Усе це перейшло у нашу власність без жодних умов.

Для нашої родини, з її виснаженими за окупацію, практично, первісними благами цивілізації та, практично, нульовим побутовим комфортом, це був неймовірний якісний стрибок (із грязі у князі), до якого я, як найменший у родині, що взагалі не мав досвіду і навичок ними користуватися, найважче адаптувався до нового, незвичного середовища. Наведу, хоча б один, приклад.

Як мене вчили азам будівельної справи, будь-яке будівництво, навіть саме грандіозне, починається з туалету, так і наші входини для мене розпочались з нього.

Мене повели у туалет на перше знайомство. А це був не близький шлях.

Вітальня нашої нової квартири за формою нагадувала неправильний шестигранник, двері, праворуч вхідних, вели до окремого коридору, з якого відкривався доступ до ванної, туалету, комори та ще до якихось приміщень.

Увійшовши до туалету з усілякими невідомими дивами, я отримав докладну інформацію про те, що треба було робити для того, щоб зробити те, що треба. Я мало що зрозумів щодо усієї процедури відвідування туалету, а необхідність натиснути якийсь важілець у кінці процедури взагалі було поза меж здорового глузду. Я залишився на самоті. Від надмірних вражень мені взагалі перехотілося того, що хотілося.

Врешті-решт, я оговтався і, з горем пополам, впорався з проблемою, хоча було самотньо і моторошно. Залишилась надлишкова операція з важільцем. Хотів взагалі не натискати, але природні методичність і слухняність взяли верх і я натиснув.

Раптом сталося щось неймовірне, десь зашуміло, гучно заторохтіло, десь завирувала вода, яка кудись з гулом вируючи потекла, потім щось тяжко зітхнуло й замовкло, залишилось тільки зміїне сичання.

Я з переляку скам’янів, буквально прикипів до місця, тільки дрижав, а потім, як ошпарений, помчався геть с цього лабіринту.

З іншого боку, у свої сім років, я не був боягузом, остерігався, але не боявся злого собаку чи бугая, озброєних німців чи поліцаїв, які на тебе визвірялись, гуркоту ворожої канонади, навіть прицільного бомбометання тощо. Просто був страх непізнаного, близького, але невідомого.

Пройшов деякий час, але пережитий стрес залишився у свідомості, я ще довго ходив у той проклятий туалет, як на Голгофу.

І не зізнавався. А зізнайся – мені б пояснили фізику процесу, і я б наступного ж дня забув прецедент, як страшний сон.

Це фрагмент щодо матеріальних чинників моїх переживань в еміграції, досить. Тепер щодо моральних чинників.

У першу чергу, про ставлення корінних рижан до таких, як я взагалі, і до мене особисто, зокрема, як з боку дітей, так і з боку дорослих.

Від місцевих дітей мого віку я мав неприховану неприязнь, в окремих випадках більш радикальну – штовхання, від старших те ж саме, в окремих випадках ще більш радикальне – лупцювання.

З дорослими я спілкувався мало, хіба що магазин чи аптека. У цих випадках до мене було теж вороже ставлення, як і від дітей, але більш приховане, зокрема, на моє запитання-звернення – штатна відповідь «несопрот» (за звучанням) – не розумію.

Попервах я цю відповідь сприймав як належну, за чисту монету. Більш критичним я став опісля такого випадку.

Провізор в аптеці, з наведеною вище відповіддю, повернула мені рецепт і гроші. Це випадково спостерігала літня леді, переконаний, місцева. Її обурив вчинок медпрацівника, про що вона прямо і сказала провізору, мовляв, ганьба відмовляти невинній дитині у медичній допомозі, причому російською мовою місцевих, і чекала доки я не отримав ліки.

Це випадок з дорослими, тепер – з дітьми. Випадок безпідставної, по епізоду, дитячої агресії з боку місцевого латвійського хлопчика на декілька років старшого за мене, який почав мене жорстоко, збивши на землю, лупцювати.

Події розгортались так.

До школи я ходив не вулицею, а навпростець, зрізуючи кут, через пустир добре витоптаною стежкою. Пісок, сосни.

Цей ім’ярек, мабуть, зловмисно вистеживши, перестрів мене, і почав без паузи лупцювати, вигукуючи «Вот тебе, чтобы знал, как бить моего маленького братика». Про те, що цей малолітній бандит туземець, говорили його вихватки та характерний, жахливий, місцевий акцент. Втекти я не міг – він першим сильним ударом збив мене з ніг.

На щастя, з’явилась група перехожих, бандитський недоросток втік, я присусідився до них.

Після цього випадку я забув дорогу навпростець.

Іще один випадок, можливо, далеко не ординарний.

Я товаришував з однолітком, теж з приїжджих. У наших всіляких походах було заплановано прокрастись на горище нашої шестиповерхівки й там, як слід понишпорити. Якось трапилась підходяща нагода. Там були якісь ящики. Зазирнули в один з них – то були набої, такі гарні й блискучі, як нова копійка. Інстинктивно (ми ж були діти війни) відчули щось недобре й хутко зробили ноги. Домовились забути і нікому про це взагалі не говорити.

І останнє щодо цього.

Загальна ситуація, на перший погляд, здавалась б мирної Риги викликала тривогу. Це йшло від дорослих прибульців, у першу чергу від батьків. Ми, діти, це відчували.

Цьому сприяли випадки зникнення або підступної смерті наших військових. Ці випадки добре знав мій тато, не за чутками, а за особливостями своєї служби.

Пройшли роки. Згадуючи минуле, моїх латвійських кривдників, малолітніх і не тільки, мені легко відшукати мотивацію отих їх виправданих, викликаних національним патріотизмом вчинків.

Усі вони, або багато з них, мали дідусів, бабусь, батьків або старших сестер і братів, які були не тільки свідками, а й учасниками недалеких історичних подій їхньої держави, Латвійської республіки, з президентом Ульманісом (за звучанням), боротьби за власну свободу, за втрачені суверенітет та незалежність своєї держави, які брутально, силою відібрали у цього народу, і далеко не тільки цього.

Подія XIV.

ПЕРЕДОДЕНЬ, або Перший раз у нульовий клас

Навчався я у 20-й Ризькій школі з латвійською мовою навчання з декількома російськими класами.

У цій школі практикували вступні випробування щодо рівня підготовки до зарахування у перший клас я провалив, не відповівши на жодне запитання комісії. Мене відправили у нульовий клас (взагалі для не підготовлених до навчання у школі дітей).

Я з комісією не зійшовся із-за мовного бар’єру (зовсім не знав російської мови), хоча до навчання був дуже добре підготовлений. Якщо б я у той час мав амбіції, я би висловив би рішучій протест. Підстави до такого протесту були більш ніж переконливі. Я з’явився на комісію, як такий що знав абетку, читав майже не по складам, міг довго і вправно називати числа у послідовному порядку, умів рахувати, використовуючи найпростіші арифметичні дії додавання і віднімання.

Моєю комплексною підготовкою до школи (а це: мова, арифметика, малювання та співи), переймалася ще в Гуляйполі, досвідчений та високо

професіональний домашній педагог, моя старша сестра Ніна, яка на той час навчалась вже у 6-му класі. Підготовка була поглибленою і вельми результативною, правда за винятком співу, сестра тут зовсім не винна, бо я не мав природного музичного слуху. Можливо й мав, але коли я був зовсім маленьким, немовлям, мимо моєї колиски мабуть пробігало стадо слонів, і останній випадково, не навмисне, наступив мені на вухо. Але труд Ніни на цій ниві не пропав, вона, правда, пізніше, вже майже дорослому, прищепила мені любов до музики, особливо до української пісні, сама гарно співала.

Повертаюся до мовного бар'єру.

Справа у тому, що я мав «фундаментальні, фахові знання» у межах української термінології, а російської термінології взагалі не знав, комісія ж навпаки знала, а може й не зовсім знала, названі знання з російської, а з української, достеменно категорично, не знала. Отже, початкові умови для мене і комісії були однакові, а постраждав тільки я, це суперечить формальній логіці. А може й не однакові, бо українська фахова термінологія переважає російську. Хто не згоден, прошу не перечити, спочатку хоча б досконально вивчіть обидві мови (саме обидві, а не одну).

Про мій провал я, повернувшись з приймальної комісії, проінформував батьків. Це обурило і образило тата: «Та ти ж умієш лічити до тисячі!». Це, у свою чергу, обурило й образило мене, я умів лічити й більше ніж до тисячі, міг би лічити й далі, навіть і до мільйона, й далі, скільки завгодно, якби мені було відомо про існування таких великих чисел, бо мав елементарну уяву про розрядність та правила лічби.

Так чи інакше, але моєю підготовкою до навчання у школі пишались мої батьки, тому мій пасаж у приймальній комісії не тільки обурив тата, а й надихнув його на апеляційний демарш. Не знаючи цих термінів, тато пішов таки до школи, вчинив там гармидер і повернувся з щитом – призначена нова перевірка.

Вона виявилась успішною, проводилась за іншою методикою опитування, щось на кшталт тестування.

За результатами цієї перевірки, я був поновлений як першокласник. І пішов я другий раз вже у перший клас.

Починаючи з першого класу, я вчився охоче, навчання у школі мені давалося легко, без натуги і напруження отримував в основному відмінні оцінки протягом усього часу здобуття власної освіти (школа, технікум, університет, аспірантура).

Натомість у другому класі була «на осінь» дисципліна «чистописание» («каліграфія» у перекладі українською мовою) – мав проблему з почерком.

Переекзаменовка полягала у завданні протягом усього літа різними літерами списати повний учнівський зошит.

Найбільшою проблемою тут, природно, було придбання такого зошита, батьки так її і не вирішили.

Мама вимушена була на базарі купити стару газету за 10 рублів і нитками зброшурувати щось на кшталт учнівського зошита.

Сестра Ніна його розлініювала і на початку кожного рядка каліграфічно написала по одній різні букви. Я продовжував вписувати цю літеру по довжині кожного рядка аж до його кінця.

Хто має бажання спотворити своїй дитині краснопис, я рекомендую йому придбати стару газету, ручку з неякісним металевим пером, водяне чорнило, якщо в змозі таке відшукати, і повторити мій експеримент.

Подія XV.
СПОКУТА, або Уроки Нюрнберга

Нарешті третій знаковий епізод, що стався безпосередньо на моїх очах, як дитини війни, про війну, але вже опісля війни, у перший повоєнний рік під час нашої квазіеміграції.

1946 рік. Вже є вирок Нюрнберзького трибуналу над гітлерівськими військовими злочинцями.

Він у всіх на вустах, ним рясніють газети. Я пам’ятаю одну публікацію із заголовком з датою «1946», де остання цифра була у вигляді петлі-зашморгу із товстої, грубої вірьовки.

Визначене і місце страти злочинців, гітлерівських вищих чинів – це центри регіонів європейської частини СРСР, у першу чергу, столиці союзних республік, в яких конкретні гітлерівські злочинці, в основному генерали, із найбільшою жорстокістю чинили свої злочини, не тільки проти військових але й проти місцевого населення.

Столиця Латвії Рига, центральна площа старої частини міста Майдан Свободи, на якій споруджено цілу низку шибениць, у відповідності до кількості злочинців.

По периметру лобне місце заблоковано «студорами» (найпопулярніша вантажівка часів Другої світової війни – автомобіль США «Studebaker»,

тисячами поставлявся в СРСР програмою Ленд-Лізу), оточених нашими військовими, а за ними глядачі.

Посеред військових і мій батько. Я вже першокласник. Щоб мені була спостерігати страту, тато був вимушений підняти мене і умостити у себе на шиї, йому важко, а мене не опускає.

Водій «студора» чи охоронець, зжалившись над ним, знімає мене з татових плечей і ставить на кабіну «студора», опинившись на ній, я здіймаюсь над натовпом. Каре у мене, як на долоні.

Пролунала команда й почалась процедура страти, яку я вочевидь спостерігав усю повністю, до самих дрібних деталей і запам'ятав на все життя.

Виїжджає полуторка («газик» – вантажний автомобіль виробництва заводу ГАЗ, вантажністю півтори тонни) і прямує до крайньої шибениці. У кузові полуторки, біля кабіни, стоять два автоматника, проміж ними гітлерівський генерал, у парадному мундирі, при усіх регаліях. Задній борт кузова опущений долу.

Полуторка зупиняється побіля крайньої шибениці, потім задкує під шибеницю так, щоб зашморг шибениці розташувався над опущеним заднім бортом кузова.

Охоронці ведуть жертву по кузову, підводять її до самого його кінця, просто під зашморг, потім накидають його на шию злочинця й тримають жертву до тих пір, доки полуторка не зрушить з місця уперед, тоді зашморг затягується, й висмикує жертву, вона трохи борсається, потім витягується і заспокоюється.

Перша полуторка від'їжджає геть, з'являється друга, прямує до сусідньої шибениці… Попередня операція повторюється, й так продовжується далі, поки не перевішали всіх.

Посеред усіх жертв найбільш запам'яталась мені процедура повішання двох фашистів, які, наче на замовлення, доволі урізноманітнили це і так трагічне шоу.

Один маленький і товстенький, якому страх як не хотілося помирати. Учепившись за кабіну, він відчайдушно пручався й упирався, дужі охоронці ніяк не могли його відклеїти від кабіни, з трудом це зробили, поволочили по кузову, у кінці кузова знову з трудом відклеїли його від самих себе, то від одного, то від другого, накинули зашморг і, не дочекавшись реверсу полуторки, жбурнули з кузова.

Другий, навпаки, високий і худорлявий, наче спровокований ганебною поведінкою товстуна (якщо б йому випала нагода спостерігати її), чи за власним пориванням, у догоду своїй офіцерській честі, з гидливою міною, відсторонившись від автоматників, впевнено попрямував кузовом до зашморгу,

дотягнувся до нього, хутко накинув його собі на шию, і теж, не дочекавшись реверсу полуторки, сам, мерщій стрибнув з кузова у вічність.

На мій погляд, процедура страти була зрежисована вдало, але, як це тоді у нас завсіди водилося, щось обов'язково змарновувало важливі зачинання – забули на ніч виставити охорону лобного місця, яке було пограбовано у першу ж ніч після страти (наказом передбачалось, здається десять діб, не знімати повішених).

Бідолашні небіжчики ранком «прокинулися» босоніж у одних підштаниках.

Можливо це була провокація, можливо й буденна крадіжка – поцупити штанці разом з чобітками. Парадне генеральське вбрання мало тоді неабияку вартість.

Подія XVI.

ДО СВОЇХ ПЕНАТІВ, або
Друге повернення

По поверненню в Гуляйполе з Латвії, я, з 2-го класу, навчався у російськомовній школі-семирічці, то була єдина російська школа на увесь Гуляйпільський район, тато вважав, що я знаю українську, а от російську треба вчити. Мені здається, батько трохи лукавив. Тоді у нас побутувала думка, що російська школа престижніша за українську, тому у ній навчались діти начальницьких чиновників та інтелігенції. Природно, і діти національних меншин.

Тільки у нашому класі навчались одна росіянка (Неля Татарнікова), яка взагалі не знала української, переїхала з родиною у Гуляйполе з Росії уже після війни, багато євреїв (Леонід Костяновський, Володимир Лєвіков, Ребека Левінзон, Семен Серхель, Соня Шульман та інші), один болгарин (Іван Жечев) і один китаєць (Лі-Фун, у класному журналі писався Ліфун). За винятком приїжджої росіянки, усі вільно володіли українською, і спілкувалась лише нею.

Отримавши загальну середню освіту у вже в український школі, я набув досвіду спілкування обома мовами із відповідним знанням не тільки основної, загальної, а й фахової термінології обох мов.

Це дозволило мені краще адаптуватися в житті щодо мовних бар'єрів, особливо у процесі здобуття вищої освіти, зокрема на молодших курсах, яка наразі в Україні було в основному російськомовною, особливо технічна.

Пізніше, починаючи з 1960-х років, я щільно спілкувався зі школами м. Запоріжжя, переважно з питань профорієнтації до вступу у заклад вищої освіти, в якому я працював. Характерною особливістю україномовних шкіл, на той час, було спілкування і учнів і вчителів, поза безпосереднього навчального процесу, виключно російською мовою. У нас в Гуляйполі, навпаки, у російськомовній школі назване вище спілкування було виключно українською мовою.

Ще б пак, як на мене, це відлуння утиску української мови, яке, на жаль, підсилилось у всіх без винятку російськомовних школах і центру і периферії, як і ніде інде, будь-який учень таких шкіл міг вільно відцуратися від усіх уроків українською мовою (не вивчати українську взагалі), достатньо було батькам подати відповідну заяву.

В усіх відомих випадках клопотань про звільнення від вивчення української мови, я не знав жодної відмови у такому клопотанні.

Щодо назв підручників, з російської мови «Родная речь», а з української – «Читанка».

У жовтенятах я був, у піонерах – не довелося, як я страшенно комплексував з цього приводу.

Так сталося, що у день урочистої лінійки, де увесь наш клас колективно приймали в піонери, я був відсутній у школі з-за застуди. Цей медичний факт пройшов поза уваги шкільної піонерії, про мене забули, мені ж соромно було признатися, що я не піонер. Так і жив з цим тягарем аж до вступу у комсомол, до другого півріччя сьомого класу. Місця собі не находив, боявся, що при прийомі до комсомолу розкриється моя позапартійна сутність.

Пронесло. Більше того, я став єдиним комсомольцем класу, з рекомендацією до вступу у комсомол від комуніста. У решти – від двох комсомольців.

Рекомендувала мене вчителька на прізвище Самойленко, мабуть єдиний член партії посеред вчителів, що проводили з нами уроки. Я думаю, не з-за прихильного ставлення до мене, таке навряд було. Справа у тому, що її чоловік працював у райкомі партії й знав нашу родину, як потомственних комуністів.

Тепер про не зовсім прихильне ставлення вчителів до мене, якщо не сказати більше.

Першопричиною цього був я сам, завжди сперечався, поводив себе не тактовно, я б не сказав, що не виховано, задавав кучу запитань, у тому числі і незручних, таких, на які вони не хотіли або не знали що відповідати.

До того ж мав хорошу пам'ять, це знали учителі та учні. Міг, майже слово у слово повторити матеріал, що вчитель викладав минулого разу, або позаминулого, або ще раніше.

Це інколи унеможливлювало вчителю знизити мені оцінку за знання, бо то були його (вчителя) знання, відтворені мною.

Або поставити високу оцінку іншій дитині, яка сумлінно, з розумінням, вивчила урок, але її знання були все ж таки нижчі моїх, тобто власне учителя, повторені мною.

Я міг інколи не зробити домашнє завдання, а вчителю спокійно заявити, що забув дома зошит (це не чесно, але у нас практично всі учні, при необхідності, удавались до такої не зовсім правди), й як доказ цього, пояснював вчителю, як я робив домашнє завдання, повторивши попередні пояснення вчителя з приводу виконання дома завдання, якщо такі були. Отож, я вчителю був, як більмо в оці.

Отже, як заслужене покарання мене було зниження вчителями моїх оцінок саме за мої (їх) знання було не зовсім етично й собі на шкоду, а от за поведінку – у самий раз. За цих обставин у моїх табелях успішності четвертні оцінки та оцінки за рік були відмінні за винятком трьох, з яких у мене було, як правило, «добре». Це українська мова, російська мова та поведінка.

З мовами я дійсно підкачав, нічого не вдієш, тут слухова пам'ять не така ефективна, як у прикладних дисциплінах, легше опростоволоситися (згадайте логопеда Р.Бикова з фільму минулого: «дикція-фікція» тощо).

І, все ж таки, команда вчителів, як на мене, виглядала із моїх табелів успішності небездоганно.

А мені, по закінченню сьомого випускного класу, дійсно було непереливки, бо оцінка «добре» з поведінки позбавила мене права на атестат про закінчення школи-семирічки, тобто на подальше навчання. І все ж таки цей атестат я отримав.

Предтеча.

Класний керівник Людмила Юріївна Руденко зі мною пішла до нас додому на зустріч з батьками, по дорозі дорікала мені, який я бовдур, як їй зі мною було тяжко, а здоров’я у неї слабке, і про те, що винен я в усьому, і про її відповідальність, як класного керівника, врешті-решт розплакалася. Їй було років з двадцять, зовсім дівчинка, взяла нас у 5-му класі, безпосередньо по закінченню педучилища.

Батькам моїм розповіла теж саме, додала лише, що рішення педради школи, щодо оцінки «добре» з поведінки за рік жорстоке, але справедливе, і знову розплакалась.

Рішення педради школи з цього приводу переглядали у Райвно, дійшли висновку, що його слід відмінити, бо протягом усього навчання у школі, у мене взагалі не було жодних грубого або систематичних порушень дисципліни.

Подія XVII.

ПОВОЄННА СКРУТА, або Третій Голодомор

У нас в Гуляйполі, на вулиці Нестора Махна (тоді ІІІ-го Інтернаціоналу), посеред молодших дітей була своя вулична команда, яка грала у свої ігри, бавилась, несамовито воювали з сусідньою вуличною командою вул. Соборна (тоді ім. Леніна), як говориться двома словами, ганяла собак.

У перші повоєнні роки наша вулична команда, як і більшість простих людей, голодувала (3-й Голодомор 1946-47 рр.), голодувала люто, але вижила (батьки щось заробляли, особливо ті що мали продовольчі картки і все таке інше), а двоє з нашої команди не вижили, спочатку розпухли, а потім і вмерли з голоду. Одного було прізвище Білай, другого – Больц.

Труп Білая я бачив особисто, десь дня два валявся у рівчаку, такий собі примітивний дренажний засіб, недалеко від нашої хати, поки не прибрали.

У нас, дітей, у війну була звичка, побачивши труп собаки чи кішки, ми три рази плювали на землю, приказуючи: «Тьху, тьху, тьху три рази, не моя зараза, не папина, не мамина, а Гітлера».

Чия ж то зараза лежала у рівчаку побіля нашої хати, палія війни Гітлера, мабуть ні, бо батько Білая був поліцаєм у німців, а Больца народила українська жінка від фашиста.

У чому були винні оці діти з нашої вуличної команди, чому вони стали ізгоями, які у нашій команді від нас нічим не відрізнялись, зреченні на смерть, позбавлені будь-якої допомоги від влади, а про хлібні картки для них годі й говорити.

А для багатьох простих людей, хто мав хлібні картки у годину голодування, оті самі хлібні картки були єдиною гарантією не померти з голоду, тому про них варто нагадати. Це аркушики паперу з надрукованими щільно один до одного квадратиками, приблизно 1см^{x}1см, кількістю яких вимірюється норма відповідної хлібної пайки на певний період, й яку можна було отримати кожного дня, і тільки за одну денну норму хліба.

Продавець пункту видачі хліба відрізував необхідну кількість карток, наклеював на окремий великий аркуш, а решту карток разом із пайкою хліба повертав.

Ця процедура була строго витримана у часі («від» і «по»), не з'явився у визначений час – не отримав хліба. Втратив картки – залишився без хліба, незалежно від причин втрати. Такі суворі обмеження були нібито обумовлені прискіпливим контролем, для людей були незручними, викликали непотрібний ажіотаж, нервозність і навіть паніку.

Тому черги за хлібом люди вимушені були відстоювати з ночі. Мені, як найменшому у родині, надавалася пільга стояти у черзі тільки у світлу пору доби.

Одного разу я, незважаючи на це, втратив чергу, час стояння за якою вже добігав кінця, чим залишив всю голодну родину без такої жаданої добової пайки хліба.

Сталося це таким чином. Залишилось вже декілька осіб до входу (пускали по одному), до мене підходить якийсь молодик, зриває у мене з голови картуза й шпурляє його на проїжджу частину вулиці.

Забувши про все, переляканий загрозою втрати картуза (втрата картуза – це надзвичайна подія), я стрімголов вискочив на дорогу. Цей покидьок швиденько втиснув себе на моє місце (одно з перших правил черги – щільно стояти один до одного, щоб сторонній не відшукав шпаринку).

Скільки я, дев'ятирічний хлопчик, не ридав, не голосив ґвалтом, не благав чергу відновити мене в черзі – усе марно, черга була непорушна, мовчазна, з поглядами у нікуди, немов мене взагалі не було.

А це були не звіри, ні, це були звичайні люди, доведені голодом до відчаю, втративши практично самих себе заради шматка хліба.

Трагедія втраченої добової пайки хліба усієї родини обернулася щадною санкцією – мене більше не посилали одного в чергу.

Якось тато приніс шмат американської макухи, площею не менше двох долонь дорослої людини, не звичайної, а хвилястої форми на кшталт покрівельного шиферу, тільки значно товщої за нього (у 2-3 пальці згаданої долоні). Це не було свято, це було щось більше ніж НЛО, а приплило це диво до нас з райкому партії, як презент. Тато не міг з'ясувати, як могло опинитися заокеанське диво у райкомі партії, у гуманітарній допомозі країн антигітлерівської коаліції, за чутками, такого не було.

І ще одне, я й до сьогоднішнього дня не забуваю дорогу до гастроентеролога, а якщо побачу на прилавку оббілованого кролика, не зайця, саме кролика – миттєво з'являється нудота, а у роті виникає відчуття, ніби я довго смоктав брудну мідну дверну ручку.

Витоком таких рефлексів, що непокоять мене десятиліттями, було отой повоєнний голодомор, який на кінець зими став найвідчутнішим.

Початок весни, нарешті розтопився лід у ставках, на полях зійшов сніг, проявилися ховрахові нірки.

Ватага охлялих від голодування хлопчаків подалася у степ побіля ставка й розпочала відомий багатьом з них промисел – виливання ховрахів. Це дуже просто, заливаєш водою з ставка нірку, за ковтком повітря виринає ховрах, хапаєш його за голівку і з розмахом б'єш об землю.

Зазвичай полювання було ради шкурок, їх приймали за хороші, для дітей, гроші.

Тієї голодної весни було інакше, ми їх швиденько свіжували та смажили на вогнищі, жир з них рясно капав у вогонь. Потім жадібно їли, усі забували за почуття міри, навіть найстарші.

Виснажені голодуванням дитячі шлунки, не витримували. Багато дітей, особливо менші, мого віку, тяжко хворіли, посеред них і я.

На початку літа, під завісу голодовки, нас, школярів, починаючи з другого класу, відправляли на сільгоспроботи. Для найменших – це підбирання колосків за зернозбиральною технікою.

Інструктаж простий – мати з собою торбинку, сказали яку, а головне, хто поцупить хоч один колосок, батькам – грати.

Ми, малеча, цепом ходили за косаркою або комбайном, підбирали у торбинки колоски зі стерні.

Робота була виснажливою – довготривала, пильна, спека, спрага, колюча стерня і остюки. Воду нам на поле не привозили.

Якось мама, зібралась випрати торбинку. Вивернула її, а там – два колоски, вчепилися у тканину остюками.

Мама зблідла, мало не вмерла від страху, а я отримав від тата за злочинну безтурботність оргвисновки. Які саме, не скажу.

Загалом, у ті часи законодавство дозволяло владі чинити побутові репресії, жорстокі і нашвидкуруч. Так, батьки могли отримати до десяти років, якщо дитина, навіть знічев'я, скористувалася фольклором, який тоді широко побутував, зокрема:

Батько в СОЗі, мати в СОЗі,
Я валяюсь на дорозі,
Ноги босі, штани в клєтку, –
Виполняєм пятілєтку.

Абревіатури «СОЗ» і «ТОЗ» означають «спільна обробка землі» і «товариство з обробки землі» – назва колгоспів у початковій стадії колективізації.

Ще щодо фольклору тих часів.

У повоєнні роки, особливо з плином часу, часто-густо йшлося про «советские песни времён Великой отечественной войны "Огонёк", "Синий платочек и т.п.», які хвилюють, беруть за душу. Можливо, це і так. Але особисто я під час окупації і взагалі протягом Другої світової війни чув їх у фольклорній інтерпретації, зокрема:

Синенький скромный платочек
Дал мене Фриц постирать,
А за платочек хлеба кусочек
И котелок облизать.

Це дійсно брало за душу.

Якось при батькові я бовкнув: – Серп і Молот, і Звєзда, встала куриця з гнізда! Тато знову вдався до оргвисновків.

СОЛДАТ ВІЙНИ

Нагадаю, у російській школі-семирічці я вчився майже на відмінно при неналежній поведінці, за що часто отримував оцінку «добре» за рік, у тому числі й у сьомому випускному класі, мав проблеми з атестатом та можливістю продовжити подальше навчання. Належних висновків не зробив.

Аналогічна ситуація повторилась і в десятому, випускному класі української школи, за результатами першого півріччя мав, в основному, майже усі відмінні оцінки, за винятком чотирьох «добре» (українська, російська, німецька мови та поведінка).

І тут на мене пильно подивилася сім'я і школа, нагадавши мені хроніку подій, починаючи ще з п'ятого класу російської школи, особливо наголосивши на проблеми, як з отриманням атестату за сьомий клас, такі з можливістю продовження подальшого навчання. Вчинили мені таку обструкцію, моральну і фізичну, останню, в основному сім'я, що був ладен десятому заказати. Так що з другого півріччя, аж до випускних екзаменів, був наче шовковий.

Школа-десятирічка, в яку я перейшов навчатися, суттєво різнилася від попередньої школи-семирічки, а саме, не тільки мовою викладання (українська замість російської), а й величезною будівлею школи, великою кількістю класів, у тому числі і паралельних, величезною чисельністю учнів та великою кількістю вчителів.

Залишилися без змін тільки мої стосунки вже з новими учителями, та мої четвертні й річні оцінки за навчання (майже відмінні) і за поведінку (погані – «добре»). Для ілюстрації наведу лише два приклади моїх стосунків з учителями, зокрема, української літератури.

Перший приклад. Щодо вкрай потрібної українському учню революційної поезії середньоазіатських акинів (Сулейман Стальський, Джамбул Джабаєв тощо) у витонченому перекладі на українську.

Цитата: «…Баї жиріли і міцно на шиї народу сиділи».

Запитання. Чому використане дієслово доконаного виду, чому не писати «мали намір сидіти», або «сподівалися довго сидіти», чому завершена дія, що це за народ, що дозволяє баям міцно і довго сидіти, та ще й при цьому спокійно нагулювати жир, де показана непокора народу, його революційний дух?

Крім того, реальне «жирні баї» разом з метафорою «шия народу» викликали у моїй уяві таку картину: натовп східних людей у тюбетейках, на кожному сидять жирний бай у теплому халаті, обхопивши шию небораки своїми ногами, а голову руками. Я розсміявся.

Учитель удав, ніби я над ним насміхаюся, й почав мене в'їдливо та несправедливо обмовляти. Я огризався.

Був прецедент, спочатку видворення з класу, потім директор, потім невихованість, неповага до соцреалізму та акинів. Я до акинів ніколи такого не казав, вони ж не писали українською.

Другий приклад. Щодо використання П.Тичиною високохудожнього, витонченого засобу «повтор». Мені здавалося, що повтор він вживав для більшої переконливості, ніж для підвищення рівня вимог високої поетики.

Я вважав, що «партія веде» досить сказати й один раз. Провідна роль партії була відома всім. Повторюй це хоч сто разів, нічого не зміниться.

Автор, знову таки ж, для переконливості повторює і двічі, і тричі і чотири рази підряд, зокрема, «…Будем, будем бить! Будем, будем бить!».

Тут намірів – чотири, а дій – дві (невиправдана нерішучість). Крім того, повтори ради повторів – це пасивні повтори, я за активні повтори, вони набагато ефективніші. Наприклад, рядки «…А Тичина пише вірші, та все гірші, та все гірші» мають активний повтор, бо він вказує на стійку спадну тенденцію якості художнього слова. Причому для переконливості достатньо і одного повтору, два – вже надлишкові.

Нагадую, наведені вище міркування за формою не зовсім відповідали тим давнім реальним подіям, але сутність їх була та ж сама. І я вимушений був надавати безтолкові пояснення самому директорові школи за своє ставлення до самого П.Тичини, а які твори його ми могли читати за радянських часів, ті, що нам підсовувала цензура (до речі, мені вірші цього поета вельми подобалися, а від деяких я просто у захваті, зокрема, вірш «Я стверджуюсь» без радянської цензури).

Згадуючи директора школи, собі на сором, не можу згадати його ім'я і по-батькові, це у мене мабуть єдиний прецедент забиття памороків. Я вважаю, що винен сам директор.

Він викладав у нас хімію і, мало не що уроку, а інколи і декілька раз на урок, згадував відомого хіміка Д.І.Менделєєва, а десь через урок – диво і про його пророчий сон, в якому хіміку наснилися періодична таблиця елементів, і про те, що він її автор.

Усе було б добре, якщо б у цьому морі нагадувань не тонуло прізвище хіміка, а було лише нескінченне «Дмитрій Іванович» (саме «Дмитрій», а не Дмитро).

Оце нав'язливе ім'я та по-батькові приліпилося й до самого директора, усі, позаочі, називали не його справжнє ім'я, а «Дмитрій Іванович» (саме «Дмитрій», а не Дмитро). У нас взагалі усі вчителі мали свою кличку,

найкоротшу та найдовшу клички мали вчительки, одна «киця», друга «злізь з коня і вийди з класу».

Я зовсім не жалкую, що на той час не знав, наразі всім відому істину, що першому згадана таблиця наснилася О.Пушкіну, але він був поет, а не хімік, тому на пророчий сон не звернув жодної уваги.

Якщо б я знав це тоді, то не утримався б і розповів би «Дмитрію Івановичу» про пророчий сон поета – нашого хіміка від такої новини схопив би Кіндрат.

У десятому класі тільки три вчителя (української, російської та німецької мов) оцінювали мої знання на «добре», решта – на «відмінно», оцінювали не упереджено, я дійсно «відмінно» з мов не заслуговував. Але про «німця» все таки скажу. Він був поляк (говорив нам, показуючи на верхній одяг: «…То мій френч, у 39-му я дав за нього 40 злотих»), мабуть знав польську мову, чого не сказати про українську і німецьку. Мабуть до Гуляйполя, він у німецькій школі викладав українську.

На якусь репліку, що я кинув йому з місця, він викликав мене до дошки: «…Стань тута й во!». Я вийшов, він почав читати мораль: «…Та яка воно мав право…», використовуючи щодо мене спільний рід одночасно жіночим, середнім і чоловічим родами.

І, взагалі, я від деяких наших учителів був не в захваті, це нормально, у кожній школі є учителя, що не подобаються учням, просто свій протест я не зміг виявити у належній спосіб, тому заслужено заробляв собі на горіхи («добре» з поведінки від 5-го по 10-й класи).

Але були й інші, хороші вчителя, їх не так і мало, але про них нічого надзвичайного не скажеш, крім одного, це справжні люди і професійні педагоги.

Про одного з таких учителів, що виділявся посеред них, як СОЛДАТ ВІЙНИ, я хочу розповісти, не зважаючи на те, що у цих оповідках йдеться про дітей війни, доля якого спонукала мене вибрати, саме для цього нарису, такий заголовок, який я вибрав.

Це наш учитель Данило Іванович Ткаленко.

Під час війни він був тяжко поранений в обличчя розривною кулею. Від обличчя мало що залишилось.

Оперував його всесвітньо відомий український вчений, лікар-офтальмолог та тканинний хірург Володимир Петрович Філатов, одесит.

Про цю операцію я чув із розповіді особисто Данила Івановича. То була блискуча, унікальна операція Володимира Філатова, одна з тих, що принесла українському хірургу світову славу, яка висвітлювалася у світовій медичній літературі.

До вигляду обличчя вчителя слід було звикнути, але то було обличчя, були очі, був ніс, рот й щоки.

Проводилася операція поетапно, більше двох років у військовому шпиталі м. Ташкента.

У скороченому вигляді процедуру операції можна подати так.

У пацієнта надрізають шкіру стегна на кшталт книжкового аркушу, вільний бік цього аркушу пришивають до шкіри руки, що лежить поруч. Після приживлення шкіри з боку руки, шкіру відрізають з боку ноги. Руку переносять до обличчя, вільний бік шкіри, що був до цього побіля ноги, пришивають до обличчя. Після приживлення цього шва шкіру з боку руки відрізають. Фрагмент цієї прижитої до обличчя шкіри розносять по обличчю на уражені місця.

Паралельно тканинній операції В.Філатов проводив й інші фантастичні операції. Одному з двох уражених очей повернув зір, не значний, але пацієнт почав бачити. У певній мірі був повернений і слух.

Данило Іванович поборов фізичну і психологічну недугу, став активним членом суспільства, повернувся до своєї мирної професії – пішов учителювати.

Правда були несвідомі учні, які користувались вадами зору і слуху вчителя, порушували дисципліну, вони просто викликали огиду.

Була у нашому класі учениця Москаленко, яка на очах усього класу відкрито користувалася шпаргалкою. Учитель все ж таки помітив це і звелів їй віддати шпаргалку. Вона відмовилась, на очах у всіх задрала поділ і демонстративно сховала її за панчоху.

Таке зухвале ставлення учениці до Данила Івановича взяло мене за живе, отримавши дозвіл вийти з класу, я громкоголосно заявив про свій намір йти до директора, щоб той зняв з Москаленко панчохи. Директора не розшукав.

Знайшли директора, але знімати панчохи з учениці директорові не довелось, перелякана моїм демаршем Москаленко добровільно віддала Данилу Івановичу шпаргалку і отримала «пг» («пг» – погано, двійка; «дпг» – дуже погано, одиниця).

Бачили б ви Данила Івановича в урядових нагородах – на піджаку вільного місця немає.

Я сумно дивився на увінчаного урядовими нагородами вчителя, як ДИТИНА ВІЙНИ, і жадав незбутнього – забери, Великий Боже, усі оті нагороди у СОЛДАТА ВІЙНИ Данила Івановича разом з триклятою війною та поверни йому його природне обличчя.

П Е Р Е П У Т Т Я

Заповітна мрія моїх батьків – набуття мною вищої освіти, якщо копнути глибше – викладач або вчений закладу вищої освіти.

Можливо, мотивацією таких побажань моїх батьків була їх власна ущербність на ниві освіти (мама нібито навчалась у першому і другому класах, а тато нібито мав довідку про закінчення школи-семирічки), а, можливо, їх надихав приклад маминого старшого брата Григорія Чучка, доктора наук, професора Херсонського сільськогосподарського інституту.

Батькам дуже кортіло бачити мене схожим на дядю Гришу. Отже, питання моєї подальшої долі після закінчення школи було вирішено, залишилися лише роздуми, куди податися на навчання та яку обрати професію.

Моїм улюбленим предметом у школі, несподівано для мене самого, стало креслення. Це ускладнювало мій власний вибір професії. Не існували «креслярські» університети-академії, а фах «кресляр» настільки розмитий по галузям, сферам, професіям, що важко було конкретно визначитися. Навіть назва предмету «Креслення» – я не знав в однині чи у множині, інші предмети «Мова», «Література» – в однині.

Названі вище поняття були повні невизначеностями, а невизначеність я не терпів, хоча окремі приклади захоплювали.

Я десь вичитав, що конструктор великогабаритного морського судна, побачивши вперше своє велетенське дитя реальним, на стапелі, з жахом помітив, що корпус його, у формі зовнішніх обводів, має хиби. Ця форма існувала лише у його просторовій уяві, яку він переніс на теоретичне креслення. Помітити нетотожності у формі реальної велетенської махини, порівнявши з уявою, просто фантастика.

А корабели цього не помітили, більше того, заперечували наявність хиб, а й запевняли у повній відповідності реальних обводів кресленням та у дотриманні технології. Ретельна перевірка довела – конструктор не помилився, помилку допустили корабели.

Якось я, десятикласник, гостюючи у своєї старшої сестри Ніни, побачив, як її чоловік Григорій працює з кресленням тягового електродвигуна тепловоза

(креслення загального вигляду та повздовжнього і поперечного його перерізів). Мій свояк, випускник ДІІТу (Дніпропетровський інститут інженерів транспорту) перенавчався у зв'язку з переводом парової тяги залізничного транспорту на електричну.

Раніше я бачив тільки креслення деталей та складальні креслення простих виробів. Побачені ж креслення здалися мені якогось завершеного, доцільного, хоча й невідомого творчого технічного рішення. Все, вирішив я, буду поступати в ДІІТ на механічний факультет.

Підмовив на це ще двох однокласників, подалися у ДІІТ, мої товариші поступили, а я – ні (не пройшов за конкурсом), натомість мої знання й ерудиція були доволі значні, не гірші моїх товаришів. Так, проваливши вступну компанію, знайшов собі виправдання, що став жертвою обставин.

По-перше. Не пройшов медкомісію з-за низької гостроти зору (окуляри не носив, хоча й мав, я їх навіть не взяв з собою).

По-друге. На усі факультети і спеціальності мені медкомісія заборонила поступати, лише за одним винятком, спеціальність ПЦБ будівельного факультету, «Промислове і цивільне будівництво». Розпачу не було меж, може ще й «ЦОБ» чи «ЦЕБЕ». Мені подавай тепловоз, або електровоз (це ж 1955 рік), а тут щось на кшталт волів! А тут ще й відірвався від товаришів, які були бадьорі та веселі. А тут стрес, апатія і розгубленість. А що скажу батькам? Був у повному моральному занепаді.

По-третє (шерше ля фам). Пишу твір, поруч сусідка, симпатична, привітна й ласкава дівчина, дивилася на мене так… (шановний читачу, якщо тобі було б 17 років, і якщо на тебе так дивилася б вродлива краля, ти б мене зрозумів). Під кінець екзамену виявилося трохи вільного часу, вона мені запропонувала помінятися роботами й перевірити одне одного. Я погодився, в її роботі помилок взагалі не знайшов, а вона у моїй – аж дві (не подвоїв «н» і поставив непотрібну кому). Я вагався, вважав мною написане правильним, але вона все ж таки мене переконала.

Після екзамену я поцікавився, за які помилки отримав «задовільно». Виявилось, що у мене спочатку було написано правильно, а потім переправлено з помилками. Два виправлення такого роду – дві подвійні помилки. Радий, що не отримав «незадовільно».

Не знаю, що то було у дівчини, незнання чи намір, проте я не жалкую, що так сталося, це був мені урок – не дивись на світ крізь рожеві окуляри, сприймай життя таким, яким воно є, тренуй опірність, гартуй волю.

У Запорізькому гідроенерготехнікумі приймали на споріднені спеціальності таких сіромах як я, що не пройшли в інститут за конкурсом. Будівельних спеціальностей було дві: ПЦБ, яка принесла мені стільки горя у

ДІІТі та БМО (Будівельні машини і обладнання, прискореного навчання, після десятирічки). Природно, я вибрав БМО (після ДІІТу мене корчило від абревіатури «ПЦБ»).

Навчатись на будівельного механіка мені, як не дивно, сподобалося – хороша теоретична підготовка, а про практичну, годі й говорити, вище всілякої похвали, вищій школі, ту, що я знаю, й не снилося.

Яких тільки практик у нас не було. На слюсарній навчився належним чином користуватися металорізальним інструментом, на столярській – інструментом по дереву, на зварювальній – пристойно зварювати горизонтальним швом, навчили водінню трактора, автомобіля (були сприятливі умови отримати права на водіння автомобілем).

У мене була тема дипломного проекту «Діюча модель трубчастого баштового крана», вантажністю 3 кг, виготовив і зібрав усе своїми руками (з купованих, були тільки електродвигуни електричних швацьких машинок).

До речі на дипломуванні я довідався про халтурник рецензентів. Рецензентом був у мене головний інженер «Гідростальпроекту» на прізвище Осервассер, мій дипломний проект він оцінив на «задовільно», написав декілька недолугих зауважень, зокрема, «Використані зубчасті муфти, що заборонено положенням про охорону праці» й таке інше. Він мабуть не спромігся переглянути дипломний проект, в який я вклав багато праці, особливо у виготовленні діючої моделі крана, яку я змайстрував своїми руками, продемонструвавши її роботу на захисті дипломного проекту. Виготовити своїми руками муфти, складніші за зубчасті, взагалі неможливо й усе таке інше, про це, чорним по білому, було викладено у ПЗ до дипломного проекту.

Усі викладачі були фахові, а з «Опору матеріалів» татарин Дудукалов, взагалі був неперевершеним, його предмет став для мене улюбленим. Проте був один кричущий виняток, викладач дисципліни Машинознавство Синьоокий. Він мені на екзамені поставив «ПГ», оцінку, яка у подальшому у додатку до диплому перетворилася на «добре».

Щодо скорочення «ПГ». У нас раніше дуже полюбляли різні скорочення і абревіатури, наприклад, у Києві була постійно діюча Українська виставка передового досвіду, яка у народі мала звучне скорочення «Укрвипердос». У школах, у довоєнні та повоєнні роки, оцінки «двійка» і «одиниця» п’ятибальної системи ще називали відповідно «погано» і «дуже погано», і з відповідними скороченнями «ПГ» і «ДПГ».

Історія, як з оцінки «незадовільно» стала оцінка «добре» варта того, щоб про неї розповісти.

У нашій академгрупі навчались два студента за віком на років 10-15 старших решти студентів. Обидва працювали без відриву від виробництва на

повну ставку. Староста групи В.Бринза, механік і П.Бутенко, машиніст кар'єрного екскаватора ЕК-3.

Староста знав Синьоокого ще по вечірній школі, де останній читав астрономію, читав як суто прикладну (кожного заняття виводив учнів у нічний двір школи, тикав пальцем у небо і щось говорив про зорі, доки всі учні не розбігались), потім і сам йшов геть.

Бринза заявив, що організує екзамен Синьоокому на «Ура», зідрав з нас якісь копійки, на стіл викладачеві поставив графинчик з пивом, куди заздалегідь вилив з «собачки» (пляшка з горілкою місткістю у 100 г горілки) горілку.

Викладач понюхав напій, потім скуштував, розлютився і наказав старості вилити це пійло у туалет, потім наказ відмінив й пішов це робити власноруч.

Ми щось там готували, щось відповідали, викладач – дрімав. Отямився, коли залишилося три студенти, що ще не відповідали, у тому числі й я (затримувався з відповіддю я навмисне, чекав слушного моменту, коли викладач прийде до тями, щоб вразити його своїм знанням, предмет я знав добре). Екзамен Синьоокий припинив та повернув залікові книжки. В усіх, хто відповів, були проставлені «добре», а у трьох, що не відповідали – «незадовільно». Для виправлення «двійок» він запропонував у неділю прийти до нього додому, щоб допомогти зводити йому гараж.

Цілий день ми усі троє працювали добросовісно.

Після роботи він повернув нам залікові книжки з власними критеріями оцінювання знань студентів: у самого вищого з було «відмінно», у мене, середнього зросту, «добре», а у самого низького на зріст «задовільно».

Так у моєму додатку до диплома з'явилося «добре», яке погоду не зіпсувало, решта – «відмінно», у число 25-процентників я, все одно, попав, отримавши право пільгового вступу до ЗВО.

І ще один нюанс. У середині 1950-х років взаємовідносини між міськими студентами, які спілкувалися російською, і студентами з периферії, які майже без винятку – українською, складалися суперечливо.

Вчився зі мною у нашій групі один місцевий, на відміну від усіх інших міських був україномовний, на прізвище Дунь (дунь – і полетить), його міські не визнавали за свого, він цим і не переймався, взагалі не звертав на них уваги. Мабуть, був із заможної сім'ї, батько його працював головним бухгалтером новозбудованого універмагу «Україна», ця будівля була крайньою на проспекті Нового Запоріжжя у південному напрямку, а далі – степ, аж до селища Вознесенівка.

На слюсарну практику Дунь одягався у бостоновий костюм (на ті часи найбільш престижний і шикарний). Я його запитав, як він міг ходити до

майстерні, одягненим у таку красу. Він спокійно, без гусарства і піжонства, як між усім іншим, відповів: – Оце самий гірший.

Переважна більшість міських пихато і гонорово ставилися до нас «сільських», зневажливо, називали «рогатими». Натомість, теж у переважній більшості, за інтелектом і потенційними можливостями, як особистості, периферійні переважали міських.

Я очікував слушної нагоди щоб кого з них, міських, ткнути носом у цю особливість.

У нас у гуртожитку, у рекреації другого поверху, під час відпочинку, точились баталії гри у пінг-понг на виліт. Сюди зачастив мені малознайомий, теж студент ЗГЕТ (Запорізький гідроенерготехнікум), місцевий, що мешкав неподалік нашого гуртожитку, на прізвище Андрющенко, симпатичний, високий, але пихатий, як він говорив, «делать рогатых», володів ракеткою добре. Я теж грав непогано (одного разу виграв у першорозрядника), мене цей ім'ярек вважав «рогатим», бо я жив у гуртожитку, й у побуті спілкувався українською.

Мені дуже кортіло помститися йому за «рогатих», грав я зібрано та уважно й висадив його, після цього додав чистою російською мовою, яку добре знав (у Гуляйполі я навчався у російській семирічці, крім того, ми проживали майже два роки у столиці Латвії Ризі, там спілкування тих, хто не знав латвійську, теж було російськомовним). Для випадку виграшу, я заздалегідь підготовив потрібну фразу: – Ну что, безрогое, приподнято четвероногое, облажался, продул рогатому, я тебе уступаю место, играй дальше, тренируйся. Поклав ракетку на стіл й пішов геть під загальний сміх аудиторії, яка від мене не чекала такого демаршу.

Андрющенко виявився нормальним пацаном, при зустрічі у технікумі зі мною ручкався, приязно посміхався, був привітним у спілкуванні, мабуть, правильно засвоїв урок, який я йому подав.

Частина друга, «доросла».

ОТЯМСЯ, «МАШИНКО»

Глава І.
МІЙ РЕКТОР

Опісля зарахування до «Машинки», серпень 1958 рік, я невдовзі занедужав, а після закінчення тривалого стаціонарного лікування, протягом одного року, спочатку у Запоріжжі, а потім у Харкові, я поновився восени 1959 року на ливарний факультет (ЛФ) вечірнього відділення за спеціальністю ЕМА (Електричні машини і апарати).

Перше знайомство мене, студента-вечірника першого курсу, віч-на-віч з такою потужною особистістю як Павло Андрійович Михайлов, що відбулося на початку навчального року (середина вересня 1959 року), зустріч тривала понад годину, а може і значно більше, закарбувалось у моїй пам'яті, наче було це вчора, натомість пройшло вже майже 65 років. Мені тоді здавалося, що він взяв мене, ніякого, обережно витряс з мене усе погане і непотрібне, і, оновленого, пустив по життю.

Перш за все, розповім, як я допомагав ректорові П.Михайлову відкривати електротехнічний факультет (ЕТФ).

Провчившись, мабуть, з тиждень на першому курсі вечірнього відділення, я довідався про дві новини, одну хорошу, другу погану.

Хороша. Декан ливарного факультету В.Попов пояснив мені, що будь-який студент, після першого курсу навчання, має право перевестись на будь-яку спеціальність, ліквідувавши академічну заборгованість, якщо така буде.

Мені кортіло навчатися на електротехнічному факультеті, я досвідчений електрик, а не на якомусь там ливарному, причому на денному відділенні (дуже хотіли цього й мої батьки).

Погана. Після розмови про перспективи відкриття у «Машинці» електротехнічного факультету з деканом ливарного факультету і його заступником (перший зі мною повівся ґречно, відповів на мої запитання, крім відкриття нового факультету, а другий, А.Цепков, погнав мене геть, щоб я не плутався у нього під ногами), я дійшов висновку, що ніхто на цьому факультеті палець об палець не вдарить щодо відкриття нового, електротехнічного

факультету і вирішив особисто допомогти ректорові П.Михайлову відкрити новий факультет, він людина заклопотана, йому слід допомогти.

У цей самий час вперше на денному відділенні ЛФ була набрана група електриків Е169, за спеціальністю ЕПУ (Електрифікація промислових установок). Названа група за цією спеціальністю навчалася перші два курси, а з початку 3-го курсу продовжила навчальний процес за спеціальністю ЕПА (Електропривод і автоматизація промислових установок), у відповідності до рішення МВССО УРСР про закриття попередньої спеціальності і поділу її на дві нових спеціальності – ЕПА, про яку вище йшлося, і ЕПП (Електропостачання промислових підприємств і міст).

На ливарному факультеті подейкували про створення найближчим часом Електротехнічного факультету, але для цього, як мінімум, потрібна наявність двох академічних груп денного відділення, інакше (при одній такій групі) про новий факультет не може бути й мови.

Я, вкрай здивований некмітливості та не заповзятості адміністрації ЗМІ, що зволікає з відкриттям ЕТ-факультету, я вирішив проявити ініціативу й особисто зустрітися з ректором й підсобити йому у справі пришвидшення відкриття у ЗМІ ЕТ-факультету.

Природно, я знав, що ініціатива справа слизька, і що страшніше за дурня, тільки дурень з ініціативою, але я не знав на скільки я розумний, щоб виступати з ініціативою. Тому розпочав гарячково діяти у простий але вірний спосіб, взявши активну участь у створенні нової групи електриків на ливарному факультеті.

А нива для такої діяльності була багатюща. Справа у тому, що у ті часи конкурси на денне відділення вищої школи були шалені, тому вища школа почала перебирати харчами і відмовилась зараховувати на перший курс медалістів із вступним випробуванням у вигляді співбесіди, змінивши її на підтвердження своїх знань успішним складанням одного вступного екзамену. На безвідривну форму навчання ця пільга залишилася. За таких обставин, академічні групи електриків набору 1959 року безвідривної форми навчання ливарного факультету, хоч і не кишіли медалістами та 25-процентниками, але їх було доволі багато.

Протягом перших двох тижнів вересня 1959 року, я зустрівся з цим контингентом (діяв у трьох векторах– бажання навчатися на денному відділенні, місце роботи та потреба у гуртожитку), за можливості, вів перемови ще й з батьками студентів.

На середину вересня у мене був комплект з 25 заяв від студентів безвідривної форми навчання, на ім’я ректора з проханням перевести їх на денну форму занять. Заяви мали необхідні реквізити й візи батьків (або одного з

батьків), з гарантією матеріальної підтримки студента, у випадку позбавлення його стипендії.

До кожної заяви був коментар, у вигляді відповідей на запитання щодо мотивації переходу на денну форму навчання, місця роботи, матеріального стану та потреби у гуртожитку.

У допомогу ректорові я також додав і проект звернення до вищих інстанцій з обґрунтуванням щодо створення, як виняток, додаткової академічної групи першого курсу денного відділення зі складу вже зарахованих студентів-електриків безвідривної форми навчання з високим рівнем підготовки (усі медалісти або випускники-25-процентники технікумів) з метою уможливлення створити найближчим часом Електротехнічний факультет на базі ЗМІ. В обґрунтуванні писав, що м. Запоріжжя – Місто Великих Будов Комунізму, первістка електрифікації всієї країни Дніпрельстану, у відповідності до заповіту Леніна, місто, де побудований завод-сад з випуску потужних трансформаторів – Запорізький трансформаторний завод (ЗТЗ), теж у відповідності до заповіту Ілліча, перше реальне підприємство комуністичного майбутнього, де все на благо робочої людини (на той час із моєї свідомості ще не вивітрились комуністичні ідеали), де найголовнішим цехом підприємства є не складальний цех, де створюються найпотужніші у світі трансформатори, а цех озеленення, підприємство, де кожний клапоть вільної землі відданий квітам, декоративним та екзотичним рослинам, фруктовим деревам кращих сортів, підприємство, схоже на гігантську оранжерею, неймовірне, особливо у період весняного цвітіння.

Запоріжжя – місто електроенергетиків і електротехніків, а ЕЕ-факультетів (електроенергетичних) або ЕТ-факультетів (електротехнічних) у вищих навчальних закладах регіону взагалі немає.

Зібрав я свої нехитрі документи та й пішов до декана В.Попова, його не виявилося на місці, пішов до його заступника А.Цепкова, не встиг й рота розкрити, як він на мене визвірився.

Я подумав, чим менше «шишка» тим більший клопіт…і попрямував просто до ректора. Перший раз переступив ректорський поріг.

Скільки разів за останні 64 роки я переступав той поріг. Й який різний буває той поріг, рідний до болю поріг Михайлова, і поріг Бєлікова, які вони не схожі, які антагоністичні емоції вони у мене викликають.

Той перший поріг я запам’ятав на все життя.

У приймальні сидять якісь відвідувачі, ректора немає. Озираюся на всі боки, хвилююся. Секретарка мене запитує, мовляв, що я за один і чого я навідався. Назвався, сказав що потрібний ректор, хочу пришвидшити відкриття ЕТ-факультету, маю пропозиції.

Вона розкричалася, від обурення аж підвелася. Я, навпаки, заспокоївся. Вона продовжує:

– Йди геть, шукай заступника декана (не знала, що я там вже був), не заважай працювати.

– Нікуди я не піду, мені потрібен ректор.

Секретарка вчинила ґвалт, почала тіснити мене до виходу.

Розчиняються двері, у приймальню входить ректор.

– Что за шум?

– Вот этот первокурсник-вечерник, не могу выдворить, хочет поумничать, пришёл открывать электротехнический факультет, недоумок. Буду вызывать бригаду.

Ректор спокійно дивиться на секретарку, а потім запитує.

– Вы говорите он недоумок, хочет открывать электротехнический факультет?

– Да.

Ректор далі спокійно дивиться на неї.

– Я тоже хочу открывать электротехнический факультет.

Повертається до мене, уважно на мене дивиться, показує на свій кабінет:

– Проходите, коллега.

Це «коллега», за суттю і вимовою, якоюсь особливою, з двома довгими «л», виразною і членоподільною, приголомшили мене розумінням того, що не має жодного значення, чи це пацан чи поважний, солідний, великий і пузатий дядько – вони однакові у своїй активній небайдужості.

І ці колеги, обидва «відкривачі-недоумки», попрямували до кабінету, на подив відвідувачів ректора.

Зайшли, він посадив мене, кинув «Рассказывайте» і почав переглядати мої папери.

Я запитав у ректора, чи був він на ЗТЗ весняною порою. Він відповів, що не був, й осінньою теж.

На жарт я не зреагував, восени зовсім не те. Незрівнянною на ЗТЗ є саме пора цвітіння (я мав на увазі період середини квітня 1950-х років), у першу чергу квітів та фруктових дерев і чагарників, а їх на ЗТЗ неміряне (черешні, вишні, абрикоси, сливи, яблуні, груші, глід, бузок, усе не перелічити), – виробничий пейзаж на ЗТЗ у цю пору, це буяння чарівного квіту, тендітних кольорів і фантастичних пахощів.

Говорив це я йому може не так прикладно, як натхненно і від душі.

Я говорив йому, що на подвір'ї заводу якраз напроти внутрішнього фасаду будинку заводоуправління, на доволі просторій площадці, височіла клумба, конусоподібна, аж до неба, клумба фантастична, на периферії основи

якої розпочиналася килимковими, карколомними, надзвичайно яскравими рослинками, що рясніли надзвичайно яскравими, строкатими різнокольоровими квіточками, які у подальшому напрямку до центра поступово, спочатку полого, а потім круто, зростали новим повзучим, витим, крученим квітковим буянням, піднімаючись все вище й вище, і теж рясними, але вже крупними, різної форми і кольору, квітами.

А виробнича територія заводу, зокрема, проміж двома цехами, використовувалась до максиму під озеленення, а не засадженою була лише проїжджа частина дороги, що пролягала між цехами. Ні п'яді необробленої землі, не було навіть вузеньких тротуарів, прифундаментні стоки стін цехових будівель були теж вузькими і майже не мали вимощення.

Проїжджою частиною дороги рухались пішоходи, електрокари, інший внутрішньо заводський транспорт. А над головами – арочне сплетіння дбайливо доглянутих фруктових дерев елітних сортів, через яке не проглядалось сонце і небо, а зеленим тунелем, в умовах спокою, затишку і комфорту. виважений і спокійний рух людей і машин, як єдиний штрих, не властивий вишуканим оранжереям.

І ще раз нагадав про Дніпрогес, словами справжнього поета тодішньої епохи:

…Хто дав розгін, який титан?
Могутнім струмом Україну,
Непереможно і невпинно,
Веде в Комуну Дніпрельстан.

І при усьому цьому у Запоріжжі немає жодного закладу освіти або факультету електроенергетичного або електротехнічного спрямування.

Я закінчив і почав чекати, доки ректор дочитає підготовлені мною документи.

Ректор дочитав й вигукнув: – О, премудрый карась!

Я гордо розправив плечі, що там Салтиков-Щедрін, «карась» і «пескарь», як кажуть в Одесі «дві великі різниці».

Далі ректор розпитував мене – що я за один, де працюю і ким, про що мрію, розпитував докладно, слухав уважно.

Більш конкретно скажу, про що далі йшлося.

Я працював на МПБ (Машино-прокатній базі) Запорізького облбудтресту спочатку електромонтером, потім електриком, а потім перейшов в електроремонтний цех обмотувальником. Мав четверту форму допуску до виконання робіт під високою напругою (більше 1 000 Вольт).

Електричного струму не боявся, при потребі вільно торкався до оголених струмопровідних деталей під напругою 220 В, у небезпечних ситуаціях не губився і не панікував, під напругою працював без остраху, але був вкрай обережний.

Перший приклад. Одного разу опинився у небезпечній ситуації, в якій слід було проявити чітку концентрацію рухів.

Працюю на кігтях уверху опори промислової чотирипровідної, трифазної повітряної (дроти оголені) лінії, під напругою 380 В, від роботи на кігтях, ноги потроху починають у колінах дрижати.

Раптом пішов дощ, дроти навколо мене почали гучно «співати». Потрібно було, не гаючи кожної секунди, без паніки, контролюючи щонайменші рухи рук і ніг, опускатися на кігтях проміж голих і мокрих проводів, що співають.

Страх і втома прийшли після того як я покинув небезпечну зону, з останніх сил опускався з опори на землю.

Другий приклад. Я у бригаді електриків з обслуговування баштових кранів наймолодший.

Перегоріла електролампа на кінці стріли баштового крана. Поміняти її послали наймолодшого, тобто мене. Повзу по стрілі, як жук, на мені рятівний пояс з двома карабінами, безпечно, але страшно. Натерпівся страху, поки поміняв ту кляту лампу. Виявилося, захворів акрофобією (острах висоти).

Перейшов у електроремонтний цех обмотувальником.

Робота виявилась неймовірною, складною і надзвичайно цікавою, інтелектуальною, без кмітливості, тями та спритності не обійтися.

Як правило, тип обмотки, конструктивні особливості секцій її котушок, спосіб намотування та укладання їх у пази статора і ротора, заводського виконання, недосконалість нашого технологічного оснащення, порівняно з виробником, не дозволяла відтворити заводський варіант намотування обмоток, вимагала працювати над адекватними варіантами, виходячи з технологічних і технічних можливостей власне електроремонтного цеху.

Повертаюся до кабінету ректора.

З розумінням поставившись до моєї дрімучої необізнаності, ректор докладно розповів мені й про приймальну кампанію, і про статус студента-першокурсника, про держзамовлення на підготовку студентів, про плани набору і відрахувань, навіть дещо про устав вищої школи.

Навів приклад зі своєї практики щодо зарахування на перший курс, з яким мав великий клопіт. Після оголошення результатів прийому і видання наказу на зарахування, до ректора звернулися брат і сестра, які не пройшли за конкурсом, як пільговики, бо не надали вчасно інформацію про те, що їх тата і

маму, як партизанів, розстріляли фашисти. З цього приводу він навіть відряджався до міністерства за двома додатковими місцями.

Наприкінці ректор подякував мені за велетенську роботу на благо майбутнього ЕТ-факультету, сказав, що підготував матеріали щодо нової, ще однієї академічної групи електриків, та з гумором додав: – Правда, моё обоснование о целесообразности набора новой группы электриков далеко не такое убедительное, как твоё, но в успехе я не сомневаюсь.

Кабінет ректора я покинув окрилений, спокійно і уважно дивлячись у даль.

Наприкінці навчального року я вирішив перейти на денне відділення.

Заступник декана ливарного факультету А.Цепков приділив мені мабуть цілу хвилину, повідомивши, що він проти, навіть якщо поміняє своє рішення, як голова стипендіальної комісії факультету, стипендії мені не дасть, як такому, що перейшов з вечірнього відділення.

Без стипендії я навчання на денному відділенні не потягну, а аргументація Цепкова мені здалася не переконливою, я вирішив звернутися до декана ливарного факультету В.Попова, щоб той мені хоча б пояснив, чому я не буду отримувати стипендію, тобто не зможу навчатися на денному відділенні.

В.Попов мене уважно вислухав, взяв переглянути мою залікову книжку з результатами за перший курс навчання вечірньої форми (там було проставлено дев'ять оцінок за два семестри, усі «відмінно»).

Перше, щодо стипендії, він сказав, що стипендію «призначають», а не «дають» (Цепков у моїх очах опустився нижче), а призначає її він, декан ЛФ, а Цепков йому тільки допомагає у цьому (Цепков у моїх очах опустився ще нижче). Друге, він мені призначив би й підвищену стипендію, але до відмінних оцінок слід мати ще й громадську роботу, якої у мене немає (Цепков у моїх очах взагалі опустився долу).

В.Попов запитав, які у мене таланти і чим захоплююсь. Я зрушив плечима, потім сказав, що захоплююсь фотографуванням. За це декан зачепився, порадив поспілкуватися з Люсею Анохіною, діючою редакторкою щойно створеної інститутської багатотиражки «Інженер-машинобудівник» (газета мала ще й головного редактора, що контролював ідеологічне спрямування газети від КПРС). Відшукав Людмилу в ауд. 272 (прекрасна кімната, світла, з балконом), де вона саме переймалася розміщенням у цій аудиторії редакції газети. Розповів про свої проблеми, вона відповіла, що хоче переглянути мої фотороботи. Я хутко їх приніс (мешкав у робітничому гуртожитку поряд з нашим навчальним корпусом № 2, напроти Запорізького ФСТ «Динамо», тепер вул. Чабаненка 36).

Вона переглянула мої фотороботи – наступного дня я вже мав посвідчення кореспондента газети «Інженер-машинобудівник».

Через тиждень я звільнився з роботи, був зарахований у новостворену групу набору 1960 р. ливарного факультету Е210, з підвищеною стипендією, та відряджений, як фотокор газети «Інженер-машинобудівник» на літні сільськогосподарські роботи у м. Гуляйполе, мою малу батьківщину, де в самому Гуляйполі, у Гуляйпільському районі по колгоспам були розкидані два факультети (ливарний та машинобудівний), у тому числі й моя група Е210.

Я їздив по колгоспам району, готував репортажі й фоторепортажі. Потоваришував з Вадиком Ольшанецьким, асистентом кафедри Фізичного матеріалознавства, керівником студентських сільськогосподарських загонів, по вечорам ходили з ним на танці місцевих дискотек, інколи призначали побачення, ввічливі та невинні, однак місцеві парубки нас ганяли.

Моє відрядження до Гуляйполя було удвічі приємним, жив у своїх батьків та зустрічався із старими друзями. Там я проживав до закінчення десятирічки на вулиці Нестора Махна (у минулому, вул. ІІІ-го Інтернаціоналу). Як казав поет,

«Родом я із Гуляйполя,
Ти ж струнка мов та тополя,
За твою прекрасну вроду,
Я піду у вогонь і воду».

Одного разу місцева шпана таки підловила мене з причини, дещо дотичної до попереднього чотиривірша, й добре обробила. Мої нові товариші з групи Е210, яка була розквартирована безпосередньо у самому Гуляйполі, на чолі з Толею Регедою і Сашком Гореватим, далеко не маминими синочками (Т.Регеда до вступу у ЗМІ мав неприємності з законом, знав таку шпану на власному досвіді), вислідили ту шайку й провчили її, щоб знали й начувалися, як бити одного боягузливим натовпом покидьків.

Так сталося, що у мої студентські роки я багато спілкувався з адміністрацією «Машинки», а посеред них найбільше з ректором Павлом Андрійовичем Михайловим, як один із основних фотокореспондентів газети «Інженер-машинобудівник», з 1960 року її створення, яка стала найпоширенішим й найвпливовішим засобом масової комунікації, а фоторепортаж, хіба що не єдиним на той час його наочним втіленням. Ректор П.Михайлов завжди чуйно ставився до газети, оскільки дбайливо піклувався про збереження історичної пам’яті «Машинки».

Найбільш плідною була моя робота фотокором у 1962-1963 рр. Практично у кожному другому номері газети розміщувались мої матеріали.

Улюбленим жанром були портрети кращих людей ЗМІ, і не тільки ЗМІ (галерея портретів акторів драмтеатру, Морозова, Єфімов, Тращановський, Дамаскін, Просяниченко).

І все ж, на першому плані були портрети студентів, якими пишався інститут. Я впевнений, у молоді «Машинки» 1960-х років, вони викликали теплі спогади (В.Кравцов, Г.Листопад, М.Барняк, А.Ладанов, О.Фенченко, А.Сипко, В.Коломоєць, О.Шиян, А.Сич, А.Афонін, А.Альперт, В.Єрмоленко, В.Машкін, М.Котлюба, І.Тішин, Л.Клімова, В.Вакулевич, В.Боднар, В.Хорєв, Г.Ткаченко та інші). Згодом ці студенти стали керівниками виробництва, проректорами, деканами, завідувачами кафедр, докторами і кандидатами наук. Були портрети відомих на той час викладачів: Ю.А.Шульте, А.М.Каморкін, П.М.Кичаєв, В.Д.Кучін, К.П.Савінков, В.М.Вагіна. Були портрети й співробітників НДЧ, НДП, прибиральниць, двірників.

У 2010 році я мав намір відсвяткувати 50-річчя газети «Інженер-машинобудівник», як один з перших кореспондентів цієї газети, як найбільш дійового органу масової комунікації «Машинки» минулого століття, звернувся до керівництва університету та зацікавлених осіб (ректор С.Бєліков, відповідальний за газету проректор С.Яримбаш, діючий редактор М.Клименко).

На жаль, С.Яримбаш з прохолодою поставився до цієї пропозиції (як і до усього, що торкалося опозиційного зав. кафедри ЕПА В.Бондаренка), що пройшла майже непомітно. Хіба що була тільки згадка у газеті «Інженер-машинобудівник» на 4-й сторінці № 7 (№ 2077) від 29 квітня 2010 р., під рубрикою «До 50-річчя газети "Інженер-машинобудівник"» була поміщена моя стаття, саме про моє спілкування з ректором П.Михайловим, стор. 82.

Я з фотокамерою супроводжував ректора на різних урочистостях, прийомах, особливо за участю іноземців, переговорах, презентаціях та різних заходах, починаючи з вступних екзаменів і завершуючи дипломуванням, розподілом молодих спеціалістів, навіть на бенкетах тощо.

Звернусь лише до одного прикладу – до завершального етапу підготовки до вступних екзаменів у ЗМІ; цей приклад показує у тому числі й запобігання можливих проявів корупції.

Наприкінці робочого дня, напередодні проведення екзамену, у кабінеті ректора П.Михайлова збираються відповідальний секретар приймальної комісії, начальник відділу кадрів (ВК), представники від парткому та профкому.

На столі ректора лежать стопа порожніх і не підписаних конвертів, колоди карток, кожна колода відповідно до назви дисципліни, номера аудиторії, де відбуватиметься екзамен, назва теми, номер варіанта задач та прикладів, прізвище екзаменатора (-ів), прізвище асистента (-ів) тощо.

Відбувається жеребкування таким чином, щоб у кожний безіменний конверт помістити всліпу по одній з кожної тасованої колоди карток.

Інспектор відділу кадрів заклеює кожний безіменний конверт з картками, а начальник відділу кадрів опечатує кожний конверт. Усі опечатані безіменні конверти вкладаються у ректорський сейф (цей сейф був розташований саме побіля того місця, де ректор С.Бєліков пробив двері у свою двокімнатну опочивальню).

Павло Андрійович замикає свій сейф, начальник ВК його опечатує. Всі операції я зафотографовую. Проявляю плівку, перевіряю її, фотографії не друкую, якщо немає прецеденту.

Наступного ранку, у присутності зацікавлених осіб, начальник ВК перевіряє пломбу ректорського сейфа, ректор відмикає сейф, начальник ВК всліпу вибирає конверт, перевіряє його печатку і передає конверт ректорові. Цьому передує оголошення предмета. Ректор розриває конверт, витягує картки й передає їх відповідальному секретарю. Той з кожної картки зачитує групу, потік, номер аудиторію, прізвище викладача (-ів), прізвище асистента (-ів), назви завдань, номера варіантів тощо.

Цю інформацію із конверта відповідальний секретар приймальної комісії отримує лише за 15-20 хвилин до початку вступного екзамену.

Цей епізод – приклад одного з антикорупційних заходів ректора під час вступної компанії.

Протягом усього навчання у ЗМІ я був провідним фотокореспондентом, брав активну участь в організації та становленні газети, жаль що у 2010 році я не зміг переконати ректора С.Бєлікова у проведенні хай не гучних, але конкретних заходів із відзначення 50-річчя газети «Інженер-машинобудівник», вона того була варта.

Ще на першому році видання газети керівництво ЗМІ рекомендувало мене до навчання у вечірньому університеті робітничих кореспондентів, факультет фоторепортажу. Моєю випускною дипломною роботою в університеті, у номінації «Фотопортрет» (більш складна номінація), був портрет двірника «Машинки» В.К.Горобця під назвою «Кирилович», за яку я виборов першу премію.

Премію у другій конкурсній номінації «Промисловий пейзаж» отримав мій одногрупник Олег Бурбовський, у майбутньому найбільш відомий на Запоріжжі фотохудожник, Почесний громадянин Запоріжжя. Премією обом переможцям було право опублікування цих фоторобіт на шпальтах обласних газет «Індустріальне Запоріжжя» та «Запорізька правда».

До 50-річчя газети «Інженер-машинобудівник»

ЯК Я СТАВ ФОТОКОРОМ ГАЗЕТИ

Наприкінці весняного семестру 1959-1960 н.р. я, студент-електрик першого курсу вечірнього відділення ливарного факультету, звернувся до заступника декана А.В.Цепкова: чи можливо перевестись на денну форму навчання? Його відповідь була такою: «Не заперечую, але я щойно провів засідання стипендіальної комісії, стипендії вже призначені, навчайся без неї».

Це мене не влаштовувало, моє матеріальне становище унеможливлювало такий варіант. Втрачати було нічого: я пішов до декана ливарного факультету В.С Попова з проханням надати стипендію.

Декан попрохав залікову книжку, а в ній всі оцінки – «відмінно». Оглянувши залікову книжку, Веніамін Степанович сказав: «Я призначу тобі стипендію, і не просту, а підвищену, тільки треба терміново знайти для тебе важливе громадське доручення». А потім запитав: «Які маєш таланти?».

Я зауважив, що талантів не маю, а ось полюбляю фотографувати, особливо портретне фото, і маю певний досвід. На це декан відповів, що у ЗМІ недавно засновано газету «Інженер-машинобудівник», і там потрібні працівники, зателефонував співробітниці газети Л.Анохіній (у той час головного редактора не було): «Приймай поповнення», а мене відрядив до редакції знайомитися з колективом.

Так у моє студентське життя увійшла газета. Першою роботою влітку 1960 року став репортаж про студентів на колгоспних і радгоспних нивах Гуляйпільського району, завершальною - фоторепортаж з урочистого засідання, присвяченого випуску молодих спеціалістів у 1965 році: виступ проректора з наукової роботи Ю.А. Шульте перед випускниками і груповий портрет випускників, які отримали диплом з відзнакою (я був серед них).

Найбільш плідною була моя робота фотокором у 1962-1963 роках. Практично в кожному другому номері газети розміщувались мої матеріали. Улюбленим жанром були портрети кращих людей ЗМІ, і не тільки ЗМІ (галерея портретів акторів театру: Морозова, Єфімов, Трацановський, Дамаскін, Просяниченко).

Щонайменш продуктивним видався 1964 рік – період мого перебування на виробничій практиці, коли одинадцять місяців я працював майстром цеху високовольтних випробувань Запорізького трансформаторного заводу. Того року я подав матеріали лише в чотири номери газети, згадуються фото іспитів зимової сесії у викладача доцента О.М. Югендфайна, зустрічі ректора П.А. Михайлова зі студентами-іноземцями країн Африки та Азії, що навчалися в СРСР.

І все ж на першому плані були портрети студентів, якими пишався інститут. Я впевнений, у молоді «Машинки» 60-х років вони викличуть теплі спогади (В.Кравцов, Г.Листопад, М.Барняк, А.Ладанов, О.Фенченко, А.Сипко, В.Коломоєць, О.Шиян, А.Сич, А.Афонін, А.Альперт, В.Єрмоленко, В.Машкін, М.Котлюба, І.Чепець, А.Пеньок, А.Мащенко, В.Касьяненко, І.Тішин, Л.Климова, В.Вакулевич, В.Боднар, В.Хорев та інші). Згодом ці студенти стали керівниками виробництва, проректорами, деканами, завідувачами кафедр, докторами і кандидатами наук. Були портрети відомих на той час викладачів: Ю.А.Шульте, А.М.Каморкіна, П.М.Кичаєва, В.Д.Кучіна, К.П.Савінкова, В.М.Вагіної, а також співробітників НДС, НДП, прибиральниць, двірників.

Згадую двірника Олександра Кириловича Горобця, надзвичайно колоритної постаті. Зростом у 1 м 45 см, в окулярах, при вусах, практично будь-якої пори року в «куфайці» і «ризаках» (гумових чоботях) висотою під 75 см, він, здавалось, без перерви, з ранку до вечора зі своїми нерозлучними друзями – мітлою, совком і візком, несамовито і пристрасно шкріб, вичищав і вивозив сміття, листя, сніг або лід. І як наслідок – вхід до головного корпусу радував душу, сяючи, як нова копійка. Мою дипломну роботу як переможця конкурсу дипломних робіт в університеті робітничих кореспондентів, фотопортрет Олександра Кириловича Горобця було опубліковано в газеті «Индустриальное Запорожье», а її копію розмістили в номері (38/1962) газети «Інженер-машинобудівник»).

Натомість робота в газеті – це надводна частина айсберга, була ще й підводна. Це навантаження парткому, комітету комсомолу, деканатів, академічні й сатиричні факультетські стінні газети, альбоми і фотомонтажі, спортивні змагання й тренування, художнє аматорство, відпочинок і святкові демонстрації, в яких я також брав активну участь як фотограф.

Часу завжди бракувало, благо навчання мені давалось дуже легко: я навіть встигав допомогти у навчанні колегам-студентам (контингент нашої групи прискореного навчання формувався лише з абітурієнтів з дворічним і більшим стажем роботи, і шкільна підготовка була відповідна). До того ж, захоплення фотографією було не тільки роботою, а й відпочинком.

Певна річ, були й складнощі: зберігання й догляд професійної та аматорської кіно - і фотоапаратури та приладдя, реактивів і витратних матеріалів. Крім того, складними на ті часи були технологія і лабораторний процес одержання якісних фотознімків. Фотолабораторіями ЗМІ я не користувався, все робив в умовах гуртожитку, де я мешкав. До речі, загальний строк, який я "тягнув" у гуртожитках, 13 років.

Мені жодного разу не псували складну і коштовну апаратуру, жодного разу не обікрали. Нині я не збагну, як можна було усім цим користуватися, зберігати і доглядати у звичайній кімнаті гуртожитку.

У мене як у людини, спершу студента, а згодом і викладача «Машинки», залишились незабутні враження від спілкування з ректором ***Павлом Андрійовичем Михайловим***. Студентом, як фотокор, я перебував в оточенні ректора на вступних іспитах до інституту, на заходах з профорієнтації та випуску молодих спеціалістів, на урочистостях з нагоди свят, знаменних дат й ювілеїв, на напівформальних і неформальних зустрічах (на той час фотокамера була одним з основних засобів віддзеркалення наочної інформації).

Як співробітник, я також не був позбавлений уваги ректора. Наприклад, мій проект, на той час маловідомого старшого викладача, – створення науково-дослідної лабораторії з розробки і дослідження спеціальних електрогідромеханічних пристроїв був підтриманий ректором з наданням у головному корпусі ЗМІ приміщення: з водоводом, необхідним обладнанням, з облаштуванням лабораторії під режимний об'єкт.

Ректор особисто відвідував лабораторію під час натурних швартових випробувань двигуново-рушійних комплексів, а на випробуваннях індукційно-імпульсного прискорювача (електромагнітної гармати) вигукнув: «Чудеса!». Брав логарифмічну лінійку, обраховував імпульс сили, енергію, засмучено зітхав «чудес не бывает».

Вражала широка ерудиція Павла Андрійовича, людяність, влучна характеристика своїх співробітників, енергетика його природного гумору. У нього були свої «Пётр І», «Пётр ІІ», «Пётр ІІІ», були декани, викладачі, студенти, для яких він працював ректором. Мене він жартівливо називав «премудрий карась». Я був безмежно радий тому, бо «карась» значно вагоміше, ніж «піскар».

Валерій БОНДАРЕНКО,
завідувач кафедри електроприводу та автоматизації промустановок,

На знімках: *першокурсник В. Бондаренко (1960 р.) і ректор П.А. Михайлов*

Редактор Микола КЛИМЕНКО

Редакційна колегія: С.Т. Яримбаш – проректор, голова; М.В. Клименко – заст. голови, К.С. Бондарчук – зав. кафедри загальної мовної підготовки, секретар; члени: М.В. Дєдков – декан гуманітарного факультету, Ю.П. Петруша – заст. голови профкому, А.В. Іванченко – голова студентського профкому, С.В. Войтенко, В.О. Рибін, Є.І. Івахненко, В.Г. Савельєв, В.В. Солоха – заступники деканів факультетів. Комп'ютерний набір – Євген Глінкін; комп'ютерна верстка – Олександр Набережний; коректор – Катерина Бондарчук.

«ІНЖЕНЕР–МАШИНОБУДІВНИК»
газета Запорізького національного технічного університету
Засновник і видавець – ректорат ЗНТУ
Адреса редакції:
69063, Запоріжжя, вул. Жуковського, 64
Телефони: 769-84-47, внутрішній – 4-47

Газета зареєстрована в облкомітеті з преси та інформації
Свідоцтво №84, серія 33
Газета набрана, зверстана і віддрукована в друкарні ЗНТУ
Тираж 250 прим.
Електронна версія: *www.zntu.edu.ua*

Моя стаття до 50-річчя газети "Інженер-машинобудівник" (1960-2010) як одного з перших її фотокореспондентів (1960-1964 рр.).

Мій конкурсний фотопортрет двірника В.К.Горобця був також передрукований і у нашій газеті «Інженер-машинобудівник» (№ 38/118 від 22.11.1962 р.). Ректор П.Михайлов, побачивши у газеті це фото, висловив своє задоволення, сказавши, що цей двірник найбільш добросовісна, працьовита та старанна людина у «Машинці». Дійсно, ця людина, з добрим і привітним поглядом, варта, щоб про неї згадати. Ростом мабуть з 1 м 40 см, практично весь рік одягнений у гумові чоботи висотою десь 80 см і куфайку такої ж довжини з візком типу «самоскиду ОСО – два керма, одне колесо», озброєний мітлою, віником і совком, кожного дня, з ранку до вечора, з невеликою перервою, шкреб, чистив, підмітав, вантажив свій «самоскид» по усій довжині фасаду головного корпусу, його ганок та вхід, які завжди радували око й блищали чистотою та сяяли охайністю, як нова копійка.

Якось я нерішуче підійшов до нього, побоюючись відмови, і запитав: – Дідусю, можна я Вас сфотографую?

– Можна, чого ж не можна, – несподівано для мене, жваво і привітно відповів дідусь і почав приймати різні роденовські пози, так старанно, що я тривалий час не міг спіймати його природну поставу.

Іншого разу, готуючись зробити знімок до вступної компанії й подання оголошення у газеті про набір студентів до «Машинки», я вирішив дати фото, на усю полосу першої сторінки, загального вигляду головного фасаду «Машинки», архітектура якого сама по собі має привабливий вигляд. Але це важко було зробити звичайною вузькоплівковою фотокамерою із звичайною нормальною оптикою, з фокусною відстанню 50 мм.

Долаючи усі перешкоди і продовжуючи працювати з тією фототехнікою, що у мене у наявності, я умостився на самому гребні даху (забратися на який було важко, вихід на дах замкнений, а віконців не було) будівлі гуртожитку сусіднього університету (наразі це будівля IV, рожевого, корпусу Запорізького національного університету, на першому поверсі якого відділення Приватбанку), і звідти провів зйомку (газета «Інженер-машинобудівник» № 25/105 від 28.06.1962 р.).

Невдовзі розшукали мене два добродія, представилися, що вони «шишки» із Запорізького телебачення. Представились, один головний оператор, а другий його помічник, якщо не помиляюсь, одного було прізвище Чадік, а іншого не дочув.

– Это ты сделал этот снимок всего фасада главного корпуса ЗМИ?
– Так.
– Почему не подписал его? Мы с большим трудом тебя разыскали.
– Це реклама для абітурієнтів, його не обов’язково підписувати.

– Это невероятно! Как можно сделать зрелищный снимок «полтинником» (мали на увазі фокусну відстань об’єктива 50 мм, тип об’єктива по фотографії може визначити тільки професіонал) и получить такой фантастический ракурс.

– Знімок зробив елементарно, важко було відшукати місце, звідки зручно було б знімати (як говорив Архімед, вихваляючи важіль 1-го роду, йому самому підняти земну кулю елементарно, важко знайти точку опори).

– Об этом и речь, у тебя что свой вертолёт?..

Цей діалог для мене дарма не пройшов.

Минув деякий час, й я вже – кореспондент Запорізького телебачення, перший мій фоторепортаж у цьому амплуа був доволі відповідальним, присвячений героям трудового фронту, до 55-ої річниці Моторобудівному заводу ім. Баранова (теперішня Мотор Січ).

Невдовзі я отримав поштою грошовий переказ, в якому було написано «Авторський гонорар». Нічого собі, це перші кошти, отримані мною за творчу діяльність.

Навчання мені давалося легко – полюбляв цю роботу й мав хорошу пам'ять. У школі, а особливо у технікумі, університеті, аспірантурі мав переважно усі «відмінно».

Мені щастило з академічними групами й у технікумі й, особливо, у «Машинці». Перший курс у вечірній групі, решту – у денній.

Так, у вечірній групі, зокрема, був Г.Листопад, надзвичайно набожна людина, завзятий прибічник християнських цінностей, прагнув до життя без гріха.

Л.Дугіна, з таким же пристрасним прагненням, але до модного одягу й прикрас.

М.Гопка, звичайний, як і я, роботяга. Ми працювали в одній будівельній організації, мешкали в одному гуртожитку. Він, покинувши все печене-варене, подався до Ташкенту відбудовувати його після землетрусу (таким, як він патріотам, по завершенню контракту обіцяли надати безкоштовну квартиру у будь-якому регіоні СРСР, окрім міст Москви та Ленінграда). Значно пізніше, навчаючись вже у Києві, в аспірантурі, я з ним випадково зустрівся.

Він уже киянин, дійсно отримав однокімнатну квартиру у Києві, бо на той час був не одружений. Ми з ним згадали наше навчання у «Машинці» на першому курсі вечірнього відділення. Згадали епізод – ми обидва були «німцями», а викладачка німецької мови, на прізвище Швагірєва, вимагала від нас виконання домашньої роботи: у зошиті щодо поточної теми скласти словничок, на початку пари вона збирала ці зошити, потім викликала студента,

той підводився, вона вичитувала звідти слова, природно на російській мові, а він повторював їх німецькою.

Перед парою, непомітно, на обкладинці його зошита я виправив помилку: у підпису «Николай Гопка» я літеру «г» поміняв на «ж».

Нарешті підійшла Коліна черга. Пані Швагірєва громкоголосно і чітко прочитала виправлений підпис.

Реакція на заклик викладачки була такою: Коля миттєво ототожнивши автора виправляння, вже накинувся на мене з кулаками, решта «німців» кинулися нас розбороняти.

Нарешті дві подруги, Свєта Шукайло та Ліда Тороп, абсолютно різні зовні, але одинакові за вдачею, одухотворені, закохані у мистецтво, нетерпимі до брехні у прагненні до добра. Спілкуватись з ними було надзвичайно цікаво, мене вони виховували, і частково виховали, прищеплюючи ґречність та світські манери. Одного разу я, їх шанувальник, здійснив з ними «навколосвітню» подорож на весловому човні навколо острова Хортиці. Подорож була інтелектуальною, а отримані мною на долонях пухирі та мозолі робітничо-селянськими.

Вони обидві працювали у конструкторському бюро трансформаторів для ЛЕП (лінія електропересилання) постійного струму і з обуренням розповідали про свого начальника Тимофія Яримбаша, деспота, тирана і сатрапа, який не тільки тримав у "єжових" рукавицях своїх підлеглих, але й жорстоко ставився до свого малолітнього сина Серьожі, незважаючи на протести своєї дружини-лікаря.

Я їм вірив, мені теж було шкода цього незнайомого хлопчика, а коли я з ним познайомився, уже через багато років, спочатку як студент, а потім аспірант, доцент, завідувач кафедри ЕМ (електричних машин). У мене збереглися оті давні почуття прихильності й поваги до нього, мені здавалося, що теж саме до себе відчував з його боку. Так воно мабуть і було.

Між нами пробігла кішка пізніше.

Якось ми сиділи на лавці біля входу із двору у головний корпус.

Я йому розповідав про проблеми кафедри ЕПА з обчислювальною технікою, про нагальні потреби у персональних комп’ютерах, обумовлені специфікою навчального процесу та наукових досліджень, особливо з викладанням нових комп’ютерних дисциплін на багатьох спеціальностях чотирьох факультетів «Машинки».

Про деякі перипетії з придбанням кафедрою такої техніки за рахунок спонсорської допомоги з боку юридичних та фізичних осіб, у першу чергу, співпраці з фаховими фірмами різних форм власності міста Запоріжжя та інших міст України.

На бюджетні кошти тут не варто сподіватися, з огляду на убогість можливостей цього бюджету та опозиційного ставлення кафедри ЕПА до ректорату. Більше того, був і зворотній процес – надання спонсорської допомоги ректорату з боку кафедри ЕПА.

Зокрема, про придбання кафедрою ЕПА на спонсорських засадах двох «четвірок» з кольоровими моніторами та належною периферією, солідної вартості, на той час, десь 3 000 доларів США.

Але історія названого придбання цим не завершилась.

Ректор П.Краснокутський, довідавшись про мої придбання, вициганив у мене один комплект для кафедри графіки, бо їй у назві добавили «…і комп'ютерної графіки», а наразі в університеті немає пристойного персонального комп'ютера (ПК), мовляв, візьме тимчасово, і тільки будуть відповідні придбання з вдячністю мені поверне. Передача була оформлена через проректора А.Сипка.

П.Краснокутський, як ректор, канув у Лету. Сипко відмовився повертати борг, якщо не зважати на його пропозицію забрати з бухгалтерії роздовбану і списану «двійку».

На мою оповідку Серьожа Яримбаш відповів у якийсь недоброзичливо-зневажливий спосіб: – Валерий Иванович, Вам лично эти большие деньги, конечно, не понадобились.

Він мав рацію в одному, десь для 1995-1996 років, точно не пам'ятаю, 3 000 баксів були гроші не малі. Після того для мене «Серьожа» зник, залишився Сергій Тимофійович.

Тепер щодо денної групи, в якій я навчався після першого курсу вечірнього відділення.

Це була саме та денна група, про яку мені говорив ректор П.Михайлов у нашій першій зустрічі (з приводу відкриття ЕТФ), й у якій я зможу навчатися, що було необхідною і достатньою умовою створення електротехнічного факультету у ЗМІ.

Вона була першою денною групою Е210 за спеціальністю «Електричні машини та апарати», за прискореною чотирирічною теоретичною підготовкою і друга, за рахунком, денна група, що була закликана пришвидшити відкриття ЕТ-факультету. Набрана виключно із абітурієнтів зі стажем практичної роботи за фахом електрика не менше двох років, та з ТВП (тривала виробнича практика) протягом року, з врученням дипломів про вищу освіту безпосередньо після захисту дипломних проектів (1965 рік).

Перша з цих двох груп Е169, набору 1959 року, спеціальності «Електропривод і автоматизація промислових установок», з традиційною теоретичною підготовкою, з врученням дипломів про вищу освіту тільки після

річного терміну практичної роботи на виробництві безпосередньо після теоретичних занять, теж у тому ж 1965 році.

Після поділу міністерством (МВССО УРСР) у 1961 році спеціальності ЕПУ (Електрифікація промислових установок) на дві – ЕПА (Електропривод і автоматизація промислових установок) і ЕПП (Електропостачання промислових підприємств) – дилеми з профілюванням студентів групи Е169 спеціальності ЕПУ практично не було. З електриків фахівцями зі спеціальності ЕПА були доцент В.Стульніков (ТАК і ТАР, Теорія автоматичного керування/-регулювання), доцент П.Лапченко (АЕП і ТЕП, Автоматизований електропривод і Теорія електропривода) і доцент К.Савинков (Е і ПЕ, Електроніка і Промислова електроніка), а прямих спеціалістів зі спеціальності ЕПП просто не було.

Отже, наказом МВССО УРСР № 702 від 30.12.1961 р. була створена друга випускова кафедра ЕПУ/ЕПА, у додаток до вже існуючої випускової кафедри ЕМА, за якою була набрана академічна група денного відділення **Е210**. А раніше набрана за спеціальністю ЕПУ група **Е169** була перепрофільована, починаючи з третього курсу навчання, під нову спеціальність ЕПА. Наказом МВССО УРСР № 669 від 08.12.1961 р. на теренах України спеціальність ЕПУ була скасована, і введені дві нові спеціальності ЕПА і ЕПП. Таким чином, у шифрі кафедри **ЕПУ/ЕПА** «Машинки» за чисельником назва кафедри, за знаменником назва спеціальності.

Ці дві групи електромеханіків, Е169 і Е210, за період навчання мали багато спільних дисциплін, які слухались одним потоком, разом вийшли на вручення дипломів, були майже як одна група.

Це було перше в історії ЕТФ вручення дипломів про вищу освіту.

Вручення відбувалося в актовому залі «Машинки», вельми урочисто, із запрошенням великої кількості гостей і кореспондентів обласної та міської преси, радіо і телебачення.

Дипломи вручав Перший проректор і проректор з наукової роботи, член-кор. АН України, Лауреат найпрестижнішої у СРСР премії у галузі науки, професор Ю.А.Шульте.

До речі, першим диплом, з відзнакою, отримав я особисто. Юлій Августович проголосив мій статус ПЕРШОГО ВИПУСКНИКА електротехнічного факультету «Машинки», висловив добрі і теплі слова на мою адресу, у тому числі й про високий рівень набутих мною знань, оскільки я за увесь період навчання не отримав жодної оцінки нижче «відмінно», враховуючи й поточні оцінки, не кажучи про завершальні оцінки з дисциплін, висловив впевненість достойного застосування здобутих мною знань.

Про цей мій статус ніхто на ЕТ-факультеті ніколи не згадував, але я вважаю, якщо факультет має свою історію, то й слід знати й першого його випускника.

Через 24 роки, так само в актовому залі «Машинки», першою посеред випускників ЕТФ 1989 року диплом з відзнакою за спеціальністю «Електропривод і автоматизація промислових установок», так само без жодної оцінки нижче ніж «відмінно» та теплі слова ректора В.Попова з впевненістю про достойну працю у подальшому на нашу «Машинку», отримала випускниця кафедри ЕПА, моя донька, майбутній доктор філософських наук, і кандидат соціологічних наук, професор, завідувачка кафедри філософії ось уже понад 20 років, Ольга.

Мені випала щаслива доля спілкування з ректором П.Михайловим протягом двох десятиліть як студент, аспірант, асистент, старший викладач, заступник декана ЕТ-факультету, доцент.

Як співробітник, я також не був позбавлений уваги ректора. Наприклад, мій проект, на той час маловідомого старшого викладача, – створення науково-дослідної лабораторії з розробки і дослідження спеціальних електро-гідромеханічних пристроїв, – був підтриманий ректором Михайловим з наданням у головному корпусі ЗМІ приміщення з водоводом, необхідним обладнанням, з облаштуванням лабораторії під режимний об’єкт.

Ректор не тільки опікувався моєю лабораторією, а й залюбки відвідував її, особливо переймався натурними випробуваннями на швартових нетрадиційних двигунево-рушійних комплексів, мовляв, йому кортіло б мати плавзасіб з таким безшумним і безслідним рушієм, бо як завзятий рибалка полюбляв рибалити не з берега, а з човна.

При випробуванні моделі маленької електричної гармати (індукційно-імпульсного прискорювача), снаряд якої, габаритами з невеличку монету, вибив у залізобетонній плиті стелі солідну колдобину, Павло Андрійович захоплено вигукнув: «Чудеса». Потім дістав кишенькову логарифмічну лінійку, і як фахівець з механіки порахував імпульс сили та енергію, зажурено сказав: – Чудес не бывает.

Щодо відвідування моєї лабораторії, попереджав мене – заїла текучка, забути може, – слід приходити безпосередньо до нього у кабінет і забирати його з собою.

Якось так сталося, що вийшли ми з кабінету ректора у велику перерву – коридор був битком набитий студентами (у ті часи навчальний корпус практично був один, а відвідування студентів було практично 100-відсоткове), майже нерухома суцільна маса.

Ректор безбоязно врізається у цю масу своєю потужною статурою, з показним черевом, як лінкор у морську стихію, хвилі від якого інтенсивно розбігалися по бортам і зникали десь у тліні, а я, у кільватері цього величного руху, чимчикую собі, без завад і заторів, у велику Країну Знань.

Вражала широка ерудиція Павла Андрійовича, людяність, влучна характеристика своїх колег-підлеглих, енергетика його природного гумору. У нього були свої «Пётр I» (це головний бухгалтер Петро Іванович), були «Пётр II» і «Пётр III», відповідно начальники першого і другого відділу.

Мене він жартівливо називав «Премудрый карась». Я був безмежно радий тому, бо карась значно вагоміший, ніж славнозвісний «премудрий піскар».

Я відчував на собі його увагу, турботу і батьківське піклування, особливо до молодого покоління, особливо до співробітників не байдужих, працьовитих, і ділових. До нероб та торбохватів він був безжалісний.

Тому повторюю те, що говорив у своєму зверненні до виборців ректора «До уваги не байдужих», від 14.09.2021 року: мій досвід як завідувача провідної випускної кафедри Електропривода і автоматизації ЕТФ, яку я очолював протягом 40 років (1979-2019 рр.), за тривалістю трохи поступався завідуванням кафедрою ректору В.Попову і більше ніж завідування кафедрою проректором Ю.Шульте, третій за цим показником, а також мій досвід довготривалої співпраці з ректорами П.Михайовим, В.Поповим, П.Краснокутським, С.Бєліковим надає мені право висловили особисту думку – у «Машинці» справжнім ректором, посеред ректорів, з якими я працював, був лише П.Михайлов (дивись додаток Б, стор. 479).

Я б дуже хотів, щоб новий ректор на своїй посаді був схожий саме на ректора П.Михайлова. Можливо, я помилявся, час покаже, у цьому випадку у мене буде виправдання, з усіх претендентів на ректорське крісло, реальним був лише В.Грешта.

У ранжируваному списку ректорів цього «Звернення до виборців» я не називав В.о. ректора С.Яримбаша, бо він взагалі не вартий навіть згадки про це, на моє глибоке переконання. Я знав йому ціну десятиліттями, як завідувача кафедри ЕМ, такі проректора.

Мені здавалося, що П.Михайлов бачив людей наскрізь, як рентгенівське проміння. Мені також здавалося, що до молодшого покоління він ставився більш поблажливо ніж до старшого.

Так він добився звільнення доцента Балясного, як неробу і базіку. Це було не так просто (викладачі з науковим ступенем й вченим званням, як подейкували, кафедр Наукового комунізму та Історії КПРС – номенклатура Обкому КПРС). Зі мною в одній групі на денному відділенні деякий час навчалася Клара Балясна, яка ще тоді скаржилася мені, що ректор упереджено

ставиться до її батька, якого хтось з колег назвав «жидовською мордою», а П.Михайлов не відреагував. Тоді доцент Балясний написав скаргу до Обкому партії, ті теж не відреагували, мовляв, для такого прецеденту потрібні були бути колеги, які б підтвердили цей епізод, як свідки, а свідків її батько не знайшов і на скаргу не відреагували.

Якось у кабінеті ректора, на мій комплімент на його уважне й доброзичливе ставлення до молоді, а, зокрема, не до солідних доцентів (докторів наук тоді у «Машинці» практично не було, за винятком проректора Ю.Шульте та зав. кафедрою опору матеріалів В.Абрамова).

Ректор заперечив, підняв ліворуч себе зі стола папку: – Читай. Я прочитав, під склом була заява одного з молодих асистентів ЕТФ (у майбутньому декан ЕТФ), який бажав взяти участь у конкурсі своєї кафедри на вакантну посаду старшого викладача. П.Михайлов посміхнувся: – Ця (далі лайливе слово), доки я буду ректором, залишиться асистентом. І далі надав мотивацію своєї позиції у загальних рисах.

Я особисто добре знав цього декана по спільній роботі на ЕТФ впродовж десятиліть й багаторазово переконувався у влучній характеристиці її ректором П.Михайловим. Яскравим підтвердженням характеристики ректором цієї особи, що десятиліттями обіймала посаду декана ЕТФ, який під час відзначення 100-річчя від дня народження Павла Андрійовича на урочистому засіданні Вченої ради ЕТФ, усупереч істині, стверджував, що він довго і плідно співпрацював з ювіляром, який високо оцінював цю співпрацю (зумисно не повигадуєш).

До відзначення цієї знаменної дати 100-річчя від дня народження П.Михайлова була видана книга про цю чудову непересічну людину (Ректор за покликанням. До 100-річчя від дня народження. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2015. – 100 с.).

На жаль, ректор С.Бєліков доручив упорядкувати цю книгу не людині, яку можна було б назвати «редактор за покликанням», а М.Клименку, – це «професійний непрофесіонал» або «непрофесійний професіонал», мабуть, і так і так правильно, не міг же я звернутися до самого пана Миколи за цим розтлумаченням. А мій допис до цієї книги він зменшив разів у п’ять, за обсягом слів, це не так важливо, його справа правити рукопис, як редактора, гірше, що він вилучив саме те, що я у першу чергу хотів сказати.

Натомість, надзвичайно важливою, важливішою за освітню та наукову, діяльністю «Машинки», якій ректор П.Михайлов надавав так багато уваги, була, на думку редактора, робота студентів на Цілині, бо «редактор за покликанням» М.Клименко цьому нарису надав найбільший обсяг у книжці, не рахуючи докладну біографічну довідку доцента А.Сачави про життя та діяльність ювіляра.

За відгуками багатьох дописувачів газети «Інженер-машинобудівник» М.Клименко їх нормальну українську мову «спрощував» до словесного вінегрету, а Н.Ушакова (тоді зав. лабораторії по роботі з обдарованою молоддю), за названих обставин, дала собі зарік взагалі не спілкуватись із-за Клименка з цією газетою.

Якось я не стримався й заявив Клименку, що він українською не володіє, а його суржик не вишуканий. Він розлютився і довго кричав на мене, я багато чого у демарші не зрозумів, зрозумів тільки, що я (Бондаренко) ніщо, а він «имеет два высших филологических образования» і дуже останнім пишається. Я з ним спілкувався українською, а редактор, в основному україномовних видань, зокрема й «Інженер-машинобудівник», мені строчив російською, мабуть, не хотів демонструвати своє володіння українською, або просто був, мабуть, не зовсім інтелігентною людиною.

Про наші дебати з редактором я доповів С.Яримбашу, декларативно відповідального за газету. З таким же успіхом я міг би поспілкуватися й з кам'яним Іллічем, який тоді стояв у вестибюлі першого поверху головного корпусу ЗМІ, але не зміг би – його звідти пізніше прибрали.

М.Клименко у цій книжці допускав багато недоречностей.

На стор. 2 зверху «Редактор: Клименко, упорядник Богданова», у короткій анотації термін роботи ректора П.Михайлова у «Машинці» названий «майже 30 років…», на стор. 3 ректор С.Бєліков вже правильно порахував термін роботи П.Михайлова (1957-1978 рр.), з останньої сторінки книги видно, що як упорядниця Богданова, поки писалася книжка, зникла (як зникли й дві крапки), а упорядником і редактором став Клименко.

Можливо, це дрібнички, й авторів усього тільки 13, можливо, я б їх і не помітив, бодай пан редактор мав не дві, а лише одну філологічну вищу освіту.

У редакції Клименка із 35-ти наявних нарисів цієї книжки тільки 13 присвячені безпосередньо П.Михайлову. Інша справа, були б решта 22 нариси присвячені продовженню великих справ Великого ректора, втіленню його починань, людям, достойним пам'яті нашого Кращого Ректора. Ні, ці 22 нариси не присвячені славним послідовникам справи Павла Андрійовича Михайлова, вони присвячені кому і чому завгодно, проте не цьому. Зокрема.

1. Україномовний 16-й нарис, абревіатура «РСФСР», автор В.Метєльський і редактор М.Клименко вважають, що у цій абревіатурі перша літера «С» означає «совєцька». У цьому нарисі йдеться про соціалістичне змагання трудящих Запоріжжя з письменниками Воронезької області нашого північного недружнього сусіда. Дійсно, нам більше нічого робити, як соціалістично змагатися із сумнівною богемою російської глушини, і з пафосом про це говорити з приводу 100-ліття нашого кращого ректора.

2. У нарисі «Перша кладка» мова йде про будні студентського будзагону (інтригуючи вжито термін «кладка» замість «мурування»).

3. Два нариси самого редактора М.Клименка. У 19-му нарисі він ставить усім до відома, що наближається день відкриття XXII з'їзду КПРС, який треба гідно зустріти (нагадую читачеві, це він пише у 2015 році), а у 21-му нарисі він запевняє читача, що колектив «Машинки» приступив до виконання завершального року дев'ятої п'ятирічки (доводжу до відома читачеві, що М.Клименко це пише на першому році сімнадцятої п'ятирічки).

4. Б.Гордєєв у 24-му нарисі урочисто нагадує нам про торжество ленінської національної політики та розвитку її у рішеннях XXIV з'їзду КПРС.

5. Один з нарисів, крім названих вище, перевершив, мабуть, решту. Декан ГФ (гуманітарний факультет) М.Дєдков у своєму нарисі, в одному з найбільших, обсягом п'ять сторінок, присвяченому своєму шефові Б.Гордєєву (який у технічному університеті виховав для України найбільшу кількість технарів-гуманітаріїв комуністичного руху), назвав 11 разів прізвище шефа Б.Гордєєва і по одному разу В.Понеділка, П.Бауліна, С.Бєлікова, М.Дєдкова, В.Попова, А.Каморкіна, Б.Сперанського, П.Антипенко (дружина шефа), Є.Карташова та багатьох інших, у тому числі один раз і ректора П.Михайлова, – але яка згадка, як кур'єра, що доставив до Києва конкурсні студентські роботи.

Так, редактор М.Клименко попрацював добряче, йому не було часу звернути увагу на його українську мову, який розлютився на мене за, мовляв, його погане знання української мови. Назву лише одне слово, термін «кладка», вживаний у нарисі як дієслово. В українській мові воно вживається виключно як іменник (зокрема, дошка-місток поперек рівчака, щоб його перейти, або дерев'яний поміст на воді для зручності рибалки чи прачки); у значенні іменника термін «мурування» – означає цегляна будівля або її частина, тому у цьому нарисі доречно було би вжити слово «мурувати».

«Машинко», ти ж написала книгу про Великого ректора, а згадала про нього тільки у 13 нарисах із 35-ти загальної кількості, решта – ностальгія про соціалістичне змагання, п'ятирічки, з'їзди КПРС, ленінський комсомол, щільні зв'язки «Машинки» з різними регіонами РФ… Що тобі до того, що тільки другий рік точаться воєнні дії, розв'язані Росією, територій України загарбано ще небагато, тільки Крим та частина Донбасу, декомунізація десь там тільки розпочалася, а незалежній Україні усього чверть століття… Отямся!

Глава II.
ПРЕДТЕЧА

Я понад 10 років працював на кафедрі ЕМА, там мене вважали висококваліфікованим спеціалістом у галузі обертових електричних машин (якраз під обертальні пристрої електромеханіки та систем електроприводів).

Можливо, як кажуть «на безриб'ї і рак риба», але на кафедрі Електричних машин і апаратів, а пізніше на кафедрі Електричних машин, саме у галузі обертових електричних машин, висококваліфікованих спеціалістів було замало, за великим рахунком, це ще доцент В.Флора дійсно висококваліфікований спеціаліст у названій галузі, а решта, у першу чергу, були спеціалісти з електричних апаратів і трансформаторів.

За усталеною традицією у трансформаторобудівників, трансформатори, особливо потужні, одні з найважливіших складових електроенергетики, називали *машинами*, до того ж, деякі режими трансформаторів були схожі на такі електричних машин змінного струму. Натомість за способом перетворення енергії, будовою та функціями, покладених на них, їх важко було назвати електричною машиною (трансформатор – машина неурухомної електрики, звучить дисонансом). Такого «машинного» масиву на кафедрі ЕМ замало, щоб цю кафедру величати «кафедрою електричних машин».

Отже, за професійною ознакою більшості фахівців кафедри електричних машин, самої суті кафедри та особливостей електроіндустрії регіону, більш логічно було б назвати цю кафедру кафедрою трансформаторобудування.

До мене, завідувача кафедри ЕПА (кафедри не електричних машин), зверталися юридичні та фізичні особи, офіційно і не офіційно, з метою отримання консультацій щодо обертових електричних машин, яких переадресовували на кафедру ЕПА (а не на профільну кафедру електричних машин) і декан ЕТФ В.Метєльський, і проректор С.Яримбаш (у різний час завідуючі кафедрою електричних машин).

Я вважав, що ці відсилання В.Метєльського і С.Яримбаша мотивувалися не стільки повагою до моїх знань і умінь у галузі обертових електричних машин, скільки нездатністю їх самих, очільників кафедри електричних машин у

різні часі, або спеціалістів цієї кафедри, надати потрібні конкретні консультації або рекомендації високого рівня складності.

Даруйте, шановні електромашиністи, при поділу кафедри ЕМА на дві, назвавши одну з них кафедрою «Електричних машин», а не кафедрою «Трансформаторобудування», ви не маєте морального права адресувати проблеми з електричних машин на інші кафедри ЕТФ, хай то буде Бондаренко, Голопузенко, Рябопупенко чи хтось ще, вирішуйте їх своєю профільною кафедрою, якщо її так можна назвати.

А звернення з цього приводу були самі різні (нагадую, переадресовані мені С.Яримбашем або В.Метєльським). Від юридичних осіб, – зокрема, від «Запоріжелектротрансу», у плані консультацій з підготовки контрактів на придбання пасажирських тролейбусів із поперечною компоновкою тягового двигуна, яких у Запоріжжі ще не було (відмінність у обслуговуванні, ремонті, особливостях основного і додаткового технологічного обладнання, порівняно з такими наявних у місті тролейбусних парків) тощо. Також навіть елементарні, від фізичних осіб «Машинки», – особливо після появи у нас «садистів» із садових товариств «ЗМІ-1» та «ЗМІ-2», щодо схемних рішень підмикання трифазних асинхронних електродвигунів невеликої потужності до однофазної мережі для урухомлення помпових пристроїв зрошення, особливо зі збереженням належного пускового момента і, при можливості, збереженням паспортної потужності.

Навіть з таких проблем керівництво кафедри ЕМ не могло чи не бажало надавати рекомендації, а просто відсилало жадаючих до Бондаренка, і немає проблем.

Цій кафедрі, при мінімальних зусиллях (один вольтметр, два амперметра і набір ємностей), наприклад, у лабораторії загального курсу електричних машин, скласти елементарний стенд, який би відповідав на всі поставлені вище запитання до роботи трифазного асинхронного двигуна при живленні від однофазної мережі, практично всі без винятку.

Більше того, на базі цього елементарного стенда можна було б розробити і змонтувати багатофункціональний лабораторний стенд з дослідження багатьох характеристик трифазного АД (асинхронний двигун) в однофазному режимі, навіть без моментоміра, а при наявності непрямого вимірювання момента (це вже не складно, особливо для двигунів малої потужності), а це вже можливість дослідження пускових та робочих, електромеханічних та механічних характеристик.

І тут, наче з наміром унеможливити вкрай непотрібної предтечі, я створюю Спеціальну науково-дослідну лабораторію позабюджетного фінансування, саме з урухомної електрики, яка набирає обертів (у прямому і

переносному сенсах), як організаційно так і у поглибленні наукових досліджень.

І саме тоді, коли кафедра електричних машин почала впевнено повертатися у бік урухомної електрики (обертових електричних машин), чого їй найбільше бракувало, розпочинається полювання на цапа відбивайла у моїй особі, виловлювання майбутнього очільника геть зовсім збанкрутованої на той час кафедри ЕПА.

Воно здійснювалося у два етапи, в один не склалося, як на кшталт взяття фортеці – штурм, а потім тривала облога. Були задіяні значні сили, показник ранжування убуваючий, за критерієм *психологічного тиску*: Б.Сперанський (найбільший, повірник В.Мірончeнка, проректор), за ним А.Сипко (голова конкурсної комісії, проректор), далі В.Попов (ректор) і нарешті А.Каморкін (найменший тиск, перший проректор). Натомість, за логікою, найбільший психічний тиск повинен був би йти від А.Каморкіна, першого проректора, що відповідає за кадрову політику. Щодо мене було навпаки, А.Каморкін останній.

Почну з нього. А.Каморкін, на мій погляд, один з усіх перших віце-ректорів «Машинки», з якими мені довелося працювати, якому ректором ЗВО було повністю делеговано (не тільки формально, а й реально) вирішення усіх, навіть фінансових і кадрових питань.

Телефонує мені колишня декан ЕТФ Л.Герасимова, саме до неї, а не до діючого декана Е.Власенка, звернувся А.Каморкін (мабуть прагнув почути кваліфіковану відповідь), щоб я начувався: – Валера, мне звонил Каморкин, спрашивал, есть ли на электрофаке человек, кроме Бондаренко, кто может вытянуть разбитую кафедру ЭПА? Я ему ответила «нет» и добавила, что ты не согласишься.

Викликає мене А.Каморкін (я про дзвінок Герасимової мовчу) і пропонує мені цю бяку. Я відмовляюся, мотивуючи це таким (у скороченому вигляді).

1. У мене режимна лабораторія. Виконує закрите, державної ваги замовлення, я думаю років на десять, з крутими контрагентами, з якими не жартують, наукові дослідження вимагають значних зусиль, обмежених часовими рамками.

2. Моє власне докторське дисертаційне дослідження, ускладнене виключно режимною залежністю від Києва, особливо у написанні тексту дисертації та підготовці необхідних документів (які можна здійснювати у Першому відділі ІЕД АН України, перебуваючи у Києві, й аж ніяк не у Запоріжжі), вимагає певних зусиль, а вичухування такої убитої кафедри, та ще й надвідповідальна наука (закрита НД лабораторія) – ці три важких воза водночас тягти практично неможливо.

3. Таке призначення ставить під загрозу результати досліджень Спеціальної лабораторії, якщо буде тиск, я звернусь до компетентних органів.

А.Каморкін з розумінням поставився до моєї відмови, погодився з моєю аргументацією і з миром відпустив.

Адміністративний тиск з боку першого проректора припинився, почав лютувати *партійний тиск*. Двічі викликали на засідання парткому з моєю персональною справою. Нагадували про високе покликання комуніста іти першим, бути там, де найтяжче, задля загального добра, заради ідей партії, добробуту народу. Я їм відповідав, як Голова комісії парткому з наукової діяльності ЗМІ: – Ставлю вас до відома, що я якраз там, де найтяжче, там, де я принесу найбільше добра, добробут й усе таке інше.

Потім, після пряника був батіг, мовляв, можна втратити головування у комісії, потім членство у комісії, далі членство у партії, й усе таке інше.

Я вимушений був через спецзв'язок проінформувати ГУК (Головне управління кораблебудування) Міністерства Збройних сил СРСР про ситуацію, що склалася. Буквально на другий чи третій день я розписувався на депеші у Першому відділі, бо у ній було й моє прізвище, від компетентних органів на ім'я ректора, щоб мене не завантажували адміністративною роботою, як такого, що виконує важливе завдання державного рівня.

Штурм фортеці не вдався, розпочалася тривала облога.

Найбільш несамовитішим і підступним був проректор Б.Сперанський, який діяв сам, та через Науково-дослідну частину (НДЧ) і навчальний відділ (НВ). НДЧ була йому підпорядкованою безпосередньо, а у відповідності до наказу ректора, всі відрядження, у тому числі й наукові, у тому числі й не за бюджетні кошти, візувалися начальником навчального відділу О.Сгадовим, бухгалтерією і НДЧ.

Особливо лютував начальник НВ Сгадов. Підстав для не візування моїх документів на відрядження у нього не було, графік підмінювання мого навчального навантаження був завжди, а фінансування не за рахунок бюджету, а за кошти власної моєї лабораторії. Одного разу я не стримався і сказав, що його правильне прізвище пишеться з відокремленою «С» (с Гадов), від цього я отримав короткочасне моральне задоволення, а для справи це стало ще гірше. Ситуація стає вибухонебезпечною, мене шантажують служби, підконтрольні проректорові Б.Сперанському, а документальних доказів цього у мене немає.

Одного разу телефонує мені проректор А.Сипко, пропонує зайти на пару хвилин. Я заходжу до його кабінету, він замикає кабінет, ключ кладе до кишені. У кабінеті сидить у повному складі конкурсна комісія, Сипко відкриває її роботу і читає порядок денний. Розгляд заяв Г.Коваленка і В.Бондаренка на участь у конкурсі… (на столі у Сипка лежать дві рукописні заяви, моя і

Коваленка, без наших підписів). Дружина останнього, Ж.Коваленко, говорила мені, що її чоловікові пропонують у Києві пристойну роботу, а його ґвалтують на завідування кафедри ТЗЕ (Теоретичної і загальної електротехніки), не знає, як відхреститися.

Г.Коваленка уламали, він підписав свою підготовлену Сипком заяву. Замикаючи після Коваленка на ключ кабінет, Сипко попередив усіх присутніх, що ніхто не вийде, доки Бондаренко не підпише свою заяву.

Виступили А.Сипко і Б.Сперанський, про необхідність призначення на посаду завідувача кафедри ЕПА В.Бондаренка, з однієї сторони, та недолугість заперечень останнього – з другої. Об'єктивність виступу обох проректорів не варта була й копійки у базарний день.

Розпочалася довготривала і непристойна вистава в одну дію, примусово-добровільне проставлення мого підпису на заяві, або гра у футбол на одні ворота, пішли погрози відшукування легітимних способів звільнити мене з роботи. Це була Ахіллесова п'ята стійкості моєї відмови, бо у мене були зобов'язання перед своїм вчителем академіком АН України, директором ІЕД АН України, віце-президентом АН України (пізніше НАНУ) А.Шидловським, за ініціативою якого була відкрита моя Спецлабораторія та мої конкретні зобов'язання щодо цього. Звільнитися – погубити цю Спецлабораторію.

Крапку у цій виставі поставив завідувач кафедри теплотехніки і гідравліки В.Ольяк, яка б для мене завершилася би трагічно, а для нього драматично, який з серцем вигукнув: – Да подписывай ты это проклятое заявление, а то я вс-ся (так прямо і назвав причину своєї нетерплячки, нехтуючи тим, що на виставі були присутні дві жінки). Це була остання крапля, я заявив: – Так, я підпишу цю заяву, але на умовах, які я сформулюю не вам, а ректорові В.Попову, якщо він їх не виконає, мій підпис буде відкликаний. Внесіть це у протокол, тоді я підпишу.

Власне приблизно такого фіналу я й очікував. Наступного дня я був у ректора В.Попова, розповів йому про вчорашній день та свої умови.

Перше. У перекладі на звичайну мову звучало би так: «Проректори Б.Сперанський та А.Сипко мерзотно-капосні покидьки, а конкурсна комісія – дешеві зрадники».

Друге. Я передав ректорові мої вимоги у двох примірниках, він їх, як на мене, неуважно переглянув і тут же підписав, один примірник я забрав з собою.

Слід віддати ректорові належне, у мене тоді й у подальшому не було жодних підстав говорити про невиконання цих умов.

Нагадую, викладене вище засідання конкурсної комісії було ще до оголошення конкурсу на заміщення вакантної посади завідувача кафедри ЕПА, а «моя заява» не мала реквізиту «дата», то була вистава, мета якої вимусити

мене написати заяву ще до оголошення конкурсу, бо А.Каморкін заявив, що він (В.Бондаренко) добровільно не підпише, і відмовився брати участь у цій комедії. Так що ця одноактна вистава одночасно була і трагедією, і драмою, і комедією.

Таке можливо, виключно, при дійових особах і виконавцях таких, як Б.Сперанський та А.Сипко, які дорвалися до влади.

Інструментарій свого сходження кар'єрною драбиною обидва проректора обирали не зовсім шляхетно. Б.Сперанський переважно вогнем та мечем до колег свого рівня і нижче, навіть студентів, докладніше див. стор. 206. Методи жорстокі, але менш бридкі, на мій погляд, від А.Сипка. У цього метод ставлення – догідливий, лестивий, підлабузливий до можновладців, особливо «Машинки», лицемірний і облудливий – до решти.

З керівним складом власне «Машинки» та її факультетів я неабияк познайомився у середині 1970-х років, на посаді заступника декана ЕТФ, як виконуючий обов'язки декана на час творчої відпустки декана ЕТФ Л.Герасимової.

Йде засідання ректорату. А.Каморкін, наприклад, каже, що до нас навідується начальник якогось управління міністерства освіти, треба всім деканам до четверга обов’язково подати такі й такі документи. Я, як і решта деканів, записую, які саме, і чую декан А.Сипко вигукує: – Анатолий Никитич, сделаем до среды. Декани дивляться на нього з осудом – хто тебе тягне за язика. І такі дурниці-дрібниці кожного засідання, як наслідок – став проректором. Свідки – всі декани часів деканства А.Сипка.

До речі, саме у цей час ЕТФ за кількістю студентів був найбільший у «Машинці» за кількістю студентів денного, вечірнього і заочного відділень, крім того на ЕТФ навчалась найбільша кількість студентів-іноземців, понад 320 осіб. На той час у структурі ЗМІ ще не було загальнотехнічного факультету, а у структурі ЕТФ – заступника декана по роботі з іноземними студентами.

Персонал деканату складався з трьох осіб, двох методисток і виконуючого обов'язки декана В.Бондаренка. Не зважаючи на надзвичайно щільний режим роботу деканату ЕТФ, я, на в відміну від інших, складав навчальні плани спеціальностей факультету особисто, був переконаний, що цю роботу доручати випускним кафедрам недоцільно.

Умови мої до ректора були такі.

1. Напередодні конкурсу ректор своїм наказом створює комісію з комплексної перевірки кафедри ЕПА, для об’єктивності роботи цієї комісії обов’язково включити мінімум дві особи від ЕТ-факультету, поіменно, завідувач кафедри ЕПП С.Юхимчук і З.Дударенко, доцент кафедри ЕМ, люди,

яким я довіряю, найбільш принципові та послідовні перевіряльники на ЕТ-факультеті.

2. Моя режимна Спеціальна науково-дослідна лабораторія при кафедрі ЕМ переходить під юрисдикцію кафедри ЕПА повністю (з приміщенням, штатним персоналом, з усією іі матеріальною базою, все основне обладнання, що на балансі кафедри ЕМ, придбане на кошти Спецлабораторії і перебуває у її користуванні).

3. Приміщення у головному корпусі під Спецлабораторію, облаштований водовід та універсальний електрогідродинамічний стенд, наукове обладнання тощо, що придбані на кошти «Машинки» за особистою вказівкою ректора П.Михайлова (всупереч позиції проректора з НР Б.Сперанського), не підлягають перегляду.

4. У подальшому, терміном не менше 5 років, я залишаю за собою право керівництва науковою роботою та дипломними проектами студентів-електромашиністів щодо розробки і дослідження спеціальних обертових електричних машин і мікромашин, з-за відсутності на кафедрі електричних машин відповідних фахівців, а на кафедрі ЕПА студентів-електроприводників немає, оскільки кафедра електропривода втратила статус випускової й власних студентів не має.

За час, що передував обранню за конкурсом завідувача кафедри ЕПА (який там конкурс, я природно один претендент, як кажуть, немає дурнів, усі оженилися, за винятком на той час мене одного), я ознайомився попередньо з кафедрою ЕПА та з висновками комісії з комплексної перевірки кафедри ЕПА, призначеної ректором В.Поповим, я дійшов висновку, доволі сумного, що мої уявлення та міркування щодо негараздів на кафедрі ЕПА – просто дитячий лепет порівняно з реальним станом.

Саме такого офіційно визнаного стану кафедри ЕПА я й очікував від результатів комплексної перевірки, «бери, небоже, що мені не гоже», а на твої особисті проблеми, у тому числі й виробничі, поточні і перспективні, ректорату начхати (виняток Перший проректор А.Каморкін, який ставився до мене об’єктивно).

Глава III.
ПЕРШЕ ЗНАЙОМСТВО

Вперше я познайомився з колективом кафедри ЕПА, як старший викладач кафедри ЕМА, призначений заступником декана ЕТ-факультету (наказ ректора № 513 від 10.07.1975 р.), замінивши на цій посаді В.Машкіна, який після недолугого поділу кафедри ЕМА на ЕМ і ЕА, очолив кафедру ЕМ, і з яким у нас на десятиліття склалися дружні й товариські стосунки, як виробничі, так і особисті.

Після нього до всіх завідувачів кафедри ЕМ, за часів деканства ЕТФ доцентів Е.Власенка і В.Метєльського (до речі, як і завідувачів кафедри ЕА), у мене складалося критичне ставлення, за їх деструктивну діяльність, на мій погляд, щодо їх ставлення як до власних кафедр, так і до ЕТ-факультету у цілому.

Деканом ЕТФ на той час була Л.Герасимова, доцент з виробництва, яка до приходу на ЕТ-факультет опікувалася технологією трансформаторобудування на ЗТЗ (Запорізький трансформаторний завод). При усіх особливостях своєї вдачі, як декан, й як доцент кафедри ЕМА, вона була на місці, я вважаю, що вона була однією з кращих деканів ЕТ-факультету. Хоча завантажувала мене під зав'язку деканатською роботою, я вдячний долі, що розпочав безпосередню адміністративну діяльність на рівні факультету саме під її керівництвом.

Нова посада зобов'язувала мене знайомитися з кафедрами факультету, у тому числі і з кафедрою ЕПА. Завідувачем кафедри ЕПА був доцент В.Стульніков, який очолив кафедру ЕПУ/ЕПА на посаді доцента кафедри ЕМА (наказ МВССО УРСР № 702 від 30.12.1961 р.) за сумісництвом. На кінець 1961 року на Електротехнічному факультеті було дві денні академічні групи Е169 спеціальності «Електропривод і автоматизація промислових установок» набору 1959 року на ливарному факультеті і група Е210 спеціальності «Електричні машини і апарати», набору 1960 року, теж на ливарному факультеті, саме студентом цієї групи я особисто став у серпні 1960 р.

На посаді завідувача кафедри ЕПУ/ЕПА (кафедра Електрифікація промислових установок / спеціальність Електропривод і автоматизація промислових установок) В.Стульніков працював близько 18 років (1961-1979 рр.). Назву «ЕПА» кафедра отримала у 1968 році (у відповідності до назви спеціальності, за якою вона готувала спеціалістів з 1961 р.), коли з її складу виділилась нова випускова кафедра, що отримала назву «ЕПП» (Електропостачання промислових підприємств), теж у відповідності до назви новоствореної на ЕТФ спеціальності, наказ МВССО УРСР № 112 від 05.03.1968 р. Нагадую, це – остання в історії ЕТФ випускова кафедра, відкрита на ЕТФ 55 років тому (1968 рік), і це у найпотужнішому регіоні України за обсягом і темпами зростання саме у названий час електроенергетики.

Доцент В.Стульніков до 1964 року очолював кафедру ЕПУ/ЕПА за трудовим договором, обирається за конкурсом на ту ж посаду (протокол засідання Вченої ради ЗМІ № 8 від 03.07.1964 р.). Наказом ректора ЗМІ № 90 від 30.05.1979 р. завідувачем кафедри ЕПА я, В.Бондаренко, був обраний за конкурсом, очолював її до весни 2019 року.

У 2019 році за конкурсом завідувачем кафедри ЕПА був обраний доцент А.Пирожок, очолює її вже четвертий рік. Отже, за всю історію кафедри ЕПА, а це понад 60 років, очолювали її тільки три особи – В.Стульніков, В.Бондаренко, А.Пирожок.

До мого приходу в деканат, заступником декана ЕТ-факультету, на кафедрі ЕПА працювали кандидати технічних наук, доценти В.Стульніков, К.Савинков, П.Лапченко, В.Фокін, М.Титаренко та Г.Шевченко. За час завідування кафедрою В.Стульнікова було захищено дві кандидатські дисертації, Є.Колчев і В.Метєльський, останній перебрався на кафедру ЕМ, зробив це безпосередньо перед захистом.

При оформленні його дисертаційної справи була деяка колізія щодо підприємства і підрозділу, де виконувалася робота. Пошуковець В.Метєльський на захист виходив як ст. викладач кафедри ЕМ, а у документах дисертаційного дослідження апробація та впровадження – як старший викладач кафедри ЕПА.

На захист В.Метєльського до Одеського політехнічного інституту (ОПІ), я, як завідувач кафедри ЕПА, відрядився на пропозицію ректора В.Попова, з метою виступити там з інформацією, що переведення В.Метєльського з кафедри ЕПА було викликано виключно виробничою необхідністю, і на прохання самого В.Метєльського, з метою виступити про відданість здобувача ідеям електропривода взагалі і до кафедри електропривода «Машинки», зокрема. У дійсності здобувач був просто перестрахувальником.

Особливої необхідності у моєму відрядженні до Одеси не було. Але я це зробив, поїхав, виступив, гріха і шкоди від такого виступу мало, а робив я це

залюбки, бо мене вже давно запрошував до себе молодший син Ю.Шульте, Сашко, який мешкав в Одесі, а у мене скористатися запрошенням все не траплялося нагоди.

До речі, дистанційна робота В.Метєльського експертною радою ВАК (Вища атестаційна комісія) СРСР була відхилена. Здобувача В.Метєльського, його наукового керівника та першого опонента викликали до Москви на засідання експертної комісії, і ще до речі, перший опонент навіть був членом цієї комісії. Врешті-решт дисертація була затверджена.

Ще до завідування кафедрою ЕПА, я добре знав багатьох її співробітників, це доц. В.Стульнікова, доц. Г.Шевченка, доц. Є.Колчева, старших викладачів К.Строну і В.Метєльського.

Зокрема, Шевченка і Метєльського я знав як керівників студентських загонів, що працювали на сільськогосподарських роботах, в основному пов'язаних із збиранням урожаю. Декан Л.Герасимова ніколи по колгоспах не їздила, довіряла мені цю роботу.

З Г.Шевченком познайомився таким чином. Приїхав на поле, студенти байдикують, керівника, доц. кафедри ЕПА Шевченка, немає. Запитую де він.

Студенти показують на лісосмугу. Під'їхав, виявилося – лісопосадка з горіхових дерев, стоять акуратні ящики, частина наповнених горіхами, частина ящиків порожня. Доцент спритно збиває горіхи. Якщо судити по долонях – негр. Провів виховну роботу. Знайшов парторга колгоспу, попросив приглядати за керівником. Вже у Запоріжжі за заднім сидінням моєї машини знайшов ящик з горіхами.

Другий випадок. Приїхав на помідорну ниву. Помідори сорту «сливки». Ящики наповнили плодами, студенти і керівник В.Метєльський спокійно відпочивають. Всі ящики були вироблені, чекають підвезення тари.

Виявилось, за ударну працю парторг колгоспу обіцяв студентам зарізати кабана. Час іде, тари немає, у рядах студентів смута – кабан, як стимул до праці й об'єкт урізноманітнювання меню, під загрозою.

Згадав інший випадок щодо кабана.

Відмовляв двох студентів-арабів від їх добровільного рішення їхати на сільгоспроботи, – ті не послухались. Домовилися з правлінням колгоспу, свининою студентів не годувати, в іншому випадку арабів годувати окремо.

Подали на стіл страву з яловичиною. Знайшовся посеред наших студентів «жартівник-нерозумник». Під час трапези із силою кидає ложку і на увесь довгий стіл кричить з серцем: – Терпеть не могу, снова эта свинина!

Араби, прикривши роти долонею, вискочили з-за столу. Збиралися поїхати у Запоріжжя, а потім відмовилися від цієї думки, самі переконалися, що то була яловичина.

Коротко – про своє суб'єктивне оцінювання співробітників кафедри ЕПА, яка мені дісталася у спадок, від вражень за час роботи заступником декана ЕТ-факультету та перших місяців завідування кафедрою.

Доцент Володимир Стульніков – високоерудований вчений, висококваліфікований спеціаліст у галузі автоматичного керування і регулювання, але занедужав невиліковною хворобою під назвою лінощі, яка з віком прогресувала.

Доцент Георгій Шевченко – високо досвідчений вчений, захоплений ідеєю визнання його широкими науковими колами як вченого, що першим збагнув і обґрунтував природу кульової блискавки, що само по собі зсувало на другий план навчально-методичну діяльність.

Доцент Євген Колчев – талановитий молодий вчений, який за сприянням В.Стульнікова блискуче виконав не тільки власне дисертаційне дослідження, а й у значній мірі також дисертаційне дослідження свого колеги по кафедрі ЕПА В.Метєльського. Останній суттєво уможливив прискорений розвиток хвороби Євгена під назвою алкоголізм (за свідченням його давніх колег по кафедрі та його дружини, старшого викладача кафедри іноземних мов Галини Колчевої, сам Євген ці свідчення не спростував, просто обходив стороною – грав у мовчанку).

Галина Колчева зі мною, як з адміністративним керівником Євгена, спілкувалась очно докладно і довго, лише один раз, мовляв, їй соромно і боляче говорити зі мною віч-на-віч про увесь той жах, який вона переживає щодо їх із Женею родинних та особистих стосунків, про всі негативні емоції, які зашкалюють, від довготривалого стимулювання Євгена алкоголем його колегою В.Метєльським щодо роботи над його (Метєльського) дисертацією (не берусь судити, чого більше було у тій сповіді, справжнього лиха, чи емоцій, мабуть усього хватало).

У подальшому вона спілкувалася зі мною лише листами, особливо при наближенні та перебігу запоїв, про контроль його перебування у цей час на робочому місці, про супровід його додому після роботи.

Я особисто умовив Женю на стаціонарне лікування у Обласній клінічній лікарні з вшиванням ампули. Персонал відділення був у захваті від його вдачі та вдячний за ремонт і налагоджування тамтешнього електронного та електричного обладнання.

Але дієво Є.Колчеву могло допомогти лише повне змінювання обстановки. Він перебрався до Донецька у Політехнічний інститут, де повністю оговтався, більше того, був обраний завідувачем кафедри електропривода, але минуле його обтяжувало.

Останній раз я зустрівся з Є.Колчевим у Вінниці, у Політехнічному інституті. Ми з ним усамітнилися на лавочці у затишному інститутському сквері, згадували і обговорювали перипетії нашого минулого, торкалися й теперішнього, але не на довго. При цьому у Жені прослизали якісь безнадія й сум. Невдовзі він помер.

Під час моєї роботи у деканаті до мене часто забігав Женя Колчев зателефонувати у Москву до ВАКу (була така послуга на міжміські телефоні розмови з деканату). Близько року після захисту його не затверджували у кандидатському ступені. Після успішного захисту, попередньої експертизи, юрвідділу та інших інстанцій матеріал був переданий на затвердження, це було документально підтверджено, після чого всі матеріали з дисертації таємничо зникли.

Більше року ВАК СРСР не міг уладнати прецедент, навіть йшлося про перезахист.

Урешті-решт таємниця розкрилася. Одній з друкарок, вельми мініатюрній, було вкрай незручно друкувати сидячі на стандартному стільці. Для зручності й комфорту вона на стілець, під свою мадам-сиджу розмістила пару якихось тек і прикрила покривальцем, і зручно розкапустилась. Для облаштування свого робочого місця вона використала теку зі справою Є.Колчева й геть зовсім забула.

Старший викладач Володимир Богатирьов. Спеціаліст у галузі електроніки та промислової електроніки. Був вельми ліберальним при оцінюванні знань студентів, а звіти із захисту лабораторних робіт приймав без контрольних запитань щодо лабораторною практикуму – достатньо було студентові тільки оформити звіт, практично з гарантованою й незмінною оцінкою «добре», що обурювало асистенток М.Тищенко і В.Левикіну, які вимагали від студентів необхідних знань при захисті ними виконаних лабораторних робіт, скаржитися з цього приводу зав. кафедри В.Стульнікову було марно.

Мав проблеми зі здоров’ям, щорічно госпіталізувався на обов’язкове стаціонарне лікування у спецклініку.

Я настійно запропоновував В.Богатирьову перейти на роботу інженером-електронником у медичний заклад, для чого я заздалегідь провівши перемовини з керівництвом Обласної клінічної лікарні. Урешті переведення відбулося. У

короткий термін В.Богатирьов здобув там репутацію класного спеціаліста, лікування отримував, як кажуть, не відходячи від каси.

Старший викладач Георгій Кондратьєв. Найдосвідченіший співробітник кафедри ЕПА, працював у «Машинці» з 1948 року. Спеціаліст високої кваліфікації з ремонту та налагодження пристроїв автоматичного керування і регулювання. До власної лекторської діяльності ставився скептично, про це прямо говорив студентам, мовляв, виконує її під тиском завідувача кафедри В.Стульнікова, лекції з дисципліни ТАР читає без ентузіазму, особливо теоретичний матеріал, прямо із конспектів В.Стульнікова, механічно відтворюючи написане. Зовсім інше, коли справа торкалася практичних питань, тут він був неперевершений.

Враховуючи це, та деякі особливості його характеру, мені важко було попервах знайти з ним спільну мову.

Ми з ним повністю порозумілися, коли я «вибив» на кафедру ЕПА посаду препаратора, це була єдина посада у «Машинці», на якій працюючий пенсіонер, паралельно заробітній плати, отримував й повністю пенсію. До речі, ця посада для кафедри ЕПА була номенклатурною (в ауд. 198 була фотолабораторія для обробки фоточутливого паперу з записів світло-променевих осцилографів, які широко використовувалися у лабораторному практикумі та наукових дослідженнях кафедри).

Отже, Г.Кондратьєв практично без матеріальних збитків обов’язки препаратора суміщував з улюбленою справою, правда, під наглядом, бо маючі суттєві вади зору, налагоджував пристрої та стенди під напругою практично наосліп (навпомацки), робив це інколи й при відсутності напарника.

Старший викладач Арасланов. Кримський татарин за національністю, зі складним за вимовою ім’ям і по-батькові, як студентам так і викладачам, він це розумів і залюбки відгукнувся на звернення «Микола Захарович», відкрито заявляв, що його основним обов’язком є боротьба за право повернення до Криму, як його, так і всього кримськотатарського народу.

Його завітна мрія врешті-решт здійснилася.

Асистентка Маргарита Тищенко. При першому ж плануванні навантаження вимагала для себе її традиційне навантаження – лабораторний практикум з промислової електроніки. З огляду на перелік дисциплін, за числом і назвою, який вела кафедра, за обсягом навчального навантаження та кількістю штатних одиниць ПВС (професорсько-викладацький склад) кафедри ЕПА, пропозиція М.Тищенко була нереальною.

При подальшому наполяганні на своїй вимозі, альтернативою для неї і її однодумців, могло бути тільки звільнення за власним бажанням, якою вона і скористалася.

Асистентка Вікторія Левикіна такою альтернативою не скористалася, а заходилася опановувати частину нового для неї навчального навантаження. Успішно це зробила, й ще багато років плідно працювала на рідну кафедру.

Зав. лабораторіями Михайло Лазуткін. Людина пенсійного віку, чванлива нероба за вдачею, злостиво хизувався статусом ветерана другої світової війни та значком «50 лет в КПСС». За словами співробітників кафедри ЕПА, що добре його знали, роками тероризував колектив кафедри, провокував конфлікти, недобросовісно виконував свої прямі обов'язки. Не зміг адаптуватися до нових порядків (сумлінно працювати та дотримуватися трудової дисципліни) і вирішив звільнитися за власним бажанням.

Лаборантка Наталія Сідлецька (Крайнік). Прийшла на кафедру малоліткою, за декілька місяців до початку моєї роботи на кафедрі ЕПА, сумлінно працювала лаборантом, отримавши вищу технічну освіту, лаборантом з вищою освітою, завідувачкою лабораторіями – весь час мого завідування кафедрою.

Глава IV.
СТАНОВЛЕННЯ

Перше ж знайомство з особовим складом кафедри ЕПА перевершило усі мої найпесимістичніші прогнози щодо подальшої співпраці з ним.

Колективу не було, були якісь люди, у переважній більшості розбещені безконтрольністю, безвідповідальністю, немотивовані та недисципліновані.

Комісія, призначена наказом ректора за моєю умовою у комплексній перевірці кафедри ЕПА напередодні конкурсу на заміщення посади зав кафедри ЕПА, не змогла долучитися до перевірки документів, бо на кафедрі практично була їх повна відсутність, навіть з навчально-методичної роботи. Шафи, полки, столи, усі інші місця зберігання документів, геть усе було порожнім, за винятком протоколів, зауважень, пояснень тощо діяльності партгрупи кафедри ЕПА (партгрупорг В.Метєльський), присвячених розгляду деструктивної позиції щодо кафедри її завлаба М.Лазуткіна.

І більше нічого, ні книг, ні технічних журналів, ні матеріалів з навчальної роботи, ні методичної чи науково-технічної документації, ні наказів, ні розпоряджень, ні інструкцій, геть нічого. Тільки у лабораторних приміщеннях були лише методички з виконання лабораторних робіт, жодної документації з організації проведення лабораторних робіт, охорони праці тощо. Хоч покотись.

Де ж був завідувач кафедри ЕПА доц. В.Стульніков, що керував кафедрою ЕПА 18 років поспіль, перша половина його роботи на посаді завідувача кафедри, за часів деканства Л.Герасимової, була вельми успішною, а кафедра ЕПА однією з кращих на факультеті.

А де був декан ЕТ-факультету доц. Е.Власенко, який майже п’ять років очолював ЕТФ. Куди подівалися ті напрацьовані організація та високі темпи розвитку ЕТФ під керівництвом декана Л.Герасимової, на обох кафедрах якого (усього дві, ЕМА та ЕПУ/ЕПА) було зростання за усіма основними показниками їх роботи, які стали потужними і самодостатніми. Це я знаю достеменно, бо у ті часи я особисто мав пряму причетність до їх діяльності, як заступник декана, відповідальний за цю ділянку роботи.

За повне розвалювання та деградацію кафедри ЕПА, разом з завідувачем кафедри ЕПА В.Стульніковим, повинен був нести відповідальність і декан Е.Власенко.

Другою фатальною помилкою декана ЕТФ Е.Власенка був бездарний, меркантильний, грубий, механічний, згубний для ЕТФ поділ провідної, потужної, самодостатньої кафедри ЕМА на дві ніякі кафедри, кафедру ЕМ (електричних машин) і кафедру ЕА (електричних апаратів). Але про це пізніше.

Отже, кафедра ЕМА розбазарена, кафедра ЕПА у руїнах, й я, її новоспечений завідувач. Кафедри ЕМ і ЕА, втративши велич кафедри ЕМА, – у пустопорожніх амбіціях. Проте з'явилася нова, нормальна кафедра ЕПП, особливо з приходом до неї Станіслава Юхимчука, починає набирати силу.

До усіх негараздів кафедри ЕПА, завдяки головотяпству завідувача кафедри В.Стульнікова і декана Е.Власенка, вона до того ж втрачає статус випускової.

Ці два відомі діячі ЕТФ вирішили спокійно спочивати у барлозі, смоктати лапу, не перейматися набором на денну форму навчання на ЕПА, за очі досить набору тільки на безвідривну форму навчання. Їх не перелякала постанова про закриття усіх випускових кафедр ЗВО, що не мають денних груп навчання.

У цій ситуації корабель під назвою ЕПА почав тонути, її почали покидати більш підприємливі щури.

Так, старший викладач кафедри ЕПА К.Строна перебіг на корабель ЕПП, який набирав хід і… став заступником декана ЕТФ. Слідом за ним на корабель ЕМ (який ще не розбазарив здобутки кафедри ЕМА, завдяки керівництву доц. В.Машкіна) перебіг ст. викладач кафедри ЕПА В.Метєльський і… став деканом ЕТФ.

При цьому вициганив у мене мій конспект лекцій з усіх розділів загального курсу електричних машин, обох частин, й у додачу ще й «Збірник лабораторного практикуму з електричних машин» кафедри ЕМА під моєю редакцією та згоду мою на відрядження з ним до Одеси на його захист у Політехнічний інститут.

У вдячність за це він вирішив мене ще й переламати через коліно, за те, що я часто говорив не те, що він хотів почути, не вмів гнути спину перед ним, а він не зміг мене цьому навчити.

І таких людей було багато, які б могли продовжити славу «Машинки» своєю гідною роботою, але були вимушені звільнитися, завдяки «талантам» Метєльського маніпулювати такими особами, як ректори П.Краснокутський та С.Бєліков (докладніше дивись глава XIV «Факультет»).

Прийшовши на таке розвалище, а не кафедру, мені слід було, перш за все, розпочати розбудову кафедри з двох першочергових завдань, а саме, створити новий керований і професійний колектив та поновити її статус випускової.

А потім вже перейматися визначенням концепції, з огляду на внутрішню ситуацію та нагальні запити регіону щодо електроіндустрії, у першу чергу, створенням належних умов подальшого розвитку кафедри.

Попервах слід було позбутися кадрового баласту, щоб кафедра змогла виринути з багна шляхом суворої виконавчої дисципліни на тлі жорстких і справедливих вимог як до себе, так і до колег по роботі.

Протягом не набагато більше трьох років за різних причин кафедру покинув практично увесь особовий склад, що мав трудові відносини ще до мого приходу. Залишились лише дві особи.

Покинули кафедру:

– доц., к.т.н. В.Стульніков;
– доц., к.т.н. Г.Шевченко;
– доц., к.т.н. Є.Колчев;
– ст. викладач Н.Арасланов;
– ст. викладач Г.Кондратьєв;
– ст. викладач В.Богатирьов;
– ас. М.Тищенко;
– зав. лабораторіями М.Лазуткін.

Залишилися на кафедрі:

– ас. В.Левикіна;
– лаборант Н.Сідлецька (Крайнік).

Разом зі мною прийшли на кафедру ЕПА п’ять штатних співробітників НДЧ (науково-дослідної частини) моєї закритої режимної Спеціальної науково-дослідної лабораторії, яка отримала більш лаконічну назву – «Спецлабораторія-ЕПА»:

– провідний науковий співробітник, з науковими ступенями магістра зовнішньоекономічної діяльності та кандидата технічних наук, Є.Азаренков;
– старший науковий співробітник Г.Анікін;
– інженери В.Гребеніков, С.Сапа та В.Комаров.

А далі – відповідальна, кропітка, ретельна робота з підбору кадрів за двома основними критеріями: професіонал (викладач або науковець).

Мені був потрібен співробітник, помічник у вирішенні загальних питань, комунікабельний соціально і психологічно активний, що не передбачено штатним розписом, тому й професіональним.

Першою особою, прийнятою мною у склад ПВС, була асистент Є.Васильєва, що відповідала названим вище вимогам, вдало вписалася в особовий склад кафедри.

Крім названого вище нового штатного персоналу НДЧ кафедри ЕПА, у результаті проведення першого етапу конкурсного відбору, в штат кафедри ЕПА були зараховані ПВС у складі, наведеному нижче.

Перший етап конкурсного відбору.

Прізвище, ім'я	Посада	Науковий ступінь	Дата
1. Євгенія Васильєва	асистент	–	1980
2. Євген Потапенко	доцент	к.т.н.	1983
3. Віктор Савєров	доцент	к.т.н.	1983
4. Сергій Смоляков	доцент	к.т.н.	1984

Усі обрані за конкурсом успішно виправдали покладені кафедрою на них сподівання, активно й плідно працювали на розвиток кафедри.

Є.Потапенко. Досвідчений вчений, к.т.н., опісля тривалої роботи у НВП (Науково-виробниче підприємство) «Хартрон», м. Харків, та його Запорізької філії, де очолював теоретичне конструкторське бюро, брав активну участь у розробці систем керування та орієнтації різноманітних космічних об'єктів (транспортного космічного корабля, супутника-розвідника комплексу «Цілина Д», супутників «Природа», «Січ», «Океан»). На кафедрі ЕПА плідно працював над докторською дисертацією, мав держбюджетне фінансування, успішно захистив докторську дисертацію в Інституті механіки АН України.

В.Савєров. Випускник кафедри ЕПА, теж працював у Запорізькій філії НВП «Хартрон» та провідним конструктором автоматизованих ліній з виробництва дискретних напівпровідникових приладів та інтегральних мікросхем ВО (Виробниче об'єднання) «Гама». На кафедру ЕПА прийшов кандидатом технічних наук, очолив модернізацію та створення лабораторної бази кафедри ЕПА на сучасній елементній базі.

С.Смоляков. Доцент, к.т.н., на кафедру ЕПА перейшов з ФЕТ, кафедри конструювання та виробництва радіоапаратури, де не зміг вибрати собі роботу по душі. На кафедрі ЕПА став кращим викладачем ЕТФ, отримав приміщення, де успішно виконував госпдоговірну фінансовану роботу із Запорізьким заводом «Радіоприлад» з розробки та дослідження пристроїв з безперебійними джерелами електроживлення та безтрансформаторних пристроїв електрозварювання.

На жаль, покинув Україну, виїхав на постійне проживання у Канаду.

Неодмінною умовою діяльності вчених на кафедрі ЕПА було створення для них комфортних умов праці та можливість отримання додаткових особистих джерел фінансування, не у вигляді якихось «шабашок», а розв'язанням нагальних науково-технічних проблем у галузях електротехніки та електроніки.

У мене за сумісництвом НДЧ працювали всі співробітники кафедри ЕПА, хто мав таке бажання, й усі студенти кафедри, хто мав хист та відповідні навички. Крім того, багато співробітників ЕТ-факультету (В.Машкін, З.Дударенко, О.Беспалов, В.Савельєв, Є.Ільченко, О.Рассальський й інші) та група електронників і програмістів з ОЦ (Обчислювальний центр) «Машинки» (С.Кацалап, В.Гуров, О.Іванченко, О.Бєдняк, В.Чеберко й інші).

Другою архіважливою задачею кафедри, що відроджувалась з попелу, була проблема поновлення її статусу, як випускової.

Як виявилося, ця проблема була практично не вирішуваною. Справа у тому, що ЗВО України були перевантажені випусковими кафедрами за спеціальністю ЕПА. Тільки у сусідній з нами області таких кафедр було три (міста Дніпро, Каменське, колишній Дніпродзержинськ, та Кривий Ріг). Крім того, недалеко від Запоріжжя така ж кафедра була у місті Кременчук.

Натомість МВССО УРСР не заперечувало відкриттю підготовки з електропривода і автоматизації у «Машинці», але у ті часи практично всі питання з розвитку вищої школи у республіках СРСР вирішувала виключно Москва, а саме МВССО СРСР, яке рішуче заперечувало цьому відкриттю.

Справу зрушити могло тільки особисте клопотання міністра Мінелектротехпрому СРСР.

Підготував необхідне обґрунтування, ми разом з директором найпотужнішого у СРСР підприємства з перетворювальної техніки, Запорізький завод «Перетворювач», відрядилися до Москви на побачення з міністром Мінелектротехпрому СРСР. Той нас люб'язно прийняв, обмежився обіцянками, але клопотання не підписав.

Залишився ще один варіант виходу на Міністра Мінелектротехпрому СРСР – попередник діючого міністра Мінелектротехпрому СРСР був випускником 1962 р. «Машинки», за спеціальністю ЕМА, А.Майорець.

Озброївшись цією інформацією, я зустрівся з референтом міністра, теж отримав його обіцянку на зустріч з міністром. Реальним результатом цієї зустрічі було тільки отримання від референта дефіцитного направлення на поселення у топ-готелю Москви «Россия», й більш нічого.

Стою я у приймальній міністра, думу думаю гірку, поглядаю безнадійно на референта, який на мене не звертає жодної уваги. Раптом розчиняються

двері кабінету міністра, звідти виходить, одягаючи на ходу плащ, Микола Лідоренко, й прямує приймальною до виходу прямо повз мене…

Микола Степанович Лідоренко на той час – Головний конструктор космічних систем з бортового живлення, директор Науково-дослідного інституту джерел струму (НДІ ДС), Перший кавалер Золотої медалі ім. Корольова, керівник НВП «Квант».

Якось при зустрічі М.Лідоренка з академіком АН України А.Шидловським (на той час електриком № 1 України), вони домовилися, що останній надішле до М.Лідоренка одного-двох українських здібних молодих вчених, його учнів, для виконання однієї з оригінальних і цікавих для їх обох робіт, яку Лідоренко профінансує. А.Шидловський рекомендував мене.

При першій зустрічі М.Лідоренко сказав мені приблизно таке: – У меня денег, хоть ж… ешь, но я дорожу каждой государственной копейкой. Объём финансирования практически не ограничен, исходя из условия 1 000 руб. страница отчета (я запросив 300 тис. крб.). Хорошо, 300 страниц отчета. Халтуры не потерплю, перед первой же процентовкой расторгну договор.

Я почав було заїкатися про ТЗ (технічні завдання), етапи, терміни… М.Лідоренко мене обірвав: – Мне это не интересно, обговоришь с моими помощниками. Делай, что хочешь. Одно условие, что-нибудь, но оригинальное и полезное. Я зрозумів – робота пошукова, коли отямився, хотів заперечити «ми так не домовлялися», але мене вже вивели.

Як я з’являвся у НДІ джерел струму, з результатом досліджень чергового етапу, мене спочатку приймав сам М.Лідоренко, проглядав матеріал, задавав кілька запитань, візував, тільки після цього я звертався до відповідних служб.

Так моя Спецлабораторія-ЕПА отримала крутого контрагента.

У лабораторіях М.Лідоренка я знайомився із закритими, різного роду незвичайними для початку 1980-х рр., конструктивних рішеннями, зокрема, електричний двигун з робочою температурою 900 ^{o}C, обмотки індуктора якого у штатному режимі розжарені до майже білого кольору і виглядають фантастично, розглядав дослідні зразки молекулярних конденсаторів, на виготовлення яких активним матеріалом був звичайний метал платина. Уже тоді дослідний зразок конденсатора, об’ємом у сірникову коробочку, мав електричну ємність 1 Фарада (це електрична ємність Земної кулі).

Я можу вільно про це говорити (і не тільки по Космосу, а й по Міністерству збройних сил і Міністерству загального машинобудування), термін моїх зобов’язань про нерозголошення державних таємниць давно минув.

Але не у ті часи.

Коли М.Лідоренко побачив мене у приймальні міністра Мінелектротехпрому СРСР, він неприязно глянув на мене (дійсно, чого

звичайні виконавці секретних робіт тиняються по приймальних міністрів). Я почав виправдовуватися, що це звичайна громадянська справа, ніякого стосунку до моїх наукових досліджень не має. Мені тільки потрібен підпис міністра на клопотанні Мінелектротехпрому СРСР, й тоді миттєво МВССО СРСР дасть згоду.

Він взяв у мене теку, погортав декілька сторінок і попрямував до кабінету й,не запитуючи дозволу, зайшов у кабінет. Через декілька хвилин повернувся, віддав теку, кинув «оформляй», і пішов собі.

Я зареєстрував лист міністра Мінелектротехпрому і швиденько покинув міністерство.

Проф. Є.Потапенко свого часу працював у Харківському «Хартроні» й у Запорізькій філії «Хартрона». Свого шефа М.Лідоренко там усі боялися, як вогню, і Потапенко говорив мені майже в екстазі: – Это фантастика, что Вы были знакомы с Николаем Степановичем, даже не верится.

Уже навесні 1982 року приймальна комісія «Машинки» готувала оголошення про набір студентів за спеціальністю «Електропривод і автоматизація промислових установок», на денну 50 осіб, та безвідривну стільки ж, форми навчання.

Отримання кафедрою ЕПА статусу випускової обумовило кафедрі другий етап конкурсного відбору у штат ПВС, у кількості восьми осіб, наведений нижче.

Другий етап конкурсного набору.

Прізвище, ім’я	Посада	Науковий ступінь	Наукове звання	Дата
1. Василь Писанко	асистент	–	–	1985
2. Іван Труфанов	ст. викладач	к.т.н.	доц.	1986
3. Валерій Гапонов	ст. викладач	к.т.н.	–	1986
4. Ірина Андріяс	ст. викладач	к.т.н.	–	1986
5. Валерій Артем’єв	ст. викладач	к.т.н.	–	1986
6. Віктор Решетник	ст. викладач	к.т.н.	–	1987
7. Віктор Шаповалов	ст. викладач	к.т.н.	–	1987
8. Віктор Власов	ст. викладач	–	–	1988

Щодо Василя Писанка. Якось я забіг на хвилинку до кабінету В.Попова, підписати якийсь документ. Доки ректор проглядав його, декан ФЕТ В.Волошинов порадив мені: – Візьми цього випускника (показує на В.Писанка), не пошкодуєш, гарантую. (У ті часи розподілом випускників переймався особисто ректор В.Попов, у своєму кабінеті, саме йшов розподіл випускників ФЕТ.) Я глянув на В.Писанка: – Беру з першого погляду.

В.Писанко був оформлений асистентом, як молодий спеціаліст, працював за сумісництвом у Спецлабораторії-ЕПА, навчався в аспірантурі, підготував й захистив кандидатську дисертацію, перейшов на посаду старшого викладача і доцента, отримав наукове звання доцента.

Усі названі вище, за винятком двох, В.Гапонова і В.Артем'єва (які невдовзі звільнилися), перейшли на посаду доцента й отримали наукове звання доцента.

Особливості навчального процесу кафедри ЕПА визначалися її подвійним освітнім статусом.

Випускова кафедра електротехнічного факультету, яка надавала освітньо-професійні послуги у підготовці прямих спеціалістів, у першу чергу, для машинобудівної, металургійної, електротехнічної та інших галузей.

Загальноінженерна кафедра, яка здійснювала навчальний процес різнопланових дисциплін випускових кафедр п'яти факультетів, а саме, транспортного (автомобільного), інженерно-фізичного (механіко-металургійного), машинобудівного, електротехнічного та електронної техніки.

У першому випадку – це фахові дисципліни та дисципліни спеціалізації з використанням засобів автоматики, мікропроцесорних контролерів, програмування, робототехніки, верстатів з ЧПК тощо. Якісне викладання цих дисциплін вимагає глибоких знань та серйозного лабораторного практикуму з відповідним матеріальним, методичним та програмним забезпеченням.

У другому випадку – це нормативні або вибіркові дисципліни:

- основи метрології та електричні вимірювання;
- теорія автоматичного керування;
- електроніка і промелектроніка;
- основи електропривода та автоматизований електропривод;
- мікропроцесорні засоби та системи тощо.

Причому у другому випадку кафедра ЕПА, як забезпечувальна кафедра, названі дисципліни викладала з урахуванням факультету, спеціальності, спеціалізації, змінювання їх навчальних планів. Проте, у будь-якому варіанті тут потрібне теж море навчально-методичної документації.

Декого із викладачів, особливо другого етапу конкурсного відбору, така інтенсивна праця не влаштовувала, вони звільнялися, а залишилися найбільш стійкі, вони майже усі отримали посади доцентів, а потім й вчені звання доцентів по кафедрі ЕПА, кількість яких стала найбільшою посеред випускових кафедр ЕТФ.

Глава V.
ВХОДИНИ

З поверненням кафедрі ЕПА статусу випускової (1982 р.) розпочався процес її становлення, за усіма основними показниками діяльності, у відповідності до розробленої концепції розвитку, яка полягала у такому.

1. Надання освітньо-професійних послуг:

– послуги надаються виключно виходячи з нагальної потреби провідних підприємств регіону у кадрах з урухомної електрики, у першу чергу Запоріжсталь, Мотор Січ та інших підприємств машинобудівної і металургійної галузей, у відповідності до кількості та якості випускників спеціальності ЕПА;

– обов’язкова науково-технічна співпраця із фаховими фірмами незалежно від їх форм власності;

– індивідуальна підготовка випускників кафедри здійснюється з урахуванням специфіки замовників, особливо фахових фірм, з метою розширювання та зміцнення матеріальної бази кафедри, з огляду на вади бюджетного фінансування за цією статтею;

– вивчення і запровадження сучасних та нових і перспективних технологій навчання, навчально-методичне, програмне та матеріальне забезпечення;

– комп’ютеризація і впровадження мікропроцесорної техніки;

– підвищення якості підготовки спеціалістів на базі вивчення та налагодження ділових зв’язків на державному та міжнародному рівнях;

– збільшення кількості та підвищення якості випускників кафедри за рахунок збільшення набору за бюджетом і контрактом, шляхом агітації й пропаганди спеціальності та досягнень випускової кафедри, підвищення ефективності профорієнтації;

– з урахуванням винятково високого значення автоматизації виробничих процесів саме для нашого регіону, дефіциту кадрів у цій галузі, відсутності підготовки інженерних кадрів та високої готовності кафедри електропривода і автоматизації у наданні освітніх послуг, відкрити на ЕТФ

(саме на кафедрі ЕПА) підготовку за спеціальністю з промислової автоматики або їй спорідненою.

2. Надання освітньо-наукових послуг:

– виходячи із постулату «без справжньої науки немає справжньої кафедри», цю послугу прирівняти за важливістю і значенням до освітньо-професійних послуг;

– надавати пріоритет виконанню фінансованих науково-дослідних робіт;

– створити на кафедрі ЕПА аспірантуру на постійній основі, а у перспективі й докторанту;

– налагодити постійний зв'язок і активну участь у фахових науково-технічних конференціях та інших форумах;

– взяти активну участь у створенні фахового журналу або збірки фахових наукових праць на рівні ЕТФ;

– створити або взяти активну участь у роботі спеціалізованих рад;

– на постійній основі здійснювати селекцію та підготовку спеціалістів вищої кваліфікації;

– студентська наука.

3. При складанні поточних та перспективних планів роботи кафедри, індивідуальних планів викладачів, тематики методичних семінарів тощо, керуватися положеннями директивних органів, цією концепцією розвитку кафедри, спеціальними рішеннями, прийнятими на засіданнях кафедри та вчених радах вищого рівня.

4. Ця концепція може, при необхідності, змінюватися або доповнюватися у процесі діяльності кафедри, відповідно її рішенням.

У перші п’ять років, з моменту мого приходу на кафедру ЕПА, вона повністю оговталась. Чітко окреслилася тенденція її невпинного зростання, протягом десятирічь кафедра ЕПА посідала, у переважній більшості, перші місця у рейтингу випускових кафедр ЕТ-факультету, навіть в останній, сороковий, рік мого керування кафедрою вона посіла перше місце у цьому рейтингу.

У цей же час почав відчуватися зростаючий дефіцит у кафедральних приміщеннях, до того ж існуючі приміщення (сім наявних приміщень) були розкидані по трьом поверхам головного корпусу і двом поверхам четвертого корпусу.

Не можу утриматись, щоб не згадати про два приміщення кафедри ЕПА тих часів.

1-е приміщення. Ауд. 148 першого поверху головного корпусу. Я намагався завжди тут проводити засідання кафедри та інші, зокрема, урочисті заходи у переконанні впливу позитивної енергетики цього приміщення, яке дарує благодать, у ньому була капличка, Божий храм, де учні Олександрівського середнього механіко-технічного училища молилися Богу за себе й за свій навчальний заклад.

Я звертався до керівництва університету, останні рази до ректора С.Бєлікова і першого проректора В.Прушківського, з проханням вивести цю аудиторію із навчального фонду, перетворивши її у культове приміщення, хоча б освітянське, якщо не релігійне.

2-е приміщення. Ауд. 240 другого поверху головного корпусу. Лабораторія промислової електроніки кафедри ЕПА.

Гірка доля цієї лабораторії визначалася її стратегічним розміщенням на великому шляху прямування ректорату до їдальні. Правда, ректорат тут не до чого, фігурант тут проректор А.Сипко, і суттєва деталь, він кожного дня хотів їсти. І кожного дня, прямуючи до їдальні мимо ауд. 240, смикне за ручку дверей нашої лабораторії. І ще горе у тому, що це така пора дня, коли лабораторія практично завжди відкрита. Він заходить до приміщення, обдивляється й щось мотає собі на вус. Ситуація погіршується й тим, що є і зворотній шлях, від їдальні до кабінету Сипка. Все повторюється, й Сипко все бачене в ауд. 240 мотає собі на другий вус.

А потім на радах-нарадах, зборах-соборах пан проректор А.Сипко висловлює купу слушних зауважень на адресу кафедри ЕПА, де у лабораторіях викладач є, а лаборанта немає, або навпаки лаборант є, а викладача немає, або є той і другий, а студенти сміються…

Від такого неподобства у лабораторіях кафедри ЕПА плакати хочеться.

Дефіцит лабораторій кафедри ЕПА, крім її розвитку й зростання, обумовлений не тільки її зростанням, але й відбруньковуванням.

У 1963 р. із кафедри ЕПУ/ЕПА виділяється кафедра ТОЕ (наказ МВССО УРСР № 310 від 10.04.63 р.), у 1966 р. – кафедра радіотехніки (наказ № 66 від 16.03.66 р.), а у 1968 р. – кафедра ЕПП (наказ МВССО УРСР № 112 від 05.03.68 р.), така пертурбація кафедри ЕПА, пов’язана з розподілом-перерозподілом кафедральних приміщень, призвела врешті-решт не тільки до зменшення загальної площі кафедральних приміщень, а й до розпорошення їх «по країнам і континентам».

Дефіцит кафедральних виробничих площ гальмував розвиток кафедри, особливо наукових досліджень позабюджетного фінансування, а міграція студентів і співробітників кафедри «по країнам і континентам» під час перерв

між парами, зводила нанівець призначення цих перерв. І справа не тільки у браку комфорту, просто брак потрібного відпочинку.

Збирає ректор В.Попов завідувачів кафедрами і деканів «Машинки» й звертається до них з такою інформацією-закликом.

Є проект побудови п'ятиповерхового навчального корпусу. Цокольний поверх – технічний, перший поверх – бібліотека та три поверхи з навчальними аудиторіями. Вартість спорудження – один мільйон карбованців й є третина цієї вартості бюджетного фінансування. Задача деканів і завідувачів кафедрами – «вибити» цільові кошти від своїх контрагентів фінансування науково-дослідних робіт.

Від декана ЕТФ пропозиції не надійшли, а їх слід було б очікувати, з огляду на широку рекламу деканом про його міцні зв'язки і майже панібратські стосунки з керівництвом багатьох потужних і надпотужних підприємств регіону, зокрема, «Дніпроенерго» (одна з найпотужніших в Україні електроенергетичних систем, на той час Київенерго була не набагато потужніша) та «ЗТЗ» (найпотужніше у СРСР підприємство з трансформаторо-будування, щодо ЗТЗ – це зі слів декана, реально – далеко не так).

Моя Спецлабораторія-ЕПА мала крутих контрагентів, після тяжких перемовин з ними, і не тільки з ними, я звернувся до ректора В.Попова з відповідною пропозицією. Мовляв, винайду можливість профінансувати половину потрібних дольових коштів і побудую особисто навчальний корпус і, з метою економії коштів, виключно силами співробітників і студентів кафедри ЕПА, без будівельного підрядника, але тільки при виконанні з боку ректора умови (яка відома моїм контрагентам, бо вони дають кошти задля того, щоб один поверх, причому за вибором кафедри, а це третина аудиторного фонду нового корпусу, кафедра отримує для власних потреб). Ця умова буде під контролем моїх інвесторів.

Ректор залюбки погодився, бо «Машинка» отримає чотири поверхи нового корпусу, залишився тільки один клопіт – у ректора В.Попова – остання частина дольового фінансування. Ця остання третина коштів була отримана через домовленість кафедри Ю.Шульте із Мінчерметом УРСР, м. Дніпропетровськ, я особисто декілька разів відряджався до Мінчермету УРСР, щоб уладнати питання з їх отримання.

Одному Богові було відомо, наскільки мені було складно і відповідально будувати багатоповерхівку без будпідрядника, саме в умовах «Машинки», ні бульдозера тобі, ні автокрана, що потрібні мало не щодня, не кажучи вже про періодичні «викрадення» кранівниці баштового крана (єдиної особи на будівництві з будівельників, не зі співробітників або студентів кафедри ЕПА,

орендованої у ЗБК-2, і не підпорядкованої безпосередньо мені), проблеми з самоскидами, бетоном, розчином, цеглою…

На будмайданчик, у порушення чітко встановленого мною регламенту, внадилися ходити проректор А.Сипко і декан В.Метєльський, з безглуздою і вадливою комісарською місією, ігноруючи як мою, так і відповідальної від ректорату особи (проректора С.Юхимчука), заборону. З цього приводу я звернувся до ректора: – Я будую без будь-якого будпідрядника, я є не тільки начальник будівництва, а й головний інженер, й виконроб, й начальник ВТВ (Виробничо-технічний відділ), й інженер з охорони праці й інших служб, що відповідають за безпеку, і взагалі «за старшого куди пошлють», а тому вся відповідальність лежить виключно на мені, упаде, не дай Боже, дитина (моїми основними будівельниками були досвідчені бійці будзагонів, але їм усього 18-19 років) з п’ятого поверху на гостру арматуру, або її розчавить бетонна брила (зокрема, дев’ятиметрова бетонна плита міжповерхових перекриттів південного крила будови) – батькам довічне горе, а мені, і тільки мені, грати. Сторонніх не потерплю! Піду з будови. – Комісарів до кінця будівництва як корова язиком злизала.

Були скептики, навіть такі, що звинувачували ректора В.Попова, мовляв, йде на поводу авантюриста. Мабуть, дослухавшись один з таких голосів, ректор прийняв рішення запросити, у перший день мурування стін, бригаду дорослих кваліфікованих мулярів, які вивели хоча б кути периметру стін першого поверху.

Я сказав своїм хлопцям-мулярам, втремо носа ректорові і професіоналам, завтра ранком я замовлю розчин раніше, розпочнемо з кутів східної частини коробки.

Так і зробили. Цеглинки біленькі, рівненькі, чистенькі, хлопчики стараються, діють акуратно, грамотно, кладуть цеглинку до цеглинки за усіма правилами мурування ложкових і тичкових шарів цегли. Я молю Бога, щоб професіонали-муляри припізнилися – нам побільше б виробити.

Так і сталося, «летючка» з майстрами прибула на будмайданчик десь перед обідом. Майстри вийшли, такі поважні. з кельмами, кирками, правилками – озброєні «до зубів», подивилися вони (а ми вже обидва кути вигнали висотою майже до двох метрів, зовнішні боки їх зачищені й розшиті) на результати нашої роботи з усіх боків. Старший почесав потилицю: – Нам здесь делать нечего. Та й поїхали собі геть.

Спорудження власноруч студентами-електроприводниками денного відділення, кількістю у 30-35 осіб, віком десь 19 років, разом із співробітниками своєї рідної кафедри ЕПА, п’ятиповерхової споруди навчального корпусу № 5, без будівельного підрядника, та ще й при цьому профінансувати на 50%

дольового фінансування,– є не тільки непересічною подією в історії будь-якого ЗВО, а й також є такою, яка повинна була стати його гордістю.

У нас це пройшло майже непомітно, ні щодо дітей, які звели цей корпус, ні щодо колективу кафедри ЕПА.

Студенти-електроприводники 1984 року набору (групи Е314, Е324) побудували цей корпус у небувало короткий строк (менше одного року), побудували міцно, надійно, якісно, і вже 35 років, цей корпус суттєво полегшує університету проблеми з аудиторним фондом, без серйозного ремонту, радує око своїм чепурним виглядом, і постійно нагадує нам про трудову звитягу студентів-електроприводників.

До речі, в одній з цих груп студентів-будівельників, а саме у групі Е314, навчалася моя донька, Ольга Бондаренко, яка після закінчення «Машинки» пройшла шлях від асистентки до завідувачки кафедри філософії, доктора філософських наук, професорки, й вже більше двадцяти років кафедра філософії навчає студентів у приміщеннях на п’ятому поверсі цього навчального корпусу, – побудованого студентами її та паралельної їй групи Е324.

Студентська звитяга, що опиралася на любові до своєї альма-матер, на високій свідомості та громадському патріотизмі молодих людей, не залишилася непоміченою ними – для навчання і науки вони отримали для себе і рідної кафедри увесь елітний другий поверх корпусу, з просторими, світлими і затишними приміщеннями загальною корисною площею, що перевищувала мінімальні потреби кафедри ЕПА. Самі ж провели до них непередбачену проектом «трифазну силу», взяли участь в облаштуванні їх самим сучасним на той час обладнанням, отриманим за рахунок бюджетного фінансування та, головним чином, спонсорської допомоги Запорізької Мотор Січі та Харківського Хартрону.

Отже, мрія кафедри ЕПА про належні умови її функціонування здійснилася, ВХОДИНИ У НОВІ ПРИМІЩЕННЯ вдалися на славу.

З урахуванням інертності адміністративно-господарських служб, я за декілька місяців до 30-ї річниці введення до ладу навчального корпусу № 5, зведеного студентами-електроприводниками середини 1980-х років (квітень-травень 1987 року, будівництво провели протягом 1986/87 навчального року), звернувся до ректора С.Бєлікова за дозволом провести урочисте зібрання з приводу цієї дати, яке завершилося б установленням Пам’ятної дошки на цьому корпусі.

Я не тільки сподівався, був переконаний, що ректор підтримає мою пропозицію, бо привид безпрецедентний, навіть унікальний в історії «Машинки», більше того, пообіцяє видати відповідний святковий наказ, а мені

доручить організувати присутність на цих урочистостях минулих студентів-електроприводників академгруп Е314 і Е324, які побудували цей корпус та усе таке інше.

Ректор мене буквально ошелешив відмовою, з аргументацією у вигляді запитання: – А Вы знаете, что такая доска будет стоить где-то 10 000 гривен, а может и больше?

Як на мене, незалежно від наших особистих стосунків, така відповідь є просто непристойною. Я тільки й зміг вичавити з себе: – Дешево ж Ви оцінюєте справжню студентську звитягу.

І пішов геть із кабінету, про себе подумав, що кошти дійсно малі, у порівнянні з тими, які С.Бєліков легко витрачає на премії деяким наближеним членам своєї команди. І ще подумав, немає лиха без добра – присоромлю С.Бєлікова.

Замовлю дошку на власний кошт, а для ілюстрації ставлення ректора С.Бєлікова до студентів-електроприводників, у моїй особі, прищепленого йому метєльсько-яримбашевською старанністю, оголошу збір коштів на установлення Пам'ятної дошки посеред студентів-електроприводників.

Так і зробив.

Хай збір буде суто символічним, не буду його інтенсифікувати, докладу власні кошти (корову не програю), проте у надпису на Дошці буде не тільки «корпус побудований студентами-електроприводниками середини 1980-х років», а ще й «Дошка установлена на кошти студентів-електроприводників у 2017 році в ознаменування 30-ї річниці від дня спорудження навчального корпусу».

Не знаю, що було рушійною силою телефонного дзвінка до мене, може хтось йому доніс про збір коштів, але згодом-перегодом зателефонував мені ректор: – Подайте служебную записку со своими предложениями относительно установки Памятной доски.

Я надав потрібний матеріал, де чітко виклав свою позицію. Ректор повернув мені цей матеріал з правками, за висловом ректора, «внесенными двумя деканами ЭТФ» (не колишнім і не діючим деканами, відповідно В.Метєльським і М.Антоновим, а «двумя деканами ЭТФ»).

Я був вражений, виявляється, у структурі ЕТФ є два декана ЕТ-факультету, які коректують офіційні документи на ім'я одного ректора, направлені йому одним завідувачем кафедри ЕПА. Цікаво, це ноу-хау В.Метєльського чи С.Яримбаша?

Далі – ще кумедніше, ректор заявив, що він поділяє думку **обох деканів**, що корпус № 5 будував електротехнічний факультет, а не кафедра ЕПА.

Корпус № 5 споруджувався у 1986 році майже рік, ректор С.Бєліков на той час був активним співробітником «Машинки», повинен був знати (і знав), що корпус будувала саме кафедра ЕПА. До речі, декан В.Метєльський і проректор А.Сипко тодішнім ректором В.Поповим були взагалі відсторонені від будівництва. А думка іншого декана ЕТФ М.Антонова, теж була слушною ректорові С.Бєлікову, адже вік декана Антонова на час будівництва корпусу № 5 був близько 5-ти років від народження.

Мені важко і взагалі не належить коментувати дії ректора С.Бєлікова, фактично підтримані тобою, «Машинко», скажу лише таке.

На будівництво навчального корпусу № 5 за часів ректора В.Попова, попри неймовірну кількість великих і малих перешкод, мені знадобилось менше одного року, а на установлення Пам'ятної дошки про це будівництво (студентську звитягу) за часів ректора С.Бєлікова – понад два роки, за «сприянням» одного з двох деканів ЕТФ В.Метєльського і проректора С.Яримбаша. В основному це паперова бюрократична тяганина, силоміць мені нав'язана, описати яку потрібна ще одна книга, а я її ніяк не видихаю.

Тому подальшу інформацію про дворічне виготовлення Дошки, установлення її та долання серйозних проблем, які мали місце, я подаю у вигляді офіційних документів (службових записок, пояснень, звернень тощо).

<u>Документ перший</u>.

Ректорові ЗНТУ С.Бєлікову

Відділ діловодства вхідний № 0114/393 12.10.2017

29 вересня 2017 р.

ЗВЕРНЕННЯ

Вельмишановний Сергію Борисовичу.

У зв'язку з тридцятиріччям уведення до експлуатування навчального корпусу № 5 кафедра ЕПА звертається до ректорату з клопотанням про встановлення на цьому корпусі Пам'ятної дошки з таким наближеним змістом.

НАВЧАЛЬНИЙ КОРПУС № 5

ПОБУДОВАНИЙ СТУДЕНТАМИ-ЕЛЕКТРОПРИВОДНИКАМИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 1980-Х РОКІВ

Варіант «ПОБУДОВАНИЙ СТУДЕНТАМИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ЕЛЕКТРОПРИВОДА І АВТОМАТИЗАЦІЇ» менш вдалий, бо за історію кафедри назва спеціальності змінювалась тричі:

- «Електрифікація промислових установок»;

- «Електропривод і автоматизація промислових установок»;

- «Електромеханічні системи автоматизації та електропривод».

Уже тридцять років п'ятий корпус тішить око своїм зовнішнім виглядом, не вимагаючи серйозних ремонтів, долаючи певним чином кризу у навчальних приміщеннях університету й уможливлюючи його перспективний розвиток, а трудова звитяга, студентів-електроприводників другої половини 1980-х років незаслужено забута.

Зав. кафедри ЕПА *В.Бондаренко*

<u>Документ другий</u>.

Ректорові ЗНТУ С.Бєлікову

07 листопада 2017 р.

П О Я С Н Е Н Н Я

З приводу тексту на Пам'ятній дошці

Вельмишановний Сергію Борисовичу.

Ви повернули мій проект тексту надпису з правками, внесеними двома деканами ЕТФ, щодо Пам'ятної дошки на навчальному корпусі № 5.

Я рішуче не згодний із зазначеними правками і вимушений надати необхідні письмові пояснення.

При усій повазі до ЕТФ, якому я присвятив більше ніж 50 років своєї виробничої діяльності й зробив, сподіваюсь, певний внесок в його розвиток, я не можу погодитись на змінюваннях пропонованого мною тексту Пам'ятної дошки на 5-му навчальному корпусі – замінити словосполучення «студентами-електроприводниками» на словосполучення «студентами електротехнічного факультету», навіть з огляду на особисті думки обох деканів ЕТФ.

Теперішній декан М.Антонов на час будівництва навчального корпусу № 5 (подій більш ніж 30-річної давності) у віці приблизно 5 років був саме тим радником, що потрібний був для розгляду проблем будівництва, як бувалець дитячого садка. Він це звернення наразі завізував як «ознайомився», така собі нейтральна віза для його показань у 5-ти річному віці, але при цьому заявив, що з ним про Пам'ятну дошку ні минулий декан В.Метєльським, ні ректор С.Бєліков не розмовляли.

Минулий декан В.Метєльський під час будівництва корпусу до нього не мав жодного стосунку, навпаки, був проти будь-яких моїх починань.

З'явившись на першу нараду щодо організації будівництва, був видворений ректором В.Поповим («я Вас не приглашал»).

В іншому разі він повинен був би чітко документально довести роль і повноваження декана факультету при будівництві об'єкта, повноваження, які не є його посадовими обов'язками декана, а саме:

- дотримання технології будівництва крупного об'єкта;

- виконання будівельних норм і правил;

- безпека роботи студентів факультету на висоті, з будівельними механізмами й інструментами;

- професіональне формування необхідних будівельних бригад зі студентів і співробітників кафедр факультету;

- конкретний внесок усіх кафедр ЕТФ у це будівництво тощо.

Повторюю, ніяких конкретних організаційно-технічних заходів із залучення студентів усього факультету до будівництва з боку декана ЕТФ не було.

Більше того, я, як офіційно призначений наказом ректора В.Попова начальник будівництва, вибирав контингент будівельників задля забезпечення відповідної технології виробництва, високої якості і продуктивності роботи, задля дотримання суворої трудової дисципліни і запобігання травм та нещасних випадків тощо. Тому я брав людей, яких я достатньо знав, виключно зі складу своїх студентів і своїх співробітників саме кафедри ЕПА, мені підпорядкованих за моєю основною роботою.

На цьому можна було б поставити крапку і не витрачати свій дорогоцінний час на порожню писанину.

Якщо, за заявою В.Метєльського, 5-й навчальний корпус будував електротехнічний факультет (чим він свідомо, м'яко кажучи, намагався ввести всіх в оману), то чому ж тодішній ректор, окрім кафедри ЕПА, не виділив ЕТ-факультету жодного квадратного метра нових приміщень, натомість кафедрі ЕПА виділив цілий поверх, більш того, будь-який поверх за вибором власне кафедри. Де ж був тоді декан ЕТФ, чому він допустив таку несправедливість, погодившись усе віддати кафедрі ЕПА (і це за умов його власного упередженого ставлення до завідувача кафедри ЕПА В.Бондаренка).

З іншого боку, декан ЕТФ тоді не був офіційно поінформований про перебіг будівництва, бо він жодного разу не запрошувався ректором В.Поповим на наради, пов'язані ні з підготовкою до будівництва, ні з власне будівництвом навчального корпусу.

Напередодні видання наказу про будівництво ректор В.Попов домовився особисто зі мною про таке:

- начальником будівництва згідно наказу по «Машинці» призначається завідувач кафедри ЕПА В.Бондаренко, фахівець із середньотехнічною будівельною освітою, із наданням йому усіх необхідних повноважень та усією відповідальністю, як керівника крупного для ВНЗ будівельного об'єкта;

- начальник будівництва адміністративно підпорядкований тільки ректорові, має прямий вихід на УКБ (Управління капітального будівництва), на санітарно-технічні служби, служби пожежної безпеки та інші служби міста Запоріжжя;

- студенти-електроприводники денного відділення груп Е314, Е324 на період будівництва корпусу переводяться на вечірню форму навчання, з роботою на будівництві у першу зміну і навчанням за спеціальним графіком навчального процесу увечері, з відповідними дорученнями навчальному відділу, диспетчерській, іншим структурам;

- будівельні бригади формуються виключно зі студентів-електро-приводників, які мають будівельний фах й достатній досвід роботи, набутий, головним чином, у студентських будзагонах півдня Запорізької області та Тюменської області; бригадирами призначаються особи з числа ПВС кафедри ЕПА, студенти інших спеціальностей і факультетів не запрошуються;

- студенти-електроприводники, які не відповідають необхідним вимогам щодо будівельних робіт, залишаються на денній формі навчання, як вільні слухачі, з правом відвідування занять і завершальними випробуваннями з необхідних дисциплін на відповідних кафедрах ЗВО за індивідуальним графіком;

- на будівництво відряджається сторонній фахівець, машиніст баштового крана, за згодою з Другим залізобетонним комбінатом (ЗБК-2);

- увесь будмонтаж від нуля до даху виконує кафедра ЕПА, студенти-електроприводники також повинні брати участь в усіх другорядних роботах рембудгрупи АГЧ, пов'язаних з монтажем водогону, тепломережі тощо.

Роль ЕТФ у будівництві 5-го навчального корпусу корисна, як і решти факультетів «Машинки». Вона полягала у забезпеченні нормальних умов роботи і навчання студентів-електроприводників вдень і увечері, а також роботи викладачів кафедри ЕПА вдень та викладання вдень і увечері на п'яти факультетах (це доволі важкі фізичні навантаження).

Було важко, але студенти-електроприводники вистояли, виконали з високою якістю весь цикл будмонтажних робіт, без жодного серйозного порушення правил охорони праці, без жодних, навіть дріб'язкових, травм й нещасних випадків.

Особовий склад кафедри ЕПА проявив високий рівень свідомості, працьовитості та відповідальності за вирішення поставлених перед ними задач, і все це не задля особистих преференцій, а на благо університету.

Усі без винятку будівельники навчального корпусу № 5 (як студенти-електроприводники, так і співробітники кафедри ЕПА) заслуговували на більш достойні моральні та матеріальні заохочення. Прикро про це говорити, але ректорат, з-за відсутності відповідного клопотання з боку керівництва ЕТ-факультету, цим практично знехтував.

Натомість, після завершення будівництва корпусу № 5 студентів-електроприводників за узгодженням з деканом ЕТФ В.Метєльським «перекинули» на завершення будівництва гуртожитку № 5 для аспірантів, уже під егіду солідної будівельної організації-підрядника.

Я рішуче заперечував. Там у професійних будівельників своя специфіка, свої порядки, діти будуть без нагляду, я у цьому був переконаний. Ректор мене не послухав, тим паче, декан ЕТФ В.Метєльський. Будівельна організація мені рішуче відмовила у офіційному призначенні мене куратором студентів-електроприводників, відряджених від «Машинки» на будівництво аспірантського гуртожитку.

Це не законно, у всіх офіційних документах щодо створення будівельних груп студентів-електроприводників не було пункту про відрядження їх поза меж моєї юрисдикції на інші будівельні об'єкти.

Мої студенти там працювали значно менший термін, але один студент, Михайло Дмітрієв, група Е314, був серйозно травмований (придавила плита) і став інвалідом.

А з Попова і Метєльського, які незаконно віддали студентів на будівельні об'єкти, як з гусака вода.

Уже більше тридцяти років 5-ий навчальний корпус тішить око своїм чепурним виглядом, не вимагаючи серйозних ремонтів, долаючи певним чином кризу у навчальних приміщеннях університету й уможливлюючи його перспективний розвиток, а трудова звитяга студентів-електроприводників другої половини 1980-х років незаслужено забута.

Сергію Борисовичу, Пам'ятна дошка не так потрібна мені, чи Вам, чи кафедрі ЕПА, вона вкрай потрібна історичній пам'яті нашого славного навчального закладу.

Начальник будівництва навчального корпусу № 5,
зав. кафедри ЕПА *В.Бондаренко*

На цьому повний виклад названого документа припиняю, який вельми значний за обсягом, у подальшому буду подавати тільки його фрагменти, що

безпосередньо стосуються будівництва навчального корпусу № 5, зокрема, з розділу документа «Мої власні емоції», та деякі коментарі до нього.

У названому розділі я довів до відому ректора основний перелік намірів власне його, Бєлікова, та його попередників (В.Попова і П.Краснокутського) про їх наміри мого особистого та колективу будівельників морального «заохочення», які так і залишились благими намірами.

Усі вони, на моє переконання, обумовлені не стільки непринциповою позицією ректорів, скільки ганебною діяльністю деструктивних тандемів «декан Метєльський – проректор Сипко», «декан Метєльський – проректор Яримбаш».

Те, що не стосується безпосередньо будівництва навчального корпусу № 5 – вилучено з «Пояснень», решта (що стосується ректорства В.Попова) – я подаю у скороченому вигляді.

Мої власні емоції. Ці емоції не мають відношення до останніх подій, залишився тільки їх вплив на суть моїх заперечень ректорові С.Бєлікову, викладених у цих «Поясненнях».

Обмежусь трьома зауваженнями.

Перше. Переробітки. За час будівництва 5-го навчального корпусу, створення спільного підприємства з іноземним партнером «Інтерсистема», одного з перших в СРСР та інші заходи, з-за яких я працював під час тарифних відпусток, тільки за ці два види діяльності, не передбачені моєю основною посадовою діяльністю, у мене накопичилось близько 230 робочих днів невикористаних тарифних відпусток, за які я не отримав, у відповідності до законодавства, жодної копійки компенсації (це я називаю відсутністю морального заохочення, оскільки на роботу у цей період була моя власна згода), а на більш-менш тривалу відпустку, до одного тижня, у робочий період у мене не було часу.

Майже усі невикористані відпустки я працював у звичайному режимі, навіть бував у відрядженнях, користуючись відкликаннями на роботу.

Друге. «Нагородження». За сприяння у позабюджетному фінансуванні будоб’єкта, належне керівництво будівництвом і якісне виконання робіт зі спорудження навчального корпусу № 5, за громкоголосними заявами на засіданні Вченої ради і деінде ректора В.Попова (я його за язика не тягнув, навіть не натякав на щось подібне), мене було представлено до нагороди орденом «Знак пошани». Натомість, у пожежному порядку, нагородні документи були відкликані (більш докладно у главі «Моральні заохочення», стор. 364).

Третє. Турбота В.Попова про моє професійне зростання.

Під розпал будівництва навчального корпусу № 5, іду до ректора В.Попова з інформацією про мою телефонну розмову зі своїм науковим шефом, директором ІЕД АН України, академіком АН України, віце-президентом АН України А.К.Шидловським, прошу відпустку (у мене море днів за невикористані відпустки) на завершення докторської дисертації, хоча б на два місяці, не кажучи про те, що я взагалі маю право на два роки творчої відпустки.

Телефонує мені А.Шидловський, діалог такий.

– Валера, я перереєструю свою Спеціалізовану раду, ти другий у списку докторантів, захист після реєстрації, максимум за два місяці, готуйся.

– Корнійович, не можу, у мене ж не надрукований текст дисертації, Ви ж знаєте, що я оформляти дисертацію можу тільки у Вашому Першому відділі, у першу чергу мені потрібен спецзв'язок з опонентами, провідною організацією та й відпустка. Ви ж знаєте.

– Дрібниці, у тебе все це підготовлено, я розпоряджусь, спецвідділ оформить усе протягом місяця, без затримки.

– На мені "висить" будівництво навчального корпусу, наприклад, саме зараз завезли розчин, який слід швидко вироблювати, а кранівницю викрали, їду до директора ЗБК за нею з погрозами прокурором, і так мало не щодня…

– Це не до мене, бери відпустку для завершення дисертаційної роботи і швиденько до мене.

Біжу до В.Попова.

Попов мене вислухав, а може й не слухав, бо сказав: – Не хочу даже слышать, до конца строительства о твоём отпуске не может быть и речи.

Рішення не відпускати мене на завершення докторської дисертації терміном до двох місяців, які на порядок менші, ніж відпустка, на яку я маю право. Це є різновид морального заохочення мене ректором В.Поповим, аналогічні моральні заохочення я отримував не тільки від В.Попова, а й від П.Краснокутського, а особливо від ректора С.Бєлікова.

<u>Документ третій</u>.

Ректорові ЗНТУ С.Бєлікову

28 серпня 2018 р.

С Л У Ж Б О В А

Вельмишановний Сергію Борисовичу.

Я звітував першому віце-ректорові В.Прушківському про результати моїх перемовин з колишніми студентами-електроприводниками, що у другій половині 1980-х років будували 5-й навчальний корпус.

Спілкування було дружнім, емоційним, наповненим спогадами про минуле студентське життя й подальші життєві перипетії, про ідею вшанування їх студентської звитяги. Усі із задоволенням сприйняли цю ідею, більшість охоче погодились взяти участь у відкритті Пам'ятної дошки.

Також я надав деяку інформацію про перебіг трудової діяльності наших героїв, номера мобільних телефонів наших спільних знайомих тощо.

Володимир Геннадійович, як відомий організатор третіх трудових семестрів студентства «Машинки» на теренах СРСР та зарубіжжя (чому я особисто свідок), вельми приязно сприйняв надану інформацію, дав відповідні доручення щодо завершальної стадії – підготовки місця власне установлення та відкриття Дошки.

На жаль, у мене ще немає достеменної інформації про всіх учасників будівництва, щоб виступить з клопотанням про підготовку Святкового наказу.

Тепер за суттю службової записки.

І. ПРОПОЗИЦІЇ

1. Установити дошку на нижній правій частині стіни башти північно-західного рогу будови.

2. Призначити відкриття Дошки на дату, пов'язану зі святкуванням одного з державних свят професійної діяльності викладачів і студентів:

1 вересня – День знань;
21 вересня – День миру;
14 жовтня – День Запорізького козацтва;
9 листопада – День української писемності та мови.
17 листопада – День студента;
21 листопада – День Гідності та Свободи;
22 грудня – День енергетика;

ІІ. РЕЗУЛЬТАТИ АУДИТУ ВИБРАНОГО ОБ'ЄКТА

Представлений на ескізі об'єкт, з погляду його упорядкування, можна подати такими фрагментами: дві стіни (глуха та з вхідними дверима), сходина дверей, частина периметру декоративного цоколя, прилегла площадка.

1 Стіни та вхідні двері

Вихід із головного корпусу на подвір'я ЗНТУ «дивиться» безпосередньо на головний вхід до 5-го навчального корпусу (оглядовість об'єкта хороша), натомість вхідні двері останнього виглядають непрезентабельно, майже задрипано, а, оскільки вхід будь-якої споруди є її візитна картка, то власне 5-й корпус мав би виглядати також непрезентабельно (видно пана по халяві), насправді ж це не так – він світлий, просторий, затишний.

Отже, на вхідні двері 5-го корпусу слід звернути особливу увагу – вони повинні виглядати відповідно.

Вхідні двері *дерев'яні двостулкові (ширина лівої стулки 40 см. правої – 80 см, висота дверей 2 м). Обидві стулки відчиняються назовні, з внутрішнього боку двері мають поворотну, металеву решітку однакової з прорізом дверей площі. Проріз перекриває залізобетонна балка.*

Вхідні двері з зовнішнього боку не мають захисного козирка.

Ліхтар освітлення *входу і його* ***вимикач*** *застарілої конструкції, занедбані, але у робочому стані. Вимикач має зовнішні пошкодження, а цеглина, в яку він вмонтований, вищерблена.*

2 Сходина вхідних дверей

Габарити сходини 210 см х 140 см х 19 см (монолітне бетонування), поріг дверей над сходиною підняти на 6 см.

Стан сходини, з деякими незначними пошкодженнями по периметру, задовільний, їй бракує естетики.

3 Фрагмент периметру декоративного фундаментного цоколя

Фрагмент декоративного цоколя у межах зазначеної на ескізі ділянки має два рівні за висотою: впродовж лицьового боку башти 50 см і впродовж решти стін 85 см.

Червонуватий колір декоративного цоколя у переважній більшості затьмарений, на ньому є деякі механічні пошкодження, а в межах відстані між двома першими вікнами північного боку корпусу (дивись ескіз ділянки А) взагалі зруйнований.

4 Прилегла територія

Площадка *у нормальному стані, на жаль, частково використана для паркування.* ***Лава відпочинку*** *і* ***сміттєві урни****, що розташовані на площадці, мають непривабливий вигляд.*

ІІІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

З метою мінімізації витрат на облаштування об'єкта пропонується тільки один високовартісний захід, а саме заміна вхідних дверей і належне облаштування зовнішнього боку дверного прорізу (перша позиція подальшого переліку), решта заходів – необтяжливі за витратами:

- навісити нові вхідні двері та облаштувати дверний проріз, особливо зовнішній його бік з урахуванням естетики;

- при відмові від захисного козирка над вхідними дверями, замаскувати залізобетонну балку над дверним прорізом;

- замінити ліхтар над вхідними дверима та його вимикач на сучасні у водонепроникному виконанні;

- стіни та сходину причепурити;

- при можливості відновити декоративний цоколь у однорівневому виконанні висотою 85 см;

- поновити зруйновану ділянку А (дивись ескіз);

- лаву відпочинку і сміттєві урни з лицьового боку башти вилучити, на звільненому місці розмістити 1-2 вазони, доручити кафедрі ЕПА доглядати за квітами;

Ескіз розташування Пам'ятної дошки на стіні башти північно-західного рогу будови навчального корпусу № 5.

- збільшити до двох кількість лав відпочинку;

- місце розташування Дошки з площадкою оголосити зоною відпочинку, суворо заборонити там тютюнопаління, дозволити це на спеціальному облаштованому майданчику;

- заборонити стоянку транспорту та паркування у межах площадки, варіанти спрощеної заборони паркування (розмічування або обгородження), наведені нижче.

Розмічування

Обгороджування

Пам'ятна дошка. Щодо стоянки та паркування транспорту.

IV МОТИВАЦІЯ ЩОДО ВИБОРУ РОЗТАШУВАННЯ ДОШКИ

Башта північно-західного рогу будівлі має солідний вигляд, а при розгляданні її з безпосередньої близькості Пам'ятної дошки, особливо з жаб'ячої перспективи, взагалі вражає своєю монументальністю (як ніде інде, порівняно з іншими будовами у масштабі подвір'я ЗНТУ), ***навіває віру у добро, надію на світле прийдешнє****.*

Зав. кафедри ЕПА *В. Бондаренко*

<u>Документ четвертий</u>.

Ректорові ЗНТУ С.Бєлікову

17 вересня 2018 р.

С Л У Ж Б О В А

Вельмишановний Сергію Борисовичу.

Пропоную перенести відкриття Пам'ятної дошки на листопад, а саме 17 листопада (Міжнародний день студента), а не на грудень, зважаючи на погодні зимові умови та обіцянку колишнім студентам-будівельникам урочисте відкриття Дошки на раніше, ще на День знань 01.09.2018 р.

Призначені дата і час проведення Урочистого відкриття Пам'ятної дошки у відповідності до моєї службової ректорові від 28.08.2018 р. (та її неофіційна частина) були узгоджені зі студентами-будівельниками навчального корпусу та іншими запрошеними на дату, запропоновану Вами – День знань 01.09.2018 р.

Легко сказати «запрошеними». Залишилось неповних 5 діб, створилася метушня підміни на роботі, відміни намічених заходів, поїздок і усе таке інше, нарешті все узгоджено, розподілене, підготовлено.

І раптом Ви, чи може хтось з Вашого оточення, вирішив, що День знань та відкриття Пам'ятної дошки суміщувати не бажано, чи не потрібно. Слід перенести на іншу дату. Сором і ганьба, прийшлося всі домовленості відміняти.

А далі ще гірше, прийшлося відміняти і другу призначену дату.

Щодо місця установлення Пам'ятної дошки.

Моя пропозиція установлення Дошки на нижній правій частині стіни башти північно-західного рогу будівлі з відповідним упорядкуванням було прийнято.

Потім хтось там на горі вирішив, що пропозиція невдала, треба відшукати інше місце.

Потім хтось там запропонував східний вхід у корпус з боку навчального корпусу № 3.

Потім розпочалося облаштування цього входу, існуючий зруйнували.

Потім на тривалий час цей вхід перебував у руїнах.

Потім хтось там на горі запропонував повернутись до першого варіанту.

Потім розпочалось облаштування нового місця.

Таких «потім» я зумів мінімізувати усього до шести.

З огляду на це та на дві попередні спроби щодо Урочистого відкриття Пам'ятної дошки, що були ганебно провалені, я, мабуть, не наважусь на третє сумнівне запрошення «винуватців урочистостей» та гостей. Будемо чекати на наступну пропозицію дати Урочистого відкриття.

Зав. кафедри ЕПА *В. Бондаренко*

Нарешті, за день до Дня відкритих дверей 18 травня 2019 року, мене проінформували, що він буде поєднаний з відкриттям Пам'ятної дошки. Це унеможливило запрошення «винуватців урочистостей» та гостей. На відкритті Дошки, яке врешті-решт відбулося, жодного з них не було. Отака тобі, «Машинко», шана. І доки мене, позичивши у Сірка очі, марно намагалися «виховувати», Дошка була зачинена у коморі кафедри ЕПА, терпляче чекаючи на «добро» від керівництва.

Мій виступ з нагоди відкриття Пам'ятної дошки студентам-електроприводникам.

Завершальний етап цих урочистостей відбувся на День відкритих дверей. Я звернувся до ректора С.Бєлікова з проханням дозволити під час зняття простирадла з Дошки, виконати Гімн України (День відкритих дверей проходив з участю професійного оркестру) – і ректор, «Машинко», не відмовив, ні.

Ректор вирішив відкласти, мовляв, виконаємо Гімн України наступного разу. Нічого собі. Слушна порада, щоб виконати Гімн України, мені треба буде побудувати університету ще один навчальний корпус.

З метою популяризації трудової звитяги технічного студентства «Машинки», з метою збереження історичної пам'яті про студентів другої половини 1980-х років та їх любові до своєї Альма-матер, щодо усього поданого вище матеріалу, у якому я просіяв позитив, вилучив негатив, решту узагальнив у вигляді газетної статті, я направив її до ректорату з метою схвалення її для публікації в одній із газет м. Запоріжжя.

Моя не схвалена пропозиція, як передав мені перший проректор В.Прушківський, на його думку (а може її підказав йому ректор, або хтось інший), матеріал на статтю не тягне, хіба що скоротити її до маленької замітки-допису.

Я думаю у редакції будь-якої газети сидять професіонали, які б самі вирішили приймати її до друку всю, суттєво скоротити або відмовити у друці.

Цей матеріал для статті, що так і не побачив публікації, наведений у додатку А.

Запропоноване мною місце розташування Дошки керівництвом ЗНТУ попервах було забраковане (дивись шість «потім», стор. 133), сьомим «потім» ректорат повернувся до початкового, запропонованого мною варіанта.

Цей варіант, представлений на фото стор. 136, я особисто при підготовці цієї книги до друку сфотографував, вибравши ракурс, що надавав би навчальному корпусу № 5 солідний вигляд, який, при розгляданні його, вражав би своєю монументальністю (як ніде інде, порівняно з іншими будовами у межах подвір'я головного корпусу університету), **навівав би віру у добро, надію на світле прийдешнє нашого ЗВО**.

Я навмисне сфотографував фасад 5-го навчального корпусу саме після рашистського ракетометання, від вибухової хвилі однієї з ракет якого повилітали шибки вікон цього фасаду, особливо нижніх поверхів, – прикривши провалля вікон Пам'ятною дошкою з надписом із позитивною енергетикою. Сфотографував, вибравши ракурс, суть якого подана вище. Щоб спрямований у височінь корпус «Машинки» **символізував** ще й **маленький фрагмент великої незламності України**.

Спотворений російським ракетометанням красивий вигляд фасаду цього навчального корпусу, особливо знівечену вибуховою хвилею його частину, я прикрив збільшеним фрагментом стінки фасаду, на якому розташована Пам'ятна дошка звитяги студентів-електроприводників 1980-х років.

Вигляд на башту будови (з жаб'ячої перспективи) навчального корпусу № 5 з установленою Пам'ятною дошкою (у збільшеному масштабі).
Фото В.Бондаренка, вересень 2022 р.

Тепер про оте сьоме «потім», що є поверненням до запропонованого мною початкового варіанта місця розташування Пам'ятної дошки. Навіть козі зрозуміло, що цей варіант кращий від усіх інших, запропонованих ректоратом.

Появі шістьох гірших проміжних варіантів – одна відповідь.

С.Бєлікову важливішим за «Студентську звитягу», чи «Історичну пам'ять "Машинки"», чи будь-що інше, було його палке бажання догодити одному з двох його уявних на той час деканів ЕТФ (В.Метєльському) та проректорові С.Яримбашу, в їх нестерпному прагненні ігнорувати будь-який позитив, пов'язаний з ім'ям завідувача кафедри ЕПА В.Бондаренка.

Мої студенти менше ніж за рік побудували красень-корпус, а нашому ректорові знадобилося тільки два роки марного випробування моєї настирливості щодо необхідності установлення Пам’ятної дошки, щоб урешті-решт зважитися зробити належні акценти щодо свого рішення про вшанування звитяги студентів-електроприводників середини 1980-х років.

І останнє, якось уже після установлення Пам’ятної дошки, до мене у робочий кабінет зайшов солідний чолов’яга і привітно звернувся:

– Валерію Івановичу, ви пам’ятаєте мене?

Я з догадався: – Мій колишній студент.

– Так, група Е324, староста, Олександр Жидік. Ми будували наш корпус. Я у відрядженні, працюю у Києві, зайшов привітати рідну кафедру, бачив Пам’ятну дошку. У його голосі звучали гордість і вдячність: «Машинка» пам’ятає добрі справи своїх студентів.

А ще добре, що цьому студентові-будівникові навчального корпусу № 5 невідомо про зворотній бік цієї медалі, що «ревно» готувався та відкарбовувався деканом В.Метєльським і ректором С.Бєліковим.

«Машинко», ти не тільки навмисне перешкоджала установленню Пам’ятної дошки своїм дітям-героям, студентам-будівельникам, а й унеможливила їх участь у відкритті Дошки – своїм триразовим, безпідставним й незручним для них перенесенням дати її відкриття. Це важко навіть усвідомити, «Машинко». А тобі, «Машинко», навіть немає тями це усвідомити.

Навчальний корпус № 5 розташований у зручній частині подвір’я, прямісінько у центрі університетського містечка (план його дивись на стор. 138), рівновіддалений від транспортних артерій вулиць Жуковського (колишня Ярмаркова), Дніпровська (повернута її притаманна назва) та Тургенєва. Переконаний, що й вулиці Жуковського і Тургенєва найближчим часом отримають достойні назви.

З головною будівлею університету навчальний корпус № 5 своїм першим поверхом з’єднаний короткою, просторою і світлою галереєю. На цьому поверсі розташована університетська бібліотека, яка протягається через увесь 5-й корпус, непрохідну частину галереї та усю ширину головного корпусу, аж до вул. Жуковського.

План Університетського містечка.

Дуже шкода, «Машинко», що я тобі не побудував ще один навчальний корпус, щоб дочекатися, за Бєліковим, виконання Гімну України.

Другий поверх, над бібліотекою, де розташована кафедра ЕПА, захищений позитивною аурою свого нижнього сусіда (бібліотеки), з однокореневою назвою зі Святою книгою.

Це посилання на містично-духовні речі виправдано. Справа у тому, що за часів фашистської окупації Запоріжжя у головній будові «Машинки» розташовувався шпиталь окупантів. Померлих гітлерівських вояк ховали безпосередньо на подвір'ї, де у майбутньому буде споруджений навчальний корпус № 5. При будівництві 5-го корпусу, під час риття фундаментного котловану, були знайдені рештки високопродуктивної діяльності шпиталю німецьких окупантів. З цього приводу у котловані працювала спеціальна археологічна група.

Наприкінці 50-х років минулого століття, під час мого навчання на першому курсі у «Машинці», була введена до експлуатування північна частина головного навчального корпусу, за рахунок чого він набув теперішніх своїх архітектурних форм. Ще у 60-і роки минулого століття на південно-східній частині Університетського містечка, оточені фруктовими деревами, зберігалися помешкання, де проживали співробітники «Машинки».

Наразі це Містечко, на жаль, не дуже зелене, окрім двох невеличких присадибних ділянок повздовж вулиці Жуковського. Решта території Містечка, де не те що чагарників, а й окремих дерев майже немає, та й землі бракує. Але при бажанні наше Університетське містечко можна озеленити.

Поклопочи, «Машинко», щоб їх перейменували, за твої заслуги, зокрема, Жуковського на Освітянську, а Тургенєва на Павла Михайлова.

Глава VI.
КАФЕДРА

Станом на весну 1979 року кафедра ЕПА (Електропривода і автоматизації промислових установок) втратила не тільки можливості надавати освітньо-професійні послуги, як випускова, втративши такий статус, а й мала суттєві вади у цьому сенсі, як загально-інженерна (про це свідчили у першу чергу висновки комплексної перевірки кафедри комісією, спеціально призначеною ректором В.Поповим, переконався й я особисто, детально ознайомившись з отриманим спадком, як новий її завідувач.

Більше того, важко було оцінити, якісний і кількісний стан навчально-методичної та наукової діяльності кафедри – просто не було відповідної документації, геть ніяких документів, вартих уваги, хіба що методичні вказівки до лабораторного практикуму, й то не у кращому вигляді (комісія теж нічого не відкопала). Може що й було, але якось вивітрилося.

Мабуть, це був період впадин на хвилі нерівномірного розвитку кафедри.

Натомість навчальні лабораторні стенди більшості лабораторій були добротні, зручні, на високому фаховому рівні виконані, хоча деякі на той час уже безнадійно застаріли морально.

Мабуть, названі стенди були виконані у період гребня названої хвилі нерівномірного розвитку кафедри ЕПА.

На деякі стенди було просто любо-дорого глянути, я вважаю, що це були минулі заслуги саме доцентів В.Стульнікова, К.Савинкова, Г.Шевченка, П.Лапченка, ст. викладачів Г.Кондратьєва, Є.Колчева, К.Строни та інших.

Як йшлося у ІІІ-й главі книги, на час приходу мене на кафедру (кінець весни, початок літа 1979 року), на кафедрі ЕПА залишилися доценти В.Стульніков, Г.Шевченко, Є.Колчев, ст. викладачі М.Арасланов, В.Богатирьов, асистенти М.Тищенко та В.Левикіна, які геть зовсім втратили свій бойовий запал і вимушені були з приходом нового завідувача кафедри покинути кафедру ЕПА, за винятком асистента В.Левикіної (яка відмовилася

від позиції «Мне только традиционную учебную загрузку, дисциплина Промэлектроника, другую мне не надо», якої дотримувалася і М.Тищенко), підкорилася новим порядкам щодо трудової дисципліни на кафедрі.

Окремо скажу про ст. викладача Г.Кондратьєва, електрика від Бога, який мені рішуче заявив приблизно таке: – В.І., мені викладацька робота не до вподоби, це В.Стульніков примусив мене нею займатися, поверніть мене до лабораторії, виключно до стендів і більше нічого не хочу.

На жаль, офіційно я цього не міг зробити, бо у нього була слабкою гострота зору, він практично мало що бачив. Я все ж таки задовольнив його бажання, але працювати на стендах доручив разом зі ст. лаборантом С.Тимошенком, під доглядом останнього, це не допомогло, він «нелегально», один, налагоджував стенди під напругою, навпомацки, мав велике задоволення, хоча нехтував безпекою.

Слід зазначити, на кафедрі склалася парадоксальна ситуація з лабораторіями, яку «зверху» ще не помічали.

Кафедра, втративши статус випускової, втратила також фахові та спеціальні дисципліни, залишилися лише загально-інженерні, а матеріальна база і навчальні лабораторії фахових дисциплін та дисциплін спеціалізації залишилися, доживаючи свій вік зі студентами старших курсів безвідривної форми навчання, що залишилися.

На відміну від навчально-методичної документації, якої практично не було, лабораторії залишилися, причому у доволі пристойному вигляді, а деякі лабораторні стенди перших чотирьох лабораторій, перелік яких наведений нижче, були просто чудові (за станом на той час).

Це такі навчальні лабораторії:

- промислової електроніки;
- електричних вимірювань;
- теорії автоматичного керування;
- автоматизованого електропривода;
- систем керування електроприводами;
- автоматизації.

На час мого приходу на кафедру ЕПА перші чотири з названих вище лабораторій були діючими, обслуговували навчальний процес кафедри ЕПА, як загальноінженерної, а дві останніх обслуговували навчальний процес раніше, коли вона була випусковою, забезпечуючи фахові дисципліни та дисципліни спеціалізації ЕПА. Останнім часом були вилучені з навчального процесу і були, м’яко кажучи, не у робочому стані, занедбані. Добре, що їх не розбазарили, а приміщення їх ніхто не прибрав до рук.

Отже, щоб зберегти ці лабораторії, однією з моїх дій було гучне проголошення найближчим часом поновити статус кафедри ЕПА як випускової, та намір почати модернізувати та усучаснювати усі шість існуючих навчальних лабораторій. Це дійсно був один з рушіїв такого поновлення.

1. Лабораторія промислової електроніки.

Географічно розташовувалася у самому центрі споруди головного корпусу «Машинки» (середина 2-го поверху головного корпусу), ауд. 240, на великому шляху керівництва «Машинки» до їдальні, а з іншого боку, як більмо на оці. Вона обслуговувала багато спеціальностей «Машинки», була створена першим деканом ЕТФ К.Савинковим, організаційно, у навчальному та методичному сенсі, була досконалою, бракувало одного, «начинки», стенди були безнадійно морально застарілими, навіть для рівня кінця 70 - початку 80-х років минулого століття.

З технічних причин, обладнання її вимагало термінової заміни на сучасне і технологічне.

З обома задачами кафедрі поталанило блискуче впоратись ще у перші роки мого керівництва кафедрою.

Була придбана Лабораторія промислової електроніки із найсучаснішим на той час обладнанням, з достатнім набором універсальних стендів у фабричному виконанні, технологічно дозволяючи реалізувати не тільки круговий, а й фронтальний методи виконання лабораторного практикуму, як першого так і другого циклів (елементи і пристрої відповідно), виготовлення Одеського заводу лабораторного обладнання.

Якось кафедра ЕПА здійснювала навчальний процес з лабораторним практикумом дисципліни ЕТП (електротехнічні пристрої) для живлення радіотехнічних систем ФЕТ. Функціональні можливості цієї лабораторії повністю відповідали вимогам лабораторного практикуму названої дисципліни, за винятком однієї лабораторної роботи, з дослідження електромеханічного джерела живлення. Не складно було доповнити лабораторний цикл тільки одним стендом.

2. Лабораторія основ метрології і електричних вимірювань.

Ця лабораторія свого часу була створена під керівництвом доцента Г.Шевченка. Що стосується щитових, переносних і цифрових електро-вимірювальних приладів різних типів усе було гаразд. Що ж стосується електронних та комп’ютерних приладів, безпосередньо на стендах лабораторії Основ метрології та електричних вимірювань, ні до мого, ні при мені, ні після мого завідування кафедрою, докорінної модернізації не проводилося, в основному, за об’єктивних причин.

Кафедра ЕПА була помірно опозиційною до безладдя у «Машинці», яке особливо рясно процвітало за сірих часів ректорства П.Краснокутського та С.Бєлікова, які кваліфікували кафедру ЕПА, як бунтівну, це з одного боку, а з іншого – названі прилади самі по собі високо коштовні, а модернізувати лабораторію такими приладами і обладнанням ректорату було не з руки, як у фінансовому, так і моральному (а може аморальному) сенсах. Це перше.

Друге. Усі основні, необхідні для проведення досліджень співробітниками, докторантами, аспірантами, студентами, науковцями, електронні і комп'ютерні вимірювальні та реєстраційні й інші засоби, кафедра ЕПА мала у достатній кількості, студенти теж мали вільний доступ до них шляхом залучення їх до наукової роботи. Зокрема, участі у наукових змаганнях різних рівнів (а саме таких посеред студентів-електроприводників було у переважній більшості).

3. Лабораторія теорії автоматичного керування (ТАК).

У лабораторії ТАК був організований перший у ЗМІ кафедральний комп'ютерний клас АВМ на базі аналогових обчислювальних машин МН-6, який успішно функціонував у навчальному процесі, обслуговуючі всі види навчального процесу дисципліни ТАК, та у наукових дослідженнях кафедри ЕПА (до речі, у цьому класі завідувач кафедри ЕПА В.Стульніков керував дисертаційними дослідженнями, які виконували ст. викладачі кафедри ЕПА Є.Колчев і В.Метєльський), останній після завершення досліджень перейшов на кафедру електричних машин.

Лабораторію ТАК ми поновили аналоговими машинами АВК-16, які нам на спонсорських засадах передав Головний «Хартрон» із Харкова. Невдовзі ми від них відмовилися з-за значних габаритів та надлишкових функцій, і розібрали їх на корисні та дефіцитні запчастини.

У зв'язку з впровадженням у навчальний процес ЕОМ кафедра перевела всі види занять дисципліни ТАК (практичні заняття, лабораторні роботи, курсове проектування, контрольні заходи) на ПК, з відповідним програмним забезпеченням.

4. Лабораторія автоматизованого електропривода (АЕП).

Чотири основних стенда цієї лабораторії були вище усілякої похвали з усіх боків (технічного, методичного, пізнавального), не зважаючи на складність, були студентові зручні для виконання, оформлення та захисту.

Перші три стенди присвячені дослідженню режимів та характеристик ЕП на базі ДПС (двигуна постійного струму) незалежного (паралельного) збудження, на базі ДПС послідовного збудження і на базі АД з фазним ротором.

На цих стендах застосована система електромеханічного керованого живлення (система Г-Д), система застаріла, але це класика, чудовий полігон для вивчення режимів роботи, електромеханічних та механічних характеристик електроприводів на базі різних типів приводних двигунів. Кафедра прийняла рішення не вилучати ці стенди з досліджень як наочний посібник.

Четвертий стенд модернізований під вивчення процесів нагрівання/охолодження електродвигуна, як об'єкта урухомлення.

Для дослідження електроприводів з керуванням від сучасних джерел живлення був створений п'ятий стенд (доцент В.Савєров) з дослідження характеристик і режимів роботи електроприводів у системі СП-Д (кероване статичне джерело живлення приводного електродвигуна).

Для забезпечення курсу з основ автоматизованого електропривода, в основному для спеціальностей кафедр Електропостачання промислових підприємств та Деталі машин і підйомно-транспортних машин, додатково було створено три лабораторних стенда (В.Бондаренко) з дослідження електроприводів на базі асинхронних двигунів. Власне таких двигунів, що найбільше розповсюджені в експлуатуванні обладнання спеціальностей названих вище кафедр (на прохання їх завідувачів, професор С.Юхимчук і доцент Л.Мартовицький відповідно).

А саме електропривода на базі багатошвидкісного асинхронного двигуна, способів керування реверсом, пуском й гальмуванням на базі асинхронного двигуна з короткозамкненим ротором та вивчення систем керування крановим електроприводом на базі асинхронного електродвигуна.

Отже, модернізовані, усучаснені та наново створені, названі вище стенди розширили функції цієї лабораторії до статусу лабораторії теорії електропривода, уможливило реалізувати лабораторний практикум дисциплін блока електроурухомлення, таких як:

– теорія електропривода;
– основи електропривода;
– основи автоматизованого електропривода;
– автоматизований електропривод вантажопіднімальних, будівельних та дорожніх машин.

При цьому – із обов'язковим урахуванням певних вимог з боку інших випускових кафедр п'яти факультетів «Машинки» (ТФ, ІФФ, МФ, ФЕТ, ЕТФ).

5. Лабораторія автоматизації та типових електроприводів (четвертий корпус, перший поверх, ауд. 198).

Ця лабораторія вимагала до себе найбільшої уваги. Вона на особливому рахунку, можливо з-за наявності двох основних ключових слів у назвах

спеціальності, спеціалізацій, кафедри та цієї лабораторії, «ЕЛЕКТРОПРИВОД» і «АВТОМАТИЗАЦІЯ».

Вона зазнала найбільше метаморфоз, пертурбацій та відбруньковувань на кафедрі, у її стінах вели безпосередній навчальний процес найбільша кількість ПВС та НДП. За більше ніж 40-річний період, час мого «спілкування» з нею, посеред десятків теперішніх і минулих співробітників кафедри ЕПА, мені було б забагато пальців однієї руки, щоб перерахувати названих співробітників, які не мали прямого відношення до навчального процесу чи науки у цій лабораторії.

Багато сил, знань, умінь та часу віддали цій лабораторії старший лаборант В.Нечаєв, асистенти і старші викладачі М.Залужний та Є.Васильєва, доценти А.Пирожок, Е.Кулинич, Ю.Крисан, особливо А.Пирожок, не слід забувати ПВС минулих років, професори, д.т.н. І.Труфанов та І.Орловський, доценти, к.т.н. В.Писанко, В.Савєров, В.Решетник, В.Шаповалов, які, як й теперішні НПП, названі вище, зробили суттєвий внесок у розвиток цієї лабораторії.

Якби існувала нагорода «Герой ЕПА», а у діяльності препаратора, лаборанта, ст. викладача, патріарха кафедри Г.Кондратьєва виключити усі складові його діяльності, залишивши тільки його роботу в ауд. 198, він непереборно отримав би цю нагороду.

Основними стендами типового електропривода цієї лабораторії є такі:

- дослідження верстатного електропривода на базі токарного верстата;
- теж саме на базі фрезерного верстата з ЧПК;
- дослідження електропривода конвеєра;
- пневматичний робот МП-9;
- електромеханічний робот М10П;
- дослідження електропривода вантажопіднімального механізма;
- дослідження керованого електропривода;
- електропривод повітродувки тощо.

Названі механізми у переважній більшості доволі складні, вимагають відповідних знань і умінь у різних галузях та належного обслуговування. Вони не всі сучасні, для їх усучаснення вони неодноразово модернізувалися, реконструювалися із заміною на сучасні їх окремих вузлів, чутливих елементів, давачів, вимірювальних та реєстраційних приладів. Цим обумовлено їх дослідження як доволі сучасних зразків.

Багато з названих стендів свого часу переживали «кам’яний вік». Так, перехідні та інші швидкоплинні процеси записувалися світло-променевими осцилографами на фотопапері з подальшою обробкою у власній фотолабораторії. Наразі, після декількох модернізацій, використовуються

сучасні комп’ютерні засоби з реєстрацією, візуалізацією, записом та збереженням інформації в електронному вигляді.

На кафедрах університету, де використовувалась робототехніка, роботів уже давно немає, вони, мабуть, пішли на металобрухт.

У нас на металобрухт пішли їх "внутрішності", зокрема, системи керування типу «Контур». Після їх декількох модернізацій та усучаснень, теперішні системи керування на сучасних, у тому числі мікропроцесорних контролерах більш сучасних серій, а власне роботи стали чудовим полігоном, де випробовуються і досліджуються складні, просторові, динамічні стани робочих органів, точність позиціювання тощо. Схожа картина і на інших стендах.

Названі стенди використовуються не тільки у лабораторному практикумі, а й у науковій роботі викладачів і студентів. Об’єкти модернізації та усучаснення є й об’єктами реального дипломного проектування.

Тепер щодо автоматизації у рамках цієї лабораторії.

На початку 1980-х років на кафедрі ЕПА широким фронтом пішла в атаку мікропроцесорна техніка і названі рамки для автоматизації у межах лабораторії стали тісними.

Розпочалося неминуче відбрунькування її у двох напрямах:

– створення на кафедрі ЕПА кафедрального класу мікропроцесорних контролерів;

– виокремлювання складової частини, а саме «Промислова автоматизація», у нову кафедральну лабораторію під егідою всесвітньо відомої німецької фірми SIMENS.

ПЕРШИЙ НАПРЯМ. Мікропроцесорний клас.

Щодо мікропроцесорної техніки. Поза навчального процесу на кафедрі ЕПА, її Спецлабораторія-ЕПА, успішно виконувалися дослідження за темою «Новітні електромеханічні системи з мікропроцесорним керуванням». Використовувані МП-системи керування були на імпортних елементах високої вартості. Використання таких МП-контролерів для навчального процесу тоді було не по кишені кафедрі.

Але сталося так, що через деякий час у «Машинці», на кафедрі ЕПА, був створений кафедральний клас мікропроцесорних контролерів, один з перших на теренах ЗВО України.

Історія створення цього класу така.

Викликає мене перший проректор А.Каморкін і пропонує мені взяти на кафедру ЕПА тягар викладання новомодних дисциплін з МПТ (мікропроцесорної техніки), які вводяться на чотирьох факультетах (ТФ, ІФФ, МФ, ЕТФ) «Машинки».

Перше ніж відповісти, я задав запитання, де гарантії, що ФЕТівці не перехоплять. Певно, відповів А.Каморкін, вони хотіли б, але захмарний дефіцит у МП-контролерах, а імпортних – ще й захмарна вартість, унеможливлює їх починання.

Я погодився. Це питання я опрацьовував і був готовий до реалізації задуму. Виробництво цієї продукції здійснювалося в СРСР тільки на одному з заводів Міністерства загального машинобудування у містечку під назвою Бортна на Чернігівщині. У мене у Спецлабораторії-ЕПА сумісником працював спеціаліст-електронник з ОЦ ЗМІ С.Кацалап, а у Чернігові у нього були добрі знайомі з ЧерРПЗ (Чернігівський радіо-приладобудівний завод), теж Міністерства загального машинобудування СРСР.

Цей завод із заводом містечка Бортна були побратимами.

Таке було попереднє рекогносцирування. За продукцією цього заводу була черга, якій позаздрив би сам Ленін (якось я вирішив подивитися у мавзолеї на Леніна і Сталіна разом, Леніна бачив, і не один раз). Простояв у черзі мало не півдня, хоча черга помітно рухалась.

І тут я згадав один епізод, про який мені розповідав академік А.Шидловський, що трапився на якійсь нараді, яку проводив академік Б.Патон. Йшлося про маленький моточок наддефіцитного дроту, який був потрібен як присадка у якомусь надважливішому експериментальному зварюванні. Такий дріт у невеликій кількості був тільки в якійсь закритій організації м. Красноярська. Доповідач заявив, що у Красноярську був відряджений постачальник з високими повноваженнями і листом-клопотанням від поважних органів, а дроту не роздобув. В.Патон хмуро подивився на доповідача: – Люди пить перестали?

З огляду на всеосяжну думку одного академіка НАНУ, яку довів мені другий академік НАНУ, у мене виникла ідея дослухатися до академічних думок.

Я відрядив С.Кацалапа до Чернігова на його малу батьківщину достеменно визначити життєздатність «академічних» міркувань у його знайомих на ЧерРПЗ.

Концепція академіка НАНУ виявилася життєздатною. Повернувся С.Кацалап з відповідного відрядження, «з щитом», архіскладна задача розв’язана.

Його знайомі, через знайомих своїх знайомих, вийшли на трьох посадових осіб заводу ЧерРПЗ, які ратифікують угоду при виключно морально-матеріальних заохоченнях у вигляді трилітрового балону спирту кожному.

Я швиденько подався до ректора В.Попова, розповів йому все, тільки прізвище академіка – автора концепції не назвав.

Додав, що кафедральний клас найдефіцитніших МПТ-контролерів буде у кишені кафедри ЕПА, якщо ми відшукаємо і доплюсуємо до витрат ще дев'ять літрів спирту.

В.Попов викликав начальника ОЦ П.Швеця, запитав: – Паша, ты можешь выделить Валерию Ивановичу девять литров спирта? Той відповів відмовою і почав аргументовано доводити саме чого не може…

– А если я очень попрошу? – наполягав Попов. Швець швидко відповів: – Если так ставить вопрос, то конечно смогу.

Так був створений кафедральний клас мікропроцесорних програмових контролерів на базі 22-х одноплатних наддефіцитних на той час мікро-ЕОМ типу К1-20.

Перший у «Машинці», один з перших у ЗВО України.

ДРУГИЙ НАПРЯМ. Комп'ютерна лабораторія.

6. Створена в ЗНТУ, на базі кафедри ЕПА, лабораторія під назвою **«Комп'ютерна навчально-наукова лабораторія промислової автоматизації і приводів ЗНТУ-SIEMENS»**. Єдина у Запорізькому регіоні за своїми функціональними можливостями, оснащена самою сучасною на той час мікропроцесорною технікою виробництва всесвітньовідомої німецької фірми SIEMENS.

Ця лабораторія мала 16 лабораторних МП стендів виробництва фірми SIEMENS на 16 комп'ютерних робочих місць та стаціонарний мультимедійний комплекс, з відповідним програмним забезпеченням, що дозволяло, крім наукових досліджень, проводити презентації, практичні заняття, лабораторний практикум тощо.

Широкі функціональні можливості нової комп'ютерної лабораторії дозволили кафедрі ЕПА:

– упроваджувати нові навчальні технології;

– виконувати дослідження, лабораторні і практичні заняття на реальному обладнанні, паралельно дублюючі реальні фізичні процеси обладнання комп'ютерним моделюванням;

– мультимедійні презентації проводити оф-лайн та он-лайн;

– дистанційне навчання;

– дистанційне виконання лабораторного практикуму тощо.

Кафедра отримала можливості технічної реалізації названих вище функцій лабораторії ще у 2008 році, коли у більшості не було розуміння важливості використання дистанційного навчання на базі онлайн-технологій, доки їх не дзьобнув смалений півень загрози пандемії COVID-19, та локального, а потім широкомасштабного вторгнення РФ в Україну.

Створенням такого важливого середовища реалізації задач дослідження і навчання ми, у першу чергу, зобов'язані самим собі, а також потужній спонсорській допомозі всесвітньовідомої німецької фірми SIEMENS й її ДП (дочірнього підприємства) Сіменс-Україна, та сприянню ректора С.Бєлікова. Останнє, мабуть, було чи не єдиним внеском у розвиток кафедри ЕПА з боку ректорату, коли ректор не йшов на поводі примтандему щодо кафедри ЕПА. Суть уведеного мною терміну «примтандем» дивись стор. 170.

Кафедра ЕПА, у першу чергу, вдячна доцентові В.Осадчому за його активну участь у створенні цієї унікальної лабораторії (його особливому інтелектуальному, фінансовому та фізичному внеску у цю справу). Як один з керівників приватної фахової запорізької фірми «ЕТНА», що опікається проблемами промислової автоматизації (директор фірми канд. техн. наук, доцент кафедри ЕПА у минулому, В.Писанко), фірми-дилера ДП Сіменс-Україна, Володимир Осадчий сприяв моїй зустрічі у Криму, на Міжнародній науково-технічній конференції, з директором найбільшого департаменту ДП Сіменс-Україна з промислової автоматизації та приводів, паном В.Фадєєвим, з яким ми обговорювали, на лоні затишної природи санаторію «Стрімчак», можливості створення в ЗНТУ при кафедрі ЕПА, на спонсорських засадах, п'ятої за рахунком в Україні комп'ютерної лабораторії (раніше такі лабораторії були створені у Києві, Харкові і Донецьку, створювалась у Вінниці).

Була досягнута домовленість створити і в ЗНТУ таку лабораторію, але за двох умов.

Перша. Для прискорення процесу відкриття ЗНТУ виплачує маленькі, чисто символічні кошти ДП, і забезпечує майбутню лабораторію комп'ютерним класом. Фірма SIEMENS поставляє на спонсорських засадах усе необхідне високовартісне мікропроцесорне обладнання свого виробництва.

Друга. Створена комп'ютерна лабораторія у рекламних цілях на своєму сіменсовському обладнанні періодично проводить фахову демонстрацію на бізнес-форумах щодо ефективного використання урухомної та пускорегулювальної техніки фірми SIEMENS, у першу чергу, для керівників середньої ланки виробничих підприємств Запоріжжя.

Ректор С.Бєліков дав згоду на поставлені ДП Сіменс-Україна умови, дав добро на ремонт ауд. 524 під майбутню лабораторію й на замовлення офісних меблів.

Активну участь у створенні лабораторії взяли доценти А.Пирожок, Е.Кулинич, Ю.Крисан, С.Арсеньєва, старший викладач М.Залужний, зав. лабораторіями К.Пилипенко.

На відкриття лабораторії завітав і директор департаменту В.Фадєєв (до речі син відомого радянського письменника у минулому, автора роману «Молода Гвардія» А.Фадєєва).

В.Фадєєв був у захоплені від вигляду нашої комп'ютерної лабораторії, сказав, що вона виглядає краще Вінницької.

На презентації (і на її неофіційній частині) від ректорату був присутній проректор з НР Ю.Внуков, який від імені ректорату завірив мене, що моє прохання (одиниця у штат НДП кафедри ЕПА – лаборанта лабораторії ЗНТУ-SIEMENS) буде задоволено, домовленість з ректором С.Бєліковим є.

Нажаль, цю обіцянку Ю.Внуков писав вилами по воді. Є гадка, що примтандем заборонив С.Бєлікову це робити.

Специфіка створення цієї лабораторії допомагала у такому. Абсолютно всі пристрої та «внутрішності» всіх блоків і вузлів були виготовлені фірмою SIEMENS у Німеччині й цільовим призначенням були перепроваджені до Запоріжжя.

Усі інші роботи, пов'язані зі складанням, монтажем та налагоджуванням стендів, виконувалися фірмою ЕТНА – дилером ДП Сіменс-Україна під наглядом останньої. Повноваженим представником її був один з керівників ЕТНИ, доцент кафедри ЕПА В.Осадчий.

Результати виконаних робіт були занотовані та відправлені до центральної фірми у Німеччину на отримання товарного знаку SIEMENS на усіх наших лабораторних стендах.

Після складної і детальної перевірки фірма SIEMENS сертифікувала усі стенди лабораторії ЗНТУ-SIEMENS своїм товарним знаком. (Товарний знак фірми SIEMENS: великими літерами спеціальним шрифтом наносяться слова «SIEMENS», колір шрифту бірюзовий або чорний).

Нажаль, електронне обладнання швидко морально застаріває. Це стосується і цієї лабораторії. З усучаснюванням електронних елементів перманентно кафедра ще може впоратися, а поміняти близько 20 ПК комп'ютерного парку лабораторії ЗНТУ-SIEMENS для кафедри без допомоги університету не реально.

Роками і ректор, і в.о. ректора обходили цю лабораторію, зберігаючи куряву на наших замовленнях, які продовжують покриватися пилом у відділі Нової техніки ПП забезпечення А.Савчука.

Названі вище шість навчальних лабораторій кафедри ЕПА та реконструкція, модернізація, усучаснення стендів цих лабораторій були виконані не тільки заради підвищення якості освоєння дисциплін своєї спеціальності, а й зважаючи на ідентичні вимоги щодо дисциплін випускових

кафедр п’яти факультетів «Машинки» (ЕТФ, ФЕТ, МФ, ТФ, ІФФ), чим кафедра ЕПА суттєво відрізнялася, порівняно з іншими випусковими кафедрами.

Були такі навчальні роки, в яких навчально-методичне навантаження дисциплін «своєї» спеціальності за обсягом дорівнювало або було меншим за навантаження кафедри ЕПА для «чужих» спеціальностей.

Отже, тенденція збільшення частки самостійної роботи у загальному бюджеті часу «чужих» дисциплін з метою збільшення аудиторного часу «своїх» дисциплін здійснювалося без належного обґрунтування.

Ця властивість більше стосується вибіркових дисциплінах, хоча вимоги до них практично однакові з нормативними.

На спеціальності ЕПА такі дисципліни були як з електроурухомлення так і з автоматизації:

– спеціальні електроприводи;
– моделювання електроприводів;
– нетрадиційна автоматизація;
– дискретна автоматика;
– мікропроцесорні системи;
– силова електроніка.

Названі дисципліни більш наближені до виробництва, більш предметні й більш популярні посеред студентів, ніж дисципліни нормативної частини навчальних планів.

Самостійна робота з цих дисциплін мала складову з вивчення, розробки, виготовлення, дослідження, випробування та участі у наукових змаганнях робіт, пов’язаних з названою вище тематикою.

Об’єкти самостійної роботи, в основному, це – діючі макети, моделі, фрагменти пристроїв, або самі пристрої, стенди й таке інше.

Тематика самостійної роботи з цих дисциплін настільки приваблювала студентів, що шкодила вивченню інших дисциплін.

Бували випадки, коли студенти тікали з занять за розкладом, або інших аудиторних занять, особливо у випадку проведення цих занять у навчальному корпусі № 5, йшли до лабораторій кафедри або до її комп’ютерних робочих місць (комп’ютерний клас ауд. 529, або Комп’ютерна лабораторія ЗНТУ-SIEMENS, ауд. 524), й займалися улюбленою справою.

Названі вище моделі, макети, стенди тощо, були придбані за позабюджетні кошти, або за кошти, що до них «докладалися», або виготовлялися та виконувалось їх складання кафедрою, окремо або разом зі студентами, самими студентами, на бюджет розраховувати не доводилося.

Важко перелічити всі ці об’єкти придбання або виготовлення, з подальшим вивченням, випробуванням, дослідженням, їх забагато, назву тільки частину з них.

За цих же обставин ілюстрацій до них ще менше, крім того, низка діючих моделей розробки Спецлабораторії-ЕПА та їх загальний вигляд не публікуються.

1. Інтелектуальний конструктор.

Набір деталей, механічних та електричних вузлів для складання і керування зібраних пристроїв різних діючих об’єктів для навчань, ігор, змагань тощо (середовище Labview).

Ним захоплюються малята, дітвора, дошкільнята, школярі, студенти, інженери, вчені, пенсіонери.

Засіб керування цими об’єктами – комп'ютер, мобільний телефон.

З багатьох діючих моделей цього конструктора наведені нижче три моделі з крокуючим, звичайним колісним та омні рушіями.

а) б) в)

Діючі моделі з крокуючим (а), колісним (б) та омні (в) рушіями.

2. Транспортний засіб на аеродинамічному підвісу (повітряній подушці).
3. Колісні, тракові, крокуючі транспортні засоби.
4. Електронний музичний інструмент (піаніно).
5. Кодовий замок спеціального призначення.
6. Індикатор напряму вітру.
7. Розумний дім.

Позиції 2-7. Це – діючі моделі, розроблені та виготовлені виключно студентами-електроприводниками кафедри ЕПА (керівники доценти

А.Пирожок, В.Осадчий і Е.Кулинич, старший викладач М.Залужний та інші). Моделі побудовані на базі пристроїв Arduino, Arduino Uno, Arduino Mega, Arduino 5 Nano та інших.

Ці моделі використовуються, крім навчального процесу і науки, у заходах з профорієнтації, різних семінарах, у тому числі і виїзних, транспортабельність яких обумовлюється незначними їх габаритами та масою.

8. Безпілотник (дрон) планерного типу з дистанційним керуванням.

Розроблений студентом-електроприводником заочної форми навчання при дипломному проектуванні. Дрон був виготовлений за розробкою цього студента на одному із закритих підприємств, за місцем роботи цього студента. Дрон після захисту дипломного проекту студентом був подарований підприємством-виробником кафедрі ЕПА.

Дрон – безпілотник з дистанційним або автоматичним керуванням (наземні, повітряні, морські тощо). Літальні дрони бувають типів планерні та мультикоптерні. Останні мають три, чотири і більше роторів («дрон» у перекладі з англійської «трутень).

9. Діюча модель автоматичної мийки, виготовлення ФРН, з реальним програмним забезпеченням автоматичних мийок, що знаходяться в експлуатуванні у Німеччині.

Виготовлена у Німеччині на фірмі SIEMENS вартістю 6 000 євро (без його блока живлення) з пакетом програмного забезпечення реальних, діючих на дорогах ФРН, автоматичних мийок транспортних засобів. Особливість таких автоматичних мийок – забезпечення якісного миття транспортного засобу, незалежно від конструктивних особливостей і форми ковпаків, бокових і верхнього обводів конкретного транспортного засобу.

Придбані фаховою фірмою ІНФОКОМ ЛТД діюча модель мийки з реальним програмним забезпеченням, і, разом з виготовленим ІНФОКОМ-ом блоком живлення, передані безкоштовно кафедрі ЕПА, у відповідності до договору про співдружність (в основному за якісну підготовку кафедрою ЕПА висококваліфікованих молодих спеціалістів для названої фірми).

Діюча модель автоматичної мийки транспортних засобів, має програмне забезпечення, яке є реальним на діючих у Німеччині мийках.

На наступній сторінці наведений загальний вигляд мийки з розташованим на ній транспортним засобом (модель).

10. Електронне великогабаритне табло зовнішнього установлення, типу «Біжучій рядок».

Це табло, вартістю понад 2 000 гривень (у цінах 2016 року), теж придбане кафедрою ЕПА за рахунок спонсорської допомоги, було установлено у коридорі кафедри ЕПА на другому поверсі п’ятого навчального корпусу. Про це табло більш докладно буде йти мова пізніше.

Діюча модель мийки транспортних засобів.

11. Джерело безперебійного живлення.

Створене на кафедрі ЕПА, як дослідний зразок, у рамках виконання госпдоговору з Запорізьким заводом «Радіоприлад», керівник доцент С.Смоляков.

12. Система керування степенями рухомості електромеханічного робота М10П, за винятком привода схвату.

13. Система керування пневматичним роботом МП-9.

Позиції 12-13. Р*о*боти мали електронні блоки керування, які давним-давно застаріли, як морально так і фізично. Науковці кафедри роками перманентно здійснювали їх модернізацію і усучаснення, що дозволяло на належному рівні здійснювати експлуатування цих складних технічних пристроїв.

Наразі це досконале електронне обладнання, створене на базі мікропроцесорних контролерів, у тому числі й 300-ї серії, новітніх на той час. У різні часи цією творчою діяльністю переймалися професор І.Орловський, доценти В.Решетник, В.Шаповалов, В.Писанко, А.Пирожок, Е.Кулинич та старший викладач М.Залужний.

14. Стенд для дослідження замкнених систем керування.

Основними елементами стенда є помпа, керований електропривод її та гідростатичний давач рівня рідини.

15. Стенд для дослідження мікропроцесорної системи керування двомасовим електроприводом.

Особливістю стенда є змінювання момента опору приводного двигуна за рахунок жорсткого (не гнучкого) змінювання момента інерції.

16. Стенд для дослідження дебалансного віброприводa.

Являє собою фізичну модель потужного дебалансного віброприводa у режимі пуску.

Нижче наведений загальний вигляд названих стендів.

а)

б)

в)

Дослідницькі стенди (а – дослідження системи регулювання рівня рідини, б – дослідження мікропроцесорної системи керування двомасовим електроприводом, в – дослідження дебалансного електропривода).

17. Фізична модель двомасового позиційного електропривода з дискретним давачем.

Особливістю моделі двомасового електропривода є змінювання момента опору приводного двигуна за рахунок гнучкого змінювання момента інерції.

Нижче наведений загальний вигляд цієї моделі.

Фізична модель двомасового позиційного електропривода з дискретним давачем.

18. Стенд для дослідження системи керування крокового двигуна.

Особливістю стенда є конструктивні рішення щодо змінювання у процесі дослідження момента опору двигуна за рахунок негнучкого, але простого змінювання момента інерції рухомої частини та теж негнучкого, але простого змінювання статичного момента навантаження.

Загальний вигляд цього стенда наведений нижче.

Стенд з дослідження системи керування кроковим двигуном.

Позиції 14-18. Наведені стенди та фізичні моделі з дослідження систем промислової автоматизації та електроприводів є розробкою доцента В.Осадчого. Дослідники доценти В.Осадчий та О.Назарова, магістри А.Бабакін, В.Брилистий, Д.Микитюк, В.Новомлинський, Р.Савілов, В.Самков, С.Тоболкін – усі лауреати дипломів Першого ступеня на студентських наукових змаганнях вищого або найвищого рівнів.

19. Мультимедійний комплекс пересувний.

20. Мультимедійний комплекс стаціонарний.

Позиції 19-20. Мультимедійні комплекси, як для кафедри ЕПА, мали значну вартість. Отримані кафедрою ЕПА як спонсорська допомога. Тривалий час кафедра ЕПА була єдиною в університеті, яка мала таке обладнання. На нього був значний попит з боку інших структурних підрозділів на тимчасове використання. З метою обмеження такого попиту перший мультимедійний комплекс був стаціонарно установлений у Комп'ютерній лабораторії промислової автоматизації ЗНТУ-SIEMENS, ауд. 524, другий – був пересувний (відмінність не велика, замість комп'ютера ноутбук, а екран і комп'ютерний проектор однакові).

Мультимедійні комплекси кафедри ЕПА широко використовувались у навчальному процесі, зокрема, при запровадженні на кафедрі ЕПА нових технологій навчання, у науковій діяльності кафедри, на методичних і наукових семінарах тощо.

21. Ліхтар вуличний автономний LegoNXT.

Установлений і функціонує на зовнішній стіні південного крила навчального корпусу № 5. У темну пору доби ліхтар освітлює навколишню територію, живиться при цьому від власного акумулятора. Підзарядка цього акумулятора здійснюється за рахунок денного (сонячного) світла у світлу пору доби.

Кафедра ЕПА від фірми ІНФОКОМ отримала два автономних вуличних ліхтаря LegoNXT. Другий ліхтар був переданий кафедрою ЕПА університету на запит Першого проректора В.Прушківського. Загальна вартість двох ліхтарів порядку 900 $ США.

Оформляти в ІНФОКОМІ ці ліхтарі я доручив студентові-електроприводнику Опанасу Мельнику, який саме в цей час був там на практиці, який сам і оплатив їх вартість за власні кошти, і рішуче відмовився від компенсації своїх витрат, у сумі 2 гривні. Договірна ціна за один ліхтар склала 1 гривню.

22. Тренажер складного паркування колісного транспортного засобу.

На цьому тренажері діюча керована модель транспортного засобу, з дистанційним керуванням оператором паркується у лабіринті перешкод.

Разом з діючими моделями (колісного, тракового, крокуючого, омні та на повітряній подушці транспортних засобів), позиції 2 і 3 переліку, були хорошим наочним посібником саме для студентів спеціальностей кафедр ТФ Автомобілів та Двигунів внутрішнього згоряння (ДВЗ). Докладний опис цих моделей (позиції 2, 3, 22) наведений у главі «У сім'ї не без… рекетира».

23. Дослідницький мікропроцесорний стенд.

Створення цього стенда є один з варіантів здобуття кафедрою ЕПА позабюджетних коштів на розвиток матеріальної бази своєї кафедри від фірми Мікрол за рахунок спонсорської допомоги на суму 70 000 грн. (дивись приклад другий на стор. 162).

24. Стенд, на мікропроцесорних реле, для дослідження автоматизованих електроприводів.

Цей стенд створений за спонсорською допомогою фірми Мюлер (MOELLER), яка надала кафедрі ЕПА безкоштовно мікропроцесорні реле та світлофор для регулювання дорожнього руху. Керівник розробки доцент Ю.Крисан.

25. 3D-модель двомасового стенда з моделювання складних електродинамічних процесів.

Модель стенда створена для дослідження складних електродинамічних процесів у типових електроприводах. Розробник доцент А.Пирожок.

26. Гідродинамічний стенд з дослідження широкого кола задач промислової автоматизації.

Стенд розроблений і виготовлений на кафедрі ЕПА за участю і спонсорською допомогою студентів-електроприводників заочного відділення, працюючих на фахових фірмах з промислової автоматизації. Розробники професор І.Орловський та старший викладач М.Залужний.

27. Електрогідродинамічний стенд з випробування й дослідження, у тому числі й на швартових, нетрадиційних двигунево-рушійних комплексів.

Розроблений кафедрою ЕПА і змонтований у Спецлабораторії-ЕПА. Стенд складний і значної вартості, профінансований частково за рахунок бюджетних коштів з ініціативи ректора П.Михайлова та спонсорської допомоги ІЕД АН України за ініціативою директора цього Інституту, академіка АН України А.Шидловського. Автор розробки, начальник Спецлабораторії-ЕПА, зав. кафедрою ЕПА В.Бондаренко.

28. Розробка електропривода ортезів пальців.

29. Розробка електропривода ортезів, протезів пальцевих, кистьових і ліктьових суглобів.

30. Розробка електровелосипеда.

Позиції 28-30. Розробки, пов'язані з АТО та російсько-українською війною, спрямовані на лікування й реабілітацію поранення та каліцтва українських вояків та цивільних осіб. Розробник професор І.Орловський.

31. Розробка і впровадження у навчальному корпусі № 5 системи автоматичного звукового оповіщення початку/кінця занять навчальних пар, з музичним супроводом віночка популярних українських пісень (завершувався кінцем восьмої пари піснею «Розпрягайте, хлопці, коней і лягайте спочивать»).

Розробка, виготовлення і монтаж співробітників Спецлабораторії-ЕПА під керівництвом начальника лабораторії В.Бондаренка.

Ректорат в особі Першого проректора А.Каморкіна зацікавився розробкою і замовив Спецлабораторії-ЕПА розробити для усього університету більш потужну систему.

Ректор В.Попов прихильно поставився до цієї ідеї, але дав команду поміняти українські пісні на інше музичне супроводження – Спецлабораторія-ЕПА припинила розробку, пославшись на проблему відсутності потужного підсилювача.

32. 3D-принтер.

33. Комбінований пристрій БФП-А3 (принтер, сканер, ксерокс, формату до А3 включно).

Кафедра ЕПА придбала цей пристрій на фірмі «Рома» за рахунок коштів з госпдоговору із Запоріжсталлю. Керівник зав. кафедри ЕПА В.Бондаренко.

34. Стенди, лабораторні, навчальні і наукові та дослідницькі, усіх лабораторій кафедри ЕПА, які реконструйовані, модернізовані, усучаснені, за участю студентів, з розробкою, у тому числі для реального дипломного проектування бакалаврів та магістрів кафедри ЕПА.

35. Кафедральний клас мікропроцесорних контролерів.

36. Кафедральний комп'ютерний клас, ауд. 529.

37. Комп'ютерна лабораторія промислової автоматизації та приводів ЗНТУ-SIEMENS, ауд. 524.

Усі шість її мікропроцесорних стендів з промислової автоматизації та електроприводів виготовлені з комплектувальних виробництва всесвітньо відомої німецької фірми SIEMENS, виготовлені й налагоджені за спонсорською допомогою ДП Сіменс-Україна та її дилером фірмою ЕТНА (В.Писанко, В.Осадчий) та сертифіковані головною фірмою SIEMENS своїм товарним знаком.

Нижче наведений загальний вигляд одного із шести мікропроцесорного стенда.

Вигляд одного з шести стендів Комп'ютерної лабораторії промислової автоматизації та електроприводів ЗНТУ-SIEMENS, ауд. 524, навчальний корпус № 5.

Позиції 33-37. Кафедральні стенди, класи та лабораторії.

Кафедральний клас мікропроцесорних контролерів, створений на кафедрі ЕПА, був одним з перших посеред ЗВО України.

Кафедральний комп'ютерний клас кафедри ЕПА, ауд. 529 – спадкоємець першого в історії «Машинки» кафедрального (на базі АОМ) комп'ютерного класу.

Комп'ютерна лабораторія промислової автоматизації та електроприводів ЗНТУ-SIEMENS, ауд. 524 – єдина за своїми функціональними можливостями на той час (2008 рік) у Запорізькому регіоні.

38. Картина, олією, 1,5 м × 1,8 м – промисловий пейзаж електроіндустрії Запоріжжя.

Замовлена і виконана в одній із художніх майстерень міста Запоріжжя (для ауд. 522 кафедри ЕПА).

Переважна більшість з названих вище близько сорока об'єктів, нарівні з їх призначенням для надання освітньо-професійних послуг, успішно використовувалися у науковій роботі студентів, аспірантів, докторантів і НПП кафедри ЕПА.

А усі названі об'єкти (і не названі), незалежно від того, придбались вони готовими чи розроблені й виготовлені співробітникам кафедри ЕПА та її студентами, вимагали чималого фінансування, а деякі з них – доволі значного.

Я, як керівник кафедри ЕПА, був у конструктивній опозиції до керівництва університету, особливо часів ректорства П.Краснокутського і

С.Бєлікова, це близько тридцяти років, не міг сподіватися на бюджетне фінансування (яке до того ж було доволі кволим) на розвиток кафедри. Правда, винятком був 2008 р., надана фінансова допомога при створенні єдиної у регіоні названої Комп'ютерної лабораторії промислової автоматизації ЗНТУ-SIEMENS за участю німецької фірми SIEMENS, про що я згадував вище.

Приміщення не дали, цим ми не переймалися, найдемо з внутрішніх резервів, хвала Богу, отримали за спорудження 5-го навчального корпусу цілий поверх, але були профінансовані євроремонт приміщення (ауд. 524), придбання офісних меблів та комп'ютерного класу для цієї лабораторії з 16-ти комп'ютерних робочих місць, та суттєвої спонсорської допомоги кафедрі ЕПА від фірми SIEMENS у оснащенні цієї лабораторії мікропроцесорною технікою.

Отже, проблеми фінансування названих вище стендів, моделей, макетів тощо переймалася кафедра із власних ресурсів. Як у тому анекдоті.

– Іцик, яка у тебе зарплата?
– 8 000гривень.
– А твій прожитковий мінімум?
– 13 000гривень.
– І як же у тебе сходяться кінці з кінцями?
– Вимушений докладати до зарплати.

Ми докладали з різних джерел (вони відомі будь-якій кафедрі), й деякі з них такі:

– взаємовигідна співпраця з фаховими фірмами, у першу чергу, з крутими контрагентами із виконання держбюджетних і госпдоговірних робіт, у мене особисто їх було багато, навіть допомагали з дольовими коштами на будівництво навчального корпусу № 5;

– попередня домовленість про цільове працевлаштування обдарованих випускників-електроприводників (зокрема, фахові фірми ІНФОКОМ і ЕТНА);

– використання закону про дарування юридичних і фізичних осіб;

– індивідуальні підходи.

Спонсорська допомога промислових підприємств і фахових фірм, за останнє десятиліття мого керівництва кафедрою ЕПА. Назва фірм та їх послуги наведені у таблиці на наступній сторінці.

Процес видобування коштів на забезпечення функціонування кафедри – це складний процес, що вимагає кропіткої роботи, якій передує досвід, надбання авторитету як кафедри, так і її випускників, поваги, ділового спілкування тощо.

Наведу два приклади (після поданої нижче таблиці з даними наших спонсорських фірм).

Фахові фірми, що надавали кафедрі ЕПА матеріально-технічну і фінансову допомогу на спонсорських засадах.

Назва фірми		Зиск
Кирилиця	Латиниця	
АдАстра	AdAstra	Оплата послуг з вивчення сучасних методів програмування.
ДП Сименс-Україна	-	Спонсорське сприяння створенню лабораторії ЗНТУ-SIEMENS.
ЕЛЬТРА	ELTRA Analysers	Сприяння наданню кафедрі ЕПА двох річних стипендій ДААД, протягом десяти років.
Етна	Etna	Спонсорська допомога. 1. Тимчасове користування складними МП-пристроями при проведенні лабораторного практикуму. 2. Складання, налагодження і випробовування МП-стендів фірми SIEMENS та інших.
ІНФОКОМ ЛТД	-	Передача на спонсорських засадах. 1. Діюча модель автоматичної мийки транспортних засобів з програмним пакетом реальних мийок ФРН. 2. Ліхтар вуличний автономний LegoNXT у кількості 2 штук тощо.
Мікрол	Microl	Спонсорське постачання своїх МП-засобів фірми на рівні кращих світових зарубіжних зразків.
Мюлер	MOELLER	1. Спонсорська поставка МП-реле. 2. Передача на баланс дорожнього автомобільного світлофора на спонсорських засадах.
СВ АЛЬТЕРА	SV ALTERA	Спонсорське постачання МП-комплектувальних, у тому числі і МП-контролерів 300 серії (для систем керування роботів).
СІМЕНС	SIEMENS	Мікропроцесорні засоби і системи виробництва фірми SIEMENS (спонсорська поставка для лабораторії ЗНТУ-SIEMENS).
Техносервіс	-	Оплата послуг проведення заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації.
Шнайдер Електрик	Schneider Electrik	Спонсорське постачання стенда з дослідження автоматизованих електроприводів з керуванням через Internet.

Приклад перший. Заходить до мене відвідувач, випускник нашої кафедри, керівник невеличкої фахової фірми, показує свою готову плату з МП-контролером, вартість такої імпортної плати 400 $ (2015 рік), а він своє реалізує

за 200 $. Розбирають на «ура». Розробкою та програмуванням МП-контролера у нього на фірмі опікувався теж випускник нашої кафедри, але його забрали на рік до лав АТО, благає дати замість нього досвідченого старшокурсника або випускника, тимчасово.

Допомогли, фірма, на знак подяки, з використанням такої плати виконала усучаснення одно із стендів, безкоштовно.

Приклад другий. Довідавшись про деякі реквізити і прізвища керівництва фахової фірми МІКРОЛ з Івано-Франківська, яка випускає мікропроцесорні комплектувальні, і що ця фірма, одна з небагатьох в Україні, продукція якої на рівні кращих світових зразків, я вирішив поспілкуватись з її директором.

Я старанно підготувався до розмови, телефоную директорові цієї фірми, на чистій, рідній, калиновій мові, мовляв, я східняк, не москаль, злидень, але маю Комп'ютерну лабораторію ЗНТУ-SIEMENS з надсучасним їхнім МП-обладнанням, але, як патріот України, вимушений рекламувати, славословити, розсипатися у похвальбі, звеличувати, певна річ, заслужено, проте не наше, тільки ваші комплектувальні, рівня отим кращим з-за бугора, можуть показати, що ми теж не ликом шиті, достойні їм конкуренти.

Завірив директора, що ми на його виробах виготовили б у фабричному виконанні мікропроцесорні модулі керування для дослідницьких та навчальних лабораторних стендів, надіслали б йому фото і відео цих модулів та дослідження з їх використанням.

Надіслав йому інформацію про кафедру ЕПА як рекламодавця фірми SIEMENS, організатора і учасника бізнес-форумів з енергоефективного використання урухомної та пускорегулювальної техніки SIEMENS, кращої у світі, для підприємств Кіровоградщини, Дніпропетровщини та Запоріжжя, які відбуваються зокрема й у нашому університеті на базі Комп'ютерної лабораторії промислової автоматизації ЗНТУ-SIEMENS кафедри ЕПА, нажаль, достойного вітчизняного виробника, на кшталт фірми МІКРОЛ, ми не маємо (така наша співпраця була б взаємо вигідною).

Названі заходи, проведенні у Запоріжжі на базі кафедри ЕПА, перевершили сподівання організаторів, бо були набагато ефективнішими, ніж в інших містах.

Високу репутацію кафедри ЕПА у цьому сенсі підтвердив листом-подякою, див. наступну сторінку.

Директора МІКРОЛУ зацікавила наша пропозиція. Пізніше ми безкоштовно отримали від івано-франківців потрібні нам вироби на суму близько 70 тисяч гривень.

SIEMENS

Департамент «Автоматизация промышленности, непрерывные процессы и приводы» (DF&PD)

Запорожский национальный технический университет
Беликову С. Б.
Ректору университета

Ф.И.О.	Масляник Дмитрий Иванович
Отдел	ДП «Сименс Украина», DF&PD
Телефон	+38(056) 7704173
Факс	+38(056) 7704174
E-Mail	dmytro.maslianyk@siemens.com
Наш исх. №	154 DNK
Дата	25.03.2015
К-во стр	1

Уважаемый Сергей Борисович

От имени ДП «Сименс Украина» и департамента «Автоматизация промышленности, непрерывные процессы и приводы» выражаю благодарность вашему университету и в особенности **Кафедре электропривода и автоматизации промышленных установок** за помощь в проведении и предоставление помещения для семинара на тему: «Энергоэффективность применения приводной и пускорегулирующей техники Siemens на производстве» который прошел 19-20 марта сего года на базе компьютерной лаборатории ЗНТУ-SIEMENS и который посетили представители крупнейших заводов и фирм Запорожской области, а также студенты и преподаватели вашего ВУЗа. Надеемся на дальнейшее плодотворное сотрудничество.

С уважением,
Масляник Д.И.
Руководитель представительства
РП «Днепр - Индустриальный»
ДП «Сименс Украина»

Лист-подяка кафедрі ЕПА за проведення бізнес-форуму щодо мікропроцесорної техніки фірми SIEMENS

Я особисто подався до матеріального відділу бухгалтерії, вони щось довго вовтузилися з паперами. Звернувся з проханням прискорити процес, отримав відповідь: – Не спешите, надо оформить тщательно, сам ректор получает бесплатный товар на крупную сумму.

Я їх запевнив, щоб не хвилювалися, я попрошу свого завідувача лабораторіями Петра Засипка, він допоможе ректорові принести нам товар.

Вони чомусь на мене розгнівались, іще з більшою затримкою оформили документи.

Отримані комплектувальні уможливили нам створити мікропроцесорні модулі керування на вітчизняних мікропроцесорних засобах рівня кращих світових зразків, у кількості п’яти модулів.

Нижче наведений їх зовнішній вигляд.

Мікропроцесорні модулі керування.

Основними елементами названого модуля керування є мікропроцесорний регулятор фірми МІКРОЛ і блок ручного завдання параметрів керування. Модуль обладнаний необхідними рознімами для швидкої комутації з терміналами фізичних моделей, стендів та інших об’єктів керування.

Модулі спроектовані та виготовлені на спонсорських засадах фірмою ЕТНА. Схемне рішення і конструктивна розробка співробітника фірми, доцента кафедри ЕПА В.Осадчого.

Десятиліттями я спостерігав діяльність сусідів, випускових кафедр нашого напряму «Електромеханіка» ЕМ і ЕА, а такого аматорства, як у студентів кафедри ЕПА, не спостерігав, – ні у науці, ні у технічній творчості. Мабуть на кафедри ЕМ та ЕА десятиліттями йде не той студент, що їм треба. До того ж майже не бачив у них чогось матеріального, без батька нажитого (а кшталт наведених 38-ми позицій показаного вище переліку).

Не маючи наміру порівнювати колектив кафедри ЕПА з колективами кафедр ЕМ та ЕА, марна справа, у більшості випадків вони – похідна від керівника. А порівнювати керівників кафедр, ще куди не йшло.

За час мого завідування кафедрою ЕПА, на усіх електротехнічних кафедрах помінялося по 7-8 завідувачів, причому на кафедрі ЕМ понад 20 років не було завідувача кафедри (такий термін перебування С.Яримбаша у керівництві університету, такий же термін перебування його формально/неформально завідувачем кафедри ЕМ, а у примтандемі з деканом В.Метєльським ще більше).

Мабуть доцільно порівнювати вишкіл випускників кафедр з електромеханіки (ЕПА, ЕМ, ЕА).

А це не тільки прямі освітні послуги, це високі знання (якість освітніх послуг), справжні уміння, до цього кмітливість, тяма, розважливість, глузд – усе разом, що формує професійний інтелект, інженерну культуру та рівень технічної інтелігенції.

Наші студенти за роки навчання у ЗВО, нарівні із освоєнням навчального плану спеціальності у відповідності до навчальних програм дисциплін, спочатку з деяким тиском з боку викладачів, а потім за власною ініціативою, залучалися до технічної творчості з розробки і створення фахових, навчальних та наукових, стендів, діючих моделей та макетів, наочного приладдя, модернізації та усучаснення існуючих стендів та іншого обладнання, успішного впровадження, у тому числі й у навчальний процес, **реальних дипломних проектів**.

Досить підняти накази ректора щодо тем дипломних проектів студентів-електроприводників за будь-які роки, починаючи з кінця 1980-х років. Таких проектів море.

З електроурухомлення. Виробництва – верстатне, пресове, штампувальне, доменне, металургійне, електрометалургійне, прокатне, транспортне, вантажопіднімальне, конвеєрне, дорожнє, будівельне.

З автоматизації. У першу чергу – автоматизація усіх названих вище виробництв(і не названих), автоматизація усіх галузей, починаючи з молокозаводів та олійниць і завершуючи космосом.

А посеред цього моря тем завжди можна знайти десятки десятків рідніше рідних тем, присвячених модернізації, усучасненню або розробці стендів, наукових або лабораторних, та інших об’єктів, власної кафедри, з обов’язковим впровадженням результатів розробок навчальний процес або у науку.

Більшість таких тем – комплексні, як правило, складаються з апаратної та програмної частин, розробка яких провадилася у відповідності до можливості виготовлення лабораторних стендів кафедри та реалізації на них потрібного лабораторного практикуму.

Далі наведені теми реальних дипломних проектів бакалаврів і магістрів, присвячених, в основному, лабораторному практикуму, пов’язаному з навчальним процесом.

Укорочений перелік.

1. Низка дипломних проектів з розробки лабораторних стендів з дослідження електромеханічних систем, в основному це електроприводи, на базі комплектних пристроїв, таких як: КТЕ сучасних поколінь, ЕТ-6, Micromaster 440, Schneider Electric, Vector 8200, ТПЧ-40, ТПТР-10 тощо.

Ці розробки призначалися, в основному, для лабораторії типового електропривода та автоматизації і для лабораторії загального електропривода.

2. Розробка двох лабораторних стендів з дослідження комп'ютерних систем керування електромеханічного робота-маніпулятора М10П та пневматичного – МП9.

3. Розробка лабораторного стенда з дослідження реостатного пуску двигуна постійного струму незалежного збудження з використанням мікропроцесорного реле Zelio фірми Schneider.

4. Модернізація лабораторного стенда з дослідження асинхронних електроприводів з використанням USB-осцилографа.

5. Модернізація лабораторного стенда з дослідження підвісного конвеєра УПК-160Р.

6. Модернізація лабораторного стенда з дослідження систем керування електроприводів з використанням інтелектуального реле EASY.

7. Подальша модернізація і усучаснення стендів, названих у п. 1 цього переліку (низка тем дипломних проектів).

8. Модернізація і методичне забезпечення лабораторного метало-різального верстата ТПК-125 з використанням контролера AVRCNC-6.

9. Модернізація лабораторного стенда «Дослідження температурного режиму роботи електромеханічної системи».

10. Усучаснення лабораторного стенда вантажопіднімального механізму на базі комплектного електропривода LENZE тощо.

Теми реальних дипломних проектів, в основному магістрів, присвячених розробці та модернізації і усучасненням існуючої лабораторної наукової бази кафедри ЕПА, наведені у главі VII «Без науки немає кафедри».

Мені невідомо, чи багато у нас в університеті випускових кафедр з таким значним і довготривалим, десятиліттями, обсягом реального дипломного проектування з розробки, модернізації та усучаснення власної вартісної і складної навчальної та наукової матеріальної бази, з метою подальшого виготовлення, в основному, власними силами, налагодження та впровадження у навчальний процес і науку кафедри, головним чином, за позабюджетні кошти та іншу спонсорську і доброчинну допомогу.

Іще один напрям дипломного проектування, не властивий типовим вимогам до дипломування, притаманний саме кафедрі ЕПА, який вимагає високої професійної підготовки та глибоких знань, як НПП так і дипломантів, – це тривале, теж десятиліттями, адекватне реагування темами дипломного проектування з електроурухомлення та автоматизації, особливо випускними кваліфікаційними випробуваннями магістрів кафедри ЕПА, на актуальні, злободенні виклики та запити, обумовлені різними важливими поточними

подіями і процесами. Зокрема, для кафедри ЕПА, в історичному аспекті, такими є: комплексна автоматизація, робототехніка, мехатроніка, мікропроцесорна техніка, комп'ютерне керування, альтернативна енергетика, екологія, штучний інтелект, дронотехніка, спецрозробки, пов'язані з агресивним і терористичним вторгненням РФ в Україну тощо.

Укорочений перелік таких тем, що виконувалися останні десятиліття, такий.

1. Розробка та усучаснення комп'ютерного керування роботів-маніпуляторів.
2. Автоматичне керування роботизованої руки A5-6DOF.
3. Система керування роботом з використанням плати розпізнання звукових команд.
4. Дослідження нейроконтролерів для використання їх у системах керування електромеханічними об'єктами.
5. Розробка електропривода повороту руки робота з використанням нейроконтролерів.
6. Розробка математичних моделей штучних нейронних мереж.
7. Система керування пневматичним роботом-маніпулятором з використанням штучних нейронних мереж.
8. Моделі на рекурентних нейронних мережах електропривода тягового двигуна та дослідження динамічних станів руху дизель-потягу.
9. Керування, зі збереженням обмеження рушійного момента, ортезом пальців руки з використанням лінійного електропривода.
10. Розробка системи керування ортезом пальця руки на базі контролера ATMEGA-48.
11. Розробка і дослідження фрагментів автоматизованого протеза суглоба кисті руки.
12. Розробка електромеханічного механізму ліктьового ортеза.
13. Розробка і дослідження фрагментів автоматизованого протеза ліктьового суглоба.
14. Розробка системи керування електропривода антени радіолокатора.
15. Розробка і дослідження дрона планерного типу з дистанційним керуванням.
16. Розробка чотири-роторного дрона мультикоптерного типу.
17. Дослідження електромеханічної системи формування механічних біжучих хвиль у електромагнітному полі, що біжить.
18. Дослідження керування кроковим двигуном з використанням SCADA-системи.

19. Розробка і дослідження автоматизованої системи «Розумний дім» на базі мікропроцесорних контролерів ARDUINO.

20. Вибір та розрахунок електромеханічної частини альтернативного вітрогенератора, як джерела живлення системи «Розумний дім».

21. Дослідження мікропроцесорної системи керування дискретного електропривода.

22. Дослідження системи керування цифрового комплектного електропривода LENZE тощо.

Безпосереднє керівництво такою оригінальною тематикою реального дипломування здійснювали, у першу чергу, зав. кафедрою В.Бондаренко, професор І.Орловський, доценти А.Пирожок, Ю.Крисан, Е.Кулинич та старший викладач М.Залужний.

А взагалі діапазон тематики дипломних проектів кафедри ЕПА був надзвичайно широкий, принагідно від елементарних електропривода і автоматизації молочарні або таля через машинобудування, металургію й таке інше до орієнтації та стабілізації у просторі штучних космічних об’єктів.

Кафедра ЕПА практикувала й виїзні засідання ДЕК (Державна екзаменаційна комісія – тодішня назва екзаменаційної комісії з захисту дипломних проектів), виходячи із спеціальних тем проектів, зокрема, на Запорізькій філії Харківського «Хартрону», а також брала участь у міжкафедральному комплексному дипломному проектуванні.

За приклад може правити міжкафедральний комплексний дипломний проект (кафедра металорізальних верстатів та інструментів і кафедра електропривода і автоматизації) у кількості сімох дипломантів від обох кафедр.

Тема цього проекту була реальною, виконувалася на замовлення Мотор Січі, стосувалася усучаснювання унікального металорізального верстата застарілої моделі, в якого найпотрібнішою і найважливішою була його станина, решту слід було переробляти у відповідності до сучасних на той час вимог, з чим розробники обох кафедр успішно впорались.

Захист цього проекту відбувався на спільному засіданні ДЕК обох кафедр. Вартість усучаснення була захмарною, але вона майже удвічі була меншою такої закордонного аналогу.

Був і негатив. Так, я запропонував завідувачеві кафедри дизайну пану О.Демиденку виконання спільного з його кафедрою міжкафедрального комплексного дипломного проекту «Розумний дім» (мінімізація витрат на утримання будинку, у першу чергу, комунальних послуг – за кафедрою ЕПА, комфорт та технічна естетика – за кафедрою дизайну).

Я поволі, грішним ділом, мріяв про подання такої роботи на конкурс дипломних проектів вищого рівня – не склалося. Пан О.Демиденко рішуче

відмовився від участі у цьому проекті, мовляв, ця робота не у руслі специфіки діяльності його кафедри (як на мене, для успішного творчого дизайнера така робота не гальмо), крім того, цю роботу йому взагалі нікому доручити, навіть на рівні курсового проекту.

Велика кількість вище названих дипломних проектів при захисті супроводжувалися демонстрацією діючих моделей, макетів, окремих пристроїв.

Створюючи або модернізуючи стенди, макети, моделі й таке інше, суттєво підвищували не тільки рівень студентів, але й власний рівень, бо набивали руку на проектно-конструкторських роботах, фізичному, комп'ютерному моделюванні, причому не тільки на папері, але й з перевіркою на конкретних об'єктах впровадження, крім того, набували навичок роботи зручним інструментом, паяння, користування складними цифровими і комп'ютерними приладами, монтажу і налагоджування електричних та електронних пристроїв, програмування мікропроцесорних контролерів, демонстрували свою конкурентну спроможність на студентських наукових змаганнях різних рівнів.

Це надзвичайно важливо сьогодні, бо навчальні плани усіх технічних спеціальностей «Машинки» майже не передбачають виробничих практик. Студент п'ять років в основному барабанить по клавішам та витріщається на екран монітора.

І це усе на кафедрі ЕПА здійснюється, як безкоштовний додаток до штатної технології навчання, як додаток до штатної діяльності НПП кафедри ЕПА, регламентованої їх посадовими обов'язками.

Шановний читачу, зверни увагу на останній абзац, де йдеться про надзвичайно важливі навчально-методичну і наукову діяльність кафедри ЕПА, притаманної тільки високо організованому колективу, професійному і самодостатньому.

Ця діяльність не віддзеркалювалася в індивідуальних планах НПП, вона безпосередньо не оплачувалася, про неї прямо не звітувалося. Проте результати її яскраво проявляються на якості підготовки студентів та зростанні професіоналізму викладачів. Називається вона творчою активністю колективу. Вона є одним з найпотужніших важелів його процвітання, лідируючої позиції кафедри.

Я достеменно знаю усі випускові кафедри нашого факультету за багато десятиліть роботи на ньому. Такого рівня діяльності, як на кафедрі ЕПА, не має на жодній з них (це і активний захист дисертацій особовим складом кафедри, і наукові публікації, і реальні дипломні проекти студентів з модернізації і усучаснення навчальних і наукових стендів, діючі моделі, макети та інше

технічне наочне обладнання, і дипломи студентів на наукових змаганнях вищих і найвищих рівнів тощо).

Нажаль, названі позитивні процеси кафедри ЕПА були поза увагою керівництва «Машинки», якщо не сказати більше, з огляду, перш за все, на деструктивну діяльність декана В.Метєльського й проректора С.Яримбаша, широкомасштабному використанню ними 3К-технології, за всеосяжною підтримкою ректора С.Бєлікова.

Щодо термінів «примтандем» і «3К-технологія».

Я їх увів виключно задля підсилення лаконічності, як такі що часто-густо використовувалися при написанні книги.

«Примтандем» замість громіздкого словосполучення «Деструктивний тандем декан В.Метєльський – проректор С.Яримбаш».

Назва решти тандемів не скорочувалася, як маловживані. До речі, тандеми були започатковані ще при ректорстві В.Попова. При ректорстві П.Краснокутського тандеми взагалі були повсюдно викорчувані, за винятком монотандема ректор П.Краснокутський – Голова Вченої ради «Машинки» П.Краснокутський.

Знічев'я, вигадав я термін «3К-технологія», на кшталт «3D-технологія», теж три координати, і теж з перспективою їх збільшення, з метою більш стислого, більш лаконічного, усного і письмового, подання корупційних вихваток керівництва структурних підрозділів та окремих фізичних осіб університету. Суть цих координат:

1-а координата «К» – корупція й її елементи у використанні адмінресурсу;

2-а координата «К» – кумівство, сімейщина (тут як розширення функцій цієї координати);

3-я координата «К» – кругова порука.

Прикладом руху до збільшення «3К-технології» є діяльність меркантильного тандему в.о. ректора С.Яримбаш (батько) – завідувач кафедри ЕМ, відповідальний секретар Приймальної комісії «Машинки» Д.Яримбаш (син), дивись додаток Б.

Історія ЕТ-факультету пам'ятає декілька деструктивних тандемів.

Перший: завідувач кафедри ЕМА В.Миронченко – проректор Б.Сперанський; фундатор 3К-технології, який завдав непоправний удар розвитку ЕТФ, меркантильно поділивши кафедру ЕМА, одну з кращих у ЗМІ, на дві, спочатку непоказні, а пізніше ніякі кафедри, ЕМ і ЕА, при, щонайменше, пасивно-спостережній позиції так званого декана ЕТФ Е.Власенка, що поклало початок гниттю ЕТ-факультету.

Другий деструктивний тандем: комсомольсько-ностальгійний, що зміцнив підвалини використання 3К-технології попереднього тандему; це тандем декан В.Метєльський – проректор В.Сипко.

Третій, вище згаданий, деструктивний тандем: найдовший у часі, що найефективніше шкодив конструктивній діяльності і розвитку ЕТФ, про який я буду найбільше говорити. Тому для лаконічності та стислості викладу назву його коротко ПРИМТАНДЕМ: декан В.Метєльський – проректор С.Яримбаш, який всеосяжно, зухвало та відкрито користувався брудною 3К-технологією при всебічній, безпідставній та свідомій підтримці його ректором С.Бєліковим.

Четвертий деструктивний тандем: один з останніх, часів мого 40-річного керування кафедрою ЕПА; це тандем завідувача кафедри ЕМ Д.Яримбаш – завідувач кафедри ЕА П.Андрієнко, найбільш злостивий і наклепний, найбільш нетривалий, який розвалився під час перехідного періоду зміни ректорів, часів недолугого і зловредного керівництва «Машинкою» в.о. ректора С.Яримбаша (про діяльність четвертого тандему докладно йдеться у главі VII «Без науки немає кафедри», у «Зверненні» та «Розгорнутих поясненнях»).

Тепер щодо оригінальної ефективної боротьби за підвищення якості надання освітньо-професійних послуг та збереження студентського контингенту.

Ректор С.Бєліков, особливо останні роки свого ректорства, інтенсивно боровся з відсіюванням запеклих боржників, у прагненні зберегти контингент від руйнівного його зменшення.

У нього у кабінеті, де тільки можна було покласти, копичились залікові книжки з бігунками, розкладеними у відповідності до спеціальності студентів.

Завідувач кафедри займає чергу за іншими такими ж сіромахами, як він сам, заходить до кабінету, ректор, спритно орієнтуючись у просторі, знаходить і вручає йому купку потрібних залікових книжок, той проставляє, як правило, 60 балів й іде геть. Явище це було настільки масовим, всеосяжним й загальним, що окремому індивіду, очільнику кафедри, важко або неможливо було реально протидіяти цьому.

Я особисто рішуче не погоджувався на таку акцію, хоча б у випадку доведення її до абсурду, стосовно своїх студентів-електроприводників.

Уявіть собі, умовний студент Хома Рябопупенко після четвертого семестру має 13 боргів, наявні всі безрезультатні виховні заходи, є у протоколі засідання кафедри ЕПА запис з рекомендацією до відрахування. Після шостого семестру ситуація якісно не змінилася, тільки збільшилося число боргів. Ті ж дії кафедри, ті ж її висновки. На сьомому семестрі у ректорській стопці, щодо дисциплін тільки кафедри ЕПА, кількість боргів у Х.Рябопупенка близько 10.

Є два рішення кафедри з рекомендацією про відрахування цього студента, проте тепер має з'явитися десяток підписаних завідувачем випускової кафедри бігунків, а у заліковій книжці десять проставлених ним оцінок, з одночасними двома рекомендаціями від випускової кафедри про його відрахування. Студент Хома Рябопупенко ніде не наслідив, бо жодного разу не був на заняттях, консультаціях, заліках, екзаменах тощо, а завідувач кафедри наслідив, та ще й як наслідив, бо буде під тиском ректора десять підписаних ним бігунків та їм відповідно десять оцінок у заліковій книжці. І він вимушений визнати, що сам себе долучив до 3К-технології.

А тепер щодо найвидатнішого досягнення кафедри ЕПА, про яке мріє, бажає, прагне кожна кафедра, але не кожній це вдається зробити – про створення власного, дружного, роботящого й успішного колективу, який ці прагнення втілив, який боровся і перемагав, радів перемогам і сумував з прикрих невдач, заздрив по-доброму і надихався, сміливо дивився у майбутнє, колективу, якому до снаги розв'язання задач будь-якого рівня складності.

Працювати у такому колективі, як колектив кафедри ЕПА, тим паче керувати ним, для мене було найбільшим моральним заохоченням, найбільшою моральною нагородою, якими я завдяки колективу нагороджував сам себе. І ніхто не зможе їх від мене приховати, тим паче відібрати або вкрасти.

Погляньте самі, у нас 16 осіб НПП, які були студентами або аспірантами кафедри ЕПА, які свідомо обирали свій шлях і свій фах, й не помилилися, успішно створювали цей колектив і віддано працювали у ньому:

1. М.Антонов, к.т.н.
2. В.Волков, к.т.н.
3. О.Герасимчук, к.т.н.
4. С.Дєєв
5. Є.Душинова, к.т.н.
6. М.Залужний
7. А.Казурова, к.т.н.
8. В.Кравцов
9. Ю.Крисан, к.т.н.
10. Е.Кулинич, к.т.н.
11. О.Назарова, к.т.н.
12. В.Осадчий, к.т.н.
13. А.Пирожок, к.т.н.
14. В.Писанко, к.т.н.
15. В.Савєров, к.т.н.
16. О.Соломаха, к.т.н.

Одинадцятеро з них були і студентами, і аспірантами кафедри ЕПА:

1. М.Антонов, к.т.н.
2. В.Волков, к.т.н.
3. О.Герасимчук, к.т.н.
4. С.Дєєв
5. Є.Душинова, к.т.н., доц.
6. А.Казурова, к.т.н., доц.
7. Ю.Крисан, к.т.н.
8. Е.Кулинич, к.т.н.
9. О.Назарова, к.т.н., доц.
10. В.Осадчий, к.т.н., доц.
11. О.Соломаха, к.т.н.

Семеро з них були стовідсотковими кольорованими електро-приводниками, к.т.н., доценти кафедри ЕПА (студент, аспірант, здобувач наукових ступеня і звання безпосередньо на кафедрі ЕПА, а науковими керівниками їх дисертаційних досліджень теж були штатні співробітники кафедри ЕПА).

Кольоровані електроприводники кафедри

Кандидатська дисертація (студент, аспірант кафедри ЕПА)	Науковий керівник кандидатської дисертації, штатний співробітник кафедри ЕПА
М.Антонов	д.т.н., проф. О.Волков
А.Казурова	д.т.н., проф. Є.Потапенко
Ю.Крисан	д.т.н., проф. І.Труфанов
Е.Кулинич	д.т.н., проф. В.Зіновкін
О.Назарова	к.т.н., доц. В.Бондаренко
В.Осадчий	к.т.н., доц. В.Бондаренко
О.Соломаха	к.т.н., доц. В.Бондаренко

Від них не відставали НПП та науковці кафедри:

– к.т.н., доценти В.Савєров, А.Пирожок;

– провідний науковий співробітник з науковим ступенями к.т.н. та магістр із зовнішньоекономічної діяльності Є.Азаренков;

– старший науковий співробітник Г.Анікін.

Не можу не сказати самі добрі слова про не вихідців з кафедри ЕПА, проте які, як і названі вище, внесли неоцінений доробок у розвиток кафедри ЕПА, – штатні співробітники кафедри ЕПА, д.т.н., професори кафедри ЕПА Є.Потапенко, І.Труфанов, В.Зіновкін, І.Орловський та О.Волков, перші чотири з яких зростали, мужніли, проводили докторські дисертаційні дослідження, захищали свої докторські дисертації як штатні співробітники кафедри ЕПА.

Доцент кафедри ЕПА, к.ф-м.н. С.Арсеньєва та доценти кафедри ЕПА, к.т.н. І.Андріяс, В.Кущ, В.Волков, В.Решетник, С.Савченко, В.Шаповалов, старші викладачі, к.т.н. В.Гапонов і В.Артемьєв, старші викладачі Є.Васильєва, В.Власов, Г.Заруба, Г.Кондратьєв і асистент В.Левикіна, інженери НДЧ кафедри ЕПА В.Гребеніков (ІЕД НАНУ, доктор технічних наук) і С.Сапа (генерал-майор КДБ у подальшому) – так само заслуговують на високу оцінку їх внеску у розвиток кафедри ЕПА, до загальної справи.

Як й наші співробітники з НДП, такі різні, але однаково віддані кафедрі ЕПА – зав. лабораторіями П.Засипко, К.Пилипенко, В.Риндін, В.Ситніков, Н.Сідлецька, М.Штемплюк, старші лаборанти О.Антонова, І.Мелешко,

В.Нечаєв, О.Охмуш-Ковалевська, С.Татаренко, С.Тимошенко та Г.Кондратьєв (який за станом здоров'я поміняв посаду старшого викладача на препаратора).

Це був потужний, дієздатний, самодостатній, згуртований колектив, яким не можна не пишатися.

Саме він, цей колектив, спромігся своїм завзяттям, з моєю участю як завідувача кафедри, за короткий термін із однієї з найбільш занедбаної кафедри у «Машинці» вивести її на рівень однієї із кращих на ЕТФ, яка десятиліттями посідала перші місця у рейтингу випускових кафедр ЕТ-факультету, у тому числі й у останній, 40-й, рік мого керівництва кафедрою.

А наступного після цього року вона миттєво скотилася з лідера в аутсайдери. Як це сталося, – зазвичай, у штатних ситуаціях, такого не буває. Я переконаний, що в обвалі, який стався, великої провини колективу кафедри ЕПА немає.

З одного боку:

– є значний потенціал кафедри ЕПА у навчально-методичній, науковій та інших видах робіт;

– такий потужний потенціал без катаклізму, раптово не зникає, у штатній ситуації є певна інерційність його зниження;

– ніяких екстраординарних сполохів у розвитку кафедр-конкурентів за цей рік не спостерігалося.

З іншого боку:

– інтенсивне використання 3К-технології Яримбашами, батьком і сином, В.Наумиком, П.Андрієнком та іншими продовжувачами справи декана В.Метєльського, за сприянням ректора С.Бєлікова, тільки збільшували оберти 3К-технології;

– зростання обертів 3К-технології призводило до ще більшого накопичення її кінетичної енергії;

– відмовившись від посади завідувача кафедри за віком, я майже втратив усі контрольні функції, притаманні посаді завідувача кафедри, у приборкуванні розгулу факультетської 3К-технології, а новий завідувач кафедри ЕПА ще не набув навичок ефективної протидії цьому розгулу.

Можна припустити варіант швидкоплинної самоліквідації 3К-технології, якщо б її користувачі спиралися на концептуальне узагальнення інтелектуала Фрідріха Крауса фон Ціллергута: – Коли закінчується бензин, автомобіль вимушений був зупинитися. Це я сам особисто бачив. А опісля цього ще теревенять про інерцію, панове!

Цей пан – полковник, начальник поручика Лукаша, в якого був денщиком Йозеф Швейк.

За час завідування кафедрою ЕПА я переобирався на цю посаду щонайменше разів сім, й усі переобрання у період деканства В.Метєльського.

Червоною ниткою повз усі ці вибори проходила завітна мрія декана позбутися мене як завідувача кафедри за вельми поважних причин – прагнув мене переламати через коліно, але це йому не вдавалося. Натомість щодо багатьох інших співробітників він це успішно робив, за всі майже 30 років свого деканства.

Мої ділові успіхи, нехтування мною його дутої значущості отруювали його буття першого повірника ректора С.Бєлікова і кимось визнаного батьком ЕТ-факультету.

Я роками висловлював свою думку про примтандем, наводив конструктивну критику на його діяльність, відкрито, не ховаючись. Натомість примтандем, у свою чергу, щодо мене, діяв тихою сапою, якось нишком-тишком, ззовні начебто підтримуючи мене.

Правда, одного разу, ще у 1981 році, на першому році першої ери свого деканства, у садовому містечку «ЗМІ-1», В.Метєльський публічно (недалеко від мене були В.Гонтаренко, Б.Гордєєв та М.Костенко з кафедри верстатів, які стали слухачами цього виступу Метєльського) – В.Метєльський, якого, п’яного до поросячого верещання, волочив, від свого будиночка до будиночка В.Метєльського помимо мого будиночка, його заступник В.Савельєв, узрівши мене, почав волати: – Бандит, махновец (моя мала батьківщина Гуляйполе), я всё равно выгоню тебя с заведования кафедры.

Воістину, що на язику у п’яного, то на думці у тверезого. До того ж, він не тямив, що словосполучення «бандит, махновець» еклектично об’єднує осуд і похвалу. Йому так і не вистачило 30 років на реалізацію своєї погрози.

Як людина послідовна, до кожного мого переобрання, В.Метєльський старанно готувався, до здійснення своєї завітної мрії. Особливо він оживився після появи у штаті кафедри ЕПА д.т.н., проф. О.Волкова, який своїми діями доводив, що спить і бачить себе завідувачем кафедри, до того ж ще й мав репутацію спеціаліста зі створення конфліктних ситуацій. Можливо, спрацьовувала магія його страшного прізвища.

Така людина була деканові на руку, він мерщій пристосував його до своїх справ.

Початок стратегії – заплямувати мою репутацію напередодні переобрання, як зброю – вибрав наклеп.

Цей наклеп готувала не-свята трійця. Підписує пасквіль проф. О.Волков, готує дезу заступник декана М.Антонов, у минулому аспірант О.Волкова, загальне керівництво і упорядкування дези – декан В.Метєльський.

І тут наш декан, як кажуть, дав маху.

Перше, переоцінив бійцівські якості О.Волкова.

Друге, недооцінив мої бійцівські якості, загартованого, зокрема, і досвідом успішної конкурентної боротьби, десятиліттями, мене, к.т.н., доц., при переобранні на посаду завідувача кафедри ЕПА, за наявності жодного, одного, двох, трьох і чотирьох конкурентів – штатних докторів наук кафедри ЕПА.

Третє, переоцінив самого себе – як виявилося, саме це перевищило його тяму.

У провалі цієї авантюри О.Волков (у приватній бесіді зі мною щодо подальшої наукової долі його сина Володимира, аспіранта кафедри ЕПА) звинуватив М.Антонова, мовляв, той не впорався з підготовкою належної дези. (Не виключена ймовірність перекладання О.Волковим плодів зазнаного фіаско зі своєї голови на голову свого молодшого компаньйона).

Як на мене, не у цьому справа. О.Волкову слід було не звинувачувати свого колишнього аспіранта, а копати глибше: я, В.Бондаренко, у своїй багатогранній виробничій діяльності, по максимуму намагався не грішити, тому "об'єктивки" для дези було замало. Це по-перше. По-друге. Голова комісії, що перевіряв скаргу, виявився професійним і (головне) неупередженим.

Саме ці дві обставини й обумовили фіаско не-святої трійці.

Перший проректор А.Коваль призначає комісію, у складі двох осіб: голова – директор ФТІ (фізико-технічний інститут), професор В.Луньов, член – декан ЕТФ В.Метєльський.

На той час я особисто мало знав В.Луньова, дітей з ним не хрестив, його позиція щодо роботи комісії мені була невідома. Позиція В.Метєльського щодо мене була чітко визначеною. Тому я міг розраховувати тільки на самого себе.

До речі, пізніше я близько познайомився з паном директором ФТІ, виявилося, це була добра, професійна, порядна, неупереджена людина, але це було пізніше.

На комісії В.Луньов був стриманим і об'єктивним. В.Метєльський і О.Волков разом дуділи в одну дудку. Я зайняв кругову оборону, відстрілювався і готувався до контрудару.

Не зважаючи на потужність трьох авторів пасквіля, він виявився на диво надуманим, висмоктаним з пальця, геть зовсім непереконливим. Я практично не прикладав неймовірних зусиль, щоб його спростувати.

Зовсім непристойно себе вів декан В.Метєльський, який грав в одні ворота, замість того, як член комісії, мав бути обов'язково безстороннім.

Лейтмотивом пасквіля була категорична думка – двом (Бондаренку і Волкову) у «Машинці» немає місця, тому задача комісії – визначитися, кого слід з «Машинки» гнати у три шиї. Цього пасквілянтам, як на мене, не слід було робити, не їх справа давати комісії поради.

На завершення роботи комісії, її голова В.Луньов висловив О.Волкову свої побажання – мовляв, ви самі переконалися, що не змогли довести правоту жодного із своїх звинувачень, тому ви виглядаєте як наклепник, крім того, ви ж самі запропонували, хто не доведе своєї правоти, повинен покинути університет, щоб не роздмухувати результати роботи комісії найкращим виходом є звільнення вас з роботи за власним бажанням. Так О.Волков і вчинив.

Другий член комісії, В.Метєльський, мовчав, як нашкодивший Сірко, що заліз під лавку.

Я особисто вважав, що у цьому інциденті не слід було допускати різночитання, а просто звільнити скандаліста і наклепника О.Волкова у відповідності до його неблаговидних дій.

У будь-якому випадку, з погляду моралі, О.Волкову вороття у «Машинку» заказане.

Ні, «Машинко», у тебе не так. Через п’ять років примтандем і ректор С.Бєліков, на чергове переобрання завідувача кафедри ЕПА, люб’язно запросили скандаліста і наклепника О.Волкова до участі у цьому конкурсі – запаливши зелене світло другої дії трагікомедії.

Напередодні мого переобрання у ЗДІА (Запорізька державна інженерна академія) сталася щаслива для нашого примтандему подія – обставини вимусили О.Волкова просити притулку у нашому університеті.

За такі ж самі гріхи, як і п’ять років тому у «Машинці», О.Волкова звільнили з роботи, але не за власним бажанням, як тоді у «Машинці», а за статтею. Той подав позов до суду, заварилася каша.

Прознавши про цю новину, окрилений В.Метєльський, узгодивши варіант проштовхування О.Волкова на місце В.Бондаренка, доки там будуть судити-рядити, провести конкурс. Дає похапцем оголошення у газету про конкурс, і на деякий час заспокоюється.

І тут сталася сумна для всіх добропорядних деканів подія – декан ЕТФ забув назву однієї зі своїх випускових кафедр: в оголошенні замість «ЕПА» спромігся написати назву «ЕМС» (Електромеханічних систем).

Я з великим подивом прочитав це неординарне оголошення, не міг збагнути, як його розтлумачити, можливо в автора оголошення старечий склероз, й подався до деканату ЕТ-факультету висловити співчуття його співробітникам.

На щастя там був примтандем у повному складі – і декан В.Метєльський, і проректор С.Яримбаш.

Я, окрім співчуття, утішив їх – що неординарне оголошення побачило світ.

Спочатку примтандем мені не повірив, як завжди. Потім декан отямився, і голосом Чацького з його прикінцевого монологу грибоєдовського «Горя…», з такими ж емоційними інтонаціями, тільки помінявши старовинну карету на сучасного «Інженера-машинобудівника», вигукнув секретарю-методистці:

– Газету мне, газету!

Принесли газету. Опісля німої сцени проректор С.Яримбаш бадьорим тоном, виважено вигукнув: – Вскоре у нас будет конференция трудового коллектива университета, поменяем название кафедры «ЭПА» на «ЭМС».

Шановний читачу, зверни увагу на психологію можновладних.

А те, що колектив кафедри ЕПА, у першу чергу, вирішує міняти назву кафедри, під якою він вершив славні справи, виборював собі високу репутацію, чи не міняти – про це наш можновладець не думає або не тяме, і меле дурниці.

Продовження волковіани.

На участь у новому конкурсі на заміщення вакантної посади завідувача кафедри ЕПА О.Волков, без докорів сумління, подає не всі необхідні документи, та ще й запізненням.

Їх люб'язно приймають, що заборонено. Репутація скандаліста і наклепника, набута О.Волковим у «Машинці», до «Машинки» і після «Машинки», тобою, «Машинко», геть зовсім ігнорується.

А далі все повернулося на круги своя.

Минають перші етапи конкурсу з переобрання завідувача кафедри ЕПА, кафедральний і факультетський, – ті ж самі правопорушення, що й були раніше, але ж декан В.Метєльський був і загув, з'явився новий декан М.Антонов, його колишній заступник. Здавалося б нова мітла, але мете так само, без змін.

Порушення суцільні, як на кафедральному рівні (тут порушник один, декан М.Антонов), так і на факультетському рівні (тут порушників більше, заступник декана В.Козлов, голова лічильної комісії, доцент кафедри фізики М.Правда).

Перед засіданням Вченої ради університету я про ці порушення обґрунтовано доповів ректорові С.Бєлікову, і сталося щось неймовірне, мабуть, взагалі вперше, ректор погодився з моєю інформацією й вжив необхідні заходи. Безперечно, він про це уже мав повну інформацію, у будь-якому разі, я отримав при цьому неочікуване моральне задоволення.

На засіданні Вченої ради університету ректор оголосив, що скасовує процедуру щодо виборів завідувача кафедри ЕПА з «технічних причин».

Два наслідки.

1. Оскільки ректор С.Бєліков у цьому випадку діяв належним чином і скасував ці вибори, прямо чи опосередковано визнав правопорушення та їх виконавців під час виборів на кафедральному та факультетському рівнях, я

вперше у моїй книжці не назвав конкретних фактів порушень процедури виборів (порушники хай продовжують жити у своєму лайні) – ректор визнав їх, а вибори як такі скасував.

2. Лайно, що перетворило вибори на їх пародію, як і будь-яке багно, має властивість випливати і смердіти. Ректор, щоб запобігти цьому, назвав це лайно «технічними причинами». Наскільки я розуміюсь на хімії, ректор помиляється, лайно скоріше «технічні наслідки», а не «технічні причини», а ще краще «хіміко-технічні».

Тебе ж, «Машинко», слід вітати з початком повернення до тями. Чи може я помиляюся – це більш тривалий, але надійніший, твій варіант, «Машинко», позбавитися небажаного очільника випускової кафедри найкращого для тебе в університеті факультету.

І останнє щодо мого переобрання на посаду завідувача кафедри ЕПА.

Дивна річ плинність часу. Ти ж, читачу, сам знаєш, здається вчора приймав ванну, не встиг озирнутися, а вже й рік минув.

Так і у мене сталося. Мої хлопчики, мої дівчатка, мої студенти-аспіранти – не встиг озирнутися, а вони уже давно доценти, досвідчені викладачі, маститі вчені, а декому з них за 45.

Забув за молодь, можливо засидівся, мабуть покинув думку, що пора і міру знати.

Десь за два роки до чергового переобрання на посаду завідувача кафедри пишу розпорядження про створення на кафедрі ініціативної групи із складу резерву на посаду завідувача кафедри, – а це три доценти О.Назарова, В.Осадчий і А.Пирожок, – з наданням цьому тандему із трьох осіб усієї повноти повноважень завідувача кафедри, під моїм наглядом, бажано без втручання. У тому числі розподіл навчального навантаження, складання відомості доручень (у нас на кафедрі маса навчальних дисциплін як випускової так і загально-інженерної кафедри), розрахунок ставок НПП, відповідно до розподілу виділеного кафедрі ставочного обсягу, який у ті часи був суттєво меншим кількості особового складу НПП кафедри, делегування обов’язків тощо.

У результаті діяльності цієї групи визначиться кращий, який і буде, я впевнений, рекомендований конкурсною комісією і ректором на посаду завідувача кафедри ЕПА. Таку впевненість дала мені джентльменська домовленість з ректором і Головою конкурсної комісії, що я відмовляюсь від участі у конкурсі на посаду завідувача кафедри, останні (С.Бєліков і В.Прушківській) будуть гарантувати настійну їх рекомендацію на обрання на цю посаду не варяга, а підготовленого співробітника саме з кафедри ЕПА.

Ректор залюбки погодився на мою пропозицію, а В.Прушківський (як Голова конкурсної комісії і перший проректор) та директор ФТІ В.Луньов спочатку наполягали на варіанті моєї роботи на посаді завідувача кафедри ЕПА ще один термін.

Я рекомендував двох з трьох претендентів названого тандему – В.Осадчого і А.Пирожка.

Обидві кандидатури рівнозначні, деяка перевага на боці В.Осадчого, на мою думку, як успішного і добропорядного бізнесмена й такого ж, як А.Пирожок, активного, діяльного і висококваліфікованого доцента.

Ректор С.Бєліков дослухався радників, посеред яких не було, мабуть, успішного і добропорядного бізнесмена, але зробити невдалий вибір йому не надали можливості самі претенденти.

Конкурс відбувся спокійно і розважливо, враховуючи пораду ректора С.Бєлікова, на посаду завідувача кафедри ЕПА був обраний доцент А.Пирожок, якому я від всієї душі бажаю щасливого плавання. Наприкінці лютого 2019 року я передав йому здоровий, дієздатний, професійний, завзятий, з творчим запалом на майбутнє екіпаж, головне його ненароком не розгубити.

До речі, найменш масштабний *конкурс* – на кафедрі ЕПА – відбувся з нагоди пропозицій щодо ескізу логотипу кафедри. Я особисто сам запропонував його, узяв у ньому участь, увів себе у журі конкурсу і переміг.

Найбільші дискусії стосувалися символів ескізу, розташованих по кутам трикутника, що уособлював трифазну промислову електрику. Були прийняті: дві векторні діаграми з’єднань (у зірку та у трикутник) і спрощений графік перехідного процесу пуску електроурухомника.

Колектив кафедри ЕПА у наданні освітніх послуг запроваджував нові навчальні технології, створював сучасну навчально-матеріальну базу, виготовлюючи складні стенди, діючі моделі і макети, з урахуванням досягнень технічного прогресу, від фахових фірм отримуючи спонсорську допомогу, у тому числі фінансову.

А ти, «Машинко», не змогла у цьому кафедрі завадити, більше того, спонсорству всесвітньовідомої німецької фірми SIEMENS, навпаки, суттєво сприяла. ВІВАТ, «МАШИНКО»!

Глава VII.
БЕЗ НАУКИ НЕМАЄ КАФЕДРИ

Це аксіома. Надання кафедрою освітньо-наукових послуг не менш важливо ніж освітньо-професійних, більше того, висока якість освітньо-професійних послуг неможлива без справжньої кафедральної науки, бо університетська наука є одним із основних рушіїв прогресу будь-якої держави.

Наукова діяльність кафедри ЕПА. Основним напрямом наукової діяльності за останні півстоліття було дослідження і розробка систем автоматизованого електропривода, загальне керівництво яким я здійснював протягом усього часу роботи завідувачем кафедри ЕПА (1979-2019 рр.).

Основними напрямами діяльності кафедри ЕПА були:

– дослідження на ЕОМ систем керування і регулювання електроприводів (науковий керівник к.т.н., доц. В.Стульніков, доц. к.т.н. Є.Колчев);

– розробка і дослідження систем безперебійного живлення радіотехнічних пристроїв (науковий керівник к.т.н., доц. С.Смоляков, інженер Ю.Ізварін та ін.);

– енергозаощадження електроприводів та електросталеплавильного обладнання (науковий керівник д.т.н., проф. І.Труфанов, к.т.н., доц. А.Пирожок, к.т.н., доц. Ю.Крисан, к.т.н., доц. І.Андріяс та ін.);

– векторне керування електроприводом змінного струму та високоточне керування невизначеними об’єктами (науковий керівник д.т.н., проф. Є.Потапенко, к.т.н., доц. А.Казурова, к.т.н. Є.Душинова /Куланіна/ та інші);

– дослідження інтелектуальних систем (нейронні мережі, фазі-логіка, генетичні алгоритми) у електроприводах (науковий керівник д.т.н., проф. І.Орловський та інші);

– дослідження різкозмінних навантажень та їх вплив на електротехнічне обладнання (науковий керівник д.т.н., проф. В.Зіновкін, ст.викл. М.Залужний);

– дослідження електромагнітних процесів та енергетичних режимів частото-керованих електроприводів на базі асинхронних електродвигунів (науковий керівник д.т.н. О.Волков, к.т.н. М.Антонов та інші);

– автоматизація промислових виробництв у галузі металургії, машинобудування, будівництва (науковий керівник к.т.н., доц. В.Писанко, к.т.н., доц. В.Осадчий, к.т.н., доц. Е.Кулинич).

Крім того, плідною науко-дослідною роботою переймалися НПП, к.ф.-мат.н., доц. С.Арсеньєва (електрофізичні дослідження та дистанційний контроль), к.т.н. В.Кущ (автоматизація і контрольно-вимірювальні прилади, КВП), к.т.н., доц. О.Назарова (дослідження електромеханічних систем станів холодного прокатування).

Основними напрямами наукової діяльності закритої Спецлабораторії-ЕПА були:

– електромеханічні системи нового покоління з мікропроцесорним керуванням;

– розробка і дослідження дискретних електроприводів на базі крокових двигунів нетрадиційного виконання;

– нетрадиційні двигунево-рушійні комплекси з урухомленням на кшталт принципів руху морських гідробіонтів.

Частина названих наукових досліджень виконувалась Спецлабораторією-ЕПА без грифів секретності.

Я був начальником цієї лабораторії і науковим керівником її як закритих, так і відкритих наукових досліджень.

Усі названі вище керівники і виконавці, доктора наук, професори, кандидати наук, доценти – були штатними співробітниками кафедри, професорсько-викладацького складу (ПВС) або науковці.

У складі Спецлабораторії-ЕПА були штатні наукові співробітники НДЧ (науково-дослідна частина) кафедри ЕПА – провідний науковий співробітник, к.т.н., магістр із зовнішньоекономічних відносин Є.Азаренков, старший науковий співробітник Г.Анікін, штаті інженери.

Крім того, залучались, як сумісники, науковці, ПВС та НДП (навчально-допоміжний персонал) кафедр ЕПА, ЕМ, ЕА, ОЦ (обчислювального центру) «Машинки» та студенти-електроприводники.

Наукові дослідження власне кафедри ЕПА та відкрита частина досліджень Спецлабораторії-ЕПА здійснювалися як єдина комплексна робота.

Джерела фінансування:

а) конкурсні держбюджетні науково-дослідні роботи (проф. Є.Потапенко, проф. І.Труфанов і зав.каф. В.Бондаренко);

б) фінансування досліджень закритої частини режимної Спецлабораторії-ЕПА здійснювалось за госпдоговорами (напряму або спільно з Інститутом електродинаміки АН України, науковий керівник усіх госпдоговорів, начальник Спецлабораторії-ЕПА, завідувач кафедри ЕПА, к.т.н., доц. В.Бондаренко) з контрагентами:

1) Інститут електродинаміки АН України, м. Київ;
2) Науково-виробниче підприємство «Квант» (Всесоюзний науково-дослідний інститут джерел струму), м. Москва;
3) Ленінградське проектно-конструкторське бюро «Рубін», м. Ленінград (Санкт-Петербург);
4) Всесоюзний науково-дослідний інститут важкого машинобудування, м. Ленінград (Санкт-Петербург);
5) Військово-морська науково-дослідна база в/ч 13132, м. Севастополь;

в) фінансування досліджень відкритої частини режимної Спецлабораторії-ЕПА госпдоговорами (науковий керівник усіх госпдоговорів, начальник Спецлабораторії-ЕПА, завідувач кафедри ЕПА, к.т.н., доц. В.Бондаренко) з підприємствами:

1) Інститут електродинаміки АН України, м. Київ, розробка сучасних електромеханічних систем з МП-керуванням;
2) Запорізький автомобільний завод, по лінії Головного конструктора з машинобудування, задачі робототехніки штампувального виробництва;
3) Запорізький металургійний комбінат Запоріжсталь, електромеханічні системи з МП-керуванням;
4) Магнітогорський металургійний комбінат, розробка робота-укладальника вогнетривкої цегли, що працює у прямокутних координатах;
5) Всесоюзний НДІ автоматизації чорної металургії, Запорізький філіал, автоматизована система на базі КД;
6) Запорізький електровозоремонтний завод, електропривода побутової вакуумної техніки.

Мені поталанило з моїм науковим керівником Анатолієм Корнійовичем Шидловським, директором ІЕД АН України, академіком-секретарем Відділення фізико-технічних проблем енергетики, а потім Віце-президентом АН України (пізніше НАНУ – Національна Академія Наук України, НАНУ).

Певна річ, не кожний може бути учнем Першого електрика України (у ті часи), але й відповідальність велика, щоб якимось чином не зганьбити ім’я вчителя.

Познайомився я з А.Шидловським на вступних екзаменах до аспірантури ІЕД (Інститут електродинаміки) АН України, як цільовик-заочник, про денну аспірантуру не думав, був одружений, мав дружину, двох дітей і тещу (останнє само по собі багато що значить для вибору денної чи заочної аспірантури). Мав значний досвід практичної інженерної роботи за фахом – інженер-дослідник ЛМЯ (лабораторії магнітних явищ), інженер-конструктор КБ трансформаторів класу 500 кВ, майстер ЦВВ (цеху високовольтних випробувань), асистент та старший викладач кафедри ЕМА, відповідно ВІТ (Всесоюзний інститут трансформаторобудування), ЗТЗ (Запорізький трансформаторний завод) і «Машинка».

У ЗМІ (Запорізький машинобудівний інститут) брав участь у госпдоговірній темі на ЗТЗ, якою керувала декан ЕТФ, доцент Л.Герасимова, високо досвідчена спеціалістка-практик у галузі технології трансформаторобудування, заступник головного технолога і головний технолог ЗТЗ у минулому, госпдоговір був суто дослідницького характеру з одним виконавцем, мною, мав повний можливий доступ до технологічних установок і процесів, обладнання та апаратури. Цим вона допомагала мені виконувати для неї кандидатську дисертацію.

Від цього мав подвійний зиск – набирався неоціненого досвіду і знань та отримував заробітну платню, отже, на вступний екзамен до аспірантури я щодо трансформаторобудування вийшов як кінь, підкований на всі чотири ноги.

Якщо сказати, що конкурс в аспірантуру був великий – взагалі нічого не сказати.

А.Шидловський опитування на цьому екзамені проводив особисто, дуже прискіпливо і методично (хвала Богу, йому було з чого вибирати), про це говорив кожний, хто «вилітав» із директорського кабінету, підтверджуючі це власною отриманою оцінкою (двійки-трійки, іноді четвірки). Відповідати вступники заходили у кабінет директора. Я подумав, просто так А.Шидловський на опитування стільки часу не гаяв би, мабуть, підбирав для чогось, або для себе особисто достойну кандидатуру.

А.Шидловський знав проблеми трансформаторобудування ВІТ та ЗТЗ не з чуток. ІЕД виконував на замовлення ВІТ різні науково-дослідні роботи (польові задачі, дослідження високовольтних та магнітних процесів, динамічну стійкість тощо). Крім того, заступник директора ВІТ з наукової роботи О.І.Сисуненко, начальник ЛМЯ (лабораторії магнітних явищ) В.Л.Береза та А.К.Шидловський навчалися у КПІ (Київський політехнічний інститут) в одній студентській академічній групі, а В.Береза був старостою цієї групи, як старший усіх одногрупників за віком.

Від Запоріжжя вступників було двоє, один з ВІТ, В.Зіновкін, наразі професор кафедри ЕПА та я. Ми тоді були не знайомі, знали тільки де хто працює й усе.

Склавши екзамен, я вийшов у приймальню, у кабінет Шидловського пішов Зіновкін. У коридорі на мене накинулися вступники: – Скільки? Я відповів «відмінно».

З'являється Зіновкін, до нього з тим же запитанням. Відповідь: «двійка».

– А твій земляк отримав «відмінно».

– Что ж вы хотите – зубрилка.

Я стояв збоку і під час надання характеристики він мене не побачив. Я на нього тоді не образився – захисна реакція своєї поразки, значно пізніше я довідався, що та його реакція на мою оцінку мала інше коріння, тому й написав оці рядки.

На думку А.Шидловського, на екзамені я виявив блискучі знання у галузі електротехніки, електричних машин і трансформаторів, переконав мене відмовитись від місця цільового аспіранта-заочника, що візьме мене до себе в аспірантуру, на денне відділення, дасть надзвичайно цікаву і перспективну тему, яка глибоко режимна, тому про заочну аспірантуру не може бути й мови, а те що я цільовик – просто проігнорував.

Я погодився, не дивлячись на рішучу протестну акцію обуреної тещі.

Тема моєї дисертаційної роботи була «Теоретичне і експериментальне визначення можливості використання індукційного перистальтичного магнітно-гідродинамічного компресора для урухомленням великих морських об'єктів» (я думаю, це був дослівний переклад з англійської мови, фахівці могли б дати трохи інше формулювання).

Безпосереднім вихідним матеріалом у мене була лише не якісна копія закритої пошукової статті відомих американських вчених, мабуть, для Першого інституту флоту (Ленінград) викрадена розвідкою. Шрифт ледь помітний, вписані від руки формули були складні, до того ж вписувач, переконаний, у 2-А класі мав «двійку» з каліграфії.

Перелік джерел посилання був куцим, саме посилання написане так, що відшукати його неможливо, зокрема, «Із бесіди з професором Нойрінгером».

Робота була цікавою, але складною. Пов'язано з використанням ефекту біжучих механічних хвиль в електромагнітному полі, що біжить. Тут і електродинаміка і МГД (магнітна гідродинаміка) з робочим тілом – рідина з низькою електропровідністю (морська вода).

Результати досліджень я докладав у Першому інституті флоту (Ленінград) – його жартома називали «Інститут чорних полковників», дійсно, всі у чорній флотській формі, всі з військовим званням не нижче капітана ІІ-го

рангу. Я проглядав опитний лист наукового семінару, майже всі з науковими ступенями, у переважній більшості доктори наук, хвилювався більше ніж на захисті.

Важко навіть було знайти першого опонента (доктора технічних наук з допуском до секретних робіт у галузі магнітної гідродинаміки, з вузькою спеціалізацією нетрадиційного перетворення видів енергії. У СРСР їх було всього декілька осіб.

Після переконливих умовлянь мені поталанило умовити стати моїм Першим опонентом чудову (як пізніше виявилося) людину, віце-президента Латвійської АН Яна Яновича Лієлпетера (мотивація відмови – кінець календарного року, він уже перебрав умовну норму на кількість дисертаційних робіт, яким він опонував). Мені здалось, що переконала його не моя красномовність, а той факт, що я українець, з Києва. Пізніше він мені зізнався, що при нашій першій зустрічі, з моєї російської мови, здогадався, що я не росіянин. (До 1990 року, першого закону про українську мову, я спілкувався російською мовою, але навмисне використовував гуляйпільський акцент).

Складність при виборі опонента полягала ще й у тому, що я з майбутнім опонентом спілкувався з порожніми руками, тільки давав усю інформацію у загальних фразах, а автореферат і дисертацію міг переслати тільки після офіційної згоди опонента спецпоштою.

Крім Академії наук, Я.Лієлпетер мав ще й кафедру у Ризькому університеті (під такою назвою «Гідродинаміка і механіка безперервних середовищ»). Якось я до нього завітав у час проведення ним консультації своїм дипломникам. На консультації присутніх студентів було усього 11 осіб, я перерахував, я йому зауважив про низьке відвідування, той здивувався – явка стовідсоткова, всі, що змогли добратися до фінішу. А на норми МВССО СРСР – 2 % відсіву – прибалтам начхати.

Десь через півгодини Лієлпетер мене знову вразив. Поїхали ми з ним у академмістечко, він за кермом, виїздить із воріт подвір’я університету, гальмує і чекає поки пройдуть тротуаром усі пішоходи. Він, мабуть, гадав, що колись будуть у нас стандарти ЄС та НАТО, чи може він забув, що у них, прибалтів, як і у нас, є старший брат (на дворі був кінець 1974 року).

Після закінчення аспірантури я повернувся до «Машинки», у перший раз не дослухався до поради свого вчителя.

А трапилось ось що. Якось, перед закінченням аспірантури, я зібрався поїхати до Запоріжжя, провідати родину, зайшов до Корнійовича сказати йому «До побачення». Він підвівся і пішов мене проводжати (мабуть, не хотів говорити зі мною у стінах інституту).

Вийшли ми на проспект Перемоги (хтось домудрувався змінити назву «Брест-Литовський проспект») й попрямували до станції метро «Завод Більшовик» (тепер, Шулявська, хтось таки домислився перейменувати).

Він розповів про себе, чого я взагалі не знав, скажу лише одне, що чекав черги обміняти власну квартиру на нову (на площі Калініна, тепер Майдан Незалежності), у будинок, що поряд з будинком Профспілок.

А потім перейшов до планів щодо мене, теж багато чого сказав, що я й не знав про себе, пропонував залишитися у нього, скажу лише одне, тимчасово я і моя родина будуть проживати у більш-менш прийнятних умовах, а максимум, через два роки у мене буде простора й у хорошому місці Києва квартира.

Наприкінець додав, що незалежно від того, залишусь я, чи поїду геть, буде мені допомагати, незалежно від мого вибору. І тут я зваляв дурня.

Я 66 років (1958-2023 рр.) віддав «Машинці», а на час цієї розмови з А.Шидловським, вірив у неї, наївно вважав, що «Машинка», її колектив, буде й у подальшому залишиться таким, яким він був на тоді, при ректорові П.Михайлову, був переконаний, що «Машинці» принесу багато користі, а ЕТ-факультет буде належним чином надавати регіону освітньо-професійні та освітньо-наукові послуги, а Шидловський мені у цьому допоможе.

Сталося не так, як гадалося. Я грубо, невиправно помилився в оцінюванні керівництва нашої «Машинки». При В.Попові колектив занедужав, при П.Краснокутському захворів, проте знайшов у себе сили видужати, але стався страшний рецидив, з появою ректора С.Бєлікова та його сателітів на кшталт проректора С.Яримбаша, став калікою.

Я прошу вибачення в інших факультетів, я, в основному, резюмую щодо ЕТ-факультету, але бацила тандемів, в оскалах «проректор А.Сипко – декан В.Метєльський», «проректор С.Яримбаш – декан В.Метєльський», «декан В.Метєльський – ректор С.Бєліков», «проректор С.Яримбаш – ректор С.Бєліков» та їх оточення, поширилося й на інші підрозділи університету, які я знав, особливо у період двох десятиліть 1999-2019 рр. (природно, це моя особиста думка).

Повернувшись до «Машинки» на посаду старшого викладача кафедри ЕМА, я продовжував свою наукову діяльність у співпраці з ІЕД АН України.

За сприянням і підтримкою, у тому числі й фінансовою, директора цього інституту А.Шидловського, при кафедрі ЕМА була відкрита режимна, закрита Спеціальна проблемна науково-дослідна лабораторія (у подальшому отримала більш коротку назву «Спецлабораторія-ЕПА»), якою я був начальником і науковим керівником, і яка перейшла під юрисдикцію кафедри ЕПА з приміщенням, обладнанням та штатним персоналом у кількості шістьох осіб.

Створення цієї Лабораторії вітав ректор П.Михайлов, швидко розібравшись що до чого, виділив приміщення у головному корпусі, під охороною, дав розпорядження ремонту його, забезпечення водоводом, сприяв технічно і фінансово у спорудженні унікального електрогідродинамічного стенда, тримав під особистим контролем спочатку спорудження, а потім і дослідження цієї Лабораторії, регулярно відвідував в основному стендові випробування двигунево-рушійних комплексів (ДРК).

Проректор з НР Б.Сперанський намагався відговорити ректора від спонсорування моєї Лабораторії, переконував його, нагадуючи, що Бондаренка запрошували на роботу у Севастополь з наданням житла (був такий запит), він покине «Машинку», нічого витрачатися на тимчасових людей. Але намагання його були марними, ректор знав, що я дотримаюсь слова, яке я дав.

Одним з крупних моїм контрагентів був ГУК (Головне управління кораблебудування Міністерства збройних сил СРСР), в юридичній особі свого Наукового центру дослідницької військово-морської бази в/ч 13132 (м. Севастополь, Козача бухта), крім того, мав у своєму складі найбільший у СРСР дельфінарій із розвиненою інфраструктурою догляду, тренування, лікування та широкого дослідження дельфінів.

Роботи, замовлені ГУК-ом, були спрямовані на створення нетрадиційних двигунево-рушійних комплексів, за аналогією морських гідробіонтів, для урухомлення підводних об’єктів, починаючи з атомних субмарин і завершуючи підводними диверсантами з рушіями у компоновці баби-яги на мітлі. Нагадую, термін збереження державних таємниць для мене минув.

Визначальними особливостями рушіїв названих вище двигунево-рушійних комплексів – це безшумність і безслідність переміщення.

Для прикладу, надводне судно середньої водотоннажності з гвинтовим рушієм, навіть з насадкою і керованим кутом атаки, залишає за собою видимий, для чутливого гідролокатора, слід довжиною до 45 миль.

Морські гідробіонти, які мають близько синусоїдального закону рух, бувають, в основному, двох різновидів.

Перший, скумбрієвий рушій типу махальне крило (МК), найближчий до синусоїди рух хвостового плавця скумбрії, і, другий, скатоподібний (найближча до синусоїди біжуча по довжині тулуба хвиля електричного ската), рушій типу біжуча хвиля (БХ).

Найчутливіший гідролокатор не помітить рух таких гідробіонтів (незалежно від їх габаритів й маси), бо частота звуку, що він створює, однакова з частотою какофонії морського фону (звуки від руху надводних і підводних морських течій, хвилювання поверхні води, переміщення самих різноманітних гідробіонтів морського царства, виверження вулканів, землетруси, зсуви та інші

катаклізмічні процеси). Частота цього фону десь у межах 6 Гц. При більш високій частоті у природній морській безодні, як кажуть, – тиша, гладь та Божа благодать.

Частота штучних рушіїв, у першу чергу, найбільш поширених, гвинтових, суттєво вище, навіть тихохідних. Тому від них на робочій частоті у підводному царстві гуркіт як від роботи двигунів реактивного літака, навіть слабенький гідролокатор його «почує».

Завершення пошукових науково-дослідних робіт Спецлабораторії-ЕПА щодо ДРК (двигунево-рушійний комплекс) махальне крило з пасивним перекладанням передбачало натурні випробування дослідних зразків у реальних умовах, в акваторії Козачої бухти в/ч 13132 м. Севастополя.

Було два варіанта ДРК-МК1 і ДРК-МК2 щодо урухомлення:

– транспортного засобу (в/ч надала нам у користування катамаран, невеличкий, десь у двічі більший звичайного двомісного прогулянкового морського велосипеда, на який ми влаштували наш ДРК-МК1;

– снаряд (діюча модель торпеди 533 калібру) з використанням, як корпус торпеди, списаного підвісного паливного бака бойового літака, подарованого (не літака, а бака) кафедрі ЕПА авіаремонтним заводом із селища Леваневського; у цей корпус ми вмонтували ДРК-МК2 та інше необхідне обладнання.

Приводні електродвигуни для цих ДРК-МК були унікальними, потужними, кроковими, повноповоротно-коливального (на будь-який кут у межах електричного кроку) руху, із електронним комутатором, розроблені й спроектовані Спецлабораторією-ЕПА. Були настільки простого конструктивного виконання, що їх виготовлення, за кресленнями Спецлабораторії-ЕПА, взяв на себе ЗТЗ, практично без використання будь-якого спеціального додаткового технологічного оснащення.

Нещодавно розробник електронного комутатора, співробітник у минулому Спецлабораторії-ЕПА Сергій Кацалап, що був зі мною на завершальних натурних випробуваннях у Севастополі, підтвердив, що один з екземплярів цих унікальних крокових електродвигунів зберігся, перебуває в одній із фірм Запоріжжя.

Мені наразі колеги тих часів, пропонують забрати цей експонат у «Машинку». У мене ж є побоювання, що його, за непотрібності, можуть викинути на смітник, або здати на металобрухт.

У випробуванні ДРК-МК1, як рушія транспортного засобу, брала участь комісія безпосередньо контрагента та воєнпредів підприємств-виробників великих, середніх та малих підводних транспортних засобів, з використанням найчутливіших гідролокаторів японського виробництва.

Випробування розпочалось, як кажуть, з «російським розмахом», – запізнився воєнпред із Северодвінська. З вечора його у готелі «Севастополь» бачили. Солідна й поважна публіка із нетерпінням його чекала, урешті-решт з'явився, з таким виправдовуванням, ніяково навіть писати, громкоголосно вибачився: – Такая баба попалась, такая баба!

Випробування пройшли успішно. Катамаран при ходових випробуваннях ще й здійснював буксирування нашої яхти "Електра" (була на балансі ІЕД, мала 13 спальних місць) з веденням паралельним курсом в акваторії безпосередньої дії гідролокаторів, які «у рот води набрали». При цьому деякі воєнпреди не вірили «очам» локаторів, вилазили на борт катамарана, щоб своїми очами переконатися, що бачили крізь прозору морську воду, що махальне крило махає, катамаран буксирує яхту, а гідролокатори «мовчать». Бувалі військові моряки були шоковані, вони ніколи такого дива не спостерігали.

При розвороті крила на 180° катамаран змінював напрямок руху на протилежний, при повороті крила на 90° катамаран поринав у глибину, а на 180° щодо осьового положення катамарана – виринав. Тобто рушій одночасно є універсальним кермовим пристроєм (рулями глибини і повороту).

Видовище було захоплюючим не тільки для моряків, а й для нас (мене і С.Кацалапа) – у себе на електрогідродинамічному стенді такого не побачиш: катамаран хутко пірнав у морську безодню, а потім так само випірнав, вискакуючи як куций із табакерки та стрімко гасав по воді то в один, то в інший бік.

Так само успішно пройшли завершальні випробування дослідного зразку торпеди 533 калібру (21 калібру у дюймах, стандарт НАТО) ДРК-МК2, але з більшим клопотом було облаштування підвісного паливного бака військового літака умонтування у нього ДРК-МК2 з приладами і щільною герметизацією. Торпеда непомітно для гідролокаторів декілька раз пропливла у зоні безпосереднього контролю у присутності тієї ж комісії, але з іншими воєнпредами підприємств-виробників зброї.

Взагалі проводити експериментальні дослідження та потужні випробування в умовах власне в/ч 13132, та у її частині акваторії Козачої бухти в межах берегової лінії, або у закритому дослідному лотку з прозорими боками на кшталт велетенського акваріуму висотою понад 2 м і довжиною десятки метрів, або у відкритій частині величезного дельфінарію, – було не тільки складною, кропіткою та відповідальною роботою, але й дозвіллям з емоційним відпочинком, обумовлених романтикою, екзотикою, курортно-терапією.

Берегова лінія військової часини – це довжелезний пляж, як заборонена зона, хоч кулею покоти: ні тобі пляжників, ні тобі плавців, ні тобі відпочивальників, ні тобі рибалок… щодо рибалок – стоп.

Поруч з нашою військово-морською базою дислокувалася військова частина морської авіації, що не межувала з морем.

По вихідним дням можна було спостерігати таку картину.

До нашого берега наближаються троє військових у формі «літунів». Першим іде офіцер (порожняком), другим солдат, навантажений рибальськими снастями (розкладний стілець, вудочки, підсака й усе таке інше), третім солдат-телефоніст (через плече сумка з польовим телефоном, у руках котушка, з якої він розмотує телефонний дріт і стелить його прямо на землю).

Офіцер роздягається до плавок, солдати – при повному параді. Один солдат готує снасті, другий – лаштує і підмикає телефонний апарат.

Процес пішов. Солдати приземлилися й непорушні. Оголений офіцер рибалить. Інколи рибалка бере слухавку і чітко відповідає або подає команди, починаючи кожного разу: «Дежурный офицер, майор Павлов слушает», «Никак нет, я занят», «Так точно, сейчас проконтролирую».

По обіді офіцер одягається, один солдат вішає на себе сумку з польовим телефоном, повертається назад, і йде геть від берега, намотуючи на котушку телефонний дріт, за ним чимчикує другий солдат з зібраними снастями. Замикає ходу офіцер при формі з уловом у руках.

А улов є, тут у прибережній зоні морської фауни аж кишить.

Я з помічниками, це Г.Анікін та С.Кацалап, як правило, у липні-серпні тут на 3-4 тижні у відрядженні (студенти на канікулах), проживали інколи у готелі, а переважно на торпедолові, що стояв на причалі військової частини.

Торпедолов був переоснащений під завантаження, перевезення і розвантаження дельфінів.

Побутові умови – люкс. Команда торпедолова маленька, на чолі з мічманом. Головне, що є кок, меню класне, флотське. Рибальські снасті, перший комплект (маска, трубка, ласти)), гідрокостюми і акваланги японські, все досхочу. Повна свобода.

Щовечора мічман одягав гідрокостюм, брав акваланг і авоську (така маленька сітка, у долоні легко сховати) і пірнав. Буквально через 10 хвилин випірнав (знав потрібні місця), а ми травили кінець, бо авоська перетворювалась на двовідровий мішок, набитий відбірними крабами.

Після вечері мічман «травив» анекдоти, у першу чергу, про мічмана. Зокрема, такий. Дерево, під ним розкидані три дерев’яних ящика. На гільці прив’язані банани. Під деревом мавпа, не зводить очей з бананів. З дерева не дістанеш – гілка тоненька. Мавпа стрибала, трясла дерево – марно. Урешті-решт мавпа склала ящики один на один й дістала банани.

Запустили мічмана, задача така ж сама. Той стрибав – стрибав, з місця, з розгону – не дістав. Тряс-тряс дерево – банани не впали. Сів на ящик, закурив, відпочиває. Йому зверху голос: «Думай, мічман, думай!».

Мічман відпочив, викинув недокурок, підвівся й зі словами «Що там думати, трясти треба», продовжив трясти дерево.

Далі вже сурова реальність, а не анекдот.

Пройшло день-два.

Надвечір'я, сидимо, відпочиваємо, тихо, спокійно, з протилежного берега Козачої бухти приємний вітерець.

Раптом у бухту хутко входять три десантні кораблі – великий, середній і малий. Маневрують, пристають до берега. Висаджують десант. Протилежний берег бухти, як на долоні. Наш мічман коментує ці учіння. Звідти добре чутні всі команди.

З малого десантного корабля висипала піхота, з середнього – виїжджають автомобілі з гарматами, а з великого – сповзають танки.

На березі метушня, ґвалт – зібралися у колони й роз'їхалися.

Повертаються.

Першим завантажився малий десантний корабель, відчалив і швиденько подався з бухти, за ним – середній, великий – застряг, сів на мілину. Заметушилися, більш ніж при висадці. Крики, команди, лайка. Потім трохи заспокоїлися, й пішли чіткі команди: «Левая машина стоп», «Правая машина вперёд», «Обе вперёд!», «Стоп!». І раптом з рупора інший грізний начальницький голос: «Что ты, мичман, мечешься! (далі матюк). Думай, мичман. Думай!».

Наш мічман аж підскочив у ажіотажі, з нашого борту: «Чого там думати! Трясти треба!».

Під час відпочинку можна навідатись до дельфінів і підгодовувати їх рибою. Є спеціальні бункера, які автомобілі-самоскиди засипають мороженою рибою.

Її можна набрати та піти собі годувати дельфінів, єдина вимога, щоб риба була повністю розмороженою, щоб тварина не застудилася.

Коли дельфіни бачать у тебе рибину, одночасно підпливають 3-4 особини, кожний наполягає, щоб саме його ти пригостив. Отримає один, решта ображено відпливають. Обдарований теж трохи відпливає, щоб розігнатися та дарувальнику вдячно поклонитися, або зробити інший невеличкий кульбіт, а потім вже відпливає.

Дельфінарій часто відвідували високі гості. Одного разу нас вигнали звідти, майже усіх, на берег моря, залишилися дехто з обслуги – буде милуватися дельфінами Голова Ради Міністрів СРСР.

Дельфінів на цій базі тренують і навчають тренери, а не дресирувальники, лікують у госпіталі, є операційна, лікувальна, крім дослідної. Спеціальні хірургічні столи під форму тулуба дельфіна. Дельфіни при цьому накриті спеціальними вологими простирадлами, які періодично зволожують. Посеред дельфінів розповсюджене таке захворювання, як запалення легенів.

Через бокові прозорі поверхні дослідницьких лотків, про я вже говорив вище, цікаво спостерігати, зокрема, як дельфін-мама дає уроки плавання своєму дитинчаті. Вона швидко пливе, лежачі на боці. Й судячи по швидким рухам щелепи, щось пояснює малюку. Щоб воно повторяло її рухи, вона складно маневрує, а воно намагається синхронно копіювати рухи мами.

Якщо дитя помиляється, мама зупиняє рух, читає мораль, вказує на помилки й рух продовжується до нової помилки.

Підготовка дельфінів у цьому Науковому центрі велася за декількома програмами.

Одна з програм – це підготовка дельфінів-диверсантів.

Підготовленого дельфіна випускають у відкрите море, якщо він знаходить об’єкт пошуку (умовна ціль) і торкається до нього (на верхній щелепі диверсанта вмонтований давач), до Наукового центру надходить сигнал, що завдання виконане. За один такий позитивний результат списувався один мільйон карбованців з виділених на дослідження коштів.

Результати наших, названих вище пошукових робіт у в/ч 13132, протягом декількох років були виконані. Всі заплановані випробування підтвердили очікувані результати. Більше того, навіть перевершили їх. Моряки були у захваті.

Підписали відповідні документи про значну практичну цінність і високий рівень виконаних робіт. Документам надали грифи «секретно», а деяким «цілком секретно». Авторам розробок нічого не дісталося, крім заборони публікування відкритим друком та обіцянок виконання ДКР (дослідно-конструкторських робіт), які так і залишилися обіцянками.

А доля розробок нетрадиційних ДРК махальне крило та біжуча хвиля для урухомлення надводних та, особливо, підводних об’єктів, так потрібних флотові, залишилася невідомою. Може не на часі.

Так само, як і з винаходами, з двадцяти моїх авторських свідоцтв добра половина закриті, які навпіл не мають не тільки опису, а навіть і заголовків (усі закриті під літерою «Т», з технічних причин). Ці винаходи, використанні у

проведених дослідженнях, на які замовник витрачав шалені кошти, надалі ніякого руху не мали, навіть не було замовлення на ДКР.

З іншого боку, в останні роки (пройшли десятиліття після успішних досліджень і випробувань Спецлабораторії-ЕПА) у науковій пресі з'являються публікації, в яких автори бідкаються, що у нас брак досліджень щодо використання технічних рішень на кшталт принципів й процесів, закладених, зокрема, у морські гідробіонти (посеред авторів і військові).

Натомість інша розробка Спецлабораторії-ЕПА, з таким же грифом секретності й тим же замовником, як і попередня робота (ГУК Міноборони СРСР), на відміну від попередньої, пройшла всі стадії розробки. Вийшла на державний рівень розгляду й була впроваджена у реальний об'єкт, важливий і значущий – атомний підводний човен нового (на той час) покоління.

Тему узагальнено можна назвати «Лінійний висувний електропривод для урухомлення антени гідролокатора атомної субмарини».

Контрагентом цього замовлення було ЛПКБ «Рубін» (Ленінградське проектно-конструкторське бюро).

Термін «Бюро» у назві такої потужної фірми використаний з метою «заплутати» ворогів-шпіонів, для конспірації. «Бюро» у структурній ієрархії – найнижчий підрозділ, вище «відділ», ще вище «відділення», а тут усе навпаки – найвища ланка.

У цьому бюро суворі порядки, відряджений переміщується тільки під конвоєм. Паління з початку роботи і до обіду тільки один раз, у спеціальному приміщенні, під наглядом, на даху – теплиця, я так і не дізнався, для маскування, чи турбота про співробітників, або те й інше.

Спілкувався я тільки з двома службами, одна – це директорські апартаменти (один раз), друга – науковий підрозділ (постійно). Службовці там, як на підбір, кваліфіковані, добрі і привітні, практично всі. Зустрічався найбільше з керівником Айзіком Ароновичем, конкретно з групою Халявчука, безпосередньо – з Соломоном Абрамовичем, людиною мудрою, чуйною, доброзичливою, інвалідом Другої світової війни першої групи (поранення у ногу). У перше ж моє відрядження познайомився з ним і, обговоривши всі виробничі проблеми, я запитав у нього, де тут побіля «Рубіна» гастроном. Він відповідав мені новим запитанням, на кожну мою відповідь задавав нове запитання. Наводжу відповіді мої узагальнено: Хочу купити апельсини, гостинці дітям, двоє, Ольга і Георгій, Олі 9 років, Гарику 6 років… Доки я думав про те, який мій новий знайомий допитливий і що на моє перше запитання я відповіді так і не отримав, він кудись пошкандибав.

Довгенько не було, з'явився, повідомив, що щоб мене провести, взяв відпустку до кінця дня (пізніше я довідався, що в їх фірми брати короткочасні відпустки, м'яко кажучи, не вітають).

Усі мої заперечення, у тому числі, що йому важко ходити, спокійно, увічливо, але рішуче відхиляв.

Йдемо, я йому, мовляв, Соломоне Абрамовичу, повертайтеся, я вже сам знайду. Ні, відповів, дійдемо до магазину.

Апельсини (із Марокко, так написано було на пакуванні, подейкували, що вони з Ізраїлю, але з Ізраїлем на той час не було дипломатичних відносин, в Ізраїлі мені про це якось сказав один російськомовний туземець), продавали прямо на вулиці побіля магазину. Черга за ними була, мабуть, довжиною у 1,5-2 години, продавали максимум по 2 кг. Він мені придбав поза чергою, як інвалід війни I групи, і сказав, що підемо по ходу транспорту, далі буде ще одна точка з апельсинами. Він іще купив мені 2 кг, і ми пішли на зупинку транспорту.

У ті роки я часто брав відрядження до Ленінграду, апельсинові походи повторювались, а були ще й гречка, розчинна бразильська кава тощо. У Москві я теж купляв дефіцити, але чітко і кваліфіковано вам скажу: ленінградець і москвич – це день і ніч, а москвич і ленінградець – це ніч і день, за критерієм ввічливості, зокрема.

У директора «Рубіна» я побував за драматичних обставин. Це трапилось майже наприкінці ділових стосунків ЗМІ (Спецлабораторія-ЕПА) з ЛПКБ «Рубін», з нагоди впровадження на реальний об'єкт (атомна субмарина) розробки Спецлабораторії-ЕПА електропривода висувної антени гідролокатора. Інша електрична частина вузла гідролокатора була за ІЕД НАНУ.

Нас (від ІЕД НАНУ д.т.н., професор А.Афонін, і я, від ЗМІ) викликали на засідання приймальної комісії (усно там цю Комісію називали і «Державною», і «Урядовою», який точно її рівень, я не знав). Місце роботи Комісії – підприємство, на стапелях якого складали атомний підводний човен, назву якого я точно не знав, у «Рубіні» його називали «Арсенал». Підприємство розташоване на узбережжі Фінської затоки (його територія отримана шляхом відторгнення узбережної частини міста – мешканців виселили, територію огородили високим парканом). Крім берегової частини, архітектурна інфраструктура цієї території – звичайні вулиці, будинки, в основному, малоповерхові, по вулицям курсують невеличкі автобуси, в них небагато пасажирів, облаштовані зупинки без надписів, заходиш у нього кажеш водію де вийти (написано у перепустці). Узбережжя вражає кількістю стапелів, монументальністю та екзотичністю об'єктів спорудження, які на них знаходяться.

Щоб потрапити на «Арсенал», я мав довідку про допуск до секретного об'єкта і три приписання на виконання секретних робіт (від ЗМІ, АНУРСР і ЛПБК «Рубін» – вперше я мав одночасно не одне чи два максимум, а три приписання).

Із Києва до Ленінграда ми з А.Афоніним вилітали вечірнім рейсом у неділю. Розмістилися у салоні, заревіли двигуни, потім двигуни притихли, підігнали трап, увійшли чотири молодика, запитали: – Хто тут Афонін і Бондаренко? Ми підвелися. Двоє підійшли до мене, двоє до Афоніна, вивели з літака. Біля трапа два чорних легковика. Мене посадили в один, мого колегу – у другий, і повезли у бік Києва.

Мене привезли на Майдан Незалежності, до будинку, де мешкав А.Шидловський, він уже мене чекав біля під'їзду.

Йому доповіли, що один з нас затриманий, до з'ясування обставин, форма допуску до секретних робіт відкликана. Цей (показує на мене), нам непотрібен. Якщо йому треба зранку бути у Ленінграді, зателефонуйте (дали номер телефону) не пізніше четвертої години, й поїхали геть. Ми з Шидловським піднялися у квартиру, пройшли у кабінет. Дочка його вже спала, а дружина (я її добре знав, лікував у неї горло, вона лікар-лор) приготувала нам каву і теж пішла спати.

Корнійович каже: – У нас два варіанти, не пускати тебе до Ленінграду і зірвати надважливий захід, Патон мене вб'є, відпустити тебе до Ленінграду, а щось там трапиться, Патон мене теж вб'є, посилати з такою місією не співробітника АН УРСР й не доктора наук. Що скажеш?

– Що тут гадати, другий варіант має шанс. Частину роботи ІЕД я знаю так само добре, як й Афонін, Ви ж знаєте, що вона в основному виконувалася у моїй лабораторії.

– Розповідай, тільки швиденько.

Я розповів. Він задав декілька запитань, дав слушні поради.

Потім подивився на телефон, до мене:

– Ну що, вирішуй, поїдеш?

– Поїду, вирішуєте Ви, Корнійовичу, Ваша доля у Ваших руках.

– Скоріше у твоїх, – і підняв слухавку.

Мене посадили в якийсь літак, на відкидне місце, побіля кабіни пілотів, близько дев'ятої години ранку понеділка я вже був у «Рубіні».

Мені пояснили розпорядок.

Протягом понеділка я, як й усі розробники, поспілкуюсь з Айзіком Ароновичем, а потім з директором, а у вівторок, з ранку, відправляємося на «Арсенал».

Начальник наукового підрозділу навіть не запитав, чого я приїхав один. Я йому доповів, він вислухав, задав запитання, дав слушні поради.

Комісія була покликана затверджувати рекомендовані «Рубіном» розробки до впровадження, пов'язані, у першу чергу, з безпекою атомного човна.

Одним з основним показників зовнішньої безпеки атомної субмарини є надійність роботи гідролокатора.

Звичайний підводний човен у режимі чергування (перебування у заданих координатах, яке може бути й довготривалим) опускається на дно, вимикає практично всі силові й несилові установки, крім аварійного освітлення, й, як кажуть, лягає на бочок і дрімає. Атомний човен не може цього собі дозволити, він вимушений у режимі чергування ходити по колу у заданих координатах з-за потреби в утилізації енергії працюючого реактора, його не відімкнеш як акумулятор, а гідролокатор повинен при цьому «прислуховуватися», чи не з'явився поблизу ворог.

За цих обставин, забезпечення надійності роботи механізму висувної антени гідролокатора – у списку першочергових. Габарити об'єкта того покоління, що розроблялося, не такі вже й малі. Довжина близько 220 м, діаметр тільки міцного корпусу по міделю десь 26 м, це висота дев'ятиповерхового житлового будинку.

Основні умови, з-за яких була прийнята розробка Спецлабораторії-ЕПА лінійного електропривода висування антени гідролокатора, були:

– повна відсутність кінематики (елементів перетворення механічного руху), сама рухома частина лінійного електродвигуна (ротор) відпрацьовує потрібні антенні переміщення;

– проста конструкція двигуна, який був на кшталт простого осесиметричного циліндричного тихохідного підшипника ковзання повздовжнього руху;

– простота ротора (полірований металевий стрижень з феромагнітними і немагнітними ділянками, що чергуються у повздовжньому напрямку);

– простота статора, нерухомий, найпростішої конструкції, з масивними (нешихтованими) феромагнітними елементами (реактивними, без постійних магнітів полюсами), і декількома циліндричними котушками звичайної намотки (на кшталт котушки з нитками), розташованими між названими циліндричними масивними полюсами з нерухомим струмовідводом, усе це запечене у компаунді під моноліт; незначний ПВ (період вмикання) і масивні полюси створюють сприятливі умови для тепловідведення, немає необхідності у примусовому охолодженні.

Комутатор вмикань котушок статора (фаз) електронний, достатньо на статорі й трьох котушок, для варіанта постійної швидкості висування/всування антени (швидкість переміщень ротора), – елементарно простий і надійний. Більше того, на випадок відмови комутатора – пропонувався механічний щітковий колектор для реалізації режиму автокомутації котушок.

Але це екзотика, краще мати, про всяк випадок, запасний комутатор, це невеликий електронний блочок.

Сиджу чекаю на виклик до директора «Рубіну», який раз думаю про завтрашню комісію – що будуть запитувати, як відповідати.

Прийшов конвойний, забрав мене, повів у приймальну, здав під розписку референтові, відкозиряв і пішов.

Директорів там декілька, мене привели до Творчого директора. Він нібито й доручень конкретних не має, але відповідає за всю технічну й наукову політику всього проектно-конструкторського бюро.

Посада «Творчий директор», прізвище його Ковальов. Сиджу, чекаю.

Бачу референт якийсь напружено-розгублено занепокоєний. Я теж починаю хвилюватися.

Він поглядав-поглядав на мене, а потім ніби наважився, каже мені: – Розумієте, тут так довго перебувати відвідувачам заборонено, я не знаю, що з Вами робити, шефа терміново викликали у Смольний, не знаю куди Вас подіти.

А потім відвів мене в особисті апартаменти директора, добре, що не треба було виходити у коридор, бо там без конвойного теж перебувати заборонено. Завів: – Чекайте, курити можна.

Чекав я директора, мабуть, години дві. Зайшов до мене прямо одягнений, вибачився, повів до себе до кабінету, роздягається, криє при цьому всі обкоми, облвиконкоми й усе партійне керівництво. Відкрив сейф, повернувся… а у нього на грудях дві зірки Героя, «золотистых орденов не сосчитать». Майже шпурляє їх у сейф: «П… на официальные встречи в партийные органы приходите только в наградах (це він когось перекривляв), говорю им, звёзды ладно, а остальные награды можно и колодочками». – «Нет», для всех правительственных наград они только реальные, никаких колодочек».

– Рассказывайте, что завтра будете докладывать.

Я розповів, він вислухав, задав запитання, дав поради й викликав конвойного.

У вівторок, із самого ранку я весь час побоювався, що мене хтось почне розпитувати про те, де я працюю, або зажадають від мене пред’явити посвідчення співробітника Академії Наук України, або буде якась реєстрація, або опитування щодо анкетних даних.

Нічого такого не було.

Коли дійшла черга розглядати урухомника антени гідролокатора, було оголошено:

– Слово предоставляется Валерию Ивановичу Бондаренко, Академия Наук Украины, – й усе.

Запитань було багато, як я й очікував, на всі я відповів, для мене вони виявились нескладними.

Вирвавшись на волю – побіг відшукувати переговорний пункт, щоб замовити телефонну розмову з А.Шидловським:

– Усе нормально, розробки прийняті до впровадження.

Тільки після цього дзвінка Анатолію Корнійовичу до мене дійшло, що така велика і складна справа завершена, неймовірним хвилюванням та переживанням за такий тягар відповідальності прийшов край.

Моєму колезі, якого разом зі мною зняли з літака поталанило, пару тижнів відсидів спокійно на казенних харчах, доки не було перевірено, що донос за порушення режиму за двома статтями, виявилися липовими, його випустили, повернувши форму допуску до секретних робіт.

На мене за час роботи у режимній тематиці теж були доноси до КДБ, усього два, і теж виявилися безпідставними.

Один – начебто за розголошення державних таємниць (донесла міліціонерка з Паспортного столу Ленінського Райвідділу МВС м. Запоріжжя), другий начебто за порушення режиму (від начальниці ВК ЗМІ І.Реви). Перший – обмежились інформацією В.Попова, без виклику мене до Комітету. Другий – безглуздий і багатослівний, не вартий дірки від бублика.

Другим крупним замовником на дослідження Спецлабораторією-ЕПА, яке пройшло всі етапи розробки і завершилося впровадженням, було МОП СРСР (Міністерство оборонної промисловості), контрагент – ВНДІТрансмаш (м. Ленінград), виробник важкої військової бронетехніки (важкі танки, БТР, БМП, БМД), космічна техніка (автоматичні місяцеходи) тощо.

Це потужне підприємство, в якого «цехами ширпотребу» були цілі заводи, що працювали на цивільне транспортне машинобудування.

Це підприємство звернулося до Спецлабораторії-ЕПА якраз не з проблем важких транспортних засобів, що вони випускали, а з проблем технології виробництва цих транспортних засобів.

З їх «вузьких місць» я вибрав цікаву для нас тему «Розробка робота водія-випробувальника важкого транспортного засобу при кліматичних випробуваннях» (термін «кліматичний» у сенсі метеорологічних умов певного географічного поясу – відстань між двома паралелями Земної кулі), зокрема, наш Запорізький регіон раніше був у помірно холодному поясі.

Трансмаш мав на той час дві унікальних кліматичних камери, тропічну та арктичну.

Унікальність цих камер полягає у такому.

Уявіть собі, що ви важкий танк або потужна артилерійська самохідка. Вам треба заїхати у цю камеру, маневрувати у ній, до того ж ви маєте потужний газотурбінний двигун, який буде працювати тривалий час, і якому треба повітря та ще й нагріте до +70°С, або охолодженого до -70°С, і далеко не ковток. А це повітря треба весь час готувати, у названих вище кондиціях, й у колосальних обсягах. Тепер ви маєте уяву про об'єм цих камер та унікальність їх обладнання для кондиціювання.

У керівництва Трансмашем, з огляду унікальності цих камер, був клопіт з прагненням великої кількості клієнтів, вітчизняних і зарубіжних, провести у цих камерах кліматичні випробування своєї техніки.

Повертаємося до теми оповідки.

Я особисто бачив один танк після кліматичних випробувань в арктичній камері – стояв голенький, як мама народила, а злущена фарба сміттям валялася долі.

Тепер до проблем водіїв-випробувальників важких транспортних засобів. У кліматичній арктичній камері для них великих проблем практично не було (оленячі унти, верблюжий верхній одяг, білизна з електропідігрівом). Якось я, заради цікавості, вирішив прогулятися по арктичній камері при температурі -70°С, одягся за регламентом, а взуття залишив власне, спочатку нормально, легко дихається, тільки десь через пів хвилини у мене стали німіти ноги, вискочив за унтами.

Проблеми були у водіїв-випробувальників у кліматичній тропічній камері.

У них одяг був з водяним охолодженням, який викликав хронічні професійні захворювання (у першу чергу, уражались поперек, суглоби).

Саме замість цієї категорії водіїв-випробувальників Спецлабораторія-ЕПА розробила й впровадила робот-випробувальник транспортного засобу.

Була розроблена система урухомлення – на базі лінійних електромагнітних крокових двигунів трьох різновидів, об'єднаних єдиною мікропроцесорною системою керування: лівого і правого фрикціонів повороту, педалі подачі палива та важеля перемикання положень багатоступінчастої коробки передач (на дев'ять положень прямого руху і одне – зворотного).

Якщо при положенні діючих моделей підводних об'єктів з ДРК, у в/ч 13132, був «нарозхват» електронник Спецлабораторії-ЕПА С.Кацалап, то на ВНДІТрансмаші, при монтажі та регулюванні робота водія-випробувальника –

електромеханік Г.Анікін. При цьому керівники Трансмашу, мабуть, були дбайливими господарями, суттєво економили кошти на лаконічності телеграм, які мені надсилали, всього з двох слів: «Пришлите Аникина».

За них обох замовлю слово.

Я добре знав **Георгія Анікіна** ще з 1960-х років, як лаборанта лабораторії загального курсу електричних машин кафедри ЕМА, а я, як викладач кафедри ЕМА, був відповідальним за цю лабораторію.

Наприкінці 1960-х років лабораторія суттєво змінилась – була проведена велика робота з модернізації, усучаснення та створення нових лабораторних стендів. Крім матеріальної бази, я очолив переробку методичних вказівок до виконання лабораторних робіт.

Я частково писав методички та повністю редагував усе методичне забезпечення цієї лабораторії. Був вперше на кафедрі ЕМА виданий «Збірник з лабораторного практикуму курсу електричних машин» під моєю редакцією. При виконанні мною всього циклу названих вище робіт незамінним помічником у мене був молодий і здібний лаборант Жора Анікін.

Після строкової військової служби Георгій Анікін повернувся на колишнє місце роботи, безвідривно отримав вищу освіту (став інженером-електромеханіком та ще й з когорти талановитих інженерів).

При створенні мною на кафедрі ЕМА режимної Спецлабораторії, Г.Анікін перейшов до неї інженером НДЧ кафедри ЕМА. При переході мене на завідування кафедри ЕПА, він, у складі лабораторії, теж перейшов на кафедру ЕПА. Високо ефективно працював у Спецлабораторії-ЕПА інженером, науковим співробітником, старшим науковим співробітником НДЧ. За час роботи на кафедрі ЕПА проявив себе як талановитий дослідник і конструктор, а потім ще й виявився успішним бізнесменом.

Щоб охарактеризувати його професійну і ділову діяльність достатньо всього чотирьох слів «Світла голова і золоті руки».

Для науково-дослідної лабораторії, що ніяк не може обійтися без розробки, конструювання та виготовлення різних дослідних зразків, макетів, пристроїв тощо, без такого майстра як Г.Анікін взагалі неможливо було обходитися (я назву понад десять професій із фаховими навичками, з якими він міг впоратися: столяр, слюсар, токар, зварювальник, будівельник, електрик, монтажник, ремонтник, складальник, налагоджувальних, експериментатор, дослідник). До того ж неконфліктний, урівноважений, спокійної вдачі.

Саме у розпалі підприємництва Георгій Анікін із звичайного підприємця підвівся до успішного бізнесмена.

На початку листопада 2022 року його спіткало страшне лихо. Вночі у його фірму влучила російська ракета – загинула одна людина, яка затрималася

у справах. Це був його син Віталій, у минулому наш студент. Вибухом було знищено офіс, виробничі і складські приміщення та усе майно.

Сергій Кацалап ніколи не працював у мене у штаті, працював штатним співробітником ОЦ «Машинки», так склалося, був лише сумісником, але одним із основних виконавців. Я бачив-перебачив різних сумісників, рядових робітників, інженерів, вчених, своїх власних і чужих… Але внесок Сергія у виробництво, як неосновного за штатом працівника, важко переоцінити, і жаль, цього не можна сказати за його матеріальний зиск, його взагалі майже не було, була незначна, нееквівалентна матеріальна підтримка. Переконаний, ця людина мала щось інше, не матеріальне, інакше вона не працювала б з таким завзяттям, ентузіазмом, натхненням. Крім нього, з ОЦ ЗМІ у мене працювали сумісники В.Гуров (класний програміст) та інженери-електронники О.Іванченко, О.Бєдняк, В.Чеберко та інші.

І С.Кацалап був не один, було багато таких, але він був еталоном такої невідповідності, взірцем для інших. Я сам був таким, що не мав великого зиску, головне щоб справа була до душі. С.Кацалап був у Спецлабораторії-ЕПА головним електронником, комп'ютерних справ майстром.

Не можу не згадати ще про двох молодих, талановитих штатних співробітників Спецлабораторії-ЕПА, інженерів НДЧ кафедри ЕПА, Віктора Гребенікова та Сергія Саппу.

Віктор Гребеніков. Молодий науковець, його, за рекомендацією І.Воєводіна, вибрали комсоргом ВІТ (Всесоюзний інститут трансформаторобудування, а І.Воєводін його директор). Цю інформацію надала мені доцент кафедри ЕМА Зоя Дударенко, яка рекомендувала взяти Віктора на роботу.

Познайомився з ним, поговорив, хлопець мені сподобався, запросив на роботу, не вийшло, Воєводін його не відпускає.

Подався боротися з кріпацтвом, аж до першого секретаря Ленінського райкому партії. Дивно, цей партійний бос виявився нормальною людиною, мене вислухав (я виконую важливі секретні наукові дослідження державного значення, є комсорг ВІТ В.Гребеніков, талановитий молодий вчений, якому нудить громадська робота, а про наукову – мріє, знайти громадського діяча легше ніж науковця), обіцяв допомогти.

Телефонує мені окрилений Віктор Гребеніков – його випустив на свободу Воєводін з антикомпліментами на мою (Бондаренка) адресу.

Пізніше, вже я рекомендував Віктора до аспірантури ІЕД АН України. Після закінчення залишився там працювати за моєю тематикою – лінійним електроприводом. У нас склалися щільні ділові та дружні відносини. Я йому допомагав у науковому плані, як начальник Спецлабораторії-ЕПА, по роботі, з проблем лінійного електропривода, і не тільки йому, а й його аспірантам.

Також допомагав і при підготовці його докторської дисертації. Маю з В.Гребеніковим спільні авторські свідоцтва на винаходи та наукові публікації.

Як доктор наук, він завітав до мене у Запоріжжя, щоб похвалитися своєму Вчителю успішним захистом докторської дисертації; таке я часто чув від кандидатів наук, а від докторів почув вперше.

Сергій Сапа. Під час виконання госпдоговірної роботи на ЗЕРЗ (Запорізький електровозоремонтний завод) з керівництвом заводу у мене були стосунки в основному із двома особами. Головним інженером – мій роботодавець, на прізвище Робота, запам'ятався мені тим, що говорив часто-густо «Аботать надо», з-за характерної вимови букви «Р», і не тільки мені. Міг би мені це й не говорити, я й сам знав, що потрібно працювати.

Іще я спілкувався із заступником директора заводу з економіки Миколою Сапою, який процентував виконані мною етапи госпдоговірної роботи.

Якось він звернувся до мене, мовляв, візьміть до себе на роботу його сина Сергія, після закінчення ним «Машинки», бо переконаний, що у вас він стане справжнім спеціалістом-електриком. Дійсно, став – і не у мене, і не електриком.

Працював Серьожа добре, я покладав на нього великі надії, навіть отримав зі мною три авторських свідоцтва на винаходи щодо крокового електродвигуна. І раптом заявляє мені, що йде працювати у компетентні органи, просив мене не відраджувати, бо вже прийняв рішення.

Пройшов певний час, йду якось я Києвом побіля Оперного театру, зустрічаю Серьожу у затрапезному, засмальцьованому вбранні (думаю, може працює за легендою). Він мабуть з огляду на своє вбрання тільки сказав: – Не волнуйтесь, Валерий Иванович, у меня всё в порядке.

Знаючи, що у їхньому департаменті бувало й таке, що співробітник їх служби повинен писати рапорт навіть про випадкову вуличну розмову, я запитав (моє запитання було непряме), чи не отримав він юридичну вищу освіту. Сергій відповів, що закінчує. Значить, думаю, все гаразд.

Помер від тяжкої хвороби. Дуже шкода, що такого молодого й перспективного генерал-майора Служби Безпеки спіткала така доля.

Про наукові дослідження відкритих робіт Спецлабораторії-ЕПА, якими теж я керував, вже йшлося вище. Суттєвим достоїнством цих досліджень – була можливість публікувати їх результати у відкритому друку.

Найбільш знаковою роботою для мене була розробка робота-укладальника вогнетривкої цегли, що працює у прямокутних координатах, для Магнітогорського металургійного комбінату. Результати досліджень пішли у відкритий друк. Це були мої перші відкриті публікації щодо силових КД

(крокових двигунів) взагалі, і щодо робототехніки, зокрема. Всі попередні публікації були щодо крокових двигунів малої потужності.

Як для КД усіх трьох координат робота, вони були доволі потужними, з хорошими енергетичними показниками, як абсолютними так і відносними (Вт/кг) – відношення потужності двигуна до маси його активних матеріалів (сталі і міді) та високою точністю позиціювання (точність відпрацювання механічного кроку).

Тепер щодо захисту дисертацій на кафедрі ЕПА безпосередньо за результатами наукових досліджень власне Спецлабораторії-ЕПА.

Підготовка і захист дисертацій відбувалися у ранній період мого завідування кафедрою ЕПА, у часи підготовки і становлення на постійній основі аспірантури і докторантури кафедри. Усі науковці здійснювали дисертаційні дослідження за тематикою Спецлабораторії-ЕПА, з яких чотири із п'яти пройшли через аспірантуру і захист дисертацій у МВТУ ім. М.Баумана, навіть аспіранти денної форми навчання, дивись таблицю нижче.

Пошуковці Спецлабораторії-ЕПА.

Прізвище	Посада / аспірантура	Місце захисту кандидатської дисертації
В.Писанко	асистент каф. ЕПА аспірант МВТУ	МВТУ ім. М.Баумана, м. Москва
Є.Азаренков	с.н.с. НДЧ каф. ЕПА аспірант МВТУ	МВТУ ім. М.Баумана, м. Москва
О.Герасимчук	інженер НДЧ каф. ЕПА аспірант, денна аспірантура МВТУ	МВТУ ім. М.Баумана, м. Москва
С.Кондратьєв	інженер НДЧ каф. ЕПА аспірант, денна аспірантура МВТУ	МВТУ ім. М.Баумана, м. Москва
Адольфо М. Плата	аспірант ЕПА	ЗМІ, ЕТФ, м. Запоріжжя

Коментар до таблиці.

1. Усі пошуковці виконували дисертаційні дослідження за науковою тематикою Спецлабораторії-ЕПА.

2. Усі ці роботи були за важливою тематикою, під моїм науковим керівництвом.

3. Усі звіти за результатами виконання усіх робіт мали державну реєстрацію, а усі пошуковці – були офіційними виконавцями, з посиланнями на публікації та винаходи у моєму співавторстві.

Примітка 1.

Перед підготовкою та захистом дисертацій денних аспірантів МВТУ ім. М.Баумана я відмовився від наукового керівництва їх дисертацій, з огляду на деякі етичні нюанси. Так, під час виконання дисертаційних досліджень протягом трьох років денні аспіранти перебували на робочих місцях у Спецлабораторії-ЕПА у м. Запоріжжі, а у МВТУ ці аспіранти з'являлись десь один раз на рік для формального звітування про виконання річної частини аспірантського плану. На ці дисертації планувалися спочатку по два наукових керівника, один з «Машинки», а другий з МВТУ. Такий не зовсім звичний режим навчання в аспірантурі був вигідним обом сторонам. Рішення про відмову від наукового керівництва аспірантами було одностороннім, тільки з мого боку, МВТУ влаштовували обидва варіанта (з одним, або з двома науковими керівниками, на той час була норма про можливість двох наукових керівників однієї кандидатської дисертації).

Примітка 2.

З науковим керівництвом дисертації Адольфо Мендоса Плата була інша ситуація. Від керівництва його дисертацією я відмовився у переконанні, що мій учень, доцент В.Писанко, і сам зможе спробувати свої сили як науковий керівник. Час показав, що молодий науковець Василь Писанко чудово впорався з цією складною місією, а я став "дідусем" здобувача.

До речі, з захистом дисертації у Адольфо Мендоса Плата був прецедент, уже після захисту. Мені, як вченому секретарю Спеціалізованої ради, де він захищався, була повернута його справа ще з попереднього розгляду ВАКом України.

Справа у тому, що пошуковець закінчував ліцей у себе на батьківщині, у Болівії, його повне ім'я в атестаті про закінчення ліцею було записано у відповідності до місцевих традицій (ім'я мами – ім'я тата – його власне ім'я).

З яких міркувань ще під час мовної підготовки та навчання у ВНЗ України («Машинці», кафедра ЕПП) його повне ім'я було складене в іншому порядку (ім'я тата – ім'я мами – його власне ім'я). Сам Адольфо на такі дрібнички не звернув уваги.

Тому український диплом про вищу освіту, його публікації й усе таке інше, навіть український паспорт (повідома про проживання, громадянина України, який не може обирати і бути обраним), – геть усе було не його, а другої якоїсь особи. Тому і я, як вчений секретар Спеціалізованої ради, і він, як взагалі невідома особа, мали великий клопіт.

Повертаюсь до відкритих робіт Спецлабораторії-ЕПА.

До мене звернувся відомий японський вчений-електромеханік, голова Японської асоціації лінійного електропривода, професор Токійського і Ноганського університетів Г.Ямада (H.Jamada) і, з приводу його знайомства з моїми публікаціями щодо лінійного електропривода робота-укладальника

вогнетривкої цегли, висловив думку про високий науковий рівень моїх робіт та побажання особисто зі мною познайомитися, й, при можливості, взяти участь у проведенні експериментальних досліджень.

Я, відверто кажучи, спіймав себе на думці, що японський вчений моїм результатам не зовсім довіряє і бажає пересвідчитись у цих результатах.

Це було не так, при особистій нашій зустрічі він мені розповів, що має намір вивчити світовий рівень досліджень ЛЕД (лінійних електродвигунів), сам у них глибоко занурився, і, як наслідок, має намір опублікувати докладну оглядову статтю з цього приводу.

З цією метою він здійснює відвідування держав з високим рівнем досліджень у названій галузі, вже побував у США, Великобританії, Німеччині і Чехії, мав намір обов'язково відвідати Україну, а саме Київ (Академію Наук та КБ лінійних електродвигунів), проте мій робот-укладальник вніс деякі корегування до його намірів щодо України.

Я доповів проректорові з НР ЗМІ Б.Сперанському про намір японських вчених у галузі електропривода відвідати кафедру ЕПА і ознайомитися з науковими розробками, які здійснюються під моїм керівництвом, – та допомогти кафедрі ЕПА у прийомі японської делегації. Сперанський аж заіржав від такого мого, на його погляд, авантюризму, не побажав навіть говорити зі мною на цю тему (– Ха-ха-ха, до тебя японская делегация! От смеха можно обмочить штаны!).

Я пішов до ректора В.Попова, який мені відмовив у більш інтелігентній спосіб, знав про таке моє звернення, мабуть, від Б.Сперанського, який встиг підготувати ректора до відмови.

Пізніше, я проінформував ректора, що спонсора з організації прийому японської делегації я знайшов, офіційної зустрічі японців з колективом «Машинки» не буде, завдяки демаршу ректорату, правда, мою службову щодо дозволу спілкування науковців кафедри ЕПА на теренах ЗМІ з японською делегацією у суто наукових аспектах, мовчки підписав.

Я хотів нагадати ректорові В.Попову щодо ставлення Б.Сперанського як до мене, так і до японської делегації. А потім передумав, як відлуння ставлення його (Сперанського), зокрема, до студентів часів його деканства, яке ілюструвалося написом у чоловічому туалеті (головний корпус, 2-й поверх, північне крило). Відвідувачі цього туалету мали нагоду читати названий напис, який технічка витирала, але надпис мав цікаву особливість знову з'являтися, доки декан не поміняв посаду на проректора. Надпис за своєю суттю не вимагав рішучого заклику, він просто віддзеркалював вдачу майбутнього проректора: «ХОЧЕШ ОКОНЧИТЬ ИНСТИТУТ – УБЕЙ СПЕРАНСКОГО».

Якщо читачеві закортить відшукати свідка цієї наочної графіки, як історичної спадщини, можу запропонувати себе. Мужня стать кафедри ЕМА користувалася саме цим туалетом, який був розташований в епіцентрі дислокації кафедр ЕМА і ТЛВ (Технологія ливарного виробництва).

Я хотів прокоментувати ректорові демарш Б.Сперанського щодо мене і японців, нагадавши такий епізод, але утримався.

Повертаюся до зустрічі японської делегації.

Щодо спонсора. На щастя, світ не без добрих людей. Я звернувся до свого доброго знайомого і колеги по роботі з творчою молоддю, директора Запорізького центру НТТМ «Веда» Володимира Каліки, у майбутньому відомого мислителя і вченого, зі своєю проблемою. Розповів йому про делегацію японських вчених, про рушійні сили, що відряджають їх до Запоріжжя, про позицію ректора, проректора, запросив фінансової допомоги. Володимир залюбки погодився.

Погодився не тільки взяти участь, а й стати головною приймаючою стороною. Запевнив, що профінансує геть усе, і зустріч делегації, і утримання її, і культурну програму, і перекладача з японської (з японської делегації тільки Г.Ямада володів російською, причому практично вільно, як і декількома європейськими та східними мовами). І ще одне, наприкінці візиту японської делегації В.Каліка преміював мене матеріальним заохоченням у розмірі 3 000крб. Це була єдина, ні, точніше дві (перша і остання), премії за всю мою діяльність НА БЛАГО ТЕБЕ, МОЯ РІДНА «МАШИНКО».

В.Каліка допоміг не тільки фінансово, а й організаційно. До співробітників кафедри ЕПА він долучив і своїх співробітників, для підготовки і проведення зустрічі спонсорував участь у заходах моїх київських колег з Інституту електродинаміки.

Через Перший відділ, з дозволу ректора, за умов режиму поза меж Спецлабораторії-ЕПА, було офіційно виділено приміщення у цокольному поверсі (через поверх нижче розташування Спецлабораторії-ЕПА) під «тимчасову» філію ЕПА, де кафедра ЕПА зустрічалася із іноземцями, а Спецлабораторія-ЕПА проводила спільний експеримент з японцями.

До технічних засобів проведення експерименту, наявних у Спецлабораторії-ЕПА, були додані й японські, які вони прихопили з собою, це засоби спостереження, контролю й запису (професійна технічна відеокамера, різні давачі та чутливі елементи). На жаль, японці всі свої технічні засоби забрали з собою, нам нічого не дісталося.

Я думаю, ректорату, під тиском Б.Сперанського, не слід було ігнорувати візит японської делегації. Можна було б й організувати зустріч зі студентами або викладачами, якщо не «Машинки», так ЕТ-факультету.

Професор Ямада не тільки відомий вчений, який з повагою ставився до України, але й обдарована, високоосвічена людина, професор двох найвідоміших Університетів Японії, надзвичайно цікавий співрозмовник.

Ми з ним вечорами спілкувалися на вільні теми, говорили про історію (він – Японії, я – України), цікаво розповідав про японську писемність, про символіку ієрогліфів, зокрема, назва двох столиць Японії, минулої і теперішньої, це не просто переставлені місцями двох однакових ієрогліфи «Токіо» та «Кіо-то», там є ще й вплив географічних та історичних факторів.

До речі, говорив мені, що прізвище «Бондаренко» складається з двох красивих ієрогліфів, японці такі речі цінують.

Японська сторона надзвичайно уважно та скрупульозно ставилась до проведення експерименту. З нашою процедурою погодилась, але при проведенні експерименту все прискіпливо перевіряли, переставляли, переміряли.

Від нашого способу (як варіант) перевірки точності позиціювання пан Ямада був у захваті, сам використав, але продублював й своїми електронними засобами.

Наш високотехнологічний спосіб такої перевірки полягав у такому.

Навантажений електропривод програмно розганявся, а потім програмно гальмувався до зупинки та підпирався коробочкою з сірниками з боку напрямку руху.

Потім електропривод програмно повертався у вихідне положення.

За тією ж програмою розгін-гальмування повторювався.

Переліт електропривода легко визначався – коробочка сірників падала, недоліт – коробочка не падала, залишалась на місці установлення, недоліт перевірявся наявністю проміжку між коробочкою сірників та рухомою частиною електропривода, який вимірявся щупом.

Професор Ямада заспокоївся тільки після семиразового повтору успішної спроби розгону-гальмування.

До речі, у кутку приміщення були складені однакові штучні чавунні чушки (нам було надано на цокольному поверсі навчального корпусу № 5 приміщення металургів). Ці виливанці були однакової маси, що було зручно при змінюванні навантаження електропривода.

Ще під час проведення експерименту, зі ставлення пана Ямади до того, що відбувається, та його поведінки, я зрозумів, і без подальшої обробки отриманих експериментальних даних, експеримент нам вдався.

Через певний час по поверненню у Японію професора Г.Ямади, я отримав від нього науковий журнал японською мовою, увесь в ієрогліфах, знайшов статтю – одні ієрогліфи, а у дужках прізвища латиницею, у тому числі й прізвище «професор Бондаренко». Відшукав перекладача, що обслуговував японську делегацію, який мені коротко розтлумачив суть статті. Вона дійсно була присвячена розгляду світового стану лінійного електропривода – і фрагмент її, з моїм прізвищем, в якому йшлося про те, що японські розробки за деякими інтегральними характеристиками лінійного електропривода відстають від розробок професора Бондаренка з України.

Я знав, які інтегральні характеристики мав на увазі професор Ямада, про такі припущення він говорив мені після експериментальної перевірки моєї публікації про дослідження робота-укладальника вогнетривкої цегли.

Це відношення корисної потужності ЛЕД до маси його активних матеріалів (обмоток та магнітопроводу) і точність позиціювання крокових електродвигунів порівняно великої потужності.

І тут я допустив помилку, не витримав та побіг до проректора Б.Сперанського, і гонорово запропонував йому переглянути японський журнал, з приблизним перекладом.

Він похмуро подивився на мене: – Положите я посмотрю, сейчас я занят.

Мені слід було взяти й вийти з журналом, але я поклав журнал йому на стіл. На тому все й завершилося, журналу я більше не бачив, проректор бідкався, що не може його розшукати.

Я тут говорив багато нелицеприємного на адресу проректора Б.Сперанського, потім подумав, може все оте вилучити, можливо він людина нормальної вдачі, а решта – просто ненормовані витрати його посадових обов’язків.

Так, Б.Сперанський сам підтвердив мої сумніви. Пройшов певний час, Б.Сперанський вже на пенсії.

Йду я якось із університету, перейшов трамвайну колію, почав заглиблюватися у дитячий парк. Раптом вигук: – Валерій Іванович!

Повернувся, дивлюся, йде до мене Б.Сперанський: – Хорошо, что я Вас встретил. Мне давно хотелось Вам сказать, что часто был по отношению к Вам несправедлив. Прошу меня простить.

На відміну від інших, що намагалися мене кривдити, Б.Сперанському не бракувало сили волі визнати своє несправедливе ставлення до мене. Правда, трохи запізно.

Щодо перших проректорів «Машинки».

Усі вони – від А.Каморкіна до В.Прушківського – ставилися до мене порядно, за увесь період їх роботи на цій посаді, у переважній більшості, незалежно від ставлення до мене відповідних ректорів.

Правда, одного разу між мною та першим проректором А.Каморкіним стався далеко не ординарний випадок, який, на мій погляд, міг зіпсувати наші відносини, єдиний такий за десятиліття спілкування з ним.

Усі ректори, навіть П.Краснокутський, за винятком С.Бєлікова, не видавали накази без візи завідувача кафедри, до якого документ був дотичний. Каморкін – теж саме, коли готував проект наказу.

Доцент кафедри ЕПП В.Маєр довів конфлікт зі своїм зав. кафедри проф. С.Юхимчуком, як кажуть, «до не можу», і це саме так, а не навпаки, бо обох їх я знав як облуплених, і часто допомагав Маєру в його конфліктах з С.Юхимчуком, з останнім у мене були надміцні ділові та товариські відносини.

В.Маєр написав заяву на переведення доцентом на кафедру ЕПА. Я цю заяву не візував, не зважаючи на тиск А.Каморкіна, казав штатним співробітником НДЧ візьму, у нього є госпдоговір, доцентом він не буде. Каморкін продовжував тиснути.

Якось я зазирнув до кабінету А.Каморкіна, там поруч з ним сидів проректор В.Гонтаренко.

А.Каморкін гукнув мені: – Заходите (мабуть у надії, що я прийшов візувати заяву Маєра). – Я Вас слушаю.

Я відповів, що приніс колективну заяву від усіх співробітників кафедри ЕПА про звільнення, на знак протесту проти свавілля ректорату, який прагне нав'язати колективу кафедри ЕПА В.Маєра у доценти. Співробітники кафедри заяву підписалися у такому порядку: зав. кафедри В.Бондаренко, доц. І.Труфанов, доц. І.Андріяс, ас. Є.Васильєва, ст. викл. Г.Заруба, інженер О.Герасимчук, доц. І.Орловський, доц. В.Писанко, доц. С.Савченко, доц. В.Решетнік, доц. В.Савєров, препаратор Г.Кондратьєв, ас. В.Левикіна, доц. В.Шаповалов, ст. викл. Е.Кулинич.

Доцент-скандаліст В.Маєр нам не потрібен, колективну заяву держу у руках (оригінал її у мене до цього часу зберігся). Каморкін вскочив зі словами «Выгоню всех к чёртовой матери», хотів вирвати у мене заяву, але не дотягнувся, почав обходити Гонтаренка, я злякався і швиденько заховав заяву у внутрішню кишеню піджака.

Розлючений вкрай перший проректор почав нападати, намагаючись силоміць відібрати у мене документ, я його відштовхнув.

Він перший почав робити те, що казав Попандопало Гриціану Тавріческому: «Гришяа! Эта бандитская морда била меня по морде».

Я теж не стримався, й дав усього один раз у відповідь, бо В.Гонтаренко таки вліз меж нами і розборонив нас з криками: – Анатолий Никитич прекратите, ладно, он придурок, Вы ж первый проректор, прекратите оба!

Ми заспокоїлися, обом було ніяково. Потім ми порозумілися. В.Маєру нічого було робити, як переписати заяву з посади доцента на посаду старшого наукового співробітника НДЧ кафедри ЕПА. Пропрацював недовго, закінчився його госпдоговір, тримати його на своїх темах я відмовився, а пролонгувати свій договір він не зміг. Пішов нібито до докторантури у Маріуполь.

Але й за короткий час перебування на кафедрі ЕПА – став «завідувачем кафедри»: на кафедру ЕПА надійшов лист на ім'я завідувача кафедри ЕПА… доц. В.Маєра, мабуть, у відрядженні обмовився, що він не старший науковий співробітник, а завідувач кафедри ЕПА. Я показав йому конверта й запитав: – Що це таке? Він зовсім не розгубився, подивився на конверт і впевнено відповів: – Здесь какая-то ошибка. Треба ж таке зухвальство…

Повертаюся до зустрічі з пенсіонером Б.Сперанським побіля Театру ляльок. За декілька днів після зустрічі із Б.Сперанським сталася іще одна зустріч.

На тому ж самому місці, практично у той самий час (хіба це не диво?), я зустрівся ще з однією людиною, уже першим проректором, теж пенсіонером, теж ностальгувальним щодо моєї особи.

Мені назустріч йшов колишній перший проректор, пенсіонер А.Каморкін.

Він мене зупинив, привітався й сказав приблизно таке:

– Валерий Иванович, Вы уходите, а я иду специально к Вам, чтобы поговорить, но можно и здесь. Я сейчас на пенсии, пересматриваю свой жизненный путь, свою роботу, свои поступки. Хотя было всякое, но я благодарен судьбе, что мне пришлось работать со многими хорошими людьми, и в первую очередь с Вами, вот что я хотел Вам сказать.

Ми потисли знову один одному руки і розійшлись, мені було надзвичайно приємно це почути.

Ці зустрічі з А.Каморкіним і Б.Сперанським показала, що були ж у керівництві «Машинки» інтелігентні люди… До цього часу коридорами університету вештаються дехто з моїх кривдників. На жаль, у них немає інтелігентності, або її залишків, підійти до мене і сказати: – Я часто був до Вас несправедливий, вибачте мене за це.

Тепер про Українську асоціацію інженерів-електриків.

З 2000 року, протягом 16-ти років, я був Головою правління Запорізького обласного осередку Української асоціації інженерів-електриків, заступником у

мене був директор Зовнішньоторговельної фірми «ZTR» Хаджинов О.Л., виконавчим директором професор кафедри ЕПА І.Орловський.

Штаб-квартира розміщувалася на кафедрі ЕПА, навчальний корпус № 5, 2-й поверх, ауд. 526.

Копії титульного листа Положення Запорізького обласного осередку Української асоціації інженерів-електриків (стор. 213) та Свідоцтва про реєстрацію Запорізького обласного осередку Української асоціації інженерів-електриків (стор. 214) – надаються нижче. Поруч подане зображення печатки Запорізького осередка (ЗапОО) Асоціації, реальний діаметр якої 38 мм.

Після 16-ти років діяльності Української асоціації інженерів-електриків, при її реєстрації, структура Асоціації була геть зовсім поміняна, при цьому обласні осередки Асоціації взагалі були ліквідовані.

Напередодні цих подій, коли ще ніхто не знав про прийдешні пертурбації, що чекають Асоціацію, керівництво ЕТФ знову себе «блискуче» проявляє.

Телефонує мені Президент Української асоціації інженерів-електриків, професор В.Клепіков із запитанням:

– Валерий Иванович, Вы что отказываетесь от председательства Запорожского областного отделения Ассоциации Украины, и рекомендуете на своё место В.Метельского. Почему я об этом узнаю от других лиц.

Як виявилося, у В.Клепікова був завідувач кафедри ЕА професор П.Андрієнко з метою переказати, що у ЗНТУ є думка, щоб при перереєстрації Запорізького обласного осередку В.Клепіков зважив на цю думку, і рекомендував на цю посаду В.Метєльського.

Я завірив пана Клепікова, що про цю зухвалість я вперше чую. Клепіков порадив мені визначитися особисто й офіційно його проінформував. На завершення він заявив: – Я не хочу быть вмешанным у ваши факультетские интриги. Тоді для ЕТФ це була норма.

Я дивувався «легковажності» професора П.Андрієнка, який так нечемно поставився до професора В.Клепікова, вплутавши його у непорядну авантюру, запропоновану В.Метєльським і виконану П.Андрієнком, добре, що вона провалилася. Як тобі, «Машинко», інтриги твого найкращого факультету.

З п’яти осіб Правління осередку Української асоціації інженерів-електриків чотири були електроприводниками.

Як на мене, назва «Асоціація інженерів-електриків» не зовсім вдала, бо члени Асоціації повинні бути об’єднані спільними інтересами. Не можуть бути спільними інтереси у п’яти іпостасей існування тільки виробничої електрики (генерування, перетворення, розподіл, пересилання на далекі відстані та

споживання), яку обслуговують електроенергетики, електротехніки, електромеханіки, так само не можуть бути лікарі об’єднані спільними інтересами. Тут можуть об’єднані бути лікарі-стоматологи або лікарі-кардіохірурги. Не може, зокрема, асоціація лікарів-проктологів рекламувати зубні щітки, як немає асоціації мерів, а є, зокрема, асоціація мерів малих міст і таке інше.

“ЗАРЕЄСТРОВАНО”

Управлінням юстиції
в Запорізькій області

“27” липня 2000р.
Свідоцтво № 8218
Начальник управління
юстиції Г.М. Гармашов

“ПРИЙНЯТО”
Установчими зборами засновників

Протокол № 1
від 20 червня 2000р.

“ЗАТВЕРДЖЕНО”
Рішенням правління
Української асоціації
інженерів-електриків
Протокол № 4
від 20 вересня 2000р.

місце печатки

Українська асоціація інженерів –електриків №21683196 м. ХАРКІВ

Положення

Запорізького обласного осередку Української асоціації інженерів-електриків

УПРАВЛІННЯ ЮСТИЦІЇ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ
Пронумеровано, прошито та скріплено печаткою 8 (вісім) аркушів
«27» липня 2000 р.

Запоріжжя
2000 рік

Положення Запорізького обласного осередку (ЗОО)
Української асоціації інженерів-електриків

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКЕ ОБЛАСНЕ УПРАВЛІННЯ ЮСТИЦІЇ

СВІДОЦТВО

Титульна і остання сторінки Свідоцтва про реєстрацію
ЗОО Української асоціації інженерів-електриків

Основна мета діяльності

Задоволення та захист соціальних, економічних, творчих, вікових та інших спільних інтересів своїх членів та сприяння їх професійній та науковій діяльності.

Свідоцтво
про реєстрацію
об'єднання громадян
27 жовтня 2000 р.
19 р.
№ 279

Назва об'єднання **Запорізький обласний осередок Української асоціації інженерів-електриків**

Вид об'єднання місцевий осередок всеукраїнської громадської організації

Центральний статутний орган об'єднання Правління,
(повна назва, адреса)
69063 м.Запоріжжя, вул. Жуковського, 64, к.526

Територія, на яку поширюється діяльність об'єднання
Запорізька область

Начальник управління юстиції
В.о. начальника управління

Л.Х. Степаненко
(прізвище)

Друк. «Гарт». 1999 р. Зам. 508—200

Свідоцтво про реєстрацію
ЗОО Української асоціації інженерів-електриків

Я не даремно сказав, що Правління Запорізького осередку має чотири з п’яти членів – електроприводників.

Якщо звернути увагу на пункт 1.8 Положення Запорізькою обласного осередку Української асоціації інженерів-електриків, він говорить: осередок створюється і діє на основі добровільності, рівноправності його членів, самоврядування і законності, осередок ***вільний у виборі напрямів своєї діяльності***, у відповідності до цього пункту. Напрям нашого осередку – це електроурухомлення (електропривод).

Вибір напряму діяльності нашого осередку був щільно пов'язаний із функціонуванням Міжнародної кримської щорічної науково-технічної конференції з проблем автоматизованого електропривода, членом оргкомітету якої я був протягом двох десятиліть і, разом із представником Одеської політехніки, представляли на цій конференції південь України, доки РФ не окупувала Український Крим.

Саме ці зв’язки, ефективна діяльність Спецлабораторії-ЕПА та трудове завзяття колективу кафедри ЕПА, дозволили їй вийти на передові позиції в університеті з надання освітньо-наукових послуг.

Це лідерство ґрунтувалося на:

– зростанні (кількісно і якісно) наукових публікацій кафедри ЕПА, у тому числі й у фахових виданнях;

– активізації діяльності кафедри ЕПА щодо представництва у робочих органах та у виступах з науковими доповідями на фахових науково-технічних конференціях, у тому числі й міжнародних;

– активізації діяльності фахового технічного журналу ЕТФ «Електротехніка та електроенергетика» (головні редактори у різні часи: д.т.н. проф. кафедри ЕПА Є.Потапенко, д.т.н. проф. кафедри ЕПА О.Волков, д.т.н. проф. кафедри ЕПА І.Орловський);

– зростанні на кафедрі ЕПА спеціалістів вищої кваліфікації.

Я десятиліттями очолював фахову предметну комісію ЕТФ з вступних випробувань до аспірантури факультету, як завідувач єдиної на ЕТФ кафедри, кафедри ЕПА, що мала аспірантуру на постійній основі, без жодної скарги вступників або їх передбачуваних керівників, увесь цей час був відповідальним за науку ЕТ-факультету (мабуть, з тих міркувань, що декан В.Метєльський як науковець був ніякий).

Працював вченим секретарем Спеціалізованої ради із захисту кандидатських дисертацій за спеціальністю 05.09.10 - Електротермічні процеси та установки, організованої талановитим вченим, зав. кафедрою ЕПП, д.т.н., проф., проректором С.Юхимчуком.

Коли С.Юхимчука «вижили» (В.Метєльський та П.Краснокутський) з університету, головою Спеціалізованої ради став ректор П.Краснокутський.

Цей Голова ради всю роботу її довірив вченому секретарю. Останній повинен був з ним спілкуватися з питань роботи Ради тільки за 15 хвилин до захисту. Я з'являвся у кабінеті П.Краснокутського з повним сценарієм ведення ним процесу захисту, і протягом 15 хвилин коментував написане.

Я робив це з ентузіазмом, у надії, що ректор вже з наступного захисту зорієнтується і буде самостійно виконувати обов'язки головуючого, але П.Краснокутський наказав й на наступний захист підготувати сценарій і за 15 хвилин до захисту з'явитися у нього у кабінеті.

Мені це не сподобалося, я категорично відмовився від такого окозамилювання. Тоді він мене звільнив, поставив вченим секретарем лояльного С.Яримбаша. У такому науковому тандемі Рада швидко занепала, й у невдовзі розвалилася без жодного проведеного захисту.

Так, декан В.Метєльський і ректор П.Краснокутський спочатку брутально вигнали з «Машинки» д.т.н. С.Юхимчука, а потім викорчували і першу Спеціалізовану раду із захисту кандидатських дисертацій на ЕТФ. Другу Спеціалізовану раду при ЕТФ теж викорчував з корінням декан В.Метєльський, тільки вже при сприянні наступного ректора С.Бєлікова, але про це пізніше.

При цьому кафедра ЕПА не тільки зберігала передові позиції на ЕТ-факультеті, а і нарощувала темпи, особливо у напрямі наукових досліджень.

Зростає число співробітників кафедри, що активно і результативно здійснюють дисертаційні дослідження, зростає кількість аспірантів кафедри та керівників аспірантури. Суттєво зростає студентська наука. Наші студенти – визнані лідерами на ЕТФ за результатами наукових змагань студентів на різних рівнях (університету, регіону, України).

Зростає кількість та рівень наукових публікацій кафедри, рівень і кількість різних наукових форумів, де співробітники кафедри виступають з апробацією своїх робіт.

У 2007 році кафедра ЕПА стала рекордсменкою – встановила рекорд університету, опублікувавши протягом одного року 94 наукові публікації, близько 90 з яких у фахових виданнях (це понад шість фахових наукових публікацій на одного науковця кафедри).

Мені надовго запам'ятався цей рік неймовірною кількістю проведених наукових семінарів, кошмаром войовничих атак на ректорат й на різні підрозділи та служби університету з приводу оформлення відряджень науковців кафедри на різні науково-технічні конференції та інші апробації з висвітлення отриманих результатів. А скільки мені та співробітникам кафедри, авторам публікацій, прийшлося прикласти зусиль, оббиваючи пороги структурних

підрозділів, щоб оформити купу різних документів про розгляд статей та рекомендацій щодо їх опублікування.

Об'єктивні умови активної видавничої діяльності кафедри ЕПА саме у 2007 рік пояснювалося таким:

– докторант, доцент кафедри ЕПА І.Орловський виходить на останній етап перебування у докторантурі кафедри ЕПА, завершує докторське дисертаційне дослідження, суттєво активізує видавницьку діяльність;

– щойно захистив докторську дисертацію доцент кафедри ЕПА В.Зіновкін, активно і за інерцією виходять у світ подані з цього приводу його статті до друку;

– на кафедрі ЕПА у цей час навчались 12 аспірантів, керівники аспірантів, особливо доктори наук, професори кафедри ЕПА Є.Потапенко і О.Волков, прикрашені (обвішані) аспірантами як оздоблені новорічні ялинки.

У декого, зокрема, керівництва ЕТФ або наукового департаменту «Машинки», не відсохнули б руки, якщо б взяти ручку й написати службову ректорові з проханням хоч мінімально, хоч морально заохотити науковців кафедри ЕПА за їх феноменальний результат 2007 року, можливо на пропозиції проректора з НР ректор С.Бєліков не звернув би уваги, а декана ЕТФ ректор С.Бєліков обов'язково б послухався (це в університеті всі знали).

Я, як завідувач кафедри ЕПА, все сказане вище доповів ректорові С.Бєлікову (який зумисно мене не дослухався, це теж в університеті всі знали), той взяв мою інформацію до уваги (зробив вигляд, що взяв), і, як і ректорат, природно, і пальцем не поворухнув.

А що можна було ще чекати від ректора С.Бєлікова кафедрі ЕПА із завідувачем, опозиційним до діяльності декана ЕТФ В.Метєльського.

За час мого керівництва кафедрою підготовка і захист дисертацій був поставлений на конвеєр: захищено 26 дисертацій (1 магістерська, 21 кандидатські та 4 докторських) співробітниками кафедри ЕПА, її аспірантами та її докторантами.

Можливо, «Машинка» має кафедри, показники яких перевищують такі кафедри ЕПА, не знаю, проте за час керування кафедрою однієї й тієї ж особи (В.Бондаренко) – це рекорд за всю історію «Машинки».

Можливо, хтось подумає, що я цим пишаюсь, можливо. Але тут я це сказав не для цього, а для контрасту – за цей же час, що я керував кафедрою ЕПА, протягом 4-х десятиліть на кафедрі електричних машин і кафедрі електричних апаратів, за ці ж 40 років, 25 років з яких ці кафедри були улюбленцями ректора С.Бєлікова (якими він пишався, розхвалював на всі боки, та заохочував морально і матеріально), штатними співробітниками цих кафедр не захищено жодної дисертації будь-якого рівня (кафедра ЕМ) й одна

кандидатська дисертація (кафедра ЕА, Л.Жорняк). Це я заявляю громкоголосно, до цього я ще повернусь у подальшому.

На кафедрі ЕПА названий конвеєр із захисту дисертацій інколи уповільнювався, інколи пришвидшувався, але працював без збоїв, практично усі сорок років мого керівництва кафедрою.

Конвеєр працював у двох варіантах: через власні докторантуру і аспірантуру та через інститут пошуковців-співробітників кафедри ЕПА, яким створював усі умови для якісного проведення дисертаційних досліджень та успішного захисту у будь-яких фахових радах країни.

І. Захист докторських дисертацій.

1. В.Зіновкін, доцент кафедри ЕПА.
2. Є.Потапенко-старший, доцент кафедри ЕПА.
3. І.Труфанов, доцент кафедри ЕПА.
4. І.Орловський, доцент кафедри ЕПА, докторант кафедри ЕПА.

ІІ. Захист кандидатських дисертацій (власне по кафедрі ЕПА, так і по кафедральній Спецлаборії-ЕПА)**.**

1. Адольфо Мендоса Плата, аспірант кафедри ЕПА.
2. Є.Азаренков, провідний науковий співробітник НДЧ кафедри ЕПА.
3. М.Антонов, аспірант кафедри ЕПА.
4. С.Арсеньєва, ст. викладач кафедри ЕПА.
5. В.Бічай, аспірант кафедри ЕПА.
6. В.Волков, аспірант кафедри ЕПА.
7. С.Галько, аспірант кафедри ЕПА.
8. В.Гапонов, ст. викладач кафедри ЕПА.
9. О.Герасимчук, інженер НДЧ кафедри ЕПА, аспірант МВТУ.
10. Є.Душинова, аспірант кафедри ЕПА.
11. А.Казурова, аспірант кафедри ЕПА.
12. С.Кондратьєв, інженер НДЧ кафедри ЕПА, аспірант МВТУ.
13. І.Косенко, аспірант кафедри ЕПА.
14. Е.Кулинич, ст. викладач кафедри ЕПА, аспірант кафедри ЕПА.
15. А.Лохмутов, зав. лабораторією каф. ЕПА.
16. О.Назарова, ст. викладач кафедри ЕПА, аспірант кафедри ЕПА.
17. В.Осадчий, ст. викладач кафедри ЕПА, аспірант кафедри ЕПА.
18. А.Пирожок, ст. викладач кафедри ЕПА, аспірант кафедри ЕПА.
19. В.Писанко, ст. викладач кафедри ЕПА, аспірант МВТУ.
20. Є.Потапенко-молодший, аспірант кафедри ЕПА.
21. О.Соломаха, аспірант кафедри ЕПА.

III. Захист магістерських дисертацій.

1. Є.Азаренков, провідний науковий співробітник НДЧ кафедри ЕПА, аспірант МВТУ.

Наукове керівництво кандидатськими дисертаціями здійснювали науковці кафедри ЕПА, або через аспірантуру кафедри ЕПА, або її пошуковцями. Науковими керівниками були чотири д.т.н. із п'яти штатних д.т.н. кафедри ЕПА та два к.т.н. (у дужках названі прізвища здобувачів наукового ступеню, в авторефератах яких не було керівників з названого нижче списку, я вважаю, за різних неповажних причин), дивись таблицю наведену нижче.

Наукове керівництво кандидатськими дисертаціями.

Науковий керівник	Посада	Прізвища здобувачів
1. В.Бондаренко	Зав. каф. ЕПА	В.Осадчий, О.Назарова, О.Соломаха (О.Герасимчук, С.Кондратьєв)
2. О.Волков	Проф. каф. ЕПА	М.Антонов, І Косенко(В.Волков)
3. В.Зіновкін	Проф. каф. ЕПА	Е.Кулинич
4. В.Писанко	Доцент каф.ЕПА	Адольфо Мендоса Плата
5. Є.Потапенко-старший	Проф. каф. ЕПА	А.Казурова, Є.Душинова, В.Бічай (Є.Потапенко-молодший)
6. І.Труфанов	Проф. каф. ЕПА	Ю.Крисан, А.Пирожок, С.Галько

На базі кафедри ЕПА була створена Спеціалізована рада К1 17.052.02, за спеціальністю 05.09.03 - Електротехнічні системи та комплекси, друга на ЕТФ. У складі цієї ради було п'ять д.т.н. професорів, штатних співробітників кафедри ЕПА (чотири з яких І.Труфанов. В.Зіновкін, О.Волков, І.Орловський, за прямою спеціальністю і Є.Потапенко – за спорідненою). Головою ради був професор кафедри ЕПА І.Труфанов, вчений секретар ради, завідувач кафедри ЕПА В.Бондаренко.

Потужний склад ради, підсилений запрошеними відомими в Україні науковцями з Києва, Дніпра та Каменського, з якими кафедра ЕПА мала і має тривалі творчі та дружні зв'язки, член-кор. НАНУ, д.т.н., професор О.Бешта, д.т.н., професор О.Садовий та інші. Нам би працювати і працювати, все для цього добре складалося. А нас ВАК України розігнав ганебним закриттям потужної й перспективної Спеціалізованої ради.

Усе розпочалося з невдалої спроби Голови вченої ради ЗНТУ, ректора університету С.Бєлікова провести через Вчену раду університету подання на присвоєння декану ЕТФ В.Метєльському вченого звання професора (без

наукового ступеня доктора наук, без жодного підготовленого кандидата наук, без внеску у науку, як виняток з винятку). Такого винятку з винятку не буває, таке буває при значних заслугах претендента перед Україною, сказав міністр – з приводу організованого самим В.Метєльським щодо своєї особи персонального звернення до міністра. В.Метєльський, використовуючи різні канали (два з яких мені достеменно відомі в усіх подробицях) дістався аж до міністра Міносвіти.

Залишилося йому тільки видобувати кандидатів наук, і не з нуля, а тих пошуковців, у яких завершується дисертаційне дослідження, під керівництвом інших науковців. У нас на кафедрі ЕПА таких було три: Ю.Пачколін, заступник директора ЗЕТК (науковий керівник, д.т.н., проф. кафедри ЕПА І.Труфанов), А.Лохматов, зав. лабораторії кафедри ЕПА і аспірант кафедри ЕПА В.Волков (науковий керівник д.т.н., проф. кафедри ЕПА О.Волков).

Каменем спотикання стало якраз дисертаційне дослідження Ю.Пачколіна, присвячене дослідженню процесів індукційного підігрівання та перемішування розтопленої сталі та інші процеси у ДСП (дугова сталеплавильна піч), та ще й було вибрано надпотужну піч електрометалургійного підприємства ДСС (Дніпроспецсталь).

Навіть для непрямого спеціаліста з магнітної гідродинаміки, думка про ефективне підігрівання та перемішування розтопленої сталі у потужній ДСП з зовнішнім індуктором, з врахуванням опору його магнітному потоку тільки товстелезного шару (обичайка плюс вогнетривке футерування), є фантастикою.

Подане на семінар дослідження названих вище процесів, та ще й надпотужні ДСП, ще до «керування» В.Метєльського, за часів керівництва дисертаційною роботою проф. І.Труфанова, мало суттєві прорахунки щодо розгляду електродинамічних, термодинамічних та особливо магнітогідродинамічних процесів, що реально відбувалися.

Як на мене, вченого секретаря Ради, це був просто насміх над електродинамікою, магнітною гідродинамікою та термодинамікою. Образно кажучи, ці три дами дуже суворі, насміхатися над собою не дозволять. Про зауваження у робочому порядку не може бути й мови. Роботу слід відкликати та докорінно переробляти.

І.Труфанов з моїми зауваженнями погодився, правда, ще до того, як В.Метєльський підняв над головою у нього дамоклів меч.

Перебираючи на себе формальне керівництво дисертаційною роботою Ю.Пачколіна, декан В.Метєльський, в якого била нетерплячка, на такі «дрібнички», як названі вище, не звертав жодної уваги (я теж не звертаю жодної уваги на такі «дрібнички», як чи є вода на Марсі, чи її там немає, бо я цього не знаю). Він доволі легко схилив реального керівника, проф. І.Труфанова, поступитися принципами вченого (менш реальний варіант

неусвідомлення глибини названих вище фізичних процесів), який вдався до подоби проведення докорінних змін. Був замінений об'єкт дослідження, потужна піч ДСС на піч Мотор Січі меншої потужності, без перегляду самих процесів. Знехтуючи моїми зауваженнями, І.Труфанов, як Голова Ради, прийняв роботу до захисту.

У такий же спосіб як В.Метєльський, керівництво університету легко переконало адміністративно підпорядкованих їм членів Ради.

Новий керівник, у науковому плані, нічого цього не знав, от і вляпався у халепу. А от проф. І.Труфанову слід було б не забувати, що легкий флірт з названими вище дамами, навіть з дозволу декана, не проходить. Я це говорю, як добре знайомий, по меншій мірі, з першими двома з цих дам.

Я, як вчений секретар Ради, виходячи зі своїх повноважень і переконань, виступив рішуче проти. Рада у догоду деканові до моїх обґрунтованих заперечень не дослухалась.

Я провів опитування колег, членів Спеціалізованої ради.

Проф. В.Зіновкін (перший опонент): – Я знаю, работа плохая, но мне выкрутили руки.

Формальний керівник, В.Метєльський: – Проф. О.Волков сказал, что работа хорошая, ты просто сводишь личные счеты, я этого так не оставлю.

Член ради проф. О.Волков мав на одну і ту ж роботу принципово різні думки: перша (В.Бондаренку) – Работа очень плохая; друга (В.Метєльському) – Работа очень хорошая.

Еклектику своїх думок проф. О.Волков обґрунтував: – Валерий Иванович, Метельский тот человек, которому надо говорить только то, что он хочет услышать, иначе наживёшь себе смертельного врага. Нічого собі, принциповість та світогляд професора.

Голова ради проф. І.Труфанов: – Я пошел на поводу у Метельского, меня Метельский убедил, что Ваши замечания несущественны, ВАК работу утвердит (як може неприторенний у науковому плані, не спеціаліст, переконати адміністративно підпорядкованого йому і ректору С.Бєлікову спеціаліста, доктора наук, не питання).

Я не знав, і не хотів знати, які аргументи взяли на озброєння ректор, декан й їх посіпаки, щодо членів ради, щоб уможливити захист цієї дисертації.

Мені залишилася моя єдина зброя – не підписувати автореферат.

Я задля обґрунтування того, що йду не в ногу з радою, написав три чисто наукових зауваження до дисертаційної роботи, з реквізитами свого підпису і дати, і роздав їх пошуковцю Ю.Пачколіну, номінальному керівнику (Голові ради) І.Труфанову, проректорові з НР Ю.Внукову – й кожному з них зауважив, що, на моє глибоке переконання, якщо дисертація дійде до ВАК України, вона

буде не затверджена, у меншій мірі, саме з-за суті цих зауважень (так це і сталося).

Щоб примусити мене підписати автореферат, моя особа зазнала торпедування, на тлі громкоголосних заяв В.Метєльського про рівень моєї деградації, рушійною силою якої є помста.

Калібр торпед збільшувався й закінчився проректором з НР (не скільки через свої посадові обов'язки, стільки за наполяганням ректора С.Бєлікова).

З проректором з НР Ю.Внуковим були зустрічі у двох аспектах.

Перший. Пресинг (щодо мене). По усьому полю, але не брутальний, у вигляді різновекторних погроз. Завершилось нічим.

Другий. Пресинг прихований (щодо мого візаві). Ю.Внуков заявляв мені, що повністю поділяє мою позицію щодо Метєльського взагалі, та його так званого автореферату, зокрема. Але не може і не хоче, особливо наразі, йти на конфлікт з ректором, який наполягає на підписанні вченим секретарем Ради В.Бондаренком автореферату Метєльського, це його (Внукова) парафія.

Я котрий раз заперечив Внукову: – Мій підпис на авторефераті – це хрест на Спеціалізованій раді, це ж очевидно.

І тут Внуков висуває новий аргумент: – А вот этого и не будет! Метельский заверил ректора С.Беликова, что «там всё схвачено».

І навіть тут 3К-технологія! Невже щупальця примтандему дотягнулися вже й до експертної ради. Це мене витверезило. Знову я б'ю лобом кам'яну стіну.

Я підписав автореферат, зумисно підписуючи Спеціалізованій раді смертний вирок, така Рада факультету не потрібна, потрібна вона В.Метєльському і С.Бєлікову, А ПЕРЕД ТОБОЮ, «МАШИНКО», НЕ ВИБАЧАЮСЬ, НАВПАКИ, ЗАСУДЖУЮ, З ПОБАЖАННЯМИ ШВИДЧЕ ОТЯМИТИСЯ.

І ще одне.

Я симпатизував Юрію Миколайовичу Внукову. Він інтелігентна людина, він чесно висловлював свою думку щодо ставлення до В.Метєльського, у приватній розмові, але не тільки у приватних розмовах мав його підтримку.

Я десятиліттями очолював предметну комісію за фахом на вступних випробуваннях до аспірантури ЕТ-факультету, й не було жодного прецеденту не тільки прояву елементів корупції, але й більш-менш конфліктної ситуації.

В.Метєльський десятиліттями намагався мене звідти виколупати, щоб запровадити у процес вступу до аспірантури 3К-технологію, й запросто це зробив би, якщо б не Ю.Внуков.

Ю.Внуков десятиліттями «стояв на смерть», щоб я головував у предметній комісії, В.Метєльському не допомогли ні канючення, ні погрози.

І дійсно, тільки вилупився проректор з НР В.Наумик, він тут же випер мене звідти – без пояснень, за безпосередньою вказівкою завідувача кафедри ЕМ д.т.н. Д.Яримбаша, мовчки, навіть не ознайомивши мене з наказом, за участю завідувача кафедри ЕА д.т.н. П.Андрієнка, за сприянням проректора С.Яримбаша, пропустивши це, для форми, через ректора С.Бєлікова.

Експертна рада ВАК з енергетики та електротехніки відхилила дисертаційну роботу Ю.Пачколіна фактично одноголосно (утримався лише один член Ради, представник Львівської політехніки Орест Лозинський). Наша кафедра ЕПА з кафедрою О.Лозинського добрі знайомі, у нас давні дружні стосунки, О.Лозинський взяв на себе труд допомогти Пачколіну і Труфанову, останній, за моєю протекцією, захищав у Львові докторську дисертацію.

У Бюлетені ВАК було названо три суто наукових зауваження, які за суттю повністю співпадали з моїми письмовими зауваженнями, які я перед захистом дисертації Ю.Пачколіна вручив зацікавленим особам.

Зауваження Експертної ради ВАК були не тільки мотивацією відхилення дисертаційної роботи Ю.Пачколіна, а й підставою **ганебного закриття ВАКом України нашої Спеціалізованої ради**.

Ця інформація була опублікована у Бюлетені ВАК України з букетом доган: голові Ради І.Труфанов, вченому секретарю Ради В.Бондаренку, першому опонентові В.Зіновкіну, «керівнику» роботи В.Метєльському – всім, кому я перед захистом у письмовому вигляді вручав практично такі ж зауваження (за винятком В.Метєльського – марна витрата паперу).

Прецедент ганебного для факультету й університету закриття ВАК України Спеціалізованої ради ЕТ-факультету, який зовні виглядав як проявлений Радою непрофесіоналізм, ліг брудною плямою, у першу чергу, на репутацію кафедри ЕПА. Три з чотирьох співробітників, що отримали догану, саме з неї (голова Ради І.Труфанов, вчений секретар Ради В.Бондаренко і перший опонент, член Ради В.Зіновкін), репутація яких, як показали подальші події, зовсім не турбувала керівництво університету, воно переймалося набагато важливішою проблемою, відмазати четвертого співробітника ЗНТУ, що отримав догану, та при цьому ще й вляпався по самі вуха.

Цей четвертий співробітник – «науковий керівник» дисертації, головний протеже ректора С.Бєлікова, декан ЕТФ В.Метєльський, якого била нетерплячка будь-що отримати найближчим часом трьох захищених пошуковців під його «науковим керівництвом».

Протягом місяця по ганебному закриттю Спеціалізованої вченої ради, я марно оббивав пороги кабінетів керівництва університету, писав керівництву службові (точніше, в нікуди), вимагаючи відповідну реакцію адміністрації ЗНТУ (розгляд, визначення і покарання винуватців), – повна мовчанка.

Мовчав ректор, мовчали його посіпаки. Мовчала і ти, «Машинко».

Мовчав й декан В.Метєльський, всупереч своїм гонору і пихатості (він завжди, у випадках критики або зауважень на свою адресу, намагався «стулити пельку» своєму опонентові), Не мовчав лише проректор з НР (бо це його парафія, як казав ректор), обмежуючись лише обіцянками.

І що обурливо, цій ганебній події легко було б запобігти – якщо б Голові ради (дійсному науковому керівникові роботи І.Труфанову) достатньо було би волі (професіоналізму мабуть вистачило би) дослухався до моїх (як вченого секретаря) зауважень, не бігти слухняно за деканом на короткому поводку, а приборкати його нетерплячку, ненадовго відтермінувати захист для усунення серйозних зауважень. Зрадив науку, кафедру ЕПА і мене особисто.

Навмисне замовчування ректором і його командою непристойної поведінки однієї особи, що спровокувала таку ганебну подію, яка заплямувала у багно не тільки науковців університету, а й відомих вчених Києва, Дніпра і Кам'янського (Дніпродзержинська), демонструє «ґречність і мораль» ректорату та його посіпак.

І це заради потурання дріб'язковим особистим амбіціям не найважливішої особи в університеті (В.Метєльського) – ставити під загрозу авторитет кафедри ЕПА, ЕТ-факультету, Спеціалізованої ради ЕТФ, колективу провідного технічного ЗВО регіону, і ТВІЙ АВТОРИТЕТ, «МАШИНКО».

І це замовчування такого відомого на всю Україну безчестя є для нас нормою. Благаю тебе, «Машинко», отямся!

Задля унеможливлення рецидиву є відома схема: ганебна подія, розібратися у ситуації, по якій треба провести розслідування, знайти винуватців, притягнути до відповідальності, оприлюднити.

До речі, мовчав декан В.Метєльський не довго, буквально через місяць після не менш ганебного відмазування його ректором С.Бєліковим від подій, пов'язаних з закриттям Ради, В.Метєльський знову взявся за старе – і на мою голову знову посипалися пляшки.

Щодо пляшок.

У постскриптумі до службової проректорові з НР Ю.Внукову від 21.05.2012 р., щодо поведінки декана ЕТФ В.Метєльського після безпрецедентного закриття Спеціалізованої ради К1 17.052.02 ЕТ-факультету, я написав:

P.S.

У кінофільмі "Мабуть боги з глузду з'їхали" маленьке плем'я бушменів раз від разу повертали скляну пляшку (яка приносила їм багато лиха) богам, підкидуючи її догори. Боги пляшку не приймали і вона знову й знову падала неборакам на голову...

Так і я у черговий раз кидаю пляшку, яка принесла мені багато лиха. Наразі вона якраз летить до богів. Юрію Миколайовичу, як Ви гадаєте, заберуть боги мою пляшку, чи вона котрий раз упаде мені на голову?

І тільки вождь бушменів, маленький і наївний, але сильний духом, не скорився, не убоявся богів й, долаючи всілякі перешкоди, пішов відшукувати край землі. Знайшов той край і позбувся пляшки.

Можливо й мені, як тому мужньому бушменові, не убоятись богів, теж набратись мужності, й, долаючи всілякі перешкоди, відшукати край землі та позбутися тієї окаянної пляшки. А чи знайду я той край...

Шановний читачу, у цьому постскриптуму у мене пізніше був й пост-постскриптум.

P.P.S.

Пройшли роки, я того «краю землі» так і не зміг знайти, нічого не змінилося, а окаянні пляшки як сипалися, так і сиплються на мою голову. Так буде і надалі, ДОКИ ТИ, «МАШИНКО», НЕ ОТЯМИШСЯ – мабуть мені треба братися за перо.

А тепер щодо наукової роботи студентів, як суттєвий фактор підвищення якості підготовки спеціалістів, який кафедра ЕПА взяла на озброєння, на відміну від інших випускових кафедр ЕТФ, ще багато років тому.

У цьому плані кафедра ЕПА зважала на два надзвичайно важливих чинника, на які решта випускових кафедр ЕТ-факультету не звертала належної уваги, або взагалі нехтувала ними.

Перший чинник.

Реальне дипломування (в основному, випускові кваліфікаційні роботи магістрів), спрямоване **на розробку нових, або на модернізацію чи усучаснення існуючих науково-дослідних стендів своєї кафедри**. Неодмінною, обов'язковою умовою є реальна тематика дипломування. Як правило, дослідження розпочинається з бакалаврату, а завершується у магістратурі (розробка, дослідження, налагодження НД-стендів, з обов'язковим впровадженням у науку).

Укорочений їх перелік.

1. Розробка лабораторного стенда комп'ютерного керування кроковим двигуном від SCADA-системи TRACE MODE.

2. Розробка апаратно-комп'ютерного лабораторного стенда з дослідження автоматизованої системи дозування рідких і сипучих компонентів.

3. Розробка лабораторного стенда дистанційного контролю параметрів комплектного електропривода LENZE.

4. Розробка автоматизованої системи підтримування заданого рівня рідини лабораторного гідродинамічного стенда.

5. Розробка і дослідження електропривода постійного струму для установлення його на лабораторний стенд змінної двомасової структури.

6. Розробка лабораторного стенда з дослідження системи керування металорізальних верстатів з використанням давача швидкості.

7. Розробка лабораторного стенда вантажопіднімального механізму з використанням SCADA-системи.

8. Розробка віртуального пульта електропривода гідродинамічного стенда (система керування і система вимірювання, контролю та індикації).

9. Розробка лабораторного стенда двохкоординатного позиціонування з мікропроцесорним керуванням.

10. Усучаснення методики очікування параметрів при дослідженні векторного керування електропривода на базі асинхронного двигуна тощо.

Другий чинник.

Кафедра вважає, що одним із дієвих засобів підвищення якості підготовки студентів є залучення їх до наукових досліджень, **добровільної участі у наукових змаганнях студентів вищого і найвищого рівнів**.

До речі, у період *до* початку дії нового Закону про вищу освіту, коли за цю діяльність не надавали рейтингових балів, кафедра ЕПА була практично єдиною на ЕТФ, що мала студентів-переможців наукових змагань вищого й найвищого рівнів, інші кафедри ЕТФ взагалі не брали участь у таких змаганнях.

Про це свідчить багаторічний результативний досвід кафедри ЕПА поєднання студентської науки з навчанням, починаючи з третього семестру. Це сприяє й якості підготовки студента, й при подальшому працевлаштуванні.

Такий вид діяльності не тільки підвищує фахову підготовку, він поліпшує науковий хист, допомагає пов’язати загальні знання з конкретними науковими здобутками. Крім того, студент набуває навички відбирати, систематизувати та оброблювати технічну інформацію, вміння використовувати причинно-наслідкові зв’язки між процесами, що відбуваються, під час вирішування конкретної задачі, набиває руку з виконання і оформлення наукової роботи.

Студент здобуває досвід самостійної роботи та публічних виступів, осмислює суть поставлених запитань та належних відповідей на них. Проходить належний тренінг достойної підготовки до дипломного проектування.

Для НПП кафедри ЕПА – це була мотивація добровільно брати на себе обов’язки керування студентами, піднімати рівень конкурентної участі, у тому числі й між викладачами за здібного студента, при цьому підвищувати й свій власний професійний рівень.

Це зовсім не те, що деінде практикується – писати за студента його конкурсну роботу.

Виконання студентом конкурсної роботи – це не тільки зростання рівня знань студента, це свідчення якості роботи власне керівника, його самозатвердження, що вкрай потрібно молодим викладачам.

Без пишномовності скажу, що більшість наших викладачів, за покликанням душі і серця, а не тільки за службовою необхідністю, поза розкладом, у свій вільний час, разом зі своїми підопічними, молодими науковцями, по суботам, а інколи і по неділям, у лабораторіях кафедри ЕПА, на стендах, за комп'ютером у комп'ютерному класі або у Комп'ютерній лабораторії промислової автоматизації «ЗНТУ-SIEMENS» кафедри ЕПА, без зайвої реклами, займаються потрібною для себе і для кафедри справою.

Щоб не бути голослівним у розкритті цієї теми, на нетривалий час, зроблю такий відступ.

У 2016 році кафедра ЕПА змонтувала коридорні наочні стенди (по всій довжіні коридору 2-го поверху, 5-го навчального корпусу, від вікна одного торця довгого коридора – до другого). Стенди виконані привабливо, майже професійно (у штаті кафедри було два співробітника з професійною освітою, один журналіст, О.Антонова, другий фотокореспондент, В.Бондаренко), несли на собі інформацію про навчання, методичні розробки, наукову роботу, становлення і розвиток кафедри ЕПА, історію рідного Запоріжжя під девізом «Хортиця єднає Україну», спорт, дозвілля, відпочинок, далекі й близькі мандри тощо.

У плані підготовки об'єктивного кількісного матеріалу щодо наукових змагань студентів-електроприводників я запросив університетський Відділ наукової роботи студентів надати офіційну довідку про результати названої діяльності студентів ЕТ-факультету за п'ять останніх років. Отримана інформація вразила навіть мене (я вважав себе докою, як багаторічний відповідальний за наукову роботу на ЕТФ, у наукових справах ЕТФ).

У довідці йшлося, що за п'ять років, (2011-2014 рр.) кафедри ЕТ-факультету у студентських наукових змаганням вищого і найвищого рівнів отримали 34 дипломи всіх трьох ступенів, з них окремо по кафедрам:

– кафедра ЕПП – один диплом III-го ступеня;

– кафедра ЕПА – 33 диплома (13 – I ступеня, 12 – II ступеня і 8 – III ступеня).

Хто займався цією роботою не халтурно, добре знає, що щоб досягти такі результати студентам і викладачам треба було добряче прикласти зусиль і безкоштовної праці (у сенсі матеріальної компенсації) у підготовці і результативній участі у наукових змаганнях вищого і найвищого рівнів.

Тривалий час кваліфіковано й сумлінно виконували цю роботу доценти В.Осадчий та О.Назарова, відповідно.

На стор. 229 я в оточенні штатних докторів наук, професорів кафедри ЕПА (верхнє фото, передній план) та в оточенні к.т.н., доцентів кафедри ЕПА, керівників студентських наукових робіт (нижнє фото, передній план), на задньому плані студенти, аспіранти та НПП кафедри ЕПА. На стор. 230-233 студенти-електроприводники, переможці наукових змагань вищого і найвищого рівнів. На стор. 234-237 фото деяких з багатьох дипломів вищого гатунку студентів, аспірантів і НПП кафедри ЕПА, отриманих на Всеукраїнських та Міжнародних наукових змаганнях, в основному за 2010-2019 рр.

Чотири зауваження.

Перше. На жаль, наведені ілюстрації – це матеріли, які я зміг відшукати в електронному вигляді, з існуючих документів. Значна кількість студентів та співробітників кафедри ЕПА, теперішніх і минулих (на час підготовки цієї книги), захищали Україну від лютого ворога, або були розпорошені по території України, де не велися активні бойові дії, по країнах Європи, Азії, Америки, як біженці російсько-української війни, або з інших причин, що ускладнювало мені пошук необхідних для книги документів.

Друге. На радість, названі (і не названі) моральні заохочення йшли не за поданням декана ЕТФ В.Метєльського (з панського повеління батька ЕТ-факультету, це виключено), а за поданням керівництва міжнародних та всеукраїнських НТ-конференцій, олімпіад, конкурсних комісій, ректорів ЗВО України тощо.

Третє. Деякі з названих заохочень були університетськими (особливо НПП), але вони йшли за поданням не ЕТФ, а університетського відділу по роботі з обдарованою молоддю, або інших університетських структур.

Четверте. Студентські нагороди я відбирав з існуючих електронних копій виключно дипломів найвищого рівня (І-го ступеня), тільки з тих, що мав, а це далеко не усі наявні нагороди, в основному з названих вище причин.

Як виявилося, дві споріднені випускові кафедри, ЕМ та ЕА, не тільки не отримали заохочень, а взагалі нічого не відсилали, п’ять років поспіль палець об палець не ударили, ігноруючи цю діяльність як неприбуткову, їм нічого було перейматися, вони ж наближені до ректора.

І це не тільки у названі вище для прикладу п’ять років (2011-2014 рр.), ні, це практично весь період ректорства ректора С.Бєлікова і в.о. ректора С.Яримбаша. Ігнорувати необхідні заходи, особливо у сфері науки, не регламентовані навчальними планами спеціальностей, це стиль їх роботи, їм багато чого сходило з рук – вони мали ректорський імунітет.

Наведені далі фотографії, нажаль, не повно представляють ілюстративний матеріал, через складність його пошуку, теж з-за названих вище обставин.

На фото, на передньому плані, я в оточенні п’яти докторів технічних наук, професорів, штатних співробітників кафедри ЕПА, зліва направо Володимир Зіновкін, Олександр Волков, Іван Труфанов (ліворуч) та Євген Потапенко й Ігор Орловський (праворуч).
На задньому плані колектив кафедри ЕПА на початку ІІІ тисячоліття.

На фото, на передньому плані, я в оточенні к.т.н., доцентів, штатних співробітників кафедри ЕПА, керівників-лідерів студентських наукових робіт, удостоєних Дипломами І-го і ІІ-го ступенів, за участь у Міжнародних та Всеукраїнських студентських наукових змаганнях (у сумі): Олена Назарова, друга праворуч, І місце (11+6=17), Володимир Осадчій, крайній

праворуч, II місце (10+3=13) та Микола Антонов, крайній ліворуч, III місце (2+9=11). На задньому плані декілька з великої групи дипломантів студентських наукових змагань вищого і найвищого рівнів. За час мого керівництва кафедрою ЕПА загальна кількість їх, виборовших I, II, III місця (у сумі), близько 70.

На верхньому фото, на першому плані – кращі студенти-магістри, лауреати Дипломів I-го ступеня на Всеукраїнських студентських змаганнях з проблем автоматизованого електропривода Дмитро Микитюк, Е-318 та Володимир Новомлинський, Е-319м.
На фото нижче дипломанти Міжнародних і Всеукраїнських студентських змагань з електромеханіки, зліва направо, Сергій Тоболкін, Е-310м, Віктор Брилистий, Е-312/Е-312м, Володимир Самков, Е-311, Роман Савілов, Е-313м – кращі студенти електротехнічного факультету. Зокрема, В.Брилистий відмінник протягом усього навчання, староста групи, бакалавр, магістр, аспірант, лейтенант запасу, стипендіат Мера Запоріжжя, стипендіат Президента України, Студент-науковець року, Лауреат Конкурсу Запорізької ОДА, призер Міжнародних і Всеукраїнських студентських наукових змагань, за період студентських наукових досліджень мав шість публікацій, дві з яких у фахових наукових виданнях, Майстер спорту України міжнародного класу із силових видів спорту (пауерліфтинг), чемпіон України, срібний призер чемпіонатів Європи і світу посеред дорослих.

На фото студенти-дипломанти наукових студентських змагань вищого і найвищого рівнів та їх керівники. На передньому плані, починаючи зліва, Андрій Бочаров, Е-315/Е-319м, Віктор Лисенко, Е-319м, Сергій Шульженко, Е-314м, Антон Алтарьов, Е-326сп, Микола Олєйніков, Е-326сп/Е-319м та Дмитро Гончаров, Е-326сп/Е-319м. На задньому плані керівники студентської науки, доценти кафедри ЕПА (їх місце у рейтингу кафедри), зліва направо, Володимир Осадчий (II), Олена Назарова (I), Андрій Пирожок (V), Юрій Крисан (IV), Аліна Казурова (VI) та Микола Антонов (III).

На фото лауреати і переможці наукових студентських змагань вищого та найвищого рівнів з дипломами у руках, починаючи зліва, раніш згаданий Віктор Брилистий та магістри кафедри ЕПА, група Е-313м, Владислав Васинський, Артем Бабакін, Опанас Мельник, Олександр Малий.

На завершення інформації – про студентів-науковців кафедри ЕПА.

На фото праворуч Володимир Самков та Олександр Турпак, Е-311. На фото ліворуч Сергій Шульженко та Микола Олєйніков, Е-314м. А на фото внизу названі останніми студенти-магістри під час налагодження діючої моделі дослідницького стенда.

ДИПЛОМ
I СТЕПЕНИ

НАГРАЖДАЕТСЯ
НАЗАРОВА ЕЛЕНА СЕРГЕЕВНА
За 1-е место в конкурсе докладов молодых учёных Украинской ассоциации инженеров – электриков на XVIII международной научно–технической конференции «Проблемы автоматизированного электропривода. Теория и практика».

г. Одесса, 14 сентября 2011 г.

Президент Украинской ассоциации инженеров – электриков профессор Клепиков В.В.

Председатель жюри профессор Магдебургского университета им. Отто фон Герике Франк Паліс

ДИПЛОМ

НАГРАЖДАЕТСЯ
Назарова
Елена Сергеевна

Занявшая I место среди гостей предприятия в секции автоматизации XXXVII Международной научно-технической конференции молодежи ОАО "Запорожсталь"

Технический директор А. Ю. Путноки

Запорожье 2010 г.

ZAPORIZHSTAL JSC ВАТ ЗАПОРІЖСТАЛЬ

ПОДЯКА

Рішенням журі конкурсу Української асоціації інженерів–електриків по доповідям молодих вчених на XVII міжнародній конференції «Проблеми автоматизованого електроприводу. Теорія і практика» оголошено подяку

Назаровій Олені Сергіївні

за змістовну та якісно виконану науково-технічну доповідь.

Голова журі, професор Магдебурзького університету ім. Отто фон Герікє

Франк Паліс

22 вересня 2010 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАГОРОДЖУЄТЬСЯ

НАЗАРОВА
ОЛЕНА СЕРГІЇВНА,

студентка
Запорізького національного технічного університету, за відмінне навчання, активну участь у науково-дослідній роботі і громадському житті та з нагоди Дня студента

Міністр В.Г.Кремень

Наказ від 04.11.2004р.
№ 1135-к

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Диплом
I ступеня

НАГОРОДЖУЄТЬСЯ

НАЗАРОВА ОЛЕНА СЕРГІЇВНА,

студентка Запорізького національного технічного університету

ПЕРЕМОЖЕЦЬ
Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук 2006/2007 н.р. з напряму „Електромеханічні системи автоматизації та електропривод „

Міністр С.М.Ніколаєнко

Наказ від 27.09.2007 р.
№ 837

ДИПЛОМ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАГОРОДЖУЄТЬСЯ

ДИПЛОМОМ ПЕРЕМОЖЦЯ

НАЗАРОВА ОЛЕНА СЕРГІЇВНА,

студентка Запорізького національного технічного університету

ПЕРЕМОЖЕЦЬ
Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук 2005/2006 н.р. з напряму „Електромеханіка"

Міністр С.М.Ніколаєнко

Наказ від 21.09.2006 р.
№ 663

200___ рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Деякі з чисельних відзнак студентки, аспірантки і доцента кафедри ЕПА Олени Назарової

ПОЧЕСНА ГРАМОТА

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ

НАГОРОДЖУЄТЬСЯ

ОСАДЧИЙ ВОЛОДИМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ,

доцент кафедри
«Електропривод та автоматизація промислових установок»
Національного університету «Запорізька політехніка» - за
сумлінну працю, високий професіоналізм, відданість своїй
справі та з нагоди 60-річчя електротехнічного факультету
Національного університету «Запорізька політехніка»

Директор Департаменту Людмила БУХАРІНА

Наказ Департаменту від 24.12.2021 № 574

м. Запоріжжя

Почесна грамота

НАГОРОДЖУЄТЬСЯ

ОСАДЧИЙ
Володимир Володимирович

старший викладач кафедри електроприводу та
автоматизації промислових установок

за багаторічну сумлінну працю, вагомий
особистий внесок у розвиток наукової
сфери, високий рівень керівництва
науково-дослідною роботою студентів,
та з нагоди Дня науки.

Ректор
профессор С.Б. Бєліков

Наказ №65М від 15.05.2013

Україна

ПОДЯКА

висловлюється

ОСАДЧОМУ
Володимиру Володимировичу

за високий професіоналізм
і вагомий внесок
у виховання
обдарованої молоді
та з нагоди Дня студента

Голова Запорізької обласної
державної адміністрації О.М. Пекушенко

м. Запоріжжя,
2012 р.

ПОЧЕСНА ГРАМОТА

НАГОРОДЖУЄТЬСЯ

Осадчий Володимир
Володимирович

доцент кафедри електропривода та автоматизації
промислових установок

за високий рівень керівництва науково-дослідною
роботою студентів, вагомий особистий внесок у
розвиток наукової сфери та з нагоди Дня науки.

Ректор С.Б. Бєліков

Наказ № 66-М від 07.05.2014 р.

Подяка

нагороджується к.т.н.
Запорізького національного технічного університету

ОСАДЧИЙ ВОЛОДИМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ

за активну участь в підготовці та проведенні підсумкової
конференції

"Електротехніка та електромеханіка - 2016"

Всеукраїнському конкурсі студентських наукових
робіт 2015/2016 навчального року з галузі
"Електротехніка та електромеханіка"

Голова галузевої конкурсної комісії,
проректор з наукової роботи ДДТУ,
д.т.н., професор О.В.Сидорой

Дніпродзержинськ 2016

ПОЧЕСНА ГРАМОТА

РАЙОННА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЗАПОРІЗЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ПО ЖОВТНЕВОМУ РАЙОНУ

НАГОРОДЖУЄ

Осадчого
Володимира Володимировича

доцента кафедри електропривода
та автоматизації промислових установок
Запорізького національного технічного університету
Міністерства освіти і науки України
за вагомий особистий внесок у справу підготовки
висококваліфікованих спеціалістів,
високий професіоналізм,
плідну педагогічну та наукову роботу,
активну позицію в у громадському житті
та з нагоди 52-річчя існування
електротехнічного факультету і Дня енергетика

Голова районної адміністрації О.О.Менохін

Грудень 2013

Деякі з багатьох відзнак студента, аспіранта і доцента кафедри ЕПА Володимира Осадчого

ДИПЛОМ
ПЕРШОГО СТУПЕНЯ
НАГОРОДЖУЄТЬСЯ:
студент Запорізького національного технічного університету
ПОДПРУЖНИКОВ ПАВЛО ОЛЕКСАНДРОВИЧ
за наукову роботу:
„Облік властивостей матеріалу прямокутної смуги при моделюванні електроприводів стану холодної прокатки"
у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт 2010/2011 навчального року з галузі „Електротехніка та електромеханіка"
Секція „Математичне моделювання електротехнічних комплексів та систем"
Голова галузевої конкурсної комісії, проректор з наукової роботи ДДТУ, д.т.н., професор О.В.Садовой
Дніпродзержинськ 2011

ДИПЛОМ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАГОРОДЖУЄТЬСЯ
ДИПЛОМОМ ПЕРЕМОЖЦЯ
НАЗАРОВА ОЛЕНА СЕРГІЇВНА,
студентка Запорізького національного технічного університету
ПЕРЕМОЖЕЦЬ
Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук 2005/2006 н.р. з напряму „Електромеханіка"
Міністр С.М.Ніколаєнко
Наказ від 21.09.2006 р. № 663
200___ рік

ДИПЛОМ I ступеня
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАГОРОДЖУЄТЬСЯ
БАТРАЧЕНКО ІГОР ВОЛОДИМИРОВИЧ,
студент Запорізького національного технічного університету
ПЕРЕМОЖЕЦЬ
Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук 2011/2012г. р. з напряму „Електротехніка та електромеханіка"
Міністр Д.В.Табачник

ДИПЛОМ I ступеня
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАГОРОДЖУЄТЬСЯ
МИКИТЮК ДМИТРО ВАЛЕРІЙОВИЧ,
студент Запорізького національного технічного університету
ПЕРЕМОЖЕЦЬ
Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук 2011/2012г. р. з напряму „Електротехніка та електромеханіка"
Міністр Д.В.Табачник

ДИПЛОМ
ПЕРШОГО СТУПЕНЯ
НАГОРОДЖУЄТЬСЯ:
студент Запорізького національного технічного університету
НЕЧПАЙ ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ
за наукову роботу:
„Облік властивостей матеріалу прямокутної смуги при моделюванні електроприводів стану холодної прокатки"
у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт 2010/2011 навчального року з галузі „Електротехніка та електромеханіка"
Секція „Математичне моделювання електротехнічних комплексів та систем"
Голова галузевої конкурсної комісії, проректор з наукової роботи ДДТУ, д.т.н., професор О.В.Садовой
Дніпродзержинськ 2011

ДИПЛОМ
ПЕРШОГО СТУПЕНЯ
НАГОРОДЖУЄТЬСЯ:
студент Запорізького національного технічного університету
МИКИТЮК ДМИТРО ВАЛЕРІЙОВИЧ
за наукову роботу:
„Учет момента, обусловленного инерцией оси прецессии неуравновешенного типа при моделировании совместной работы дебалансных вибраторов"
у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт 2011/2012 навчального року з галузі „Електротехніка та електромеханіка"
Секція „Загальні питання та елементи електротехнічних комплексів та систем"
Голова галузевої конкурсної комісії, проректор з наукової роботи ДДТУ, д.т.н., професор О.В.Садовой
Дніпродзержинськ 2012

ДИПЛОМ
ПЕРШОГО СТУПЕНЯ
НАГОРОДЖУЄТЬСЯ:
студент Запорізького національного технічного університету
НОВОМЛИНСЬКИЙ ВОЛОДИМИР ОЛЕКСАНДРОВИЧ
за наукову роботу:
„Програмно-апаратний комплекс визначення усилення успішного подолання обертових дебалансів вібродвигунів"
у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт 2012/2013 навчального року з галузі „Електротехніка та електромеханіка"
Секція „Загальні питання та елементи електротехнічних комплексів та систем"
Голова галузевої конкурсної комісії, проректор з наукової роботи ДДТУ, д.т.н., професор О.В.Садовой
Дніпродзержинськ 2013

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Диплом
I ступеня
НАГОРОДЖУЄТЬСЯ
МИКИТЮК ДМИТРО ВАЛЕРІЙОВИЧ,
студент Запорізького національного технічного університету
ПЕРЕМОЖЕЦЬ
Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук 2012/2013 н. р. з напряму „Електротехніка та електромеханіка"
Міністр Д.В.Табачник
Наказ від 26.06.2013 р. № 847

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Диплом
I ступеня
НАГОРОДЖУЄТЬСЯ
НОВОМЛИНСЬКИЙ ВОЛОДИМИР ОЛЕКСАНДРОВИЧ,
студент Запорізького національного технічного університету
ПЕРЕМОЖЕЦЬ
Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук 2012/2013 н. р. з напряму „Електротехніка та електромеханіка"
Міністр Д.В.Табачник
Наказ від 26.06.2013 р. № 847

ebec
Інженерні змагання 2013
ГРАМОТА
Нагороджується член команди
"www"
Мирний Всеволод
За I місце
у Європейських інженерних змаганнях EBEC Ukraine 2013 у категорії Case Study
З повагою, локальна група Міжнародної студентської організації BEST Zaporizhzhya
Головний організатор Степанова Олександра
Президент LBG Zaporizhzhya Сова Валерія
Генеральний Партнер Інвестиційний Партнер
Генеральний Медіа-Партнер Організатор
hiTech EUREKA BEST

ДИПЛОМ
ПЕРШОГО СТУПЕНЯ
НАГОРОДЖУЄТЬСЯ:
студент Запорізького національного технічного університету
МИКИТЮК ДМИТРО ВАЛЕРІЙОВИЧ
за наукову роботу:
„Зниження пускових струмів потужних дебалансних вібродвигунів"
у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт 2012/2013 навчального року з галузі „Електротехніка та електромеханіка"
Секція „Електротехнічні системи і електроприводи промислового та цивільного спорядження"
Голова галузевої конкурсної комісії, проректор з наукової роботи ДДТУ, д.т.н., професор О.В.Садовой
Дніпродзержинськ 2013

ДИПЛОМ
ПЕРШОГО СТУПЕНЯ
НАГОРОДЖУЄТЬСЯ:
студент Запорізького національного технічного університету
Турнак Олександр Михайлович
за наукову роботу:
"Імітаційна модель системи керування курсовою стійкістю транспортного засобу з суспензійними рушіями"
у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт 2013/2014 навчального року з галузі "Електротехніка та електромеханіка"
Секція " Електротехнічні системи і комплекси транспортних засобів "
Голова галузевої конкурсної комісії, проректор з наукової роботи ДДТУ, д.т.н., професор О.В.Садовой
Дніпродзержинськ 2014

Продовження на наступній сторінці.

Деякі з дипломів студентів-електроприводників Першого ступеня студентських наукових змагань вищого й найвищого рівнів, стор. 235-236.

На кафедрі ЕПА цю роботу виконували ентузіасти, це було масове явище, підтримане і заохочене керівництвом кафедри, особливо за участю НПП молодого і середнього віку, як більш комунікабельного до студентської молоді, більше того, на кафедрі були прецеденти такої співпраці зі студентами інших спеціальностей.

Якщо проранжувати керівників конкретних студентських робіт, у першу чергу, слід назвати безперечних лідерів, це доцент О.Назарова, їй на п’яти наступає доцент В.Осадчий, а потім доцент М.Антонов.

Тут слід зробити невеличку паузу, і повернутися до витоків цієї важливої і корисної справи, яка успішно набрала належні оберти на кафедрі ЕПА саме на межі тисячоліть, – організованої на вищому рівні й успішно діючої, першої на теренах України, Всеукраїнської олімпіади з основ мікропроцесорної техніки. Саме у «Машинці» і саме на кафедрі ЕПА.

Проведення у Запоріжжі такої сучасної, з погляду тематики, Всеукраїнської олімпіади уможливило широке впровадження кафедрою ЕПА у навчальний процес дисциплін з мікропроцесорної техніки на багатьох

спеціальностях «Машинки», а у науку – дослідження і розробку мікропроцесорних систем на базі мікропроцесорних контролерів та інших сучасних засобів автоматизації.

До того ж на кафедрі ЕПА, на одній з перших в Україні, був створений кафедральний клас наддефіцитних на той час (початок 1980-х років) мікропроцесорних контролерів.

Кафедра мала великий клопіт організаційно-технічних заходів із заснування Всеукраїнської олімпіади з основ МПТ.

Цей клопіт мені допомогла долати завідувачка сектором по роботі з обдарованою молоддю «Машинки» Н.Ушакова (організаційні заходи) і молодий, але вже досвідчений і тямущій викладач кафедри ЕПА Е.Кулинич, наразі доцент кафедри ЕПА (технічні заходи).

Першим в історії кафедри ЕПА дипломантом студентських наукових змагань вищого рівня був студент-електроприводник Роман Ксендзюк (диплом І ступеню на Всеукраїнській олімпіаді з основ мікропроцесорної техніки), група Е327 (й останнім – у другому тисячолітті). Першим дипломантом у третьому тисячолітті стали студенти-електроприводники Сергій Шаповалов (диплом І ступеня на тій же олімпіаді) та Микола Антонов (диплом ІІІ ступеня),вже згаданий доцент кафедри ЕПА, наразі декан ЕТФ.

Клопіт з підготовкою та відрядженням на студентські командні наукові змагання вищого рівня взяв на себе доцент кафедри ЕПА Ю.Крисан.

Отже, у подальшому ранжуванні обидва ці доценти кафедри ЕПА (Е.Кулинич і Ю.Крисан) поділили між собою IV місце.

Далі ранжуються дві групи НПП кафедри ЕПА активних керівників конкурсними роботами студентів, більш активна і менш активна. Більш активні – доцент А.Пирожок, доцент А.Казурова, професор Є.Потапенко і доцент В Савєров, до менш активних – професор В.Зіновкін, професор І.Орловський, професор І.Труфанов, та професор О.Волков.

Форуми наукових змагань, де студенти-електроприводники виборювали у жорсткій конкурентній боротьбі призові місця у основному такі.

І Найвищий рівень.

1. Міжнародна щорічна Кримська науково-технічна конференція «Проблема автоматизованого електропривода. Теорія і практика». Конкурс молодих вчених (функціонувала понад 20 років, до анексії РФ українського Криму).

2. Міжнародна об’єднана науково-технічна конференція «Проблеми автоматизованого електропривода і Силова електроніка та електро-

ефективність». Конкурс молодих вчених, Харків (правонаступниця Міжнародної щорічної Кримської науково-технічної конференції).

3. Міжнародний конкурс студентських наукових робіт «Електроенергетика, електротехніка, електромеханіка», Кременчук.

4. Міжнародна науково-технічна конференція молодих вчених, ВАТ Запоріжсталь, Запоріжжя.

5. Міжнародні інженерні змагання ЕВЕС.

ІІ Вищий рівень.

Це в основному Всеукраїнські конкурси студентських наукових робіт, технічні науки, та Всеукраїнські студентські олімпіади.

1. Електротехніка і електромеханіка (найбільш представницький).
2. Основи мікропроцесорної техніки (ця Всеукраїнська олімпіада функціонувала на кафедрі ЕПА у ЗДТУ/ЗНТУ на межі тисячоліть).
3. Електромеханіка.
4. Електроенергетика, електротехніка, електромеханіка.
5. Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології.
6. Інформатика, обчислювальна техніка та автоматизація.
7. Механотроніка у машинобудуванні.
8. Гірництво.
9. Метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка.
10. Нафтова та газова промисловість, тощо.

Для більш ефективної роботи з обдарованою молоддю, на кафедрі ЕПА, чи не на єдиній в університеті, офіційно делегуванням обов'язків, у тому числі й організаційної та громадської робіт, передбачалися відповідальні за селекційну роботу по кафедрі (до аспірантури та на різні форуми).

Були внесені змінювання у навчальні плани підготовки електроприводників таким чином, щоб уже на 3-му семестрі вести фахову дисципліну з лабораторним практикумом. Була вибрана дисципліна «Основи мікропроцесорної техніки», яку викладав доцент В.Осадчий (який до того ж був успішним підприємцем, фірма якого була фаховою, за спрямуванням з МПТ-техніки), він міг багато дати знань студентам і поза межами їх навчальної програми, вести селекційну роботу грамотно, що дозволяло кафедрі вже після третього семестру приблизно знати щодо студентів, хто є хто.

Така діяльність надавала можливість випробовувати обраного претендента на студентській ниві, і при позитивних результатах закладати йому міцний фундамент на аспірантську ниву кафедри ЕПА.

Орієнтовна загальна кількість призових місць студентів-електроприводників за 1999-2019 рр. на студентських наукових змаганнях складала близько 70, з яких десь третина дипломи І-го ступеня.

Одна з особливостей моєї сорокарічної освітянської і наукової діяльності та бізнесу, на посаді завідувача кафедри ЕПА, полягала в усвідомленій нужді частих, порою тривалих, ділових відряджень (в основному за позабюджетні кошти), найбільше я відряджався до міст Київ, Санкт-Петербург, Москва, Севастополь, Софія (НРБ), Львів до освітніх і наукових центрів.

Щодо Львова, тут, головним чином, Львівська політехніка, переважно електромеханічний факультет (ЕМФ) за часів існування там факультетів (це друге тисячоліття) та ІЕСК – Інститут енергетики та систем керування замість факультетів (це третє тисячоліття). Найбільше відряджень – на межі тисячоліть. У першу чергу до завідувача кафедри електропривода і декана ЕМФ, пізніше директора ІЕСК, д.т.н. проф. Ореста Лозинського.

Саме до нього тягнуться коріння дисертаційної роботи Ю.Пачколіна, реальним науковим керівником якої був д.т.н. проф. кафедри ЕПА Іван Труфанов, пізніше фіктивно, за документами декан ЕТФ В.Метєльський.

О.Лозинський – спеціаліст у галузі електросталеплавлення. Свого часу темою його кандидатської дисертації було дослідження системи керування електроприводом переміщення електродів ДСП, а докторської – дослідження систем керування режимами ДСП.

Така історія названого коріння.

З перших же моїх частих відвідувань ЕМФ, я мав звичку кожного разу, перш ніж йти до декана, я на першому поверсі корпусу, де тоді розташовувався ЕМФ, зупинявся побіля факультетської дошки оголошень, уважно переглядав друковані і рукописні її матеріали, відшукував різні терміно-ляпи, суржик, в основному російський, та інші порушення норм української мови.

Після цього з’являвся у декана і, перш ніж братися до справ, вітав його, як східняк і «москаль», переліком мовних «перлів» співробітників його «контори».

Попри цим жартівливим, але по правді не зовсім приємним, вітанням, ділові стосунки були продуктивними і корисними, особливо для кафедри ЕПА, завдяки доброзичливості львів’ян.

На час цих подій доцент кафедри ЕПА І.Труфанов завершував дисертаційне докторське дослідження, тема якого з дослідження електропривода переміщення електродів та режимів ДСП була у сфері наукових інтересів О.Лозинського та притаманна специфіці роботи докторської Спеціалізованої ради при ЕМФ.

Крім того, я був знайомий з д.т.н. проф. кафедри ТЗЕ (теоретичної та загальної електротехніки) П.Стахівим, Головою названої вище Спеціалізованої ради.

Петро Григорович Стахів якось звертався до мене за допомогою, як учня академіка А.Шидловського і добре знайомого з д.т.н. В.Ісаковим з ІЕД АН України, я йому допоміг.

Ситуація для І.Труфанова була доволі сприятливою, у якого на порозі були проблеми з опонентами та з місцем захисту. Тільки не для Труфанова, він не тільки не погоджувався, але й рішуче цурався запропонованого мною варіанта. Був російськомовним, десятиліттями мешкав в Україні, не знав української мови, страшився Західної України, лякався Львова, а від назви вулиці з адреси Львівської політехніки взагалі підгинав хвоста (вулиця Степана Бандери).

Я продовжував наполягати на своєму варіанті, поступово ламаючи його надуманий стереотип етнічного росіянина.

Для цього я, замість доцента І.Труфанова, озброївшись чорновим примірником його докторської дисертації, подався до Львова і разом з О.Лозинським досконально проштудіювали усю роботу, її наукові положення, актуальність, новизну і все таке інше.

У результаті цього виявили купу зауважень, особливо з боку О.Лозинського, сформулювали пропозиції та рекомендації здобувачеві для переопрацювання їх з урахуванням вимог Спеціалізованої ради ЕМФ та позиції кафедри ЕПА ЕТФ.

Після переопрацювання дисертації я двічі возив І.Труфанова до О.Лозинського у Львівську політехніку, сам він туди боявся показувати носа.

До речі, я йому також протежував і провідне підприємство (ІЕД АН України), яке надало йому позитивний відзив і, як побічний продукт, там народився новий термін «труфановщина», який тлумачився як довжина одного речення на аркуші формату А4 надрукованого тексту через 1,5 міжрядкові інтервали кеглем 14 об’ємом від ¾ аркуша і більше.

Натомість усі чотири доценти кафедри ЕПА, що підготували і успішно захистили докторські дисертації, були висококваліфікованими спеціалістами у своїй галузі, що зробили значний внесок у розвиток кафедри і ЕТ-факультету, під час проведення дисертаційних досліджень і захисту дисертацій колектив кафедри з ентузіазмом брав на себе батьківський клопіт усіх їх виховувати, годувати з ложечки, поїти через соску та міняти памперси. Зокрема, В.Зіновкін, про решту я вже говорив, який працював на кафедрі ЕА на технічній посаді завлаба звичайної навчальної лабораторії (на нього завідувач кафедри

О.Рассальський, як на кандидата технічних наук), мав якісь особисті надії, але щось не склалося і він його вигнав з роботи.

Я звернувся до Першого проректора А.Коваля з проханням перевести В.Зіновкіна на кафедру ЕПА на посаду доцента, А.Коваль рішуче відмовляв: – Не спеціаліст з електропривода.

Врешті-решт я переконав Першого проректора: – Це не головне, важливо те, що кафедра ЕПА зробить з нього доктора наук (бачить передумови) і поповнить власний парк докторів наук, доктори на дорозі не валяються. Час показав, що кафедра свою обіцянку Першому проректору виконала.

І ще трохи про наших кафедральних докторів наук. Вони організовані та самодостатні, проте інколи поводять себе як діти.

Перший приклад. Запитує мене наш доктор наук, головний редактор факультетського фахового журналу про підсинхронний режим синхронного генератора (щодо матеріалу з якоїсь поданої до друку статті). Я запитую, що саме конкретно. Він відповідає, що не знає. Я йому розповів на свій розсуд. Він заявив: – Спасибо, Валерий Иванович, я всё понял, даже понял то, что я у Вас хотел спросить.

Другий приклад. Ображено скаржиться мені другий доктор на нашого іншого доктора, редактора факультетського фахового журналу, тільки не того редактора, про якого йшлося у першому прикладі, на іншого, який не приймає до друку його статтю, мовляв, у ній немає науки.

Переглядаю статтю ображеного, вона присвячена вельми серйозній проблемі – огляд світового стану (не назву предмет, це ідентифікує автора). Висловлюю йому свою думку, таку статтю написати – не поле перейти. Я особисто не знаю жодного нашого науковця, якому до снаги написати достойну статтю з такого серйозного приводу, можливо, у «Машинці» і є такі, але я особисто не знаю.

Для написання такої статті авторові потрібно.

Перше. Достеменно знати усі наукові, особливо кращі, школи світу з цього предмета та їх очільників, можливо, зі світовими іменами.

Друге. Мати власне ім’я і авторитет у науковому світі з цього предмета, щоб мати моральне право аналізувати, вихваляти чи ганьбити, визначні авторитети світового рівня.

Третє. Уміти зробити належні висновки з цього аналізу, конкретно, виважено, на найвищому науковому рівні і делікатно, щоб не зштовхувати лобами видатні наукові школи між собою.

Четверте. Ще більш важливо узагальнити отримані висновки й надати відповідні рекомендації, без них стаття нічого не варта.

П’яте. І нарешті найвідповідальніше – прогноз на майбутнє, близьке або перспективне.

У Вас (повертаюся до ображеного) з усього названого нічого немає, крім заголовка, решта – практично тільки перелік значної кількості публікацій щодо предмета, редактор журналу має рацію, наука у статті відсутня.

Автор статті образився і на мене, наче крім цукерки він втратив ще й улюблену іграшку.

Через деякий час він помахав у мене перед носом свіжим яскравим виданням: – Вы с редактором мудрили, а я статью уже опубликовал, и стоит это всего 300 гривень.

Повертаюсь до Львівської політехніки, зокрема, до зустрічі із завідувачем кафедри ТЗЕ, д.т.н. проф. В.Перхачем. Мені хотілося, просто кортіло, особисто познайомитися з цією визначною людиною, вченим-електротехніком і мовознавцем, палким прихильником чистоти української мови.

Науковий керівник наукового семінару АН України «Математичне моделювання процесів динамічних електромагнітних кіл і систем», заступник Голови науково-методичної комісії з теоретичної електротехніки Міносвіти України, Голова Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології Держстандарту України та Міносвіти України, науковий редактор науково-термінологічного журналу-бюлетеня Держстандарту і Міносвіти України «Науково-технічне слово», Голова постійних програмних комітетів Міжнародних наукових конференцій із термінології та моделювання в енергетиці (читачу, як на тебе кореляція двох останніх словосполучень).

Лауреат Державної премії України у галузі науки і техніки (до речі, у 2021 році вона перейменована у «Національну премію України ім. Бориса Патона»). З опублікованих ним близько 300 праць, нарівні з електротехніки та електромеханіки, понад 40 – мовних, зокрема, Англо-Український словник, Німецько-Український словник, Українсько-Російський словник та два Російсько-Українські словника.

Перший проректор «Машинки» А.Коваль підписав мені необхідні документи для придбання університетській технічній бібліотеці словники: Перхач В. Російсько-Український словник: 30 000 слів. Львів, 1997. 456 с., але не склалося. Львівська політехніка як неприбуткова організація позбавлена права у реалізації книжкової продукції, а фірма, що друкувала словник В.Перхача – приватна, «Машинка» не має права сплачувати її рахунки.

Під час одного з відряджень до Львова я наважився на особисту зустріч з професором В.Перхачем, а приводу на цю зустріч не знайшов. Тому так і сказав йому: – Володимире Степановичу, я не знайшов приводу на ділову зустріч з Вами, тому прошу Вас згаяти одну хвилину Вашого дорогоцінного часу, щоб

потиснути Вашу руку в знак захоплення і вдячності за Ваш неоцінений внесок у розвиток нашої рідної мови у боротьбі за впровадження її норм проти засмічення її терміно-ляпами та чужоземним суржиком.

Він заперечив, чому хвилину, будемо спілкуватися без обмеження, скільки потрібно. Спілкування було захоплюючим та повчальним для мене.

Несподівано для себе я знічев'я насмілився, як мені здалося, на два недоречних зауваження.

Перше зауваження. В одній із своїх праць пан професор говорив про українських мовників з АН України, які усередині 1930-х років, у догоду існуючому режиму, з метою нищення української мови на користь російської, тисячами репресовували споконвічні українські терміни, неправомірно підмінювали російськими відповідниками. Як мені здається, у цьому висловлюванні не слід було використовувати доконаний вид дієслова «репресовували», мабуть, було б краще сказати «намагалися репресувати», бо цьому завадив потужний вербальний фонд українців.

Як доказ своєї думки навів такий приклад. На той час наше місто Запоріжжя було повністю російськомовним. Натомість я особисто чув, як побіля залізничного вокзалу, на стихійному ринку, бабця з передмістя пропонувала молоко по акції, мотивуючи її: – Запізнююсь на потяг. Не на електричку, не на поїзд, а на ПОТЯГ.

Друге зауваження. У згаданому вище словнику Володимира Перхача термін «болт» з російської на українську перекладається як «прогонич» у другому значенні. Я думаю, що другий варіант перекладу «прогонич» вимагає уточнення. У системі «болт – гайка» він буде прогоничем тільки у випадку його двох ступенів рухомості (повздовжній рух і обертання) при нерухомій гайці. У випадку ступеня рухомості болта тільки обертання, проганятися буде гайка.

Але мої сумніви щодо образи цими зауваженнями пана Володимира були марними. Через деякий час по зустрічі з В.Перхачем я отримав від нього свіжий примірник журналу «Науково-технічне слово» та офіційне запрошення на Міжнародну наукову конференцію «Проблеми української науково-технічної термінології».

Кафедра ЕПА була єдиною на ЕТ-факультеті, що мала докторантуру і аспірантуру на постійній основі. Решта кафедр мали разову аспірантуру.

За цих обставин набор до аспірантури ЕТ-факультету здійснювався за спеціальністю кафедри ЕПА, а опісля зарахування – НТР (Науково-технічна рада)університету затверджувала тему аспіранта за спеціальністю відповідної кафедри на її разову аспірантуру.

Десятиліттями я очолював предметну комісію за фахом із вступних випробувань до аспірантури ЕТФ за спеціальністю кафедри ЕПА 05.09.03 - Електромеханічні комплекси і системи. За увесь час діяльності цієї комісії не було жодного конфлікту з причин роботи комісії та зарахування до аспірантури, не кажучи вже про прояви будь-яких корупційних елементів.

Нагадую, тривалий час ця комісія працювала під егідою проректора з НР Ю.Внукова, який, незважаючи на ділові конфліктні ситуації, що іноді траплялися між нами (зокрема, щодо ганебного закриття ВАКом України Спеціалізованої ради ЕТФ), високо оцінював роботу предметної комісії, присікав спроби декана ЕТФ В.Метєльського усунути мене з цієї посади, бо я рішуче перешкоджав йому (деканові) перетворити цю комісію на свій кишеньковий придаток.

З приходом В.Наумика замість Ю.Внукова, з подачі Д.Яримбаша, з меркантильних міркувань, В.Наумик тишком-нишком поміняв моє головування у цій комісії на пана П.Андрієнка (я про це довідався тільки напередодні вступних випробувань). Мене навіть не запросили на засідання комісії, як її члена, у відповідності до нового наказу.

Робота розпочалася зі штучного створення новим Головою комісії П.Андрієнком і членом її Д.Яримбашем умов для грубих порушень вступних правил прийому до аспірантури (моя службова В.Наумику з цього приводу від 28.08.20018 р.), на яку останній швидко відреагував, створивши тріо, приєднавшись до дуету Д.Яримбаш – П.Андрієнко, головне соло у цьому дуеті перейшло до Д.Яримбаша.

Новий проректор з НР В.Наумик, після того, як пішов з посади декана ЕТФ В.Метєльський, деструктивний примтандем проректор С.Яримбаш – декан В.Метєльський наказав довго жити і пішов у небуття, заправляти ЕТ-факультетом став квартет завідувач кафедри ЕМ Д.Яримбаш – завідувач кафедри ЕА П.Андрієнко – проректори С.Яримбаш і В.Наумик. Але це тривало недовго. С. і Д. Яримбаші, за непотрібністю, дезавуювали завідувача кафедри ЕА П.Андрієнка, переділ сфер впливу очолив С.Яримбаш, посівши посаду в.о. ректора.

Що ж стосується апогею діяльності названого вище тимчасового квартету, ним був 2018 рік (ще за часів ректорства С.Бєлікова), зокрема, ним стали вступні випробування до аспірантури ЕТФ.

За цих обставин я вимушений був звернутися до Голови приймальної комісії ЗНТУ, ректора С.Бєлікова (моє «Звернення» від 07.09.2018 р., зареєстроване у відділі діловодства, вх. № 0-114/197, від 10.09.2018 р.).

Далі наводиться повний текст цього звернення, АДРЕСОВАНОГО, НІВРОКУ, ТОБІ, «МАШИНКО», ректорові воно було п’ятим колесом до воза.

Канцелярія ЗНТУ
ВХІД. № _0-114/197___
_10_ ___09____ 2018_ р.

Голові Приймальної комісії ЗНТУ
Ректорові ЗНТУ
Бєлікову С.Б.

З В Е Р Н Е Н Н Я

07 вересня 2018 року

Мої колеги з предметної комісії за фахом із вступних випробувань до аспірантури ЕТФ – заради власних амбіцій, забувши про велику відповідальність, яку накладають на них наукові ступені і вчені звання, про принципи моралі та норми службових повноважень,

ПРОШТОВХУВАЛИ (у процесі підготовки і проведення вступного екзамену) на два конкурсних бюджетних місця із стипендією двох вступників, керівниками яких названі голова предметної комісії П.Андрієнко та член цієї комісії С.Тиховод, з брутальною наполегливістю (П.Андрієнко і Д.Яримбаш) і тишком-нишком з безпринципністю залишкової інтелігентності (С.Тиховод), нехтуючи порядністю, відверто грубо, неприховано цинічно, безпардонно-зухвало, зарозуміло-пихато та зневажливо-образливо

ЦЬКУВАЛИ З МЕТОЮ ДИСКРЕДИТАЦІЇ випускника магістратури кафедри ЕПА, відмінника, незмінного протягом навчання у ЗНТУ старости групи, молодшого лейтенанта запасу, стипендіата Мера м. Запоріжжя, стипендіата Президента України, лауреата конкурсу Облдержадміністрації у номінації «Студент-науковець року», призера Міжнародних і Всеукраїнських науково-технічних конференцій і конкурсів (чотири перших місця і два третіх місця) з електропривода, автора шести наукових публікацій, дві з яких у фахових наукових виданнях, Майстра спорту України та Майстра спорту України міжнародного класу із силових видів спорту (пауерліфтингу), Чемпіона України, срібного призера чемпіонатів Європи і Світу посеред дорослих Брилистого В.В.

Є питання про натхненників та постачальників цього бруду, або про тих, хто допомагав чи просто не заважав докторам наук з предметної комісії підняти руку на гордість кафедри ЕПА, Запорізького Краю і України Віктора Брилистого.

На екзамені (та напередодні, це не має ніякого значення, бо ця акція зовсім не пов'язана з перевіркою знань й наукових доробок вступників) – екзаменаційні оцінки були заздалегідь проранжовані: 90 балів і 90 балів (для передбачуваних аспірантів П.Андрієнка та С.Тиховода), 60 балів для одного аутсайдера (яким пожертвували задля цієї схеми), перед аутсайдером поставили В.Брилистого (80 балів, не останнє місце, але й не претендент в лідери), а між ним і 90 балами буферна особа з 85 балами (на випадок неочікуваних ситуацій).

Вищеозначена оборудка реалізована уявним екзаменом із численною кількістю порушень (у тому числі неприкритих та упереджених), фальсифікацій, неприпустимих дій.

Розуміючи, що належної реакції ЗНТУ у відповідь на моє ЗВЕРНЕННЯ годі й сподіватися (все одно я буду крайнім, у межах університету), – гарантією тому є багаторічний (особливо останні 20 років) досвід моєї марної (хіба що доставалося на горіхи) боротьби за змінювання вектору однобокого розвитку ЕТФ, з всеосяжним адмінресурсом, круговою порукою, кумівством й таке інше – залишаю за собою право звертатися у різного роду компетентні й зацікавлені органи

ЗАРАДИ ЗБЕРЕЖЕННЯ РЕПУТАЦІЇ

відмінника навчання, переможця різного роду наукових студентських випробувань вищого й найвищого рівнів, «Студента-науковця року», молодого вченого й видатного спортсмена України, Європи і світу та аспіранта кафедри ЕПА (у чому немає жодного сумніву) Віктора Брилистого.

Найближчим часом я подаю до Приймальної комісії ЗНТУ розгорнуту службову записку про прецедент, що стався при вступних випробуваннях зі спеціальності на ЕТФ.

Член предметної комісії з вступних випробувань
до аспірантури ЕТФ, завідувач кафедри ЕПА В. Бондаренко

Це «Звернення» щодо волаючих негараздів, що коїлися на ЕТФ взагалі, суть підкреслених трьох рядків вище наведеного тексту, зокрема, замість адекватної реакції (керівника на скаргу, що до нього поступила), ректор С.Бєліков угледів дискредитацію діяльності улюблених членів його команди, що викликало негативні ректорські емоції, він почав розмахувати шаблею, погрожував позовом мене до суду (викликає запитання, чому саме ректор, хай звертаються «постраждалі» Яримбаші), наказав мені, перш за все, терміново надати докладні письмові пояснення з цього приводу.

Вказівку ректора я виконав, надавши йому «Розгорнуті пояснення» від 17.10.2018 р., на 26-х сторінках стандартного друкованого тексту з 15-ма додатками. Так, обсяг документа завеликий, тут нічого не вдієш – я тільки виконував наказ ректора надати докладні письмові пояснення щодо викладеного у моєму «Зверненні» від 07.09.2018 р., яке його розлютило.

У наведеному нижче тексті «Розгорнутих пояснень» у скороченому вигляді – вилучені деякі фрагменти, про які докладно йдеться в інших матеріалах цієї книги, а деякі фрагменти, що повторюються, залишилися, задля запобігання порушення контексту «Розгорнутих пояснень».

Шановний читачу, якщо у тебе вистачить терпіння дочитати «Розгорнуті пояснення» до кінця, я буду вдячний, але можеш цього і не робити, бо ніякої дійової реакції на них не було, так само як і на моє «Звернення», були тільки емоції. Чого було розмахувати шаблею погроз судовим позовом, щоб я перелякався, і більш нічого. Про всяк випадок з робочих документів «вступних випробувань» я маю фотокопії, якими, при нагоді, «Машинко», ти зможеш скористатися.

Ректорові ЗНТУ,
Голові приймальної комісії
Бєлікову С. Б.

17 жовтня 2018 року

Р О З Г О Р Н У Т І П О Я С Н Е Н Н Я

З приводу вступного екзамену
за спеціальністю до аспірантури ЕТФ

Предметна комісія у складі.
Голова – д.т.н., проф. Андрієнко П.Д., зав. каф. ЕА.
Члени – д.т.н., доцент Тиховод С.М., зав. каф. ТЗЕ;
д.т.н., доцент Яримбаш Д.С., зав. каф. ЕМ;
к.т.н., доцент Бондаренко В.І., зав. каф. ЕПА.

Вступний екзамен за спеціальністю до вступу в аспірантуру електротехнічного факультету (ЕТФ) відбувся 04 вересня 2018 року.

Усе розпочалось з цілеспрямованого, не гребуючи у спосіб, жорсткого тиску на мене, на передбачуваних керівників аспірантури доцентів кафедри ЕПА, к.т.н. доцентів В.Осадчого та О.Назарову, вступника від кафедри ЕПА

Віктора Брилистого, на нього самого та власне на всю кафедри ЕПА, з метою витиснути його з конкурсного поля претендентів на аспірантуру ЕТФ, щоб залишити місце своїм протеже.

Після появи у команді ректора нових активних гравців, зокрема, В.Наумика і Д.Яримбаша, особливо на початку поточного навчального року, я відчув активізацію «уваги» до своєї особи («полетів» з двох громадських відповідальних посад, без найменших на те причин – мене вивели із конкурсної комісії ЕТФ та позбавили головування у предметній комісії вступних випробувань до аспірантури ЕТ-факультету, причому останнє тихесенько, не проінформувавши мене ні письмово, ні усно, не запросили ознайомитися з відповідним наказом ректора).

Свого часу, у визначені терміни, я оформив відповідне замовлення на одне денне місце на випускника магістратури кафедри ЕПА В.Брилистого.

У подальшому розпочалась компанія дискредитації передбачуваних керівників В.Брилистого і власне самого В.Брилистого з боку П.Андрієнка і Д.Яримбаша. Мовляв, керівники недостойні керувати, їх єдине бажання «відмазати» свого протеже від служби в українському війську, найти в аспірантурі тиху гавань, щоб там відсидітися, а власне аспірантура йому ні до чого – у нього немає до неї хисту.

Зважаючи на цю ситуацію, у побоюванні за небезпристрасність згаданих осіб з предметної комісії, та на підставі свого багаторічного досвіду недовіри до керівництва ЕТФ у його намірах щодо кафедри ЕПА, я звернувся до проректора з НР і МД В.Наумика зі службовою від 28.08.18 р., в якій я обґрунтував свою недовіру, дав розгорнуту об’єктивну характеристику вступнику від кафедри ЕПА, у надії про контроль з боку наукового департаменту ЗНТУ над перебігом вступних випробувань до аспірантури на ЕТФ.

Краще б я цього не робив. за двох обставин.

1. Ця службова, на жаль, мала зворотну дію.

2. Я й сам міг здійснити такий контроль (й я його здійснив), бо 03.09.18 р., за півдоби до вступних випробувань, при реєстрації на Вчену раду ЗНТУ, я отримав усну інформацію про те, що у предметній комісії моє головування поміняне на членство в ній, натомість мене з ним не ознайомили.

Невже мотивацією замінювання мене як Голови комісії, та ще й з під поли, було моє довголітнє, понад 25 років, головування зі спеціальності 05.09.03, головування об’єктивне, практично без прецедентів, зауважень і без елементів корупції.

Судячи з сьогоднішніх результатів роботи предметної комісії з новим головою, робота її стала необ’єктивною та упередженою.

З перших же хвилин роботи предметної комісії на конкурсному екзамені до останньої хвилини точилася запекла суперечка між мною і рештою комісії. П.Андрієнко пропонував, Д.Яримбаш гаряче підтримував, С.Тиховод мовчки підтримував, розподілити підсумкові бали між вступниками у такій спосіб, щоб чітко визначилися два безперечних лідера І.Жежера та К.Логвін (передбачувані **керівники з предметної комісії П.Андрієнко і С.Тиховод** відповідно), а В.Брилистого (передбачуваний 1-й керівник В.Осадчий) відпровадити у безнадійні аутсайдери (5-е останнє місце), або на майже недоступне до конкуренції 4-е місце. Правда, наприкінці суперечки Д.Яримбаш цинічно виголосив пропозицію: «Можно дать Брилистому 90 балов, но при условии руководства им В.Бондаренко, но поскольку председатель против, я предложение снимаю». Врешті-решт торг завершився – перемогла більшість (три голоси проти одного): В.Брилистому дали четверте місце (І.Жежера і К.Логвін по 90 балів, Д.Прохно – 85 балів, В.Брилистий – 80 балів і Д.Смородін – 60 балів). Нагадую, цей історичний торг розпочався ще до проведення конкурсного екзамену.

Легко перевірити: на цих вступних випробуваннях мала місце велика кількість порушень, пов’язаних з процедурою підготовки до вступного екзамену, при проведенні власне екзамену, при підбитті результатів екзамену та оформленні цих результатів.

Мотивація цього документа не стільки бажання **поновити справедливість у безумовному визнанні успішного складання В.Брилистим екзаменів** до вступу на денну аспірантуру ЕТФ, а скільки **у визнанні порушень при вступних випробуваннях до аспірантури електротехнічного факультету, і надання їм належного оцінювання** з метою запобігання таким порушенням у подальшому.

Ці порушення й їм подібні не щойно з’явилися на факультеті – вони мають глибоке коріння: безвідповідальність і безконтрольність, результатом яких десятиліттями на ЕТФ процвітали адмінресурс, кругова порука, кумівство тощо (з чим я безрезультатно боровся всі ці роки, не мав підтримки, хіба що отримував на горіхи).

Моїх опонентів не хвилювали їх дії як такі, що не сумісні із звичайною порядністю.

Саме все це спонукало мене до більш радикальних дій – звернення до Голови приймальної комісії, ректора ЗНТУ С.Б.Бєлікова (уже згадане "Звернення" від 07.09.18 р.), в якому я, можливо, переборщив з оцінюванням й висновками, але я це робив усвідомлено, намагався, хоча б у такий спосіб, врешті-решт привернути увагу університету на ганебні явища ЕТФ та розпочати активну протидію їм, як казав великий Кобзар «…треба миром,

громадою обух сталить, та добре вигострить сокиру та й заходиться вже будить…».

Щодо згаданого "Звернення", за яке мені дісталося і за тон, і за гострі висловлювання, і за надлишок емоцій тощо, але справа не у тому – залишилися поза увагою деякі суттєві речі, зокрема, рядок «…моєї марної боротьби **за змінювання вектору однобокого розвитку ЕТФ**…», [додаток 1].

Додаток 1.

За весь час існування ЕТФ (з 1961 року) у нашому закладі вищої освіти ***не відкрито жодної спеціальності або спеціалізації, які готували б фахівців з таких чотирьох електричних іпостасей, як виробництво, перетворення, розподіл і пересилання електроенергії на далекі відстані****. Правда, була одна (ЕПП – з електропостачання), але історія її розпочалася ще на ливарному факультеті, а завершилось у середині 1990-х років її закриттям, при переході на багаторівневу вищу освіту, замість неї (четверта іпостась електропостачання) введена спеціальність ЕСЕС (Електротехнічні системи електроспоживання), це вже п'ята іпостась* ***електроспоживання****, як кажуть, Бог – дав, Бог – взяв, без участі нашого ЕТФ.*

Ці іпостасі найбільш притаманні унікальному Запорізькому регіону, бо у ньому зосереджені, як ніде інде в Україні, й не тільки в Україні, найпотужніші в Україні виробники електроенергії (ДніпроГЕС-1 і ДніпроГЕС-2, Запорізька теплова і Запорізька атомна електростанції), Ботіївська ВЕС та одна з найбільших в Україні Об'єднана електроенергетична система Запорізького краю.

ЕТФ нашої «Машинки» весь час готує виключно спеціалістів з п'ятої електричної іпостасі – ***споживання електричної енергії****. Так, ця іпостась теж розвинена у Запорізькому регіоні, але вона притаманна всім без винятку 27 регіонам України, а підприємства перших чотирьох іпостасей нашого регіону вдовольняються тільки спеціалістами непрямих спеціальностей.*

Це погано, а для протиставлення наведу ставлення до цього інших регіонів.

Тільки-но в Криму розпочали будувати АЕС, у Севастополі одразу ж відкрили під неї електроенергетичні спеціальності, а коли це будівництво згорнули, спеціальності залишились, і до Севастополя пішов потік вступників із Запорізького та сусідніх регіонів, особливо від інфраструктури Запорізьких атомної і теплової електростанцій. Коли ж Росія анексувала український Крим, студенти-переселенці, родом з наших країв, подались до ЕТФ «Машинки»: ***вимушені були навчатись не за своїм прямим фахом****, а керівництво ЕТФ при цьому пишалося своєю місією високого патріотизму.*

Мені було запропоновано дати письмові пояснення щодо викладеного мною у «Зверненні». Крім того, вимагало пояснень ще й таке.

Перше, нас (мене, В.Брилистого, В.Осадчого, О.Назарову, кафедру ЕПА) звинуватили за умовчування факту навчання на кафедрі ЕПА студента, майстра спорту України міжнародного класу, чемпіона України, срібного призера чемпіонату Європи і Світу, за що ми начебто позбавили ЗНТУ отримання відповідних залікових балів, [додаток 2].

Додаток 2.

Знайшли крайніх.

Ні я, ні мої колеги, ні власне В.Брилистий не робили з цього таємниці; він великий спортсмен, кращий студент-відмінник і талановитий молодий вчений. Дивно інше. Як університетські спортивні функціонери і професіонали не помічали, що у них під носом навчається, тренується, займається наукою всесвітньо відомий у спортивний колах чемпіон.

Друге, В.Брилистого безпідставно звинуватили (зокрема, Д.Яримбаш, В.Наумик, П.Андрієнко) у виступах його на чемпіонатах за чужий ЗВО, м. Дніпро; останній отримав згадані вище бали замість ЗНТУ, [додаток 3].

Додаток 3.

У кабінеті проректора з НР В.Наумика, у присутності мене і П.Андрієнка, Д.Яримбаш навмисне пустив таку плітку, а В.Наумик її підтримав (дві базарні баби). Я вимушений був відшукати і привести до кабінету ректора С.Бєлікова тренера В.Брилистого, теж майстра спорту України міжнародного класу, чемпіона Світу, щоб спростувати яримбашеву брехню (а скільки треба було б зняти балів з нашого університету за таку яримбашеву побрехеньку).

Третє, цілеспрямована дія Д.Яримбаша за відсторонення В.Осадчого і О.Назарової від передбачуваного керівництва аспірантом В.Брилистим (пізніше бацила відсторонення поширилась і на вищі інстанції), [додаток 4] .

Додаток 4.

До, під час і після вступних випробувань, член предметної комісії ЕТФ за спеціальністю Д.Яримбаш, користуючись неправдивою інформацією, або з яких інших міркувань, вкрай нешанобливо і гонорово озивався про моїх колег по кафедрі ЕПА, передбачуваних керівників аспіранта, доцентів кафедри ЕПА, к.т.н., доцентів В.Осадчого і О.Назарової. Зокрема, рішуче і упереджено відстоював таку тезу: В.Осадчий, сам, або разом з О.Назаровою, не мають права керувати аспірантом у силу свого низького професійного рівня.

В.Осадчий і О.Назарова мають високий фаховий та інтелектуальний рівень, я, як науковий керівник їх успішних дисертаційних робіт, можу про це заявити громкоголосно.

Ще зі студентської лави вони підсилювали реноме студентів-електроприводників ЗНТУ.

Студент 2-го курсу кафедри ЕПА В.Осадчий виборов 2-е місце у Всесоюзній олімпіаді з теоретичної електротехніки (важко навіть собі уявити, якою була конкуренція з боку провідних ВНЗ СРСР, таких як КПІ, МФТІ, ЛПІ, МЕІ тощо).

Студентка 3-го курсу кафедри ЕПА О.Назарова у Києві з рук міністра Василя Кременя отримала Почесну грамоту МОНУ за видатні наукові досягнення.

Аспірантка кафедри ЕПА О.Назарова (керівник В.Бондаренко) на Конкурсі молодих вчених Міжнародної НТК з електропривода виборола перше місце (друге – аспірант Магдебурзького університету, третє – аспірант ЮЗТУ, м. Москва, керівники двох останніх аспірантів були відомі вчені-професори Німеччини і Росії відповідно). Олені Назаровій у віці 33-х років кафедра ЕПА довірила керувати аспіранткою кафедри І.Мелешко.

Й останнє. Наразі, готуючись до акредитації, у показниках НПА ПВС – В.Осадчий і О.Назарова мають по сім пунктів.

Тепер про цей злощасний п. 28 Постанови КМУ № 347 від 10.05.18 р. про 7 пунктів. Там чітко визначено «кадровий склад закладу освіти». Йдеться не про всі суб'єкти надання послуг (освітньо-професійних, освітньо-наукових) з відповідною кількістю умов п. 30, а тільки кадровий склад закладу освіти.

На мій погляд, член або голова ЕК, керівник аспіранта, науковий керівник кандидатської дисертації, науковий консультант докторської дисертації, рецензент тощо є суб'єктом надання названих послуг, вони можуть входити до кадрового складу ЗВО, а можуть здійснювати ці послуги на громадських засадах (в ЗНТУ це рецензенти і голови ЕК), за сумісництвом, за погодинною оплатою тощо.

Начальник відділу аспірантури входить до кадрового складу ЗВО і надає освітньо-наукові послуги, так само, як і члени та голови приймальної і предметної комісій, – скільки їм треба пунктів?

З іншого боку, навчальним планом аспірантської підготовки спеціальності 141 не передбачені послуги керівника аспірантури, не надається жодного кредиту за це. Більше того, цим планом не передбачено завершальне випробування по закінченню аспірантури, а державна атестація передбачає захист дисертації і призначення наукового керівника дисертаційного дослідження, а не керівника аспірантури, це можуть бути різні особи.

Четверте, нікчемні та непрофесіональні погрози проректора з НР В.Наумика виключити із аспірантури новоспеченого аспіранта В.Брилистого, якщо В.Бондаренко відмовиться від наукового керівництва цим аспірантом, [додаток 5].

Додаток 5.

Без коментарів, щоб не принижувати посаду проректора з НР.

П'яте, що я маю на увазі під висловом щодо ЕТФ «адмінресурс, кумівство, кругова порука», [додатки 6].

Додаток 6.

Ректор, мабуть, недостатньо уважно читав мої службові записки та інші документи на його ім'я. Зокрема.

Одним з яскравих прикладів згубної дії адмінресурсу, кумівства і кругової поруки, що панували на ЕТФ, були ганебне закриття Спеціалізованої ради К 17.052.02 на ЕТФ за спеціальністю 05.09.03 рішенням ВАК України та подальше умовчування в ЗНТУ факту такого рішення. Це я неодноразово уже говорив і писав.

Крім того, нагадую.

При підготовці ліцензій на магістрів випускові кафедри ЕТФ запланували по 20 (денне) + 20 (заочне) осіб. На той час на кафедрах ***ЕМ, ЕА, ЕПП не було жодного доктора наук****, а кафедра* ***ЕПА у штаті мала 4-х докторів наук****. Натомість, для кафедри ЕПА ректорат цей обсяг «зрізав» майже в 3 рази (мовляв, МОНУ не слід дратувати великою кількістю магістрів, звучить «переконливо», особливо на тлі інших спеціальностей ЕТФ). Згодом отримали ліцензію МОНУ, сер. АЕ № 527128. Нижче наведений Витяг з цієї ліцензії.*

Спеціальність	*Кількість ліцензованих магістрів*	*Кількість д.т.н. на випусковій кафедрі*
8.05070103 ЕСЕС	*20 + 20*	*0*
8.05070201 ЕМА	*20 + 20*	*0*
8.05070204 ЕПА	*7 + 5*	*3*

Коментар до наведених вище даних. Під час підготовки і отримання цієї ліцензії у штаті кафедри електричних машин було два проректори (один з них завідувач кафедри), декан ЕТФ та його заступник, і жодного доктора наук. Причому на кафедрі ЕПА із 4-х докторів наук залишилось 3, а один доктор наук, за здорово живеш, ректоратом був переведений на спеціальність ЕМА (кафедра ЕА).

Тепер – конкретні зауваження.

1. Я був не тільки відсторонений від виконання обов'язків Голови предметної комісії ЕТФ, а й жодного разу не залучався до засідань у ній (якщо такі були), як і до розробки/перегляду програми вступного екзамену (якщо це мало місце), бо я до кінця п'ятниці 07.09.2018 р., протягом трьох днів після

вступного екзамену (відбувся у вівторок) не відшукав оформленого примірника програми).

2. Виставлені на сайті ЗНТУ правила прийому і зарахування до аспірантури, на жаль, не мають формули розрахунку додаткових балів до таких, що отримані на конкурсних екзаменах. Я запропонував проректорові з НР проект такої формули (службова від 11.09.2018 р.), в основу якої покладені, у першу чергу, результати вступника на ниві науки. Отримав від нього відмову – мовляв, незаконно, натомість провідні НТУ України (Київ, Харків, Львів, Дніпро) таку формулу додають до правил зарахування.

Причина відмови – на кафедрах вступників-протеже практично немає справжньої науки.

Можливо, декому, де слабка наука, така поправка до зарахування стане на заваді у виборі не кращих (а потрібних) аспірантів, як це сталося на ЕТФ сьогодні.

3. Перед початком екзамену я висловив, не підтриманий рештою членів комісії, рішучий протест **щодо заборони головою комісії П.Андрієнком присутності на вступному екзамені передбачуваних наукових керівників аспірантів**. Мотивація:

– протокол кожного вступника мав два запитання (пункти 4 і 5 протоколу) щодо майбутніх дисертаційних робіт, й, у випадку можливих непорозумінь, або упередженого ставлення до вступника з питань дисертації, присутність керівника дисертаційної роботи обов’язкова;

– два вступника з п’яти **мали на екзамені свого керівника** (П.Андрієнко і С.Тиховод, голова і член предметної комісії відповідно), чим вони активно маніпулювали, а решта вступників, три до перших двох, не мала таких керівників, тобто **завчасно були навмисно поставлені у нерівноправні умови**, це непорядно.

4. Перед початком екзамену голова інформує комісію про наявні два бюджетних місця (після екзамену стало відомо від ректора, що їх три місця) та одне вечірнє, при п’яти претендентах, і пропонує кон’юнктурну пропозицію провести екзамен у такий спосіб, щоб мати двох беззастережних лідерів з високими балами. **Про об’єктивність оцінювання знань при цьому взагалі не йшлося**.

5. З’являються вступники, займають місця і мовчки починають щось писати. Ніяких пояснень з боку комісії про порядок проведення екзамену, письмовий він чи усний, ніхто не задиктовує вступникам їх конкурсні запитання, не коментує їх, не нагадує з яких вони розділів програми (а

програми 141 спеціальності взагалі немає). Немає навіть звичайного переліку конкурсних запитань. На столах комісії жодного документа не знаходилось.

Як виявилось, конкретні екзаменаційні запитання вступники отримували десь за тиждень до конкурсних екзаменів, невідомо із яких джерел, стосовно якого розділу програми, якої, повторюю, **на екзамені взагалі не було**.

6. Я витратив чотири дні (4, 5, 6, 7 вересня) у пошуках таємничої програми вступного екзамену за фахом спеціальності 141, затвердженої керівництвом ЗНТУ з усіма необхідними реквізитами, я її не знайшов. Тільки наприкінці пошуків у відділі аспірантури знайшлись скріплені папірці з переліком якихсь запитань без жодного реквізиту, без титульного аркуша, розробників, вступних зауважень і прикінцевої сторінки. За свідченням зав. аспірантури тільки титульний аркуш знаходиться у голови П.Андрієнка для затвердження у проректора (це через три дні після вступного екзамену).

Тільки за суттю наведеного вище шостого зауваження конкурсний екзамен за спеціальністю **важко вважати таким, що відбувся**.

Цьому можна рішуче заперечити – є три позиції.

Перша. Є чотири посади: зав. аспірантурою, секретар проректора, голова комісії, проректор з НР.

Друга. У названому вище є посадові обов’язки, як слід виконувати, відповідальність, добросовісність, порядність.

Третя. І є два джентльмена (В.Наумик і П.Андрієнко). Один джентльмен другому джентльмену затверджує документ без самого документа, у відповідності до джентльменської угоди – вищий рівень угоди на довірі.

7. У роздумах про намір проставляння чи ні у протоколах власного підпису, я їх уважно переглянув щодо відповідності підсумкових балів протоколу відповідям вступників на конкурсні запитання і дійшов висновку: де-юре – це нуль, де факто – це макулатура, що повністю унеможливлює будь-яке повторне повернення до перегляду робіт, бо:

– з боку вступників – у письмових роботах **тотальна відсутність будь-яких необхідних реквізитів**(прізвище, ім’я, по-батькові; «прошивка» сторінок хоча б власним підписом, дата і підпис наприкінці роботи тощо); все це наслідок стовідсоткової безконтрольності комісії при отриманні від вступників відповідей;

– з боку комісії – це **стовідсоткове нехтування перевіркою робіт** (тотальна відсутність власне перевірки, зауважень, коментарів, позначок, оцінки окремих запитань, прізвища, дати і підпису того, хто перевіряв тощо), що повністю унеможливлює визначення сумарних балів, проставлених у протоколах.

А на випадок можливої апеляції. Яким чином на неї реагувати. Жодного зв'язку протоколу (де проставлена тільки одна загальна оцінка за відповіді на всі п'ять запитань разом – підсумковий бал, й більше нічого) з відповіддю вступника на ці запитання немає. Є окремі папірці з повним інкогніто та ніяких, навіть натяків, на перевірку цих знеособлених папірців.

8. Усі кричущі порушення в оформленні основного документа вступного екзамену мотивували мене утриматися від підпису до розмови з проректором з НР. Але такої розмови не було – усім байдуже, підписав я протокол, чи ні. А підпис я не поставив свідомо, з метою врешті-решт **привернути увагу керівництва** до ганебних явищ на ЕТФ.

9. Три представника предметної комісії з чотирьох (П.Андрієнко, С.Тиховод і Д.Яримбаш), за «результатами» вступного екзамену, **ігноруючи об'єктивне виявлення знань вступників**, безпідставно «протягнули» у безперечні лідери двох своїх випускників (зі своїм передбачуваним керівництвом, П.Андрієнка і С.Тиховода). У той час як випускника магістратури кафедри ЕПА В.Брилистого «витіснили» на практично не конкурентне 4-те місце з 5-ти.

Довідавшись, що Віктор Брилистий мав нещастя бути спортсменом, пан Андрієнко безапеляційно заявив, що цього вступника взагалі слід вилучити з конкурентного поля, мовляв, ректор, який дуже полюбляє спортсменів-недоумків, хай він й вибиває вступнику-спортсмену додаткове місце.

Я маю сумніви, що П.Андрієнко знав студента-електроприводника В.Брилистого як спортсмена, а **що він здібний молодий вчений П.Андрієнко знав достеменно**. Пояснюю.

На Міжнародній науково-технічній конференції «Проблеми автоматизованого електропривода» (Харків) в урочистій обстановці учасники конференції вітали кафедру В.Клепікова з ювілеєм. Від кафедри ЕА вітав ювілярів П.Андрієнко.

Від кафедри ЕПА виголосили привітання група молодих вчених з трьох доцентів, к.т.н. (А.Казурова, О.Назарова, В.Осадчий). У слові у відповідь професор Клепіков відзначив наукову школу кафедри ЕПА і наступність поколінь цієї кафедри. Ці молоді люди вже із вченими званнями і науковими ступенями, нещодавно студенти, переможці студентських змагань вищих рівнів, делегують на Міжнародні конференції вже своїх талановитих вихованців, які теж виборюють призові місця, зокрема, магістр кафедри ЕПА В.Брилистий.

Яку ж проф. Андрієнку треба мати вдачу (мабуть, він на цей час позичив у Сірка очі), щоб на предметній комісії, ще до перевірки фахових знань

В.Брилистого, бувши свідком виступу В.Клепікова, брутально заявляти, мовляв, В.Брилистого-спортсмена слід взагалі виставити з конкурсного поля, хай ректор «вибиває» йому додаткове місце, якщо він так полюбляє недоумків-спортсменів. І оце все заради проштовхування свого протеже у лідери вступних випробувань (отримати бюджетне місце).

Авторитет наукової школи кафедри ЕПА – підтвердив і Голова докторської Спеціалізованої ради Д 18.819.01 ТДАТУ (Таврійський державний агротехнологічний університет) професор В.Дудар на захисті дисертації аспіранта кафедри ЕПА О.Соломахи (науковий керівник В.Бондаренко), назвавши цю роботу однією з кращих за науковим рівнем посеред усіх дисертацій, захищених на електричній частині його Спеціалізованої докторської ради.

А де наукові школи кафедр ЕМ і ЕА?

10. Під час відповідей на конкурсні запитання всі вступники користувались своїми записами, жодних зауважень з цього приводу з боку комісії не було.

Тільки В.Брилистого це обходить.

Не встиг він промовити першого речення, як д.т.н. Д.Яримбаш брутально вихоплює (далеко не ввічливе прохання віддати) записи Віктора, кричить «Нечего читать выученный текст!» (наведений викрик є цитатою – я її дослівно записав).

Мабуть, людина має неабиякі екстрасенсорні здібності, щоб з перших же слів вступників ідентифікувати чотирьох як знавців, а п’ятого як зубрія.

Цей викрик Д.Яримбаша я вважаю не тільки невихованою вихваткою, а й психологічним терактом, спрямованим на моральний тиск, приголомшення, вибиття ґрунту з під ніг безпосередньо з самого початку.

Не на того напав. Віктор з витримкою спортсмена-чемпіона, спокійно продовжував відповідь й без записів, нібито нічого не сталося.

Д.Яримбаш мужня людина, бо не побоявся незаслужено кривдити гордість України, майстра спорту України міжнародного класу, чемпіона України, срібного призера Європи і Світу з силових видів спорту посеред дорослих. Якщо я був би чемпіоном Світу з силових видів спорту посеред літніх людей, я «врізав» би кривдникові так, щоб той і десятому заказав.

11. На кафедрі ЕПА під керівництвом доцента В.Осадчого був розроблений і виготовлений лабораторний стенд з дослідження мікропроцесорних систем керування двомасовим електроприводом. У цій оригінальній роботі брали участь два студента, В.Брилистий і Р.Савілов. За матеріалами цих розробок було опублікована стаття у журналі

«Електротехнічні та комп'ютерні системи» у 2016 році, № 22 (98). Названі студенти – співавтори цієї роботи.

З цього приводу до вступника були задана низка запитань. В.Брилистий відповів і про суть роботи і про його (Брилистого) творчу участь у розробці. Проте Д.Яримбаш відреагував на цю відповідь, мовляв, на кафедрі ЕПА є стенди, які 12 років не модернізуються.

Дивною кореляцією до відповіді вступника щодо його участі у розробці науково-дослідного стенда були зауваження Д.Яримбаша щодо стану лабораторних стендів кафедри ЕПА – це на кшталт «городньої бузини до київського дядька».

Чи може завідувач кафедри ЕМ не скористався слушною нагодою «проїхатися» по кафедрі ЕПА.

Дійсно, у комп'ютерній лабораторії ЗНТУ-SIEMENS (до речі, досить пальців однієї руки, щоб перерахувати такі лабораторії посеред всіх ЗВО України) комп'ютерний клас із 16 персональними комп'ютерами, придбаних університетом, 2006 року випуску та 2 з 4 комп'ютерів, придбаних кафедрою ЕПА за рахунок спонсорської допомоги, 2008-2009 років випуску, і підлягають заміні – кафедрі важко це зробити самотужки.

На відміну від кафедри ЕМ, де службові зав. кафедри Д.Яримбаша щодо забезпечення кафедри новою технікою знаходять щирий відгук у серцях проректора С.Яримбаша та ректора С.Бєлікова, мої службові на усучаснення комп'ютерного класу Комп'ютерної лабораторії промислової автоматизації ЗНТУ-SIEMENS роками покриваються пилом у відділі Нової техніки та ПП-забезпечення.

Яка мета завідувача кафедри ЕМ Д.Яримбаша жбурляти камінці застарілих ПК у город кафедри ЕПА.

Шпурляєте – відповім порівнянням з кафедрою ЕМ, але навіть не комп'ютеризацією, а звичайними стендами.

Кафедра ЕМ.

Що принципово і суттєво змінилося у Лабораторії загального курсу електричних машин (ауд. 5) за останні 50 років, дуже мало. Можете мені повірити. У 1967-1968 рр. я був одним із основних виконавців модернізації цієї лабораторії, була також видана збірка методичного забезпечення лабораторного практикуму під моєю загальною редакцією. Чи може ви вважаєте модернізацією проведення ревізії і перефарбування основного силового обладнання декілька разів за 50 років. А якщо модернізації немає, який сенс переробляти методичне забезпечення.

Кафедра ЕПА.

Ще до російської агресії вийшла стаття «Совершенствование лабораторного практикума обучения студентов по направлению подготовки "Электромеханика"», авторы В.И.Бондаренко, И.А.Орловский, А.В.Пирожок, Ю.А.Крисан, В.В.Осадчий, М.Ю.Залужный. Международный выпуск научных трудов, Выпуск 20, Магнитогорск, 2012.

Ця стаття перевищувала майже утричі (за обсягом) і майже удвічі (за кількістю авторів) норми Міжнародного видання наукових праць, натомість була прийнята і навіть розміщена як заголовна, розділу «Підготовка кадрів електротехнічного профілю».

Ця стаття має опис шести лабораторних стендів (за кількістю авторів, один автор – один стенд), обладнаних сучасною мікропроцесорною технікою з використанням новітніх навчальних технологій і аналіз проблем лабораторного практикуму дисциплін електротехнічного профілю у сучасних умовах України.

Кафедра ЕПА і у минулому мала добрі зв’язки з науковцями Уральського регіону, регіону з потужною інфраструктурою підприємств, пов’язаних з розробленням, збагаченням та переробленням корисних копалин (копальні, шахти, збагачувальні фабрики, металургійні комбінати тощо).

Результати розробки й дослідження дискретного лінійного електропривода для робота-укладальника вогнетривкої цегли для Магнітогорського «Вогнетриву» зацікавили навіть фахівців з Японії. Професор Токійського і Ноганського університетів, голова Японської асоціації лінійного електропривода пан Г.Ямада з колегами (маючи деяке високоточне обладнання) відвідав кафедру ЕПА й особисто взяв участь у проведенні перевірочних експериментів щодо згаданого лінійного електропривода. Після цього вийшла (1990 р.) його оглядова публікація щодо світового стану у галузі лінійного електропривода, в якій, він, зокрема, згадав проф. В.Бондаренко (Україна), від розробок якого за деякими інтегральними характеристиками відстає Японія.

12. При обговоренні комісією наукових здобутків В.Брилистого комісія брутально не взяла до уваги наявність у вступника шести публікацій, посилаючись на заяву члена комісії Д.Яримбаша, мовляв, у Брилистого реально немає жодної публікації – у свої публікації доцент В.Осадчий просто вписав В.Брилистого.

В.Брилистий має шість публікацій, з них дві у фахових виданнях. Всі вони апробовані його особистими виступами і доповідями: на міжнародному рівні (м. Харків), на всеукраїнському рівні (м. Дніпродзержинськ – 2, м. Кам’янське – 1, м. Запоріжжя – 1).

Заява Д.Яримбаша спрямована на спробу дискретизації вступника В.Брилистого на користь своїх вступників-протеже, та вилити побільше бруду

на кафедру ЕПА, при повному його переконанні про власну безкарність. Він не взяв собі за труд переглянути список публікацій В.Брилистого, де більшість публікацій його були не у співавторстві з В.Осадчим.

13. При обговоренні комісією наукових здобутків В.Брилистого комісія просто не взяла до уваги виборених останнім трьох перших місць (на Всеукраїнських конкурсах наукових робіт) і одного третього місця на Міжнародній НТК у м. Харкові (конкурс молодих вчених), посилаючись на заяву члена комісії Д.Яримбаша, мовляв, усім науковцям відомий неприпустимо низький науковий рівень наукових студентських змагань вищих і найвищих рівнів.

Знову, забувши елементарну порядність, знову, з метою оговорити вступника В.Брилистого на користь вступників-протеже, Д.Яримбаш заявляє (на обговоренні у предметній комісії щодо рекомендацій на зарахування) про три дипломи І-го ступеня і два дипломи ІІІ-го ступеня В.Брилистого (дійсно виборені у важкому конкурентному суперництві) як про такі, що нічого не варті, бо наукові змагання найвищого і вищого рівнів проводяться на дуже низькому рівні і не приносять ніякої користі. І знову бруд, вже на вчених-організаторів наукових змагань студентів вищих і найвищих рівнів (до речі, названі студентські наукові змагання проходять під егідою відомих в Україні та за її межами вчених).

Не буду повторюватись, скажу лише одне, кафедра ЕПА завжди була й є лідером наукових змагань студентів, а кафедра ЕМ, як й у всіх питаннях наукових досліджень, пасла задніх.

14. Найбільш зарозумілими були зловмисні чіпляння з боку Д.Яримбаша і П.Андрієнка до В.Брилистого – в його намаганнях відповісти на запитання 4 і 5 пунктів протоколу (щодо майбутньої дисертаційної роботи). Це були не запитання до вступника, а у більшій мірі виступи із неконструктивною критикою виконаного дисертаційного дослідження (якого, природно, ще немає), а не визначення загальних уявлень вступника про майбутню дисертацію. (До речі, на час мого вступу в аспірантуру ІЕД АН України у 1971 р., при неймовірно високому конкурсі, я абсолютно нічого не знав про свою майбутню дисертаційну роботу і запитань, природно, на цю тему не було).

Від В.Брилистого вимагали відповіді про наукові положення дисертації, об’єкт і предмет дослідження, особливо дісталось рушійно-двигуневому комплексу (мотор-колесо) та його компоновці, за визначення наукової новизни й її обґрунтування (тут поважні доктора наук сплутали вступні екзамени в аспірантуру з захистом дисертації).

Цілком зрозумілий намір П.Андрієнка ввести до протоколу 4-5 пункти щодо дисертаційної роботи і рішуче відмовити у запрошенні передбачуваних керівників аспірантів на вступний екзамен за спеціальністю. Нагадую: 90 балів отримали тільки І.Жежера і К.Логвін, передбачувані керівники яких були присутні на екзамені як члени комісії (П.Андрієнко і С.Тиховод).

15. Так само дісталось, але у значно меншій мірі, і вступнику Д.Смородіну, отримавшему на екзамені 60 балів. Його мої опоненти «діставали» аналізом патентного пошуку та результатами огляду глибоких досліджень різних джерел інформації з теми дисертації.

16. Усі вступники, як правило, отримували від комісії запитання з деякими коментарями, що сприяло меншому хвилюванню і більшій зосередженості вступника. І це нормально – тому, хто не володіє знаннями, це не допоможе.

Гірше те, що П.Андрієнко і С.Тиховод самі намагалися відповідати за своїх вступників, коли ті мовчали.

Натомість у відповіді вступника, вихованця кафедри ЕПА В.Брилистого, прозвучав термін «деформація», я (В.Бондаренко) уконкретив «пружна деформація», з боку комісії миттєво і дружно прогримів хор: «Не подсказывать!».

Весь час екзамену з боку моїх опонентів були подвійні стандарти, гра в одні ворота, два вектори поведінки.

17. При формулюванні конкурсних запитань протоколу, що видавалися заздалегідь, були різні підходи передбачуваних керівників В.Брилистому (В.Осадчий) і І.Жежері (П.Андрієнко).

<u>З боку керівників В.Брилистого</u>. Вибрати з представленого переліку запитань складні фундаментальні запитання, максимально наближені до теми майбутньої дисертації, з урахуванням напрацювань вступника, з одного боку, та продемонструвати глибоку теоретичну і практичну підготовку, з другого боку («Per aspire ad Astra»).

<u>З боку керівника І.Жежери</u>. Вибрати з того ж переліку найбільш прості, елементарні запитання, ніяк не пов’язані з минулими напрацюваннями вступника й які не можуть прояснити глибину знань його, мабуть, ніяк не пов’язані з майбутньою дисертацією. Головне вичавити відмінну оцінку («Без труда выловить рыбку из пруда»).

<u>Три теоретичних запитання з протоколу вступника В.Брилистого</u>:

1. Багатомасові механічні системи ЕП.
2. Синтез лінійних САК.

3. Операторний метод розрахунку перехідних процесів в електричних колах з зосередженими параметрами.

Критерій вибору керівниками і вступником був один – максимальна відповідність вибраних запитань суті майбутньої дисертаційної роботи, а не їх простота (хоча вони достатньо складні). Зокрема, багатомасові механічні системи ЕП, з погляду майбутньої дисертації, тема актуальна і дисертабельна, цій проблемі надають багато уваги Харківська наукова школа електроприводників (д.т.н., проф. В.Клепіков, д.т.н., проф. Акімов, д.т.н., проф. Довбня та інші). На кафедрі ЕПА захищена дисертація на цю тему, є наукова монографія у співавторстві з харків'янами. В.Брилистий до цієї складної і перспективної тематики був залучений на бакалавраті та магістратурі.

Два інших запитання близькі до наукових положень його майбутньої дисертації. Такий підхід є запорукою успішного завершення навчання в аспірантурі.

Три теоретичних запитання з протоколу вступника І.Жежери (теж вибраних довільно із названого вище переліку запитань), передбачуваний керівник д.т.н. проф. П.Андрієнко:

1. Нагрівання і охолодження електродвигунів, особливості режимів роботи у відношенні до змінювання навантаження.

2. Вимірювальні інформаційні системи, загальні положення.

3. Електрична ємність простих конденсаторів та їх розрахунок.

Критерієм вибору таких запитань була їх простота (рівень бакалаврський і навіть нижче), та й відповіді на них були під стать такому критерію. А про зв'язок з майбутньою дисертацією, або про високий теоретичний рівень вступника годі й говорити.

18. Були запитання і з мого боку, зокрема, до вступників, передбачуваними керівниками яких є члени комісії. У випадку неправильної відповіді цих вступників, або взагалі при її відсутності, з боку комісії лунали вигуки про некомпетентність запитання, неправильність запитання, некоректність запитання, провокаційність запитання і все таке інше.

Коли ж я випадково механічно обмовився, а саме «конденсатор» назвав «трансформатор», лунав дружній регіт комісії (все це у присутності вступників).

Шкода, що у тій обстановці був відсутній психолог.

Мої опоненти стверджували, що всі запитання В.Бондаренка їх вступникам-протеже, некоректні, провокаційні, некомпетентні тощо.

Шановні П.Андрієнко, С.Тиховод, Д.Яримбаш, виокремте з моїх запитань хоча б одне таке запитання та вкажіть кому воно адресувалось конкретно. Ви

просто всі мої запитання до вступників ототожнювали з тими запитаннями (а їх усього на весь час екзамену було 2-3), які я називаю «запитаннями на тяму («соображалку»)», і які призначались магістрам, а не школярам молодших класів, більш того, вони ґрунтувались на рівні знань посереднього бакалавра. Крім того, для мене такі запитання для майбутніх аспірантів навіть не вимагали правильної відповіді, а тільки давали підстави переконатися, чи є в людині «тяма» чи ні. У першому випадку я суттєво підвищував бал, в іншому разі я це запитання не брав до уваги.

Наведу приклад із нинішнього екзамену. Вступниця Д.Прихно перераховує чотири умови вмикання трансформаторів на паралельну роботу. Я запитую, чи можна все ж таки ввімкнути трансформатори на паралельну роботу, якщо одна з умов ($U_к$ трансформаторів) різні. Відповідь: «ні». Я заперечив, порадив подумати, що зміниться між ними щодо їх власного завантаження. Відповіді не було. Оцінку за цю відповідь я не знизив, основну відповідь вона дала, а от кмітливість не показала. Може вона її набуде у процесі дисертаційного дослідження.

19. Вступниця К.Логвін (передбачуваний керівник д.т.н. С.Тиховод) на моє запитання «Універсальні колекторні машини» по п. 1 протоколу (в якому значились «колекторні машини змінного струму») –це конкурсне запитання, яке вона отримала заздалегідь, й не змогла підготувати його як слід, – відповіді взагалі не було, хоча названі два типи колекторних машин мало відрізняються.

Відповіді на запитання 2 і 3 пунктів протоколу мною оцінені були задовільно, хоча ці конкурсні запитання вступниця вибирала сама й за тиждень до екзамену.

З огляду на це, я поставив додаткове запитання – формулювання 1-го закону Кірхгофа – найпростішого за формулюванням закону електротехніки. Відповідь – мовчанка.

Мовчанку своєї підопічної С.Тиховод коментував у зовсім незрозумілий спосіб, мовляв, наразі посеред вчених подейкують про змінювання назви цього закону.

Дійсно, 1-й закон Кірхгофа за формулюванням є один з найпростіших в електротехніці, має декілька простих формулювань, зокрема, «сума струмів, що підтікають до вузла, дорівнює сумі струмів, що з нього витікають». Аналог: об’єм води, що тече в трубу, дорівнює об’єму води, що з неї витікає. До речі, цей закон студенти запам’ятовують найкраще.

Зустрівши після екзамену свою доньку Ольгу (Ольга Валеріївна Бондаренко, завідувач кафедри філософії, доктор філософських наук, професор Економіко-гуманітарного інституту), випускницю кафедри ЕПА 30 років тому,

і запитав: чи пам'ятає вона 1-й закон Кірхгофа. Подумавши, вона відповіла приблизно так: «сума струмів, спрямованих до точки, дорівнює сумі струмів, спрямованих від точки», або «сума струмів у точці дорівнює нулю». Я здивувався, а вона: «нас Фокін цим «діставав».

Я особисто В.Фокіна теж запам'ятав, він і мене «діставав», але у другому сенсі. Якось, зустрівши мене, він запитав: – Оля Бондаренко, что училась у меня, действительно Ваша дочь? Я підтвердив. Його це вельми здивувало: – А я не знал этого! Какая она умница! Це мені не сподобалось вкрай: його здивував факт наших родинних відносин, чи думка «у такого дурня, така дочка розумна».

Потім я запитав у Ольги про магістрантку К.Логвін, яка нещодавно у неї навчалася, вона розкрила записи: – Старанна дівчина, своєю працею заслужила відмінну оцінку.

20. Вступник І.Жежера (передбачуваний керівник д.т.н. П.Андрієнко).

Запитання 3-го пункту протоколу коротко звучить так «Прості конденсатори». Це можна розуміти як «просте запитання». Настільки просте, що на нього може відповісти учень-середняк старших класів школи. Маючи складнощі у відшуканні запитання з приводу простого конденсатора я запитав: «А молекулярні конденсатори прості чи складні?». Відповіді від вступника я не отримав. Я звертаюсь до докторів наук комісії з пропозицією, якщо хтось з них відповість на це запитання, я це запитання взагалі скасую. – Знову мовчанка!

Мене здивувала мовчанка комісії щодо запитання про молекулярні конденсатори. Правда, через кілька днів мене побачив С.Тиховод і звернувся: – Ви не мали на увазі іоністори, коли запитували про молекулярні конденсатори?

Так, «іоністор» один із різновидів молекулярних конденсаторів. Молекулярний конденсатор – найбільш ранній, найбільш простий за назвою й найбільш розповсюджений об'єднуючий термін для гіпервеликих за електричною ємністю *електронних пристроїв*, які широко використовуються у транспортних засобах, пристроях пуску потужних машин, сонячних батареях, вітроенергетиці, цифрових фото-кіно-камерах, ліхтарях, буферних накопичувачах енергії, стартерних пристроях та багато іншого. Як про це може мовчати завідувач кафедри «… і електронних апаратів» П.Андрієнко?

На конференції трудового колективу декілька років тому завідувач кафедри електричних апаратів П.Андрієнко і декан ЕТФ В.Метєльський запропонували добавку «…і електронних апаратів» до існуючої назви кафедри – кафедра електричних та електронних апаратів. Петро Дмитрович, ми сиділи поруч на цій конференції і, якщо Ви пам'ятаєте, я не радив цього робити.

Електронна техніка має зовсім іншу специфіку ніж електрична техніка, іншу лабораторну базу, інші знання і уміння фахівців. Випускові кафедри

електричних апаратів і електронних пристроїв на той час здійснювали освітньо-професійні послуги за різними не тільки напрямами підготовки, а й галузями знань. Тому те перейменування випускової кафедри ЕА в кафедру «Електричних і електронних апаратів» було дещо дивним.

Першою і основною класифікаційною ознакою є **вид енергії**, на якій працює будь-який пристрій, у тому числі і апарат (атомна, сонячна, механічна, електрична, вітрова, водяна /гідравлічна/, пневматична /газова/ тощо). За цією головною ознакою електронних апаратів не існує («мобілка», телевізор… – це електричні апарати, бо працюють вони на електричній енергії); електронної енергії не буває. За іншими ознаками класифікації (принцип роботи, конструкція тощо) електронні пристрої природно є, за цими ознаками їх можна назвати електронними пристроями.

Стосовно електричних апаратів.

В Україні власне галузь електроапаратобудування переживає не кращі часи. Деінде її поховали де з попом, де з музикою, де вона ледь жевріє або перекваліфікувалась на розробку і випуск електричного обладнання загалом, зокрема, у Запоріжжі Електроапаратний завод розробляє і випускає… електроприводи.

Попит на вузьких спеціалістів з електроапаратобудування наразі не значний, особливо у Запорізькому регіоні. Випускових кафедр з електричних апаратів в Україні всього дві. У Харківській політехніці така кафедра потужна, організована на початку 1930-х рр., має докторську спеціалізовану раду, керує Міжнародною НТК з електромеханіки, має фаховий журнал, збірку наукових праць тощо.

У «машинці», хвала Богу, набір на електроапаратобудування значний та й конкурс хороший. У нас дві кафедри (ЕМ і ЕЕА), у назві спеціалізації яких є ключове словосполучення «електричні апарати» («Електричні машини і апарати» та «Електричні та електронні апарати» відповідно).

Можливо, це словосполучення для обох кафедр має різне тлумачення електричних апаратів, апарати цих двох кафедр, як кажуть в Одесі, дві великі різниці.

Словосполучення «апарат – апарат».

Апарат-апарат	***Загальні риси***
Космічні та глибоководні апарати	Працюють поза сфери Земної поверхні
Електричні та електронні апарати	Працюють на одній і тій же електричній енергії
Самогонні та партійні апарати	Працюють на одному й тому ж паливі
Слухові та опорно-рухові апарати	Працюють на один і той же організм

Взагалі з терміном «апарат» слід поводитись обережно, навіть делікатно, в силу-силенну різних його тлумачень у самих різних сферах. Особливо у словосполученні «апарат-апарат». Мною наведені (див. таблицю вище) багато таких словосполучень. Як на мене, для назви кафедри більш вдалим було б: кафедра «Електричні апарати та електронні пристрої (електронна техніка)».

21. Ректор говорив про високий рівень знання, проявлений випускником англійської групи І.Жежерею на вступних екзаменах з іноземної мови. Я впевнений, що це так, бо достеменно знаю принциповість і високий професіоналізм кафедри іноземних мов за десятиліття спілкування з нею кафедри ЕПА, протягом яких за дорученням Ю.Соболь, Т.Сокол здійснювала мовну підготовку студентів-електроприводників, яких кафедра ЕПА майже 10 років відряджала на піврічне стажування до Німеччини, чотирьох студентів щорічно, й яким потрібні були розмовні англійська чи німецька мови.

Знання англійської мови – це добре, але для професіонала фахові знання завжди найважливіші. Згадаємо, як говорив наш великий вчений-фізик, Нобелівський лауреат Л.Ландау: – Англійську треба знати! Навіть найтупіші англійці знають її непогано.

22. Стосовно випускників кафедри ЕПА.

Багато споживачів продукції ЕТФ, через малі обсяги випуску електроприводників, вимушені приймати для себе не прямих спеціалістів, а випускників інших споріднених випускових кафедр ЕТФ.

Я свідомий того, що наполягання на якихось розслідуваннях усіх негараздів, викладених у цих «Розгорнутих поясненнях», на вимогах якогось глибинного аналізу названих процесів, на суворому покаранні винуватців, виходячи з реалій внутрішньо-університетського буття, залишаючись у рамках цього буття, нічого не варті, навіть того паперу, на якому вони написані.

Проте у роздумах, подавати ці «Пояснення» чи ні, переважило подавати. Шановні колеги, у надії на те, що хтось, в якійсь мірі, дослухається і, не зважаючи на власні чин і амбіції, забувши про свої безкарність і недоторканість, попри все, просто підніметься до рівня звичайної порядності у відношеннях один до одного.

Зав. кафедри ЕПА, багаторічний Голова, цьогорічний
член предметної комісії до вступу в аспірантуру ЕТФ В. Бондаренко

Глава VIII.
КРУТИЙ БІЗНЕС

Так сталося, що – не від хорошого життя, а через комп'ютерне убозтво вищої школи кінця 1980-х років – я започаткував крутий бізнес у Запорізькому регіоні.

Почну здалеку. У мене склалися хороші, дружні та ділові стосунки з доцентом кафедри МТЛВ Володимиром Гонтаренком. Ми з ним разом були відряджені до Києва на комісію, що відсіювала велику групу викладачів ЗВО України, рекомендованих на викладацьку роботу за кордоном. Теж саме продовжили й у Москві, куди потрапила група вже у значно скороченій чисельності. Після Москви від представників «Машинки» нас залишилося лише двоє. Я особисто був рекомендований на викладацьку роботу в Алжир, терміном на три роки, з правом взяти з собою свою родину.

Але знову ж так сталося, що ректор В.Попов обом нам відмовив, про що проінформував міністерство. Я не знаю формулювань відмови, але ректор сказав особисто В.Гонтаренку, що він буде деканом ММ-факультету, а мені, що я – завідувачем кафедри ЕПА, тому закордонне відрядження для нас обох він скасував.

Завдяки нашим діловим стосункам з проректором В.Гонтаренком мав інформацію про те, що на кафедрі ЕПА був створений перший у «Машинці» кафедральний комп'ютерний клас з обчислювальної техніки на базі АОМ та кафедральний клас мікропроцесорних контролерів та про нагальну потребу кафедри ЕПА у ЕОМ, яка у той час була у великому дефіциті. Він у ранзі проректора з міжнародних зв'язків запропонував мені відрядження до Болгарії на Господарський комбінат «Національний програмний і проектний фонд» (ГК НППФ), м. Софія, на завод і ЗВО сільськогосподарського машинобудування, місто Русе. Склад делегації: завідувач кафедри ТМ і ТММ Анатолій Ройтман, я та завідувач ГНДЛ (госпрозрахункова науково-дослідна лабораторія) Микола Лазуткін.

Мене перш за все зацікавила діяльність фірми ГК НППФ НР Болгарії – з розробки програмного забезпечення та технічних систем на базі персональних комп'ютерів власного, європейського та світового виробництв. Удосконалена бізнесова структура цього ГК, ділова хватка, широкі можливості запропонованих пропозицій, досвід створення СП (спільних підприємств) з іноземним партнером.

Мені поталанило зацікавити керівництво фірми у спільному бізнесі, щодо реалізації її продукції і наших потреб, з огляду на наш комп'ютерний голодомор у ті часи, та перспектив створення СП, із Засновником з радянської сторони ЗМІ, м. Запоріжжя, під моєю егідою.

Щодо цього були детально обговорені всі принципові питання з Генеральним директором ГК НППФ Болгарії Михайлом П*ó*повим, а всі робочі – із заступником Генерального директора Орліном Гюровим та головним спеціалістом Зоєю Гюровою.

Із відрядження я привіз, крім звичайного договору про наміри № 1 створити СП, ще й договір № 2 про надання 200 людино-днів прямих зв'язків науково-технічного співробітництва на умовах безвалютного еквівалентного обміну (ЗМІ фінансує проїзд своїх співробітників до свого кордону, всі витрати на проїзд, перебування за кордоном та повернення до нашого кордону бере на себе приймаюча сторона).

Наша сторона практично вичерпала повністю обсяг безвалютного обміну. Крім мене та моїх співробітників (доц. В.Писанко, пров. н.с. Є.Азаренков, ст.викл. Г.Заруба, програміст В.Гуров та інші), до Болгарії відряджалося і керівництво «Машинки» (ректор В.Попов, проректори А.Сипко, В.Гонтаренко, гол. бухгалтер В.Коврига та секретар парткому Е.Цивірко).

Болгарська сторона значно менше, десь відсотків на 40. В основному це Генеральний директор Михаїл П*о*пов, заступник Генерального директора Орлін Гюров та спеціалісти, що обслуговували Виставку-продаж програмних продуктів та систем на базі ПК західного виробництва, яка була відкрита на початку квітня 1988 року у ЗМІ, ауд. 253 за сприянням кафедри ЕПА.

Інформація про виставку була широко рекламована розсиланням спеціальних запрошень та оголошенням у центральних та місцевих газетах («Известия», «Радянська Україна», «Вечерний Донецк», «Вечірній Харків», «Индустриальное Запорожье», «Запорізька правда», «Комсомолець Запоріжжя», «Інженер-Машинобудівник» тощо).

Роботу виставки-продажу висвітлював журналістський корпус до складу якого входили:

С.Троян – вл. кор. «Известий»;

Е.Костенко – кор. «Радянської України»;

Ю.Василенко – кор. «Запорізької правди»;

В.Мушастіков – кор. телепередачі «120 минут», ЦТ (центральне телебачення) по Запорізькій області;

С.Іванченко – кор. Запорізького телебачення;

Н.Петрова – кор. Запорізького радіо тощо.

Початку роботи Виставки-продажу передував візит у ЗМІ комісії Запорізького обкому партії, яку очолював Перший секретар обкому, й яка позитивно відгукнулася про передбачувані зв'язки ЗМІ (СРСР) та ГКНППФ (НРБ).

Результати роботи Виставки-продажу, проведеної у ЗМІ за ініціативою кафедри ЕПА, подавали великі надії доцільності створення радянсько-болгарського спільного підприємства. Цю ідею підтримали Запорізький обласний комітет партії (на ті часи це була найбільш впливова структура регіону) та виконавча влада регіону (Виконавчий комітет Запорізької обласної ради народних депутатів). Запорізький облвиконком звернувся до Ради Міністрів УРСР з відповідним клопотанням, наведеним нижче.

УРСР
ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
РАДИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ
330107, м. Запоріжжя, проспект Леніна, 164
Тел. 34-34-73
№

УССР
ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ
ЗАПОРОЖСКОГО ОБЛАСТНОГО
СОВЕТА НАРОДНЫХ ДЕПУТАТОВ
330107, г. Запорожье, проспект Ленина, 164
Тел. 34-34-73

Совет Министров Украинской ССР
т. Урчукину В.Т.

Исполком областного Совета народных депутатов поддерживает инициативу Запорожского машиностроительного института о создании советско-болгарского совместного предприятия по программным продуктам для вычислительной техники и системам обработки данных.

Первый заместитель председателя исполкома
Совета народных депутатов В.И.Аринченков

Клопотання Виконкому Запорізької облради про створення СП з іноземним партнером (до Ради Міністрів УРСР).

Мене було рекомендовано на посаду Генерального директора й доручено очолювати сторону СРСР у перемовинах, щодо майбутнього СП.

Друге моє відрядження до Болгарії (перше вже у відповідності до договору про безвалютний обмін) розпочалося не зовсім вдало. Проректор

А.Сипко забув написати службову-дозвіл на відправлення міжнародної телеграми у Болгарію про дату і час мого прибуття до Софії.

Прибув на залізничній вокзал пізно увечері – мене ніхто не зустрічає. З телефонів фірми відгукнувся лише черговий, з-за мовного бар'єру ми один одного не зрозуміли. Ходжу по вокзалу як неприкаяний…

Раптом чую російську мову (більш конкретно – російські матюки). Бачу йдуть два полковника Радянської Армії, зрадів неймовірно.

Я їх зупинив, розповів, як вскочив у халепу, прошу поради.

Вони мені відказують: – Йди у Гомно.

Виявляється, це не те, про що я подумав, ГМНО – це Готель Міністерство Народної оборони Болгарії, й якщо я маю службовий (не туристичний) закордонний паспорт і 10 левів (≈ 10 $ США), мені на ніч там дадуть притулок.

– Йди на привокзальну площу, сідай у трамвай № 3, виходь на четвертій зупинці (після зупинки «Готель "Родина"»), йди по ходу трамвая, вздовж високого металевого паркана, доки не побачиш закриту хвіртку, натисни кнопку, попросись переночувати.

– А мене зрозуміють?

– Не хвилюйся, там основна мова російська. Доповіли чітко і коротко, чисто по-військовому.

Так це й було, як говорили браві вояки. Тільки мене попередили, що розбудять о сьомій ранку, щоб о пів на восьму мого й духу у готелі не було.

Ранком повернувся на залізничній вокзал, телефоную – знову мене не розуміють, я теж не розумію, що мені торохтять.

Знову ходжу по вокзалу у роздумах, бачу будочку з написом «Обмін валют» (у нас такого дива тоді ще не було). Молодий чоловік, що сидів у ній, добре розумівся на російській. Я дав йому два лева й номер телефону, з проханням зателефонувати, що їх чекає Бондаренко, який вчора ввечері прибув потягом «Москва – Софія».

Десь через півгодини до мене підійшов представник фірми, назвався Іво Ганєв, почав довго вибачатися за те, що я пережив такий стрес і, не зважаючи на мої протести, відвіз мене до шикарного старовинного готелю «Берлін» (суцільний дуб і оксамит) відпочивати (сніданок і обід оплачені). А по обіді за мною приїхали й забрали на фірму, де знову пішли вибачення за незручності, які я «пережив». Так розпочалася моя адаптація до європейських порядків.

Під час цього візиту до БНР був підписаний протокол про наміри № 3 з конкретним планом робіт обох сторін щодо створення СП, наданням цьому СП назви «ІНТЕРСИСТЕМА», обговорені перші варіанти статутних документів («УГОДА» та «СТАТУТ»).

До речі, згадану Виставку-продаж та за період опісля неї, кафедру ЕПА відвідали порядку шести тисяч представників промислових підприємств та організації Запоріжжя, Києва, Москви, Дніпропетровська, Свердловська, Сімферополя, Ленінграда, Іваново, Мелітополя, Бердянська, Нікополя, Алма-Ати, Токмака тощо.

Було виявлено 41 підприємство, які бажали найближчим часом замовити продукцію майбутнього СП на загальну суму понад 16 мільйонів карбованців.

На кінець липня 1988 року мною був підготовлений текст проекту листа-клопотання МВССО УРСР (міністр В.Пархоменко) на ім'я заступника Голови Радміну УРСР В.Урчукіна щодо створення СП.

При підготовці цього тексту я консультувався з В.Кравченком (уповноважений по УРСР Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків СРСР) та завідувачем Міжнародним відділом МВССО УРСР В.Буличенком.

З кожним із цих панів треба було гадати, на якій козі до них під'їхати, а перш ніж до них під'їжджати, треба було узгодження з Управлінням загальними справами Радміну УРСР, яке не візувало проект листа нашого міністра без перевірки референтом цього Управління М.Бутичем техніко-економічного обґрунтування створення СП, яке повинне було відповідати новій тимчасовій методиці розробки ТЕО (техніко-економічного обґрунтування) на СП. Названа методика щільно пов'язана з розробкою проекту Розпорядження Радміна УРСР щодо СП з іноземним партнером.

Розробку цього ТЕО я виконував у співпраці з Ж.Нестеренко – завідувачкою кафедри економіки та організації виробництва, головним бухгалтером ЗМІ В.Ковригою та начальником планового відділу ЗМІ Т.Кравченко.

А заступник Голови Радміну УРСР В.Урчукін першого разу взагалі послав мене геть з цим листом – був розлючений, бо прибула делегація із Югославії, а йому з Інституту іноземних мов АН УРСР замість перекладача з сербсько-хорватської мови прислали перекладача з хорватсько-сербської.

Отакий складний бюрократичний слалом був потрібний для підготовки тільки одного документа – проекту листа міністра МВССО УРСР В.Пархоменка до Ради Міністрів УРСР щодо СП з іноземним партнером. Це був не лист міністра, а тільки його проект, з великою кількістю віз та узгоджень.

Великою проблемою виявилося переоформлення його в оригінал, бо це був кінець липня – початок серпня, самий епіцентр відпусток МВССО УРСР.

Отримання листа-клопотання міністра В.Пархоменка до Ради міністрів з її резолюцією надало можливість узгодження документів з усіма основними міністерствами та держкомітетами УРСР. Це була неймовірно важка робота, з огляду на безмежний бюрократизм командно-адміністративного хазяйнування.

Хто цього не робив, навіть не може мати уяви її складності. На деяких документах цих структур треба було мати десяток і більше візувань. При цьому, не дай Бог, буде порушений порядок візувань або їх хронологія, я вимушений був готувати такі документи наново, та інші такі дикі речі.

З іншого боку, практична відсутність в Україні доступного для відвідувачів машинного друкування, розмножувальної техніки та інших засобів підготовки документів (принтер, ксерокс, сканер тощо) перетворило цю роботу на архіскладну.

Перше відвідування болгарських фірм вразили мене наявністю вільного доступу відвідувачів фірм до офісної техніки, розташованої у коридорах та офісах (ксерокси, принтери тощо).

Для результативної роботи з документами у радянських установах я вимушений був постійно йти на компроміси з власною мораллю, а зі своїм керівництвом «Машинки» – угоди на довірі.

Так, міністерства та держкомітети я відвідував не з сумкою, а з торбою – в якій я зберігав цукерки, шоколадки (для жіночої статі) та пляшки (для чоловічої статі), як вдячність за дрібні послуги друкарок, секретарів-секретарок, референтів та іншого обслуговуючого персоналу в оформлюванні та переоформлюванні різних документів з-за примх бюрократів.

У тій же торбі знаходилися й різні документи, у тому числі й незаповнені бланки перших примірників гарантійних листів з усіма реквізитами (підпис керівника, підпис головного бухгалтера, гербова печатка, реєстраційний номер тощо), але без тексту.

В іншому випадку я не впорався би з задачею отримання потрібного документа у більшості міністерств та держкомітетів України, навіть у рідному міністерстві.

Для прикладу наведу епізод аудієнції із заступником міністра з міжнародних зв’язків нашого міністерства.

У нашому міністерстві, якщо ти за посадою нижче проректора, то тобі не доступний для зустрічі будь-який заступник міністра або керівники Головних Управлінь міністерства, за винятком Управління загальними справами (щось на кшталт Головного коменданта приміщення). Я ж до таких посад не доріс, усього-на-всього був завідувач кафедри.

Зайду-вийду у приймальню названого заступника міністра, думаю-гадаю, як до його кабінету потрапити.

Раптом з кабінету виходить його господар й до секретарки: – Катрусю, я усього на хвильку відійду… І вийшов геть.

Від подиву я аж закляк, 1980-і роки, у міністерстві панувала виключно російська мова, а тут наша мова калинова. Я вискочив вслід за ним і вартую побіля входу.

Повертається. Я перекрив йому шлях: – Перепрошую, даруйте мені, я до Вас не доступний, але маю інформацію, переконаний, вона буде Вам цікава.

Він зацікавлено подивився на мене: – Що ти за один?

– Я із Запоріжжя, усього завідувач кафедри, не рівня з Вами спілкуватися.

– А у Запоріжжя як потрапив, зі Львова?

– Ні, я тамтешній абориген.

– А де ж ти так вивчив українську мову?

– По-перше, Ви помиляєтеся, мову я вивчав саме російську. А українську просто знав. По-друге, я власне родом не із Запоріжжя, а з Гуляйполя на Запоріжжі, це мала батьківщина відомого українського військового, політичного та громадського діяча Нестора Івановича Махна.

Він уважно мене оглянув: – Ану заходь.

Завів мене до кабінету, посадив поруч і запитав, мовляв, звідки ти взяв, що Махно громадський діяч.

– Аякже, він перемагав на виборах громад Гуляйполя, Покровки та Катеринослава, та й на пам’ятнику Нестору Махну у Гуляйполі є приблизно такий надпис.

– А чого у тебе така здорова і міцна торба?

– Вона з брезенту, дружина пошила її з розрахунку на значну вагу (далі я розповів заступнику міністра про вміст торби та його призначення).

З властивим більшості українців гумором він вигукнув, нібито із захопленням, що заробив на пляшку.

Я, у такому ж самому ключі, заперечив йому, що пляшки він не заслуговує, бо я попав до нього своїми зусиллями, без його допомоги.

Років десь 15-20 по тому з’явись я не тільки у приймальній кабінету заступника міністра, а й будь-де у межах території Міністерства, і не тільки Міністерства, мене б затримали як терориста.

Ця зустріч була плідною, ознайомившись з моїми документами, він добровільно взяв на себе клопіт довести всі документи до підпису Першого заступника міністра («це мій прямий обов’язок», сказав він).

Державний комітет праці УРСР пройшов нормально, отримав чіткі зауваження, переопрацював їх у відповідності до зауважень, отримав підпис Першого заступника, цього було досить.

Найбільшу купу зауважень отримав у Міністерстві Юстиції УРСР, причому не тільки по їхніх документах, а й по проекту Постанови Ради

Міністрів УРСР. Були помічені стилістичні помилки, невідповідності стандартам оформлення документів, були враховані багато неточностей з боку юриспруденції та справочинства тощо.

На це міністерство я згаяв багато часу, вимушений був від'їжджати до них у Київ чотири рази.

Слід зазначити, як ніде інде, суворість, діловитість, принциповість, фаховість, добросовісність, сумлінність та доброзичливість усіх чотирьох співробітників Мінюсту УРСР, з якими я співпрацював.

Найлегше й найшвидше я отримав підпис у Держпостачі УРСР. Можливо, їх справи СП прямо не стосувалися.

Держплан УРСР практично об'єднав свої зауваження з такими, що надав Мінюст УРСР (головним чином щодо ТЕО).

З боку ТПП (торгівельно-промислова палата) України до матеріалів створення СП зауважень практично не було, згода була отримана. Це була єдина структура, що за візування документів щодо СП зажадала оплату – їй були перераховані кошти за послугу, як госпрозрахунковій організації, у сумі 787 карбованців.

На підпис нашим міністром статутних документів щодо створення СП мені на допомогу (мовляв, ти до міністра не проб'єшся) ректор В.Попов відрядив до Києва проректора А.Сипка. Останній домовився з секретарем партбюро міністерства, який, у свою чергу, домовився з секретаркою приймальної міністра, яка пообіцяла винайти віконце під час прийому відвідувачів міністром, і нас запросити, зателефонувавши у партбюро.

Сидимо троє, у партбюро, чекаємо від моря погоди. Мені набридло слухати анекдоти, що травилися від нудьги, вийшов на хвилинку, взявши з собою теку.

Заглянув у приймальню міністра – сидять багато дядьків, у переважній більшості пузаті, з портфелями. Справи кепські.

Вирішив діяти, підійшов до секретарки: – Я с Совмина, мне нужно немного времени переговорить с министром.

Вона підвелася і зайшла у кабінет до міністра, вийшла й потім кивнула мені: – Ждите. Чекаю.

Через деякий час з кабінету виходить міністр, тримає під руку пузатого дядька, щось йому говорить й обидва покинули приймальню. Випровадивши поважного відвідувача, міністр повернувся до приймальні: – Кто тут с Совмина? Я відгукнувся. Міністр: – По какому вопросу? Я перелякався, і випалив навмання: – По вопросу Запорожского машиностроительного института!

Міністр вибачився перед присутніми, кивнув мені: – Заходите.

Я подався до кабінету, а міністр тихенько сказав секретарці: – Набери Попова и держи. І пішов вслід за мною.

Я йому, як на духу, розповів все, як є, навіть не збрехав, що був перед цим у Раді міністрів, а звідти прямо до нього. Взагалі відбрехався, в дійсності я сказав щиру правду, бо перед цим був у Радміні, а звідти поїхав у Міносвіти.

Міністр натиснув кнопку: – Попов не нужен.

Міністр ознайомився з документами, сказав, що справа дуже хороша, він залюбки усе підпише. Тільки хотів би, щоб, для ознайомлення і перемовин з начальником Обчислювального центру міністерства, я відвіз би ці матеріали до нього на Феофанію, скориставшись службовим автомобілем міністра.

Я з радістю погодився, правда, вимушений був домовитися з міністром про його згоду забрати із партбюро й проректора ЗМІ А.Сипка, який й досі чекає нагоди на зустріч з міністром, і взяти його з собою у машину.

Повернувшись «зі щитом» до партбюро, я натрапив на розлюченого проректора А.Сипка, мовляв, я такий-сякий, десь шляюся, а вони з парторгом, на нервах, чекають виклику до міністра.

Я його почав заспокоювати: – Все залагоджено, я їду, на прохання міністра, на його службовому авто, до начальника ОЦ міністерства, Ви можете поїхати зі мною, міністр не заперечує. Він погодився (на вустах посмішка, а в очах лють).

Щодо мого звертання «Ви» у передостанньому реченні. Ми з А.Сипком були добре знайомі, ще з студентських часів. Обидва студенти, він тоді був поважною птахою високого польоту – комсоргом ЗМІ, я – штатним фотокореспондентом інститутської багатотиражки «Інженер-машинобудівник». Зустрічались часто-густо, багато років були на «ти» (Толя-Валера), і тикались аж до завершення його деканства. Після призначення А.Сипка проректором, я, зайшовши до його кабінету вперше на цій його посаді, звернувся: – Толю…Він зупинив мене суворо: – Немає ніякого Толі, ти для мене «Валера», я для тебе «Анатолій Володимирович» і тільки на «Ви», офіційно і неофіційно.

До речі, коли мого особистого друга Толю Коваля призначили Першим проректором, я, зайшовши до його кабінету, і на моє звернення до нього «Анатолію Даниловичу…», він почав озиратися по куткам і заглядати під стіл… Я запитав, що він всюди заглядає, Толя відповів: – Шукаю Анатолія Даниловича.

Ми обидва посміялися. На своє виправдання, я розповів йому аналогічний випадок з проректором А.Сипком.

Щодо Сипка, я згадав його лояльність часів деканства.

Під час моєї роботи заступником декана ЕТФ я вимушений був певний час виконувати обов’язки декана (декан ЕТФ Л.Герасимова пішла у творчу

відпустку з завершення дисертації), у тому числі й ходити на засідання ректорату. При цьому мав нагоду особисто спостерігати згадану лояльність декана ММФ А.Сипка до ректора і проректорів.

Зокрема, звертаючись до деканів, Перший проректор А.Каморкін інформує їх про необхідність виконати певні заходи (дає їх перелік) і подати матеріал обов'язково до поточного четверга. Ми мовчки пишемо короткі нотатки з цього приводу. Тільки декан А.Сипко вигукує: – Анатолий Никитич, подготовим к среде! (Чого ти висовуєшся, хто тебе тягне за язика?!)

Продовжую Одіссею з підготовкою статутних документів – починаючи безпосередньо у Раді Міністрів (РМ) УРСР з тексту проекту постанови РМ УРСР. Це був перший документ щодо СП, виконаний українською мовою.

Ще одну неоціненну допомогу від А.Сипка я отримав у день, що передував зустрічі з нашим міністром В.Пархоменком.

Це – візит до Укрбанку Зовнішньоекономічного банку СРСР.

Напередодні цього візиту я домовився із заступником керівника цього банку паном В.Савченком (нас зблизило спільне хобі) про таке.

Наступного дня рівно о 8-30 ранку я повинен бути у приймальні керівника Банку. В.Савченко мав звичай кожного ранку, перед початком робочого дня, навідуватися до свого шефа вести різні перемовини. У цей час я мусив бути там. Пан Савченко мене відрекомендує шефу, доповість, що мої документи ним переглянуті, зауваження враховані, можна ставити підпис.

У готелі ми мали доволі пристойний номер, завдяки проректорові, це плюс, й завдяки й тому ж проректорові (А.Сипко категорично вирішив їхати зі мною у Банк) ми запізнились, це мінус. Тому у приймальні керівника Банка ми з'явилися із запізненням, секретарка запропонувала нам роздягатися, ми роздягнули куртки й оглядалися, куди б їх повісити (стіни були полірованого дерева без натяку на шафу чи вішалку). У цей час В.Савченко вже виходив із кабінету шефа. Побачивши мене, він хутко схопив мене і ми попрямували до кабінету, я тільки встиг віддати свою куртку у руки Сипкові.

Усе відбулося так, як і передбачав В.Савченко, я підпис керівника Укрбанку Зовнішньоекономічного банку СРСР отримав.

Так склалося, що проректор А.Сипко ніби був відряджений до Києва щоб потримати (не з моєї вини) у приймальній керівника республіканського Банка куртку завідувача кафедри. Неприязнь проректора ЗМІ до мене продовжувала накопичуватись, а деструктивний тандем декан В.Метєльський – проректор А.Сипко тільки зміцнювався.

Цим завершився перший етап підготовки статутних документів.

Другий етап розпочався з двостороннього узгодження названих уставних документів (СРСР – НРБ).

Він відбувався у Болгарії, з перемовин щодо уточнювання вихідних даних, обсягів комплектувальних виробів та продукції, що випускається.

Статутні документи, з урахуванням уточнень й зауважень болгарської сторони, були передані мною референту у Міжнародний відділ Ради Міністрів УРСР, зокрема, до його сектору, яким керував І.Корнілов.

У подальшому розпочалися перипетії нового перегляду усіх статутних документів, у першу чергу, Постанови РМ УРСР, статуту та ТЕО, переформулювання мети СП та напрямків діяльності, деякі документи підозріло зникали, потім їх раптом знаходили, то знову вони губилися.

Названий вище зав.сектором Міжнародного відділу РМ УРСР І.Корнілов одного разу висловив думку, що найкращі в СРСР мелітопольські яблука (як на мене, найкращими в СРСР вважалися мелітопольські черешні), при цьому він гарантував можливість затвердження остаточного варіанту статутних документів. Тут будь-кому став би зрозумілим зв'язок яблук з цими документами, я тільки запитав, скільки.

Повернувшись у Запоріжжя, я зустрівся з ректором В.Поповим і прямо доповів йому, що справа наближається до завершення, але тхне хабарництвом, потрібно десь 300 кг відбірних яблук.

Ректор мене запевнив, що це дрібничка, практично майже нічого не варта (мої моральні збитки, мабуть, теж саме). Пише мені записку до керівника сільгоспартілі (на півдні Запорізької області), де яблучний сад, найкращій в області.

Мій завідувач лабораторіями П.Засипко прибрав заднє сидіння свого «Жигуля», до максимуму звільнив багажник і ми розпочали авантюру полювання за кращими «мелітопольськими» яблуками.

Сад був зразковий, пальметний (корони яблунь формовані під пальму для машинного збирання врожаю), проте яблука збирали вручну, кожне яблуко уважно переглядали, вибраковували, відібрані (окремо кожне) яблука загортались у рожевий цигарковий папір і пакувалися в ящики.

Нам дали вибір – або вантажить пакування, або самим на власний вибір збирати.

П.Засипко задав пряме запитання, чи можна взяти трохи більше для себе. Отримав відповідь, це ваша проблема, ми ваше авто пропускати через ваги не будемо.

Його бідний «Жигуль» кректав від перенавантаження до самого Запоріжжя. На двох автомобілях моїх співробітників (Г.Анікіна та С.Тимошенка) ми повезли хабар до Києва за домашньою адресою І.Корнілова.

Житловий радміновський будинок вразив нас своєю монументальністю, просторе круте фойє, килими, збоку два ліфта. З огляду на власну темноту, ми

поперли ящики до пасажирських ліфтів. Консьєрж нас вилаяв й відправив до вантажного ліфта.

Господиня, дружина Корнілова, щиросердна молода дама у легкому халаті до п'ят, який розвивався майже не до пупа, кружляла навколо нас, як бджілка: – Мальчики, не сюда, мальчики, вон туда, мальчики, хотите кофе, без кофе я вас не отпущу… Ледь вирвалися на волю.

Я давав І.Корнілову ще один хабар, але вже несвідомо. Корнілов проінформував мене, щоб я прийшов другого дня, десь об 11 годині ранку за готовими документами. Я прийшов, він доповів, що документи на підході. Ми чекали, говорили про погоду.

Раптом він почав бідкатися, обмацувати себе, а потім ніяково посміхаючись, звернувся збентежено до мене, мовляв, у його батька сьогодні день народження, він дуже любить свого тата, і в обід мав намір піти привітати його, а гаманець забув дома.

Йому дуже не зручно, але він просив би мене піти у гастроном (вийти з Радміну, повернути праворуч, пройти півквартали, і перейти дорогу, це його улюблений гастроном) і придбати для його батька маленький презент за оцим списком.

По обіді він, привітавши батька, поїде додому, візьме гроші і зі мною розрахується. Я вважав себе не таким вже й вайлуватим тюхтієм, але у такому середовищі, у найвищій в державі установі, без будь-якого сумніву прийняв його прохання за чисту монету, тільки запитав, а як же міліціонери на вході, вони майже не рентгеном присвічують й перевіряють відвідувачів.

За це, мовляв, не турбуйтеся, він поклопочить. Дійсно, мене легко пропустили, на два великих пакети не звернули ніякої уваги. У пакетах були коньяк, кола і солідний набір вишуканих делікатесів, на які я виклав усі свої доволі немалі гроші. Яке щастя, що у мене у кишені лежав залізничний квіток до Запоріжжя, придбаний заздалегідь.

По обіді я повернувся у Радмін УРСР, секретарка мені переказала, що І.Корнілов терміново поїхав у відрядження, і не буде декілька днів.

Я розгублено запитав: – А гроші й документи?

– Про гроші нічого не знаю, – посміхнулася вона, – а документи є, повністю оформлені, й передала мені теку з документами.

Так, двома моїми хабарями різної кримінальної тяжкості було ознаменоване перше у системі освіти СРСР спільне підприємство з іноземним партнером «Інтерсистема».

З 25 вересня до 5 жовтня 1988 року я, завідувач кафедри ЕПА В.Бондаренко, і старший викладач В.Писанко відбули у перше відрядження нового СП до Болгарії, де відвідали Міжнародну ярмарку у місті Пловдив, на

якій ознайомились з експозицією, особливо щодо сучасної обчислювальної техніки та програмними продуктами різного виробничого призначення.

На початку листопада я був запрошений на Всесоюзний семінар «Питання створення й діяльності спільних підприємств на території СРСР», який відбувся у Центрі міжнародної торгівлі, м. Москва (все у Центрі – кращого європейського зразка).

На середину листопада 1988 року були підготовлені (у завершальному варіанті) документи:

– проект постанови Ради Міністрів УРСР з усіма візами основних міністерств і держкомітетів України;

– комплект статутних документів (угода, розпорядження, статут, ТЕО);

– клопотання Обласного виконавчого комітету про створення у м. Запоріжжя СП (дивись стор. 269);

– лист компетентних органів Запорізької області про згоду функціонування у м. Запоріжжя радянсько-зарубіжного СП;

– програма економічного співробітництва між СРСР і Народною Республікою Болгарія (до 1995 року), в якій розділ «Обчислювальна техніка» був присвячений функціонуванню у м. Запоріжжя Радянсько-Болгарського СП, за підписом з боку УРСР Віталія Масола (Голови Ради Міністрів УРСР), примірник якої був переданий Консулу НРБ для доведення до відома уряду Болгарії;

– план роботи СП по 1989 рік, з пропозиціями заходів з отримання прибутку у твердій валюті, функції й склад правління, уставний фонд, засновники та філіали у СРСР;

– аналогічні документи з боку НРБ;

– рекламний матеріал;

– організацію митного контролю за вантажами СП Головного управління Митниці;

– список товарів, що вивозяться із СРСР тощо.

05.01.1989 року Радою Міністрів УРСР, за № 10375/18, було прийняте рішення про створення спільного радянсько-болгарського підприємства «Інтерсистема», стор. 280.

У період з 18 до 20 січня 1989 року був складений протокол усунення зауважень Валютного управління та Управління державних доходів Міністерства фінансів СРСР, а 23.01.1989 р. Спільне радянсько-болгарське підприємство «ІНТЕРСИСТЕМА» було внесеним до «Реєстру спільних підприємств, створених в СРСР за участю радянських та іноземних організацій,

фірм та органів управління», за № 03-04-13, а 24.01.1989 р. у Міністерстві фінансів СРСР довідку про реєстрацію вручили мені особисто, стор. 281.

СОВЕТ МИНИСТРОВ УКРАИНСКОЙ ССР
Киев, Кирова, 12/2

Минвуз УССР /т. Пархоменко/
Запорожский машиностроительный институт имени В.Я.Чубаря /т. Попову/

1. Согласиться с предложением Минвуза УССР, согласованным с Госпланом УССР, Минфином УССР, Минюстом УССР, Госкомтрудом УССР и Укрбанком Внешэкономбанка СССР, о создании в г. Запорожье совместного советско-болгарского предприятия "Интерсистема" по программному продукту для вычислительной техники и системам обработки данных с участием:

с Советской Стороны – Запорожского машиностроительного института имени В.Я.Чубаря;

с Болгарской Стороны – технологического комбината "Национальный программный и проектный фонд".

2. Обеспечить подписание учредительных документов на создание совместного советско-болгарского предприятия "Интерсистема", в 2-месячный срок решить в установленном порядке вопросы обеспечения его деятельности, включая регистрацию предприятия в Минфине СССР.

т. Корниенко
Запорожский облисполком /т. Демьянову/

В.УРЧУКИН

"05" января 1989 г.

печать

№ 10375/18

Рішення Ради Міністрів УРСР про створення СП з іноземним партнером.

МИНИСТЕРСТВО ФИНАНСОВ СССР

УПРАВЛЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ДОХОДОВ

«23» января 1989 г.

103097, Москва, К-97,
ул. Куйбышева, 9

№ 03-04-13

СПРАВКА

Выдана в том, что «23» января 1989 г. Управлением
(дата регистрации)

государственных доходов совместное советско-болгарское предприятие "ИНТЕРСИСТЕМА"
(наименование зарегистрированного лица)

Внесено в " Реестр совместных предприятий, создаваемых в СССР с участием советских и иностранных организаций, фирм и органов управления"
(наименование реестра)

реестровый № 221 .

М.П.

Зам. Начальника Управления государственных доходов

(подпись)

В.А.Тур

Тип. МФ СССР. Зак. 227, тир. 2500

Довідка Міністерства фінансів СРСР про реєстрацію СП з іноземним партнером.

08.02.1989 року у НР Болгарія (ГК НППФ) були проведені установчі збори з обрання правління у складі чотирьох осіб (А.Сипко та В.Бондаренко від СРСР, І.Боршуков та О.Гюров від НРБ). Головою правління був обраний громадянин НРБ І.Боршуков, а генеральним директором – громадянин СРСР В.Бондаренко. Обрана ревізійна комісія у складі трьох осіб (одна особа від НРБ, голова, та дві особи від СРСР). Затверджений план роботи СП «Інтерсистема» на 1989 рік.

Болгарська сторона у рахунок частки свого уставного фонду передала два програмно-технічні комплекси, які через декілька днів були доставлені у місто Запоріжжя.

Підписаний договір про прямий безвалютний обмін між ЗМІ та ГК НППФ на 1989 рік, по 100 людино/днів для кожної сторони.

Створення в Україні першого СП з іноземним партнером, саме такого профілю, важко переоцінити, у першу чергу, з огляду на низький рівень інфраструктури виробництва такої техніки, як за її можливостями і якістю, так і створення відповідного програмного забезпечення.

Сфера діяльності СП була найактуальнішою на той час, вкрай необхідною ЗМІ, регіону, Україні, бо на потреби в обчислювальній техніці і програмному забезпечення був справжній голодомор.

При цьому «Машинці» слід було б не забувати про зростання свого реноме у регіоні, бо рівень колективу кафедри ЕПА дозволив започаткувати у Запорізькому регіоні крутий бізнес, а її керівникові В.Бондаренку стати фундатором такого бізнесу у регіоні, створивши одне із перших в Україні, перше у системі освіти СРСР, перше на Запоріжжі спільне підприємство з іноземним партнером.

Як виявилося у невдовзі, я зі своїм крутим бізнесом у Запорізькому регіоні повстав не на часі. Ні Засновник з радянської сторони (ЗМІ), ні впливове керівництво регіону (Запорізький обком партії) не готові були до сприйняття неминучих соціально-економічних змін, що чекали державу.

Нерозуміння керівництвом Засновника з радянської сторони (ЗМІ), у першу чергу, ректором В.Поповим, навіть азів бізнесу, рівно зашореність керівництва ЗМІ командно-адміністративним господарюванням, несумісним з бізнесом, болгарська сторона відчула наприкінці названих вище установчих зборів у місті Софія, коли йшлося про оклади Генерального директора, його заступника і головного бухгалтера та філіал СП.

Головний директор ГК НППФ (Болгарія), головуючий на установчих зборах М.Пóпов запропонував установити оклад Генеральному директорові 1 200 карбованців… При цих словах ректор ЗМІ В.Попóв вскочив, вельми емоційно перервав головуючого: – Я не позволю себе согласиться с таким большим бессмысленным окладом, он, что, хочет получать больше директора Запорожстали, у которого ответственности несравненно больше, чем у Бондаренко, а получает всего 500 рублей, или директора Запорожского автозавода, масштабы которого побольше чем у Бондаренко, а получает он всего 450 рублей в месяц. Он хочет получать больше чем я, ректор. Этому не бывать! Самое большее, на что советская сторона может согласиться, это 500 рублей в месяц, он получает всего 320 рублей в месяц, для него это значительное повышение. (Тут наш ректор лукавив, я отримував 320 карб. як доцент, з урахуванням завідування кафедри 384 карб., і за керівництво Спецлаболаторії-ЕПА ще плюс 125 карб., разом 509 карб., про це і ректор і головний бухгалтер ЗМІ В.Коврига, що сиділа у цей час поруч із ректором, достеменно знали).

Головуючий, не вказуючи на нетактовну поведінку нашого ректора, повторив: Генеральному директорові 1 200 карб. на місяць, і продовжив: заступнику Генерального директора (болгарська сторона) 1 100 карб. (менше не можемо, нас особливо не бентежить оклад Генерального директора, але це неетично, щоб оклад у керівника був набагато меншим за оклад його заступника, тому ми наполягаємо на своїй пропозиції. Ректор ЗМІ В.Попóв продовжив рішуче заперечувати.

Тоді я, щоб зсунути ситуацію з мертвої точки, виступив з компромісною пропозицією: порадитися з юристами, встановити мені оклад 1 200 карб., виплачувати 500 карб., а 700 карб. перераховувати у благодійний чи якийсь спецфонд, СП, або Засновників ЗМІ, або будь-що інше у законний спосіб.

Не думаю, що ректор був пересічним скнарою, він просто вмів і не хотів розуміти, причинно-наслідкових зв'язків в оплаті праці крутого бізнесу. Як той дядько, що спав на верхній полиці вагона, при різкій зупинці потягу звалився з полиці, потім підвівся, почухав потилицю: – Оце так гепнувся, аж потяг став.

Ректор В.Попóв рішуче не погодився. М.Пóпов продовжував уговорювати В.Попóва. За його точною інформацією, в СРСР не має жодного СП з іноземним партнером, щоб Генеральний директор мав оклад 1 200 карб. або менше. У сфері великого бізнесу так не буває, бо прибуток СП незрівнянно перевищує витрати на оклади його керівництва.

Наш ректор був невблаганний, передостаннім його аргументом було: – Как я объясню в Запорожских обкоме партии и Облисполкоме назначение Бондаренко несуразно большого оклада.

Я запропонував болгарській стороні погодитись з В.Попóвим, щоб взагалі не зруйнувати щойно створене СП, й призначити мені оклад 500 карб., а моєму заступникові залишити 1 100 карб. Болгари погодились, але просили ректора підняти межу вище 500 карб. В.Попóв і на це не погодився: – Альтернативой моего предложения будет только торпедирование этого нечестного бизнеса.

Залишилося призначити оклад головного бухгалтера. Його установили у розмірі 300 карб., причому ректор В.Попóв запропонував на цю посаду головного бухгалтера ЗМІ, за сумісництвом на 0,5 ставки. В.Коврига підвелась і погодилась на цю пропозицію. Пропозиція сумісництва головного бухгалтера підприємства з крутим бізнесом – нонсенс. Але я не заперечував від безвихіддя – мені терміново треба було відкривати у Москві три рахунки, у тому числі два валютних, вирішувати проблеми з офіційною адресою, печатками, бланками, вивіскою, товарним знаком тощо. Без бухгалтера (без офіційно завіреного у банку його підпису) я нічого з названого вище не міг зробити.

Пропозиція Засновника щодо створення філіалу на світанку створення СП дивна. За виступив Засновник у повному складі (В.Попов, А.Сипко, В.Коврига), я, як Генеральний директор, виступив проти. Було прийняте рішення про створення в СРСР Уральського філіалу СП «Інтерсистема» у місті Свердловськ.

Я був рішуче проти, але за наполяганням переважної більшості з радянської сторони (три проти одного) рішення було прийнято.

Така ситуація викликала ще більший подив.

Для нас це було вкрай небажаним, та ще й сумнівним.

Як могла наполягати названа «свята трійця» на такому рішенні, вона що, зовсім безголова, чи упереджена, скоріше те і інше разом взяте, та ще й не на якусь там філію, а на філіал.

Як міг Засновник з радянського боку взагалі приймати будь-яке рішення щодо підприємства, якщо його Генеральний директор (якого ж вони самі і обрали) рішуче проти цього рішення, більше того, всебічно обґрунтував свою позицію. (Може, якщо директор обирався тільки для виконання архіскладної та чорнової роботи на період відкриття СП з іноземним партнером та його реєстрації Урядом країни. А далі що, тяма не потрібна.) Вони що, зневажаючи керівника підприємства, не розуміють, що топчуть само підприємство, причому тільки що створене. А що далі?

Якщо це не так, то ще гірше – це перший дзвіночок низької бізнесової компетенції радянського Засновника (або її відсутності). Ладно мені, але ще дзвіночок і болгарській стороні. А, ПЕРШ З ВСЕ, ТОБІ, «МАШИНКО».

Чи можна зварити кашу з такою публікою – а це не хтось там, не два двірники і прибиральниця, а Ректор, Проректор, Головний бухгалтер кращого у регіоні технічного закладу вищої освіти.

На що нам філіал, ми що, обтяжені непосильними замовленнями, чи може маємо запарку з їх реалізацією, що нам з цим не під силу впоратися. Нам конче потрібна структура, на яку треба хоч частково скинути цей наш страшний тягар, та ще й не якась філія, а філіал, статус якого, за певних умов, дозволяє з лояльного другорядного партнера перетворитися у жорсткого конкурента.

Уральський філіал! Ми що, забули географію, це ж Урал, а за ним Сибір, нам що кортить втрачати сферу впливу на колосальній території, з її непомірною різноплановою інфраструктурою і не міряними потребами у товарах нашої предметної діяльності.

Це – Росія! Ми що, забули історію, і забули істину, що пусти когось за стіл, а ой вже і ноги на стіл… Тільки маленький нюанс до цього, паралельно. На той час у Москві уже близько року функціонувало СП з іноземним партнером (Болгарія), з повністю тотожними функціями нашому СП (тільки у зовсім іншій єпархії). Чому ж уральські науковці з АН СРСР, стор. 285, партійні органи, стор. 286, і радянські виконавчі органи, стор. 286, звертаються за філіалом до якогось там невідомого В.Бондаренка із Запоріжжя, а не до своїх відомих і авторитетних братів-москвичів. Переконаний, останні їм показали щось на кшталт комбінації з трьох пальців. Вони, мабуть, не такі добренькі, як ми.

І останнє. Просто неймовірно! Ми ще не маємо оформленого на роботу головного бухгалтера СП, без нього я не в змозі, нагадую, відкрити у Зовнішньоекономбанку СРСР, м. Москва, рахунки у карбованцях, у перевідних

карбованцях та у валюті. Крім того, СП не має ще власної поштової адреси (користувалися адресою Засновника – ЗМІ), відповідних бланків документів, печаток та товарного знаку тощо.

Не зможу завершити оформлення нашого СП, як юридичну особу, бо ще не опрацював поточне законодавство і не маю висновку правників щодо філіалів СП з іноземним партнером.

Академия наук СССР
Ордена Октябрьской революции
УРАЛЬСКОЕ ОТДЕЛЕНИЕ
620219, г. Свердловск, ГСП-169
ул. Первомайская, 91
тел. 44-02-23, телетайп 221341 «Наука»

01.12.88 № 16204-9311-612

На №

Директору совместного
советско-болгарского пред-
приятия "Интерсистема"
т. Бондаренко В.И.

г.Запорожье

Президиум Уральского отделения АН СССР готов выступить гарантом-учредителем кооператива "Профессиональные компьютеры" по организации Уральского филиала Вашего предприятия.

Заместитель председателя
Отделения
член-корр.АН СССР Ю.Н.Вершинин

Звернення Уральського відділення АН СРСР до ген. директора СП «Інтерсистема» В.Бондаренка про створення Уральського філіалу СП «Інтерсистема», з пропозицією виступити її гарантом.

І без цього усього ми з головою пірнаємо в ополонку філіалів.

При цьому ми такі добренькі, порядкуємо те, чого немає, розкидаємося авансами.

Циган у голос думкою багатіє, мовляв, може поталанить потрапити у місто на ярмарок, можливо, там пофортунить і кобилу вкрасти, якщо вона до цього ще ожеребиться, буде ще й лоша…

Циганча: – А я буду на ньому кататися.

Обурений батько-циган кладе його голову між свої коліна, пригощає ремінцем, приговорюючи: – Спинку поламаєш, спинку поламаєш!

Свердловский областной Совет
народных депутатов

ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ

620031, г. Свердловск, пл. Октябрьская, 1
Телефон 58-96-14

_____ № _____
На № _____ от _____

Директору совместного
советско-болгарского
предприятия "Интерсистема"

Товарищу Бондаренко В.И.

Уважаемый Валерий Иванович!

Предприятия и организации Свердловской области испытывают острую потребность в современной вычислительной технике и программных средствах.

Прошу Вас рассмотреть вопрос о создании Уральского филиала предприятия "Интерсистема" в г.Свердловске на базе кооператива "Профессиональные компьютеры".

В свою очередь облисполком готов рассмотреть варианты взаимовыгодного сотрудничества с болгарской стороной, включая поставки продукции с предприятий Свердловской области по бартерным контрактам.

Председатель исполкома В.М.Власов

Звернення Виконкому Свердловської облради
про створення Уральського філіалу СП «Інтерсистема».

КОММУНИСТИЧЕСКАЯ ПАРТИЯ СОВЕТСКОГО СОЮЗА
СВЕРДЛОВСКИЙ ГОРОДСКОЙ КОМИТЕТ

620038, Свердловская область
г. Свердловск, проспект Ленина, 24а
51-10-4

№ /04
. . января 1989 г.

Директору совместного
советско-болгарского
предприятия "Интерсистема"
тов.БОНДАРЕНКО В.И.

Уважаемый Валерий Иванович!

Городской комитет партии считает целесообразным поддержать создание Уральского филиала совместного советско-болгарского предприятия "Интерсистема" на базе кооператива "Профессиональные компьютеры", как способствующего укреплению материальной базы предприятий и организаций города средствами ВТ и новейшими информационными системами.

Секретарь горкома КПСС В.Иванов

Клопотання Свердловського горкому КПРС
про створення Уральського філіалу СП «Інтерсистема».

Для болгарської сторони, на той час, рішення про створення філіалу не мало значення (в обох випадках сфера впливу залишається незмінною, як і прибуток, а у бізнесовій компетентності керівництва ЗМІ вони переконалися, правда запізно).

По поверненню до Запоріжжя з'явилася перша серйозна затримка У протоколі установчих зборів щодо головного бухгалтера був недолугий запис «на 0,5 ставки». Мався на увазі головний бухгалтер ЗМІ В.Коврига. Мало того, що цей запис – загроза для успішного бізнесу, до того ж вона, повернувшись у Запоріжжя із Софії, відмовилась від свого рішення, ректор її не умовив (або умовив відмовитися), і запропонував мені її заступницю В.Стягіну, я наполягав на повну ставку. Я добре знав її як бухгалтера, і не заперечував.

Довідавшись, що нова робота вимагає часті відрядження, у тому числі й закордонні, В.Стягіна тет-а-тет повідомила мені таке.

Вона успішно працювала головним бухгалтером солідної фірми, але вимушена була звільнитися з-за необхідності відряджень (у неї у сім'ї інвалід). За цього мотиву вона, щоб не покидати родину на час відрядження, вимушена була перейти працювати до ЗМІ заступницею головного бухгалтера, де не вимагались відрядження.

Вона плакала, молила, благала мене зберегти її існуюче місце роботи, а про її відмову від нової пропозиції щоб ректор не знав, мотивуючи причину відмови від нової роботи, щоб я взяв на себе гріх сказати ректорові і головному бухгалтеру «Машинки» неправду, начебто вона повністю не відповідає вимогам нової роботи головним бухгалтером СП, щоб я її пожалів, забракувавши її кандидатуру. Мені стало шкода цю нещасну жінку, і я зробив те, про що вона мене благала, відмовився від її кандидатури. Ректор ЗМІ В.Попов, у міру своєї хворобливої недовіри, запідозрив непорядність у мотивації моєї відмови порядній людині, що я ігнорував його рекомендацію з метою корупції, мовляв, я нечистий на руку.

Я видаю наказ про оформлення на роботу головного бухгалтера Агропрому А.Коваленко, співробітницю госпрозрахункової організації, що працює на самоокупність та самофінансування, у тому числі й валютної, має вищу бухгалтерську освіту і значний досвід практичної роботи (природно, на повну ставку).

Ректор, як не свою ставленицю, безпідставно, своїм наказом анулює мій наказ й звільняє її з роботи, грубо порушуючи статут СП.

Я вимушений був звертатися до районного прокурора з поданням на протиправні дії ректора. Природно, прокурор на підставі моїх статутних документів, відміняє наказ ректора і поновлює А.Коваленко на посаді

Головного бухгалтера СП. Але час марнується, ми не заключаємо контракти, бо без Головбуха ми не можемо і кроку ступити.

Вимушені користуватися адресою ЗМІ, що ректорові кортіло. Ректор зухвало розкриває нашу кореспонденцію й фільтрує її. Його дратує кореспонденція ЗМІ, яка надходить на ім'я В.Бондаренка із усього СРСР, зокрема, від Голови Ради Міністрів Казахстану, Першого секретаря Красноярського крайкому партії, керівників областей різних регіонів Радянського Союзу і таке інше, з проханням виконати їх замовлення.

Я інформую болгарську сторону про протиправні дії ректора, надсилаю їм копії замовлень, на яких вони втрачають прибутки, бомбардують наш ректорат. А член правління СП, проректор А.Сипко відправляє до Болгарії інформацію, що СП тимчасово не працює – мовляв, захворів Генеральний директор.

Болгарська сторона викриває цю відверту брехню звичайним телефонним дзвінком мені на домашній телефон. Ситуація загострюється.

Отже, радянський Засновник, ЗМІ, в особі його ректора В.Попова, махрового прибічника адміністративно-командного господарювання та в силу своєї гонорової вдачі, не знаючи навіть азів крупного бізнесу, про що у котрий раз нагадую, поставив мені, Генеральному директору СП, ультиматум: грати тільки в його ігри (бізнес на адміністративно-командних засадах, що може бути тільки його спотворенням), без будь-яких варіантів, іншими словами – увімкнув червоне світло на шляху здорового бізнесу. Мені залишилося тільки звернутися до трьох інстанцій, з майже примарною надією врятувати СП від економічного бандитизму В.Попова.

Я звернувся з позовом на дії ректора до Міністра МВССО УРСР, Уповноваженого представника Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків СРСР по Запорізькій області та Першого секретаря Запорізького обкому партії й проінформував про демарш ректора В.Попова.

З нашого Міністерства до «Машинки» прибула комісія на чолі із заступником міністра з питань науки. Мене не проінформували взагалі про його візит і роботу цієї комісії, зі мною зустрічі не було, вона невідомо як працювала, мене не знайомили з її висновками, нібито комісія надала довідку Міністру, що у науковому плані у «Машинці» все гаразд. До чого тут наука – знову брехня.

Найбільш занепокоєний був Уповноважений представник Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків СРСР по Запорізькій області, який добре знав, у всіх деталях, як я, і моя команда з кафедри ЕПА, плідно, у короткі терміни проводили надзвичайно складну й кропітку роботу. Діями ректорату ЗМІ щодо

СП він був вкрай обурений, пообіцяв повну підтримку існуючому керівництву СП. Природно, вирішальне слово було слово за Запорізьким обкомом партії.

У цьому протистоянні переміг ректор – завдяки однозначній підтримці його Запорізьким обкомом партії.

Про рішення Обкому партії мені докладно розповів після засідання Євген Карташов, тоді завідувач відділом науки і освіти Запорізького обкому партії, який готував Першому матеріали з цього прецеденту й брав безпосередню участь у його розгляді.

Наведу лише два аспекти з цієї інформації.

1. Після завершення засідання щодо СП Перший секретар обкому сказав Євгену Карташову приблизно таке:

– Правда на боці Генерального директора В.Бондаренка, я йому співчуваю, але прийняв рішення бути на боці ректора, інакше я чинити не міг, за однієї умови. ЦК КП України мене б не зрозумів, якби я не підтримав ректора – члена бюро обкому партії, Народного депутата України, орденоносця, голову ради ректорів регіону, проти якогось бізнесмена, хоча й успішного.

2. Є.Карташова приємно здивувала позиція секретаря парткому «Машинки» (на засідання від ЗМІ були запрошені тільки дві особи, ректор В.Попов і секретар парткому Г.Ігонін, мене, як постраждалу сторону, не запросили), який чітко, аргументовано і послідовно у всіх питаннях виступив на підтримку В.Бондаренка проти позиції ректора. У дійсності ж буває завжди так, якщо керівник співає, секретар парткому в усьому йому підспівує.

Мені (В.Бондаренку) Жора Ігонін, не знаючи про мою розмову з Є.Карташовим, лише скромно сказав декілька слів: – Валерій Іванович, я намагався Вас підтримати, але у мене нічого не вийшло.

До речі, про ставлення ректора В.Попова до самого Г.Ігоніна. Якось у купе вагона міжнародного залізничного потяга ректор сказав мені (у присутності А.Сипка і В.Гонтаренка): – Я выгнав твоего декана В.Метельского после третьего предупреждения прекратить пьянство, и поменял его на Г.Игонина, на достойного специалиста.

Після рішення Запорізького обкому партії я заявив В.Попову – танцювати під його дудку я не можу і не буду, піду у відставку.

Ректор відповів, що свою позицію він не змінить, буде шукати нову кандидатуру. Пізніше він заявив мені, що на моє місце планує поставити М.Гамова й запитав: – Ты, что считаешь, что Н.Гамов будет работать хуже тебя? Уверен, не будет, он воспитанник моей кафедры.

Я погодився з ректором, що, можливо, особисто М.Гамові буде працювати не гірше за мене, але, переконаний, СП буде працювати набагато гірше, якщо взагалі не припинить своє існування.

Після цього до мене звернувся М.Гамов: – Валера, мне В.Попов предложил возглавить СП, оно твоё, скажи хоть одно слово против, и я откажусь.

– Коля, я тобі відкажу те саме, що й ректорові, я абсолютно переконаний, СП буде працювати гірше. Йди працюй, але пам'ятай мої слова.

У подальшому СП почало занепадати. Мабуть, доцент М.Гамов з обов'язками Генерального директора СП не впорався, бо невдовзі покинув цю посаду. Після нього керував СП доцент С.Лущин, воно продовжувало занепадати, й у подальшому безславно завершило своє існування. Чого й слід було чекати з таким недолугим щодо бізнесу і підприємництва Засновником.

Основних причин занепаду та припинення існування СП дві.

Перша – зневіра іноземного партнера у дієвості Засновника з радянської сторони (ректор В.Попов і проректор В.Сипко), нерозуміння ними навіть азів крупного бізнесу, особистісні особливості їх вдачі та стиль керівництва.

Друга – для іноземного партнера світ не зійшовся клином на «Машинці» з її недолугим керівництвом СП, і особисто я у цьому йому суттєво допоміг.

Злегка відкрию простирадло таємниці цієї допомоги. Я доволі швидко заповнював портфель вигідних замовлень з величезної території СРСР, першочергово з України, з урахуванням особливостей кожного вигідного замовлення. Болгарська сторона це знала достеменно. Керівництво ЗМІ товкло воду у ступі, з-за його безперспективної бізнесової та підприємницької некомпетентності і гонору, болгарська сторона не отримувала очікувані прибутки, і на нього махнула рукою.

Після заяви про мою відставку, на кафедрі ЕПА з'явився проректор А.Сипко з командою «Щит» і опечатав усе майно СП у приміщенні СП та у деяких приміщеннях кафедри ЕПА (комп'ютерні робочі місця, сейфи та шафи). Цю акцію можна було назвати артіль «Марна праця» – всі матеріали, пов'язані з портфелем вигідних замовлень, знаючи натуру моїх рідних засновників з «Машинки», я зберігав поза «Машинки».

Напередодні своєї відставки, разом з болгарською стороною, у побоюванні втрати наявного значного портфеля замовлень, вже напрацьованого «Інтерсистемою», з-за недолугого Засновника, після виходу мене із СП, розробили план порятунку.

Разом з представником болгарської сторони О.Гюровим, у межах сусідньої Дніпропетровської області, ми відшукали радянсько-болгарське підприємство з відкритими відповідними рахунками та дозволом міжнародної валютної діяльності, і зав'язали з ними стосунки. Це підприємство функціонувало у зв'язку з будівництвом Болгарією у Сибіру якихось об'єктів.

Суть неофіційної частини діяльності цього підприємства полягала у такому.

За умовами сибірського контракту, об'єкти будувалися із матеріалів й комплектувальних виробів, які доставляти слід було виключно з Болгарії, за чим суворо стежила митниця.

Але у дійсності металопрокат з металургійних комбінатів України прямим ходом транспортувався залізничним транспортом до Сибіру безпосередньо з України. На папері ж металопрокат (в основному, арматура і профільний прокат), у відповідності до контрактів, нібито транспортувався до Болгарії, а з Болгарії, у відповідності до інших контрактів, транспортувався до Сибіру. Така схема була взаємовигідна обом сторонам.

До речі, працюючи над закритою тематикою на воєнно-морській науково-дослідній базі в/ч 13132 у Севастополі, «Козача бухта», ми користувалися гідролокаторами, гідрокостюмами та багатьма іншими виробами з Японії. Натомість за нормами холодної війни Японії заборонялися торгові операції зі стратегічної продукції з СРСР, а, зокрема, Фінляндія мала такі права. Працювала схема правою рукою (не лівою) через потилицю чесати ліве вухо, тобто Японія продавала названу продукцію США, США – Швеції, Швеція – Фінляндії, і Фінляндія – СРСР. Усім було вигідно, із зрозумілих міркувань.

Повертаюсь до вже не свого СП. Після відповідних роз'яснень і передавання радянсько-болгарській фірмі портфеля вигідних замовлень на комп'ютерну техніку (образно кажучи «цієї квазіоборудки»), я ледь не вскочив у халепу (справжню оборудку). Після завершення перемовин, представник фірми, якій прямо з неба упала така лафа, передав мені пакет, де була товста пачка доларів. Від такого хабаря, та ще й в особливо крупних розмірах, я вирішив відмовитися не прямо, а у вигідний для справи спосіб. Природно, я їх не боявся (вовків боятися – у ліс не ходити), але вчинив так, як слід було чинити.

Знаючи закони певного роду бізнесу, я до такої розв'язки був підготовлений: тому відповів, що беру цей пакет, тільки за однією умовою – заплатити вмістом цього пакету вам, за джентльменською домовленістю, переконаний, якщо ви погодитись (як круті пацани), то цю домовленість виконаєте. Вона не складна: у портфелі замовлень окремою текою зранжовані замовлення з України, вони для Вас будуть пріоритетними. Вони погодилися, і я з ними розквитався цим пакетом доларів.

Пізніше я звернувся до О.Гюрова контролювати іншу сторону щодо пріоритету українським замовникам. Орлін гарантував мені такий контроль.

Так для тебе, «Машинко», ганебно, а для ГК НППФ плідно, але вже без тебе, «Машинко», завершилася коротка діяльність СП «Інтерсистема», правда, тобі це було байдуже.

Логотип ГК НППФ наведений нижче.

Отже, не беріться, діти мої, за благі діла, якщо вони не виправдано завчасні, та й ще й при недолугому керівництві вами.

І ТИ, «МАШИНКО», ПРОШЛЯПИЛА ТАКИЙ КРУТИЙ ПРИБУТКОВИЙ ТА ВКРАЙ ПОТРІБНИЙ ДЛЯ ТЕБЕ, І НЕ ТІЛЬКИ ДЛЯ ТЕБЕ, А Й ДЛЯ РЕГІОНУ І НАВІТЬ ДЛЯ УКРАЇНИ, БІЗНЕС. – ОТЯМСЯ!

Глава IX.
ПОКАЖИ СТУДЕНТОВІ ЄВРОПУ

Якось прийшов до мене пошуковець, молодий вчений з ФЕТ (факультет електронної техніки) з якимись запитаннями, як до вченого секретаря Спеціалізованої ради, він проводив дисертаційне дослідження з проблем автоматизації, безпосередньо з кола інтересів кафедри ЕПА.

Тематика досліджень – це автоматизація щодо нової на той час галузі напівпровідникового, вакуумного машинобудування.

Розмова була тривалою, такою що вийшла за рамки конкретних запитань пошуковця. Як на мене, він виявився вдумливою, обізнаною, цілеспрямованою людиною, фаховим молодим вченим, допитливим, з діловою хваткою, цікавився бізнесом. Саме те, що треба від сучасної молодої людини.

Як виявилося з його розповіді, кафедру, де він працює, особливо не цікавлять проблеми з тематики його досліджень тай й він не у захваті від свого місця роботи.

Я запросив Євгена Азаренкова, так звали молодого вченого, на роботу до себе у Спецлабораторію-ЕПА на посаду інженера НДЧ (науково-дослідна частина) кафедри ЕПА, запропонував серйозну роботу у руслі його дисертаційного дослідження, він погодився. Добре прижився, пізніше з’ясувалося, що я у ньому не помилився.

Він активно працював, підготовив кандидатську дисертацію й захистив її у МВТУ ім. Баумана (Московське вище технічне училище), став одним з кращих науковців нашої лабораторії, провідним науковим спеціалістом.

Коли ринкові відносини в країні стали більш цивілізовані й вийшли на міжнародний рівень, кафедра ЕПА відкрила одне з перших у СРСР спільне підприємство з іноземним партнером «Інтерсистема».

Натомість це підприємство бізнесове, для залучення студентів-електроприводників до європейської освітянської ниви не зовсім придатне.

Ще напередодні незалежності України, у Києві відкрився МІМ-Київ (Міжнародний інститут менеджменту) із захистом наукового ступеня «магістр» (в Україні на той час діяла ще однорівнева вища освіта).

Я звернувся до проректора з наукової роботи «Машинки» Б.Сперанського, нагадав йому, що кафедра ЕПА щільно займається міжнародним бізнесом, відкрила СП «Інтерсистема», але з метою залучення кафедри й до європейської освіти і науки слід мати свого кафедрального менеджера з міжнародних відносин – кафедра ЕПА клопоче про відрядження свого співробітника (кандидатура визначена) на навчання до МІМ-Київ та закордонного стажування. Кошти на це кафедра ЕПА має.

Б.Сперанський категорично заперечив, його зовсім не цікавить якась там магістратура, моя (Бондаренка) пропозиція протизаконна (чиє б сичало, а його мовчало, я добре знав різні аспекти діяльності цього пана). Я розповів Є.Азаренкову про відмову Сперанського (я мав намір відрядити до Києва саме Азаренкова), яка Женю засмутила. Я його заспокоїв – це Сперанський вважає цей варіант неможливим, а я (Бондаренко) вважаю можливим.

Поїдеш до Києва навчатись у магістратурі, за денною формою навчання, я буду оплачувати твоє навчання зі статті «Послуги сторонніх організацій» Спецлабораторії-ЕПА, за двох умов:

– твоя основна діяльність по лабораторії залишається без змін, усі виробничі завдання виконуєш повністю, твоє робоче місце за тобою;

– при кожній можливості завітай до Запоріжжя, перш за все, відвідуй усі потрібні відділи, мозоль очі співробітникам НДЧ, бухгалтерії, відділу кадрів тощо – ти на робочому місці й працюєш, як звичайно.

Так сталося, як і гадалося., Є.Азаренков успішно навчався у магістратурі, стажувався за кордоном, захистив магістерську дисертацію, отримав науковий ступінь магістра із зовнішньоекономічних зв’язків. Став першим у Запорізькому регіоні, хто має науковий ступінь магістра.

Стажувався він у Німеччині, виконав програму стажування, виконував також і моє спецдоручення – відшукати там реальні контакти щодо конкретної співпраці з кафедрою ЕПА «Машинки», конкретно обговорити найбільш прийнятні для обох сторін умови, на прямих зв’язках (без вищих інстанцій), слід не забувати, що ми периферія.

Азаренков виконав і це завдання, потім іще один раз відряджався до Німеччини для завершення цього проекту. Ми виконали поставлену задачу під гаслом «Покажи своєму студентові Європу».

Кафедра ЕПА отримала дві річні стипендії DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst – німецька служба академічних обмінів) з

відкритою датою (німецька стипендія для студентів і аспірантів Південних та Південно-східних країн Європи (Росія, природно, до цієї географії не входила).

Ми ці стипендії отримали напряму безпосередньо з ФРН (у ті часи такі речі фільтрувалися центром і до периферії доходили одні крихти).

Спочатку ця стипендія була 1 000 дойчмарок на місяць, а з утворення ЄС – 520 євро (у ті часи це заробітна плата доцента ЗВО десь за півроку).

Ці стипендії дозволяли кафедрі ЕПА щорічно відряджати до ФРН чотирьох студентів-електроприводників на піврічне стажування на сучасних фахових підприємствах Німеччини.

Обов'язкові вимоги німецької сторони – знання розмовних англійської чи німецької мов та фундаментальних дисциплін у межах ЗВО (математики, фізики, хімії та електроніки). Бачите, у Німеччині вважають електроніку фундаментальною дисципліною для технарів нашого профілю. Крім того, бажаним було ще й уміння користуватися осцилографом та працювати з паяльником, але останнє, як показав досвід, зовсім не обов'язково.

У перелік необхідних документів входила тільки академдовідка за попередній час навчання в університеті.

Студенти стажувалися у місті Нойс (Neus), це північно-західна частина Німеччини, поблизу кордонів з Нідерландами і Бельгією, на фірмі ЕЛЬТРА (ELTRA), що спеціалізувалася на випуску пристроїв та приладів на базі мікропроцесорної техніки.

Керуючий директор ELTRA пан Ю.Полемітіс (Y.Polemitis) навіть поріднився з кафедрою ЕПА через декілька років нашої співпраці, одружився з нашою студенткою Оленою Тронь.

Подружжя побувало з дружнім і діловим візитом на кафедрі ЕПА. Олена виступила перекладачем на українську мову з німецької (середня освіта у Олени Український ліцей, м. Запоріжжі), як у діловій, так і дружній частині візиту.

Після повернення до ФРН пан Ю.Полемітіс надіслав мені офіційне запрошення відвідати його фірму у Нойсі, за рахунок фірми, у складі двох осіб на офіційну частину, а від подружжя Полемітісів – на дружню.

Спочатку я мав намір до Німеччини взяти або дружину, або доньку Ольгу (дружина відмовилась на користь Олі), а потім, вибачившись перед Ольгою, вирішив діяти по діловому, що на користь для співпраці краще взяти когось з кафедри ЕПА і запропонував колезі, доценту С.Смолякову, відправитися зі мною до Німеччини.

А сталося не так, як гадалося.

Прознавши, що я отримав запрошення до Німеччини на дві особи, до мене звернувся проректор Д.Піза з проханням взяти його замість доцента

Смолякова до Німеччини. Я йому рішуче відмовив, бо вже запросив свого колегу по кафедрі. Піза продовжував наполягати на цьому проханні.

Тоді, щоб покласти край марним розмовам, я йому заперечив, вважаючи свою відмову найбільш переконливою, у такому вигляді: – Краще я сам не поїду, а слово, що дав доценту Смолякову, не порушу.

Я й подумати не міг на таку відповідь свого візаві: – От і прекрасно, я поїду за Вас, у Німеччині я збираюся купити автомобіль.

Сіпнув мене за язик куций. Але слово не горобець, вилетить – не впіймаєш. Так і відправилися до Німеччини ті, кого Ю.Полемітіс й не запрошував.

У Німеччину була відправлена моя інформація про змінювання складу делегації.

От цієї інформації Ю.Полемітісу стало не по собі – запрошував Бондаренка з дружиною, а приїде невідомий Смоляков та ще й бере з собою піцу. Що то за піца в Україні, якої немає у Німеччині.

Потім усе з'ясувалося, що то не піца, а прізвище члена делегації.

Дійсно, щодо прізвищ, з ними можна вскочити у халепу. Якось це сталося і зі мною.

Перевіряє «Машинку» комісія з Міністерства, її очолює чиновник на прізвище Бугай.

Звертається до мене А.Сипко: – У тебя хорошие, добросовестные и исполнительные девочки, ассистентки Е.Васильева и В.Левыкина, дай их на несколько часов в помощь комиссии, а. 259.

Покидаючи кабінет А.Сипка, натрапив на А.Каморкіна: – Зайдите ко мне.

– Добре, тільки відведу Васильєву і Левикіну до Бугая.

Шановний читачу, якщо у тебе є у селі корова, ти допетраєш, що я, не подумавши, зморозив.

Полемітіс висловив мені жаль, що я з-за поважних причин не виконав дружне запрошення, і додав, що німецька сторона готувалася до зустрічі зі мною, що навіть замовили літаком із Південної Америки великого кавуна (це була саме середина весни).

Продовжу про справу.

По закінченню стажування студент отримував сертифікат європейського зразка, в якому зазначалися теоретичні знання з електроніки, фізики, математики та володіння практичними навичками конструювання, регулювання, обслуговування та використовування сучасного електронного обладнання, в основному на базі МПТ.

Протягом десятилітнього періоду отримання кафедрою ЕПА стипендій DAAD – студенти-електроприводники, що стажувалися у Німеччині,

отримували після закінчення стажування сертифікати трьох різновидів. Сертифікати першого різновиду, отримувані ними ще у другому тисячолітті, як студентами ЗДТУ (Запорізький державний технічний університет), другого і третього різновидів у третьому тисячолітті, вже як студентами ЗНТУ (Запорізький національний технічний університет).

Незалежно від різновиду сертифіката, усі вони були європейського зразка, у кольоровому виконанні, на цупкому папері формату А4, мали естетичний вигляд, при бажанні їх не соромно було вивішувати у рамочці. Саме з останнього міркування констатуюча частина сертифіката була лаконічною, стор. 298, причому обсяг цієї частини другого різновиду сертифіката був більш коротким ніж третього різновиду.

З іншого боку, зокрема, для складання володарем сертифіката власного резюме потрібна була більш широка виробнича характеристика. Саме з таких міркувань фірма ELTRA, нарівні з сертифікатом, видавала і додаток до нього, з докладною виробничою характеристикою стажиста у вигляді англомовного та російськомовного документів.

На стор. 299 наведені зразки сертифікатів усіх трьох різновидів та англомовний додаток до сертифікату, на стор. 300 російськомовний додаток до сертифікату, а на стор. 301 наведений переклад з англійської одного з різновидів (першого) сертифіката.

Додам від себе. Я мав зворотній зв'язок майже від усіх моїх минулих студентів, а їх близько сорока осіб, з такими сертифікатами. Якщо претендент до цього сертифікату у своєму резюме додавав ще й власне посвідчення на право водіння транспортного засобу – не мав жодних проблем з працевлаштуванням, навіть у найпрестижніші українські та закордонні фахові фірми.

Додам також й таке. У Німеччину відбували наші хороші студенти, але «домашнього розлиття», а поверталися, як й їх сертифікати, «особами європейського зразка» (у переважній більшості), і це всього за півроку працюючи і спілкуючись з європейцями. І такі метаморфози всього за півроку.

Крім звичайного європейського життєвого укладу й усього іншого, була додаткова культурно-освітня програма, наприклад, фірма організовувала їм екскурсію на планері, який облітав по колу Францію, країни Бенілюксу та інші держави. Студенти наживо знайомилися, з висоти пташиного польоту, мапою Європи. Отримували цікаву інформацію не тільки про те, що на землі, а й те, що під нею, зокрема, про Великий андронний коллайдер (прискорювач заряджених часток, найбільша у світі експериментальна установка) під Швейцарією і Францією.

ELTRA

CERTIFICATE

ELTRA GmbH
Germany
hereby certifies that

Mr. Salamatin Mark

of

Zaporizhzhia National Technical University
Chair of Electromotorsand Automation
Ukraine

has successfully completed an international training course for the operation and maintenance of ELTRA elemental analysers.

Training period from:
17.10. – 06.02.2002

ELTRA
Mainstr. 85 Block 20 D-41469 Neuss
Tel.: +49 (0)2137-12822 Fax: +49 (0)2137 12513
Email: Analysers@Eltragmbh.com

Y. Polemitis	06.02.2002	
Name	Date	Signature

TÜV CERT
DIN EN ISO 9001
Zertifikat: 01 100 0020005

ELTRA GmbH • Mainstrasse 85 Block 20 • D-41469 Neuss • Germany • Tel.: +49 2137 12822 • Fax: +49 2137 12513 • Email: analysers@eltragmbh.com

Сертифікат, який отримував кожний студент за результатами піврічного стажування у Німеччині.

ELTRA

Entwicklungs- und Vertriebsgesellschaft von elektronischen und physikalischen Geräten mbH. Sitz der Gesellschaft ist Neuss, Norf. Amtsgericht Neuss HRB 3256. Geschäftsführer Yiannakis Polemitis

Eltra GmbH · Postfach 21 02 50 · D-41428 Neuss

ELTRA GmbH
Mainstr. 85, Block 20
D-41469 Neuss - Germany
☎ + 49(0) 21 37 1 28 22
Fax + 49(0) 21 37 1 25 13

Certificate

Herewith we certify that Mr. Portyankin M.A., from Zaporozhye State Technical University, department of Electrotechnic, chain Electromotor and Automation, group E-323, had a practical training at ELTRA GmbH, Neuss-Norf, Germany from 12.01.98 till 01.06.98. Mr. Portyankin has good theoretical knowledge in electronics, physics, chemistry and mathematics, and he has practical abilities in constructing, adjusting, servicing and using of analytical equipment for rapid simultaneous analysis of carbon and sulfur in metals, other solid and liquid materials, oxygen, hydrogen and nitrogen in metals, ceramic material etc.

Neuss, June 1st, 1998

ELTRA
Entwicklungs- und Vertriebsgesellschaft von elektronischen und physikalischen Geräten mbH

Y. Polemitis, Managing Director

Banken: Postgiro Essen BLZ 360 100 43 Konto 175 02-439 | Stadtsparkasse BLZ 305 512 40 Konto 300 095 | Dresdner Bank AG BLZ 300 800 00 Konto 1 061 689 00

Сертифікат першого різновиду.

ELTRA

CERTIFICATE

ELTRA GmbH
Germany
hereby certifies that

Mr. Salamatin Mark

of

Zaporizhzhia National Technical University
Chair of Electromotorsand Automation
Ukraine

has successfully completed an international training course for the operation and maintenance of ELTRA elemental analysers.

Training period from:
17.10. – 06.02.2002

ELTRA
Mainstr. 85 Block 20 · D-41469 Neuss
Tel.: +49(0)2137-12822 · Fax: +49(0)2137-12513
Email: Analysera@EltraGmbh.com

Y. Polemitis	06.02.2002	
Name	Date	Signature

TÜV CERT
DIN EN ISO 9001
Zertifikat: 01 100 0020005

ELTRA GmbH • Mainstrasse 85 Block 20 • D-41469 Neuss • Germany • Tel.: +49 2137 12822 • Fax: +49 2137 12513 • Email: analysera@eltragmbh.com

Сертифікат другого різновиду.

ELTRA

CERTIFICATE

ELTRA GmbH
Germany
hereby certifies that

Mrs. Kulinchenko Svitlana

of
Zaporizhzhia National Technical University

Departament of Electrical Technology,
Electrical Drives and Automation branch,
Group E-319

had practical training at ELTRA GmbH, Neuss-Norf, Germany, from 30.05.2003 till 16.10.2003.
Mrs. Kuhlinchenko has good knowledge concerning Theory of Electronics, Microprocessor Technology, Computer Skills, Physics, Chemistry, Mathematics and Foreign Languages.
Additionally, she has the needed practical capabilities for Building, Adjusting, Servicing and Operating our instruments.
Our equipment consists of analytical equipment for rapid and simultaneous analysis of Carbon and Sulfur in metals and other solid and liquid materials and for the analysis of Oxygen, Hydrogen and Nitrogen in metals, ceramic materials, etc.

ELTRA
Mainstr. 85 Block 20 · D-41469 Neuss
Tel.: +49(0)2137-12822 · Fax: +49(0)2137-12513
Email: Analysera@EltraGmbh.com

Neuss , October 16th 2003

J.Polemitis
Managing Director

ELTRA
TÜV CERT
DIN EN ISO 9001
Zertifikat: 01 100 0020005

Сертифікат третього різновиду.

ELTRA

We herewith certify that Mr. Yevgen Potapenko from Zaporozhye State Technical University, Electrical engineering department, Electrical Drives and Automation Chair, worked in ELTRA GmbH Neuss-Norf, Germany from 28th September 2000 till 22nd February 2001 as the adjuster of the elemental Analysers.

Mr. Potapenko worked highly responsibly till finishing his job in this firm and receiving his Certificate.

All information about his job quality can be received from the forenamed firm. During his work he proved his theoretical and practical knowledge in following spheres:

1. Theory of electronics and microprocessor technology
2. Electrical engineering, electronics circuitry, measuring instruments using, soldering etc.
3. Assembly and repairing of electronically controlled valves, infrared detectors and microcomputer driven switches
4. Setting up of electronic boards and power supplies
5. Theory of chemical processing during combustion of metallic and non metallic samples
6. Physics and mathematics (physical processing with a high voltage induction core, methods in information processing of the analog signals)
7. Construction of infrared detectors
8. Computer programming (Borland Delphi 4.0 Visual FoxPro 6.0) and adjustment of the specially designed software PLOTCS
9. Installation and testing of software: PLOTCS, Windows 95/98, Microsoft Office, Borland Delphi 4.0, Visual FoxPro 6.0 and etc.
10. Qualitative working and searching information from the Internet.
11. He gained practical experience in driving the electrical forklift, repairing of analysers parts, packing up elemental analysers.

He displayed great activity in discovering of the new features of the electronic devices and supplemental drivers. He showed great ability in learning foreign.

Mr. Potapenko performs tasks assigned to his with proper responsibility, originally and without mistakes. He shows himself as a conscientious and reliable employee even in situations of extremely high work load. His relations with the authorities, colleagues and customers were exemplary. We were constantly satisfied with his success in work and scientific activity. He always was in his working place on time. He leaved our firm on the 23rd February 01. We regret his departure from our company, because he really was a zealous and skilled worker.

We wish him all the best for his future success and knowledge.

Neuss, 22nd February 01

ELTRA
Mainstr. 85 Block 20 D-41469 Neus
Tel..:+49(0)2137-12822 Fax: +49(0)2137-12513
Email. Analysera@EltraGmbh.com

J. Polemitis
Managing Director

Postgiro Essen BLZ 360 100 43 Konto 175 02-439 | Stadtsparkasse BLZ 305 512 40 Konto 300 095 | Dresdner Bank AG BLZ 300 800 00 Konto 1 061 689 00

TÜV CERT

Додаток до сертифіката усіх різновидів.

ELTRA

Настоящим подтверждаем, что г-н Евгений Потапенко из Запорожского государственного технического университета, электротехнический факультет, кафедра электроприводов и автоматики, работал в ELTRA GmbH Neuss-Norf, Германия, с 28 сентября 2000 г. по 22 февраля 2001 г. в качестве наладчика элементных анализаторов.

Г-н Потапенко очень ответственно работал до окончания работы в этой фирме и получения Сертификата. Всю информацию о качестве его работы можно получить в названной фирме. За время работы подтвердил свои теоретические и практические знания в следующих областях:

1. Теория электроники и микропроцессорной техники
2. Электротехника, схемотехника электроники, использование измерительных приборов, пайка и т.д.
3. Сборка и ремонт клапанов с электронным управлением, инфракрасных детекторов и микрокомпьютерных переключателей.
4. Настройка электронных плат и блоков питания
5. Теория химической обработки при горении металлических и неметаллических образцов.
6. Физико-математические науки (физическая обработка высоковольтным индукционным сердечником, методы обработки информации аналоговых сигналов).
7. Конструкция инфракрасных детекторов
8. Компьютерное программирование (Borland Delphi 4.0 Visual FoxPro 6.0) и настройка специально разработанного программного обеспечения PLOTCS
9. Установка и тестирование программного обеспечения: PLOTCS, Windows 95/98, Microsoft Office, Borland Delphi 4.0, Visual FoxPro 6.0 и др.
10. Качественная работа и поиск информации из интернета.
11. Приобрел практический опыт вождения электропогрузчика, ремонта деталей анализаторов, упаковки элементных анализаторов.

Он проявил большую активность в открытии новых возможностей электронных устройств и дополнительных драйверов. Он проявил большие способности в изучении иностранного языка.

Г-н Потапенко выполняет возложенные на него задачи с должной ответственностью, оригинально и без ошибок. Проявляет себя как добросовестный и надежный сотрудник даже в ситуациях чрезвычайно высокой рабочей нагрузки. Его отношения с властями, коллегами и клиентами были образцовыми. Мы постоянно были довольны его успехами в работе и научной деятельности. Он всегда был на своем рабочем месте вовремя. Он покинул нашу фирму 23 февраля 01 года. Мы сожалеем о его уходе из нашей компании, потому что он действительно был усердным и квалифицированным работником.

Мы желаем ему всего наилучшего в его будущих успехах и знаниях.

Neuss, 22nd February 01

ELTRA

Mainstr. 85 Block *20* 0-41469 Neus
J. Polemitis
Managing Director
Tel..:+49(0)2137-12822 Fax: +49(0)2137-12513
Email. Analysera@EltraGmbh.com

Postgiro Essen	Stadtsparkasse	Dresdner Bank AG
BLZ 360 100 43	BLZ 305 512 40	BLZ 300 800 00
Konto 175 02-439	Konto 300 095	Konto 1 061 689 00

TÜV CERT

Додаток до сертифіката усіх різновидів,
у російськомовному варіанті (німецький документ).

Е Л Т Р А GmbH
Маінстр. 85, Блок 20
Д-41469 Нойс – Германия
тел.: 49(0) 213712822
факс: 49(0) 213712513

С Е Р Т И Ф І К А Т

Цим засвідчуємо, що містер Портянкін М.А., із Запорізького державного технічного університету, факультет електротехнічний, група Е-323, проходив практику в ЕЛТРА GmbH, Нойс-Норф, Німеччина з 12.01.92. до 01.06.98. Містер Портянкін добре володіє теоретичними знаннями з електроніки, фізики, хімії та математики, з практичними навиками у конструюванні, регулюванні, обслуговуванні і використанні аналітичного обладнання для миттєвого аналізу вуглецю та сірки в металах, інших твердих і рідких матеріалах, кисні, водні і азоті у металах, керамічних матеріалах тощо.

Нойс, 01 червня 1998.
Е Л Т Р А
Ю.Полемітіс, Управляючий Директор

Текст перекладу одного з різновидів сертифіката.

Практично десять років кафедра ЕПА відряджала своїх кращих студентів у самий центр Західної Європи, суттєво підвищуючи їх професійний рівень. Доти, доки неперебірлива у своїх брудних діях, здирниця і аферистка, професорка Київської політехніки Т.Стрижак, зі своєю злочинною діяльністю з обміну студентів, у зговорі з кимось із співробітників Київського відділення DAAD (я думаю, інакше вона б цю аферу не прокрутила), вчинила рейдерське захоплення, унеможлививши подальшу багаторічну співпрацю ЗНТУ і німецької фірми ELTRA, при бездіяльності МОНУ і керівництва ЗНТУ (**тебе, «Машинко»**). А здирниця, шантажистка і аферистка ошукала двох наших студентів на 300 євро кожного, крім того, ошукала за трьох студентів на 900 євро паралельно з тих же мотивів і німецьку фірму ELTRA, що приймала наших студентів, перерахувала за них 900 євро на рахунок IAESTE (Міжнародна асоціація з обміну студентами для проходження виробничої практики) у Швейцарії, німецька сторона надала особисто мені письмову інформацію на підтвердження корупційних дій з української сторони (в особі професорки Т.Стрижак).

Ця інформація у вигляді офіційного документа з місця стажування наших студентів (ELTRA Analysers, Neuss), англійською мовою, наведена на стор. 302, з російським перекладом цього документа фірмою ELTRA, стор. 303, про бюрократизм і корупцію, що порушило нашу багаторічну співпрацю. Цей

документ, перекладений мною українською мовою, стор. 304-306, має деякі відмінності щодо перекладу його на російську мову німецькою стороною.

ELTRA Analysers

Mainstr. 85 / Block 20 Germany - 41469 Neuss
Phone: +49-(0)2137-12822 Fax: +49-(0)2137-12513
meier@eltra.org

Dear Mr. Bondarenko,

Mr. Koshovy informed Mr. Polemitis and me about your claim, that ELTRA hasn´t informed you about the current process regarding the above mentioned students. Please be sure, that the informations Mr. Koshovy already gave to you are true, and he did it in our name!

Please take our excuse that we didn´t informed you directly, but until now we got and did many emails and phone calls with DAAD Germany and Mrs. Stryzhak from IAESTE Kiev. If necessary, I can send you all the emails to prove what was going on in the last time.

Mr. Polemitis has a lot of work to do now, because in the next week he will be on an exhibition. I am the person in charge of DAAD and IAESTE matters at ELTRA, so I would like to inform you the complete story and latest news.

The Lady we worked with in the last years at DAAD Germany, is not working any longer in this organisation. This is one of the reasons, why the acceptance documents were sent to Mrs. Stryzhak at IESTE Kiev instead of ELTRA.

The second reason for sending this documents to Mrs. Stryzhak was, that she will not receive money from the unkrainian Government any longer. Because she can´t get money from Ukraine, the DAAD gave the acceptance documents to her. So she can keep this papers, until every student paid 300,-- Euro to her!!! (This was told by the person in charge at DAAD, Mr. Mueller-Graetschel).

Mrs Stryzhak explained, this money would be for her work she has with the students (searching for qualified students, doing english exam with them, arrange the visa things, paying her office and her secretary, and so on...). So we explained to her and to the DAAD, that no english exam is necessary and that we never needed her "help" and we never asked for it. Even the students were chosen by you, Mr. Bondarenko.

It´s our opinion, that Mrs. Stryzhak has not the right to take money from the students. Also the sum of 300,-- Euro per student is unbelievable!...

Unfortunately the DAAD Germany was standing behind Mrs. Stryzhak and so we had no other chance to get the students to Germany. So we paid two days ago 900,-- Euro to the IAESTE account in Switzerland.

I informed Mrs. Stryzhak about our payment. She asked me for the home adress of Mr. Shapovalov to send the acceptance documents directly to him. I gave her the adresses of the 3 students and yesterday afternoon she informed me, that it would be better if the students arrange a date with her to pick up the documents in her office in Kiev, because the post in Ukraine would be not so safe... She also told me, that if the students would not come to her office, she would send the acceptance documents back to IAESTE Germany!

To avoid more problems for the students, I asked Mr. Koshovy yesterday to call Mr. Shapovalov. It was my wish, that he should urgently call Mrs. Stryzhak to arrange a quick date for picking up the documents. This is the story so far and I hope Mr. Shapovalov will call her to arrange this date.

Today we received a letter of the DAAD Germany. It states, that the co-operation between the DAAD Germany and Mrs. Stryzhak, in case of "reserved offers", is canceled for now and for the future, because of her doubtful intentions to take so many money from the students.

It´s sorry for us to say, Mr. Bondarenko, but it´s not possible for ELTRA to take students of your University in the future, because of the german bureaucracy (DAAD) and the ukrainian bureaucracy and corruption (in this case Mrs. Stryzhak)!

The only chance for us to get acceptance documents of the DAAD, is to take students from other countries. But Mr. Polemitis will only take students of your University and this means, that we will get no acceptance documents from the DAAD. And without the help of the DAAD, it´s not possible for us to get the allowance of the german Government to bring foreign students to Germany.

Please believe us - we are very sad and angry about this situation!

With best regards,

Mrs. Meier

Офіційний англомовний документ, направлений на моє ім'я, з місця стажування наших студентів щодо фактів бюрократизму та корупції.

Ув. госп. Бондаренко,

Госп. Кошевой сообщил госп. Полемитису и мне о Вашем заявлении, что «Эльтра» не проинформировала Вас о текущих делах в отношении вышеупомянутых студентов. Заверяем Вас, что информация, которую дал госп. Кошевой Вам, правдива и дана от нашего имени.
Извините нас, пожалуйста, что мы не проинформировали вас непосредственно, Мы получили и отправили много сообщений и разговаривали по телефону с госп. Стрижак (Киев) и ДААД (Германия). Если необходимо я могу переслать Вам все сообщения.
У госп. Полемитиса сейчас много работы, т.к. на следующей неделе он будет на выставке. Я являюсь лицом, ответственным за дела Эльтры с ДААД и IAESTE (нац. Комитет), и могу проинформировать Вас о последних новостях.
Сотрудница ДААД в Германии, с которой мы работали в последнее время, больше не работает в этой организации. Это одна из причин, почему документы студентов были посланы госп. Стрижак в Нац. Комитет вместо Эльтры.
Вторая причина для отправки документов госп. Стрижак была в том, что она больше не будет получать денег от украинского правительства. Т.к. она не может получить деньги от укр. Правительства, ДААД отдал ей документы на прием студентов. Поэтому она может держать эти документы до тех пор, пока каждый студент не заплатит ей 300 евро!!! (так сказал ответственный сотрудник ДААД госп. Мюллер Грутшел). Госп. Стрижак объяснила, что эти деньги нужны для работы со студентами (поиск студентов, проведение экзамена по англ. Яз., оформление визы, плата за офис и секретаря и т.д.). Мы объяснили ей и ДААД, что нет необходимости в экзамене по англ. яз. и что мы никогда не нуждались в ее помощи. Даже студентов подбирали Вы, госп. Бондаренко. Наше мнение такое, что госп. Стрижак не имеет права брать деньги со студентов. А также невероятна сумма в 300 дол. за студента.
К сожалению, ДААД в Германии поддерживало Стрижак и у нас нет другого шанса получить студентов. Поэтому два дня назад мы мы заплатили 900 евро на счет IAESTE в Швейцарии.
Я сообщила госп. Стрижак об оплате. Она узнала у меня адрес госп. Шаповалова, чтобы направить ему документы. Я дала ей адрес трех студентов, и вчера вечером она сообщила, что будет лучше, если студенты заберут документы прямо в ее офисе, т.к. по почте отправлять небезопасно. Также она сказала, что если студенты не явятся к ней в офис, она отправит документы назад в Германию!
Чтобы избежать дальнейших проблем для студентов, я вчера попросила госп. Кошевого позвонить Шаповалову. Он должен срочно позвонить Стрижак, чтобы договориться о времени, когда можно забрать документы. Вот такая история и я надеюсь, что Шаповалов позвонит ей. Сегодня мы получили письмо из ДААД в Германии. Оно утверждает, что сотрудничество между ДААД в Германии и госп. Стрпижак, в случае с «резервированными офферами» аннулировано пока и на будущее, из-за ее сомнительных намерений брать так много денег у студентов.
Нам очень жаль сообщить Вам, госп. Бондаренко, что в будущем у Эльтры нет возможности принимать студентов Вашего университета из-за немецкой бюрократии (ДААД), украинской бюрократии и коррупции (в данном случае это госп.Стрижак)! Единственный шанс для нас, чтобы получить приемные документы из ДААД, это набирать студентов из других стран. Но госп. Полемитис принимает студентов только из Вашего университета, и это означает, что мы не получим документы из ДААД. А без помощи ДААД для нас невозможно получить разрешение немецкого правительства для набора иностранных студентов.
Поверьте, мы очень расстроены и нам очень жаль, что сложилась такая ситуация.

С уважением,
Госп. Мейер.

Російськомовний переклад фірмою ELTRA
наведеного вище офіційного англомовного документа, направлений на моє ім'я, з місця стажування наших студентів щодо фактів бюрократизму та корупції.

Нижче наведені основні фрагменти цього документу в їх російському перекладі, та моїми коментарями щодо корупції та бюрократизму німецької та української сторін. На моє глибоке переконання названі правопорушення мають не тільки адміністративний, але й кримінальний характер.

ELTRA Analysers

Mainstr.85 / Block. 20 Germany - 41469 Neuss
Phone: +49 (0)2137-12513 Fax: 49 (0)/2137-12513

Dear Mr. Bondarenko,

Ув. госп. Бондаренко.

Я являюсь лицом, ответственным за дела Eltra DAAD and IAESTE (Нац. комитет) и могу проинформировать Вас о последних новостях.

Если необходимо, я могу переслать Вам все сообщения.

У госп. Полемитиса сейчас много работы, так как на следующей неделе он будет на выставке.

Сотрудница DAAD Германии, с которой мы работали последнее время, больше не работает в этой организации. Это одна из причин, почему документы студентов были высланы госп. Стрижак в Нац.комитет, вместо Eltra.

Вторая причина для отправки документов госп. Стрижак была в том, что она больше не будет получать денег от украинского правительства. (***Це відверта брехня професорки Стрижак. Наші три стипендії DAAD були отримані безпосередньо з ФРН, помимо Києва, через ELTRA DAAD і IASTE, через офіс DAAD-Київ вони взагалі не проходили, і «український уряд» до махінацій Стрижак не мав жодного відношення, не кажучи вже про державне фінансування – це взагалі нонсенс*** *[В.Бондаренко]*). Так как она не может получать деньги от украинского правительства, DAAD отдал ей документы на приём студентов (***Знову відверта брехня професорки-авантюристки. За отриманою мною інформацією, Т.Стрижак і представництво DAAD-Київ знаходилися в одному місці (18-й корпус "КПІ", просп. Перемоги, 37), корупціонери знюхались між собою і, користуючись тим, що співробітниця IASTE звільнилася, і відповідальна особа за ELTRA ще не була призначена (за інформацією пані Майєр), у результаті чого офіційний виклик на останню групу наших студентів за проханням DAAD-Київ був направлений на їх адресу. Цей виклик до цього йшов виключно на домашню адресу студентів (ні через офіс DAAD-Київ, ні через «Машинку»). Вся решта документів на студентів йшла тільки на "Машинку". Виклик до студента на домашню адресу відправлявся з Німеччини спеціальною поштою з метою отримання німецькою стороною від студента офіційного ствердження про отримання виклику (поштовий штемпель з адресою, датою та офіційним підписом адресата). Інших варіантів виклику не існувало. Нечиста на руку професорка, скориставшись вище викладеною змовою, перехопила всі виклики***

останньої групи наших студентів і тримала їх у себе, доки студент не відправлявся до Києва і не давав їй хабаря 300 євро, щоб отримати виклик (ці дії є брутальним порушенням законів, саме названі факти я й просив проректора О.Андрієнка, за дорученням ректора С.Бєлікова, перевірити у МОНУ). Крім усіх потрібних матеріалів, я надав проректорові з міжнародних відносин О.Андрієнку й два письмових свідчення студентів, що давати Т.Стрижак хабарі по 300 євро кожний. У третього студента не було коштів на такий хабар, він був вимушений від стажування у Німеччині відмовитися. За офіційною інформацією, яку надала мені фірма ELTRA, корупціонерка Т.Стрижак паралельно зідрала хабар і з приймаючої сторони, 900 євро за трьох наших студентів, ті ж 300 євро на особу, перерахованих на рахунок IASTE у Швейцарії *[В.Бондаренко]*). Поэтому она может держать эти документы до тех пор, пока каждый студент не заплатит ей 300 евро!!! – так сказал ответственный сотрудник DAAD Мюллер Грутшел.

Госп. Стрижак объяснила, что эти деньги нужны для работы со студентами, для поиска студентов, проведения экзамена по английскому языку, оформления визы, платы за офис и секретаря и т.д. Мы объяснили ей и DAAD, что нет необходимости в экзамене по английскому языку и что мы никогда не нуждались в её помощи. Даже студентов подбирали Вы, госп. Бондаренко.

Наше мнение такое, госп. Стрижак не имеет права брать деньги со студентов, а 300 евро это невероятная сумма для студента (***Це все не відповідає дійсності, бо все виконував я і співробітники кафедри ЕПА через проректора О.Андрієнка, за винятком англійської мови, яку безкоштовно і добросовісно здійснювала зав. сектором англійської мови кафедри іноземних мов Т.Сокол, бо завідувачці цієї кафедри Ю.Соболь ректор рішуче відмовив вважати цю роботу навчальним навантаженням*** *[В.Бондаренко]*).

К сожалению, DAAD Германии поддерживало Стрижак и у нас нет другого шанса получить студентов. Поэтому два дня назад мы заплатили 900 евро на счёт IAESTE в Швейцарии.

Вот такая история.

Сегодня мы получили письмо из DAAD Германии. Оно утверждает, что сотрудничество между DAAD Германии и госп. Стрижак, в случае с «резервированной аферой», аннулировано пока и на будущее из-за её сомнительных намерений брать так много денег у студентов (***Нарешті й до DAAD Німеччини, як до жирафа, дійшло, що Стрижак злочинниця і аферистка*** *[В.Бондаренко]*).

Нам очень жаль сообщать Вам, госп. Бондаренко, что в будущем у Eltra нет возможностей принимать студентов Вашего университета из-за немецкой бюрократии (DAAD), украинской бюрократии и коррупции, в данном случае это госп. Стрижак.

Единственный шанс для нас, чтобы получать приёмные документы из DAAD, это набирать студентов из других стран. Но госп. Полемитис принимает студентов только из Вашего университета, что означает, что мы не получим документы из DAAD. А без помощи DAAD для нас невозможно получить разрешение немецкого правительства для набора иностранных студентов.

Поверьте, мы очень расстроены и нам очень жаль, что сложилась такая ситуация.

С уважением.

Госп. Мейер.

Please believe us – we are very sad and angry about this situational.

With best regards,

Mrs. Meier

ELTRA GmdH.

Оригінал документа з Німеччини я отримав на англійській мові з доданим перекладом його на російську. При перекладі українською я зберіг особливості німецького перекладача з англійської на російську.

У тексті перекладу українською я зробив 23 примітки. Нижче я розкрию причину появи цих приміток та їх суть.

Далі наведений переклад документа українською мовою, з позначеними 23-ма примітками, які розтлумачені після цього перекладу.

ELTRA Analysers

Mainatr. 85/Blok 20 Germany – 41469 Neuss

Phone:+49-(0) 2137-12822 Fax:+49-(0) 2137-12513

meiev@eltra.org

Шановний містер Бондаренко.

Пан Кошевий повідомив пану Полемітісу і мені особисто про Вашу заяву щодо Ельтри, яка не проінформувала Вас про поточні справи згаданих студентів[1)].

Запевняємо Вас, що інформація, яку Вам надав Кошевий, правдива і надана Вам від нашого імені[2)].

Вибачте нас будь ласка, що ми не проінформували Вас безпосередньо[3)]. За Вашими зверненнями ми отримуємо і відправляємо багато повідомлень і проводили телефонні перемовини з пані Стрижак.

Якщо буде необхідність, можу передати взагалі всі повідомлення. У пана Полемітіса наразі багато роботи, оскільки наступного тижня він був на виставці.

Я відповідальна за справи Ельтри з DAAD[4)] та IASTE, можу проінформувати Вас про останні події.

Співробітниця DAAD Німеччини, з якою ми працювали останнім часом, більше не працює у цій організації. Це одна з причин, чому документи студентів були надіслані Стрижак у Національний Комітет замість Ельтри[5)].

Друга причина відправлення документів Стрижак полягала у тому, що вона, за її заявою, не може, отримувати гроші від українського Уряду[6)], DAAD віддав їй документи на прийом студентів[7)]. Тому вона може тримати ці документи до тих пір, доки кожний студент не сплатить їй 300 євро[8)]!!! (так сказав відповідальний співробітник DAAD, пан Мюллер Грутшел). Стрижак пояснила, що ці гроші потрібні для роботи зі студентами (пошук студентів[9)], проведення екзамену[10)], оформлення візи[11)], плата за офіс і секретаря тощо[12)].

Ми пояснили їй і DAAD теж, що немає необхідності в екзамені з англійської мови і що ми ніколи не потребували її допомоги. Навіть студентів підбирали Ви, пан Бондаренко.

Наша думка така, що Стрижак не мала права брати гроші зі студентів, це така неймовірна сума для студента, як 300 євро!

Нажаль, DAAD Німеччини підтримувала Стрижак, й у нас не було іншого шансу отримати студентів. Тому ми заплатили 900 євро на рахунок IASTE у Швейцарії.

Я повідомила Стрижак про цю оплату. Вона дізналася у мене адресу пана Шаповалова, щоб направити йому документи[13)].

Я надала їй адресу трьох студентів. І вчора ввечері вона повідомила, що буде краще, якщо студенти заберуть[14)] документи у неї в офісі, оскільки відправлення поштою небезпечне[15)].

Також вона сказала, якщо студенти не з'являться до неї в офіс, вона відправить документи назад до Німеччини![16)]

Щоб запобігти подальшим проблемам для студентів, я вчора звернулась до Кошевого зателефонувати Шаповалову. Той повинен терміново зателефонувати Стрижак, щоб домовитися про час, коли можна забрати документи[17)].

Ось така історія. Я сподіваюсь, що Шаповалов їй зателефонує.

Сьогодні ми отримали лист з DAAD Німеччини. Він стверджує, що співробітництво між DAAD Німеччини й Стрижак, у випадку з «резервованою аферою», анульовано наразі й на майбутнє[18)], з-за її сумнівних намірів брати так багато грошей з студентів.

Нам вельми шкода, пане Бондаренко, що у майбутньому у Ельтри не має можливості приймати студентів Вашого університету з-за німецької бюрократії

(DAAD)[19)] та української бюрократії та корупції (у цьому випадку – це пані Стрижак)![20)]

Єдиний шанс для нас, щоб отримати приймальні документи з DAAD – це набрати студентів з інших країн[21)]. Але пан Полемітіс приймає студентів тільки з Вашого університету[22)], а це означає, що ми не отримаємо документів DAAD.

А без допомоги DAAD, нам неможливо отримати дозвіл Німецького Уряду для набору іноземних студентів.

Повірте нам дуже шкода[23)], що склалася тонка ситуація.

З повагою,

Пані Майєр.

Please believe us – wearo very sad and angry about this situational

Mrs. Meier

ELTRA Gmbh.

Тлумачення приміток.

Примітка 1. Йдеться про трьох студентів-електроприводників, відряджених кафедрою ЕПА ЗНТУ до Німеччини у відповідності до німецько-українських домовленостей, як сповіщають в DAAD. Двоє з цих студентів надали мені письмові свідчення про здирництво Т.Стрижак по 300 євро з кожного.

Примітка 2. У правдивості поданої інформації у мене сумнівів якраз і не було з самого початку, мені потрібний був офіціальний документ, саме оцей, що ви наразі читаєте його переклад, як доказова база.

Примітка 3. Документ мені уже надісланий, німецькій стороні нема приводу для вибачення.

Примітка 4. У мене немає сумнівів, що під «DAAD» авторка мала на увазі і DAAD Німеччини, і представництво її у Києві.

Примітка 5. Ще на початку нашої співпраці, у відповідній домовленості сторін, між ЗНТУ і DAAD Німеччини ніяких проміжних ланок не передбачалося, це чітко працювало 10 років, й ніяких «стрижаків» не повинно було з'являться. Появу Т.Стрижак уможливила або звільнення відповідальної особи DAAD Німеччини, або не було контролю з боку Ельтри.

Примітка 6. І козі зрозуміло, що Уряд України адресно із держбюджету не фінансував ні державні, без офіційного договору про таку співпрацю, ні приватні фірми, що виростали як гриби після дощу.

Примітка 7. З якого переляку DAAD віддав Стрижак документи на прийом студентів, якщо у відповідності домовленостям, документи подаються тільки мені через службу проректора ЗНТУ з міжнародних зв'язків.

Примітка 8. Т.Стрижак тримає документ, доки не видушить з дитини 300 євро, нашими ж домовленостями передбачалося отримання документів з Німеччини виключно через канцелярію ЗНТУ, напряму, без будь яких проміжних ланок. Хто у DAAD допускав таку ланку в особі Стрижак, щоб обдирати студента. Мої викладачі, зокрема, доцент С.Арсеньєва і я, навпаки позичали студентам гроші, бо у них не було коштів на необхідні витрати, квиток до Німеччини. З першої ж стипендії вони розраховувалися за борги повністю (у перші роки відряджень стипендія складала майже піврічну зарплату доцента).

Примітка 9. Пошук студентів здійснював я особисто, бо відчував себе відповідальним за поведінку молодих людей за кордоном, як такий, що їх туди рекомендував. За десять років, з майже сорока моїх студентів був тільки один випадок правопорушення із затриманням студента німецькою поліцією. Мені без затримки прийшли документи, я надавав пояснення, гарантії, обіцянки. Декан В.Метєльський марно бігав по ректоратам, профкомам, юрвідділам, щоб примусити мене погодитися на відрядження до Німеччини кращих студентів ЕТФ, а не тільки кафедри ЕПА.

Примітка 10. Підготовка і екзамен з англійської мови (я домовився з німецькою стороною тільки на розмовну англійську або німецьку мови) здійснювалися безкоштовно. Тут волонтером і благодійницею була Т.Сокол з кафедри іноземних мов, бо завідувачці кафедри іноземних мов Ю.Соболь, за її словами, відмовив ректор С.Бєліков офіційно включити цю роботу у навчальне навантаження її кафедри.

Примітка 11. Візи студентам-електроприводникам оформляла служба проректора ЗНТУ з міжнародних зв’язків. Ніяких стрижаків тут не було.

Примітка 12. Крім віз і реєстрації, решту паперової тяганини виконували співробітники кафедри ЕПА.

Примітка 13. Знову зайві дії проміжної ланки, спрямовані на інтенсифікацію здирництва.

Примітка 14. Надумане «заберуть документи» – безглуздя, пов’язане з витратою студентом коштів і часу та інших проблем подорожі студента із Запоріжжя до Києва.

Примітка 15. «Відправлення поштою небезпечно» –взагалі нісенітниця. Якраз виклик іноземного громадянина до Німеччини надсилається тільки особисто студентові на його домашньому адресу, тільки поштою спеціальним листом, з обов’язковим поданням паспорта, особистим підписом та поштовим штемпелем з датами відправлення та отримання виклику. Саме це й було квінтесенцією корупції. Студент не отримував виклику, нервував, мотався у пошуках виходу, а вихід був – жени 300 євро.

Примітка 16. Звичайний тривіальний шантаж, узгоджений, якби він стався, з представником DAAD у Києві.

Примітка 17. «…забрати документи», давши хабар.

Примітка 18. Нарешті, коли справа стала підходити до завершення, до DAAD Німеччини (головної фірми) дійшло, як до жирафи, що проф. Стрижак корумпована злочинниця, здирниця, аферистка і шантажистка.

Примітка 19. Не тільки бюрократія, а й головотяпство, але це ваші, німецькі проблеми, нам це ні до чого.

Примітка 20. Т.Стрижак – громадянка України, свідомо і цілеспрямовано порушувала українські закони, а ректор ЗНТУ С.Бєліков і представник МОНУ проігнорував злочинні дії працівника вищої освіти високого рангу.

Примітка 21. При цьому ще й зганьбили Україну, якій відмовляють у прийомі стипендіатів.

Примітка 22. Причому ще й зганьбили ЗНТУ, тебе, «Машинко», її студентів, твоїх дітей, «Машинко», в особі кафедри ЕПА.

Примітка 23. Вам шкода, що склалася така ситуація, а нашому ректорові і якомусь там чиновнику з МОНУ не шкода, послухайте, як продовжувала складатися ситуація.

Озброєний (але не небезпечний) доказовою базою, це:

– письмові свідчення двох студентів-хабародавців, третій студент відмовився від відрядження до Німеччини, заявивши, що не зміг напозичатися на квиток, візу, хабар грошей;

– письмові свідчення німецької сторони (DAAD Німеччини);

– письмові свідчення німецької сторони (ELTRA);

– мої письмові пояснення, –

я звернувся до ректора за допомогою, той дав доручення проректорові з міжнародних зв’язків О.Андрієнку у МОНУ розібратися з прецедентом.

Проректор О.Андрієнко звернувся до якогось чиновника (за інформацією О.Андрієнка), той проглянув матеріали і, не підводячи свої зади від крісла заявив: – Розглядати не будемо, вони нам не підпорядковані.

Мабуть, теж саме проректор О.Андрієнко доповів ректорові С.Бєлікову, обидві постраждалі сторони (МОНУ і ЗНТУ) поставили на цьому крапку.

Постраждали не тільки вони, постраждала держава (ELTRA відмовляється замовляти студентів із України), постраждала і кафедра ЕПА (припинила успішну інтеграцію в Європу), а ректорові (тобі, «Машинко») це байдуже.

Якщо це не так, чому він через О.Андрієнка або сам не звернувся до заступника міністра з міжнародних зв’язків, або до самого міністра (я, коли

відкривав спільне підприємство з іноземним партнером, звертався до цих посадових осіб безпосередньо, хоча при моїй посаді завідувача кафедри дорога туди заказана, і вирішував проблеми, бо у мене був намір це робити, і тільки).

Що у нашого ректора немає юрвідділу, він не знає дороги до правоохоронних органів, що йому нікого туди послати?

А чиновник МОНУ, мабуть високопосадовець: – Вони нам не підпорядковані. Це гидко чути.

Якщо у нього, високопосадовця з МОНУ із його кабінету, наприклад, високопосадовець з Мінюсту поцупить, скажемо, крісло. Йому комендант доповість це, та ще й додасть, що у нього є доказова база, наш чиновник заперечить йому: – Злочинець нам не підпорядкований.

З другого боку, у ті часи, про які йдеться, кожна приватна, не кажучи про державну установу, чи іншої власності фірма, навіть найзадрипаніша фірмочка, як юридична особа, мала щось на кшталт засновника, гаранта або якусь іншу юридичну особу з виробничої сфери, в якій вона діяла (це могли бути теж МОНУ, КПІ або інші ЗВО України). А DAAD-Київ, як державна структура, взагалі має підпорядкування. Так що «вони нам не підпорядковані» просто відмазка чиновника МОНУ, як і ректора і проректора ЗНТУ. ГАНЬБА, «МАШИНКО»!

З третього боку, фізична особа, чиновник високого рангу з МОНУ, професорка Т.Стрижак скоїла злочин проти певної юридичної особи з МОНУ, а саме ЗНТУ, злочин, який практично був доведений з наддостатньою доказовою базою, і не понесла кару з-за байдужості, безвідповідальності, з-за невиконання своїх прямих обов’язків, нехтуванням честю мундира, О.Андрієнком, С.Бєліковим, чиновником МОНУ – «Вони нам не підпорядковані».

Ми, кафедра ЕПА, підготували майже 40 елітних, з європейським мисленням, з сертифікатами спеціалістів європейського зразка, а скільки би ще ти, «Машинко», змогла б підготувати так потрібних Україні молодих спеціалістів, державі, зорієнтованої на Європу, а це був тільки 2007 рік.

Кафедра ЕПА ціною неймовірних зусиль, практично без сприяння керівництва, зробила хорошу справу наближення студентів університету до Європи, а ти, «Машинко», взяла і профукала, нехай не епохальну, але для нас важливу справу європейського вектору розвитку.

КОЛИ Ж ТИ, «МАШИНКО», ОТЯМИШСЯ.

P.S. Під час підписання документів про співпрацю «Машинки» (кафедри ЕПА) з Німеччиною (1997 р.), Перший проректор С.Бєліков (це перша моя зустріч з Сергієм Борисовичем, представником керівництва ЗНТУ, раніше зустрічі, в основному, були на рівних, як з шефом молодих вчених) до моєї

пропозиції поставився відповідально, був діловим, доброзичливим, дивився мені в очі, посміхався, люб'язно підписав усі документи, запевнив у всілякій підтримці такої корисної для «Машинки» справи.

На мій превеликий жаль й на шкоду тобі, «Машинко», це була перша і остання корисна для справи зустріч. Впливові метєльські-яримбаші, при відсутності моїх деструктивних дій щодо тебе, «Машинко», перелицювали ставлення С.Бєлікова до мене.

Майже в усіх подальших наших зустрічах з ректором траплялася біда – на стелі, стінах або де-інде з'являлися павучок або будь-яка інша надзвичайно цікава комашка, і ректор довго, уважно, навіть прискіпливо за нею спостерігав.

Глава X.
У СІМ'Ї НЕ БЕЗ… РЕКЕТИРА

Доморощені ЕТ-факультетом рекетири від освіти

Недарма кажуть, що у сім'ї не без виродка, а у нас, у «Машинці», особливо на ЕТФ, – було тоді не без рекетира.

Рейдерсько-рекетирські набіги на кафедру ЕПА були заплановані й підготовлені двома кафедрами, електричних апаратів та електричних машин. Мотивація – захапати ласий шматочок на опозиційній до ректора кафедрі ЕПА. Небезпека акції – ніяка, повна гарантія, що своїх улюбленців з наближених кафедр ЕМ і ЕА ректор легко відмаже у випадку провалу.

Ласий шматочок – це дисципліна ТАК (Теорія автоматичного керування), яка, крім усіх спеціальностей ЕТФ, викладалась ще й на двох спеціальностях М-факультету.

На відміну від багатьох дисциплін навчальних планів спеціальностей, ця дисципліна мала повний комплект різновидів навчального навантаження:

- двосеместровий лекційний курс;
- двосеместровий лабораторний практикум;
- практичні заняття;
- курсове проектування;
- завершальні випробування – екзамен і залік.

Ця дисципліна викладається з дня утворення ЕТ-факультету, з 1961 року, кафедрою ЕПУ/ЕПА, за багато десятиліть була кафедрою ЕПА відточена: відшліфована дидактично, методично, технічно, програмно. Засновником її був завідувач кафедри ЕПА, к.т.н., доц. В.Стульніков, а у сучасній інтерпретації – д.т.н., проф. Є.Потапенко.

Навчальний процес з ТАК був реалізований як у класичній формі, так і на комп'ютерній техніці (на кафедрі ЕПА був створений перший у «Машинці» комп'ютерний клас на АОМ) та на електронній техніці (комп'ютерний кафедральний клас ЕВМ, ауд. 529, та Комп'ютерна лабораторія промислової автоматизації і електроприводів ЗНТУ-SIEMENS, ауд. 524).

Найслабшою ланкою захисту від рекетирів методичних розробок кафедри ЕПА з цієї дисципліни була можливість будь-якої технічної кафедри просто, механічно, без жодних зусиль, скачати собі все методичне і програмне забезпечення машинного виконання навчального процесу, у тому числі практичних занять, лабораторного практикуму, курсового проектування, опитування та інших контрольних заходів. Захистити такі речі від непорядних людей складно, що є однією з підстав для рекету, а відсутність професіоналізму своїх викладачів, їх знань, умінь, досвіду тощо, як і навченого обслуговуючого персоналу, рекетирів не бентежили. Головне для них не якість – брутально побільше натягнути на себе ковдру навчального навантаження.

Першою нагріти руки вилупилась кафедра електричних апаратів, зав. кафедри ЕА О.Рассальський.

Олександр Раассальський. Бізнесмен, авантюрист, нечистий на руку комбінатор.

Декан ЕТФ Л.Герасимова, доцент кафедри ЕМА, у людях майже не помилялася, наскільки полюбляла і поважала молодих співробітників кафедри ЕМА, які після аспірантури повернулися на кафедру ЕМА (Зоя Дударенко, Славік Машкін, навіть я попав у це число), настільки не терпіла і зневажала О.Рассальського, називала його прилюдно «гав…ком», рішуче відмовляла взяти асистентом кафедри ЕМА після закінчення ним аспірантури МЕІ.

Я, щоб якось Рассальського пристроїти до «Машинки», оформив його інженером НДЧ кафедри ЕМА за своєю госпдоговірною тематикою (проти цього Л.Герасимова не заперечувала). Природно, він тільки значився у мене на темі, від виконання виробничих завдань з різних причин ухилявся, я і сам до цього його не примушував.

Під час творчої відпустки Л.Герасимової для завершення дисертації, користуючись її відсутністю, я, як в.о. декана ЕТФ, провів О.Рассальського, свого протеже, за конкурсом на посаду асистента кафедри ЕМА.

Декан, повернувшись із творчої відпустки, розлютилася на мене за Рассальського, прилюдно обізвала мене «зас…цем», але дулася не довго, мені вибачила і ми продовжили дружно працювати у деканаті.

Відверто кажучи, до Рассальського Людмила Семенівна ставилася саме так, як він того заслуговував.

Я ж вчинив так, пішов проти її волі, бо відчував себе відповідальним за долю О.Рассальського. Свого часу я умовив Г.Беліченка, зав кафедри ЕМА, просив сприяння і декана ЕТФ К.Савинкова про працевлаштування на кафедрі ЕМА чотирьох випускників її на рідній кафедрі, два за спеціалізацією електричних машин (двох Олександрів Миколайовичів, двох одногрупників Андрієнка і Рассальського, до речі, Рассальський, єдиний мій студент, а їх було

за шість десятків років випуску – не перерахуєш, безпосередньо на другий день після отримання диплому інженера, це мені запам'яталося, почав мені «тикати»), та двох за спеціалізацією електричних апаратів (В.Корабльов і В.Кравченко).

В.Кравченко невдовзі подався до Києва, там і залишився, а двом Олександрам Миколайовичам я допомагав влаштуватися в аспірантуру та надавав іншу суттєву допомогу.

Зокрема, О.Рассальський, довідавшись, що мій особистий друг Іван Хімюк – начальник групи математичного забезпечення ОЦ (обчислювального центру) ІЕД АН України, домігся мого протектування про його (Рассальського) стажування у названому ОЦ протягом одного місяця. Я це улаштував, внаслідок чого Рассальський протягом цілого місяця непроханим гостем жив у моїй кімнаті гуртожитку.

Повертаюся до теми.

Свій рекет О.Рассальський розпочав здалеку, тихою сапою, почав підбурювати ректорат на дію (сам не в змозі, а у ректорату руки довші), яка у ввічливій формі виглядала так: – Бондаренко, поділись докторами з Рассальським, у тебе їх чотири, а у Рассальського жодного.

Комусь з керівництва факультету спала на думку маячна ідея – на ЕТФ чотири випускових кафедри і чотири доктора наук (й всі на кафедрі ЕПА), забрати трьох з кафедри ЕПА і розкласти їх по випусковим кафедрам, як болванчиків. Буде чотири випускових кафедри, кожна з болванчиком. А тут, як на гріх, д.т.н. проф. О.Волков розпочав конфліктувати з рештою трьома докторами кафедри ЕПА, своїми колегами, а може й не на гріх, а за чиїмсь підказуванням, а може у відповідності до своєї скандальної вдачі.

Причому не нишком-тишком, а відкрито, «інтелігентно», на засіданнях кафедри, семінарах заявляв, що д.т.н., проф. І.Труфанов не знає дисципліну ТАК, д.т.н., проф. Є.Потапенко – не знає векторного керування, а д.т.н., проф. В.Зіновкін взагалі електрики не знає, майбутнього п'ятого на кафедрі ЕПА доктора наук, докторанта кафедри ЕПА І.Орловського не чіпав, був консультантом останнього на перший рік докторантури.

Все було інакше. Проф. І.Труфанов Теорію автоматичного керування знає, просто її не викладає, а проф. Є.Потапенко знає векторне керування не гірше О.Волкова, а може й краще, має з нього монографію і навчальний посібник, а його аспіранти захищають дисертації на теми ТАК, проф. В.Зіновкін має багаторічний і багатий досвід роботи з електрообладнанням.

Варіант надання консультативних послуг О.Волковим докторанту І.Орловському, як на мене, був недоцільним, докторант зі мною погоджувався.

Одного погожого осіннього вечора у Криму, під час НТ-конференції, я домовився із завідувачем кафедри електропривода Харківської політехніки, д.т.н., проф. В.Клепіковим, у його номері, стати науковим консультантом докторської дисертації І.Орловського. У цей час доценти І.Орловський та А.Пирожок, на лавочці під корпусом, з хвилюванням, терпляче чекали результати переговорів.

Після надуманих та непотрібних чіплянь до наших професорів, колега професор О.Волков взявся за мене, як завідувача кафедри.

Написав на аркушу паперу таку думку: – Вважаю за доцільне дисципліну «Типовий електропривод» читати трьома різними курсами: «Металургійний електропривод», «Електропривод ПТМ» і «Верстатний електропривод». І підпис: Завідувач кафедри ЕПА В.Бондаренко.

Заходить до мене з цим запитанням, я відповідаю, що дійсно, краще читати трьома складовими, але є «але»… (такий об'єднаний курс по кафедрі ЕПА читав доц. А.Пирожок під назвою «Типовий електропривод»).

Він дістає свій папірець: – Підпишіть.

Я підписую (Волков уже знав мене настільки, щоб бути впевненим, якщо я даю слово – я його витримую).

Волков забирає свій папірець дає мені копію, не підписану, а сам іде геть.

Знаючи фізичний процес збурення (на дію є протидія), я те ж заготував папірець на якому написав таке. «Вища кваліфікація д.т.н. професора ЗВО не перечить проведенню такого навчального навантаження, як "лабораторний практикум", а навпаки личить йому. І підпис: д.т.н., проф. О.Волков».

Пройшов деякий час. Якось О.Волкова я запитав: – У Вас аспірантів, як у сучки блох, 300 годин на рік навчального навантаження, а вихід не адекватний, чи може Ви відчайдушно проти «лабораторок». Він рішуче заперечив.

Я дістаю свій папірець: – Підпишіть.

Він підписує (за тих же спонукань, що і я підписував).

Я ховаю його папірець, даю йому не підписану копію, й теж іду геть. І думаю, що у Волкова такий метод тиску не спрацював, він буде відшукувати інший інструментарій.

Після цього прецеденту О.Волков мене полишив, й уже з подвійним завзяттям насів на І.Труфанова, а примтандем, особливо декан Метєльський, ще з більшим ентузіазмом продовжував заманювати проф. І.Труфанова на кафедру ЕА.

У решті-решт це сталося, примтандем успішно завершив перший етап задуманого рекету.

Трощити списи з цього приводу я не став, готувався до чогось гіршого, натомість я був рішуче проти розбазарювання своїх докторів, особливо

працьовитого І.Труфанова, одного з трьох на той час, без батька нажитих, доморощених, якому кафедра у всьому йшла назустріч, виховувала та мабуть недовиховала. А тут візьми і віддай, це не по хазяйські.

Четвертий – д.т.н., проф. О.Волков, хоча й не доморощений, але не «взятий з вулиці». При захисті його докторської дисертації, «Машинка», в особі кафедри ЕПА, була провідною організацією, колектив кафедри ніби добре з ним познайомився.

Якось проф. П.Андрієнко, прознавши, що я маю намір взяти на роботу О.Волкова, у присутності декана В.Метєльського, попередив мене: – Не бери Волкова, по судам затаскает (П.Андрієнко мав досвід спілкування з Волковим, працюючи директором НДІ «Перетворювач», а Волков був у нього співробітником). Я П.Андрієнку відповів: – Не переймайся, хто кого затягає, бабка надвоє сказала.

Після переходу професора І.Труфанова на кафедру ЕА, я чекав більш масштабного вторгнення примтандему у діяльність кафедри ЕПА, тільки не знав яким саме воно буде.

І вторгнення сталося.

Нижче подаю початок службової записки ректорові С.Бєлікову з приводу цього вторгнення, в якій я докладно виклав ганебну для університету, документально оформлену, і неприпустиму з боку законності дію кафедри ЕА, на яку ректор не зреагував, як й на інші події щодо цього рекету.

З цього приводу я подав ректорові службову записку від 24.06.2008 р.

Документ перший. Витяг зі службової записки.

Ректорові ЗНТУ
Бєлікову С.Б.

24 червня 2008 р.

С Л У Ж Б О В А З А П И С К А

Кафедра електричних апаратів своєю відомістю доручень на 2008-2009 н. р. самочинно взяла на себе відповідальність за здійснення навчального процесу з дисципліни "Теорія автоматичного керування" (ТАК) на низці навчальних потоків, яка за діючим положенням закріплена за кафедрою ЕПА. Питання передачі дисципліни ТАК жодним чином не порушувалось на будь-яких переговорах, не розглядалось на засіданнях навчально-методичних комісій різних рівнів, не йшлося про це й на засіданнях вчених рад факультету, інституту, університету. Більше того, чинна відносно цього кафедра ЕПА навіть не була проінформована (інформація надійшла з диспетчерської після того, як відбувся рекетирський захват)…

Зав. кафедрою ЕПА *В. Бондаренко*

Цю службову ректор просто проігнорував, як і звернення до нього професури (трьох докторів наук, що залишилися на кафедрі ЕПА),

продемонструвавши наплювацьке ставлення до трьох осіб кафедри ЕПА вищої кваліфікації, наведене нижче.

Документ другий. Звернення професури кафедри ЕПА до ректора С.Бєлікова.

Ректорові ЗНТУ

Бєлікову С. Б.

25 червня 2008 р.

З В Е Р Н Е Н Н Я

професорів кафедри ЕПА

Ознайомившись зі станом справ і службовою запискою зав. кафедри ЕПА В.І. Бондаренка стосовно відомості доручень кафедри електричних апаратів на 2008-2009 н. р., з метою унеможливлення . суттєвого і штучного зниження якості викладання дисципліни "Теорія автоматичного керування" (ТАК) клопочемо:

1. Скасувати доручення цієї відомості в частині дисципліни ТАК.
2. Дати належну оцінку діям керівництва кафедри ЕА відносно вищевикладеного.

Професор кафедри ЕПА, докт. техн. наук Е. Потапенко
Професор кафедри ЕПА, докт. техн. наук О. Волков
Професор кафедри ЕПА, докт. техн. наук В. Зіновкін

З названими вище Службовою і Зверненням я познайомив завідувача кафедри ЕА О.Рассальського, додав, що я його непорядному і брутальному комбінаторству покладу край. На що він зухвало посміхнуся і відповів: – Не хвилюйся, краще готуйся, бо наступного року я у тебе заберу «Теорію електропривода», а потім «Основи метрології та електричні вимірювання».

Такі дії і наміри на подальше без забезпечення тилу не робляться. Мабуть, така поведінка завідувача кафедри ЕА О.Рассальського мотивувалася його переконанням, що будь-які репресивні дії проти В.Бондаренка деканом В.Метєльським будуть підтримані, а ректор С.Бєліков схвалить.

Предтеча демаршу кафедри ЕА.

Як зазвичай, на початок навчального року (2008-2009 н.р.), кафедрою ЕПА був підготовлений потрібний пакет документів щодо її навчального навантаження (обсяг навантаження, його розподіл, відомість доручень тощо) з традиційною для кафедри (починаючи з 1961 року) дисципліною ТАК. Цей

пакет своєчасно був затверджений Першим проректором А.Ковалем і переданий до навчального відділу в установлені терміни.

Пізніше, у складеному диспетчерською розкладі занять, дисципліна ТАК перекочувала до кафедри ЕА, під викладачів та лабораторії цієї кафедри, про що Перший проректор і гадки не мав.

У штатній ситуації згадані документи затверджує Перший проректор, це завершальна процедура, яка делегована йому ректором.

Отже, була створена не штатна ситуація, з можливими трьома варіантами:

– особиста вказівка ректора С.Бєлікова без доведення до відому Першого проректора, з ігноруванням зворотного зв'язку;

– та ж сама дія ректора, але на догоду примтандемові;

– документи сфальсифіковані кафедрою ЕА.

Останній варіант мало ймовірний, бо навчальний відділ і диспетчерська відмовились взагалі надавати мені будь-яку інформацію, а диспетчерська повела себе вкрай брутально і гонорово до мене, як суб'єкта конфлікту, причому не тільки до факту установлення статусу-кво, але й після нього – рішуча відмова переробляти сфальшований ними ж розклад занять, у надії, що зухвалість переможе і Метєльський їх врятує. Інакше й бути не могло – як С.Бєліков проігнорував мою службову щодо рекету та звернення професури кафедри ЕПА до нього з цього ж приводу, так і диспетчерська проігнорувала службову кафедри ЕПА з резолюцією Першого проректора переробити розклад та після гарантії керівництва університету повернути дисципліну ТАК кафедрі ЕПА, наразі й на майбутнє.

Диспетчерська почала переробляти розклад занять тільки після того, як Перший проректор А.Коваль особисто прийшов до диспетчерської й у моїй присутності, усно, проінформував співробітників диспетчерської, що буває зі злісними порушниками кодексів, кримінального та про працю (у таке зухвале ставлення диспетчерської до Першого проректора важко повірити, «Машинко»).

Неймовірно, ми можемо з високої дзвіниці плювати не тільки на дотримання трудової дисципліни, а й на субординацію, і навіть на здоровий глузд.

Після того, як неприховано-розбійницьке порушення кафедрою ЕА визначальних статутних норм Вищої школи було підтримане, активно деканом ЕТФ В.Метєльським і навчальним відділом університету, і мовчазно ректором С.Бєліковим, – який сенс мені було говорити (і кому) про наслідки спотворення навчального процесу, спричинені цими порушеннями, безпосередньо перед відпусткою. Дай відповідь, «Машинко».

Зокрема.

1. Ніхто з викладачів кафедри ЕА, внесених до сфальшованого розкладу занять, не мав жодного відношення до викладання доволі складної дисципліни з теорії автоматичного керування (обізнаність, поінформованість, знання, уміння, навички, досвід – геть нічого).

2. Жодна лабораторія кафедри ЕА, внесена у сфальшований розклад, не мала специфіки, притаманної практичним, лабораторним, курсовому проектуванню, контрольним та іншим процесам нової дисципліни.

3. Не було програм, робочих програм та іншої навчально-методичної документації з дисципліни на кафедрі ЕА, проведених і затверджених у законний спосіб (мабуть, не було й незатверджених).

4. У незаконний спосіб був перероблений у бік збільшення розрахунок ставок кафедри ЕА.

5. А як бути з не менш ганебним і злочинним усуненням з навчального процесу (покинутих напризволяще без навчального навантаження) професорів, доцентів, асистентів кафедри ЕПА, внесених у попередній розклад занять, які зависли у повітрі, а були до цього своєчасно затверджені ректоратом.

Як на мене, була реакція на мою службову ректорові від 24.06.2008 р. щодо рекету кафедри ЕА тільки Першого проректора А.Коваля, людини принципової і відповідальної, якою було повернуто статус-кво (дивись нижче). Цей документ я вважаю сертифікатом закріплення за кафедрою ЕПА права викладання дисципліни ТАК у подальшому.

Документ третій. Повернення статус-кво.

Завідувачу ЕПА

Бондаренко В.І.

У відповідь на Вашу Службову від 24 червня 2008 року на ім'я ректора Бєлікова С.Б. з приводу спроби кафедри Електричних апаратів перебрати на себе викладання дисципліни ТЕОРІЯ АВТОМАТИЧНОГО КЕРУВАННЯ, закріпленою за кафедрою ЕПА ще з 60-х років минулого століття, мною було доручено навчальному відділу університету вивчити суть конфлікту і надати відповідні рекомендації. У результаті яких було прийняте рішення залишити названу вище дисципліну за кафедрою ЕПА.

Перший проректор ЗНТУ А. Коваль

26.01.09.

Дякуючи мужності та мудрості Першого проректора А.Коваля, його витримці й рішучості, незважаючи на протистояння декана ЕТФ, навчального відділу університету та ректора, який їх підтримував, нехтуючи власною небезпекою, він зумів приборкати заохочений у нас рекет (пробрався до бікфордового шнура, який уже догоряв, і перерізав його).

А «безневинний» палій О.Рассальський і у вус собі не дув.

Це не в перший раз керівництвом «Машинки» зло не було покарано. Сподіваюся, врешті-решт «Машинка» отямиться, якщо такі, як А.Коваль, будуть не поодинокі.

Повторюю, згаданий вище документ, підписаний Першим проректором А.Ковалем, я особисто вважаю сертифікатом на законне право кафедри ЕПА здійснювати викладання дисципліни ТАК, свого роду індульгенцією на випадок рецидиву від нечистих на руки завідувачів кафедр, діючих за потуранням ректора С.Бєлікова.

Здавалося би, який рецидив, якщо ганебний рекет не вдався.

А рецидив таки стався, це зайвий раз підтверджує, що зло слід карати, а не підтримувати, проте ми до цього досі ще не готові.

Нечистим на руку виявився завідувач кафедри ЕМ, проректор С.Яримбаш, який вирішив пошитися у рекетири, а чого б й ні. О.Рассальський же у такому ж протиправному намірі зловмисно накоїв купу ганебних безкарних вчинків й процвітає, треба йти шляхом попередника, але діяти не вульгарно, як він, – треба взяти професора Є.Потапенка у роботу (щоб переманити потім на роботу).

Почнемо здалеку. Колись на ЕТ-факультеті культивувалася можливість побайдикувати під соусом творчої відпустки для завершення докторської дисертаційної роботи. Під цим соусом завершення докторських дисертацій били байдики два пройдисвіти ЕТФ В.Метєльський та О.Рассальський.

При цьому був незначний нюанс – звіт про виконану роботу. В.Метєльський організував семінар, вивісив декілька плакатів і прозвітував.

Я сидів, опустивши долу очі, боючись озирнутися по бокам, щоб не показати бурю емоцій, чекаючи, для порядку, виступу доктора наук.

Є.Потапенко рішуче взяв слово, без паніки, спокійно висловив свою думку, яку можна узагальнити декількома словами: «яка докторська, тут немає і кандидатської».

Цей суто науковий виступ коштував Є.Потапенку десятиліть переслідувань з боку декана ЕТ-факультета. Один штрих, кафедра ЕПА спромоглася від ректора П.Краснокутського отримати професору Є.Потапенку невеличке приміщення під кабінет на четвертому поверсі адміністративного

корпусу, з виглядом з вікна на трамвайну колію (наразі його немає, перестінок прибрали).

Не встиг П.Краснокутський вилетіти, а С.Бєліков зайняти його місце, як професор Є.Потапенко вилетів з свого кабінету – його зайняв аспірант кафедри ЕПП Д.Яримбаш, а табличка перед входом недоречно оповіщала: «Аспірантська кафедри електричних машин».

І раптом неочікуваний поворот сюжету, примтандем повернувся усміхненим обличчям до проф. Є.Потапенка, загравання та улещування, а далі більше – примтандем виляє хвостом, у зубах грамота професорові, хоча кафедра про це не клопотала, а далі ще більше – Є.Потапенку відзнака «Петра Могили», хоча кафедра ЕПА клопотала за іншого, який у той час заслуговував на цю нагороду більше, ніж проф. Є.Потапенко.

Пан професор, як людина обережна, відчуваючи що це може піти не гладко (не полізе у воду, не знаючи броду), прийшов до мене за порадою, мабуть дійсно не знав де той брід, в іншому б випадку взагалі не прийшов би до мене за порадою. Розповідає таку хвилюючу історію.

Його запросив примтандем й дуетом заспівав, особливо С.Яримбаш, більше В.Метєльського, соловейком розливався, про те як добре живеться на кафедрі електричних машин, як ректор С.Бєліков поважає і цінує цю кафедру.

Примтандем теж дуже поважає і цінує професора, тому запрошує його і А.Казурову (доцент А.Казурова перша помічниця Є.Потапенка щодо дисципліни ТАК) перейти на роботу, взявши з собою навчальне навантаження з дисципліни ТАК, природно прихопивши з собою увесь багаж кафедри ЕПА, що пов'язаний з дисципліною ТАК.

Цій ґрунтовній розповіді бракувало одного – патріотизму з боку професора кафедри ЕПА до кафедри ЕПА, мовляв, шкода покидати кафедру ЕПА, яка так багато для нього зробила щодо навчальної роботи, науки, захисту докторської дисертації.

Щодо зробленого кафедрою ЕПА для Є.Потапенка, як додаток, нагадую.

Перше. Безпосередньо після оголошення ДЕК результатів захисту, що щойно закінчився, прямо в ауд. 525, до мене звернулись два новоспечених молодих спеціалістів, іноземці (дивись фото на наступній сторінці).

Ці двоє молодих спеціалісти-електроприводника з групи Е310 Ду Хайтао і Сюн Танхуа (з КНР), повідомили мені і своєму куратору к.ф.-м.н. доц. кафедри ЕПА С.Арсеньєвій, що, як вдячність за отримані високі фахові знання, дарують кафедрі ЕПА сучасний (на той час) комп’ютер.

Цей комп’ютер я переадресував проф. Є.Потапенку, провідному викладачу найбільш комп’ютеризованої дисципліни ТАК.

Друге. Щодо роботи комісії з рекомендації НДР (науково дослідних робіт з держбюджетного фінансування). До складу комісії від ЕТ-факультету входили два члени, професор кафедри фізики В.Левітін і я, крім того, мої добрі знайомі з ФЕТ, професор В.Шаповалов і, доценти В.Крищук та Д.Піза. Представлених на конкурс робіт було не дуже багато, але керівники цих робіт усі доктори наук, за винятком Є.Потапенка. Можливо, з-за цих обставин він опинився на останньому місці. Перша робота набрала десь 600 балів, передостання робота десь 400 балів, Потапенка – десь 200 балів.

Я звернувся до комісії з проханням рекомендували і роботу Є.Потапенка. Його дисертаційне дослідження на етапі завершення, невдовзі він захищається. Присутні В.Шаповалов і В.Левітін добре знають, як на етапі завершення докторського дисертаційного дослідження пошуковцю потрібні кошти на відрядження й інші потреби, пов’язані з захистом.

Комісія з моїми доводами погодилася, але приймати таке рішення відмовилася: Петро (ректор Краснокутський) за такі рішення каменя на камені не залишить від комісії.

Подався до ректора, знаючи його вдачу, а особливо його вибрики, я вирішив діяти не ординарно, із забороненими для звичайних людей деякими нюансами, заради благих намірів.

Краснокутському розповів про ситуацію, що склалося у комісії, про її доброчесність та лояльність, потім правдиво розповів про доцента кафедри ЕПА Є.Потапенка, трохи прикрасивши оповідку екзотичним орнаментом, на кшталт такого.

Світла голова, талановитий вчений-математик (Ви знайомі хоч з одним науковцем, що довів хоча б одну теорему?), він довів дві теореми, у «Пентагоні» очолював теоретичний відділ, за його розрахунками здійснюється орієнтація у просторі деяких космічних об’єктів, зокрема, супутник «Січ» та супутник-розвідник «Цілина А» (я достеменно знав, що П.Краснокутський шукає собі компаньйона на наукову подорож до Франції), наразі Є.Потапенко

переймається проблемами робастних систем керування з багатьма невизначеностями, у науковому плані тема вельми солідна.

Всі свої обіцянки щодо Є.Потапенка, які Краснокутський мені надавав, ним виконані. А те, що ректор обіцяв взяти з собою Є.Потапенка до Франції, сам туди відрядився, а Потапенка не взяв, знаю тільки зі слів самого Є.Потапенка, але те, що останній став до лав борців проти П.Краснокутського, усім відомо.

Третє. Пізніше я вициганив у ректора П.Краснокутського кабінет Є.Потапенку, приміщення на четвертому поверсі адміністративного корпусу. Повторюю, тільки з'явився С.Бєліков замість П.Краснокутського, Є.Потапенка миттєво звідти викурили, повісили табличку «Аспірантська кафедри електричних машин» (гірше не вигадаєш, але це вже політика), бо там поважно сидів аспірант кафедри електропостачання Д.Яримбаш.

Повертаємося до розповіді проф. Є.Потапенка щодо переведення на кафедру електричних машин.

Щодо цього переведення, професорові я висловив йому приблизно таке.

Моя позиція щодо його переведення на кафедру ЕМ, проти – як з ділових міркувань, так і особистих.

Щодо моєї думки, розглянемо один варіант: – Ваш рішучій намір перевестися на кафедру ЕМ.

Пишете з А.Казуровою відповідні заяви, обидві будуть мати мою відповідну негативну візу. З цими заявами і з зав. кафедрою ЕМ С.Яримбашем, Ви йдете до декана В.Метєльського. Він їх відправляє туди, де вони повинні, на його думку, бути – у сміттєву урну. Ви пишете дві нових заяви. Він їх візує, як декан, замість керівника структурного підрозділу, де ця пара працює, візує Яримбаш, підрозділ, де ця пара має намір працювати, без проблем заяви проходять усі інстанції, – ви уже на новій кафедрі, «машиністи», еліта одним словом.

Гарантую, що так буде, я добре знаю цю братію, я це вже «проходив». Зокрема, щодо дочки доцента Л.Богачової і професора І.Орловського. За часів ректорства, Бєлікова такі речі проходять, хоча жодний з його попередників, навіть П.Краснокутський, не дозволяв собі таке чинити.

А що далі. З кафедри ЕПА ви з собою візьмете 0,3-0,4 ставки чисто ТАК-навантаження, а решта? Можна взяте курсове чи дипломне проектування з трансформаторобудування, або обертових машин майбутніх конструкторів та технологів, для яких робастність та векторне керування, якщо ми з вами не помиляємося, не є квінтесенцією. Це, що я говорю мало стосується А.Казурової, вона молода, завзята, забажає покинути кафедру ЕПА – адаптується.

А про сумісництво чи співпрацю з кафедрою ЕПА забутьте і аспірантів не дам, беріть їх, як патріот, на своїй новій кафедрі, я тут не говорю про свої протестні акції, вони з'являться, тільки ви обоє покинете кабінет В.Метєльського із брутально сфальшованими заявами батьком електро-технічного факультету.

А як Ви себе, пане професоре, будете відчувати на фахових питаннях засідань кафедри ЕМ, наукових семінарах, захистах. Вам, як спеціалісту вищої кваліфікації, будуть доручати, можливо, і невідповідальні але почесні обов'язки. А як Ви будете набирати ставку або навіть більше (1,25 чи 1,5 ставки) навчального навантаження, де значна частина його Вам не комфортна.

Порівняйте все це з синицею, що ви тримаєте в руках.

Правда, на новій кафедрі буде реальна та доступна, на відміну від кафедри ЕПА, можливість та дуже доступна альтернатива, якою на новій кафедрі можна легко скористатися, це – халтура.

Рішуче, бадьоро вигукнув професор: – Іду відмовлятися. – І прудко, мов молодий жеребець, попрямував із кабінету.

Так безславно завершилась друга невдала спроба, як і перша, рекетирства на ЕТФ, з ініційовано керівництвом ЕТФ при всеосяжному сприянні представників ректорату і самого ректора С.Бєлікова.

Рекетири від освіти вище факультетського рівня

Нагадую, кафедра ЕПА була фундаторкою викладання у «Машинці» дисципліни з мікропроцесорної техніки (МПТ). Це викладання розпочалося одночасно на чотирьох факультетах (ЕТФ, ТФ, МФ і ІФФ).

Однією з перших кафедр в Україні, кафедрою ЕПА створений кафедральний клас мікропроцесорних контролерів (МП-контролери).

На межі тисячоліть на базі кафедри ЕПА вперше проводилася Всеукраїнська студентська олімпіада з МПТ. Кафедра активно здійснювала наукові дослідження за темою «Розробка електромеханічних систем нового покоління з мікропроцесорним керуванням» (як у відкритій, так і у закритій частині досліджень). Особливо потужним став лабораторний потенціал, як навчальний так і науковий, з використанням у Запоріжжі на базі кафедри ЕПА «Машинки» Комп'ютерної лабораторії з промислової автоматизації і електроприводів ЗНТУ-SIEMENS.

Отже, об'єктивно в університеті кафедра ЕПА стала монополістом у частині викладання дисциплін з МПТ.

Тепер конкретно, про транспортний факультет (ТФ), де викладається дисципліна з МПТ на спеціальностях двох випускових кафедр – Автомобілів та Двигунів внутрішнього згоряння (ДВЗ). Ще два момента щодо цього.

Перший момент, лекції з МПТ на ТФ читає досвідчений викладач, д.т.н., проф. кафедри ЕПА В.Зіновкін. Другий момент, кафедра ЕПА має тренажер складного паркування діючої моделі дистанційного керування транспортним засобом з колісним рушієм (позиція 22, стор. 156) та діючі моделі колісного (класичного і омні), тракового, крокового рушіїв та на повітряній подушці транспортних засобів (позиції 2-3, стор. 151), як наочний посібник, найбільш дотичний до названих вище спеціальностей ТФ.

І раптом, як грім посеред ясного неба, навчальний відділ (НВ) університету приймає рішення експропріювати здійснення навчального процесу з МПТ у кафедри ЕПА і передати його кафедрі Теоретичної і загальної електротехніки (ТЗЕ), що, на мій погляд, адекватне пограбуванню злодіями на великому шляху. Передати викладання цих курсів з МПТ з кафедри ЕПА на кафедру ТЗЕ, і, що найбільш знакове, кафедра ТЗЕ щодо дисципліни МПТ не мала ні досвіду, ні умінь ПВС та НДП, ні матеріальної бази, ні методичного та програмного забезпечення, геть нічого – це квінтесенція цього «вмотивованого і виваженого» рішення НВ (рекету).

В інтересах справи, якщо кафедра не самодостатня, не має достатнього власного навчального навантаження, її слід вивести із структури ЗВО – її наявне навчальне навантаження передати іншій електротехнічній кафедрі, об’єднавши їх потенціали, як це роблять нормальні ЗВО України, зокрема, наш близький сусіда ТДАТУ (Таврійський державний агротехнологічний університет).

І інший можливий варіант, дисципліна ТОЕ (Теоретичні основи електротехніки) – одна з основних на спеціальностях ЕТФ і важлива для електриків. Підніміть норми навантаження з цієї дисципліни до рівня, якого ця дисципліна заслуговує, й залишайте кафедру ТЗЕ у структурі університету. А резерви для цього є, потрясіть навчальне навантаження, виділене наближеним до ректорату кафедрам. Нічого хапатися за рекет.

Що характерно, я переговорив з усіма зацікавленими сторонами ТФ, завідувачами кафедр Автомобілів та Двигунів внутрішнього згоряння (проф. А.Головчук та Г.Слинько відповідно), і деканом ТФ (О.Кузькін) – усі висловилися за варіант залишити викладання МПТ за кафедрою ЕПА. З трьох названих прибічників цього варіанта найбільш дипломатичним був пан Кузькін, він, мовляв, усім серцем за кафедру ЕПА, але буде так, як вирішить НМК (навчально-методична комісія) ТФ.

Нічого собі, таке каже декан ТФ, голова НМК ТФ, коли всі зацікавлені сторони ТФ цієї комісії за кафедру ЕПА.

Природно, така заява декана О.Кузькіна говорила за заздалегідь прийняте на шкоду якості навчання рішення проти кафедри ЕПА, в угоду неправомірним діям керівництва університету.

Подейкують, що новий ректор, колишній начальник НВ, В.Грешта має намір експропріювати експропрійованих щодо дисципліни МПТ. Я особисто чотири роки тому був переконаний, що то було рішення не стільки Навчального відділу, скільки «електричного» оточення ректора С.Бєлікова і самого ректора – яким ніколи не буває зайвим дати штурхана (носаком під зад, як вправним «футболістом») опозиційній ректорові кафедрі ЕПА.

З огляду на процвітання у нас такого рекету – на майбутнє – «ОТЯМСЯ, "МАШИНКО"!», ВИКОРІНЮЙ РЕКЕТ ЗІ СВОГО БУТТЯ.

P.S.

Повернутися до теми цієї глави, особливо рубрики «Рекетири від освіти вище факультетського рівня», уже після верстання цієї книжки, мене примусила подія середини лютого 2023 року – «Машинка» урешті "зваяла" картину «Повернення блудного сина», з огляду на дані наведеної нижче таблички.

Орган	Документ, його реквізити	Суть
1. МВССО УРСР	Наказ міністра № 310 від 10.04.1963 р., п. а	Щодо поділення кафедри ЕПУ/ЕПА на дві, ЕПУ/ЕПА та ТОЕ/ТЗЕ
2. НУ «Запорізька політехніка»	Наказ ректора № 41 від 17.02.2023 р., п. 1	Щодо приєднання кафедри ТЗЕ до кафедри ЕПА

Між цією названою картиною та всесвітньо відомим полотном Рембрандта, як на мене, є спільна риса, для «Машинки» знакова. Наша картина хоча й не у масштабі людства, а тільки для нашого університету, у сенсі «Отямся, "Машинко"!», сподіваюсь, символізує духовні мандри, по меншій мірі, хоча б їх початок.

Глава XI.
КОРИДОРНІ ПРИСТРАСТІ

Ці оповідки, після довгих вагань, я все ж таки вирішив виокремити у самостійну главу. Вони коротенькі, проте сюжет їх не тільки реальний, а й незвичайний, не притаманний повсякденному буттю колективу.

Оповідка перша, «кримінальна». Кафедра ЕПА, крім просторих, світлих та затишних приміщень другого поверху 5-го навчального корпусу, отримала ще й довжелезний коридор, на всю довжину корпусу, від вікна до вікна на торцях корпусу, практично непрохідний. Цю площу кафедри гріх було не використати на користь наочного облаштування.

Після проведення власне кафедрою ЕПА косметичного ремонту коридору (заміна, ремонт, причепурення елементів столярки, перефарбування панелей, циклювання і покриття лаком паркету тощо), були розроблені кафедрою ЕПА і виготовлені самими та за спонсорською допомогою, й змонтовані, наочні стенди на стінах впродовж усього коридору.

Виконані у сучасному діловому дизайні, видовищно оформлені (у нас колектив кафедри талановитий, крім того двоє з цього колективу з професійною освітою (журналістка О.Антонова та фотокореспондент В.Бондаренко). Стенди містили історію Запорізького краю (під гаслом «Хортиця єднає Україну»), ЗНТУ, ЕТ-факультету, кафедри ЕПА, портретну галерею особового складу кафедри ЕПА. Крім того, навчальні та методичні матеріали, роз’яснення та зразки виконання фрагментів курсового і дипломного проектування, інформацію про роботу, навчання, спорт, дозвілля, відпочинок, далекі та близькі мандри НПП кафедри ЕПА, її студентів, аспірантів, докторантів, співробітників НДЧ та НДП. Фото та колажі на різні сюжети.

Було також установлено зовнішнє великогабаритне електронне табло «біжучий рядок», придбане за спонсорською допомогою, із можливістю трансляції різної інформації про діяльність співробітників і студентів, що охоче сприймалось глядачами (зокрема, результати захисту дипломних проектів дипломниками, особливо заочниками, які бігали клацали затворами камер та

мобілок), трансляція оголошень, вітань, профорієнтаційних матеріалів тощо. Використання названих багатофункціональних стендів спільно з електронним табло, стало дійовим інструментом не тільки підвищення ефективності діяльності кафедри ЕПА, а й у виховній роботі, у ролі підвищення статуса «Машинки» як альма-матер у свідомості випускників.

На моє запрошення, ректор С.Бєліков оглянув наш оновлений й усучаснений коридор, схвалив його стенди. Щодо табло «біжучій рядок» висловив сподівання, що фейкові (точніше опозиційні) лозунги не будуть лунати, чим заспокоїв декана ЕТФ В.Метєльського, який був проти табло саме з названих вище міркувань.

Щодо згаданого косметичного ремонту кафедрою ЕПА коридору другого поверху 5-го навчального корпусу влітку 2016 року, є два таких зауваження.

1. Гірку пігулку відсутності позитивного відгуку керівництва ЕТФ та ректорату на добродійний ремонт кафедрою ЕПА названого коридору (зокрема, економію коштів ЗНТУ), колектив кафедри проковтнув, як і коментар спочатку декана Метєльського, а потім і ректора Бєлікова.

У коментарях про ремонт – декан, тільки й спромігся, зазирнувши на зуби дарованому коню, заявив, що синій колір фарби не вдалий; і ректор сказав теж саме про синій колір. Хто з них двох плагіатор, я думаю запитань немає.

Дивним є ставлення ректора до синього кольору, здається, у ті часи він був членом партії регіонів.

2. В одній із глав цієї своїх книжки я розповідав історію про отримання на нашому поверсі кафедрою електричних апаратів приміщення з двома дверима, що виходять у спільний коридор.

Я запропонував завідувачу кафедри ЕА П.Андрієнку долучитися до ремонту коридору з незначною дольовою участю, а саме – оплатити вартість наждачної шкурки для циклювання паркету підлоги (кафедра ЕПА домовилась із Запорізьким абразивним комбінатом про акцію на пільгове придбання її на суму 900 грн.), на що той залюбки погодився, пообіцявши дати своєму помічникові доценту О.Близнякову необхідні доручення.

Три тижні на наші звертання О.Близняков обмежувався обіцянками, посилаючись на неймовірні складності зібрати з співробітників кафедри ЕА потрібні кошти. Не допомогли й наші неодноразові звертання безпосередньо до П.Андрієнка. Врешті-решт О.Близняков повідомив, що гроші зібрав, але його спіткало страшне лихо – він був… пограбований, тому виплат за ремонт коридору не буде.

За словами самого небораки, на шляху пересування від кафедри ЕА до кафедри ЕПА, а це не близький світ, десь від 15 метрів, у нього поцупили грошики (мені цікаво, чия це робота, грабіжники хто, студенти чи викладачі).

Мою інформацію про халепу, в яку вскочив неборака О.Близняков, П.Андрієнко і В.Метєльський зустріли з іронічною посмішкою. Чи варто було б чекати від ґречного завідувача кафедри ЕА джентльменського вчинку – дістати з кишені власного гаманця і розквитатися. Який піп, така й парафія.

Природно, кафедра ЕПА не залишила коридор на півбока лупленим (це ж наш коридор) – відремонтувала й побіля двох електроапаратних дверей. Але каламутний осад у колективу кафедри ЕПА залишився.

А неплатники з дружньої кафедри ЕА продовжують топтати своїми ногами паркет коридора кафедри ЕПА.

А, можливо, запеклих неплатників й не було взагалі, а «коні не винні». Можливо, це не проблема власне колективу кафедри ЕА, може це несумлінні дії збірника «данини» та завідувача кафедри ЕА.

Оповідка друга, «політична». Над дверима входу у коридор кафедри ЕПА (другий поверх навчального корпусу № 5 з боку сходової площадки) поверх вивіски про кафедру, на висоті за 2 м, ми встановили два прапорця, Державний і Запорізького краю, зірвали. Прилаштували нові – знову зірвали.

Продовжили їх вивішувати – колаборанти продовжували їх зривати.

Прапорці подорожчали, з 6 грн. до 8 грн. за штуку, мене це не спинило, колаборантів теж.

Ідемо з роботи – прапорці приємно майорять, повертаємося ранком – вони вже зірвані. Зміцніли держачки, поліетиленову трубку натягнули на дріт із нержавіючою сталі Ø 3 мм і закріпили гвинтами – не зірвали, понівечили.

Мимо проходять сходами студенти і викладачі, дехто коментує наші поновлювальні операції.

Відомий університетський бос: – Дети шалят.

Я заперечую: – Теперішні студенти вже не діти, й їх пустощі іншого ґатунку, посеред них важко відшукати за добрих два метри «дядю видери горобчика», до того ж й студента-колаборанта звичайного зросту з драбиною відшукати ще важче.

Декан з верхнього поверху: – Це робить охорона, ніхто інший, у пізній час. Зайдіть до їх охоронного приміщення, з раннього ранку до пізнього вечора, вилуплюються в екран телевізора, витріщаються на Путіна.

Я згадав, що начебто є проректор з виховної роботи. Проінформував С.Яримбаша. Наче горохом об кам’яну стінку. СТИДОВИЩЕ, «МАШИНКО»!

Глава XII.
ГІРКА ДОЛЯ МОГО НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА

Шановний читачу.

Шановні члени Вченої ради НУ «Запорізька політехніка».

Заголовок цієї глави є і заголовком мого Звернення до Вченої ради «Машинки», яке я подаю одночасно з поданням до друку «Моєї книжки». Текст обох документів тотожній.

Йдеться про дві посадові особи вищого рангу університету, деструктивна дія яких, на моє переконання, настільки не притаманна звичайному менталітету високопосадовця ЗВО України, особливо останнього десятиліття (часів російської агресії), що у це важко повірити. Це преамбула, суть така.

Сім років тому (2016 рік) я підготував до друку навчальний посібник, який на початку 2017 року рішенням Вченої ради університету був рекомендований до видання, підписаний до друку, отриманий ISBN.

Відразу ж після цього колишній ректор і Голова Вченої ради «Машинки» С.Бєліков змінює своє попереднє рішення на полярне, мовляв, мій Посібник настільки україномовний, що ганьбить російську мову. І категорично забороняє його видання, демонструючи принциповість і послідовність Першої особи.

Шість років потому, наприкінці весни 2022 року, я звернувся до теперішнього (до речі, і минулого) Голови Вченої ради університету В.Бахрушину з проханням поновити потоптану С.Бєліковим справедливість і перезатвердити колишнє рішення Ради щодо видання мого Посібника.

Усупереч С.Бєлікову – В.Бахрушин заявляє, що мій Посібник не україномовний, а російськомовний, а у догоду С.Бєлікову – забороняє його видання, мовляв, закінчиться війна з Росією, ми з нею помиримося і Рада залюбки перезатвердить своє попереднє рішення.

Оскільки обидва Голови Вченої ради дружно знищили мій Посібник самочинно (без розгляду цього питання на засіданнях рад), я вирішив звернутися до Вченої ради НУ «Запорізька політехніка», але не з метою реанімації мого Посібника (марне сподівання), а з метою надати Раді всебічну,

конкретну і детальну інформацію про наших високопосадовців, у СПОДІВАННІ ВІД «МАШИНКИ» ОТЯМЛЕННЯ У МАЙБУТНЬОМУ.

З 01 вересня 2015 року набрала чинність Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», за підписом прем'єр-міністра України Арсенія Яценюка, № 226 від 29.04.2015 р., згідно якої спеціальності з електроенергетики, електротехніки, електромеханіки були об'єднані в одну спеціальність 14-ої галузі знань.

З цього приводу я поставив собі за мету підготувати навчальний посібник, один з перших за новою 141-ою спеціальністю «Три "Е"» (Електроенергетика, електротехніка, електромеханіка). Більше того, щоб його рекомендувати усім без винятку чисельним ОП (освітня програма) цієї спеціальності.

На мій погляд, такий універсалізм цілком реальний, якщо посібник буде присвячений фаховій українській науково-технічній термінології з електроенергетики, електротехніки, електромеханіки. Назва посібник з такими ключовими словами, крім усього іншого, буде ще й популяризувати 141 спеціальність. А призначення посібника може бути корисним і спорідненим їй спеціальностям.

З мотивацією тут усе гаразд. Одвічні утиски нашої мови владою, «сближение двух братских языков», репресії споконвічних українських термінів, особливо у 30-і роки минулого століття, тощо – призвели до значного засмічення її словами-кальками, словами-суржиками та різним непотребом з інших мов. Практично усе це сміття було російськомовного походження.

За жанром посібник мав бути таким, щоб сприяв би активному вивченню термінології, основної і допоміжної, фахової української мови спеціальності. Задля привабливості я вважав за потрібне й доречне оздобити основний матеріал культурно-історичними та національно-патріотичними мотивами.

Мені робота представлялася надзвичайно цікавою і потрібною, але при цьому не менш складною та відповідальною. Працювати довелось багато і інтенсивно, з-за складності роботи та бажання одному з перших підготувати і видати навчальний посібник з нової спеціальності.

Практично через рік посібник, з двома зовнішніми рецензіями докторів наук (технаря і мовника), був підготовлений до видання. До речі, від технарів був відомий вчений, спеціаліст з електромеханіки і електротехніки, завідувач кафедри теоретичної електротехніки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І.Сікорського», професор Микола Островерхов.

Невдовзі було затверджено рішення Вченої ради ЗНТУ, протокол № 2 від 03.10.2016 р.: «**рекомендувати до видання** навчального посібника для студентів нової 141-ої спеціальності "Електроенергетика, електротехніка, електромеханіка", довідника-словника “Науково-технічне слово в електроенергетиці, електротехніці, електромеханіці”, автор В.Бондаренко». Він був підписаний до друку і отримав ISBN.

Реквізити Посібника.

Бондаренко В. Науково-технічне слово в електроенергетиці, електротехніці, електромеханіці: навч. посіб. [для студентів вищ. навч. закл.]. Запоріжжя: ЗНТУ, 2017. 424 с.

Підписано до друку 07.02.2017. Формат 60х84/16. Ум. друк. арк. 24,65. Зам. № 71.

УДК 26.31(03) ББК 31.2я2. ISBN 978-617-529-164-1

Структура Посібника.

Довідникова частина. Складається з одинадцяти розділів-нарисів, кожному з яких притаманна певна група науково-технічних термінів, об’єднаних спільними для особливостями, з електроенергетики, електротехніки, електромеханіки, у відповідності нормам сучасної української мови. До кожного з названих розділів додається певний перелік, похідних або близькоспоріднених, термінів.

Словникова частина. Складається за алфавітно-гніздовою системою. Українські відповідники подані, в основному, іменниками, прикметниками, дієсловами та пасивними дієприкметниками.

Абетки. Наведені основні європейські абетки (грецька, латинська, англійська, кирилична, українська, російська та глаголиця). Їх короткий коментар та історія.

Славні діти України. Останній розділ, в якому подані близько 150 невеличких ілюстрованих портретами нарисів про кращих з кращих українців, які бороли державність, славу і безсмертя, честь і гордість, незалежність і суверенітет України проти усілякої нечисті, у першу чергу, нашого північного сусіда, за всю історію національно-визвольної боротьби нашого народу, від південних слов’ян, Київської Русі, Галицько-Волинської держави, Українсько-козацької держави до теперішньої незалежної європейської держави.

Їх геній, безмежний патріотизм і відданість Україні, звитяга, талант, волелюбність, честь і совість, мудрість, щирість, щедрість і гумор трансформувались у незламний дух нації, непокори мерзоті російської навали.

Розділом «Славні діти України» Посібник набув, крім пізнавального, ще й виховне значення, до того ж, він видавався під час четвертого року героїчної боротьби українського народу з російськими окупантами.

Цей навчальний посібник був підготовлений одним з перших в Україні посеред ЗВО для усіх освітніх програм нової 141-ої спеціальності "Електроенергетика, електротехніка, електромеханіка" та багатьох споріднених спеціальностей.

При написанні Посібника я мав за мету сприяти більш якісному вживанню української мови у навчальному процесі, науці, справочинстві і діловодстві, спілкуванні, особливо у найбільш важливому аспекті для технічного ЗВО, науково-технічній термінології, у відповідності до сучасних норм державної мови. Нарівні зі студентами, аспірантами, докторантами Посібник рекомендувався також НПП й іншим співробітникам університету (задача з непростих).

Планувався наклад 90 примірників Посібника, з яких 40 примірників я надрукував за власний кошт, а 50 примірників – на Мотор Січі, за кошти підприємства.

Значну частину накладу, надрукованого Мотор Січчю, я планував передати в основному на фонд технічної бібліотеки «Машинки». Оскільки Посібник був практично виданий, а обов’язкове розсилання дозволено, затримка була тільки у технічних причинах, частину накладу (виготовленого за власний кошт) я розіслав практично всім ЗВО України, де підготовка студентів здійснюється за нашою та спорідненими спеціальностями. Деякі з них були іменними – колегам, з якими у мене були тривалі ділові стосунки, а саме.

По два примірника надіслав у НТУ «Київський політехнічний інститут ім. І.Сікорського» та до Львівської політехніки: завідувачу кафедри електропривода, д.т.н. проф. Сергію Михайловичу Пересаді та директорові ІЕСК і завідувачу кафедри електропривода, д.т.н. проф. Оресту Юліановичу Лозинському, відповідно, другий примірник – завідувачу кафедри Теоретичної електротехніки, д.т.н. проф. Миколі Яковичу Островерхому, НТУ «Київський політехнічний інститут ім. І.Сікорського», рецензенту мого Посібника, та кафедрі Теоретичної і загальної електротехніки Львівської політехніки, у знак пам’яті і поваги видатного українського мовника, відомого в Україні спеціаліста з електротехніки і електромеханіки, завідувачеві кафедри Теоретичної і загальної електротехніки у минулому, д.т.н. проф. Володимиру Степановичу Перхачу.

Ректорові Вінницького НТУ, д.т.н. проф. Володимиру Віталійовичу Грабку, моєму доброму знайомому і колезі, завідувачу кафедри електропривода

у минулому – я передав Посібник через доцентів кафедри ЕПА В.Осадчого та О.Назарову, що були відряджені до Вінниці як члени журі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт.

Значну частину накладу, яка друкувалася за мій власний кошт, я розповсюдив як презент посеред деканів, завідувачів кафедрами та інших співробітників чотирьох факультетів «Машинки», на яких кафедра ЕПА здійснювала навчальний процес. Незважаючи на ректорський погром, мій Посібник не втратив пізнавального і виховного значень і буде корисним усім зацікавленим у використанні науково-технічної термінології, що відповідає сучасним нормам української мови.

Ректор С.Бєліков у лютому 2017 р. підписав мені лист-клопотання про друк моєї книжки у друкарні Мотор Січі, за кошт автора, накладом 30 примірників, при цьому рукопис прочитати відмовився. Тоді я запропонував йому прочитати розширену анотацію до Посібника – теж відмовився.

Замовлення було прийняте, але наклад був зменшений до 20 примірників, з-за перевантаження друкарні Мотор Січі (за інформацією з підприємства).

Голова Вченої ради ЗНТУ, ректор С.Бєліков спочатку сприяв виданню Посібника. Ректором були підписані лист-замовлення на друк Посібника у типографії університету, а також лист-клопотання про друк мого Посібника у типографії Мотор Січі за кошти автора.

Після цього залишилось тільки обов’язкове розсилання у паперовому варіанті (електронного тоді не було) – воно було затримано за об’єктивних причин в університетській друкарні, чи то вийшла з ладу друкарська машина, чи то брак коштів на витратні матеріали (за поясненням відповідальних осіб).

Сприяння Голови Вченої ради і ректора С.Бєлікова тривало недовго. Буквально через день-два ректор С.Бєліков викликав мене й, визвірившись на мене, роздратовано задає декілька запитань (у присутності проректора з НР В.Наумика, мого морального свідка). Задає запитання щодо російської і української мов, які мене ошелешили.

Сцена сталася незабутньою.

Кабінет С.Бєлікова, дійові особи і виконавці у кількості трьох осіб: ректора С.Бєлікова, проректора В.Наумика і звинувачувального – мене, зав. кафедри ЕПА В.Бондаренка. Дія розгортається не у глибині кабінету, а близько вхідних дверей, праворуч. Я побіля вікна, ректор праворуч мене, В.Наумик напроти мене.

Ректор вельми емоційно, голосом (гучність, тембр, наголос, інтонації тощо), жестами і рухами (руки, плечі, голова тощо), мімікою і таке інше чихвостить мене: – Вы настолько … (нерозвинений), что слово «АБРЕВІАТУРА» относите к электротехническим терминам. Вы настолько …

(вульгарний), что «АЭРОПОРТ» называете … (ругательством) «ЛЕТОВИЩЕ», й таке інше (звідки ректору відомий зміст, рукопис був тільки на Мотор Січі).

І що дивно, усю названу динаміку оратора адресує не мені, а В.Наумику, бо дивиться в основному на нього, а не на мене. Від чого В.Наумику не позаздриш, на кожну ректорську глибокодумну сентенцію та дотепну і влучну репліку він (В.Наумик) повинен був адекватно реагувати: захоплення, схвалення, підтримку тощо (у бік ректора), а осуд, ганьбу, зневагу, докір тощо (у мій бік). Для використання В.Наумиком прийомів ректорського ораторського арсеналу – невеликий вибір, в основному лише міміка, а, як мім, пан професор не має високих ступенів і звань. Звичайно це не була професійна пантоміма, але елементи театралізованої вистави були.

На кожне критичне зауваження ректора я давав коротку відповідь, ректор для відповіді надавав мені (дивлячись на В.Наумика) коротку паузу.

У відповідь на перше зауваження, я почав з короткого ввідного речення «Я, завідувач кафедри **ЕПА** з **ЕТФ**…» і закінчив його абревіатурою з електротехніки, говорив, що термін «АБРЕВІАТУРА» притаманний будь-якій галузі, де вживаються термінологічні скорочення професійних словосполучень. Щодо другого зауваження: термін «ЛЕТОВИЩЕ» родовий для двох видових термінів, «АЕРОПОРТ» (пасажири і вантажі) та «АЕРОДРОМ» (ремонт і технічне обслуговування літаків і гвинтокрилів). У російській мові названі два терміни такої термінологічної конструкції не мають.

Ректора я своїми відповідями не переконав, дебати він завершив фразою (вже дивлячись тільки на мене): – Вы посмели поставить создание украинской абетки раньше русской. Я Вам этого никогда не прощу.

Я мав інформацію, що такі вистави критичного розгляду мого Посібника повторювались, тільки мене, як автора, ректор більше не запрошував на них. Так що я маю потенційну вірогідність мати ще додатково моральних свідків.

Аналогічні моральні свідки є і щодо дій Голови Вченої ради університету В.Бахрушина, пов’язаних із забороною поновлення рішення Ради щодо мого Посібника (заборони – у вигляді відтермінування видання на невизначений час).

На кожний такий випадок у мене є два і більше моральних свідка, тільки один випадок з одним свідком. Це випадок (з названим вище В.Наумиком) громкоголосної заяви ректора С.Бєлікова, на думку якого я налаштований своїм Посібником проти Росії та російської мови (громкоголосно, бо крім одного явного свідка, знаю декілька неявних).

Отже, я маю чотирьох моральних свідків аморальних дій ректора, різного рівня їх посад, від проректора до звичайної робітниці.

Важливо те, що, зокрема, проректор Д.Піза знає, що постраждалий В.Бондаренко, у свою чергу, знає про нього (Д.Пізу), що той обізнаний у правопорушеннях ректора С.Бєлікова щодо дискредитації В.Бондаренка. Ця тавтологія вказує на моральний хрест, який несе свідок, тяжкість його визначається рівнем моралі свідка, яка тяжіє над ним.

Тут у мене важіль не хитрий, я його називаю «моральний свідок», це ширше, ніж свідок в юридичному сенсі. Це просто фізична особа, яка може давати, а може і не давати свідчення, вона просто є.

Для ясності наведу приклад усної заборони ректором С.Бєліковим, яка унеможливила розсилання мого Посібника.

За усним розпорядженням ректора, проректор Д.Піза, відповідальний за видавничу діяльність університету, дає чітку вказівку керівникам редакційно-видавницької служби і друкарні мій Посібник не друкувати і не розсилати (а документи на право обов'язкового розсилання були, у тому числі з підписом ректора).

При цьому названі служби йдуть на підлог, працюють за легендами «зламався барабан», «брак коштів на витратні матеріали» тощо. До певного часу все шито-крито, шило поклали у мішок.

Я тисну на керівника друкарні, той якось відбріхується (через відкриті двері до цеху відчутний робочий процес – деренчить і шелестить друкарська техніка, накопичуються стоси надрукованого матеріалу). Це дає мені підстави тиснути більше. Сутичка переходить на ґвалт.

У дверях цеху з'являється робітниця, мужньо і рішуче дорікає свого керівника, мовляв, нічого морочити голову відвідувачу, визнайте заборону Д.Пізи. Світ не без добрих людей. Той ніяковіє і виправдовується.

З друкарні прямую у сусідню аудиторію, до редактора, й звинувачую його у брутальному окозамилюванні, посилаюся на свідчення працівників друкарні, той зле огризається, але облуду визнає.

Отже, маю цілу низку моральних свідків, які просто знають про події, пов'язані із неспростовним фактом заборони мого Посібника без необхідних підстав.

Як грім посеред ясного неба, приголомшила мене заява проректора Д.Пізи (після того як вийшла постанова про можливість обов'язкового розсилання видань в електронному варіанті, отже відпала затримка в обов'язковому розсиланні паперових варіантів з-за технічних причин), а згадані вище причини відмови від обов'язкового розсилання мого Посібника, як об'єктивні, м'яко кажучи, виявились відвертою неправдою. Проректор Д.Піза

мав намір розсилати мій Посібник, але отримав, за його словами, від ректора С.Бєлікова категоричну відмову: – Только через мой (С.Бєлікова) труп.

На ці неправові дії ректора у мене була ціла низка моральних свідків, починаючи з робітниці типографії і закінчуючи проректором Д.Пізою.

Ця відмова, без будь-якого офіційного рішення, виставила мене посеред багатьох ЗВО України як дарувальника неіснуючої літератури. Природно, наша бібліотека не отримала заборонений із-за свавілля ректора С.Бєлікова продукт інтелектуальної праці науково-педагогічного працівника «Машинки».

Як на мене, ця вказівка, крім усього іншого, проголошена не офіційно-адміністративною мовою – документа з печаткою і з формулюванням «видати посібник Бондаренка після перетворення С.Бєлікова на труп» мені не надали).

Через деякий час сталося відкликання ISBN мого Посібника з-за відсутності його обов'язкового розсилання.

Як ще гучніший грім посеред ясного неба був телефонний дзвінок від директорки Центральної бібліотеки Мотор Січі з інформацією про видання мого Посібника. Дирекцією підприємства було прийняте рішення про його друк накладом 50 примірників для автора за рахунок Мотор Січі, на що я не тільки не сподівався, а навіть й не мав на думці. Вона просила мене завітати до неї, щоб підписати необхідні документи.

Не маючи уяви про це придбання, я за власний кошт замовив 40 примірників Посібника на приватній фірмі.

Усе це надало мені можливість розповсюдив їх проміж співробітників нашого університету та розіслав колегам споріднених спеціальностей закладів вищої освіти всієї України.

Бібліотеці нашого університету я не передав жодного примірника, з огляду солідарності С.Бєлікова зі своїми побратимами у ставленні до книжок Скалозубом, що обстоював книжки виключно у вигляді військових статутів, а може і з самим Фамусовим, який заперечив Скалозубу:

«Нет! Уж коли зло пресечь
Собрать все книги бы да сжечь!»

Моя позиція не передавати бібліотеці ЗНТУ жодного примірника, із 90 шт. що мав, мотивувалася ставленням ректора С.Бєлікова до мого Посібника, через яку не мав правових підстав.

Шість років по тому.

В університеті вже усталений режим, з погляду на завершення перехідних процесів з колотнечею виборів нового ректора.

Є новий ректор «Машинки». І старий (минулої адміністрації університету) Голова Вченої ради.

Я звернувся до Голови вченої ради університету В.Бахрушина наприкінці травня 2022 р., вже при новому керівництві «Машинки» – відновити справедливість (у відповідності до положення поновити з новою датою, номером протоколу і назвою ЗВО існуюче рішення Вченої ради ЗНТУ, протокол № 2 від 03.10.2016 р.: «рекомендувати до видання навчального посібника для студентів нової 141-ої спеціальності "Електроенергетика, електротехніка, електромеханіка", довідника-словника “Науково-технічне слово в електроенергетиці, електротехніці, електромеханіці”, автор В.Бондаренко»).

Своїм особистим рішенням Голова Вченої ради НУ «Запорізька політехніка» В.Бахрушин відмовився це робити, навіть не виніс це питання на обговорення Ради, як С.Бєліков шість років тому. І теж в усній формі, і теж не колегіально, і теж необґрунтовано. Мовляв, йде російсько-українська війна, російськомовні посібники видавати не будемо, треба почекати закінчення війни, ми помиримося з Росією, і залюбки видамо ваш Посібник.

А з якого боку тут я зі своїм Посібником. Війну я не розпалював, Посібник україномовний, а висловлені мені на майбутнє алюзії взагалі дратували.

Якщо прийняти ці позиції як засторогу одного із керівників «Машинки» за чисту монету, то у МОНУ сидять осли, а я особисто несповна розуму.

З якого переляку В.Бахрушин вважає мій Посібник російськомовним – достеменно невідомо. Особисто я щодо цього маю чотири версії, про них буде йтися пізніше.

Минулий Голова вченої ради університету і ректор С.Бєліков визнав мій Посібник україномовним, таким що ганьбить російську мову, теперішній Голова вченої ради університету В.Бахрушин заявляє, що цей Посібник російськомовний, є таким що грає на руку російському агресору.

Проте обидва Голови гуртом дружно у неправовий спосіб знищили мій Посібник, перший – самовільно і самочинно, другий – самовільно і, мабуть, самочинно.

Обидва свідомо знищили університетське інтелектуальне майно, хоч і маленьке.

Голова найвищого в університеті колективного органу, В.Бахрушин, ігноруючи колективним розглядом цього питання, взяв на себе відповідальність особисто вирішувати, мабуть, у відповідності до власних повноважень як Голови Ради.

Свою відмову-заборону, можливо за солідарністю з позицією С.Бєлікова, подав мені під соусом моєї приязні до начебто російськомовного видання мого

Посібника та ще й притягнув до цього тло жорсткої російсько-української війни.

Як може людина молоти такі дурниці щодо моїх уподобань і дій, переконаний, не ознайомлений з моєю виробничою діяльністю, з моєю життєвою позицією як громадянина України, власне з самим Посібником, та ще й говорити мені це українською мовою, яка у багатьох співробітників «Машинки» залишає бажати кращого (я добре знайомий з українською термінологією, у тому числі з науково-технічною, у відповідності до сучасних мовних норм). Пану Голові було б вельми корисно, у цьому сенсі, рівнобіжно з забороною мого Посібника, познайомитися з його пізнавальною цінністю.

Зі слів пана В.Бахрушина я зрозумів, що розгляд мого питання слід відтермінувати точкою перетину двох рівнобіжних (паралельних) прямих, утаємничивши від мене часову та просторові координати.

Правда, це він сформулював трохи іншими словами, мовляв, до розгляду цього питання слід повернутися після нормалізації російсько-українських відносин, не конкретизуючи, скільки це чекати, рік, десятиліття чи століття.

Чи може каменем спотикання стало інше – таке побоювання вовків, за якого В.Бахрушин взагалі воліє до лісу не ходити.

Можливо, пану Голові моє просторікування не до вподоби, нічого не вдієш, як у народі кажуть: «Бачили очі, що купували, їжте тепер, доки не повилазите». А з мого боку – просто захисна реакція, теж нічого не вдієш.

Отже, маємо дві компетентних думки двох очільників найвищих колективних органів «Машинки», двох Голів Вченої ради, минулої і теперішньої, щодо одного і того ж питання, відповідно С.Бєлікова і В.Бахрушина: однакова «рекомендація» до видання Посібника (його заборона).

Перша. Голова Вченої ради університету минулої адміністрації С.Бєліков безапеляційно заявляє, що мій Посібник україномовний, настільки україномовний, що ганьбить Росію і російську мову, причому самовільно і самочинно, у неправовий спосіб знищує мій Посібник.

Друга. Голова Вченої ради університету теперішньої (до речі, і минулої теж) адміністрації В.Бахрушин безапеляційно заявляє, що мій Посібник російськомовний, настільки російськомовний, що грає на руку агресору, того його не слід видавати, і самовільно, а можливо і самочинно, знищує мій Посібник.

Обидва Голови натомість дружно ополчилися на мене, наче їм під хвіст віжжа потрапила, чи може їх обох ґедзь покусав.

З погляду логіки, є два судження, на тлі двох української і російської мов, двох Голів Рад С.Бєлікова і В.Бахрушина. Ці судження полярно протилежні – парадоксальна ситуація, плід-зеленець неспілий, кислий і гіркий

(формулювання заголовку цього Звернення), а результат цих діаметрально протилежних суджень однаковий, непарадоксальний: заборонити.

Більше того, крім цього зовнішнього протиріччя між цими двома Головами, є і внутрішнє протиріччя першого Голови: пан С.Бєліков як Голова Вченої ради у 2017 році підтримує її рішення з рекомендацією мого Посібники до видання, а як ректор, у той же час, забороняє його видання (самовільно і самочинно, у неправовий спосіб, а можливо і законно, у відповідності до його ректорських повноважень). Причому, можливо, він робить це перший раз, можливо, десятий або сотий. Фактично мені усе ясно, як божий день, формально ж я, зі своїми посадовими повноваженнями, не маю компетенції вирішувати такі питання, слід мені звернутися до Вченої ради університету (можливо, теж марно).

Більше того, крім цього зовнішнього протиріччя між цими двома Головами, є і внутрішнє протиріччя одного з них.

Так, С.Бєліков, як Голова Вченої ради університету у 2016 році, рекомендує мій навчальний посібник до видання, протокол № 2 від 03.10.2016 р., а 07.02.2017 р. дозволяє його друк. У той же самий час, буквально через пару днів забороняє проректорові Д.Пізі, відповідальному за видавницьку діяльність університету, його видавати.

У цьому парадоксі я не вважаю моральним використання Головою Вченою ради університету С.Бєліковим своїх посадових повноважень як ректора. Забороняючи публікацію Посібника, він, нарівні з протиріччям своїх дій як Голови Ради, занапастив актуальність і змарнував злободенність моєї роботи, знехтував моєю нелегкою працю, бо підготовлене до публікації моє видання було одним з перших на теренах ЗВО України для новоствореної 141-ої спеціальності "Електроенергетика, електротехніка, електромеханіка", усіх без винятку її освітніх програм та інших споріднених спеціальностей. Крім того, Посібник, крім пізнавальної, має і виховну патріотичну місію.

Повторюю, Голова Вченої ради університету нової адміністрації, знаючи що затримка видання Посібника була вимушеною протягом понад семи років (повна безперспективність звернення до ректора і Голови Вченої ради університету С.Бєлікова, ініціатора нищення мого Посібника, до його вилупка в.о. ректора С.Яримбаша, та у час колотнечі з перевиборами ректора). І тільки при усталеному режимі роботи нової адміністрації я міг звернутися до Голови Вченої ради університету у надії повернення потоптаної попереднім режимом справедливості.

Як я зазначав вище, своїм особистим рішенням Голова Вченої ради НУ «Запорізька політехніка» В.Бахрушин відмовився це робити (сприяти виданню мого Посібника), навіть не виніс це питання на обговорення Ради.

Я звернувся до пана Голови за роз'ясненнями. Сам напросився на зустріч і презентував йому примірник Посібника. Просив прочитати. Можливо, він все ще читає, пройшло тільки рік до часу, коли я пишу ці рядки. Це довго, можливо, пан Голова вчить його на пам'ять…

Можливо, що мотивацією рішучої, особистої (не колегіальної) позиції щодо заборони видання мого Посібника пана В.Бахрушина – це й не підтанцьовування російському вектору, це більше схоже на пересічне перестраховування.

Шановний пане Бахрушин, Ваше справжнє прізвище В.Дакабичогоне-вийшло-Бєліков (не наш, чеховський). Наша щонайменша біда буде, якщо Ви на засідання Вченої ради НУ «Запорізька політехніка» у ясну погоду візьмете тільки калоші, парасольку і пальто на ваті, то й у цьому випадку Ви поставите воза Ради поперек проспекту розвитку «Машинки». На мою думку, цього воза слід взяти за дишло і мерщій, дійсно щоб нічого не вийшло, хутко зіштовхнути хоча б на глуху вулицю нашого недалекого минулого.

Я б застеріг пана Голову вченої ради університету від заяви, що у НУ «Запорізька політехніка» двомовне офіційне спілкування. Це нам з вами так хочеться. У дійсності воно у нас не двомовне.

Англійська мова. Її треба вчити і знати. Як говорив наш український вчений, Нобелівський лауреат Л.Ландау: – Англійську треба знати, навіть найтупіші англійці знають її непогано. А ми, у переважній більшості, знаємо її погано.

Українська мова. Тут Ви, пане Голово, помиляєтеся, і у нашій розмові несвідомо підтвердили це. У цьому сенсі у нас не одна мова, а дві: українська і російський суржик. У цьому я переконався не раз при нашій бесіді про мій горезвісний Посібник, який як раз і спрямований на досягнення одномовного спілкування державною українською мовою.

У відповідності до існуючого положення, поновлення рішення, протокол № 2 від 03.10.2016 р., про рекомендацію мого навчального посібника до видання у тій же редакції, з новими номером протоколу, датою та назвою організації, без будь-яких додаткових умов. Тільки добра воля Голів обох Рад.

На жаль, її у пана В.Бахрушина не виявилося – як при минулій адміністрації, так і при теперішній.

Об'єктивних підстав заперечувати видання мого Посібника, однаково з минулим Головою Ради паном С.Бєліковим, у них обох не було.

Варіантом заборони теперішнім Головою Ради паном В.Бахрушиним видання мого Посібника було – висмоктані з пальця причини відтермінування рішення про поновлення рекомендації до видання мого Посібника на

невизначений час. Саме так, бо Голова Вченої ради університету не міг не знати, що така порада щодо видання це відмова видання.

Начепити на мене ярлик російськомовного автора з боку В.Бахрушина є злочин. Від рішення Верховної ради УРСР 1989 року, введеного 01 січня 1990 р., у мене стався провал пам'яті, я забув російську мову, ще 33 роки тому.

Вимушений на деякий час відвернутися, щоб розбити приписані мені «російськомовні амбіції», й викласти своє ставлення до української та російської мов, а потім знову повернуся до теми.

Російська мова завжди для мене була чужою і ненависною, не мало значення хороша вона чи погана, ще з дитинства, з якою я познайомився влітку 1941 р., у Саратовській області Росії, під час евакуації, понад 80 років тому, з перших миттєвостей мого свідомого життя – коли нам, малолітнім дітям, що просто помирали від спраги, відмовляли у ковтку води. Вільно користувався російською, не намагався цуратися українського акценту.

Закінчив російську школу-семирічку (Рига, Гуляйполе) та українську школу-десятирічку (Гуляйполе). Однаково володів як російськомовною, так і українськомовною термінологією у межах шкільної програми навчання.

Вивчав особливості їх термінології й у подальшому, при російськомовному навчальному процесі у технікумі та інституті. Порівнював їх між собою.

У студентські часи у «Машинці» нам вищу математику читав сумісник із сусіднього ЗВО на прізвище Засядьвовк, на постійному місці роботі він читав її українською мовою (1959 рік).

Прознавши про це, я з ним декілька разів спілкувався щодо порівняння науково-технічних термінів (не тільки математичних) обох мов, був у захваті від цих нетривалих зустрічей.

Тепер про моє ставлення до впровадження української мови у навчальний процес «Машинки», яке на ЕТФ тривалий час було ніяким. Маю на увазі реальні заходи, в основному балачки про нього.

Тільки був ухвалений Верховною Радою УРСР останнього скликання (1989 рік) перший закон про державну мову, я у спілкуванні рішуче перейшов на українську мову та почав реально запроваджувати її у навчальний процес. У побутовому спілкуванні я користувався нею в основному завжди.

Попереднім кроком запроваджування української мови у навчальний процес було переведення справочинства, діловодства кафедри ЕПА на українську мову. Здійснювати це було доволі тяжко, з огляду на практично тотальне російськомовне оточення в «Машинці».

Подальший крок – навчальний процес, ще складніший, ніж попередній крок.

У перший рік ректорства П.Краснокутського подаю до Навчально-методичного відділу (НМВ) документи щодо нового навчального року. Це – розрахунок обсягу навчального навантаження, його розподіл, відомість доручень тощо, всі українською мовою; перший і єдиний на ЕТФ.

Піднялась страшенна буча.

Розгнівана делегація від НМВ, в авангарді з диспетчером та розлюченим деканом ЕТФ В.Метєльським, виплескала на голову ректора П.Краснокутського: – Бондаренко, такой-сякой, устроил передрягу в нашем отделе и на ЭТФ, провоцируя срыв учебного процесса института, мы не можем в таких условиях работать! І все таке інше.

Обурений ректор виплеснув оце усе тепер уже на мою голову, чихвостив мене у хвіст і у гриву, погрожував з тріском вигнати мене з «Машинки».

У дійсності нічого екстраординарного не трапилось, звичайні поточні проблеми, пов'язані з перехідним процесом змінювання мови, у роботі співробітників НМВ, у першу чергу обумовлені низьким рівнем знань української мови працівників диспетчерської.

Каменем спотикання виявилися деякі абревіатури назв навчальних дисциплін, але ж я навів їх розшифрування. Наприклад, поміняти «ЭПУРЭС – Электропитание устройств радиоэлектронных систем» на «ЕЖПРЕС – Електроживлення пристроїв радіоелектронних систем», яку кафедра ЕПА викладала радистам.

Натхнений/окрилений, можливо примарними, погрозами ректора на мою адресу, у багаторічному жагучому бажанні ще з самого початку свого першого деканства позбутися опозиційного завідувача кафедри, до того ж вгамовуючи нетерплячку реальними діями, декан В.Метєльський приступив до них.

Викликає поспіхом доцента кафедри ЕПА С.Смолякова, пропонує, як вельми значну послугу зі свого боку, швиденько написати заяву на переведення з посади доцента на завідувача кафедри ЕПА, мовляв, переконав ректора П.Краснокутського вигнати В.Бондаренка. Декан був вражений рішучою відмовою С.Смолякова. Відпустив останнього, попередивши тримати язика за зубами.

Повернувшись на кафедру, доцент С.Смоляков докладно розповів мені про свою зустріч з деканом і про власне бажання не брати участь в інтригах В.Метєльського.

Далі В.Метєльський викликає доцента кафедри ЕПА В.Куща, ця зустріч точна калька попередньої.

У своїй пихатій самовпевненості декан не помічав ситуації на кафедрі ЕПА, зокрема, причин, за яких люди, переважно з ЕТФ і ФЕТ, йшли до мене на кафедру – у переконанні отримати більш комфортні умови праці, порівняно з тими, що мали (напружений трудовий режим їх не лякав).

Посеред них Є.Азаренков, С.Арсеньєва, М.Залужний, П.Засипко, В.Зіновкін, В.Кущ, В.Кравцов, С.Савченко, К.Пилипенко, Є.Потапенко, С.Смоляков, В.Ситніков та інші.

При виборі деканом об'єктів для участі у своїх інтригах він помилився адресою.

С.Смолякова я забрав з ФЕТ, виділив йому невеличку кімнату для проведення наукових досліджень, сприяв заключенню ним госпдоговору з Запорізьким заводом «Радіоприлад», де генеральним директором був випускник кафедри електропривода Олексій Руденко.

В.Куща я забрав з кафедри ЕПП, де він теж мав конфлікт. Саме через це час він проґавив подання на присвоєння вченого звання доцента, у відповідності до існуючого положення, був переведений на посаду асистента. На кафедрі ЕПА він у мінімально можливі терміни отримав звання доцента, став провідним викладачем з дисципліни «Основи метрології та електричні вимірювання».

Отже, з мовного конфлікту, про який йшлося вище, декану В.Метєльському не поталанило вичавити для себе зиски у виборі «недостойних» кандидатур, більше того, цей конфлікт сам по собі автоматично зійшов нанівець, бо сам пан ректор П.Краснокутський вимушений був поміняти «Уважаемые коллеги» на «Шановні колеги».

Кафедра ЕПА першою на ЕТФ перейшла на захист дипломних проектів українською мовою, і тривалий час була єдиною посеред випускових кафедр факультету, що проводила захист державною мовою.

На перших порах дипломанту у випадку складних формулювань при відповідях на запитання комісії дозволялося переходити на російську мову. Крім того, при оцінюванні україномовних захистів комісія у визначенні підсумкової оцінки, при необхідності, могла збільшувати її на 0,5 бали, випускники інформувалися про це заздалегідь.

Значну частину часу на організаційних зборах дипломників я приділяв питанням захисту на державній мові, давав поради, щоб опрацьовували, крім технічних термінів спеціальності, так само терміни з економіки, охорони праці, захисту навколишнього середовища. Обов'язково аналізував україномовні захисти минулих років, звертав увагу на особливості оформлення ПЗ, застерігав від не творчого використання комп'ютерної програми мовного перекладу Ruta задля запобігання нісенітницям. Зокрема, студент приніс на підпис дипломний

проект, у ПЗ якого заголовок підрозділу «Тепловые режимы АД (асинхронного двигателя» у перекладі подав як «Теплові режими пекла» (не менше, як доволі цікаве дослідження технічних аспектів релігійних догматів).

Не часто, проте були випадки, коли формулювання україномовних відповідей студентами перевершували формулювання запитань членів ДЕК.

Але це були помилки зростання перехідного періоду на українську мову.

Питання переведення навчального процесу на українську мову обов'язково розглядалися на засіданнях кафедри, які проводилися державною мовою, а якість україномовних захистів віддзеркалювалася у звітах Голови ДЕК. На інших кафедрах, у ті часи, цим майже або взагалі не переймались.

Шановні читачі, співробітники університету і студенти, сьогоднішні і минулі, підніміть, будь ласка, руку ті, з ким я спілкувався, останні тридцять років, російською мовою, незалежно по-діловому чи по-світські. Шановний пане С.Бєліков, можете опустити руку. Більше піднятих рук я не бачу.

С.Беліков мабуть володіє українською мовою, але, з відомих причин, спілкувався зі мною виключно російською, тому я вимушений був переходити на російську мову. За трьох причин: з поваги до високого посадового статусу свого візаві та згідно розхожому магазиновому гаслу «Продавець і покупець, будемо взаємо ввічливими». Про третю, як побратим Сірка глібовський Бровко, мовчу, води не сколочу.

Переважна більшість керівників структурних підрозділів «Машинки» (я багато разів свідок того) у приймальні роздягали кафтан, одягали жупан, й заходили у кабінет до Першого проректора А.Коваля. Поверталися із кабінету до приймальні, знову переодягались, знімали жупан, з задоволенням одягали кафтан.

Посеред керівництва ЕТ-факультету спілкування українською мовою відбувалось не за велінням серця, а згідно ситуації, що складалася. Тому спілкування було переважно російськомовним.

Натомість завідувачі кафедрами Д.Яримбаш і П.Андрієнко, люди високих наукових титулів, яким бути інтелігентними і поготів, на моє, десятиліттями, спілкування з ними українською відповідали мені виключно російською. За двох обставин:

– людина української мови не знає і рішуче не бажає її вивчати за покликом душі;

– людина українську мову знає, але зневажає і не користується нею.

Не можу змовчати про двох співробітників кафедри ТЗЕ. Завідувач лабораторіями О.Пазюк, з яким я знайомий багато років. Сашко справжній патріот, який до забуття закоханий у рідну мову, на якого ми усі можемо рівнятися. І завідувач кафедри ТЗЕ, д.т.н. С.Тиховод, який зі мною завжди

спілкувався лише українською мовою, навіть у ті давні часи, коли його українській не позаздрив би і регіонал М.Азаров. Але людина мала інтелігентність, волю, службову відповідальність задля вивчення її до належного рівня.

Вони обидва, за різними аспектами, але були справжнім прикладом наслідування.

Шановні члени Вченої Ради. Люб'язний читачу.

Моє ставлення до Росії, російської мови, російськомовних видань в Україні з 2022 року і опісля я не у будь-якій мірі не пов'язую з базіканням пана В.Бахрушина щодо мовності мого третього, як і двох попередніх, україномовних навчальних посібників, виданих у 2003 і 2013 роках, з грифом МОНУ, так і третього, 2017 року, україномовного, похованого ним, на початку літа 2022 року.

Воно, це моє ставлення, було викликано не моїми російськомовними університетами, не анексією Росією східних територій України та українського Криму, не жорстокою російсько-українською війною, розв'язаною російською мерзотою, яка запізнилася щодо мого ставлення до неї на більш ніж 80 років – а суворою годиною мого дитинства кінця літа 1941 року, спочатку на неокупованій, а потім і на окупованій німецькими фашистами російської глибинки, на території Саратовської області.

Ми, трійко малолітніх дітей (я, мої брат і сестра), у страшенну спеку, інколи й упроголодь, марно ходили від двору до двору, помираючи від спраги, молили-благали (правда, українською, інших мов не знали) дати водички попити (вуличні колодязі та криниці були отруєні, а копанки знаходились у дворах за парканами). А нас всюди гнали геть, на їхньому місцевому жахливому, майже не зрозумілому російському говорі. Мама стояла осторонь, щоб викликати більшу жалість (коли мама ходила з нами, "спілкування" відбувалось між дорослими, а ми були не при ділі), кляла їх до забуття від люті і гніву: – Да будь ти тричі розпроклята, кацапня вонюча.

Де Ви на 424 сторінках Посібника знайшли хоч маленьке висловлювання, яке б було російськомовним і грало на руку агресору. Єдине, що можна припустити, Ви тільки проглянули титульну сторінку, і прочитали там фразу «російсько-український довідник-словник», – нав'язану керівником редакторської групи ЗНТУ, недолугий з погляду жанру довідника реквізит на титульному аркуші Посібника («російсько-український довідник-словник»), який в його першому словосполученні («російсько-український») не відповідає змісту, вмісту і духу мого Посібника, його можна викинути як зайвий та привести у відповідність його спрямуванню, **залишивши друге словосполучення «довідник-словник»**.

Як на мене, ця усна відмова посадової особи була непереконливою, надуманою і не мала жодного відношення до обговорення за двох причин:

– мій посібник україномовний;

– де логіка в опонента посиланням на російсько-українську війну, – крім усього іншого, ця війна спричиняє потяг російськомовного українця до вивчення української мови, а такі посібники як мій вкрай потрібні як методичка для вивчення мови.

З якого переляку пан Голова назвав мій посібник російськомовним (згенерованого ним чи навіяного кимось іншим)?

Я таку заяву у свою адресу кваліфікую обурливою, зневажливою, образливою, надуманою (бездарно, несвідомо, зловмисно).

Назва Посібника, титульний лист і зворотній аркуш, зміст, передмова, основний довідниковий розділ, а також «Основні європейські абетки» та «Славні діти України», НАПИСАНІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.

Словниковий розділ укладений за алфавітно-гніздовою системою, що має УКРАЇНСЬКІ специфічні та технічні ТЕРМІНИ, у відповідності ДО НОРМ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, які слід вживати замість наведених російських широко вживаних технічних термінів, що відповідають нормам російської мови і російському суржику, і як слід викорінювати.

Як можна називати книгу російськомовною, якщо у неї увесь матеріал україномовний і тільки в одному розділі, словниковому, названі російські терміни, які не слід вживати, замість них наведені їх унормовані українські терміни-відповідники.

Не моя провина, що НПП, інші співробітники та студенти ЕТФ вживають російськомовні терміни. Тому я їх і подав у правильному україномовному перекладі, щоб ми всі позбавлялися від російськомовного термінологічного впливу.

Наведу короткий приклад неправомірного вживання, як кальок з російської мови.

На загальних зборах ректор С.Бєліков завершив свій звіт. Як завжди з підтримкою роботи ректора виступає декан ЕТФ В.Метєльський: – Ректор являється педагогом, ректор являється вченим (під дружні оплески присутніх). Замість того, щоб сказати «ректор є педагогом, ректор є вченим». А «являється» чорт уві сні. Оплесками аудиторія вітає видіння нечистої сили.

Щодо довідкової частини Посібника. За своєю сутністю вона повністю україномовна, в її дев’яти розділах дається УКРАЇНОМОВНЕ ТЛУМАЧЕННЯ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНИХ ТЕРМІНІВ І СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ, які відповідають НОРМАМ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. І наведені приклади суржику, україномовні та російськомовні терміни, які не слід вживати як такі, що не

відповідають названим вище нормам, які ГАНЕБНО ЗАСМІЧУЮТЬ НАШУ КАЛИНОВУ МОВУ.

Отже, з викладеного вище, витікає, що за тематичним спрямуванням видання є навчальним посібником фахової технічної мови, складеним у ВІДПОВІДНОСТІ ДО СУЧАСНИХ НОРМ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, з використанням рекомендацій термінологічних інституцій (МОНУ, держстандартів тощо), з метою ВИКОРІНЮВАННЯ РОСІЙСЬКОМОВНОГО СУРЖИКУ ТА УКРАЇНОМОВНИХ ТЕРМІНІВ І СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ, ЩО НЕ ВІДПОВІДАЮТЬ СУЧАСНИМ НОРМАМ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.

Хто б знав, який тяжкий труд був писати посібник, з-за засилля:

– російської термінології без урахування норм української мови;
– українських термінів-кальок при перекладі з російської мови;
– «терміно-суржиків» з чужоземних мов.

Крім того, нехтування видавництвами та користувачами україномовними матеріалами термінологічних інституцій (держстандарт України і МОНУ), відповідною інформацією зі шпальт фахових журналів («Технічне слово», «Електроінформ», «Ринок інсталяцій» тощо).

А що до того пану В.Бахрушину – вже рік як він отримав від мене мій Посібник. Міг би вже хоча б нашвидку руку, побіжно, хоча б похапцем проглянути його, щоб зрозуміти власну помилку нефахової, несправедливої заборони.

А чого церемонитися, каторжна праця це не його власна, чиясь чужа.

Шановний Голово ради, Ви так непрофесійно, неконкретно, непереконливо, але рішуче проти мого Посібника, що перевершили своїх попередніків-однодумців.

Повернемося до основної теми.

Рекомендація Голови ради університету В.Бахрушина відтермінувати поновлення видання мого Посібника до врегулювання українсько-російських відносин є відмовою від його видання.

Перше, семирічний термін затримування з виданням Посібника, з огляду на його специфіку (довідковий жанр), сам по собі, є критичним.

Друге, у критичній ситуації тривалої затримки "доброзичлива" порада мені від Голови Вченої Ради університету В.Бахрушина «відтермінувати перегляд перереєстрації рекомендованого до видання» на невизначений термін вимагає переробки довідникової частини та доповнення галереї Героїв розділу «Славетні діти України», що вимагає нової процедури підготовки Посібника як нового видання. А йти за порадою В.Бахрушина – це обхідний маневр повної процедури підготовки (халтура з боку автора і безпринципність з боку Ради). Така порада не має права на існування.

З іншого боку, порада Голови Ради пропонує новий і недолугий різновид видання книги під рубрикою

«*Доповнене і перероблене*
нульове (ніяке, що не видавалося) видання».

Отже, С.Бєліков і В.Бахрушин практично знищили мій навчальний посібник, за однакових для обох підставах – неповаги до державної мови, тільки перший діяв відкрито, без викрутасів, а другий діяв приховано і цинічно.

Рішення обох високопосадовців «Машинки» на руйнування мого Посібника були проголошені в усній формі, і не у правовому полі (мабуть, без відповідної спроби їх легітимізації щодо вказівок С.Бєлікова, наприклад, рішення тієї ж Вченої ради), рішення С.Бахрушина – без залучення у будь-який спосіб членів Ради, висловлене тільки мені, мабуть, легітимація його рішення взагалі не можлива.

Отже, дії очільника університету (С.Бєлікова) сумнівні щодо меж правового поля, позбавили мене інтелектуальної власності, завдали мені моральної шкоди, а університет позбавили певного інтелектуального продукту з функціями надання певних освітньо-виховних послуг, а Голова Вченої ради університету В.Бахрушин своїм відтермінуванням поновлення рішення про видання мого Посібника, та ще й у невизначений термін, повністю зруйнував можливість видання мого Посібника.

На мій погляд такі дії С.Бєлікова і В.Бахрушина повинні стати предметом уваги Вченої ради університету.

С.Бєліков, образно кажучи, швиденько викопав могилу (я так розумію, у своєму переконанні, що Посібник спрямований проти Росії і російської мови), пошпурив у неї мій навчальний посібник, і спокійно почав її загортати, але не встиг, тут допоміг його вилупок, в.о. ректора С.Яримбаш загорнув її до кінця. Голова Вченої ради університету В.Бахрушин на загортання запізнився, проте з почуттям виконаного свого обов’язку, поставив на ній хрест, що викликає особливе захоплення, впорався за один день.

Можливо я дещо перебільшую – може одного дня йому забагато, бо мене В.Бахрушин до розмови він не запрошував, Посібника мого не читав.

У відповідності до цього я підготував це Звернення до Ради університету – з надією отримання на нього відповідь.

При цьому не стільки важлива власне відповідь (мотивована, обґрунтована, формальна, відписка, що звернення не варте уваги), скільки наявність відповіді, а не ігнорування. Щось на кшталт тестування.

Мої вихідні дані.

1. Я не маю наміру готувати новий Посібник на базі існуючого, але не визнаного керівництвом університету, з доповненнями та переробкою. Годі товкти воду у ступі.

2. Я також не маю наміру скаржитися про загибель Посібника офіційним зверненням до будь-яких адміністративних чи судових органів, ЗМІ тощо. Мені це не потрібно.

3. Я заварив кашу, бо доля «Машинки» мені болить, не певний, що щось путнє вийде і хтось цю кашу буде їсти.

4. Чи буде вірус таких неофіційних, коридорних, усних, телефонних та інших вказівок, розпоряджень, рекомендацій та інтриг і інсинуацій (на кшталт названих мною бєліковських і бахрушиновських), яких у нас ЕТ-факультеті, епіцентром яких був декан В.Метєльський, за сорок років мого завідування кафедрою бачив сотнями. Я весь час боровся, у більшості марно (заважало протегування декана ректором С.Бєліковим), з тенденцією зростання і поширення.

Чи буде врешті-решт винайдена у «Машинці» вакцина протидії цій інфекції, з ефективним вакцинуванням.

Шановна Радо, у випадку ігнорування моїм Зверненням, я все рівно буду тобі вдячний за будь-яких причин відмови – позбавлюсь деяких сумнівів.

Не може залишитися поза увагою ще один важливий момент.

Вихідною позицією В.Бахрушина у відмові видання мого Посібника було декларування незаперечної істини, що в українських ЗВО офіційне спілкування двомовне (українська і англійська), – в його інтерпретації цієї непорушної істини «у "Машинці" офіційне спілкування є двомовним». Проте, це видавати бажане за дійсне.

Що це дійсно так, наведу результати двох елементарних акцій, які я зумисне проводив узимку 2022-2023 рр.

Перша акція. Для перевірки я обійшов бібліотеку та інші відділи і служби університету (бо викладачі відсутні, на дистанційному навчанні), і офіційно поспілкувався в усній формі зі співробітниками за надуманими виробничими темами, щоб отримати достовірну інформацію (як кажуть, язик до Києва доведе). І довів існуючу «двомовність» – у переважній більшості випадків на мою українську відповідь була російською.

Отже, пане Голово, нам далеко не тільки до «могилянських» рішень стосовно загального спілкування українською, але й у службовому спілкуванні українською мовою як до Києва рачки.

Друга акція. Я обходив коридори і лабораторії наших навчальних корпусів, куди зміг потрапити. Цілеспрямовано знайомився з навчальними наочними стендами, більшість з яких – зразки для виконання або оформлення

різних письмових робіт, з метою визначення відповідності вживаної там термінології сучасним нормам української мови. Мова таких стендів, нарівні з мовою з правочинства, викладання, усного ділового спілкування, профорієнтації тощо (разом з англійською мовою) має статус офіційної мови.

При розгляді названих вище стендів, від української мови багатьох з них, я отримував стрес.

Вжита «стендова» термінологія – це безвідповідальне засмічення української мови ненормованими українськими термінами, російськими їх відповідниками та іншомовними терміно-кальками і терміно-суржиками, в основному російськими.

З іншого боку, нещодавно кафедра ЕПА на спонсорських засадах отримала сучасні наочні рекламні стенди, виготовлені фаховою фірмою. Зовнішній вигляд, сучасний дизайн, естетика, якість ілюстрацій – усе на найвищому рівні, текст – гидко дивитися, особливо читати. На різних пристроях, описах зображення, їх призначення та іншому текстовому матеріалі – мішанина нормованих і ненормованих українських термінів, російських їх відповідників та терміно-суржиків. Цією "термінологією" заперечується фундаментальний закон збереження енергії, вживаються активні дієприкметники, у назві комутаційних пристроїв електро-гідро-пневмо кіл вживаються невластиві нашій мові слова з коренем «ключ» замість кореня «мик» тощо. Мабуть, як і «Машинка», ця фірма вважає себе україномовною.

Ці два суб’єкти однаково яскраво демонструють невідповідність мовних реалій і статуса. Для долання цієї невідповідності, саме такі книжки, як моя, доречні і потрібні. Мій Посібник сприяє опануванню сучасною українською мовою, навчає вживанню унормованих українських термінів, замість російських.

Немає жодних підстав, більше того, морального права, Голові Вченої ради університету В.Бахрушину, навіть зважаючи на його високі посади, шпурляти мій Навчальний посібник наразі у багаття, а на майбутнє тішити мене неприпустимою, недолугою і безглуздою обіцянкою: – Тільки закінчиться війна, ми помиримося з Росією, і відразу видамо ваш Посібник.

Ні, пане Голово, якщо б ви, по меншій мірі, хоча б формально, поважали українську мову і вас хвилювала б справжня і повна українізація «Машинки» щодо мови, а не показова, ви б так не чинили. За такого ставлення вас і ваших попередників – сім років сподівань у виданні мого Посібника були марними.

На чеканні сподіваної долі мого Посібника я поставив крапку. Натомість з цього приводу звернусь до «Машинки», в особі її Вченої ради, з набагато важливішими сподіваннями на те, ти, «Машинко», отямилася.

Шановні члени Вченої ради, зовсім недавно (осінь-зима 2022 року) у коридорах, аудиторіях та лабораторіях різних навчальних корпусів, куди я мав можливість доступу, я розглядав україномовні наочні стенди, мова яких нарівно з мовою викладання, офіційного спілкування, справочинства, діловодства, профорієнтації тощо є складовою (разом з англійською мовою) офіційного двомовного спілкування у «Машинці». Останнє словосполучення щодо двомовності було лейтмотивом заяви В.Бахрушина, коли він шпурляв у багаття мій Посібник.

При цьому знайомстві з наочними стендами мені ледь вистачило волі пережити моральну травму.

В основному це безвідповідальне засмічення української мови ненормованими українськими термінами, російськими їх відповідниками та іншомовними терміно-кальками і терміно-суржиками, в основному російськими.

Я не хочу говорити, що українська технічна термінологія цих стендів шкандибає, ні – це хода клишоногого алкаша, що прямує з кабака, набравшись далі нікуди.

Саме такі книжки, як мій Посібник, і потрібні, щоб бажання україномовності стало реальністю у повному сенсі цього статусу.

Ні, пане В.Бахрушин, якщо б ви поважали та любили нашу мову, ви б так не чинили.

Переконаний, усі розділи мого Посібника є реальними речовими доказами (речдоками) україномовного Посібника, як за суттю, так і за мовою, без будь-яких додаткових роз’яснень.

Тому мій Посібник (який сприяє опануванню сучасною технічною українською мовою, навчає вживанню унормованих українських технічних термінів замість російських терміно-кальок і терміно-суржиків), як й інші, йому подібні, вкрай потрібні.

Немає жодних підстав Голові Ради університету, навіть зважаючи на усі його високі посади, вважати Посібник російськомовним й нищити його з недолугою і безглуздою обіцянкою: – Тільки закінчиться війна, ми помиримося з Росією й миттєво видаємо Ваш Посібник.

Згадані вище речдоки подані на стор. 353-354, у вигляді 18-ти мікрокартинок, копій з декількох сторінок кожного розділу Посібника.

Перше. Словниковий жанр Посібника брутально утелющила мені офіційна «Машинка» в особі керівника редакційно-видавничого відділу (див. цей реквізит «Російсько-український довідник-словник», мінікартинка 2).

1.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

В. І. Бондаренко

НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ СЛОВО В ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЦІ, ЕЛЕКТРОТЕХНІЦІ, ЕЛЕКТРОМЕХАНІЦІ

Російсько-український довідник-словник

Запоріжжя – 2017

2.

УДК 626.31(03)
ББК 31.2я2
Б 81

Рекомендовано до друку Вченою радою Запорізького національного технічного університету, протокол № 2 від 03.10.2016 р. як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів

Рецензенти:

Островерхов М. Я. – доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної електротехніки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І.Сікорського»;

Волярська О. С. – доктор педагогічних наук, доцент, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України.

Б 81 Бондаренко В. І.
Науково-технічне слово в електроенергетиці, електротехніці, електромеханіці: російсько-український довідник-словник. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2017. – 422 с.
ISBN 978-617-529-164-1

Довідник-словник містить понад 10 000 слів і термінологічних сполучень, в основному з електроенергетики, електротехніки, електромеханіки та частково з близьких їм галузей теплоенергетики, теплотехніки, електроніки, обчислювальної техніки, математики, фізики тощо.

Крім того, довідникова частина посібника має значну кількість тлумачень українською та російською мовами, а словник – тільки російською.

Посібник призначений для студентів усіх спеціалізацій спеціальності 141 – електроенергетика, електротехніка, електромеханіка.

УДК 26.31(03)
ББК 31.2я2

© В. І. Бондаренко, 2017
© Запорізький національний технічний університет, 2017

ISBN 978-617-529-164-1

3.

Навчальне видання

БОНДАРЕНКО Валерій Іванович

НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ СЛОВО В ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЦІ, ЕЛЕКТРОТЕХНІЦІ, ЕЛЕКТРОМЕХАНІЦІ

Російсько-український довідник-словник

Художник обкладинки — В. І. Бондаренко, А. О. Руденко
Комп'ютерний набір — К. І. Пилипенко, К. В. Шелковцова
Верстання — О. О. Дяченко
Коректор — В. І. Бондаренко

Оригінал-макет підготовлено в редакційно-видавничому відділі ЗНТУ

Підписано до друку 07.02.2017. Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 24,53
Тираж 300 прим. Зам. № 71

Запорізький національний технічний університет
Україна, 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 64
Тел.: (061) 769–82–96, 220–12–14

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2394 від 27.12.2005.

4.

4 УКРАЇНСЬКІ ТЕРМІНИ З КОРЕНЕМ «КЛЮЧ» І КОРЕНЕМ «МИК»

У розмовному шарі лексики, в тому числі й посеред фахівців-електриків, у засобах масової інформації та реклами, в друкованих виданнях тощо можна зустріти помилкове вживання дієслів на базі слів з коренем «ключ», зокрема, **включити** телевізор, **переключити** швидкість електродвигуна, **виключити** мобільний телефон, **підключити** споживач до живлення, **відключити** додатковий опір й т. ін., замість потрібних – з коренем «мик».

Однією з причин такого засмічування мови є формальна калька з російських дієслів однакових за звучанням що мають дві-три різних значення. Натомість українська мова подібним російським омонімам має чітко визначені відповідники.

У першу чергу йдеться про чотири пари (таблиця 4.1) російських спільнокореневих, з коренем «ключ», видових дієслів:

включать/включить;
выключать/выключить;
переключать/переключить;
подключать/подключить,

кожна пара з яких має декілька значень. Це само собою призводить до термінологічної невизначеності, а калька з них тільки підсилює цю невизначеність та засмічує мову. У таблиці наведені також різнозначні тлумачення російських термінів та наявні конкретні українські відповідники для кожної з названих чотирьох пар дієслів.

Таблиця 4.1.

Російська мова		*Українська мова*
Видові пари дієслів	Основні значення	Дієслова-відповідники
1	2	3
включать/включить	подключать-подключить (что к чему-л.), привести в действие.	**у(в)микати/у(в)імкнути,** (стосовно електричних кіл).
	вводить ввести, (в состав, в число кого- чего-л.).	**заносити/занести** (у списки), **у(в)ключати/у(в)включити**
	иметь своей составной частью, охватив (только насос.).	**містити, входити** до складу, мати, оконпювати, включити
выключать/выключить	прекращать-прекратить, прервать (отсоединить от общей системы)	**вимикати/вимкнути,** (стосовно електричних кіл).
	удалять-удалить (из состава чего-л., исключить).	**вилучати/вилучити/виключити/виключати** (із чогось).

5.

8 ВІДПОВІДНІСТЬ ТЕРМІНА ЕЛЕКТРОПРИВОД НОРМАМ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Наразі поширений термін **электропривод** визначає електромеханічну систему, що складається з перетворювального, електромашинного, передавального і керувального пристроїв, призначених забезпечити необхідний рух робочої машини (органа).

Російський термін **электропривод** відповідає суті процесу за нормами російської мови: «приводящий в движение источником энергии – электродвигателем» [7]. Словосполука **приводящий в движение** й є власне **привод**.

Така конструкція відповідає нормам російської мови, але вона не притаманна українській мові.

Суто українською є словосполука **надавати руху**, а конструкція «приводити до руху – привод» примусово вводилась в українську науково-технічну лексику протягом багатьох десятиліть. [13]

Більше того, відповідно мовним нормам у закритому складі повинна бути літера «і», себто **електропривід**, але тут заводою є два суто українських омоніма: **привід** з наголосом на першому складі (*рос.* повод, предлог) і **привід** з наголосом на другому складі (*рос.* привод) – юридичний термін примусового доставлення фізичної особи у правоохоронні органи. А прикметник до «електропривід» буде омонімом до прикметника «електропровідний» (властивість електропровідних речовин і матеріалів).

З таких міркувань запозичений з російської мови термін **привод** / **привід** не є вдалим.

З іншого боку українській словосполуці **надає руху** відповідає широковживаний термін **рушій**, який є робочим органом практично всього класу транспортних засобів (колесо, трак, гвинт, водомет, сопло ракети тощо), і який разом з двигуном складає **двигунево-рушійний комплекс** (*рос.* **двигательно-движительный комплекс**), який є основною частиною силового агрегату будь-якого транспортного засобу, причому в назві якого немає терміна **привод**.

З огляду викладеного було запропоновано адекватне рішення з використання дієслів **урухомювати / урухомити**, які є синонімами словосполучення **надавати / надати руху**. Крім того, вживання зазвичай **дієслівно-іменникового походження** (замість притаманних російській мові словосполук **дієслово+іменник**) є характерним українській мові.

Отже, технічні терміни **привод** і **привід** відчужені українській мові, а пристрій який урухомлює машини і механізми, застандартизовано українським технічним терміном **урухомник** (*рос.* **привод**). [18]

Запропонований термін-новатор урухомник відповідає всім вимогам до

6.

зазор проміжок *-жку*, люз *-зу*, шпарка *(зт. немагнитный промежуток на пути проходящей магнитным потоком, существенно увеличивающий магнитное сопротивление этому потоку);*
з. воздушный повітряний проміжок;
з. немагнитный немагнітний проміжок;
з. радиальный радіальний проміжок.
зазубрина щербина.
заимствовать запозичати.
заказ замовлення.
заказанный замовлений.
заказной заказаний, замовлений *(выполненный на заказ);* рекомендований *(в корреспонденции);* заповідний *(заповедный).*
закал загартування, гартування, загартовування *(действие);* гарт *-ту*, загартування *(состояние, свойство);* закал *-лу*, закалець *-льцю (непропечённое тесто в хлебе).*
закалка загартування, гартування, загартовування *(действие) мет.*
закамуфлировать закамуфлювати *(перен. замаскировать, завуалировать; скрыть суть чего-л.).*
заключаемый заключуваний, підсумовуваний, заключний, підсумовний.
заключать заключати; замикати; ув'язнювати; підсумовувати *(делать вывод);* укладати, складати *(договор);*
з. (делать вывод) підсумовувати;
з. брак брати шлюб *-бу*;
з. в объятия обіймати;
з. в себя містити в собі;
з. в скобки брати в душки;
з. в тюрьму ув'язнювати;
з. договор укладати договір *-вору*;
з. петли замикати пітлі *текст*;
з. соглашение укладати угоду.
заключительный прикінцевий, кінцевий, завершальний; остаточний *(окончательный).*
закодированный закодований.
заколебать заколивати.
закон закон *-ну*.
законность законність *-ності*.

7.

фонарный ліхтарний.
фонарь ліхтар *-ря*.
фонд фонд *-ду*.
фондируемый фондований.
фондовооружённость фондоозброєність *-ності*.
фонограмма фонограма *нот.*
фонтан фонтан *-на*.
формализация формалізація.
формализм формалізм *-му*.
формализованный формалізований.
формат формат *-ту*.
форматирование форматування.
формирование формування.
формировочный формувальний, формівний.
формируемый формований, формовний.
формирующий формувальний.
формирующийся формівний.
формовочный формувальний.
формоизменяющий формозмінювальний *прил.*; формозмінюючий *прич.*
формообразовательный формотворний, формоутворювальний.
формуемость формівність *-ності*.
формулирование формулювання.
формулированный формульований.
формулировать формулювати.
формулируемый формульований.
формулирующий формулювальний.
формуляр формуляр *-ра (бланк, карточка, куда вносятся основные сведения о каком-л. сооружении или механизме; библиотечная учётная карточка, которая вкладывается в книгу; документ, договор, текст которого составляется до подписания).*
форпост форпост *-ту (передний наряд, передний пост выдвинутых частей, укреплённый пункт на границе; передовая позиция; перен. лучший район или предприятие, имеющее ведущее значение).*
форсирование форсування.
форсированный форсований.
форсировка форсування.
форс-мажор форс-мажор *-ру (чрезвычайное обстоятельство, которое невоз-*

8.

Мова йде про опис фізичних процесів, що призводить до спотворення трапецеїдальної форми розподілу вихідного магнітного потоку у повітряному проміжку підвантажного вентильно-індукторного генератора постійного струму внаслідок зрушення в межах полюсного поділу з відповідними спрощувальними припущеннями.

Це спотворення спровоковано збуренням – спотворенням реакцією Φ_R (рисунок 9.1) і гіперзвіс (якоря), причому, відповідно до законів електромагнітної індукції, під наближами краєм полюсного наконечника індуктора (головного полюса), вона йде розмагнічувальною (зустрічна для даного наконечника вихідного магнітного потоку від цим краєм полюсного наконечника, одна компонента – магнітний потік збурення Φ_R, який є також, що дії по поперечній осі генератора d-d, а друга Φ_R – поперечна реакції струму гіперзвіс), а під збіжним краєм, навпаки – намагнічувальною (зустрічна для даних вихідних компонент вихідного магнітного потоку).

Рисунок 9.1. Ескіз фрагмента активної зони генератора.

На рисунку 9.1 прийняті такі умовні позначення:
Я – якорь;
Φ_0 – магнітний потік збудження;
d-d – повздовжня вісь генератора;
ОЗ – обмотка збудження;
ІІІ – шаховий шкивочник;
Φ_R – магнітний потік збурення (поперечна реакція гіперзвіс);
ЗК – збіжний край полюсного наконечника;
Φ_R – кутова швидкість гіперзвіс;
Т – гіперзвіс (вал);
НК – набіжний край полюсного наконечника;
ОТ – обмотка гіперзвіс;
N – головний полюс індуктора (наконечник).

9.

СЛАВНІ ДІТИ УКРАЇНИ

Святослав

Великий князь Київський Святослав Ігорович (Святослав Хоробрий) з династії Рюриковичів (935–972), син князя Ігоря і його дружини, княгині Ольги, батько Володимира Великого.

Правління Київською Руссю з 945 р. (спростійно 954–972) ознаменувало ранню героїчну добу в історії Київської держави. Князь проводив активну зовнішню політику, значно розширивши територію держави. Підкорив волзьких булгар, ясинів, радимичів, в'ятичів. Спричинив занепад Хозарського каганату та Першого Болгарського царства.

При поверненні з походу на Болгарію, на дніпровських порогах Святослава вже чекали печеніги на чолі зі своїм князем Куреєю. Подробиці останнього бою Святослава Ігоровича історії невідомі: біля порогів разом з ним загинули всі його дружинники.

На добру пам'ять про великого князя-воїна в Запоріжжі звелений пам'ятник Святославу (2005).

Володимир Великий

Володимир Святославич (більш відомий як Володимир Великий, також Володимир Святий (бл. 960–1015) – видатний державний та політичний діяч, творець середньовічної європейської держави України-Руси – князь Київський Володимир Великий (979–115), правитель і хреститель України-Руси. Представник варязької династії Рюриковичів, наймолодший син київського князя Святослава Хороброго, онук київської княгині Ольги, батько київського князя Ярослава Мудрого,молодший брат і наступник київського князя Ярополка Святославича. Прийняв хрещення під іменем Василь (988), розпочав християнізацію, князь християнство, як державну релігію,встановивши Київську Митрополію Константинопольського патріархату. Приєднав до своєї держави землі в'ятичів (983), радимичів (984), білих хорватів(981). Боровся проти булгарів (985), греків (988), ляхів (1000), поляків (1001), печенігів (996,1015). Розширив межі столиці Києва, зводував Десятинну церкву (996). Перший із руських князів розпочав карбувати власну монету – срібляник з особистим знаком (тризубом), що став малим гербом України.

Поворт у Берестовському палаці під Києвом. Канонізований Католицькою і Православною церквами як рівноапостольний святий за державотворчі діяння: приєднання нових територій, захист державних кордонів, хрещення населення та утвердження християнства як державної релігії, економічний розвиток і торгівля, карбування монет.

Григорій Сковорода

Григорій Савич Сковорода (1722–1794) – видатний український просвітитель-гуманіст, філософ, поет, педагог.

Освіту здобув у Києво-Могилянській академії. Переслідуваний світськими та духовними властями, з 1770-х рр. все життя мандрівного філософа. У філософському діалозі і трактаті біблійна проблематика переплітається з європейськими ідеями платонізму та стоїцизму. Свяк подальшого існування – подвиг самовдосконалення.

На хресті над його могилою, на прохання самого Сковороди, написано: «Світ ловив мене, та не впіймав…».

Тарас Шевченко

Тарас Григорович Шевченко (1814–1861) – видатний син українського народу, геніальний поет, художник і мислитель, який зробив неоцінений внесок у духовну скарбницю людства. Талант Великого Кобзаря сягнув вершин української та світової культури, сяє його національного феномену випромінюється далеко поза межі літератури і мистецтва.

Тарас Шевченко – український письменник (драматург, прозаїк), художник (живописець, гравер), громадський та політичний діяч, академік Імператорської академії мистецтв (1860). Національний герой і символ України.

Є історичному розвитку Тарас Шевченко – якщо можливійм й вакатлане своїм місцем у літературі, мистецтві, культурі не тільки України, а й на світовому рівні.

Третя дитина у родині селян-кріпаків. Тарасів прадід з батьківського боку походив від козака Андрія, який на початку XVIII ст. прийшов із Запоріжжя Січі. З 47 років життя поет пробув 24 роки в кріпацтві, 10 – на засланні, а решту – під наглядом жандармів.

Шлях Шевченка до творчих висот визначив в обраний фарбі І.Франко: «Він був сином мужика і стиль володіння у царські дуже. Він був українцем і став вселитим у царстві людської культури. Він був самоуком і вказав нові, свіжі й кільні шляхи професорам та книжковим ученикам».

З літературної спадщини Шевченка не можна не назвати велику збірку поетичних творів під назвою «Кобзар», зокрема, з перевершуванням «Гайдамаки» – чи не єдину книгу сільських хат України другої половини XIX і першої половини XX ст., і чи не єдину настільну книгу визначних особистостей і не тільки України, зокрема Миколи Реріх.

З мистецької спадщини Шевченка збереглося 835 творів живопису й графіки, що дійшли до нас та понад 270 втрачених і досі не знайдених мистецьких творів.

Пантелеймон Куліш

Пантелеймон Олександрович Куліш (1819–1887) – український письменник, фольклорист, етнограф, новоплетник, перекладач, критик, редактор, видавець.

Автор першої фонетичної абетки для української мови, яка лежить в основі сучасного українського правопису, автор першого українськомовного історичного роману «Чорна рада», був дуже освічений, писав українською та російською мовами.

1857 р., разом з «Чорною радою», видходить український фольклор, читаюча «Гравітаю» і «Народні оповідання» Марка Вовчка, які він відредагував і опублікував, відкривши власну друкарню. У 1860 р. «кулішівкою» – прищуванням Куліша першим українським фонетичним правописом, друкує «Кобзарь» Тараса Шевченка.

Останні роки життя у П.Куліша тяжкою мірою проявлювалися «лоскоффільські» орієнтації, в якої він поступово розчаровується. В 1876 р. з'являється Емський указ, згідно якому заборонялося друкувати українською мовою будь-які тексти, крім художніх творів і історичних документів, ставити театральні вистави, не дозволялося проводити читання українською мовою, а також виголошувати мову будь-якої дисципліни… Львівський журнал «Правда» в 1876 р. у статті «Указ проти руського язика» проаналізував наслідки цього згубного для української культури шовіністичного указу, а через два роки М.Драгоманов подав до Міжнародного літературного конгресу в Парижі меморіальний реферат, у якому інформував європейську громадськість про самодержавну якщо цілої цілеспрямованого усунення української мови з громадського життя.

Павло Чубинський

Павло Платонович Чубинський (1839–1884) – етнограф, фольклорист, поет, громадський та культурний діяч, автор Гімну України «Ще не вмерла Україна…». Йому належить одне з найпочесніших місць в плеяді громадському і науковому діячів другої половини XIX ст. Завдяки талановитим зусиллям цього стало можливе національне відродження України. Він один з основоположників української етнографічної науки, очолював етнографічні експедиції з вивчення України, Білорусі, Молдавії.

Вигнав із Зикову України «Про Державний Гімн України» від 6 березня 2003 р.

Стаття 1. Державним Гімном України є національний гімн на музику М.Вербицького зі словами першого куплету на прислівку поету П.Чубинського в новій редакції (текст гімну):

«Ще не вмерла Україна	*Ney, dum ari not dead, Ukraine,*
і слава, і воля,	*Sea, the glory's born again,*
Ще нам, браття молодії,	*And the ideas, O brethren,*
– . . . . . усміхнуться доля.	*Smile once more!*

10. **11.** **12.**

Леся Українка

Леся Українка (Лариса Петрівна Косач-Квітка) (1871–1913) – видатна українська письменниця, культурний і громадський діяч, перекладач, активістка українського національного руху. Писала у жанрах поезії, лірики, есею, драми, прози, публіцистики. Також працювала в галузі фольклористики (210 народних мелодій записано з її голосу) і брала активну участь в українському національному русі.

Одна з найбільш яскравих особистостей в історії української культури. Відома завдяки своїм збірним поезій «На крилах пісень» (1893), «Думи і мрії» (1899), «Відгуки» (1902), поеми «Давня казка» (1893), «Одно слово» (1903), драм «Бояриня» (1913), «Кассандра» (1903–1907), «В катакомбах» (1905), «Лісова пісня» (1911) та ін.

Іван Франко

Іван Якович Франко (1856–1916) – видатний український письменник, поет-класик, публіцист, громадсько-політичний діяч, доктор філософії (1893). Його талант могла не обмежувався національними рамками, він писав українською, польською, німецькою мовами. Поезія, проза, драматургія, наукові праці, журналістика – вскюди І.Франко сягав вершин. Його внесок у розвиток української публіцистики, літературознавства і театрознавства, фольклористики і етнографії неоцінений.

Всебічно обдарований, енциклопедично освічений, надзвичайно працьовитий, вважив себе на багатьох ділянках української культури, сюжети для своїх творів черпав із життя й боротьби рідного народу, а також з перлинадарів людської культури – зі Сходу, античної доби, Ренесансу, був "золотим мостом" між українською і світовою літературами.

Симон Петлюра

Симон Васильович Петлюра (1879–1926) – український державний, військовий та політичний та громадський діяч, публіцист, літературний і театральний критик. Організатор українських військових сил, член Генерального секретаріату Української Центральної Ради на посаді Генерального секретаря з військових справ (1917). Головний отаман військ УНР (з 1918). Голова Директорії УНР (1919–1920). Дальнє по матері Святішого Патріарха Київського і всієї Руси-України Мстислава І.

С.Петлюра народився в Полтаві, був убитий в Парижі Самуїлом Шварцбардом (як вважають агентом російських спецслужб).

Ім'я Симона Петлюри стало символом боротьби за незалежну Україну.

Нестор Махно

Нестор Іванович Махно («батько Махно») (1888–1934) – відомий український політичний діяч (прагнув обіратися на виборах – у Гуляйполі, Покровці й Катеринославі), військовий і громадський лідер, комендант Революційної повстанської армії України, керівник селянського повстанського руху під час Громадянської війни 1918–1922 рр. анархіст, політик-князь, видатний тактик ведення партизанської війни (яку увійшли історію військового мистецтва – зокрема, знаменитий прийом "миттєвий зустрічний атаки", кулеметна тачанка).

Користувався повагою і мав широку підтримку посеред населення, у народі про нього складали легенди.

З 1921 р. в еміграції. Ні Румунія, ні Польща не видала його СРСР. Похований на кладовищі Пер-Лашез (Париж).

Я особисто подякую вас, що ставили мене не тільки з боєцем до останніх днів Великої Французької революції, особливо моїх захисників-революціонерів, а й з самим по-своєму мого відрізу по маленькій тоці, Петра Кропоткіна, особисто знайомим з Нестором Махно, відомим останнім, бажаю знов й з великою повагою ми з інформації без посередників сьогодні.

Лист Л.Троцького надсилаючого по СРСР (Тадеєвич, Західна Україна, Правобережна Україна, Центр, Урал, Північний і Південний Кавказ, тощо – відрубленний, окремі генерали тощо, досвідчених тощо – мене заходив спілкувати особливо з середини 1920-х й 1990-х), досвідчений, що я з Гуляйполя, добровольно відгукнулись про особу Н.Махно Іванченка, не повідомлять на чей Кремлю радянської влади.

Степан Бендера

Степан Андрійович Бендера (1909–1959) – український політичний діяч, один з чільних ідеологів і теоретиків українського національного руху XX ст.

У відповідності до опублікованих про С.Бандеру матеріалів, він ще з студентських років – активний учасник організованого національного життя, а надалі(надалі) – керівник ОУН-Б, яка виступає проти польської окупаційної влади, здійснює кардинальні акції і політичні вбивства. Заарештований польською поліцією (1934). Вислану засудженого до смертної кари, яку замінюють на довічне ув'язнення. Після поразки Польщі (1939) в'язні виходить на волю.

С.Бендера разом з Я.Стецьком були авторами Акту відновлення української держави (30.06.41), за що його заарештували і помістили в центральну берлінську тюрму, а потім – у концтабір закоренелих (1942–1944). І тепер(до) активність С.Бандеру і його оточення з метою приєднання сил ОУН-Б і УПА як союзників проти Москви на чолі з генералом А.Власовим і його армією. Бендера відкидає цю пропозицію, тоді мова умова: зрекатись усіх претензій на українські землі (що до передачі Польщі були і сьогодні) змушені, винятки повноважними органами влади України спеціальний комітет, який мав дійти окремо від «комітету народів Росії» А.Власова.

Іван Піддубний

Іван Максимович Піддубний (1871–1949) – український спортсмен-борець, шестикратний чемпіон світу, важкоатлетик (ваг 118 кг).

Народився в селі Красенівка поттавської губернії у родині спадкового козака Максима Піддубного, прадід якого воював за суверенну Україну під проводом Кодацького отамана Коста Гордієнка козацького війська Івана Мазепи. Чи не єдиним батьком, що дістелось у спадок Іванові, було богатирське здоров'я, висока моральність і любов до рідного краю.

Він переможно перемагав у 3-х чемпіонатах світу, що проводились у Європі (Франція, Італія, Німеччина), і 3-х – у США (Нью-Йорк), кожний з яких міг принести до 40 зекв. Його вважали «чемпіон чемпіонів», зокрема, він переміг найсильнішого представника Європи дядя Єйса Петерсона, який володів фантастичною силою (легко ламав підкови, сплітав з товстих залізних прутів віслюка, піднімав величезні вантажі та володів бездоганною технікою), перемігши не тільки силою і перевагою, а й тактично.

Юрій Кондратюк

Юрій Васильович Кондратюк (справжнє ім'я Олександр Гнатович Шаргей, яке він змінив у 1918 р., побоюючись репресій із своєї офіцерської минулим, на Ю.В. Кондратюк і під цим іменем прожив до кінця життя) (1897–1942). Народився у Полтаві. Батьки, Олександр Шаргей (у дитинстві дворянка Шпіновберг, викладачка французької мови, батько. Іванній Шаргей, студент Київського університету. Місце і дата смерті достеменно невідомі (є дві основні версії: загинув у Другій світовій війні на фронті, куди пішов добровольцем, під Москвою; загинув у фашистському концтаборі).

Ю.Кондратюк – український вчений і винахідник у галузі космонавтики, ракетної техніки і вітроенергетики, один із піонерів ракетної техніки і теорії космічних польотів, автор так званої «траєкторії Кондратюка» – суміщі польоту космічного корабля до Місяця, його посадки на місячну поверхню та повернення на Землю. За цією схемою і розрахунками Кондратюка полетіли на Місяць космічні кораблі «Аполлон». У головному управлінні пілотованих польотів при Національному управлінні з аеронавтики та дослідженню космосу (NASA) при обговоренні цього проекту розгорілась суперечка варіанта групи Вернера фон Брауна із групою Джона Хубальта (прибічники «траєкторії Кондратюка»), вирх яки остання.

Юрій Кондратюк увійшов до історії світової науки і техніки як автор багатьох оригінальних ідей (і не лише для космосу), реалізованих його послідовниками в практиці розвитку ракетно-космічної галузі, аналогично від К.Циолковського вивчив основні проблеми космонавтики, космічних польотів і конструювання міжпланетних кора-

13. **14.** **15.**

Олександр Довженко

Олександр Петрович Довженко (1894–1956) – фундатор української національної школи кінематографії, письменник, художник, народився у м. Сосниці на Чернігівщині. О.Довженко – поет і філософ екрана, геніальний режисер (його кінофільми «Земля» увійшов до 12 кращих світових кінострічок), самобутній письменник-романтик, якого називають Гомером XX ст.

Володимир Філатов

Володимир Петрович Філатов (1875–1956) – видатний офтальмолог, хірург, гражданомн відкриттям якого була тканинна терапія – принципово новий метод лікування. В.Філатов – великий практикант: провели науковців, які обігатили світову медичну науку видатними досягненнями, основоміг національної школи офтальмологів, ініціатор створення і керівник Одеського науково-дослідного інституту очних хворов і тканинної терапії.

Марія Примаченко

Марія Оксентіївна Примаченко (Приймаченко) (1908–1997) – самобутня художниця, представниця «нашого мистецтва», лауреат Національної премії України ім. Т.Г.Шевченка, одна з найвидатніших українських художниць. Заслужений діяч мистецтв УРСР з 1970, народна художниця України. 2009 рік – за рішенням ЮНЕСКО – ювілейне роком Марії Примаченко.

За сповнені сонця художниці, її прізвище *Приймаченко*, а *Примаченко* є прасійськими його варіантом.

Приймаченківська «квітна серія» – якщо унікальне і не має аналогів ані у вітчизняному, ані у світовому мистецтві. Сюжетні твори Примаченко – при усій їх самобутності – мають дещо спільність з народними картинками. А ось фантастичні звірі – не витвір уяви художниці. Таких звірів не існує у природі – перевинаки тут вайні. «Дивний чапуун» – від слова чапати – таку назву прилуцала Примаченко одному із звірів, акцентуючи увагу на його лапах, що здатні продиратися крізь тенетами хащі життя. Приймаченківські фантастичні звірі – це і пересторога («будь проклята війна!»), і заклик до друзяїн, до миру. Укрупнені форми незвичних звірів, справжня гама кольорів у поєднанні з орнаментальною розробкою тулубів сприяють створенню яскравого своєю емоційною силою образу. Вступає у дію магія справжнього мистецтва: звірі ніби ворушаться, дихають, ростуть у нас на очах.

Василь Симоненко

Василь Андрійович Симоненко (1935–1963) – український поет, прозаїк, журналіст. Народився у селі Біївці Полтавської області. За свої 28 років життя посів гідне місце у плеяді «шестидесятників», його твори підтримують значну роль в українській літературі XX ст. Й є вершин високої громадянськості, у чій важливе місце посідає патріотична тема – любові до України і українців (МОЖНА ВСЕ НА СВІТІ ВИБИРАТИ, СИНУ, ВИБРАТИ НЕ МОЖНА ТІЛЬКИ БАТЬКІВЩИНУ).

1962 р. Василь Симоненко разом з Аллою Горською та Лесем Танюком якими місце поховань поостійних огнями

Катерина Білокур

Катерина Василівна Білокур (1900–1961) – славетна донька українського народу, Заслужений діяч мистецтв України, народне художниця України, яка все життя прикладала кпіпіли, уміючи їх на полотні, вкладала квіти очима знані, своїми дітьми.

Навесні 1940 р. Катерина чує по радіо пісню про квіти «Чи я в лузі не калина була» у виконанні Оксани Перусинко. Звертається до неї з листом, до листа додає маленьких калини на шматкові полотна. Маленьких ярлик співачку, таким чином світ узнав про геніальну художницю-самоучку.

Три картини Білокур – «Цар-Колос», «Берінка», «Колгоспне поле» були включені до експозиції на Міжнародній виставці в Парижі (1954). Картини невідомої художниці бачить Пабло Пікассо. Весь світ облетіли його слова «Коли як мали художницю такого рівня майстерності, то пересиш б заговорити про неї весь світ».

Лев Ландау

Лев Давидович Ландау (1908–1968) – видатний фізик-теоретик, лауреат Нобелівської премії (1962), академік, член академій наук: Дані, Нідерландів, Американської академії наук і мистецтв (США), Французького фізичного товариства, Лондонського фізичного товариства і Лондонського королівського товариства.

У 1932 р. очолив теоретичний відділ Українського фізико-технічного інституту (м. Харків), одночасно завідував кафедрами теоретичної фізики у Харківському механіко-фізичному інституті та Харківському університеті.

Рятуючись від тюрми, що почався в Харкові над фізиками, у 1937 р. Ландау прийняв запрошення П.Капіци обійняти посаду керівника теоретичного відділу Інституту фізичних проблем (ІФП). Але в 1938 р. Ландау заарештовують за антирадянську агітацію. У кімнаті він провів тільки рік і був випущений завдяки втручанню Капіци, який взяв Ландау «на поруки». Після звільнення, до самої смерті у 1968 р., Л.Ландау був співробітником ІФП АН СРСР.

Василь Діденко

Василь Іванович Діденко (1937–1990) – український поет, журналіст, автор слів до пісні-дітя 1960-х рр. «На долині туман…».

Після закінчення середньої школи вступив до Київського університету, закінчив у 1959 р. Перші вірші надрукував у 1957 р. Більшість з них покладено на музику. В.Діденко створив 13 поетичних збірок. В своєї творчості поет поклав чудові зразки лірики, представлених так званої «тихої лірики».

Я особисто з дитинства добре знав брата Діденка, жили поруч, вечорами чергував на вулицях в одній команді.

В'ячеслав Чорновіл

В'ячеслав Максимович Чорновіл (1937–1999) – український політик, публіцист, літературний критик, дяче руху опору проти російщення та національної дискримінації українського народу, політичний в'язень СРСР. Провідник українського національно-демократичного визвольного руху кінця 1980-90-х рр., Герой України (2003), Лауреат Міжнародної журналістської премії ім. Миколи Томаціна (1975).

Ініціатор проголошення Декларації про державний суверенітет України 16.07.1990 р. та Акта проголошення Незалежності України 24.08.1991 р.

Заснував та головний редактор підпільного українського часопису «Український вісник» (1970–1972, 1987–1989). Член Української Гельсінської групи. Один із ініціаторів створення Української гельсінської спілки. Кілька разів ув'язнений за «антирадянську пропаганду» (1967–1969, 1972–1979, 1980–1988). Перебував у нарадянських таборах суворого режиму і на засланні. Сумарно провів у неволі 11 років. У 1990–1992 рр. – голова Львівської облради. Народний депутат України (з 1990 р.).

Кандидат у Президенти України на виборах 1991 р. З 1992 р. і до смерті – голова Народного Руху України. З 1991 р. – Гетьман українського козацтва. З 1995 р. член української делегації в Парламентській Асамблеї Ради Європи.

Загинув 25.03.1999 р. за невияснених обставин в автомобільній аварії на шосе під Борисполем. Чвоала частина суспільства досі переконана, що Чорновіла прибрали як невдалечного конкурента на майбутніх президентських виборах.

Микола Амосов

Микола Михайлович Амосов (1913–2002) – блискучий український лікар, вчений у галузі медицини та біоінженерії, громадський діяч, академік НАНУ (1969), академік НАМНУ (1993), лауреат Ленінської премії (1961), Державної премії УРСР (1978, 1988) і Державної премії України у галузі науки і техніки (1997), доктор мед. наук. Професійна основа: терапія-медицина, інженер-теплотехнік, лікар.

Директор Інституту серцево-судинної хірургії (1983–1988). Віртуозний український лікар – кардіохірург, який вратував тисячі людей завдяки своєму таланту, великою любові до них, почуття відповідальності до їх життя.

16. **17.** **18.**

Цей силоміць нав'язаний мені керівником редакторської групи ЗНТУ недолугий з погляду жанру довідника реквізит на титульному аркуші Посібника: «російсько-український довідник-словник», який в його першому словосполученні («російсько-український») суперечить змісту, вмісту і духу мого Посібника, його можна викинути як зайвий та привести у відповідність його спрямуванню, залишивши друге словосполучення «довідник-словник». Для цього досить було би мінімум доброзичливості і неупередженості моїх опонентів, у першу чергу, Голови ради, перш ніж ставити Посібнику летальний діагноз.

До речі, це словосполучення «російсько-український» було правопорушенням з боку редактора, оскільки у формулюванні рішення Вченої ради університету, протокол № 2 від 03.10.2016 р.: «рекомендувати до видання навчального посібника для студентів нової 141-ої спеціальності "Електроенергетика, електротехніка, електромеханіка", довідника-словника "Науково-технічне слово в електроенергетиці, електротехніці, електромеханіці", автор В.Бондаренко» – словосполучення «російсько-український» відсутнє.

Я вважав і вважаю, що моє видання – це посібник з вивчення сучасної української технічної термінології, увінчаний для привабливості портретною галереєю славетних дітей України з близько 150 мінінарисів про найкращих українців за всю історію нашої держави, з виховною функцією українського національного патріотизму.

Оскільки до редакційно-видавничого відділу мій рукопис Посібника був направлений без титульного аркуша (обкладинки), із названого вище реквізиту я вилучив словосполучення «російсько-український» (див. мікрокартинку 1).

Друге. Усі реквізити на мікрокартинках 3 і 4 свідчать, що мій Посібник підготовлений та виданий у законний спосіб, і ректор С.Бєліков протягом п'яти років та Голова Вченої ради В.Бахрушин протягом майже двох років не мали жодних об'єктивних підстав гальмувати вихід мого Посібника у світ.

Третє. Довідкова частина Посібника, яка складається із 11-ти розділів-нарисів (11-й розділ має 10 популярних мовних прикладів), присвячена широко вживаним, на жаль, технічним термінам, що засмічують українську мову (іншомовні терміно-кальки та терміно-суржики тощо), в основному російським, та їх унормованим українським відповідникам.

Зокрема, у розділі 4 «Українські терміни з коренем "ключ" і коренем "мик"» Посібника (відповідно мікрокартинка 5) йдеться, що у розмовному шарі лексики, у тому числі і посеред фахівців-електриків, у засобах масової інформації, рекламі тощо, помилково вживаються терміни з коренем "ключ" (наприклад, «пряме включення», «виключити обігрівальні прилади»),

притаманні російській мові, замість україномовних термінів з коренем "мик", загально вживаних в усіх слов'янських мовах, за винятком російської, де цей корінь майже не вживається.

До речі, у дожовтневому словнику видатного мовника Б.Грінченка українських слів з коренем "ключ", з-за неправомірності вживання їх, взагалі не було.

У розділі 8 «Відповідність терміну "електропривод" нормам української мови» Посібника (мінікартинка 6) йдеться, що такої відповідності взагалі немає, це російський терміно-суржик. Цей термін найбільш поширеного пристрою урухомної електрики ДСТУ-2005 унормовує терміном «електроурухомник», як і для інших видів енергії з базовим терміном «урухомник» (пневмоурухомник, гідроурухомник тощо).

Четверте. Словниковий розділ Посібник тут представлений мікрокартинками 7-9.

Моє звернення до словникового розділу Посібника мотивувалося не тільки власне перекладом технічних термінів на українську мову, а, враховуючи її мовні особливості, бажанням позбутися сміття неунормованих термінів-кальок та іншомовного суржику, головним чином російського, обумовлених трагічним і ганебним утиском нашої мови з боку влади, особливо у 30-х роках минулого століття, за час якого було репресовано багато тисяч суто українських слів, замінивши їх («с целью сближения языков двух братских народов») невластивими нашій мові російськими відповідниками.

Отже, мета цієї частини Посібника активно долучитися до вигрібання нечистот цього «сближения».

До речі, імперську владу дратували результати Міжнародних мовних конкурсів та Міжнародних лінгвістичних конгресів, започаткованих ще на початку 20-х років XX століття, на яких українська мова регулярно посідала призові місця у незмінному сполученні з французькою та перською (давньою і сучасною) мовами, а російська мова регулярно залишалася на задвірках цих змагань. Критеріями змагань були: милозвучність, образність висловлювань, граматична досконалість, словотвірні можливості, синтаксична гнучкість, лексичне і фразеологічне багатство, до складу яких входили синонімічні ряди, антонімічні пари, й багато інших критеріїв.

Крім того, надав два пересічних приклади щодо особливостей укладання словника.

Наведені на мінікартинці 7, група слів за одним і тим же базовим російським коренем "ключ", зокрема, «заключать», – виокремило блок словосполучень, з одною базою і геть зовсім різних за смислом (як кажуть «і в хвіст, і в гриву»).

підсумовувати – заключать (делать вывод),
брати шлюб – заключать брак,
обіймати – заключать в объятия,
містити в собі – заключать в себя,
брати в душки – заключать в скобки,
ув'язнювати – заключать в тюрьму,
укладати договір – заключать договор,
утворювати союз – заключать союз.

У російській мові на «заключать» "сошёлся клином белый свет", а українська мова взагалі обійшла цей термін, та ще й використала притаманне їй слово з коренем "мик". Як на мене, відсутність у російському варіанті розмаїття словосполучень говорить про термінологічну убогість.

Наведена мікрокартинка 8 демонструє моє бажання (на відміну від багатьох існуючих словників, для зручності користування словником) однакові прикметники і пасивні дієприкметники, урізноманітнивши їх потрібними суфіксами, компактно об'єднати у блок близькоспоріднених термінів.

формирование – **формування**,
формовочный – **формувальний**,
формівний,
формируемый – **формований**,
формовний,
формирующий – **формувальний**,
формирующийся – **формівний**,
формоизменённый – **формозмінювальний** (прик.),
формозмінюючий (дієприк.),
формообразовательный – **формотворний** (прик.),
формоутворювальний (дієприк.).

Таких прикладів, як два останніх (мікрокартинки 7-8), у словниковій частині Посібника достатньо, але вони другорядні, наявні тільки в одній з чотирьох частин Посібника, як тло українським термінологічним наративам. Натомість пану В.Бахрушину і цього було достатньо, щоб знищити мій Посібник, як російську чуму.

Опис складного фізичного процесу. Цей опис розміщений у довідниковій частині Посібника на стор. 37-39. Тут наведений уривок з цього опису, представлений на мікрокартинці 9. Стосується розгляду процесів спотворення форми розподілу вислідного магнітного потоку ГПС НЗ (генератор постійного струму незалежного збудження) для визначення передавальних коефіцієнтів, передатної функції та заступної схеми, як елементу АЕП (автоматизований електропривод), для дослідження системи АЕП.

Наведений опис адресується студентові ще й задля усвідомлення ним важливості знань і умінь незалежного вживання необхідних фахових науково-технічних термінів у відповідності до вимог сучасної української технічної лексики. Тут слід зауважити, що фахова українська термінологія саме наведеного фізичного процесу виважена, на в відміну від такої російської.

Так, у російській мові, порівняно з українською, наявна суттєва невідповідність кількості деяких термінів – кількості їх якісних термінологічних ознак, дивись наведену нижче таблицю.

Термінологічні визначення.

Визначення терміну	Мова	
	Українська	Російська
Фізичний процес	Збурення	Возмущение
Емоція	Обурення	
Механічне число	Передаточне	Передаточн -ое -ый -ая
Електромагнітний коефіцієнт	Передавальний	
Функція	Передатна	
Кількість термінів	5	5
Кількість якісних ознак терміну	5	2

При опису певного електромеханічного процесу, з використанням названих у таблиці термінів, російською мовою потерпає достовірність сприйняття цього опису.

Лінгвістичне спрямування Посібника доповнено виховним аспектом у дусі українського національного патріотизму.

На мікрокартинках 10-18 наведена частина з близько 150-ти невеличких, ілюстрованих портретами, нарисів про славетних Дітей України, які творили українську державність від її витоків – великої європейської Київської держави України-Русі, спадкоємність державотворчих традицій якої підтримала інтегрована в Європу Галицько-Волинська держава, особливо часів короля Данила Галицького, та подовжила Українсько-козацька держава, що постала у вогні жорстокої національно-визвольної боротьби українського народу у середині XVII ст. – титульної сторінки історії нації, що принесла народу України славу і безсмертя та усієї подальшої історії до здобутих Україною суверенітету і незалежності.

При усій повазі до однієї з ключових посад університету, Голова Вченої ради, «фундаментальним» і свідомим наміром перетворити мій Посібник на російськомовне видання, В.Бахрушин вийшов у одноосібні лідери посеред осіб, хто плекав марну надію щонайдошкульніше мене принизити.

Шановна, «Машинко», твоя Вчена Рада – не рада, а нерада, дійсно, чого їй радіти, і тобі, «Машинко», теж.

Сім років тому Голова Ради С.Бєліков жбурнув псу під хвіст її позитивне рішення від 03.10.2016 р., протокол № 2, жбурнув безрадно (не проінформувавши Раду про своє свавілля). Рік тому її Голова В.Бахрушин безпорадно (взагалі без відома Ради) повторив акцію свого Голови-попередника.

Яка ж може бути розрада від такої Ради.

І надав я це Звернення до Ради – не заради розради. І рішення її мені байдужі (великий сумнів, що вони взагалі будуть).

Шановна Радо. Я не прошу від тебе позитивного рішення. Рішуче відмовляюся від марної боротьби за двічі (за різних адміністрацій) потоптану справедливість.

Шість років тому ти вже приймала позитивне рішення – і що?.. Нове таке рішення, якщо воно буде (мене бере великий сумнів), чекає така ж доля.

З приводу сказаного вище я не маю жодного наміру (не у правовому, не в адміністративному планах) звертатися до будь-яких інстанцій. Не хочу поповнювати ряди марних правдоборців «Машинки».

А усе викладене у цьому Зверненні нехай стане потрібним як "підручний" матеріал у сподіванні, що ти, «Машинко», отямишся.

У оповідці «Солдат війни» (другий приклад, стор. 63) я писав про високохудожній засіб (повтор) у поезії П.Тичини, пам’ятаєш, читачу:

Всіх панів до ’дної ями, буржуїв за буржуями,
Будем, будем бить! Будем, будем бить!

Тут намірів чотири («будем»), а дій дві («бити») – невиправдана нерішучість. Крім того, повтори ради повторів – це пасивні повтори. Я – за активні повтори. Якщо б автор пожартував би про себе: «А Тичина пише вірші, та все гірші, та все гірші», це був би активний повтор, який вказував би на стійку спадну тенденцію якості художнього слова.

Тоді у школі я це говорив іншими словами, але зниження оцінки за поведінку все одно отримав.

Я використав засіб "повтор" при написанні цього Звернення навмисно, можливо, ціною погіршення якості викладення, дратуючи у певній мірі читача, але у переконанні, що викликані емоції посприяють поглибленню і усвідомленню прочитаного – **раптом комусь спаде на думку отямитися**.

Глава XIII.
МОРАЛЬНІ ЗАОХОЧЕННЯ

Загальна частина

Натепер вже 66 років я віддав служінню «Машинці». А це на п’ять років більше ніж половина усієї 120-річної історії університету. За такий термін, якщо людина здібна, відповідальна і працьовита, вона може принести багато користі справі, якій служить. Що, як правило, віддзеркалюється її моральними і матеріальними заохоченнями. Це неминуче. Який Сава, така йому і слава. Потрібна тільки одна умова – щоб на чолі справи стояла суворе, принципове та справедливе керівництво.

Що стосується особисто мене, то за 40 років мого керівництва кафедрою ЕПА, особливо останні 30 років перебував у жорсткій і конструктивній опозиції – до тандемів: проректор А.Сипко – декан В.Метєльський, проректор С.Яримбаш – декан В.Метєльський, декан В.Метєльський – ректор С.Бєліков, проректор С.Яримбаш – ректор С.Бєліков.

З огляду на це, а також на критерії оцінювання керівництвом моєї діяльності за цей час, заохочення мене цуралися. І щоб виправдатися, що я не дармоїд, не торбохват і не нероба, вимушений виправдовуватися такими неспростовними результатами моєї діяльності (на «Машинку», на регіон, навіть на країну):

– очолив саму занедбану на ЕТФ кафедру ЕПА, за неймовірно складних умов поновив її статус випускової, вивів буквально за декілька років на рівень однієї з кращих на ЕТ-факультеті, яка у подальшому посідала, у переважній більшості, перші місця у рейтингу випускових кафедр на факультеті, навіть в останній, 40-й, рік свого керування кафедрою вона посідала перше місце; до речі, у наступний після нього рік кафедра ЕПА опинилася у хвості рейтингу, переконаний, не з вини колективу кафедри;

– створив позабюджетну госпрозрахункову закриту режимну проблемну «Спецлабораторію-ЕПА», розробки якої мали державне значення, дві – з конкретним впровадженням у спецтехніку закритої режимної частини

(електропривод висування антени гідролокатора атомного підводного човна та взаємопов'язаний електропривод робота водія-випробувальника потужних транспортних засобів у тропічній камері) та впровадження відкритої нережимної розробки (електропривод робота-укладальника вогнетривкої цегли, що працює у прямокутній системі координат);

– міжнародне визнання моїх відкритих, нережимних наукових розробок у галузі лінійного електропривода, зокрема, японські вчені у цій галузі офіційно у наукових публікаціях визнавали своє відставання від моїх розробок за деякими інтегральними характеристиками;

– винайдення (за рахунок своїх впливових контрагентів) половини дольового фінансування будівництва навчального корпусу № 5 «Машинки»;

– як начальник будівництва, побудував виключно колективом співробітників і студентів кафедри ЕПА навчальний корпус № 5, без будівельного підрядника, що у певній мірі дозволяло заощадити кошти «Машинки», у значній мірі долало нестачу у навчальних приміщеннях «Машинки» й уможливлювало її подальший розвиток;

– створив єдині на ЕТ-факультеті докторантуру і аспірантуру на постійній основі на кафедрі ЕПА (на решті кафедр ЕТФ – тільки разові), поставив на конвеєр захист докторських і кандидатських дисертацій;

– за час мого керівництва кафедрою ЕПА – її аспірантами, докторантами та пошуковцями захищено 4 докторських, 21 кандидатська та 1 магістерська дисертації, – що є рекордом «Машинки» за всю її, більш ніж 120-річну, історію посеред кафедр, за час керування кафедрою однієї і тієї ж особи;

– кафедра ЕПА, єдина у «Машинці», мала дві річних стипендії DAAD Німеччини, для студентів і аспірантів країн Південної та Південно-Східної Європи, яка протягом десяти років (1998-2007 рр.) відряджала до Німеччини по чотири студента-електроприводника щороку на піврічне стажування;

– створив Запорізький обласний осередок Української асоціації інженерів-електриків, був його Головою весь термін функціонування Асоціації з регіональними осередками (2000-2017 рр.);

– був фундатором крутого бізнесу у Запорізькому регіоні, створив перше у регіоні, перше у системі освіти СРСР, одно з перших у державі Спільне підприємство з іноземним партнером «ІНТЕРСИСТЕМА», був його першим генеральним директором;

– обраний членом Оргкомітету Міжнародної кримської науково-технічної конференції, разом з представником Одеської політехніки репрезентував Південь України на цій конференції, найповажнішої в Україні у галузі електропривода (з 1998 р. й до анексії РФ Українського Криму);

– у співпраці із всесвітньо відомою німецькою фірмою SIEMENS, на базі кафедри ЕПА у ЗНТУ була створена, на спонсорських засадах, за своїми функціональними можливостями єдина у регіоні на той час, п'ята в Україні (після Києва, Харкова, Донецька і Вінниці) Комп'ютерна лабораторія з промислової автоматизації «ЗНТУ-SIEMENS», що забезпечило реалізацію нових навчальних технологій, мультимедійні презентації оффлайн та онлайн, дистанційне навчання, у тому числі й дистанційне виконання лабораторних робіт (а це тільки 2008 рік, ще далеко до COVID-2019, до збройної агресії РФ, до російсько-української війни тощо).

Майже до кінця 1980-х років і ректорат і ректор В.Попов до здобутків, моїх особисто і колективу кафедри ЕПА, ставилися об'єктивно, високо оцінювали нашу діяльність.

На час існування в СРСР морального заохочення «Портретна Дошка Пошани», за досягнуті успіхи у навчальній, науковій та виховній роботах, за підсумками трудової діяльності, я був занесений на Інститутську Дошку Пошани (була розташована у рекреації побіля Актового залу ЗМІ, головний корпус, третій поверх, де був виставлений мій портрет) тричі, та ще й практично підряд, – за 1986, 1988 і 1989 роки, про що свідчать записи у моїй трудовій книжці, відповідно пунктам відомостей про заохочення і нагородження її (трудової книжки):

пункт 32. Наказ ректора № 12-03 від 30.01.86 р.;

пункт 41. Наказ ректора № 32-03 від 20.02.88 р.;

пункт 50. Наказ ректора № 36-03 від 14.03.89 р.

Після активізації вилупленого деструктивного ретро-комсомольського тандему проректор А.Сипко – декан ЕТФ В.Метєльський, моральні заохочення мене і моєї кафедри почали суттєво обмежуватися, часом взагалі зводилися нанівець, у той же час темпи діяльності кафедри ЕПА і моєї особистої пришвидшувалися.

Невідповідність заохочень адміністрації щодо результатів моєї трудової діяльності, особливо в останні 20-25 років, мене взагалі не бентежила, я на неї практично не реагував, а щодо трудового колективи кафедри – було прикро.

Правда, був один виняток (він стався вже опісля того, як я добровільно залишив посаду завідувача кафедри і перейшов на посаду професора, у лютому 2019 р.), коли я направив ректорові С.Бєлікову «Попередження» від 01.08.2020 р., в якому я нагадав про його багаторічне ухиляння від подачі мене до знаку «За бездоганну працю» І-го ступеня. Цей знак власне «Машинки», враховує не тільки якість, а й тривалість праці у «Машинці». Знаки ІІІ-го і ІІ-го ступеню я отримав давним-давно, і давним-давно за усіма показниками відповідав знаку І-го ступеня. Одночасно я проінформував ректора про свої

подальші кроки у випадку подовження затримок. Так нагорода знайшла "нашого героя" після усього тільки п'ятнадцяти років ректорських зволікань, тобі ж, «Машинко», не пекл*о*.

Я переконаний, що назване вище 15-річне зволікання – плата за мою конструктивну критику деяких його, С.Бєлікова, улюбленців і пестунів (декан ЕТФ В.Метєльський, проректори С.Яримбаш і В.Наумик, зав. кафедрами Д.Яримбаш і П.Андрієнко).

Взагалі, найбільш лютували проректори Б.Сперанський і А.Сипко та декан В.Метєльський, і ця трійця справедливу критику на їх деструктивну діяльність вважала підступним зазіханням на їх недоторканість, за сприянням ректорів В.Попова, П.Краснокутського і С.Бєлікова.

Мої стосунки були саме такими і саме з цим контингентом – бо із рештою, завідувачами кафедр, проректорами та усіма першими проректорами, а саме А.Каморкін, А.Коваль й В.Прушківський, за 40 років мого завідування кафедрою ЕПА, у нас були щільні ділові й доброзичливі стосунки з обох боків.

Компенсація невикористаних тарифних відпусток

Такої компенсації не було – ні у грошову, ні у будь-якому іншому матеріальному еквіваленті. Це стосується не тільки моральної, але й матеріальної компенсації.

За 1986-1989 роки, з виробничої необхідності (а саме – невідкладні роботи щодо розвитку кафедри ЕПА (поновлення статусу кафедри ЕПА як випускової, пов’язане з доланням низки перешкод, про які вже йшлося, передислокація кафедри з першого і четвертого навчальних корпусів у п’ятий, особливо лабораторій зі складним обладнанням, його часткова заміна, установлення, налагодження та запуск лабораторних стендів напередодні початку навчального року тощо), здобування дольового фінансування моїми крутими контрагентами на будівництво навчального корпусу № 5 «Машинки», власне будівництво цього корпусу, який я будував як начальник будівництва, тільки колективом кафедри ЕПА і студентами-електроприводниками, без будівельного підрядника, робота у Раді Міністрів УРСР, провідних міністерствах та держкомітетах України та СРСР (особливо у літні місяці, час найінтенсивніших тарифних відпусток їх чиновників) з підготовки та відкриття першого у Запорізькому регіоні Спільного підприємства з іноземним партнером тощо), у мене накопичилось понад 300 днів (тільки за час будівництва навчального корпусу № 5 та підготовки і відкриття СП, я мав близько 230 днів

невикористаних тарифних відпусток, більш докладно дивись глава «Входини») невикористаних тарифних відпусток.

Під час моєї зустрічі з Міністром МВССО УРСР з приводу реєстрації мною у Мінфіні СРСР першого у системі освіти СРСР Спільного підприємства з іноземним партнером «Інтерсистема», Міністр подякував мені за плідну роботу, проінформував мене, що надає мені право, за будь-яких обставин, прямого з ним телефонного спілкування, а потім запитав, які у мене є особисті побажання, які б він задовольнив би.

Ні секунди не вагаючись, я заявив: – Матеріальна (грошова) компенсація за минуле накопичення невикористаних тарифних відпусток, якщо не повністю, то хоча б частково, реалізація якої стане і моральним заохоченням.

Викликаний Міністром начальник ПЕУ Міністерства (Планово-економічне управління) категорично заявив, що Міністерство цього зробити не може.

«Відгуляти» невикористані минулі тарифні відпустки, знову ж таки, за виробничої необхідності та ще й за умов, що наступає на п’яти чергова тарифна відпустка, практично нереально.

Отже, я працював майже півтора року у штатному режимі, формально перебуваючи у тарифній відпустці. При цьому найбільшим клопотом було оформлення майже щомісяця тижневих відкликань на роботу, знову ж таки, за виробничої необхідності, у відрядження (Київ, Ленінград, Севастополь, Москва, Софія НРБ тощо), що призводило й до матеріальних і моральних витрат.

На жаль, і ректорові В.Попову, і головному бухгалтеру В.Ковризі, тобто тобі, «Машинко», бракувало бажання, чи здорового глузду, у будь-який законний спосіб, якимось чином полегшити мої незручності (я достеменно знав, що так вони робили в інших випадках накопичення невикористаних відпусток за виробничої необхідності, зокрема, співробітників, задіяних у роботі приймальних комісій тощо).

«Нагородження» орденом «Знак Пошани»

За якісне спорудження у надзвичайно короткі терміни, менше одного року, п’ятиповерхового навчального корпусу № 5, без будівельних підрядників, силами тільки студентів-електроприводників та співробітників кафедри ЕПА, як начальника цього будівництва, відповідального за все, у тому числі й

вибивання позабюджетних дольових коштів на фінансування цього об’єкта будівництва, мене було представлено до нагороди орденом «Знак Пошани».

Натомість у пожежному порядку нагородні документи були відкликані, настільки швидко, що відділ кадрів не зреагував на це, й у моїй трудовій книжці залишився запис про моє нагородження цим орденом (наведений нижче витяг з неї).

У день відправлення моїх нагородних документів проректор А.Сипко викликає мене до себе, виголошуючи приблизно таке: – Я щойно з деканом ЕТФ Метєльським від ректора, де ми переконали його відкликати твої нагородні документи, мотивуючи це виключно побоюванням втрати рідкісної нагоди отримання від Міністерства рознарядки на орден, це непересічна подія, орден не слід вручати аби кому, треба щоб це був, як мінімум, доктор наук, в іншому випадку можна надовго втратити таку нагоду.

СВЕДЕНИЯ О НАГРАЖДЕНИЯХ * БТ-I № 1882567

Запорожский машиностроительный институт им. В. Я. Чубаря

№ записи	Дата: число	Дата: месяц	Дата: год	Сведения о награждениях орденами и медалями, о присвоении почетных званий		На основании чего внесена запись (документ, его дата и номер)
1	2			3		4
1.	27	10	1987	Медаль „Ветеран труда"		Решение Запор. Облисполкома
2.			1986	Орден „Знак Почета"		Ук ПВ СССР
3	22	12	1983	Благодарность за подготовку инженерных кадров	достигнутые успехи в	Пр. 234-03 от 22.12.83.
4	09	11	2000	За тісну роботу з обдарованою молоддю та значний внесок у підготовку і проведення всеукраїнської студентської олімпіади з навчальних дисциплін за спеціальностями у 1999/2000 р. нагороджений знаком „Відмінник освіти України"		Наказ № 526 від 03.11.2000

20 21

Від цього у мене була й утіха – ця нагорода досталася людині, яку я завжди поважав за його добропорядність та справедливе ставлення до мене і моєї діяльності, який, безперечно, набагато більше, ніж я, заслуговував цієї нагороди, це В.Луньов.

Дивно, що ці пройдисвіти не адресували цю мою нагороду «своїй людині», мабуть, не наважились на такий крок.

Свій демарш вони провели похапцем, на трамвайній приступці – з браком часу на зворотній зв'язок із відділом кадрів.

Непорядним тут є скоріше не власне факт відкликання нагороди, а мерзотно-капосна суть відкликантів принизливим зведенням рахунків.

Придбання поза чергою автомобіля

Повертаюсь до зустрічі з Міністром.

З питанням компенсації невикористаних відпусток, незважаючи на те що ним займався міністр, трапився облом. Тоді Міністр запропонував мені вигадати якесь інше особисте побажання.

Над другим побажанням я гадав довше, доки не надумав. На той час транспортні засоби для потреб населення були у великому дефіциті, а автомобіль особливо, та ще й з нульовим пробігом, та ще й моделі «Жигулі». Тому, висловлюючи міністру друге побажання на придбання поза чергою автомобіля моделі «Жигулі», я мав побоювання, що його чекає така ж доля, як і першого.

Міністр полегшено зітхнув: – Немає проблем, хай Попов підготує відповідного листа, а ти хутко привези його мені, перший же «Жигуль» буде твій.

Я так і вчинив.

І тут проректор А.Сипко почав проявляти свою брехливу вдачу, мовляв, який ти наївний, Міністр тебе давно забув, а ти забудь за «Жигулі» (мабуть, хотів ці «Жигулі» захапати). Цією брехнею він продовжував мене годувати, бо гадки не мав, що я тримаю прямий телефонний зв'язок з Міністром, з чого довідався про те, що у «Машинку» направлена інформація про виділення найближчим часом мені автомобіля «Жигулі» сьомої моделі.

А.Сипко про це мовчав. Я теж мовчав у роздумах, де дістати додаткові кошти, на «Копійку» (перша модель «Жигуля») я ледь зумів наскребти потрібну суму, а сьома модель була суттєво дорожчою.

Викликає мене проректор А.Сипко і співає мені ту ж саму пісеньку, що Міністр про мене забув, а він, Сипко, з добрих намірів запропонував мені поза чергою «Москвич-412». Я відмовився. Він залякав мене: будеш перебирати, нічого не отримаєш. «Москвич» взяла головний бухгалтер В.Коврига, для когось з рідні.

Раптом з’являється альтернатива.

Ще через деякий час проректор А.Сипко знову викликає мене і каже приблизно таке: – Ти для Міністра порожнє місце, ти від нього нічого не отримаєш, а наразі склалася така ситуація, що директор ЗАЗ (Запорізький автомобільний завод) С.Кравчун дає ЗМІ чотири «Таврії» (ЗАЗ розпочав

серійний випуск автомобіля «Таврія»), дві з них ми дамо на розшматування у чергу, а дві (тобі і В.Савельєву) дамо поза чергою. Рішення на користь В.Савельєва він пояснив тим, що Савельєву профспілка ЗМІ виділила як багатодітному батькові (чотири сина) ректорську «Волгу», на базі шасі якої ректор отримав нову «Волгу». А придурок зав. кафедри гідравліки П.Краснокутський тряс ректора В.Попова за грудки до тих пір, доки ректор не переадресував «Волгу» йому.

«Таврія» мені подобалася своєю економічністю у витраті палива (5 літрів бензину на 100 км пробігу), я це пізніше перевірив, було дещо більше. Я вирішив її брати, до того ж і коштів вистачило, зі значним надлишком.

Як «Машинка» у законний спосіб виділила мені трикімнатну квартиру, а потім брутально, незаконно відібрала її

Мені, як молодому спеціалісту, за пільговою чергою була виділена трикімнатна квартира. Ми з головою житлової комісії, співробітником кафедри металорізальних верстатів В.Прітченком, її на місці оглянули, я погодився, мені видали ордер.

Потім, на позачерговому засіданні профкому «Машинки», за голослівною заявою зав. аспірантури Н.Ніколаєвої, що я є аспірантом-цільовиком (ні профком, ні відділ аспірантури не пред'явив жодного документа, де було б засвідчено, що я навчався у денній цільовій аспірантурі, а не у звичайній, з розподілом молодих спеціалістів по завершенню аспірантури). І все ж у мене цю квартиру відібрали.

Я дійсно подався до Києва у цільову заочну аспірантуру. На вступних випробуваннях (на думку Голови приймальної комісії, директора ІЕД АН України А.Шидловського) я показав блискучі знання у галузі електротехніки і електромеханіки. Можливо з огляду на це, А.Шидловський запропонував мені важливу і складну, секретну тему дисертаційного дослідження, яку можна було б виконувати виключно на стаціонарі, у спеціальному науковому підрозділі.

Відбуваючи до Києва на вступні випробування, я не писав жодних заяв щодо свого працевлаштування, бо цільова заочна аспірантура не передбачає звільнення мене з робочого місця (природно, у трудовій книжці ніяких записів про змінювання працевлаштування не було).

Навчатися заочно в аспірантурі було не моє власне бажання, а попереднє емоційне рішення декана ЕТФ Л.Герасимової (цитую дослівно у перекладі українською): – Зойка (Зоя Дударенко) працювала на мене, а потім вшилася на

три роки у цільову денну аспірантуру, Славка (В'ячеслава Машкін) працював на мене, а потім теж вшився на три роки у цільову денну аспірантуру. І ти туди! Де я наберу стільки дурнів, щоб працювали на мене? Зась! Нікуди ти не поїдеш, тільки заочна аспірантура!

Кричала декан для форми, щоб стравити пару, мені вона бажала тільки добра.

Після зарахування у денну нецільову аспірантуру я, у відповідності до законодавства, звільнився з «Машинки», про що П.В.Мурашов, начальник ВК ЗМІ, зробив відповідний запис у моїй трудовій книжці (стор. 18-19 трудової книжки, п. 15, 22.11.1971 р.): «Освобождён от занимаемой должности в связи с зачислением в очную аспирантуру при Институте электродинамики АН УССР, приказ № 743 от 04.11.1971 г.». Цей запис сам по собі є спростуванням факту навчання у цільовій аспірантурі.

Перед розподілом випускників аспірантури я взяв у А.Каморкіна клопотання про розподіл мене у ЗМІ, особисто привіз його до Києва і передав у відділ аспірантури ІЕД АН України.

Про результати офіційного розподілу свідчить запис у моїй трудовій книжці (стор. 24-25 трудової книжки, п. 29, 15.12.1974 р.): «Зачислен на должность старшего преподавателя кафедры Электрические машины и аппараты, как назначенный по плану распределения аспирантов для работы в институте, приказ № 597 от 04.12.1974 г.». Цей факт стовідсотково свідчить, що я навчався у звичайній аспірантурі, а розподіл – що я молодий спеціаліст.

Отже, на чергу як молодий спеціаліст я був поставлений законно, а твої бандити, «Машинко», квартиру відібрали, А ТИ МЕНЕ, «МАШИНКО», НЕ ЗАХИСТИЛА.

Як це сподобалось моїй родині, можете запитати у моєї доньки Ольги, яка працює у «Машинці», з 1984 року, останні 20 років з яких завідувачка кафедри філософії, д.філос.н., професорка. Це вже моральні втрати не тільки мої, а й моєї родини, «Машинко».

Таке свавілля коїлося за часів ректорства В.Попова. Знічев'я я продублював цю ситуацію пізніше – як поставилася до цієї ситуації адміністрація часів ректора С.Бєлікова, як правонаступниця адміністрації ректора В.Попова, чи хоч якось прореагує.

Начальниця ВК І.Рева і зав. аспірантурою В.Третяк, у догоду ректорові С.Бєлікову, злочинно не спростували факт навчання мене у денній цільовій аспірантурі (хоча це їх повна компетенція). До речі, для повноти картини, я влаштував зустріч керівниці відділу кадрів та завідувачки відділу аспірантури (І.Реви та В.Третяк) з В.Прітченком, який дав їм свідчення, що саме факт начебто навчання В.Бондаренка у денній цільовій аспірантурі був підставою

того, що у нього квартира була відібрана, і що він особисто возив нового володаря квартири В.Бондаренка на її огляд.

Я з цією історію познайомив Голову профкому ЗНТУ Ю.Петрушу, заявив, що ставлення адміністрації ректора В.Попова та одного з його правонаступників ректора С.Бєлікова, які нанесли нам, зав. кафедри ЕПА В.Бондаренку та зав. кафедри філософії О.Бондаренко, моральні та матеріальні збитки, за що «Машинка» має, по меншій мірі, компенсувати нам вартість бандитського пограбування.

Переляканий профспілковий бос запевнив мене, що справа виїденого яйця не варта, бо всі протоколи засідань профкому, у тому числі й з квартирних питань, не зберігаються ні за місцем роботи, ні в облпрофспілці робітників освіти.

Ні, шановний пане Юрію, варта, у першу чергу того, що ректор С.Бєліков прискіпливо розібравшись у ситуації, хоча би вибачився за бандитські дії керівництва «Машинки», цією відмовою він довів, що не кращий за своїх попередників.

Як «Машинка» намагалася позбавити мене права на законне отримання чотирикімнатної квартири

Я мав багаторічне науково-технічне співробітництво з трансформаторобудівниками Запоріжжя, у тому числі й з ЗТЗ.

Працював там майстром цеху високовольтних випробувань, інженером-конструктором, пізніше був відповідальним виконавцем госпдоговірних робіт (керівник декан ЕТФ Л.Герасимова, у минулому заступник головного технолога ЗТЗ і головний технолог ЗТЗ), моя Спецлабораторія-ЕПА мала щільні науково-технічні та виробничі зв’язки з виготовлення та дослідження дослідних зразків спецтехніки, зокрема, двох унікальних повноповоротно-коливальних крокових електродвигунів з керованим кроком, значної потужності як для такого типу двигунів, призначених для електропривода нетрадиційних двигунево-рушійних комплексів. Безпосередньо мав виробничі контакти з генеральним директором ЗТЗ Л.Хаджиновим.

Не дивно, що з урахуванням моїх зв’язків із ЗТЗ, та завдяки сплюндрованих деканом ЕТФ В.Метєльським ще на початку його майже 30-літнього деканства ділових стосунків ЕТФ з Л.Хаджиновим, про що я розповідаю на стор. 421 наступної глави, я мав честь стати довіреною особою

керівника ЗТЗ у справах «Машинки», у першу чергу, у справах ЕТФ, щось на кшталт багаторічного радника.

За тривале і плідне співробітництво з цим підприємством, ЗТЗ виділив мені чотирикімнатну квартиру чехословацького планування на четвертому поверсі нової дев'ятиповерхівки з фондів заводу. Все було оформлено цілком прозоро, у законний спосіб, від ЗМІ вимагалось тільки Клопотання з цього приводу. Голова житлової комісії ЗМІ, проректор з АГЧ В.Токарєв у такому Клопотанні побачив зазіхання на житловий фонд «Машинки» й підговорив першого проректора А.Каморкіна відмовити ректора В.Попова від підписання підготовлених мною документів.

Викликали А.Каморкін з В.Токарєвим мене до кабінету першого проректора А.Каморкіна й обґрунтували названу відмову за таких причин: – Токарев считает, а я его поддерживаю, что такое Ходатайство подписывать нельзя. Конечно, получить огромную квартиру из фондов ЗТЗ это здорово, но чревато потерей эквивалентной площади из фондов ЗМИ. Мы предостерегаем В.Попова, как ректор он молодой, неопытный, может наломать много дров, за ним нужен глаз да глаз.

Покинувши кабінет А.Каморкіна, я хутко подався до ректора, пам'ятаючи настанову О.Бендера, що стільці треба кувати доки вони гарячі, щоб ця не зовсім чиста пара не встигла з В.Поповим переговорити.

Секретарка ректора мене не пускає, мовляв, у нього важлива нарада. Не звертаючи уваги на її галас, прорвався у кабінет і, прямуючи помимо довгого столу, за яким учасники наради на мене вирячилися. Підходжу до ректорського столу впритул й громкоголосно В.Попову заявляю:

– Как ректор Вы молодой и неопытный – можете наломать много дров! За Вами нужен глаз да глаз.

Ректор аж підскочив, наче його хтось із-за рогу порожнім пильним мішком гепнув: – Что ты такое несёшь?!

– Я ничего не несу. Это несут Токарев с Каморкиным.

Розвертаюсь й стройовим кроком йду повз присутніх, що проводжають мене поглядом. Чую оклик В.Попова секретарці: – Срочно ко мне Каморкина!

Не знаю, як розгорталися б події далі, якщо б я багатолюдну серйозну аудиторію не проінформував, що ректор у нас ще недосвідчений, може наламати багато дров, якщо його залишити без нагляду.

Десь через півгодини по тому, телефонує мені секретарка ректора: – Валерий Иванович, у меня ваши документы, подписаны и с гербовыми печатями, можете забрать.

Після цих подій, ще тривалий час, проректор А.Каморкін, на профспілкових конференціях й інших зібраннях колективу «Машинки»,

закликав провідних вчених і спеціалістів ЗМІ йти шляхом В.Бондаренка, і отримувати собі квартири на підприємствах, з якими у них є ділові зв'язки.

Святкування – зі мною, але без мене – 100-річчя «Машинки»

До цієї знаменної події ректор С.Бєліков підготував Святковий наказ, щоб привітати співробітників «Машинки» в урочистій обстановці і відзначити їх трудові заслуги.

У цьому наказі, зокрема, ЕТ-факультет, як «найкращий» у "Машинці"», був репрезентований великою кількістю його співробітників, у тому числі й краща на ЕТФ кафедра ЕПА теж достатньо значним числом її складу. Посеред них не було мене, завідувача цієї кафедри.

Крім того, ректор нагородив кращих співробітників університету цінними подарунками, у вигляді святкових пакетів різного калібру (у Подарункових пакетах було різне наповнення: годинники, інші сувеніри, коробки з шоколадними цукерками тощо), але обов'язково у кожному з них була книга, присвячена 100-річчю університету.

Третина співробітників кафедри ЕПА отримали різнокаліберні подарункові пакети. Посеред обдарованих співробітників кафедри ЕПА були представники усіх посад кафедри: лаборанти, завлаби, асистенти, старші викладачі, доценти, професори, – за винятком завідувача кафедри. Мені не дістався пакет навіть самої мінімальної комплектації.

Ці непомітні для керівництва факти так і залишилися б такими, якщо б їх не сприйняла профгрупорг кафедри ЕПА, кандидат фіз.-мат. наук, доцент С.Арсеньєва, як особисту для себе, профгрупорга, образу, бо була свідома отих дванадцяти пунктів мого внеску у розвиток університету, регіону, країни, про які я тезисно нагадував на початку цієї глави. І тут же подалася до ректора за роз'ясненнями, як профгрупорг кафедри.

Ректора С.Бєлікова таке запитання профгрупорга кафедри здивувало: – Вы обратились не по адресу, Праздничный приказ готовили деканы.

С.Арсеньєва знайшла мене, повідомила про розмову з С.Бєліковим і заявила, що за роз'ясненнями піде до декана В.Метєльського.

Я порадив їй нікуди не ходити – сам піду (мав на думці тестувати декана).

На шляху до декана я завітав до ректора і зауважив, що мене здивувала його відповідь профгрупоргові кафедри ЕПА – я навіть не уявляв, що ректор С.Бєліков не читає документи, які підписує.

Ректор мені заперечив, підготовлені до підпису документи він читає, а у даному випадку, мабуть, декан В.Метєльський просто забув включити завідувача кафедри ЕПА, до Святкового наказу, от і все.

(Я, наприклад, сторонній спостерігач. Незалежно від об'єктивності та моральності, констатую.

1. Є звернення профгрупорга кафедри і підтримка його завідувачем, що Святковим наказом ректора чиниться несправедливість.
2. З погляду стороннього спостерігача, найбільш очікуваним від ректора є, що він все з'ясує і відповідно зреагує.
3. Натомість у ректора інша позиція, ситуація є не його компетенцією, а декана факультету, при цьому дії останнього він виправдовує.

Отже, ректор на час звернення вже був обізнаний з названою ситуацією, а у діях декана не бачить ніяких порушень. Що і слід було довести.)

Протестувавши таким чином пам'ять ректора С.Бєлікова, я подався тестувати пам'ять декана В.Метєльського. Такі тести я називаю «тест на вошивість». Говорю деканові: – В.П., дай будь-ласка мені книжку про 100-річчя, вона, мабуть, надзвичайно цікава, всі мої співробітники, що отримали Подарункові пакети, її читають, а Святковий пакет я не отримав, а дуже кортить цю книжку почитати. Те, що я не маю цієї книжки, його не здивувало.

Декан В.Метєльський:

– В.И., о чём ты говоришь, бери, только возвратить не забудь в ближайшее время.

Відкриває шафу, а тих книжок там як гною на скотарні. Дає мені книжку, я її беру й у цю ж мить протягую її методистці деканату: – Передай В.П.

Тест на гостроту пам'яті (точніше, тест на вошивість) декан В.Метєльський успішно склав.

Цим тестом на вошивість декан В.Метєльський довів, що пам'ять, готуючи Святковий наказ, він не втратив, і пам'ятав, що у наказі мого прізвища не було.

Шановний читачу, що мій діалог з методисткою декан чув, і бачив, що я через декілька секунд повернув йому книжку – думаєш декан зреагував?

Та декан при цьому навіть оком не моргнув – погані очі перелупають.

Продовжуємо святкування 100-річчя «Машинки», з моєю невизначеною участю.

На Урочистому засіданні Вченої ради ЕТФ вшановуються ветерани ЕТФ. Посеред них є й група ветеранів з моїх колишніх студентів-електриків, яким я вів навчальний процес (О.Андрієнко, О.Рассальський, В.Корабльов та інші), або таких що були студентами, а я викладачем (зокрема, С.Яримбаш, якому я лекції не читав, у цей час я навчався в аспірантурі).

Декан ЕТФ В.Метєльський мене до складу ветеранів не включив, забути цього він не міг, я тільки що говорив, що тест на гостроту пам'яті він успішно склав.

Інша справа ректор С.Бєліков. Він у цьому випадку теж сказав би, як минулого разу: – Возможно, декан ЭТФ В.Метельский просто забыл, что зав. кафедры В.Бондаренко ветеран ЭТФ.

Розглядаючи ці дві особи у ставленні до мене, я так і не визначився, де більше браку моральності, у активного Начала чи у сліпого Підпрягальника.

Шановний читачу, тобі, мабуть, пустопорожні розмови про святкування 100-річчя «Машинки» без моєї участі набридли. Останній штрих – вже з моєю участю.

Якось зустріла мене Неоніла Миколаївна Ушакова, начальник відділу «Машинки» по роботі з обдарованою молоддю: – Организаторы столетия, вопреки воле руководства или по недосмотру, выделили Вам Праздничный пакет, который отфильтровал С.Ярымбаш. Он (пакет) до сих пор в кабинете этого мерзавца, проректора С.Ярымбаша, в шоколадных конфетах там, наверное, завелись черви. Валерий Иванович, поговорите с Серёжей (мала на увазі С.Бєлікова, у них склалися добрі стосунки ще з часів спільної роботи у Раді молодих вчених, яку Бєліков очолював), расскажите ему всё, он добрый, хороший – всё поймёт и восстановит справедливость.

Переконаний, знаючи її доволі тривалий час, що вона це говорила від щирого серця й, можливо, мала рацію у певній мірі, з погляду їх власних добрих стосунків.

Але зовсім інша справа – це тандем ректор С.Бєліков - декан В.Метєльський, про суть тандему вона, мабуть, й не здогадувалась.

З іншого боку, чому син Неоніли Миколаївни закінчив кафедру електропривода, а не кафедру фізичного матеріалознавства, чому вона весь час говорила, ще коли син навчався у школі: – Своего Гришеньку я никому в «Машинке» не доверю, он будет учиться у Вас на кафедре, Валерий Иванович.

Тяганина з наміром «Машинки» нагородити мене Нагрудним знаком «Петро Могила»

Приготування страв мого «морального заохочення», на кшталт спечених на святкуванні 100-річчя «Машинки», не тільки були неапетитними, від них просто смерділо. Це відчували і самі кулінари – названий вище тандем.

Десь років з десять мене цей тандем не діставав з моральними заохоченнями, як завідувача кращої кафедри на ЕТФ, відкрито і зухвало

ігноруючи. А потім знову взялися за старе, але змінили тактику, почали діяти приховано.

З наближенням 30-річчя мого завідування кафедрою ЕПА декан В.Метєльський проникливо-зворушливо звертається до мене:

– Я тут говорив з Бєліковим (якщо він використовує не «Сергій Борисович», чекай якоїсь бяки), з трудом умовив його відзначити твоє 30-ліття керування кращою кафедрою ЕТ-факультету Нагрудним знаком «Петро Могила».

Я однозначно зрозумів, що це підступ, вирішив це довести.

На початку засідання Вченої ради ЗНТУ (травень чи червень 2009 р., ауд. 381, бо ауд. 320 була на ремонті – це я нагадую тодішнім членам Ради) ректор С.Бєліков урочисто-патетично звертається до Вченої ради: – Шановні колеги, виповнюється 30 років, як Валерій Іванович очолив кафедру… Закінчує красиву вітальну промову пропозицією нагородження мене знак «Петро Могила», під бурхливі оплески членів Ради. Не кидали до гори шапки тільки тому, що всі були простоволосі.

На цьому все затихло, майже на місяць.

Перший проректор А.Коваль мав розмову з ректором щодо холостого пострілу на минулій Вченій раді. На наступному засіданні Вченої ради ректор починає щось говорити щодо відсутності відповідного запису до протоколу, повторює промову минулої Ради щодо наміру мене нагородити, і знову під бурхливі оплески виступ ректора протокольно оформлюється.

Через деякий час А.Коваль довідався від начальника ВК, що нагородна справа на В.Бондаренка знаходиться самою нижньою посеред документів, є сумнів, що до неї справа дійде, порадив перекласти її на самий верх. Ще через деякий час перший проректор порадив мені зайти до Л.Козлова, начальника ВК.

Зайшов. Той каже мені: – Сергей Борисович дал мне команду полностью оформить Ваши наградные документы, но никуда не посылать. Що і слід було довести.

Я запитав: – Це С.Бєліков сам сказав, чи хтось з його прихвостнів?

– Валерий Иванович, я и так Вам много сказал, до свидания.

Перший проректор В.Прушківський щодо мого нагородження Нагрудним знаком «Петро Могила» у 2011 році пішов більш реальним шляхом – провів подання про моє нагородження цим Знаком через рішення Зборів (Радою правління) колективу ЗНТУ від 24.04.2011 р., протокол № 10.

Колектив ЗНТУ і Перший проректор В.Прушківський легковажно поставилися до позиції тандема Бєліков - Метєльський щодо мого морального заохочення. Шлях інший, а результат той самий – безрезультатний.

Запевняю тебе, читачу, цю нагороду я у двох шановних перших проректорів не канючив, вони діяли за власної доброї волі.

Через два роки (2013 р.) Нагрудний знак «Петро Могила» був скасований. Автоматично була скасована і потреба у моєму моральному заохоченні.

Клопотання про представлення мене до нагороди «Заслужений працівник освіти України»

У березні 2020 р. ректором С.Бєліковим за рекомендацією ректорату (Перший проректор В.Прушківський) було підписано клопотання ФТІ (фізико-технічний інститут, Службова директора В.Луньова, від 09.03.2020 р.) про відзначення мене нагородою «Заслужений працівник освіти України», у зв'язку з 65-річчям плідної діяльності на «Машинку». Подання є, усе гаразд.

Через півроку від дня Представлення мене до цієї нагороди, за інформацією начальниці ВК О.Бенько, ректор С.Бєліков ще не прийняв щодо мене рішення про відправлення нагородних документів, мовляв, ректор вагається, бо претендентів багато, важко визначитися.

Мене ставлення ректора і начальниці ВК О.Бенько до статусу цієї нагороди здивувала. Нагорода з прикметником «заслужений» є надзвичайно високою, а таких сіромах, як я, виявляється, хоч греблю гати, бо ректор не може визначитися протягом півроку, хто посеред них кращий з кращих. Скільки ж їх за рік набереться, ціла армія… Можливо, я помилився, всі вони варті того, щоб бути «заслуженими», якщо ректор підписав усі ті (цілій армії) клопотання.

У дійсності, мабуть, це не так. Названа вище заява начальниці ВК О.Бенько більш схожа на те, що, з її прикриттям, ректор С.Бєліков полоскав невипрану білизну.

А подавати декана В.Метєльського на звання «Почесний громадянин Запоріжжя» С.Бєліков не вагався, – натомість від славного колективу «Машинки», за всю її історію, став Почесним громадянином Запоріжжя тільки один член нашого колективу, кращий ректор Павло Андрійович Михайлов, та й то посмертно.

І твоя Вчена рада, «Машинко, ганебною мовчанкою підтримує кандидатуру В.Метєльського, за винятком директора ФТІ Валентина Васильовича Луньова, який знав свого діючого декана як облупленого, діяльність В.Метєльського у В.Луньова була як на долоні. На мою думку, ти, «Машинко», достойна такої Ради.

Я вагався, публікувати цю главу, чи ні. Все ж таки, вирішив публікувати, щоб ти сама побачила, ДО ЧОГО ТИ ДОКОТИЛАСЯ, «МАШИНКО».

Запевняю читача, що метою написання цієї глави була не ностальгія і не журба за втраченими моральними заохоченнями. Якщо б я прагнув цього, то діяв ще коли це було актуально, десь останні 20-30 років, протягом яких я навпаки не поганився багном упереджено-несправедливого ставлення тандема С.Бєліков - В.Метєльський до таких як я, і до мене особисто.

Тут я прагнув показати мерзотно-капосну поталу справедливості та порядності цим тандемом, широким використанням адмінресурсу, задля задоволення власних низинних і дешевих амбіцій на шкоду справі.

А необ'єктивне ставлення до мене з боку деяких посадових осіб «Машинки» – це суперфосфат на випадок бажання «Машинки» отямитися.

Можливо, для когось це звучить банально, але мене морально заохочували, в основному, результати моєї діяльності на користь справі, а не їх оцінювання, інколи навіть усупереч власним інтересам. І це не просто фраза, це реальність, в якій неупереджений читач, якщо забажає, зможе переконатися з рядків цієї книжки.

І як мінімум, мені цього було досить.

Інколи моральні заохочення мене просто падали з неба.

Для прикладу – був у мене на кафедрі студент-двієчник, мені він імпонував. Я його переконував не кидати навчання, не нехтувати вступними випробуваннями, моя індивідуальна робота з ним, виховні заходи – все було марно, він відрахувався.

Минув час, про цього студента я забув і думати. Одного дня до мого кабінету зайшов священник (ряса, хрест), я здивувався, а коли він звернувся до мене «Валерий Иванович», моєму здивуванню не було меж.

У дитинстві у мене був товариш Вася Шокотко, який з батьками квартирував по сусідству. Його тато був священник. Дома він був зовсім не страшний (у молодших класах нас вельми залякували попами). З того часу особистих стосунків зі служителями церкви не було.

Мій же відвідувач почав висловлювати мені подяку і добрі побажання, більше того, заявив, що я хороша людина і хоче благословити мене на благі справи. Уже на початку нашої зустрічі я впізнав у відвідувачі отого названого вище колишнього мого студента.

Глава XIV.
ФАКУЛЬТЕТ

Історія електротехнічного факультету (ЕТФ) «Машинки» розпочалася з утворення кафедри ЕМА – «Електричні машини і апарати», на Ливарному факультеті, як показав час, однієї з кращих у «Машинці», шляхом поділу кафедри «Фізика і електротехніка» навесні 1959 року, а ЕТФ – два роки потому, навесні 1961 року.

Електротехнічний факультет був створений у відповідності до наказу МВССО УРСР № 214 від 10.05.1961 року.

Цим наказом існуючі факультети «Машинки» були реорганізовані та шляхом об'єднання всіх форм навчання (стаціонарна, вечірня, заочна) були створені нові факультети з початком функціонування 1 вересня 1961 року:

– Машинобудівний;
– Електротехнічний;
– Ливарний;
– Автомобільний.

Коротка історія ЕТФ наведена у хронології його розвитку, таблиця на стор. 379.

Як на мене, з огляду унікальності електроіндустрії Запорізького краю в Україні (й не тільки в Україні), великим прорахунком керівництва області, і особливо «Машинки», було те, що вони взагалі не переймалися підготовкою інженерів з виробництва, перетворення, розподілу і пересилання електроенергії на далекі відстані – саме ті галузі, що найбільш притаманні саме нашому регіону, проте зациклившись виключно на споживанні електроенергії, притаманним усім регіонам України. Більше того, споживанню урухомної електрики й у значно меншій мірі споживанню технологічної електрики, притаманної саме електроенергетичним регіонам, таким як Запорізький.

Якщо ти, читачу, не електрик, прокоментую.

Урухомна електрика – використовування властивості перетворення електричної енергії на механічну (у нас це підприємства-гіганти Запоріжсталь і Мотор Січ та багато інших).
Технологічна ж електрика – використовування таких властивостей, як джоулева дисипація енергії, гальванотехніка, електроліз, світлотехніка, електрохімія тощо (у нас це були Дніпроспецсталь, Алюмінієвий та Титаномагнієвий комбінати тощо).

Хронологія розвитку ЕТ-факультету.

Дата	Структурний підрозділ	Підстава
1959	Утворення кафедри ЕМА – Електричні машини і апарати шляхом поділу кафедри «Фізика і електротехніка» на дві кафедри «Фізика» і ЕМА.	Наказ МВССО УРСР № 189 від 18.05.1959 р.
1961	Поділ спеціальності ЕПУ на дві ЕПА і ЕПП та утворення кафедри ЕПУ/ЕПА – Електрифікація промислових установок.	Накази МВССО УРСР № 669 та № 702 від 08.12.61 р. та від 30.12.61 р. відповідно
1961	Утворення ЕТФ – електротехнічного факультету.	Наказ МВССО УРСР № 214 від 10.05.1961 р.
1963	Поділ кафедри ЕПУ/ЕПА на дві кафедри ЕПУ/ЕПА та кафедру ТОЕ теоретичної та загальної електротехніки.	Наказ МВССО УРСР № 310 від 10.04.1963 р.
1966	Кафедру ЕПУ/ЕПА електрифікація промислових установок поділити на дві кафедри ЕПУ/ЕПА та кафедру РТ – кафедру радіотехніки.	Наказ ректора № 66 від 16.03.1966 р.
1967	ЕТФ – електротехнічний факультет поділити на два факультети ЕТФ – електротехнічний факультет та ФЕТ – факультет електронної техніки.	Наказ МВССО УРСР № 726 від 16.12.1967 р.
1968	Кафедру ЕПУ/ЕПА поділити на дві кафедри ЕПУ/ЕПА надав їй нову назву ЕПА, однойменною з спеціальністю на кафедру ЕПП – електропостачання промислових підприємств.	Наказ МВССО УРСР № 112 від 05.03.1968 р.

Примітка. Безглуздий поділ у 1977 р. кафедри ЕМА на дві кафедри ЕМ і ЕА до цієї хронології я не включив – про це не слід часто згадувати.

Розвиток нашого електротехнічного факультету практично припинився по завершенню каденції ректора, професора Михайлова Павла Андрійовича. Після нього десятиліттями на ЕТФ не було створено жодної, у першу чергу, електроенергетичної спеціальності, не кажучи вже про відбрунькування від

нього електроенергетичного факультету, найбільш затребуваного саме у Запорізькому краї, з найпотужнішою в Україні електроенергетичною галуззю.

Отже, **ЕТ-факультет й усі теперішні його кафедри були створені за часів ректорства П.Михайлова, а за більш ніж 50 років після цього на факультеті не було створено жодної кафедри і жодної електроенергетичної спеціальності, натомість електроенергетична і електротехнічна галузі регіону змінилися неймовірно, фантастично, високими темпами, як ні в одному регіоні України**.

Натомість в інших регіонах України, з незрівнянно нижчим рівнем генерування електрики, ніж на Запоріжжі, як гриби після дощу, з'являються електроенергетичні спеціальності і навіть електроенергетичні (ЕЕФ) та електромеханічні (ЕМФ) факультети.

Я десятиліттями, в усних і письмових зверненнях до керівництва ЕТ-факультету та «Машинки», марно намагався перевести ЕТФ на рейки актуального для регіону напрямку розвитку. З якого дива, – проректору С.Яримбашу і декану В.Метєльському жилося привільно і комфортно, без зайвого клопоту, особливо під крильцем свого у дошку ректора С.Бєлікова.

А потенціал у ЕТФ був, накопичений діловими турботами деканів К.Савинкова та Л.Герасимової, у тому числі і для відбрунькування електроенергетичного факультету, згадайте 1968 рік (замість нього відбруньковується факультет електронної техніки).

Ділові та підприємливі електронники під носом флегматичного байдужливо-дрімливого декана ЕТФ Е.Власенка, використовують ЕТФ для відкриття, теж, як й електроенергетичного, вкрай потрібного нашому регіонові, факультету з радіоелектронної техніки (1968 р., ФЕТ – факультет електронної техніки).

Другий яскравий і могутній приклад «розвитку» ЕТФ. Декан ЕТ-факультету Е.Власенко і пальцем не поворухнув, щоб захистити кафедру ЕМА, провідну на ЕТ-факультеті від «діловито-підприємливого» деструктивного тандема проректор Б.Сперанський - завідувач кафедри ЕМА В.Миронченко, які збільшили число випускових кафедр ЕТФ шляхом поділу однієї з кращих кафедр «Машинки» (кафедра ЕМА) на дві ніякі випускові кафедри – Електричних машин і Електричних апаратів для підготовки студентів однієї і тієї ж спеціальності ЕМА, випускники якої мали і мають незначний попит на Запоріжжі з наміченою тенденцією зменшення.

Третій приклад «розвитку» ЕТФ. Урешті-решт, майже через 30 років після ректорства П.Михайлова (припинення розвитку ЕТ-факультету), кон'юнктурники від ЕТФ спромоглися відкрити дві нові, не потрібні регіону, спеціальності: «Енергоменеджмент» – на кафедрі ЕПП та «Електромеханічне

обладнання енергоємних виробництв» – на кафедрі ЕА, обидві до цього часу ледь-ледь жевріють.

З погляду попиту Запорізького регіону у спеціалістах – НЕПОТРІБНИХ, з погляду підготовленості до відкриття – НЕМОЖЛИВИХ (повна відсутність відповідних кваліфікованих спеціалістів, потрібної матеріально-технічної та лабораторної бази, брак відповідних досвіду і знань), з погляду мінімального витрачання часу, праці, духовної і матеріальної енергії, непотребу в інтелекті – НАДЗВИЧАЙНО ПРИВАБЛИВИХ, правда, з використанням сторонніх важелів.

Далі – про це у більш докладному викладанні.

Наш регіон наприкінці XX століття – це найпотужніша в Україні Запорізька ТЕС (працює на убуваючих викопних невідновлюваних енергоресурсах), найпотужніша в Україні і Європі Запорізька АЕС (працює на невідновлювальних мінеральних ресурсах), найпотужніший в Україні гідроенергетичний комплекс, Дніпро ГЕС-1 і Дніпро ГЕС-2 (працює на відновлювальному енергоресурсі за рахунок падіння води), найпотужніша в Україні Ботіївська ВЕС (працює на відновлювальному енергоресурсі вітру), друга в Україні (трохи поступається Київенерго) за потужністю Запорізька об’єднана електроенергетична система, здатна пересилати електроенергію більш ніж на половину території України.

Цей колосальний електроенергетичний комплекс має власну потужну, розвинену виробничу інфраструктуру з допоміжними профільними підприємствами, організаціями, установами, що обслуговують цей комплекс. Усе це електроенергетика і електротехніка.

Як реагує керівництво нашого ЗВО та ЕТ-факультету на унікальне становище нашого регіону в Україні (а може не тільки, а й у Європі чи у світі), де компактно зосереджені найпотужніші у державі електроенергетичні підприємства, що перетворюють практично **усі види первинної енергії на електричну**, **та підприємства-гіганти, споживачі урухомної та технологічної електрики**? Аж ніяк.

У нас що, немає профільного декана чи проректора з перспективного розвитку, у нас що, є концепція розвитку ЗВО, факультету, кафедри, узгоджена з міськими і обласними службами, що опікуються поточними й перспективними нагальними потребами у відповідних спеціальностях електриків. На ЕТФ і натяку на це немає.

У нас є ректор С.Бєліков і декан ЕТФ В.Метєльський, які десятиліттями мають дуті, але щільні зв’язки з керівниками названих промислових галузей,

що з апетитом споживають непрямих молодих спеціалістів-електриків, яким згодовує їх «Машинка».

На моє оббивання порогів, звернення, службові записки, виступи мені або стуляють пельку, коли я починаю говорити на цю тему, або нуль уваги. А мої колеги на це з різних причин не реагували. Такого ж не буває, щоб один йшов у ногу, а вся рота не у ногу. Можливо, суть у моєму розумінні цієї ситуації.

Звернусь до прикладу (може, «у наших не як у людських дітей», як кажуть батьки).

Крим, будується Кримська АЕС. Тільки вирили котлован, а у Севастополі вже переймаються підготовкою прямих спеціалістів-електриків під цей важливий об'єкт регіону, тільки розпочали мурування споруд, а там вже встигли відкрити таку підготовку.

Будівництво Кримської АЕС згорнули, приміщення, вже збудовані, пішли під заклади культури і відпочинку туристів, мабуть, саме для тих, хто бажав, щоб культура закінчувалася, а відпочинок розпочинався.

При цьому севастопольці не побивалися – є під боком субтропічного Криму **на Запоріжжі найпотужніші в Україні ТЕС і АЕС й є у Запоріжжі лохи-енергетики, у «Машинці», в якій такими спеціальностями й не пахне**.

І попливли косяки абітурієнтів півдня запорізького краю у сіті кримчан.

А потім – трагедія, російські окупанти анексували український Крим. Студенти півдня Запоріжжя вимушені були податися до Запоріжжя, в обійми гостинного електротехфаку.

І тут виявилося приховане. Студенти-біженці скаржилися, у тому числі і мені особисто – навчаються не за прямою спеціальністю при низькій якості підготовки. Доцент кафедри ЕПА, заступник декана ЕТФ М.Антонов інформував мене, що теж добре знайомий з такими студентськими скаргами.

А декан ЕТФ подавав це, на втіху ректорові С.Бєлікову, як прояв ЕТ-факультетом високого патріотизму.

Керівництво нашого факультету зовсім не цікавлять такі проблеми найпотужніших в Україні виробників електроенергії як проблема вичерпності невідновлювальних енергоресурсів, яких мабуть не буде вже найближчим часом (крім природного газу), або проблеми пошуку альтернативних варіантів, або проблеми забруднення, деякими нашими виробниками електроенергії, навколишнього середовища атмосферними викидами забруднювальних речовин і парниковими газами та роль екології при цьому (вони мабуть забули, що виробництво однієї кіловат-години електроенергії, при первинній ядерній енергії, зменшує у 36 разів названі викиди, порівняно зі спалюванням для цього звичайного, незбагаченого вугілля). **«Машинко», тобі на долю своїх нащадків начхати.**

На нагальні проблеми електроенергетики нашого найпотужнішого в Україні електроенергетичного регіону, ЕТФ «Машинки» жодної уваги, мої заклики не чує, це його не обходить, на стать цього і нові спеціальності.

І це все тільки щодо першої іпостасі електрики, її виробництво (генерування). Таке ж саме ставлення ЕТФ і до трьох наступних іпостасей електрики, найбільше в Україні притаманних, як і перша, нашому регіону, це ПЕРЕТВОРЕННЯ, РОЗПОДІЛ ТА ПЕРЕСИЛАННЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ НА ДАЛЕКІ ВІДСТАНІ, до підготовки спеціалістів з яких потреба у регіоні аж кричить, ЕТФ – ні за холодну воду. Регіон обійдеться непрямими спеціалістами, зокрема, конструкторами і технологами галузей з електромашинобудування і електроапаратобудування, а підприємств таких на Запоріжжі – з кіт наплакав.

Ні, нам подавай лише п’яту іпостась СПОЖИВАННЯ електроенергії. А цього добра, як води під час потопу, у всіх 27 регіонах України.

А її, електрику, треба ще й видобути, перетворити й подати, а то ще й переслати на далекі відстані електроспоживачу на блюдці з голубою облямівкою, а це є клопіт саме нашого регіону, як ніякого іншого. А нашому електротехфаку це все до лампочки, ЯК І ТОБІ, «МАШИНКО».

Відмова ЕТ-факультету від електроенергетичних спеціальностей зрозуміла, нагадаю одну з причин – просто існуюче керівництво факультету було неспроможним це зробити, не було хисту, а головне не було бажання. Відмова ж «Машинки» від створення нового електроенергетичного факультету, під прямі свої спеціальності, теж зрозуміла – у нас один Батько електриків, це всі знали, і ректор, і його підлеглі, і сам Метєльський, а два факультети – що, два батька у електриків? Це перебір, такому не бувати.

Тому мої заклики протягом майже трьох десятиліть про наддефіцит електроенергетиків у нашому над-електроенергетичному регіоні був недоречний і дратував керівництво університету і ЕТ-факультету.

А Батько факультету у кабінеті декана з великого портрета олією у мундирі гетьмана Б.Хмельницького суворо поглядав на своїх дітей-відвідувачів, у тому числі й ректора С.Бєлікова, який прибігав до цього кабінету поспілкуватися зі своїм деканом, мало не щодня і надовго, так само як і до другого партнера по примтандему С.Яримбаша, теж часто і теж надовго.

Після втечі президента В.Януковича ці відвідини не припинилися, але кабінет осиротів без портрета факультетського гетьмана.

Тепер перейдемо до розгляду процесів відкриття/невідкриття нових спеціальностей на ЕТ-факультеті.

Нормальний процес розвитку ЕТ-факультету завершився ще при ректорові П.Михайлові, потім він взагалі припинився надовго. Тільки у другій

половині ректорства С.Бєлікова він знову розпочався, тільки у спотвореному вигляді, завдяки надприхильному ставленню ректора Бєлікова до діяльності деструктивного примтандема*) проректор С.Яримбаш – декан В.Метєльський протягом чверті століття.

*) *Нагадую (більш докладно див. глава «Кафедра», стор. 170-171), у «Машинці» за часів ректорства В.Попова, С.Бєлікова та в.о. ректора С.Яримбаша, за ініціативою керівництва ЕТ-факультету, створювалися короткочасні або тривалі об'єднання (тандеми) з двох-трьох посадових осіб, з метою прибуткової діяльності щодо особисто себе та деструктивної діяльності щодо установи (кафедра, факультет, університет). Застрільником у переважній більшості тандемів був декан В.Метєльський. Зокрема:*

1) проректор В.Сперанський – завідувач кафедри ЕМА В.Миронченко;

2) проректор А.Сипко – декан В.Метєльський;

3) декан В.Метєльський – ректор С.Бєліков;

4) проректор С.Яримбаш – декан В.Метєльський;

5) в.о. ректора С.Яримбаш – зав. кафедри ЕМ Д.Яримбаш – зав. кафедри ЕА П.Андрієнко. Наприкінці процвітання останнього тандема П.Андрієнка видворили з цього тандема за не потребою.

Найбільш довготривалим і діяльним був тандем № 4, який часто-густо згадується у цій книзі. Для стислості і лаконічності я позначив його одним словом ПРИМТАНДЕМ.

При ректорстві П.Краснокутського діяльність тандемів виключалась «монотандемом» ректор П.Краснокутський – Голова Вченої ради П.Краснокутський, який тримав В.Метєльського загнузданим.

У нас були ректори В.Попов, П.Краснокутський, С.Бєліков, з деканами Е.Власенком і В.Метєльським, які не звертали уваги на підприємства електроенергетичної та електротехнічної галузей регіону, що зазнавали нестерпне кадрове голодування, згодовували молодими спеціалістами-електриками непрямих спеціальностей, за їх «мудрим» керівництвом, після ректора П.Михайлова, протягом майже 60 років не відкривали жодної кафедри на ЕТФ і до 2005 р., протягом 40 років, не відкривали жодної спеціальності.

Сорок років нас керівництво ЕТ-факультету водило по пустельній освітянській ниві держави, на якій, щоб ти знав читачу, не було жодної спеціальності, достойної уваги. При цьому за названі сорок років електрогалузі нашого регіону розвивалися неймовірними, фантастичними темпами, про що я вже говорив, навіть наближено не притаманними будь-якому регіону України, у більшості з яких електроспеціальності зростали, як гриби після дощу.

З названих пустельних тинянь ЕТФ, кафедра ЕПА не брала участі у цих тиняннях по пустелях, а відчайдушно боролась за право відкрити у «Машинці» нову вкрай потрібну нашому регіону спеціальність «Промислова автоматика»,

з-за небажання декана В.Метєльського надавати кафедрі ЕПА будь-які преференції, хай воно буде як завгодно корисна факультету, університету, чи регіону.

Негативне ставлення декана до мене, і взагалі до будь-якої людини, яка йому хоч якось підпорядкована, визначається лише одним, коли він хоче переламати цю людину через коліно, а вона йому не дозволяє це зробити, решта – не має значення.

А будь-яке бажання Метєльського для Бєлікова – істина.

Це було відомо всім, хто знав їх особисті відносини.

Прикладом може правити моє особисте бажання відкрити спеціальність з промислової автоматики, вкрай потрібне регіонові.

Були три спроби відкрити таку підготовку на кафедрі ЕПА, дві за ініціативою кафедри ЕПА, а третя – Мотор Січі. Першу спробу ректор відхилив брутально і цинічно, другу – непрофесійно і безпідставно, а третю – непристойно.

Почну з формальних ознак.

Автоматизація потрібна усім, навіть самій автоматизації, про це керівництво ЕТФ і «Машинки», мабуть, гадки не мало.

На просторах нашої України **немає жодного** самодостатнього технічного ЗВО, де б не було факультету або просто спеціальності з автоматизації, за винятком тебе, «Машинка».

Кон'юнктурні ознаки. Для Запорізького промислового регіону, мабуть, найбільш затребуваним технологічним аспектом є саме промислова автоматика. Шановна «Машинко». Розплющ очі на найпотужнішу в Україні електроенергетику, на потужні підприємства металургії, електрометалургії, кольорової металургії, машинобудування, авіамоторного машинобудування, трансформаторобудування, підприємства електронної техніки тощо, де без автоматизації, як без рук.

Тепер зверну увагу на промисловий потенціал Запорізького регіону, з погляду нагальних потреб сучасної автоматизації, зокрема, на підприємства-гіганти.

Про яку високу ЯКІСТЬ, НАДІЙНІСТЬ та БЕЗПЕКУ продукції славнозвісної Мотор Січі, що є серцем літаків та гвинтокрилих машин, що літають у небі й верстатний парк якої найбільший посеред промислових підприємств Європи, в основному це високоточні багатофункціональні металооброблювальні верстати з ЧПК, може йтися без сучасної найрозвинутішої автоматизації – просто металобрухт.

Про глобальне значення промислової автоматизації для ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ найпотужнішої в Україні Запорізької АЕС (з шістьма

енергоблоками), якщо забули, то згадайте Чорнобильську катастрофу 1986 року світового масштабу де, у тому числі, підвела й автоматизація.

Про Запоріжсталь, яка ЛУПИТЬ ВАЛЮТУ, так потрібну молодій незалежній Україні, за свою продукцію широкого асортименту, ЯКІСТЬ і ДОТРИМАННЯ СВІТОВИХ СТАНДАРТІВ не можливі без сучасних засобів автоматизації та умілого експлуатування їх.

Про одну з найпотужніших в Україні Об'єднану електроенергетичну систему Запорізького краю з діючим обладнанням під НАДВИСОКОЮ ЕЛЕКТРИЧНОЮ напругою, СМЕРТЕЛЬНОЮ для обслуговуючого персоналу, і тільки надвисокий рівень автоматизації може убезпечити їх складну роботу.

Може мало аргументації, можу ще підсипати, все одно буде даремно, бо є більш переконлива ніж навчальний процес аргументація – це ставлення примтандема до колективу кафедри ЕПА та її завідувача за конструктивну критику на адресу примтандема, однією з рушійних сил якого було довільно-неприховане зловживання 3К-технологією, гарантом чого був ректор С.Бєліков.

З іншого боку, гарантією якості підготовки фахівців з промислової автоматизації був би і той факт, що кафедра ЕПА успішно надає освітньо-професійні послуги за спеціальністю з автоматизованого електропривода, з тим же самим ключовим словом АВТОМАТИЗАЦІЯ, отже, в існуючої та нової спеціальностей були б однакова термінологія, однакова елементна база, однакові системи і засоби, близька теоретична підготовка і базова освіта й ще багато чого спільного, різні тільки об'єкти діяльності, технологія, компетентності, отже, НПП був би заздалегідь досвідчений та кваліфікований.

Це взагалі, а далі більш конкретно.

На той час по кафедрі ЕПА у штаті було три доктора наук, професора, і сім кандидатів наук, доцентів, більшість з яких добре розуміються в усіх тонкощах автоматизації і мають значний досвід роботи з засобами автоматизації та мікропроцесорною технікою. З семи кандидатів наук три захищали дисертації по прямій спеціальності, з промислової автоматизації, це доценти В.Осадчий, Е.Кулинич, А.Казурова.

Кафедра ЕПА мала, ще за часів ректорства В.Попова, один з перших посеред ЗВО України кафедральний клас мікропроцесорних контролерів, а на час повторної відмови ректора у відкритті спеціальності «Промислова автоматика» ще й єдину у регіоні, п'яту в Україні (після Києва, Харкова, Донецька і Вінниці) Комп'ютерну лабораторію з промислової автоматизації ЗНТУ-SIEMENS.

Що ще треба було тобі, «Машинко», разом з керівництвом ЕТФ, щоб погодитися на відкриття нової спеціальності – болячки?

Вище я говорив, що ректор відхилив першу спробу у відкритті спеціальності «Промислова автоматика» брутально і цинічно. Пояснюю.

Спочатку, готуючись до відкриття цієї спеціальності, я відрядив проф. Є.Потапенка до столичних ЗВО, щоб професійно зібрати нам увесь потрібний підручний матеріал з автоматизації, що він успішно і зробив, з яким ми уважно ознайомилися й дійшли висновку – впораємося без проблем, але робота буде чимала.

Після тривалих дискусій щодо дозволу/недозволу у відкритті спеціальності, проректор з розвитку Д.Піза мені телефонує: – Ректор дозволив, готуйте акредитаційну справу.

Робота закипіла, її виявилося набагато більше ніж ми гадали. Особисто Д.Піза і його помічниця нам здорово допомагали.

Я не сумнівався, ректор нам дав свій дозвіл виважено, з урахуванням усіх аспектів, у тому числі й фінансових. Але це мене особливо не хвилювало, бо при підготовці акредитаційної справи обґрунтування матеріальної бази було нормальне, без додаткових вливань.

Пакет документів був підготовлений, проректором Пізою був завізований і поданий ректорові на підпис.

Пізніше, від того ж проректора Д.Пізи я довідався, що ректор нашу акредитаційну справу не підписав, мотивуючи: – Я не могу подписать, так как эта специальность требует новый компьютерный класс, а у меня нет средств на его приобретение.

У чому тут цинізм на мій погляд.

Керівник дає дозвіл на значне за обсягом і відповідальне за суттю завдання, на яке немає коштів (повісив свідомо на двері кафедри ЕПА табличку Колгосп «Даремна Праця»).

З іншого боку. Проректор Д.Піза детально і компетентно перевірив акредитаційну справу, у тому числі й матеріально-технічне забезпечення, підтвердив це своєю візою, а ректор, вигадавши привід, бракує за відсутністю коштів. Але вони були передбачені, отже, виникли термінові непередбачені витрати.

Як виявилося, це дійсно було так. Мабуть, нашу справу ректор С.Бєліков тримав в одній руці, а іншою підписував дозвіл проректорові, зав. кафедри ЕМ С.Яримбашу на придбання комп’ютерного класу для його кафедри, та ще й з наданням найдефіцитнішого приміщення під цей клас на другому поверсі головного корпусу ауд. 268, кафедрі, яка не тільки на той час, а майже 30 років, від пелюшок, не займалася своїм розвитком взагалі, а спеціалістів у переважній більшості готувала непрямих, за винятком жменьки трансформаторобудівників, а глобальною автоматизацією хай Сірко займається. До того ж, кафедра ЕМ

свій комп'ютерний клас вже має (ауд. 264), під кодовою назвою «Комп'ютерний клас ЕТФ». Правда, там проводила заняття кафедра ТЗЕ, але у переважній більшості там господарювала кафедра ЕМ, навіть завлаб був з цієї ж кафедри, правда незаконно (щодо штатного розпису кафедри ЕМ).

Декілька слів щодо цього.

На ЕТФ, як і деінде, адміністрація університету проводила оптимізацію кількості ставок зав. лабораторіями. Це стосувалось багатьох кафедр, у тому числі і кафедру ЕМ. Деканові ЕТФ кортіло зберегти ставку завлаба.

Щоб легітимізувати це місце примтандем і ректор викрутили мені руки і перевили завлаба кафедри ЕПА Н.Сідлецьку на посаду ст. лаборанта, саме Н.Сідлецьку, а не М.Штемплюка (кафедрі ЕПА слід було скоротити одну посаду завлаба, я рекомендував з цих двох кандидатур скоротити М.Штемплюка, єдиний критерій – той мав військову пенсію, а у Н.Сідлецької був перед-пенсійний вік, і працювала вона на кафедрі ще з малолітства протягом майже 40 років, а М.Штемплюк усього декілька років).

Мабуть, комусь з примтандему, В.Метєльському або С.Яримбашу, Сідлецька колись «насолила». Здається, Метєльський допомагав Сідлецькій з працевлаштуванням на кафедру ЕПА у березні 1979 року, точно не знаю, я прийшов на кафедру наприкінці травня того ж року.

Питанням Н.Сідлецької щільно займався особисто ректор. Зокрема, у такій зовсім не обов'язковій пригоді. Однієї суботи, саме в установчу сесію заочників, бігаю я по коридору кафедри ЕПА, бачу, стоїть побіля дверей мого кабінету людина у спортивному костюмі, думаю, мабуть, якийсь студент-заочник, але чомусь у спортивному костюмі, може з тренування. Підхожу, а то ректор, який почав мене пресувати з питання Н.Сідлецької (у цей час він був на стаціонарному лікуванні, проте з'явився провести зі мною співбесіду, мабуть, за дорученням Метєльського, мабуть, це набагато важливіше за перебування у лікарні чи відкриття на кафедрі ЕПА нової спеціальності, з таким питанням ректор із стаціонару до мене не з'являвся би).

Друга рішуча відмова ректора щодо відкриття спеціальності з промислової автоматики була безапеляційною, без жодної аргументації та пояснень мотивів, без будь-яких коментарів, натомість кафедра ЕПА була озброєна до зубів (навчально-методично, програмно, матеріальною базою і кадрами).

При цьому кафедра мала кафедральний клас мікропроцесорних контролерів, кафедральний комп'ютерний клас, Комп'ютерну лабораторію промислової автоматизації ЗНТУ-SIEMENS. Мабуть, ми «перебрали» з матеріальною базою під промислову автоматизацію, бо ректор просто наклав заборону без будь яких пояснень.

Якось до мене особисто звернувся професор ЗДІА М.Пазюк, що опікувався акредитацією спеціальності з автоматизації у ЗДІА із яким у мене були тривалі ділові зв'язки, за консультацією з цього питання. Я, навчений гірким досвідом відмов у себе дома, із задоволенням допоміг, хай хоч не у «Машинці», хай хоч тільки для металургії, але буде у нашому регіоні така потрібна нам спеціальність. До того ж, у тамтешнього ректора, мабуть, водилися грошенята, не то, що у нашого безсеребреного, бо кошти на комп'ютерний клас для автоматизації він знайшов.

Третя заборона ректором С.Бєліковим підготовки спеціалістів з промислової автоматизації була у відповідності до звернення одного з найпотужніших виробництв регіону Мотор Січі відкрити саме на кафедрі ЕПА, а не деінде в університеті, у переконанні замовника, що саме кафедрі ЕПА до снаги реалізація такої підготовки.

На ім'я ректора С.Бєлікова з Мотор Січі надійшов лист-клопотання про підготовку в університеті, **саме на кафедрі ЕПА**, спеціалістів з промислової автоматизації із поглибленою фаховою підготовкою з експлуатування та обслуговування сучасних верстатів та оброблювальних центрів з програмним керуванням, спеціалістів-автоматників, здатних працювати як інженерами-електромеханіками, так й інженерами-електронниками, лист за № 1570/ок від 09.10.14 р. з додатком сторінки 395-396.

При цьому підприємство гарантувало під навчальний процес організувати спеціальний комп'ютерний клас із сучасними навчальними стійками фірм Sinumerik та Heidenhain для сучасних багатофункціональних двох токарних і одного фрезерувального верстатів (оброблювальних центрів) з програмним керуванням у Центрі міжнародної практичної підготовки Мотор Січі.

Будь-яка кафедра нашого або будь-якого іншого ЗВО Запорізького регіону мріяла б про таку щасливу нагоду для себе. У наших марнотратців власні низменні меркантильні критерії, виховані «Машинкою».

Я зі своїми помічниками д.т.н., проф. І.Орловським та к.т.н., доц. А.Пирожком відвідав цей Міжнародний Центр, де розташований запропонований комп'ютерний клас з цим обладнанням та робочими місцями студентів, ми були у захваті від функціональних можливостей цього класу.

Підприємство гарантувало прийом 10-12 осіб щорічно.

Вимоги до спеціалістів, як до електриків і електронників одночасно, щодо фахових і спеціальних знань були доволі високі, зокрема, такі як:

– принципи побудови систем керування на базі МПТ-техніки, та конструкції МПТ-пристроїв;

– знання основ мікроконтролерів та їх програмування (PLC-програмування);

– знання пристроїв та принципів роботи програмових логічних контролерів PLC- програмування на реальних об’єктах, зокрема, на верстатах з ЧПК;

– уміння здійснювати перевірку, налагоджування та регулювання електронних пристроїв на реальних об’єктах, зокрема, верстатах з ЧПК.

Це – основні з названих замовником вимог, як такі, що частково були уже реалізовані у достатньому обсязі у навчальному процесі, такого рівня навчального процесу не мала жодна з кафедр університету, крім кафедри ЕПА.

Більше того, у руслі названих замовником вимог до майбутніх студентів з промислової автоматики, наші кращі тодішні студенти-електроприводники вже мали такі напрацювання, навіть отримували дипломи I-III ступенів на студентських наукових змаганнях вищого й найвищого рівнів, не кажучи, про рівень підготовки у названому руслі більшості НПП кафедри.

І це не моє похваляння, це реальність, яку, при бажанні, легко перевірити, переглянувши навчальні плани, робочі програми дисциплін, звіти з наукової роботи кафедри рівня 2014 року і пізніше, тощо.

Резюме, з названого вище, щодо намірів відкрити у «Машинці» підготовку з промислової автоматики.

1. З такою пропозицією до ректорату було три звернення (два від виконавця, кафедри ЕПА, і одне від замовника, Мотор Січі).

2. Перші два звернення були ректором відхилені (за рекомендацією примтандема), трете звернення було відхилене ректором, але у дипломатичній формі, виглядало недолугим, некомпетентним і непрофесійним (теж за рекомендацією примтандема).

3. Першого разу відмова мотивувалася відсутністю коштів на комп’ютерний клас, натомість кафедра ЕМ, одночасно з названою відмовою кафедрі ЕПА, кошти на новий комп’ютерний клас отримала, хоча об’єктивна потреба кафедри ЕМ була суттєво меншою (до того ж, вона ні поточним, ні перспективним розвитком не опікувалась взагалі).

4. Третього разу з клопотанням вийшов вже потужний замовник (Мотор Січ), який потребував найсучаснішу автоматизацію, можливо, щонайбільше, більше того, виходячи із досвіду свого спілкування з «Машинкою», Мотор Січ була переконана, що додаткова підготовка у «Машинці» до снаги тільки кафедрі ЕПА.

Мене б це не обходило, якщо б, за останні двадцять років, не наявність заборони керівництвом ЗНТУ (дві пропозиції від кафедри ЕПА і одна від Мотор Січі)на відкриття вкрай нагальних регіону спеціальностей з промислової автоматики, – натомість під тиском керівництва ЕТФ (примтандему) відкриття двох мало сказати сумнівних, як з боку потреб регіону у спеціалістах, так і з

боку готовності відповідних кафедр якісно здійснювати освітньо-професійні послуги.

Ректор С.Бєліков погодився з рекомендацією декана В.Метєльського та завідувача кафедри ЕМ, проректора С.Яримбаша на додаткову підготовку електроприводників з поглибленим вивченням промислової автоматики, а додаткові бюджетні місця брати з квоти кафедри ЕПА на прийом бакалаврів, знаючи, що додаткові місця й існуюча квота кількісно приблизно однакові, остання навіть менша. Таке рішення ректора є відмовним, цинічним, брутальним. Негативної енергії цих трьох прикметників, разом взятих, замало, щоб оцінити «люб'язний» дозвіл ректора С.Бєлікова, з подачі В.Метєльського і С.Яримбаша, відкрити підготовку спеціалізації з промислової автоматизації – але тільки за рахунок квоти кафедри ЕПА у 8 осіб, з гарантією замовлення тільки Мотор Січчю у 10-12 осіб, не забуваючи про гарантію замовлення на бакалаврів за існуючою основною спеціальністю тільки від Запоріжсталі і Мотор Січі, що складає по 5-7 осіб окремо від кожної.

Офіційне замовлення Запоріжсталі на спеціальність ЕПА на наступні п'ять років (2015-2020 рр.) складає 5-7 осіб, а офіційне замовлення Мотор Січі на спеціальність ЕПА теж 5-7 осіб, з урахуванням спеціалізації Промислова автоматика 10-12 осіб. Це у сумі суттєво перевищує квоту кафедри ЕПА на число бюджетних місць школярів на бакалаврат.

Отже, кафедра ЕПА, зокрема, на поточний 2014 рік мала реальних (підтверджених письмово тільки від Запоріжсталі і Мотор Січі) 10-14 місць, та запрошених Мотор Січчю додаткових 10-12 місць.

Квота кафедри ЕПА на бюджетні місця бакалаврів під школярів складала на поточний 2014 рік 8 місць!!!, а реальна потреба тільки Запоріжсталі і Мотор Січі складала близько 20 осіб. І це не рахуючи значний попит на електроприводників усього Запорізького регіону, за винятком названих вище двох підприємств.

Додаткові місця до цієї квоти за рахунок набору молодших спеціалістів, з огляду на гегемонію примтандему, малочисельні і сумнівні (реально 0, інколи одна особа).

І сказав ректор С.Бєліков (з подачі декана ЕТ-факультету В.Метєльського і проректора, завідувача кафедрою ЕМ С.Яримбаша) завідувачу кафедри ЕПА В.Бондаренку: – На тобі, небоже, 8 осіб квоти бакалаврів кафедри ЕПА, та дивись мені підготуй з них гоже щонайменше 20 електроприводників і автоматників тільки для Мотор Січі, а решта з виділеної кафедрі квоти 8 осіб – для всіх інших підприємств і фірм регіону.

Такий дозвіл ректора є відмовним, непрофесійним, цинічним, ганебним для ректорської посади. І вскочив С.Бєліков у таку халепу виключно завдяки старанням його правої та лівої рук, В.Метєльского і С.Яримбаша.

Доведу це на конкретних цифрах.

Я попросив ректора звернутися особисто йому до керівництва двох мабуть найбільш потужних підприємств Запорізького регіону, Мотор Січі та Запоріжсталі, із запитом надання офіційної інформації щодо перспективної потреби їх у спеціалістах урухомної електрики (випускників кафедри електропривода).

Буквально через тиждень така інформація до «Машинки» надійшла (це свідчить про повагу їх до адресанта і про важливість потреби адресатів у випускниках кафедри ЕПА).

Результати запитів «Машинки» та відповідей Мотор Січі і Запоріжсталі подані нижче у таблиці.

Офіційна потреба в електроприводниках двох провідних підприємств Запоріжжя.

Запит	Відповідь	Кіль-кість, осіб	Реєстрація у відділі діловодства	Поси-лання на сторінку
Мотор Січ				
38-36/32-04 від 02.10.2014	1570/ОК від 09.10.2014	10-12	38-36/32-04 від 02.10.2014	393 / 395-396
Запоріжсталь				
38-36/32-05 від 02.10.2014	13/2076050 від 25.09.2014	5-7	38-114/1189 від 30.00.2014	393 / 394
Разом		15-19 осіб		

Примітка. У ті часи інтенсивних змін у сфері суспільного виробництва до перспективного планування керівництво підприємств ставилося надзвичайно відповідально і виважено, тому названа ними перспективна кількість молодих спеціалістів, випускників кафедри ЕПА, за рік протягом 2015-2022 рр. є реальною і мінімальною.

І це тільки два підприємства. А скільки у нашому регіоні прямих споживачів електроурухомної енергії, для яких електропривод є прямою спеціальністю… А потреба відряджання молодих спеціалістів на фахові фірми різних форм власності, за які ми мали матеріальних зиск…

Мабуть, автори ганебної названої вище пропозиції були переконані, що кафедра ЕПА отримувала спонсорську допомогу за твої красиві очі,

«Машинка». Реально ж кафедра ЕПА у наданні бюджетного фінансування вимушена була пасти задніх, як опозиційна.

Відділ діловодства
Вихідний № 38 – 36 / 3205
02 10 2014 р

ВАТ Запорізький металургійний
комбінат Запоріжсталь
Управління набору, комплектування
та розвитку персоналу
Начальникові Хролу В.І.

Шановний Віталіє Івановичу

Прошу Вас надати Інформацію щодо перспективної потреби ВАТ Запоріжсталь у випускниках ЗНТУ за спеціальністю ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНІ СИСТЕМИ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТА ЕЛЕКТРОПРИВОД.

Вдячний за співпрацю
ректор ЗНТУ С.Б.Бєліков

Вик. Бондаренко В.І.
служ. тел. 769-84-32

Відділ діловодства
Вихідний № 38 – 36 /3204
02 10 2014 р

Мотор-Сич
Управление персоналом.
Директору Покатову О.В.

Уважаемый Олимпий Валерианович

Прошу Вас дать информацию о перспективной потребности Мотор-Сич в выпускниках ЗНТУ по специальности ЭЛЕКТРОМЕХАНИЧЕСКИЕ СИСТЕМЫ АВТОМАТИЗАЦИИ И ЭЛЕКТРОПРИВОД.

С благодарностью за сотрудничество С.Б.Беликов

Исп. Бондаренко В.И.
служ. тел. 769-84-32

Листи-запити про потребу у спеціалістах-електроприводниках до Запоріжсталі та Мотор Січі.

Відкрите акціонерне товариство
Запорізький металургійний комбінат
«ЗАПОРІЖСТАЛЬ»
ДИРЕКЦІЯ З ПЕРСОНАЛУ

Управління підбору, комплектування та розвитку персоналу

Південне шосе, 72,
м. Запоріжжя, 69008, Україна
Телетайп: 127121 РАЙДУГА
Телетекст: 127463 ХРОМ
Факс: (061) 218-16-20
E-mail: office@zaporizhstal.com
Поточний рахунок № 26007962490637
в ПАТ «Перший Український Міжнародний Банк»,
МФО 334851

№ 13/20760510 від 25.09.14 р.
На № _____ від _____

Ректору Запорізького національного технічного університету
д.т.н., професору Бєлікову С.Б.

Зав. каф. доц. Бондаренко
07.10.14

Шановний Сергій Борисович!

На Ваш запит, щодо перспективної потреби ВАТ «Запоріжсталь» у випускниках університету за спеціальністю «Електромеханічні системи автоматизації та електропривод», повідомляю, що у 2015-2020рр. вона складатиме 5-7 фахівців щорічно.

Дякуємо за співпрацю,

начальник управління підбору, комплектування та розвитку персоналу **В.І. Хрол**

Вик. Педь М.Г.,
218-35-58

Відділ діловодства
Вхідний 38-114/1189
"30" 09 2014 р.

Лист офіційного замовлення Запоріжсталі на випускників кафедри ЕПА.

02.02.085-210

МОТОР СІЧ

69068, м. Запоріжжя, пр. Моторобудівників, 15
Факс: (061) 720-50-00
E-mail: motor@motorsich.com
www.motorsich.com

Україна

МОТОР СИЧ

69068, г. Запорожье, пр. Моторостроителей, 15
Факс: (061) 720-50-00
E-mail: motor@motorsich.com
www.motorsich.com

09.10.2014 № 1570/ок
На № 38-36/3204 от 02.10.2014 г.

Ректору ЗНТУ
проф. Беликову С.Б.
69063, г. Запорожье
ул. Жуковского, 64

Уважаемый Сергей Борисович!

В связи с техническим перевооружением предприятия и установкой нового высокопроизводительного оборудования ведущих зарубежных станкостроительных фирм, имеющего современные системы управления, администрация предприятия ходатайствует перед ректоратом университета об организации для студентов III – IV курсов по специальности «Электромеханические системы автоматизации и электропривод» дополнительного обучения по подготовке специалистов с углубленными знаниями условий эксплуатации и обслуживания станков с программным управлением, способных работать инженерами-электрониками и инженерами-электромеханиками. (Требования к специалистам – Приложение № 1).

Для получения практического опыта по данному направлению на предприятии организован специальный компьютерный класс с учебными стойками фирм Sinumerik и Heidenhain для станков с программным управлением.

Предприятие имеет возможность предоставить данный класс для практических занятий студентов с целью подготовки молодых специалистов для АО «Мотор Сич».

Ежегодная потребность предприятия в выпускниках по специальности «Электромеханические системы автоматизации и электропривод» – 10-12 человек.

Директор по управлению персоналом О.В. Покатов

ISO 9001 BUREAU VERITAS Certification

Відділ діловодства
Вхідний № 38-114/1233
"09" 10 2014 р.

4037

Приложение № 1

Требования к специалистам
по обслуживанию систем ЧПУ
(инженер электроник)

1. Общие знания в области электроники (микросхемы, транзисторы, полупроводники) и электротехники.
2. Знания по теории автоматизированного электропривода (аналогового и частотного).
3. Знание основ и принципов построения систем управления на базе микропроцессорной техники и конструкции микропроцессорных устройств.
4. Знание основ микроконтроллеров и их программирования (PLC-программирование).
5. Умение читать и составлять аналоговые и цифровые электрические принципиальные схемы.
6. Умение пользоваться основными контрольно-измерительными приборами для диагностики и ремонта радиоэлементов, плат, блоков и устройств СЧПУ.
7. Знание принципов построения, устройства, ремонта и обслуживания современных систем числового программного управления.

Требования к специалистам
по обслуживанию электронной части оборудования с ЧПУ
(инженер электромеханик)

1. Общие знания в области электроники и электротехники.
2. Знания в области автоматизированного электропривода (цифрового, аналогового) и принципов работы электродвигателей различных типов.
3. Знания в области компьютерной техники (построение систем управления на базе микро-ЭВМ).
4. Знание устройства и принципа работы программируемых логических контроллеров. PLC-программирование станков с ЧПУ.
5. Умение пользоваться электрическими принципиальными схемами.
6. Умение осуществлять проверку, наладку, регулировку электронных устройств на станках с ЧПУ.
7. Умение пользоваться основными контрольно-измерительными приборами для диагностики, наладки и ремонта электронной части станков с ЧПУ.
8. Знание выполнения технического обслуживания и ремонта электронной части станков с ЧПУ.
9. Знание основных технических характеристик, устройства и принципа работы современных станков с ЧПУ.

Главный механик А.Ф. Бурма

Исп.Поддубчак
4-72-22

Лист-клопотання про підготовку на кафедрі ЕПА спеціалістів
з промислової автоматизації, з додатком.

Про високу популярність електроприводників посеред промислових підприємств південно-східної України говорить такий приклад.

До «Машинки» надійшов лист-пропозиція від металургійного комбінату ПРАТ «МК «Азовсталь», № 419/0144 від 12.09.2018 р., у якому йшлося.

У зв'язку з гострою потребою у молодих спеціалістах МК «Азовсталь» звертався до ЗВО України про працевлаштування ще спочатку виробничих і переддипломної практик (на період практик надання гуртожитку, при працевлаштуванні – компенсація вартості житла, що знімається).

З переліку величезної кількості спеціальностей «Машинки» Азовсталі на таких умовах **потрібні виключно електроприводники**, дивись нижче.

МЕТІНВЕСТ

ПРАТ «МК «АЗОВСТАЛЬ»
вул. Лепорського, 1
м. Маріуполь. Донецька обл.,
87500, Україна
http://azovstal.metinvestholding.com
Тел: +38 0629 46 79 55
Факс: +38 0629 52 70 00
E-mail: azovstal@metinvestholding.com

12.09.2018 № 419/0144

69063, г. Запорожье
обл. Запорожская
ул. Жуковского, 64
ректору ГВУЗ «ЗНТУ»
Беликову С.Б.

На № _____

Уважаемый Сергей Борисович!

Приглашаем выпускников и студентов Вашего вуза для прохождения производственной и преддипломной практики о трудоустройством на комбинате «АЗОВСТАЛЬ».

На период практики предлагается поселение в общежитии и трудоустройство на вакансии, соответствующие профилю изучаемой специальности.

Выпускникам при трудоустройстве предлагается компенсация стоимости съемного жилья.

Приоритет отдается студентам выпускных курсов (бакалавр, магистр) следующих специальностей:

☺ → **- электромеханические системы автоматизации и электропривод.**

Готовы рассмотреть Ваши предложения.

Прошу довести данную информацию студентам и преподавателям.

В случае заинтересованности в данном вопросе прошу направить информацию о количестве студентов, наименовании специальностей, периодах практики для заключения договора на электронный адрес yuliya.shugaleeva@metinvesthjlding.com.

По вопросам трудоустройства выпускников и студентов на ЧАО «МК «АЗОВСТАЛЬ» обращаться по тел. (0629)46-73-84 или на электронный адрес vadim.kochetkov@ metinvesthjlding.com.

Генеральный директор **Э.О. Цкитишвили**

Шугалеева Ю.В.
(0629)46-57-77
(0629)46-73-84

Лист-пропозиція від металургійного комбінату ПРАТ «МК «Азовсталь».

Отже, гарантоване замовлення на найближчі п’ять років (2015-2020 рр.) тільки названих двох підприємств на електроприводників складала **15-19 осіб** щорічно, а квота кафедри ЕПА на прийом бакалаврів у 2014 р. – **8 осіб**. І ректор «дозволяє» на цей пшик (8 осіб) організувати додаткову підготовку групи з промислової автоматики.

Нагадую, напрям підготовки ЕЛЕКТРОМЕХАНІКА складався з двох спеціальностей – ЕМА і ЕПА для трьох кафедр – ЕМ і ЕА та ЕПА. Примтандем, за узгодженням з ректором, у 2014 р. квоту всього напряму підготовки (33 особи), у відповідності до 3К-технології, поділив у співвідношенні 25:8 собі на власну користь, невиправдано велике для спеціальності ЕМА і неприпустимо мале для спеціальності ЕПА.

У службовій записці ректорові С.Бєлікову та першому проректорові В.Прушківському від 30.09.2014 р. (на дев’яти сторінках) про неправомірний і шкідливий для справи розподіл бюджетних місць бакалаврату (школярі), між усього двома спеціальностями (ЕМА і ЕПА) напряму підготовки ЕЛЕКТРОМЕХАНІКА, у корупційному співвідношенні 25:8 (нав’язаний деструктивним тандемом проректор С.Яримбаш – декан В.Метєльський) на власну користь, всупереч об’єктивній реальності, природно, за благословенням ректора С.Бєлікова, при всеосяжному мовчанні ректорату («Машинки»).

У відчаї від безнадії та потоптаної керівництвом ЕТ-факультету і університету справедливості, названу вище службову я завершив кульгаво-ногим чотиривіршом:

Пиши в Нікуди, не пиши,	Пиши в Никуда не пиши,
Кривди у нас аж до стелі –	Правды у нас нет в помине –
Ні, це не крик моєї душі,	Это не крик моей души,
Це глас волаючого в пустелі.	Это глас вопиющего в пустыне.

не зовсім прикладно, проте жалібно (а слід його було б подати у двох варіантах, лівий – Першому проректорові В.Прушківському, правий – ректорові С.Бєлікову.

Може, так дійде. Як виявилось – так теж не дійшло.

У відповідь – усе та ж ВИВАЖЕНА І ПОСЛІДОВНА МОВЧАНКА.

Правда, були й випадки відкритого беззастережного припинення або рішучого присікання деструктивних ганебних дій декана В.Метєльського чи протектора С.Яримбаша (бандитизму на освітянській ниві), з боку першого проректора А.Коваля, частково – першого проректора В.Прушківського та директора ФТІ В.Луньова. Від дій останніх ця банда виглядала як Сірко з пасльону, з-за широкої спини одіозної постаті ректора С.Бєлікова.

Багато суб’єктів моїх звернень у приватних розмовах, у спілкуванні тет-а-тет погоджувалися з моєю думкою або про декана В.Метєльського, або про

проректора С.Яримбаша окремо, або про їх обох разом, або про всеосяжну деструктивну підтримку їх ректором С.Бєліковим. З керівного складу університету це люди фахові, інтелігентні й добрі: проректор з наукової роботи Ю.Внуков, директор ФТІ В.Луньов, начальник навчального відділу В.Грешта та начальник ВК Л.Козлов, декани В.Прушківський, В.Козирєв, В.Глушко та інші.

Але це давало лише моральну втіху, не більше.

Керівництво ЕТФ в особі В.Метєльського і С.Яримбаша та їх прихвостнів своїми діями мотивували мене написати другу частину книги – не тільки як деструктивні елементи, апологети вірусу зловживань службовими повноваженнями своїх посад, кумівством та круговою порукою, вони намагалися ще й спотворити історичну пам'ять про минуле ЕТ-факультету, переписати її у догоду своїм хворобливим амбіціям, забувши про честь, совість і справедливість. Тут із шкури рвався ще й завідувач кафедри ЕМ (Електричні машини) Д.Яримбаш.

Про той ганебний корупційний факт, описаний вище, я проінформував ректора (Службова на ім’я С.Бєлікова від 22.10.2014 р., стор. 400), яку він, як зазвичай, проігнорував.

Названа квота стосується прийому школярів, за молодших спеціалістів мені навіть сором говорити. Там богував примтандем – левова частка йшла на спеціальність ЕМА, менше на спеціальність ЕПП, а спеціальність ЕПА отримувала крихти й то не завжди (це легко перевірити з результатів роботи приймальної комісії тих років).

Шановні ректоре і, особливо, примтандем, поважайте «Машинку».

Вам перечило відкриття спеціальностей з промислової автоматики, вам керівництво кафедри ЕПА кісткою у горлі. Гаразд.

Відкривали б під себе, але щось путнє, вкрай необхідне Запорізькому регіону, зокрема, з електротехніки:

– системи управління виробництвом і розподілом електроенергії;
– електричні станції;
– електричні системи і мережі;

проте це вже клопіт, незрівнянно більший.

Назване – прямо під найпотужнішу в Європі Запорізьку атомну і найпотужніші в Україні Запорізьку теплову електростанції, ДніпроГЕС-1 і ДніпроГЕС-2, та одні з найпотужніших в Україні Об’єднані електроенергетичні мережі Запорізького регіону та інші. Природно, вам це не до снаги.

Певна річ, ви навіть для запліднення нової спеціальності Енергетичний менеджмент зав. кафедри ЕПП і декан ЕТФ В.Метєльський запросив сусіда. На кафедрі ЕПП це нікому було зробити.

Ректорові ЗНТУ
Бєлікову С.Б.

22 жовтня 2014 р.

Про підготовку кафедрою ЕПА
спеціалістів для Запоріжсталі і Мотор Січі

С Л У Ж Б О В А

Шановний Сергію Борисовичу

У відповідності до листів Запоріжсталі (№ 13/20760510 від 25.09.14) та Мотор Січі (№ 1570/ок від 09.10.14) замовлення цих підприємств на випускників кафедри ЕПА на найближчі 5 років перевищує наразі кількість бюджетних місць бакалаврату, а в перспективі – суттєво зросте, з огляду на ситуацію, що склалася (моя позиція викладена у службовій ректорові від 30.09.14 р. та в матеріалах мого виступу на вченій раді ЕТФ від 08.09.14, до яких додані й копії названих вище листів).

Зокрема, у названому замовлені Мотор-Січі вказана лише підготовка за спеціалізацією АВТОМАТИЗАЦІЯ, яка вимагає спеціальної, поглибленої підготовки, починаючи з 6-го семестру, у відповідності до останніх, самих сучасних вимог промислової автоматизації, а замовлення Мотор Січі на спеціалізацію ЕЛЕКТРОПРИВОД залишається без змін (5-7 осіб щорічно).

Додаткове замовлення Мотор Січі за спеціалізацією АВТОМАТИЗАЦІЯ доволі складне і відповідальне, у ЗНТУ до снаги лише кафедрі ЕПА (лист № 1570/ок від 09.10.14), до того ж замовник гарантує надання кафедрі можливість користуватися його власними технічними ресурсами.

Кафедра ЕПА занепокоєна у наданні бюджетних місць для школярів на бакалаврат спеціальності ЕПА, які, у відповідності до неконструктивної позиції ЕТФ мають тенденцію різкого зменшення, зокрема, у 2014 році обсяг набору на бюджет за спеціальністю ЕПА неприпустимо малий – 8 місць, а ЕМА невиправдано великий – 25. Таке співвідношення не відповідає ні якості підготовки спеціалістів, ні нагальним потребам регіону.

Це легко досягти раціональним переглядом кількості бюджетних місць напряму ЕЛЕКТРОМЕХАНІКА між його окремими спеціальностями, навіть без збільшення держзамовлення.

Пропозиції щодо цього надані мною у службовій, з додатками, від 30.09.14 р.

Такий перегляд стимулюється ще й перспективною можливістю підготовки фахівців-електриків для Запорізької АЕС (повна відсутність спеціальностей на ЕТФ ЗНТУ, пов’язаних з генеруванням, розподілом, перетворенням та передачею енергії на великі відстані, вкрай актуальних для Запорізького регіону).

Зав. кафедри ЕПА В. Бондаренко

Співвідношення квот спеціальностей напряму підготовки ЕЛЕКТРОМЕХАНІКА
ЕМА / ЕПА = 25 / 8.

Моя Службова ректорові С.Бєлікову від 22.10.2014 р. (стор. 400), щодо обґрунтування вкрай потрібних регіону спеціалістів з промислової автоматики та повної готовності кафедри ЕПА до ліцензійно-акредитаційних дій з цього приводу. В який раз підтвердили кон'юктурно-меркантильне проштовхування примтандемом, при всеосяжній підтримці С.Бєлікова, непотрібних регіону (потрібних тільки для блокування кафедри ЕПА) спеціальностей.

ЕТ-факультет поспіхом, не підготовлено, не обґрунтовано, відкриває дві спеціальності (вони весь час, аж до видання цієї книжки, майже 20 років, ледь жевріли):

– ЕТО ЕВ (тільки бакалаври) – Електротехнічне обладнання енергоємних виробництв;

– ЕнМ (бакалаври і магістри) – «Енергоменеджмент».

Насправді вони мають й одну спільну назву – окозамилювання і халтура.

Щодо другої спеціальності ЕнМ, вона кафедру ЕПА мало цікавила – напрям не електромеханіка. З досвіду інших ЗВО України знаю, що вона доцільна там, де є енергетичні спеціальності. Так, НТУ «Київський політехнічний інститут» на той час готував спеціалістів за двома спеціальностями з ЕнМ. Одна спеціальність ЕнМ була на технічних кафедрах, друга – на електроенергетичних кафедрах. У ЗДІА така спеціальність була при наявності підготовки спеціалістів з теплоенергетики, гідроенергетики та нетрадиційної енергетики.

На час відкриття ЕнМ, у «Машинці» не було підготовки за жодною енергетичною спеціальністю, зокрема:

– електроенергетика;
– гідроенергетика;
– нетрадиційна енергетика;
– відновлювальні джерела енергії;
– теплоенергетика, геть нічого.

Більше того, на кафедрі ЕПП, де відкрили цю спеціальність, теж нічого не було (ні спеціалістів, ні знань й умінь, ні досліджень з енергоменеджменту, ні з енергоаудиту, ні відповідності матеріальної бази під нову спеціальність, ні публікацій, навчальних посібників наукових монографій необхідної спрямованості й іншого).

Ви скажете так не буває, відкрити спеціальність, якщо нічого немає. Помиляєтеся, ви забули, що у такій ситуації може врятувати штучне запліднення. Для цього примтандем оформлює за сумісництвом хорошого спеціаліста із ЗДІА, на той час співробітника ЗДІА, д.т.н. проф. Ю.Качана, і той цим успішно займається, але не завжди. Я був свідком заборони йому відряджень щодо акредитації з боку головного бухгалтера «Машинки», як

співробітника, що працює на 0,25 ставки, яку він отримував як компенсацію зусиль на відкриття ЕнМ.

Усі ці сумніви я й висловив виконавцю цього підряду, Ю.Качану. У відповідь на це, він мене запросив до себе у ЗДІА і десь дві години водив по лабораторіям та кабінетам, знайомив мене з матеріальною та навчально-методичною базою, все на високому рівні, у тому числі й нетрадиційка. Мало того, що ця людина високого рангу спеціаліст, доктор наук, професор, та ще й хазяйського батька син, правда чужий, на той час не наш.

Тепер про відкриття нової спеціальності «Електротехнічне обладнання енергоємних виробництв» (ЕМО ЕВ).

Ця нова спеціальність, як третя, була вибрана примтандемом навмисне з напряму підготовки «Електромеханіка», куди вже входили дві існуючі спеціальності ЕМА (кафедри ЕМ і ЕА, наближені до ректорату), та ЕПА (кафедра ЕПА, опозиційної до ректорату).

Такий вибір двох нових спеціальностей відповідав лише двом критеріям:

– штучно поглибити кризу критично малої кількості місць ліцензованого обсягу бакалаврату, щоб кафедрі ЕПА пригальмувати можливий розвиток;

– відкриття нової спеціальності переслідує мету збільшити під себе бюджетні місця набору, за рахунок кафедри ЕПА, бакалаврів, при цьому мінімізувати клопіт з акредитацією цієї спеціальності, відкривачем вибрали кафедру ЕА.

Інші критерії (актуальність, нагальна потреба у молодих спеціалістах, можливості кафедри-відкривача й таке інше) до уваги не бралися, тобто було взяті на озброєння меркантильність та мінімальний клопіт:

– бюджетних місць немає, отримувати їх за рахунок внутрішнього перерозподілу ліцензованого обсягу бакалавратів названого напряму підготовки, у першу чергу з кафедри ЕПА;

– бакалаврат нової спеціальності не потребує акредитації – однаковий з існуючими спеціальностями, отже, акредитацію – геть з плечей;

– нормативні дисципліни, за аналогією з попереднім підпунктом, – геть з плечей;

– вибіркові дисципліни трошки підрихтували з існуючої спеціальності кафедри, або із запозичених спеціальностей сусідніх кафедр,–й таке геть з плечей;

– підготовка магістрів, крий Боже, що ви таке кажете, жодним чином, там же треба буде вкалувати, та ще й як, починаючи з акредитації;

– нова спеціальність відкривається на наближеній до ректорату кафедрі, тому ліцензійні місця дістаються їй, а опозиційна кафедра їх втрачає.

Проштовхуючи спеціальність ЕТО ЕВ, мертвонародженого викидня, у сенсі потреби її університету, а випускників – підприємствам Запоріжжя, та з огляду відмови МОНУ надати додатково бюджетні місця на це проштовхування, адміністрація університету вдалася до внутрішньо-факультетського перерозподілу квоти ЕТО ЕВ за рахунок інших випускових кафедр ЕТ-факультету, навіть не проінформувавши вже й так обідрану як липку кафедру ЕПА. Причому відібрані місця зі спеціальності ЕМА залишаються у кошику примтандема, а опозиційна кафедра ЕПА безвідплатно втратила.

Нагадую, ця спеціальність ЕТО ЕВ була галузевим різновидом спеціальності «Електропривод і автоматизація» (вже існуючої у «Машинці» спеціальності кафедри ЕПА, яку я очолював) під назвою «Гірнича електромеханіка», була відкрита тільки у місцевих ЗВО (у Кривому Розі та Кременчуці), виключно під потреби самого потужного в Україні Криворізького гірничо-залізорудного комплексу.

А чи позадумувались «відкривачі», що за цією спеціальністю ЕТО ЕВ готують фахівців усього два ЗВО України (дивись сайт vstup.info), що жоден провідний ЗВО Києва, Харкова, Львова, Дніпропетровська, Одеси, а також жоден ЗВО усіх без винятку обласних центрів України цього не роблять. Чи усвідомлювали відкривачі (керівництво ЕТФ й кафедра ЕА), що на час відкриття спеціальності кафедра ЕА мала убогий стан, й як можна готувати спеціалістів на енергоємні виробництва, не маючи власних спеціалістів, лабораторної бази, наукових напрацювань з ресурсозбереження і енерго-заощадження, не маючи ніяких зв’язків з підприємствами, що мають електромеханічне обладнання енергоємних виробництв (для Запорізького регіону це практично тільки потужне прокатне виробництво Запоріжсталі, що зовсім не до снаги кафедрі Електричних апаратів, бо вона не має з нею ділових зв’язків), до того ж у самої ні кола ні двора.

До речі, М.Педь, який опікувався на той час кадрами на Запоріжсталі громкоголосно заявляв, що їм, з електриків «Машинки», потрібні лише випускники кафедри ЕПА, які у достатній мірі володіють знаннями з автоматизації та з керування електромеханічними системами, і він, як випускник бакалаврату кафедри електричних апаратів, на власному досвіді переконався у низькій фаховій підготовці своєї кафедри.

У цьому плані якраз кафедра ЕПА вже «окупувала», у хорошому сенсі, Запоріжсталь, бо має багаторічні науково-технічні зв’язки із Запоріжсталлю на рівнях договорів співдружності та двох госпдоговорів (В.Бондаренко, ВНІА Чермет і Запоріжсталь), бере участь у їх науково-технічних конференціях, захищаються дисертації, видаються наукові монографії, у тому числі й англомовні (О.Назарова, В.Бондаренко, А.Пирожок), захищаються дипломні

проекти з металургійного профілю, у першу чергу, з прокатного виробництва (керівники дипломних проектів – професори і доценти кафедри ЕПА).

Керівництво Запоріжсталі для нашого університету призначало щорічно по п’ять іменних стипендій. Підприємство лауреатів цих стипендій визначає за власними критеріями, незалежно від ЗВО (від примтандема). Незважаючи на те, що студенти металурги (ІФФ) та машинобудівники (МФ) повинні бути їм ближче, чим електрики, у дійсності цим факультетам призначалися лише по одній стипендії студентам, а решта три – на ЕТ-факультет, і виключно студентам-електроприводникам. Тут у примтандема були руки короткі завадити кафедрі ЕПА, тому всі три іменні стипендії з підприємства прямим сполученням йшли на кафедру ЕПА.

Така вибірковість запоріжсталівців саме до електроприводників «Машинки», особливо посеред випускників ЕТ-факультету, що забезпечила потужну діаспору теперішніх і минулих працівників Комбінату, випускників кафедри ЕПА, невипадкова. Посеред них значний прошарок керівників середньої і вищої ланок, що є свідченням високого рівня надання кафедрою ЕПА освітньо-професійних послуг. Це випробування кафедра витримала на підприємствах-гігантах, споживачах урухомної електрики, металургійної галузі (Запоріжсталь), машинобудівної галузі (Мотор Січ).

Зокрема, по Запоріжсталі, посеред численних випускників кафедри ЕПА «Машинки»: Петро Цимбал, заступник начальника цеха тонко-листової прокатки з електрообладнання, Олексій Супрун, головний електрик першого цеха холодної прокатки, та багато інших, аж до Романа Слободянюка, навчався у групі Е318, закінчив навчання у 2013 р., який, від робочого місця до начальника цеха, заступника директора, директора з виробництва, у віці 33 роки став Генеральним директором Запоріжсталі.

Окрім недолугого вибору власне нових спеціальностей, керівництво ЕТФ (примтандем) розгортало несамовиту діяльність з широкомасштабної підготовки до акредитаційних заходів існуючих спеціальностей, у першу чергу, це сафарі, полювання на крупних звірів, таких як доктора наук, професора, доценти, автори наукових монографій та навчальних посібників, при акредитації обох освітніх рівнів усіх спеціальностей ЕТФ, крім кафедри ЕПА, де була найбільша на факультеті кількість доцентів та докторів наук. Найбільш потужним було сафарі на кафедрі ЕПП часів завідування нею декана ЕТФ В.Метєльського.

Так на останньому подиху подвійної зірки (декан ЕТФ – зав. кафедри ЕПП) В.Метєльський запрошує, на час акредитації, працювати на кафедрі ЕПП, одночасно, співробітників кафедри ЕПА д.т.н. проф. кафедри ЕПА І.Орловського, д.т.н. проф. кафедри ЕПА В.Зіновкіна, к.т.н. доц. кафедри ЕПА

А.Пирожка, к.т.н. доц. кафедри ЕПА Ю.Крисана, з усім їх приданим (публікаціями, науковими монографіями, навчальними посібниками й таке інше). За винятком проф. І.Орловського, всі названі співробітники кафедри ЕПА відмовились писати відповідні заяви, а мене проінформували про це широкомасштабне сафарі. Проф. І.Орловський написав заяву на посаду професора кафедри ЕПП (першу заяву візував у мене).

У дійсності він написав і другу заяву, на завідувача кафедри ЕПП, і покинув формально кафедру ЕПА – не тільки без моєї візи, а й навіть не повідомивши мене, у побоюванні моєї руйнівної реакції. При цьому І.Орловський і В.Метєльський вирішували кожний свою задачу.

Орловський. Людина домовилася працювати постійно у Польщі, д.т.н. і професор, де його брали тільки на посаду асистента, йому кортіло, щоб у його послужному списку була робота на останній посаді завідувача кафедри, хоча реально він продовжував працювати на кафедрі ЕПА професором.

Метєльський. У відповідності до нового законодавства про вищу освіту, він не міг офіційно сидіти на двох стільцях одночасно (і зав. кафедри ЕПП, і декан ЕТФ). Рокіровка з Орловським дозволила Метєльському реально залишити все без змін – сидіти на двох стільцях у повному комфорті.

Про переведення І.Орловського на кафедру ЕПП я довідався тільки при оформленні табелю виходів на роботу обох кафедр, ЕПА і ЕПП, від бухгалтерії і відділу кадрів (ректор С.Бєліков перевів професора кафедри на роботу в інший підрозділ без візи завідувача кафедри, маленький приклад великого адміністративного безмежжя). За їх наполяганням я вніс зміни до цього табеля, виконуючи наказ ректора № 176-К від 30.03.2015 р. про призначення проф. І.Орловського на посаду завідувача кафедри ЕПП, вже з іншим формулюванням, неправдивим: у штат кафедри ЕПП на повну ставку до оголошення конкурсу, природно, на заяві професора на переведення його на роботу в інший підрозділ, кафедру ЕПП, моєї візи не було. І ТИ, «МАШИНКО», ЛЕГКО ЦЕ ПРОКОВТНУЛА.

Як мені стало відомо, що такі полювання і відлов професорів і доцентів на тимчасову роботу у штат кафедри ЕПП на період акредитації організовувались широкомасштабними, зокрема, з кафедри ТЗЕ, ЕМ, Фізики.

Моя відмова «поставляти товар» декана В.Метєльського, м'яко кажучи, вкрай бентежила. Він заявив, що на такі речі МОНУ дивиться поблажливо (мета – звинуватили мене у відсутності патріотизму до кафедри ЕПП, його вотчини).

На підтвердження свого анти-колабораціонізму до кафедри ЕПП та осуду МОНУ за лояльність до названого вище сафарі, якщо таке було, відповім такою оповідкою:

«Була собі захудала автотранспортна фірма з перевезення пасажирів на роздовбаних маршрутках з ледачими некваліфікованими водіями-алкашами. На час отримання ліцензії на право пасажиро перевезення, фірма бере на прокат в короткий термін класні маршрутки з водіями-професіоналами, отримує ліцензію, повертає взятий напрокат і продовжує калічити пасажирів».

Якщо, як запевняло мене керівництво, на такі речі Міністерство дивиться поблажливо, то хай чиновники МОНУ разом з прихильниками сафарі із ЗНТУ й їздить на згаданих маршрутках, якщо хтось з них взагалі користується маршрутками, і розтлумачують один одному, що за поняття «гідність».

Акредитаційна справа з широкомасштабним сафарі вже відіслана до Києва, невдовзі «блудні сини» повернуться на рідні кафедри, і ми як на золотій ниві заживемо щасливо.

Тепер про освітньо-наукові послуги ЕТФ.

Наука з ЕТ-факультетом не товаришувала, тому що керівництво факультету не товаришувало з більшістю справжніх науковців ЕТФ, більше того, ставилось з упередженням до них.

Як керівник факультетською наукою, декан В.Метєльський, деканство якого тривало 30 років, був ніякий, людиною далекою не тільки від науки, а й взагалі від творчої діяльності, якщо не сказати більше. Але полюбляв верховодити, давати вченим, у кращому випадку, безтолкові вказівки і поради. Таке керівництво наукою зводилося до ситуації «і сам не гам і другому не дам».

Декан десятиліттями серйозно не переймався ефективністю роботи кафедральних аспірантур. На факультеті діяли тільки разові аспірантури, за винятком кафедри ЕПА, де функціонували на постійній основі аспірантура та докторантура. Тому виключно за спеціальністю кафедри ЕПА здійснювався прийом аспірантів до аспірантури ЕТ-факультету з подальшим перерозподілом на НТР частини аспірантів на разову аспірантуру інших кафедр факультету.

Декан В.Метєльський лихоманив роботу фахової комісії із вступних випробувань до аспірантури ЕТФ (яку я десятиліттями очолював), намагаючись мене прибрати, щоб запровадити протекцію та інші елементи 3К-технології, ставши головним агентом впливу. Слід віддати належне проректорові з НР Ю.Внукову, який саме у цьому аспекті спромігся чинити опір свавіллю декана В.Метєльського виперти мене з цієї посади. Натомість тільки вилупився новий проректор з наукової роботи В.Наумик, за наполяганням Д.Яримбаша під пильним оком С.Яримбаша, він готує проект наказу, у відповідності до якого позбавити мене головування і перевести у члени комісії, не проінформувавши мене ні усно, ні письмово. Це було безпосередньо перед вступним екзаменом. Новий Голова П.Андрієнко скасовує Програму вступного екзамену; засідає

комісія, мене не запрошують, офіційно скасовують Програму вступного екзамену, екзамен проводять без неї.

Програма вступного екзамену за фахом для вступу за спеціальністю кафедри ЕПА (за якою була аспірантура на постійній основі) мною складалася із залученням до роботи представників всіх випускових кафедр факультету (з електротехніки і електромеханіки), оскільки вступники до аспірантури були з усіх випускових кафедр.

У двох вступників були передбачуваними керівниками члени комісії, у тому числі і голова П.Андрієнко. Скасування Програми Андрієнком і оприлюднення екзаменаційних запитань заздалегідь, при конкурсі на бюджетні місця, однозначно фальсифікували сам процес конкурсного відбору і мотивувало усунення мене з головування. Отже, пертурбація приймальної комісії користолюбивими П.Андрієнком і Д.Яримбашом, за люб'язним сприянням новоспеченого проректора з НР В.Наумика, мала на меті прийом до аспірантури ЕТФ не за знаннями, а по блату. Докладно дивись «Звернення» від 07.10.2018 р., стор. 245, та «Розгорнуті пояснення» від 17.10.2018 р., стор. 247 на ім'я С.Бєлікова (глава VII «Без науки немає кафедри»).

Як же брутально діяла ця фахова комісія, створена першим «маніфестом» В.Наумика, хоча я там був членом цієї комісії, ні з одним із документів я не погоджувався і свого підпису не ставив, хоча посадови х осіб це не хвилювало.

Підготовка кадрів вищої кваліфікації на ЕТФ під егідою В.Метєльського обмежувалась лише елементарною організаційною складовою такої роботи (складання списку пошуковців, оформлювання його на ватманському аркуші, формату А0 або А1, та заслуховування їх у загальних рисах на засіданнях Вченої ради ЕТФ, з формальним заохочуванням чи осудом та рішеннями, без подальшої перевірки останніх). І більше геть нічого, і так щороку, десятиліттями. Це мені достеменно відомо, не з послуху – це багаторічна моя громадська діяльність, як відповідального на ЕТФ за науку.

Така позиція декана, у примтандемі з С.Яримбашем, була оптимальною, не треба жодних знань і умінь й, не дай Боже, паплюжити наближені до ректора С.Бєлікова кафедри ЕТ-факультету, чи звеличувати опальну.

Названа референція, за благословенням ректора, була чіткою, і ще гірше – довготривалою.

Десятиліттями декан наполягав, щоб я був відповідальним за науку на факультеті. Я в такому ключі й діяв, сугубо технічною організацією роботи на громадських засадах.

Факультету бракувало наукової організації та координації дій кафедральних наукових досліджень.

Така волинка теж тягнулась з року у рік, десятиліттями.

Не дивно, що наближені до ректора кафедри ЕМ і ЕА науку як таку взагалі ігнорували. Так, за 40 років мого завідування кафедрою електропривода, співробітниками кафедри ЕМ не захищено жодної дисертації, а на кафедрі ЕА одна, кандидатська. І це кафедрам ЕМ і ЕА легко сходило з рук.

У мене ж на кафедрі ЕПА за цей же час захищено 26 дисертацій, з яких чотири докторських, і це мені теж легко сходило з рук, керівництво «Машинки» про це навіть не згадувало.

Більш успішні у науковому плані кафедри ЕТФ самотужки вирішували наукові задачі, інвестуючи свій інтелект у промисловий розвиток регіону і країни.

Я особисто щодо наукової політики і наукових досліджень діяв автономно. Створив Спеціальну науково-дослідну лабораторію високого режимного рівня, й оскільки вона була такою, то була і поза зони впливу декана В.Метєльського, який не мав допуску до секретних робіт.

Брав активну участь у наукових заходах «Машинки», регіону, держави.

Як голова комісії парткому з наукової діяльності ЗМІ, боровся з засиллям адміністрації щодо вчених. Це доручення обумовлювало мою обов'язкову участь у роботі всіх без винятку комісій, призначених адміністрацією з наукових питань.

Щоб «з'їсти» принципового й незлагідного С.Юхимчука (зав. кафедри ЕПП) проректор Б.Сперанський створив комісію з перевірки наукової діяльності кафедри ЕПП на чолі, як завжди у слизьких справах, з П.Аверченком, завідувачем кафедри ТМ.

Заходить до мене П.Аверченко: – Подписывай.

Дивлюсь довідка повністю готова, є всі реквізити, немає тільки мого підпису, читаю – висновки розгромні, якісь тенденціозні, з душком упередженості та необ'єктивності.

Пішов до «Юхима»: – Стас, дай останні три твої звіти з науки.

Продивився. Переконався: у довідці – фальсифікація. Доповів на засіданні парткому. Справа лопнула, як мильна бульбашка.

Наслідок: у одного я викликав зайву повагу, у другого – зайву неприязнь. Натомість такі емоції з обох боків не повинно бути, я просто виконував свою роботу. В іншому разі я сам викликав би до себе неприязнь.

Тут мені пригадалися інші випадки емоцій від роботи у партійних органах.

Поступив я до лав КПРС у Києві, в Інституті електродинаміки АН України (ІЕД АН України).

Мене попереджували: – Діди страшні, можеш не пройти (мова йшла про мандатну комісію).

Я не боявся – пам'ять у мене, дай Бог кожному. «Апрельские тезисы?» – будь ласка, дослівно. «Моральный кодекс строителя коммунизма»? (пам’ятаєш, читачу? «Человек человеку друг, товарищ и волк», вибачайте, «брат») – дослівно. «Исторические решения XIX съезда партии»? – близько до тексту.

Діди у захопленні («Верный Ленинец»). Так я, аспірант, з першого ж дня у лавах КПРС став першим заступником секретаря партійної організації ІЕД АН України (з ідеологічної роботи).

Рятував, в основному, свого ж брата-аспіранта, який обов’язково вскочить в якусь халепу, то схоплять побіля пам’ятника Т.Шевченка, то щось ляпне антирадянське.

Одного разу компетентні органи надсилають мені журнал ФРН (відібрали у нашого аспіранта). Рекомендація (іншими словами наказ) – виключити цього небораку з аспірантури. У тому журналі стаття з двома ілюстраціями. На першій – відомий тоді всім дідуган сидить за скромним столиком у маленькій затишній кімнатці; підпис «Кабінет буржуазного письменника, графа Л.Толстого». На другій – величезна зала з двома великими театральними люстрами по бокам, «мільйони-мільйонів томів», підпис «Кабінет Великого пролетарського письменника М.Горького».

На засіданні партійного бюро ІЕД АН України я виступаю: мовляв, ця людина зганьбила честь комсомольця, гнати таких треба геть із комсомолу, таким там не місце, а із аспірантури хай його рекомендує звільняти науковий семінар. «Послухали лисичку і щуку кинули у річку».

Перестрів мене той аспірант, екс-комсомолець, радіє: – Врятував! Та ще й тепер членські внески платити не треба.

А пильність втрачати було небезпечно, я випадково дізнався, що один з моїх колег був «платный осведомитель» КДБ.

Наукових шкіл на ЕТ-факультеті, як таких, було практично дві, на кафедрі ЕПП і на кафедрі ЕПА.

Наукова школа кафедри ЕПП зароджувалась наприкінці 70-х років минулого століття, у подальшому бурхливо розвивалася, отримала заслужене визнання у регіоні та державі, досягла свого розквіту на межі 1980-90-х років.

Під керівництво зав. кафедри ЕПП д.т.н. професора С.Юхимчука розгортуються ефективні НДР з плазмової електротехнології. На кафедрі відкриваються наукова лабораторія. За результатами її розробок впроваджуються у виробництво установки для іонно-плазмової обробки на підприємствах України, РФ, Казахстану тощо.

З початку 1980-х до середини 1990-х років на кафедрі ЕПП успішно захищаються аспіранти.

На базі кафедри ЕПП відкривається Спеціалізована рада із захисту кандидатських дисертацій з електротермії, успішно захищаються дисертації, у тому числі й співробітниками різних підрозділів «Машинки».

Ця діяльність С.Юхимчука мені добре відома, весь час головування його цією Радою, я був її вченим секретарем, був навіть таким, коли раду очолив непрофесійний та некомпетентний у галузі електротехнології ректор П.Краснокутський. Я не поділяв ставлення голови Спеціалізованої ради до моїх обов'язків вченого секретаря, тому пішов з цієї посади. Був замінений на лояльного до Краснокутського, голови Спеціалізованої ради, дворушника С.Яримбаша. Рада невдовзі розвалилася.

Протистояння завідувача кафедри ЕПП проф. С.Юхимчука і декана В.Метєльського, викликані дріб'язковим, пихатим та волюнтаристським втручанням останнього у наукову політику кафедри ЕПП, яке переросло у конфлікт спочатку на рівні факультету, а потім, за розпалюванням мстивого й прислужливого ректорові, декана ЕТФ, переросло до рівня П.Краснокутського, якому тільки й подай побільше фейків, все це й призвело до звільнення проф. Юхимчука, з його ідеями, інтелектом, разом з багатьма членами його колективу, ЯКІ ПІШЛИ ВІД ТЕБЕ, «МАШИНКО», разом з ним.

Таким чином декан В.Метєльський був основоположником і натхненником нищення наукової школи ЕТФ на базі кафедри ЕПП, разом із Спецрадою. Проте очолив одну з кращих на ЕТФ кафедру ЕПП.

Усе починалося з такого.

Практично на всіх нарадах, зборах, семінарах, які проводили декан В.Метєльський, або я, як відповідальний за науку, декан обов'язково висловлював всілякі, в основному недолугі та непрофесійні, зауваження, немотивовані причіпки, головним чином, на адресу зав. кафедри ЕПП С.Юхимчука.

Це виглядало гидко (С.Юхимчук був не тільки зав. кафедри, доктор наук, професор, а й відомий вчений, голова Спеціалізованої ради, проректор нашого університету), на що, до честі сказати, заводний пан професор на деканські «виклики» публічно тривалий час не реагував.

Одного разу, у кабінеті декана, у моїй присутності, у неофіційній ситуації, звертаючись до С.Юхимчука, Метєльський знову сів на свого конька, як і на офіційних зустрічах (й навіщо потрібен був деканові цей дешевий пафос?).

І тут терпець у С.Юхимчука урвався. Він спокійно, ніби доброзичливо, журить Метєльського: – Петрович, ты в науке ноль, нет два нуля, не лезь, пожалуйста, в мою науку, иди лучше по аудиториям и подглядывай у щелку, это у тебя лучше получается.

Шановний читачу, ти не бачив, а якщо й побачиш, то у страшному сні, який колір і вигляд обличчя і міміка були у нашого декана.

Другим випадком занепаду тодішньої наукової школи ЕПП був епізод, свідком якого мені теж довелося бути, але інструментом у руках декана вже був інший ректор, С.Бєліков, а не П.Краснокутський.

У фіналі цього епізоду, як і у першому, вигляд і колір обличчя декана був такий, як я тобі, читачу, уже доповідав.

Кабінет декана ЕТ-факультету. У ньому сидимо: В.Метєльський, заступник директора заводу «Іскра» і я, й щось там обговорюємо.

Раптом, у відчинені двері кабінету видно, як заходить до методистів професорка кафедри ЕПП, д.т.н. В.Скоробагатова. Метєльський мерщій кличе її до кабінету (якось панібратські – з погорду, наче вона у дитинстві допомагала йому збирати на базарі пробки): – Валя, это заместитель директора НПК «Искра», у него есть начальник цеха, сын которого имеет у тебя с курсовым проектом проблемы. Ты там подсуетись, чтобы у него за курсовой проект было «хорошо», оценка «отлично» не надо.

Мене ошелешила не суть вимоги (у нас на ЕТФ останні десятиліття, виставляти відмінні та хороші оцінки взагалі без знань студента, звична картина, дипломами з відзнакою – хоч греблю гати), мене вразили при цьому манера, вихватка і тон декана.

Валентина Іванівна, мабуть, загартована від таких стресів, спокійно відповідає: – Владимир Петрович, у меня на четвертой паре по четвергам курсовое проектирование, пусть приходит, если хорошо подготовится, поставлю и «пятёрку», почему не поставить.

Така непокора найкращому деканові «Машинки», на думку ректора, тягнула на вищу міру – звільнення. І ректор С.Бєліков зробив їй, в угоду Метєльському, курли-курли, як ректор П.Краснокутський – С.Юхимчуку.

Кафедра ЕПП довго оговтувалася такому подарунку– безпідставно звільнити з «Машинки» двох фахових докторів наук, якими пишався ЕТФ, – від свого ж завідувача кафедри і декана.

Я особисто добре знав В.Скоробогатову по спільній роботі на ЕТ-факультеті. Мені імпонувала її прямота і принциповість, яку важко було знайти посеред випестуваного примтандемом і його посіпаками колективу ЕТФ, навіть посеред білого дня і з свічкою. Вона була чуйною, доброзичливою до своїх аспірантів, починаючи зі вступних випробувань до аспірантури, брала участь у моїй комісії і перевіряла письмові відповіді своїх підопічних, відчайдушно сперечалася на їх користь, але завжди фахово й ніколи не грішила проти істини.

Не знала й активно не вивчала українську мову, поки її не дзьобнув смажений півень.

Якось прийшла до мене у розпачі. За допомогою своїх україномовних друзів підготувала автореферат своєї докторської дисертації у перекладі з російської на українську. Ту мазанину їй повернули. Найняла досвідченого вчителя української мови. Хоча й не мазанина, але знову повернули, бо її наперекладав гуманітарій, а не технар з фахового технічного перекладу.

Я їй заявив, що переписати російськомовний документ з електротехнічною термінологією на українську мені як Сіркові муху з'їсти, але я це їй задарма не зроблю, а тільки за її щиросердну обіцянку вивчити українську мову. Повідомила мене, що автореферат та інші україномовні документи «пройшли на ура».

А от чи виконала вона свою обіцянку й чи вивчила українську мову, не знаю, В.Метєльський передчасно вигнав її з університету.

З середини 1990-х років ЕТ-факультет переходить виключно на підготовку спеціалістів відповідно п'ятої іпостасі електрики «Електроспоживання» на кафедрі ЕПП (Електропостачання промислових підприємств).Замість спеціальності «постачання» (ЕПП) у відповідності до нового класифікатора професій з'являється спеціальність «споживання» – (ЕСЕС) Електротехнічні системи електроспоживання. Кафедра зберігає свою назву («постачання», замість потрібної «споживання»), створивши явну еклектику у назві кафедри і назві спеціальності, яку забезпечує кафедра (ключові слова ЕЛЕКТРОСПОЖИВАННЯ та ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ антоніми) – офіційний термінологічний еклектизм, який відтворюється в офіційних документах, це недопустимо. Назва кафедри «ЕПП» – це фіговий листок, яким ЕТФ прикривається, на який «купився» навіть проректор з НР Ю.Внуков.

Якось я йому сказав, що ганьба для ректорату, бо ЕТФ – колгосп «Тихе життя», ефективно не працює на регіон, якому притаманні всі п'ять іпостасей, у ньому всі спеціальності на «споживання», натомість на «постачання» жодної.

– Позвольте, позвольте, а кафедра электроснабжения (укр. електропостачання) – вигукнув проректор.

Інший аспект. Беру навчальний план бакалаврів академічної групи Е117-1 (2022 рік), нещодавно випускової групи бакалаврів за спеціальності 141, освітньої програми (ОП) «Електротехнічні системи електроспоживання» (ЕСЕС). Ця ОП має два ключових слова: ЕЛЕКТРОСПОЖИВАННЯ та ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНА СИСТЕМА.

У названому навчальному плані, ніде, ні у загальних розділах (I, II, III, IV) ні розділі V (власне план навчального процесу з циклами загальної та професійної підготовки, у частинах нормативних та вибіркових дисциплін), геть зовсім ніде немає жодної дисципліни за суттю обох названих вище

ключових двох слів освітньої програми (ОП) – ні ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНА СИСТЕМА, ні ЕЛЕКТРОСПОЖИВАННЯ, є що завгодно; дивись таблицю нижче, в якій показано, що усі перелічені дисципліни спеціальності практично не стосуються електротехнічної системи з електроспоживання.

Фахові дисципліни і дисципліни спеціалізації навчального плану ОП «Електротехнічні системи електроспоживання» (ЕСЕС), акад. група Е117-1.

ЕСЕС (ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНІ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОСПОЖИВАННЯ)	
Навчальна дисципліна	Галузь
Система електро*постачання*	ЕлектроПОСТАЧАННЯ
Енергетичні установки	ЕлектроЕНЕРГЕТИКА
Електричні системи та мережі	ЕлектроПЕРЕСИЛАННЯ
Електропостачання	ЕлектроПОСТАЧАННЯ
Перспективи розвитку електропостачання	ЕлектроПОСТАЧАННЯ
Безпека електричних установок	ЕлектроПЕРЕСИЛАННЯ, ЕлектроПОСТАЧАННЯ
Монтаж електричних установок	ЕлектроПЕРЕСИЛАННЯ, ЕлектроПОСТАЧАННЯ
Захист та автоматизація енергосистем	ЕлектроЕНЕРГЕТИКА
Енергозбереження	ЕлектроЕНЕРГЕТИКА
Експлуатація електричних установок	ЕлектроПЕРЕСИЛАННЯ, ЕлектроПОСТАЧАННЯ
Електрична частина станцій і підстанцій	ЕлектроГЕНЕРУВАННЯ, ЕлектроПЕРЕСИЛАННЯ

Усі названі дисципліни мають ключові слова «система постачання», «енергетичні установки», «електричні установки», «енергосистема», «енергозбереження», «електричні станції і підстанції». Жодна дисципліна не пов’язана ні з ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНИМИ СИСТЕМАМИ, ні з ЕЛЕКТРО-СПОЖИВАННЯМ, притаманних саме цій ОП «Електротехнічні системи електроспоживання».

Єдина дисципліна, що має відношення до ОП «Електротехнічні системи електроспоживання» – це дисципліна 2.2.13 «Електротехнологічні установки», бо електротехнологічна установка буває рідною сестрою «електротехнічної установки електроспоживання».

Наразі нове законодавство надає широку автономію ЗВО у реалізації освітньо-професійних послуг. Що заважало б у подальшому, починаючи з кінця 1990-х рр., при черговій акредитації цієї ОП, у наведеному вище навчальному плані, у його головці, реквізит «ЕСЕС» поміняти на реквізит «ЕПП»

(Електропостачання підприємств), й у цьому навчальному плані абсолютно нічого не змінювати. Потім підготуватися до акредитаціях, і пройти її за ОП «ЕПП».

Цей план, що я переглядав (для ОП «ЕСЕС»), як раз для ОП «ЕПП» доволі професійний, його витоки йдуть від грамотних попередників, таких як Михайло Титаренко, і, особливо, Станіслав Юхимчук.

І головне, не треба буде вводити в оману ні студентів, ні співробітників, ні пана Ю.Внукова (якщо він повернеться у «Машинку», і у нас знову буде хороший проректор), ні кадровиків з підприємств, до яких звернуться випускники цієї освітньої програми, не будуть же вони постійно розмахувати додатком до диплома про вищу освіту, де хоча й є перелік вивчених дисциплін, натомість невідповідність ОП і її дисциплін збережеться. Цього я ніяк не можу збагнути. (Я знаю в автомобілі все, навіть чого він рухається, не збагну одного, куди коняку запрягати.)

Суміщення у одній ОП двох іпостасей електрики – постачання і споживання, яке наразі культивує кафедра ЕПП, недоцільне (страждають і професіоналізм випускників, і якість підготовки).

Як на мене, більш доцільно кафедрі ЕПП не блукати у трьох соснах (ОП з «ЕСЕС», «ЕПП» та «ЕнМ»), а зупинитися на двох (для освітньої програми «ЕПП» кафедра ЕПП є найбільш професіональною).

Тепер щодо деканів ЕТ-факультету. Їх було усього шість – К.Савинков, Л.Герасимова, Е.Власенко, В.Метєльський, Г.Ігонін, В.Метєльський (знову), М.Антонов.

Як студент-електрик та фотокор газети «Інженер-машинобудівник», я часто спілкувався з першим деканом ЕТФ, доцентом кафедри ЕПУ/ЕПА К.Савинковим, добре його знав, він мені подобався, як й усім студентам. Це була спокійна, привітна, доброзичлива та справедлива людина (партизанський радист у минулому), – ЕТФ спокійно і впевнено йшов як корабель по тихому морю.

А його послідовниця, кращий декан ЕТФ, доцент кафедри ЕМА Л.Герасимова надала факультету креативу, факультет пішов вже як корабель розбурханим морем, але впевнено і рішуче, як і раніше.

Саме за цих двох деканів К.Савинковим і Л.Герасимова) ЕТ-факультет успішно розвивався (а не топтався на місці у напрямку розширення і підвищення якості основних послуг, які він надавав) у подальшому.

Керівництво ЕТ-факультету активно діяло, у першу чергу, саме в інтересах справи, без показухи та самовихваляння, факультет користувався неабияким заслуженим авторитетом.

А потім, наче хтось наврочив – факультет почав суттєво змінюватися не на краще, й не тільки за формальними показниками роботи, а й за духом.

Це лихо почало наступати на нас за часів наступних двох деканів (Е.Власенко та В.Метєльський).

Повернемося до другого декана ЕТ-факультету.

Людмила Семенівна Герасимова (Лядська). Важка і трагічна доля її самої та її родини.

Сама запоріжанка, після закінчення школи поступила у МЕІ (Московський енергетичний інститут, одружилася з одногрупником-москвичем, навчалися на відмінно, отримали дипломи з відзнакою і, як кращі молоді спеціалісти випуску, отримали при розподілу кращі направлення – до Югославії. Почали пакувати речі.

І тут нелегка посварила Сталіна і Тіто.

Їм сказали: – Ждите.

Вони чекали, знову та ж сама відповідь: – Ждите.

А вільного працевлаштування не дозволяли. Безробітним не так солодко, та ще тоді, та ще у Москві.

Терпець урвався. Подружжя написало листа тов. Сталіну з проханням прийому. Невдовзі прийшла відповідь, запросили на зустріч з тов. Сталіним.

Їх прийняв маленький і сіренький чоловічок, але не Сталін. Мовляв, не хвилюйтесь, вважайте, що розмовляєте з тов. Сталіном.

Вони розповіли про свої біди, просили дати роботу, хочуть працювати на благо Батьківщини.

Сіренький чоловічок їм відповів: – Вы хотите получить работу, вы её получите.

І подружжя відправили працювати на уранову копальню.

Людмила там термін роботи молодого спеціаліста до кінця не відробила, як вагітну її відпустили. Вона повернулася до батьків у Запоріжжя, а чоловік відтарабанив усі три роки, як молодий спеціаліст. Після цього він теж повернувся до Запоріжжя.

На ЗТЗ обоє обіймали високі посади, отримали поруч із зупинкою «Полукруг», Правий берег, чудову квартиру у котеджі з присадибною ділянкою. Але опромінювання дало свої взнаки. Спочатку помер чоловік, потім донька, а потім і вона сама.

Ставши деканом ЕТФ, вона багато уваги приділяла й кафедрі ЕМА, і те, що кафедра ЕМА була однією з кращих у «Машинці», мабуть, найбільша її заслуга.

Мене вона обміняла у директора ВІТ І.Воєводіна на двох позапланових молодих спеціалістів-відмінників, випускників кафедри ЕМА (у ті часи

випускники кафедри ЕМА були, мало сказати, нарозхват), і влаштувала на кафедрі ЕМА, а пізніше, ще й залучила до себе у деканат заступником декана.

На мій погляд, як і багатьох моїх колег, що тривалий час працювали у «Машинці», Л.Герасимова була кращим деканом ЕТФ за всю історію ЕТ-факультету.

Бажання придбати мене деканові навіяла Н.Борю, розхваливши мене до хмар. Нінель (на арабський манер «Ленін») Василівна Борю, співробітниця ВІТ, кандидат технічних наук, домоглася у «Машинці» призначити себе моїм керівником дипломного проекту. Запропонувала мені оригінальну і складну тему щодо розробки фізичної моделі силового трансформатора для дослідження його магнітного поля розсіювання, характеристик і параметрів у режимі дослідного короткого замикання. Із завданням я впорався.

Впевненість, що я виконаю цю складну роботу, навіяла моєму керівнику дипломного проекту Н.Борю начальниця відділу технічного навчання ЗТЗ І.Пономарьова, чоловік якої, начальник складального корпусу № 2 ЗТЗ, розхвалював мене, у якого я працював майже рік майстром цеху високовольтних випробувань (після третього складання, мав четверту групу допуску до високої напруги), ще студентом під час ТВП (тривалої виробничої практики). Пізніше Пономарьова перевели до Києва (я думаю, не тільки з-за приязного ставлення до мене) на відповідальну посаду в апарат ЦК КПУ. Одного разу ми у двох з О.Андрієнком були у нього уже на його новій посаді з дружнім візитом.

Так сталося, що я, кращий студент випуску на факультеті, у статусі Першого випускника в історії ЕТ-факультету, влаштовувався на рідну кафедру ЕМА за багатоходовою протекцією, з набором неконкретних усних резюме.

Натомість ще за декілька місяців до цього я міг би без жодних проблем, на офіційному розподілі молодих спеціалістів, запросто взяти направлення у ЗМІ (залишитися на кафедрі ЕМА).

Цього я не зробив під впливом Н.Борю, я був у захваті від магнітних явищ, дотичним до вивчення яких я був під час дипломного проектування.

Усі, хто її добре знав по ВІТ, ЗТЗ та «Машинці» (пізніше вона працювала доцентом кафедри ЕПП і завідувачем кафедри ТОЕ), ставилися до тьоті Нелі, так ми її всі називали, приязно і з шаною.

Мені особисто імпонувала її довіра до мене, не тільки по роботі, а й у звичайному житті.

Так, від'їжджаючи влітку із Запоріжжя на тривалий термін, мені, практично студентові, в якого інколи у голові віють буйні вітри, вона (маючи двох дорослих синів, що мешкали окремо від неї), довірила ключі від своєї оселі (Правий берег, район Вирви) та від дачі (у тому ж районі), мовляв,

поживи у справжньому комфорті, відпочинь від гуртожитку (у гуртожитку я прожив протягом 13 років), а на дачу ходи десь раз на тиждень, згрібай падалки у компостну яму, і більше нічого.

На розподілі молодих спеціалістів я рішуче заявив, що іду у ВІТ, але з однією беззастережною умовою – працювати лише у ЛМЯ (Лабораторія магнітних явищ).

Начальник ЛМЯ к.т.н. В.Береза у перший же мій робочий день познайомив мене з начальником дослідницького відділення, к.т.н. В.Боднаром, мовляв, це той, хто згоден працювати у ВІТ виключно у ЛМЯ.

У відповіді на якесь запитання В.Боднара я, як зазвичай, вставив невеличкий вислів українською. В.Боднар миттєво перейшов на українську мову, правильну, не суржик, звучну і виразну, якої я давно не чув.

Повертаючись на своє робоче місце, переварюючи цю розмову, я, зайвий раз переконався у правильності свого вибору.

Але працювати тривалий час у ЛМЯ мені не судилося. Через декілька місяців моєї роботи там трапилася хвилююча для ВІТ та ЗТЗ подія.

Американці звернулися до усіх провідних фірм світу з трансформаторо-будуванння із пропозицією на кшталт такої. Вони розмістять вигідне замовлення на фірмі, яка найкраще впорається зі створенням одного зразка потужного мережного узгоджувального автотрансформатора з конкретними, однаковими для всіх фірм-учасниць, вихідними даними. У ВІТ закипіла робота зі створення проекту названої машини.

На підсилення конструкторського відділення до нього тимчасово відряджають спеціалістів з інших підрозділів. Я потрапив у конструкторське бюро І.Медового.

Якось стою над кульманом з кресленням (ескіз головної ізоляції), підходить до мене незнайомий добродій, і мовчки спостерігає за моєю роботою (мені стало якось не по собі – чого він вирячився).

Далі він робить мені зауваження, у такій манері, наче він Авгур, а я якась дрібниця пузата. Мені заїло, я йому не зовсім чемно заперечив, а він гне своє. Я – гну своє. Нарешті він припинив суперечку, і пішов собі геть.

Як виявилося, то був, як і І.Медовий, начальник конструкторського бюро В.Суханов, який після нашої суперечки звернувся до директора І.Воєводіна, і забрав мене від Медового до себе, у бюро більш високої напруги, як в електричному, так й у гуманітарному сенсі, без наказу чи розпорядження, просто за усною домовленістю.

Прискореними темпами конструкторська частина проекту стала добігати кінця. Настав час повернення тимчасово запрошених спеціалістів на свої постійні місця роботи, щодо мене – це ЛМЯ.

Я пишу відповідну заяву на ім'я директора І.Воєводіна, конструктори вирішили мене не відпускати.

З такою ж рішучістю дослідники почали вимагати мого повернення.

Між конструкторським і дослідним відділеннями розпочалася жорстока холодна війна. Моя заява почала обростати антагоністичними візами, ставши яблуком розбрату такого протистояння. А моє питання не вирішується. Воістину, пани чубляться, у холопів чуби тріщать.

І.Воєводін ламає голову, як примирити непримиренне.

І тут з'являється його давня знайома Л.Герасимова, головний технолог ЗТЗ, вже у подобі декана ЕТФ «Машинки». І пропонує: – Віддай мені В.Бондаренка, замість нього отримаєш двох незапланованих випускників з червоними дипломами. І.Воєводін погодився – автоматично зникає конфлікт між конструкторами і дослідниками, та ще й ціною додаткового придбання двох молодих спеціалістів, відмінників навчання.

По моєму звільненню І.Воєводін не проминув проїхатись щодо мене, мовляв, я непослідовний у своїх діях, пропрацював декілька місяців й уже звільняється.

На згадку повернув мені оригінал яблука розбрату, у нього ж залишилася моя нова заява про звільнення з ВІТ. На поверненій моїй заяві легко прочитати частину візи начальника ЛМЯ Володимира Лукича Берези, де він чітко відзначив непослідовність саме керівництва ВІТ щодо мене (В.Бондаренка), а не мене щодо керівництва ВІТ:

«Прошу разрешить перевод инж. Бондаренко в ЛМЯ.

Тов. Бондаренко В.И. выполнял дипломную работу по тематике лаборатории магнитных явлений (ЛМЯ), проходил практику на испытательной станции, имеет группу по технике безопасности и опыт работы по проведению испытаний. При оформлении на работу добивался направления в ЛМЯ».

Цю заяву про повернення мене до ЛМЯ, яке не сталося, І.Воєводін віддав мені на пам'ять, як непотрібну (вона наведена на стор. 418). У справу пішла інша моя заява – заява про звільнення.

Тепер повернемося до четвертого декана ЕТФ, про трьох (К.Савинков, Л.Герасимова і Е.Власенко) вже йшлося. Четвертий був В.Метєльський (до Г.Ігоніна), він був і шостим (після Г.Ігоніна).

Перший свій термін декан В.Метєльський пропив. Ректор В.Попов після третього попередження звільняє В.Метельського з посади декана.

Цій події передував випадок появи нашого декана у кабінеті Генерального директора ЗТЗ Л.Хаджинова у нетверезому стані, у ту ж мить він був видворений із кабінету Хаджинова.

Директору ВИТа
тов. Воеводину И.Д.
от инженера
Бондаренко В.И.

Заявление.

Прошу Вашего разрешения на перевод меня из конструкторского отделения в ЭМО исследовательского отделения.

24.IX.65 г.

Директору института
тов. Воеводину И.Д.

Прошу разрешить перевод инж. Бондаренко в ЛМЯ.

Тов. Бондаренко В.И. выполнял дипломную работу по тематике лаборатории магнитных явлений, проходил практику на испытательной станции, имеет группу по технике безопасности и опыт работы по проведению испытаний. При оформлении на работу доказывал направления в ЛМЯ.

При решении данного вопроса прошу учесть следующее

1) За последний м-ц из лаборатории ушло два инжен.

2) Уже запланированный объем работы лаборатории на 1966 г. составляет примерно 140 чел-мес. по НТР при располагаемых возможностях в 109 чел-мес.

3) Работами по ЛМЯ пост. тоже занимается только один человек, загруженный и др. работами. Необходимо же создать группу, состоящую на первых порах хотя бы из трех человек.

Нач. ЛМЯ 24.09.65 г.

Согласны возражаем против перевода тов. Бондаренко В.И. в исслед. отделение в связи с острой нехваткой кадров в бюро 110 св.

3.11.65 г.

3.11.65

Заява В.Бондаренка – предмет конфлікту між конструкторами та дослідниками у ВІТ.

Деканом призначається Г.Ігонін, людина професійна, інтелігентна, з усіх боків самодостатня.

Колишній декан Метєльський після звільнення деканат не покидає, оселяється у кімнаті деканату, що опікується безвідривною формою навчання ЕТФ (напроти основного приміщення деканату), йому там ставляють столик, він там сидить собі й інтригує проти Г.Ігоніна.

Але це дрібнички, головне, що з новим деканом ЕТФ буде успішно крізь роки мчати. Не вигоріло, Г.Ігоніна запрошують на підвищення, секретарем парткому «Машинки», деканом знову стає В.Метєльський.

Визначальну роль у поверненні Метєльського на посаду декана ЕТФ (а справи – на круги своя) відіграв тодішній проректор А.Сипко, побратим Метєльського по комсомольському руху – обоє колишні секретарі Комітету комсомолу «Машинки».

За ініціативою цієї пари, декана ЕТФ «Машинки» та проректора Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій (ЗІЕІТ) А.Сипка, за активною підтримкою ректора С.Бєлікова, декана ГФ М.Дєдкова та інших активних екс-комсомольців, під редакцією М.Клименка (з двома вищими філологічними освітами), видається книга, присвячена палкому вихвалянню лідерів комуністичного союзу молоді «Машинки»: «Душа завжди молода» – Запоріжжя, ЗНТУ, 2005. – 128 с. (ISBN966-7809-39-0). Зверни увагу, читачу, на дату, це 2005 рік.

А які «патріотичні» й «сучасні» гасла лунають з її усіх сторінок, ось деякі з них:

– наш комсомольський ректор;
– комсомольская организация – лидер;
– дружим с моряками Крейсера «Авроры»;
– справа кожного комсомольця;
– комсомольці – попереду;
– якщо тобі комсомолець ім’я;
– відзначено роботу чубаревців.

У своєму зверненні до читачів М.Клименко, редактор і упорядник книги, зокрема, пише: «…ніколи не забудуться комсомольці, що прославляли себе і свою "машинку" трудовими подвигами».

Я, людина, яка практично не вживає алкогольні напої, хіба що інколи вип’ю склянку пива, якщо не вірити, спитайте моїх давніх і теперішніх колег і друзів, одна тільки фраза «Комітет комсомолу "Машинки"» мене нудить ще зі студентських часів.

Якось я, студент, з такими поглядами на «зеленого змія», забігаю до Комітету комсомолу поштампувати якийсь документ. Секретар Комітету

комсомолу ЗМІ Толя Сипко відкриває сейф, доволі об'ємистий, тягнеться до маленької комірчини у самому верху сейфа з окремим замочком за печаткою, а там весь обсяг великого сейфа, аж до самого нікуди, мужайся, читачу, вщерть заповнений пляшками з горілкою.

А нам ця солодка парочка, комсомольський тандем Сипко – Метєльський, та їх однодумці, вправляють такі патріотичні гасла про «машинкову» комсомолію.

А то як же готуються патріоти «Машинки» до декомунізації (нагадую, ця книга, з вашого дозволу, написана у 2005 році).

Через деякий час після фіаско візиту декана Метєльського до Хаджинова, телефонує мені секретар парткому ЗТЗ Микола Котлюба з проханням терміново приїхати.

Виявляється його тривалий час декан Метєльський діставав проханням познайомить з Генеральним директором (Хаджиновим). М.Котлюба врешті-решт погодився й повів декана до Л.Хаджинова. Метєльський був на підпитку, а Хаджинов фізично не терпів випивох (про це ходили легенди).

Хаджинов вмить вигнав візитерів, а М.Котлюбі пізніше заявив: – Ещё раз приведёшь этого алкаша, вылетишь с ЗТЗ, несмотря на то, что ты член ЦК КПУ и кандидат в члены ЦК КПСС.

Микола мені каже: – Зараз йдемо до Хаджинова, генерал хоче тебе бачити. Про декана, з відомих причин, не хоче й чути.

– Він же мене не знає.

– Узнає, йому потрібна людина, що добре знає ЗМІ, і особливо ЕТФ, до того, ти не пияка, а справи серйозні, у тому числі й міжміністерське рішення про філіал кафедри ЕМА «Машинки» на ЗТЗ.

Після першої зустрічі з Л.Хаджиновим, я часто зустрічався з людьми генерального директора і з ним самим.

З тих часів декан В.Метєльський, згадуючи ЗТЗ, весь час говорив про головного інженера ЗТЗ Е.Трояна: – Ми з Трояном се, ми з Трояном те, ми з Трояном п'яте, десяте. І жодного разу не сказав: – Ми з Хаджиновим (зазвичай такі фрази про його панібратство з крупними керівниками для В.Метєльського були улюбленими).

Тепер – про ставлення ректора В.Попова до декана ЕТФ В.Метєльського.

Їдемо ми потягом Москва-Софія, я у купе з проректором В.Гонтаренком, ректор у купе з проректором А.Сипком.

Ректор запросив нас з Гонтаренком на вечерю у своє купе. На столику пляшка й добра закуска, природно, з улюбленими В.Поповим копченими курчатами (дію цього провіанту я відчув ще раніше, тягаючи ректорську валізу по залізничнім перонам).

Я від чарки відмовився, посилаючись нібито на протипоказання щодо спиртного.

Ректор мені: – А твой бывший шеф не отказался бы. Пришёл ко мне –от него несёт, я предупредил, приходит второй раз, от него снова несёт. Я его снова предупредил, приходит третий раз и снова от него несёт. Я потерял терпение, ещё раз почувствую запах, выгоню с деканов. И пришлось выгнать.

Від таких споживань ексдекан тяжко занедужав. Треба віддати йому належне, коли видряпався від болячки, категорично покинув пиячити.

Основною рушійною силою мого непримиренного ставлення (часів керівництва ректора С.Бєлікова) до деструктивної діяльності примтандема (керівництва ЕТФ) щодо підготовки фахівців напряму «Електромеханіка» (дві спеціальності ЕМА і ЕПА) **проти безпідставного за мотивацією і вадного за наслідками надання пріоритету у підготовці спеціалістів ЕТФ на користь спеціальності «Електричні машини і апарати» (ЕМА) за рахунок спеціальності «Електромеханічні системи автоматизації та електропривод» (ЕМС та ЕП, спрощено ЕПА)**. До речі, це частково спонукало мене взятися за перо.

Єдиним джерелом існування і процвітання цього пріоритету був особливий статус кафедри Електричних машин (ЕМ), наближеної до ректорату, неподільного, неприхованого використання адміністративного ресурсу керівництвом ЕТФ і керівництвом цієї кафедри протягом десятиліть.

Проректор С.Яримбаш, під керівництвом ректора, у себе на кафедрі, але у середовищі ректорату і факультету ЕТФ, створює кубло кафедри ЕМ із її штатних НПП, філію ректорату «Машинки», що налічувало у своєму складі мало не половину проректорів (проректор, завідувач кафедрою ЕМ доц./проф. С.Яримбаш і проректор, доц./проф. кафедри ЕМ О.Андрієнко) і все керівництво ЕТФ (декан доц./проф. В.Метєльський і заступник декана, ст.викл./доц. кафедри ЕМ В.Савельєв).

Це керівне кубло С.Яримбаш пихато називав «кузнею кадрів» (я уточнюю «ленінською кузнею»). З цим важко було не погодитись – усі без винятку доценти цього кубла стали професорами, а ст.викл. – доцентом, усі без захисту відповідно докторських і кандидатської дисертацій та результативної науки.

Ці неструктурні штучні утворення, з використанням 3К-технології, мали всю повноту влади, діяли на користь самим собі, завдавали шкоду факультету при повній безвідповідальності за свої діяння.

Яскраво про це свідчить, зокрема, надання непрямих, майже непотрібних регіону освітніх послуг (ОПП) і практично відсутніх наукових послуг.

Нагадую тобі, «МАШИНКО», УСЕ ЦЕ ВІДБУВАЛОСЯ НА ТВОЇХ ОЧАХ, ти чверть століття спостерігала деструктивну діяльність ЕТФ під егідою

проректора С.Яримбаша і декана В.Метєльського, за широкою спиною одіозної постаті ректора С.Бєлікова, який безмежно, бездумно, беззастережно і особливо безапеляційно їм довіряв. Це були головні гравці команди ректора.

А основним адмінресурсником на ЕТФ, безперечно, залишався деструктивний тандем декан В.Метєльський - проректор, зав. кафедри ЕМ С.Яримбаш (примтандем). Їх «результативні» досягнення такі.

Перше. Суттєвим каменем спотикання для кафедри ЕПА була належність її спеціальності ЕПА до напряму підготовки «Електромеханіка», як і спеціальності ЕМА кафедр ЕМ і ЕА, в якому право розподілу і перерозподілу бюджетного ліцензованого обсягу бакалаврату у межах одного напряму дві, а потім і три (добавилась недолуга ЕМО ЕВ) спеціальності, цілковито і безконтрольно належало примтандему при повному використанні ним 3К-технології.

Друге. Огульне право примтандема упередженого дозволу/заборони відкриття нових спеціальностей.

Третє. Всеосяжна керованість примтандемом процесу варіювання результатів профорієнтаційної роботи з пільговим залученням до навчання на випускових кафедрах ЕТФ молодших спеціалістів, зокрема, з підпорядкованого ЗНТУ Запорізького електротехнічного коледжу(ЗЕТК) – практично єдиного постачальника молодших спеціалістів на ЕТФ.

Четверте. Безпардонне втручання примтандема у визначення ліцензійної кількості особливо ОКР «магістр» при ліцензуванні всіх спеціальностей Електротехфаку.

П’яте. Невдячне паразитування на здобутках успішних кафедр при проведенні акредитацій менш успішних кафедр.

Шосте. Необ’єктивний, меркантильний, принизливий спосіб маніпулювання моральними і матеріальними заохоченнями співробітників кафедр ЕТФ.

Освітні послуги на ЕТФ здійснювалися на тоді за двома напрямами підготовки:

0701 - напрям Електротехніка і електротехнології, під егідою тільки випускової кафедри ЕПП, покладливої до керівництва ЕТФ, отже, розподіл ліцензованих бюджетних місць, виділених під вступні випробування ОКР бакалавр не є конфліктним (одна випускова кафедра на весь напрям підготовки);

0702 - напрям Електромеханіка, його спеціальності є на двох, а потім і на трьох випускових кафедрах ЕТФ (ЕМ, ЕА, ЕПА), отже, розподіл кількості бюджетних місць під вступні випробування бакалаврату є проблемним як

кількісно (між двома, а потім трьома випусковими кафедрами), так і якісно (школярі й молодші спеціалісти),був і упереджений, і не фаховий. Нагадую, що розподіл ліцензійних бюджетних місць бакалаврату був виключно прерогативою однієї структури, не важко здогадатися якої… примтандема (практично без контролю з боку навчального відділу і ректорату). Про що я з обуренням інформував ректорат (службова ректорові і першому проректорові від 30.09.14 р., стор. 398, та службова ректорові від 22.10.14 р., стор. 400.

Я навмисно не врахував при цьому частку молодших спеціалістів, за таких міркувань.

Основним постачальником такого контингенту посеред коледжів Запорізького регіону для ЕТФ є Запорізький електротехнічний коледж (ЗЕТК), підпорядкований університету.

Процес відрядження випускників ЗЕТК для підготовки пільгового прийому, який ще мав місце, повністю підконтрольний названій вище структурі з назвою примтандем.

Згадаємо, що проректор С.Яримбаш (до того ще й завідувач кафедри ЕМ) був багаторічний голова комісії з перевірки і атестації директорів підпорядкованих коледжів, зокрема ЗЕТК, і декан ЕТФ В.Метєльський – член комісії, обидві особи виключно з використанням важелів адмінресурсу, впливали на ЗЕТК.

Якщо у кого є сумніви про «ефективність роботи» названої комісії щодо ЗЕТК на ЕТФ, може ознайомитись зі статистикою прийому випускників ЗЕТК на ЕТФ ЗНТУ, наприклад, за десять останніх 2005-2014 рр.: одиниці на кафедру ЕПА, десятки на решті випускових кафедр ЕТФ.

Не слід слухати «заморочки», мовляв, прийом суворо за напрямами підготовки й таке інше. Я особисто з цього приводу мав перемовини з керівництвом багатьох кафедр електропривода (ЗВО України): для усіх, хто бажав, в інтересах справи, мати такий прийом абітурієнтів, як виняток, його мав за дозволом МОНУ (зокрема, в агітаційних матеріалах прийому до Дніпродзержинського /Кам’янського/ ДТУ – це офіційно засвідчувалося).

Декілька раз на початку поточного навчального року я «розкручував» кампанію на змінювання раніше названого відношення 25:8 на користь кафедри ЕПА, як пізніше з’ясовувалось, марно.

Таке колосальне співвідношення (25:8) на користь спеціальності ЕМА, порівняно зі спеціальністю ЕПА, яка протягом усього часу протиправної діяльності примтандема, завдавало непоправної шкоди підприємствам, що потребували собі прямих спеціалістів за фахом, а отримували те що було, при цьому замовникам не було змоги навіть «перебирати харчами» при обмеженій кількості спеціальностей ЕТФ.

З погляду випуску прямих спеціалістів, підготовка великої кількості фахівців зі спеціальності «Електричні машини і апарати» (ЕМА) для регіону аж ніяк не є прямою, бо, у відповідності до ОКХ, ця спеціальність готувала спеціалістів з розробки електричних машин і апаратів (конструкторів і технологів) у галузі електромашино- і електроапаратобудування, яка в Україні, у тому числі й нашому регіоні, майже похована, а випускники розподіляються за спорідненими або взагалі іншими спеціальностями.

У той же час спеціалісти з «Електромеханічних систем автоматизації і електропривода» (ЕПА)є прямими спеціалістами за фахом значної більшості найбільш розвинутих промислових галузей регіону (машинобудування, металургії), мають значний попит, випуск їх малий, бо цей попит визначається не галузями, які на цей час ще не піднялися з колін, на кшталт спеціальності ЕМА, а на галузях, що стрімко розвиваються і ґрунтуються на засобах і технологіях промислової автоматизації та електронної техніки, на сучасних електроприводах з мікропроцесорним керуванням. Усе це властиво сутності спеціальності ЕПА, що складає основу сучасних виробництв (як нового, так і модернізацію існуючого), які в основному базується як на вітчизняних, так і імпортних поставках. Потреба тут у спеціалістах і сьогоденна і перспективна.

Досить про недорозвинені кафедри ЕМ та ЕА, якими було штучно знищено кафедру ЕМА, одну з кращих кафедр у «Машинці» 1970-х років.

Кафедра електричних машин і апаратів ЕМА, випускова, спеціальності, назва якої співпадала з назвою кафедри.

Була першою кафедрою ЕТФ, організованою шляхом поділу кафедри «Фізика і електротехніка» на дві (дивись таблицю на початку цієї глави, стор. 379):

– фундаментальна кафедра фізики;
– випускова кафедра ЕМА.

Остання стала основою створення ЕТ-факультету, у витоках якої стояли доценти Г.Клюшин (перший її завідувач), І.Коровяковський, Л.Герасимова, І.Афанасьєв, В.Стульніков, Г.Беліченко, Ю.Новіков.

Успішно функціонувала протягом близько 20 років (1959-1977 рр.) випускала прямих спеціалістів для галузі трансформаторобудування, представленої у Запорізькому регіоні (яка тоді ще стрімко розвивалася) двома найбільш потужними на той час у СРСР підприємствами:

– виробниче, Запорізький трансформаторний завод (ЗТЗ);
– проектне, науково-дослідне, Всесоюзний інститут трансформаторобудування (ВІТ).

Була кращою на ЕТФ, потужна й самодостатня, з чіткою організацією надання освітньо-професійних послуг. Найбільшого процвітання кафедра ЕМА

досягла у період своєї історії кінця 1960-х - початку 1970-х років. Саме у цей час на кафедрі ЕМА навчально-методична робота була на найвищому рівні, а документація – у бездоганному стані (відповідальна доцент З.Дударенко), мала кращій у «Машинці» інститут цільової аспірантури, саме у названий час на кафедрі ЕМА була захищена більша частина усіх захищених на кафедрі кандидатських дисертацій (З.Дударенко, В.Машкін, В.Бондаренко, В.Корабльов, О.Андрієнко, О.Рассальський, Л.Герасимова, О.Стаценко, О.Афанасьєв, В.Кравченко, С.Яримбаш та інші). А команда кращого декана ЕТФ Л.Герасимової була нівроку: декан й її співробітники кафедри ЕМА, в основному студенти цієї кафедри, у майбутньому, два проректори, чотири завідувача кафедри і начальник НДЧ, решта к.т.н., доценти. Дехто з молодих кандидатів наук захищались при цьому на інших кафедрах, але залучені були до набуття вищої кваліфікації та основну частину дисертаційних досліджень провели саме на кафедрі ЕМА.

При цьому як навчальний процес, так і підготовка та захист кандидатських дисертацій здійснювався під егідою кращого декана ЕТ-факультету Людмили Семенівни Герасимової.

Жодних об’єктивних причин створювання двох випускових для підготовки однієї й тієї ж спеціальності шляхом поділу (нищення) кращої потужної та самодостатньої кафедри ЕМА на дві випускових кафедри НЕ БУЛО, за великим рахунком, це був злочин, технічний і гуманітарний.

У результаті цим меркантильним, недолугим і шкідливим поділом/нищенням однієї з кращих випускових кафедр у «Машинці» на дві сіренькі кафедри-доходяги, електричних машин (ЕМ) і електричних апаратів (ЕА), які переважну частину терміну свого функціонування існували виключно на дотаціях ректорату (особливо за часів ректорства С.Бєлікова) та паразитували на досягненнях інших кафедр, розпочалося з 1977 р. гниття ЕТ-факультету, а РАЗОМ З НИМ І ТЕБЕ, «МАШИНКО».

Цим поділом було свідомо збільшено й інтенсифіковано підготовку непрямих спеціалістів, особливої потреби в яких регіон не мав, замість вирішення нагальної проблеми підготовки для регіону прямих спеціалістів шляхом реорганізації існуючих випускових кафедр та створення нових спеціальностей. Це був серйозний і свідомий прорахунок, недолугість і головотяпство послідовників декана Л.Герасимової, деканів Е.Власенка і В.Метєльського.

Про це яскраво свідчить сорокарічне надання кафедрами ЕМ і ЕА непрямих і другорядних освітніх-професійних послуг, та певне фіаско за цей час будь-яких освітньо-наукових послуг.

Що стосується підготовки кафедрою ЕМА спеціалістів прямої спеціальності для галузі електромашинобудування обертових електричних машин, таких підприємств практично не було, за винятком ЗЕРЗ (Запорізький електровозоремонтний завод, цех ремонту тягових електродвигунів), потреба яких у прямих спеціалістах кафедри ЕМА була мізерною. Найближчім профільним підприємством кафедри ЕМА був Новокаховський електромашинобудівний завод (Херсонський регіон). Єдиний прямий контакт кафедри ЕМА був ще при декані Л.Герасимовій, студентів на одноденну екскурсію возили водним трамваєм. Декани Е.Власенко і В.Метєльський і це проігнорували.

Навіщо було створювати спеціальну випускову кафедру ЕМ (електричних машин), якщо замовників прямої спеціальності у нашому регіоні практично не було, за винятком трансформаторобудівників, замовлення на яких рік від року зменшувалося.

Навіщо було створювати спеціальну випускову кафедру ЕА (електричних апаратів), якщо кількість підприємств з електроапаратобудування катастрофічно зменшувалася – їх просто ховали, і без попа і без музики, а ті, що залишалися – переорієнтовували, так, Запорізький електроапаратний завод повністю перейшов на випуск електроприводів, попит на конструкторів та технологів з електроапаратобудування різко зменшується, як й у галузі електромашинобудування (обертових електричних машин). А ми створюємо те, що занепадає, підсилюємо випуск непрямих спеціалістів для Запорізького регіону, забувши про кричущу, нагальну потребу нашого регіону у прямих спеціалістах електроенергетичної галузі.

Це питання більш стратегії, повернемося до питань тактики.

Деструктивний тандем проректор Б.Сперанський – зав. кафедри ЕМА В.Миронченко у паніці. Цих великих друзів, як по життю так і по науковій діяльності (ЕШП, електрошлакове переплавлення),їх лякає 1977 рік, який стрімко наближається. А це перевибори завідувача кафедри ЕМА. За 1972-1977 рр. В.Миронченко встиг наламати дров, та ще й прихворює відомою хворобою. А тут вилупилися у нього на кафедрі два серйозних і успішних, як у науці так і в організації навчального процесу, претендента, молоді й перспективні. Це, у першу чергу, доцент В.Машкін та доцент В.Бондаренко. Обидва йшли у ногу з часом, обидва свого часу відтарабанили належний термін роботи заступниками декана ЕТФ, обидва серйозні науковці, члени КПРС, що у ті часи було визначальним. Один крупний спеціаліст у галузі трансформаторобудування, другий – у галузі електромашинобудування, саме обертових електричних машин.

Якось я випадково у готелі «Віру», м. Таллінн (я був у відрядженні від ІЕД АН України), зустрів завідувача кафедри ЕМА В.Миронченка, він поцікавився моїми планами на найближче майбутнє, я запевнив його, що повертаюся у «Машинку» на кафедру ЕМА, але завідування кафедрою мені зовсім не кортить. До речі, я його запросив на один крупний корпоратив, що мені було дуже складно зробити. Потім мені було соромно за свого протеже.

Перед початком корпоративу було оголошено, що ніякої традиційної пиятики, ніяких тостів не буде, проводимо, як полюбляв це робити Й.Сталін (на накритих столах чарок теж не було),хто бажає випити яблучний або томатний морси, будь-ласка, он на верхній поверх гвинтові драбині сходи.

Я, як поціновувач томатного соку, туди невдовзі подався. Дійсно на маленьких столиках стояли скляні балони, на етикетках з надписами естонською дрібним шрифтом по-російські було написано «яблочный морс» і «томатный морс». Крім того там були широкі стоячі бари з різноманітними алкогольними напоями, чарки, склянки, келихи та інший посуд.

Було також попередження бажаючим відвідати справжню фінську баню користуватися верхнім поверхом тільки після бані. Вона була справжньою фінською, за усіма нормами, з температурою водяної пари +130 ^{o}C. Я доторкнувся долонею до власної чуприни й опік руку. Щоб охолонути, треба бігти засніженим лісом до ополонки на річці. В ополонку опущена дерев'яна дробина, узята льодом, слизька страшенно, а у воді шершава-шершава. У ополонці блаженствуєш мабуть секунд тридцять, а то й тридцять дві. Потім миттєво пробирає холод до кісток, треба миттю вискочити з тої ополонки і чкурнути назад, засніженим лісом, до бані. До ополонки біжиш, здається, зомлієш від жару, назад – від холоду. Вскочиш у ту пару – знову блаженствуєш. Хватає тебе на два, а для найбільш витривалих, максимум, на три рази, мене хватило на два рази. Другого разу я в ополонці барився із своїм першим опонентом (це було днів за 7-10 до мого захисту) Яном Лієлпетером. Не кожному випадає таке наукове спілкування зі своїм першим опонентом, голяком, у крижаній воді.

Після фінської бані я пережив стрес. На верхньому поверсі під баром було виявлено два НСО – невпізнаних сплячих об'єкта, сплячих мертвецьким сном, одного ідентифікували одразу (то був офіційно запрошений командир атомного підводного човна), другого розпізнав я (то був неофіційно запрошений мій протеже В.Миронченко).

Два комбінатори, проректор В.Сперанський та завідувач кафедри В.Миронченко, врешті-решт винайшли палочку-рятівничку – поділити кафедру ЕМА на дві (одну віддати В.Машкіну, другу – В.Миронченку), а В.Бондаренка

відправити у заслання – з наперед гарантованою перемогою у безконкурсному конкурсі на заміщення посади завідувача кафедри ЕПА.

Це була єдина, недолуга, меркантильна і ганебна мотивація потреби у поділу кафедри ЕМА на дві кафедри – ЕМ та ЕА, іншої не було, якщо не враховувати нікчемне, образливе для харків'ян порівняння нашої майбутньої кафедри ЕА з кафедрою електричних апаратів Харківського політехнічного інституту (ХПІ).

Тут теорія подібності була на кшталт такої: Гуляйполю (родом я з Гуляйполя)потрібен метрополітен, у Харкові ж він є.

Дійсно, у ХПІ була, єдина у державі, кафедра електричних апаратів, як виняток, саме з-за винятковості цієї кафедри у галузі електроапаратобудування, ще за часів СРСР, особливому її статусу. На той час вона мала:

– найавторитетнішу у державі наукову школу з електроапаратобудування, витоки якої ідуть з початку 30-х років минулого століття;

– щільні й найрезультативніші науково-виробничі зв'язки з провідними підприємствами та організаціями СРСР у галузі електроапаратобудування;

– на кафедрі функціонували аспірантура, докторантура, спеціалізована докторська рада із захисту дисертації за спеціальністю електричних машин і апаратів своєї спеціалізації;

– кафедра видавала фаховий журнал та збірки наукових праць за фахом;

– кафедра організовувала і очолювала роботу Міжнародної науково-технічної конференції з проблем електроапаратобудування тощо.

Нічого, навіть наближено, з названого вище кафедра ЕА ЗМІ не мала і не могла мати, і взагалі – ні кола, ні двора, бідна, як церковна миша. Бо все, що мала кафедра ЕМА, у незначній мірі стосувалося обертових електричних машин, а решта суттєва частина – трансформаторів, і перейшла у спадок до кафедри ЕМ.

У великому кадровому пасьянсі кафедри ЕМА, з висококваліфікованих спеціалістів у галузі обертових електричних машин було всього двоє, решта трансформаторники, до речі, багато з них висококваліфіковані. Великі мислителі, що ділили кафедру ЕМА, взагалі позбавили кафедру ЕМ спеціалістів з обертових машин. Одного, доцента В.Флору, справжнього електромашиніста, при поділі, забрав собі на кафедру електричних апаратів В.Миронченко, а другого В.Бондаренка, ректорат відправив на заслання до кафедри ЕПА, а кафедра ЕМ залишилася з носом, щодо спеціалістів з обертових електричних машин для обертального урухомлення.

Це одна із причин у подальшому її занепаді. За таких умов, наново створену кафедру ЕМ доцільніше було б назвати кафедрою

трансформаторобудування, а іншу кафедру ЕА реформувати відповідно її потенціалу та нагальних кадрових потреб регіону.

Такого нічого не сталося. Єдине корисне, що сталося пізніше – це повернення доцента В.Флори на належне йому місце – на кафедру ЕМ, про що потурбувався впливовий С.Яримбаш.

Кафедра ЕМА штучно, зі злої волі, припинила своє існування, шляхом механічного, по живому, розчленування її, як шкідливу гусеницю на дві, практично недієздатні, порівняно з раніш існуючою кафедрою ЕМА, частини: кафедру електричних машин (ЕМ) і кафедру електричних апаратів (ЕА). Природно, спеціальність залишилась однаковою на обох кафедрах, зате ЕТ-факультет «зробив потужний крок» у своєму розвитку, збільшивши на одну кількість своїх випускових кафедр. А чим відрізняється електричний апарат кафедри ЕА від електричного апарата кафедри ЕМ. Чим гірший був варіант однієї кафедри ЕМА з двома спеціалізаціями ЕМ і ЕА.

Та й ще й при цьому плодити інженерів-конструкторів та інженерів-технологів галузей електромашинобудування та електроапаратобудування, які у запорізькому регіоні майже не потрібні.

Навіщо було чесати правою рукою праве вухо, ні ми будемо чесати це праве вухо лівою рукою, та ще й через потилицю.

Комедія, драма і трагедія створення двох недолугих випускових кафедр по одній тій самій спеціальності мала три дії.

Дія перша. Комедія. В.Миронченко отримує жадану посаду завідувача кафедри ЕА, прихопивши із собою доцента В.Флору, єдиного висококваліфікованого викладача і науковця у галузі обертових електричних машин, бо другий, В.Бондаренко, у засланні на роздовбаній кафедрі ЕПА, а доцент В.Машкін, завідувач кафедри ЕМ – єдиний, стратегічно і тактично, правильний хід цієї ганебної рокіровки, єдиний виняток з цієї комедії.

Дія друга. Драма. В.Машкіну, висококваліфікованому спеціалісту у галузі трансформаторобудування, талановитому вченому і організатору, який рішуче відмовився перейти на бік натхненників і організаторів 3К-технології, пришивають аморалку і женуть з завідування кафедри ЕМ (якщо щось й було, але без розголосу, без резонансу, ні у виробничій, ні в особистій сферах, заочі, достатньо було б в інтересах справи не чіпати адміністративну лінію, а оголосити, за тих часів, догану по партійній лінії). Сьогодні ж така аморалка В.Машкіна взагалі би пройшла непоміченою.

Замість В.Машкіна завідувачем кафедрою ЕМ стає новоспечений декан ЕТФ В.Метєльський, який ні в електричних машинах, ні в трансформаторах нічого не тямив. Старший викладач кафедри ЕПА В.Метєльський (невдовзі після свого колеги старшого викладача К.Строни, що покинув потопаючий

корабель ЕПА, перебіг на кафедру ЕПП, і став заступником декана ЕТФ), теж покинув потопаючий корабель ЕПА, але перебіг на кафедру ЕМ і став деканом ЕТФ.

Оскільки В.Метєльський здійснював дисертаційні дослідження на кафедрі ЕПА (за активною участю Є.Колчева і В.Стульнікова), а дисертаційна справа готувалася від кафедри ЕМ, мене за ініціативою В.Метєльського і ректора В.Попова, як завідувача кафедри ЕПА, відрядили до ОПІ (Одеський політехнічний інститут) на захист, щоб там розтлумачити ситуацію з місцем, де виконувалася ця дисертаційна робота.

Але були й інші нюанси, і ВАК СРСР повернув роботу В.Метєльського у Експертну комісію на перегляд. До ВАК були запрошені пошуковець, керівник роботи й перший опонент. Урешті-решт усе владналося і робота була затверджена (посеред останніх двох, опонент і науковий керівник, був і член Експертної комісії ВАК СРСР).

Не знаючи предмет «Загальний курс електричних машин», правдами й неправдами, В.Метєльський вициганив у мене мої власні конспекти з цього курсу та ще й збірник лабораторного практикуму загального курсу електричних машин, за моєю загальною редакцією і участю, підготовлений до друку, а його рівень опанування предметом мені був достеменно відомий – ми з ним одночасно вели одну й ту ж дисципліну. Я пізніше був приголомшений, довідавшись про його намір написати навчальний посібник з курсу електричних машин. І В.Метєльський його дійсно написав, правда, він його взагалі не писав (дивись стор. 450-452).

Дія третя. Трагедія. Похазяйнувавши так з рік, не розібравшись до пуття з навчальним процесом і навчальною діяльністю кафедри ЕМ, декан В.Метєльський іде хазяйнувати на кафедру ЕПП, на тут ж посаду завідувача цієї кафедри, з ще меншим путтям ніж щодо кафедри ЕМ.

Ще страшнішою трагедією ЕТФ, яка прискорила подальше гниття факультету і спричинила невиправдані втрати його, – це створення деструктивно-руйнівного, меркантильно-корупційного примтандема С.Яримбаш - В.Метєльський, який протягом майже 30-річного хазяйнування декана В.Метєльського і завідувача кафедри ЕМ, у подальшому і проректора С.Яримбаша, дбайливо виплеканий ректором С.Бєліковим, безкарно жирував на електриках, й не тільки на них. Для початку примтандем кваліфікованих, працьовитих і роботящих доцентів кафедри ЕМ В.Машкіна і З.Дударенко зсунув на задній план, з-за відмови останніх брати участь у всеосяжній 3К-технології.

Далі розгортається власне трагедія, прелюдією до якої була **трагікомедія**, ЕТФ часів ректорства П.Краснокутського.

При ректорстві П.Краснокутського на факультеті не було осередку деструктивного ставлення до розвитку «Машинки», а втім – як і не було конструктивного.

А наміри ректора і його ставлення до ЕТ-факультету обмежувалися однією тільки фразою: – Я эту электромафию разгоню.

У цій фразу щось символічне було, а власне реальної електромафії на факультеті взагалі не було, був лише термін «ЕЛЕКТРОМАФІЯ», до речі, який ввів у обіг на теренах «Машинки» сам ректор П.Краснокутський, й в основному сам ним і користувався. Не було геть нічого, ні конкретного персонального складу, ні структури, ні напряму поширення її щупальців, ні самих щупальців.

Я особисто не поважав цей термін і, крім цих рядків, не вживав його, не з-за того, що бєліковська адміністрація на цей термін наклала табу, а того, що він мені не подобався.

У цьому плані П.Краснокутському було б чому повчитися у свого послідовника – створенням С.Бєліковим горезвісного примтандему.

А улюбленою фразою ректора П.Краснокутського була «выгоню с работы». Але і тут він мав не вельми значні успіхи, за винятком непоправних втрат кафедри ЕПП – а це успіхи декана В.Метєльського. Слід віддати йому належне, з умінням грати на вадах П.Краснокутського, декан ЕТФ зумів підібрати ключик до серця ректора, зумів створити критичну ситуацію, позбавитися талановитого вченого, професора С.Юхимчука, і нанести нищівний удар по науковому реноме ЕТ-факультету і «Машинки».

Мені, як завідувача кафедри ЕПА, П.Краснокутський постійно погрожував вигнанням з роботи, я особливо цим не переймався – доки він не підготовить мені кваліфіковану заміну як вченого секретаря Спеціалізованої ради з електротермії (звільненням з роботи професора С.Юхимчука П.Краснокутський перебрав на себе функції Голови названої Спеціалізованої ради, у роботі якої він нічого не тямив, переклавши на мене весь тягар підготовлення і проведення захисту кандидатських дисертацій).

Якось мені сказав: – Первого с работы выгоню тебя, много на себя берёшь. Потом Рассальського, встречаю его в Министерстве, а я его туда не посылал, мерзавца. После него, наверное, выгоню Ярымбаша, слишком скользкий.

Я йому зауважив, що звільняючи співробітників за абеткою («Б», «Р», «Я»), ви пропустили букву «М». Він заперечив, що Метєльський його поки що влаштовує.

Звільнення професора С.Юхимчука умотивувало отримання мною звання «почесний посильний». Деякі проректори, декани, завідувачі кафедри, начальник НДЧ просили мене контактувати замість них з С.Юхимчуком, з

огляду на сувору вказівку С.Краснокутського: – Кто с должностных лиц будет выходить на прямой контакт с Юхимчуком, выгоню с работы.

Тепер про події, пов'язані з протестними акціями позбавлення П.Краснокутського ректорської посади.

Від «ГКЧП» (протестувальників, членів Ради університету) на засідання Вченої ради ЗДТУ пішов я один. Було цікаво, і мав намір подратувати П.Краснокутського (останній заборонив протестувальникам брати участь у роботі Ради). Піднявся аж на гальорку.

Ректор зайшов, почав уважно розглядати аудиторію. Помітив мене і не зовсім чемно запропонував покинути приміщення. Я заперечив, що він не має права мене виставляти за двері. Він заявив, що має право, бо я не член Ради.

Я, у свою чергу, заявив, що з відповідними документами позбавлення мене членства у Раді мене ніхто не ознайомив й ніхто не пропонував поставити свій підпис про ознайомлення з ними.

Не дочекавшись кульмінації, я почав повільно сходити вниз до виходу, спостерігаючи реакцію присутніх членів Ради на мою капітуляцію.

Більшість на мене взагалі не звертала уваги. Деякі зніяковіло опускали очі долу, зокрема, Сашко Андрієнко, мій студент у минулому, коли я проходив повз нього, вірогідно, йому було ніяково. Деякі приязно дивились, дехто з них посміхався, посеред них був В.Козирєв. І тільки двох я зміг примітити, які з гордо піднятою головою (мабуть, щоб побачив ректор), гнівно і презирливо виставились на мене. Одного з них я добре знав, декана, на прізвище … «Анастас Мікоян», який і наразі гуманітарний декан (від Краснокутського Петра Григоровича до Грешти Віктора Леонідовича, як «від Леніна до Брежнєва, від Ілліча до Ілліча, без інфаркту і паралічу»).

Після П.Краснокутського названий вище тандем почистив пір'ячко, з часом розширяється, удосконалюється, озброюється до зубів 3К-технологією, його щупальця поширюються з окремої кафедри на весь ЕТ-факультет, десятиліттями веде його у нікуди, під всеосяжну підтримку ректора С.Бєлікова і його посіпак.

Я протягом десятиліть рішуче, на всіх рівнях, усно і письмово виступав за ретроцесію кафедр ЕМ та ЕА у колишній статус кафедри ЕМА, щоб поновити її славу та добре ім'я ЕТ-факультету.

Мені офіційно виступати з такою пропозицією було надзвичайно складно, особливо на факультетському рівні.

Декан В.Метєльський з початку 1990-х років, протягом понад двадцяти років, чітко у план роботи ЕТ-факультету не включав пункти, щодо яких я, не порушуючи регламенту роботи Ради, міг би виступати з питань, які б вимагали

належного вивчення, обговорення й прийняття Радою рішень (зокрема, «перспективи розвитку ЕТФ», «звіт кафедри ЕПА за результатами її роботи» тощо). Щодо звітування, на мої наполягання декан заперечував «хвалебними одами»: – Не зачем, у тебя кафедра лучшая на факультете.

Причина – просто декан не давав мені трибуни для оцінювання роботи ЕТ-факультету та пропонування пропозицій щодо його розвитку.

Мої спроби порушити цю традиції не мали успіху (декана несамовито підтримували керівники кафедр ЕМ і ЕА, решта зберігали байдужий нейтралітет, мабуть, щоб не викликати гніву декана) – мені просто стуляли пельку.

Але кінь на чотирьох, та й той спотикається, декан втратив пильність, на початку навчального 2014-2015 року, у вересні, після відпустки, на першому засідання Ради, у порядку денному Ради з'явився пункт «Звіт кафедри ЕПА»…

Увесь час моєї звітної доповіді головуючий, декан В.Метєльський та завідувач кафедри ЕА П.Андрієнко (якому не надавалося слова, з місця), одночасно і по черзі, брутально, своїми безперервними вигуками переривали мою доповідь, а коли я дійшов до 1-го і 2-го пунктів пропозицій кафедри ЕПА почали в унісон горланити, репетувати, надриваючи горлянки, перетворивши свій дует у ґвалт горлання, на втіху студентському осередку Ради. Решта членів Ради весь час мовчала.

А я так і не зміг завершити виклад своїх пропозицій. На жаль, не зміг похвалитися на зразок того, як одна бабця з нашого села нахвалялася: – Наші баби такі сварливі, такі лайливі, такі чорнороті, ледь-ледь усіх перегавкала.

Тому вимушений був офіційно оформлювати свій виступ у протокольному вигляді, зареєструвати у секретаря вченої ради ЕТФ Є.Васильєвої, що, у свою чергу, унеможливило процес прийняття вченою радою ЕТФ відповідного рішення, спрямованого на підвищення якості освітньо-професійних та освітньо-наукових послуг ЕТФ.

Суть пропозицій кафедри ЕПА, поданих на розгляд Вченої ради ЕТ-факультету полягала у такому.

1. Створити на базі ретроцесії кафедр ЕМ і ЕА одну випускову кафедру для підготовки спеціалістів за спеціальністю ЕМА, за якою наразі здійснюють підготовку обидві кафедри, ЕМ і ЕА.

2. Припинити підготовку спеціалістів зі спеціальності «Електромеханічне обладнання енергоємних виробництв», як безперспективну, відкривши замість неї на новоствореній кафедрі ЕМА, або на кафедрі ЕПА, спеціальність актуальну, що користується значним попитом у Запорізькому індустріальному регіоні. Ця ж спеціальність «Електромеханічне обладнання

енергоємних виробництв» і до цього часу ледь жевріє, на радість ледащо, у кращому випадку ця спеціальність наводить кафедрі зовнішній марафет.

3. Внести у перспективний план розвитку ЕТФ відкриття хоча б однієї спеціальності під потреби найпотужнішого в Україні Запорізького електро-енергетичного комплексу.

Тепер щодо відвідування засідань вченої ради ЕТФ завідувачами кафедрами ЕМ і ЕА, відповідно С.Яримбашем і О.Рассальським. Вони всю свою каденцію на посаді завідувачів кафедри, практично жодного разу не відвідували засідання вченої ради ЕТ-факультету (більш конкретно завідувач кафедри ЕМ С.Яримбаш, посівши посаду проректора, жодного разу не відвідував, а завідувач кафедри ЕА О.Рассальський інколи з'являвся, у випадках урочистих подій, це стверджую я, який особисто жодного разу не пропускав названих засідань, за винятком рідкісних з поважних причин). Вони всі свої проблеми вирішували у двох високих кабінетах (ректора і декана). При цьому, як правило, декан В.Метєльський вносив необхідні корективи у тексти протоколів засідань ради факультету при їх оформленні.

Щодо ж згаданих урочистих подій в університеті.

Зокрема, на присвяті у студенти посеред запрошених високопосадовців Запоріжжя бував і губернатор Є.Карташов, випускник «Машинки». Такі події вони жодного разу не пропускали. Керівники «Машинки» середньої і вищої ланок підходили до нього, вітались, хто залишався біля нього, хто розосереджувався по ґанку.

Я не виходив на ґанок, просто спостерігав зі вхідних дверей картину вітань. Випадково Є.Карташов побачив мене, протиснувся до мене, ми привіталися, перекинулися декількома словами, потім губернатор повернувся на своє місце. Декана В.Метєльського, що спостерігав цю сцену, просто корчило. Роздратований декан не володів своєю мімікою.

Через декілька годин, залишаючи університет, на виході, я натрапив на гостей, яких супроводжувала велика група від університету, що їх проводжала.

І тут наш декан знову отримую стрес, вдруге за той же день. Але вже не від губернатора, а від Першої леді Запоріжжя, Г.Карташової. Пані Галина голосно вигукує: – А вот и мой любимый зав.кафедрой, самый лучший зав.кафедрой в «Машинке», Валерий Иванович. В.Метєльського наче хтось серпом по… пальцям.

Взагалі за моєї пам'яті, у зовнішньому середовищі без беліковського лику В.Метєльський пропадав, як Сірко у базарі.

Якось на Міжнародній кримській НТК з проблем електропривода на ґанку перед входом до головного корпусу санаторію «Стрімчак» ми чекали

появу Почесного голови Оргкомітету конференції, академіка А.Шидловського. Окремо розташувалися ініціативна група зі членів Оргкомітету конференції та декількох відомих вчених України, близького і далекого зарубіжжя. Я хоча і був багаторічним членом Оргкомітету, до ініціативної групи приєднатися не наважився.

Чекаємо.

В.Метєльський покидає учасників Конференції від «Машинки», йде до ініціативної групи, щось запитує у Голови Оргкомітету В.Клепікова і… там залишається. З яких міркувань, до Оргкомітету, тим паче до відомих вчених, він не має жодного відношення.

З'явився академік А.Шидловський, особисто вітається зі членами ініціативної групи, а потім разом з В.Клепіковим попрямував до реєстрації.

І тут В.Метєльський отримує стрес. А.Шидловський помітив посеред зустрічаючих мене, хутко підійшов зі словами: – Валерій, радий тебе бачити! Після привітань і обіймів ми хвильку поговорили, і він повернувся до Клепікова, кивнувши мені: – Ще побачимося…

Зовсім інша справа – наукова робота, це не навчальний процес і не організаційна робота. У наукових дослідженнях не так просто примтандему було застосовувати 3К-технології та інші брудні заходи й адміністративний вплив, який не завжди спрацьовує. Та і ректорське протежування і власне окозамилювання не завжди спрацьовує, а дійсно наукові результати з пальця не висмокчиш, з коліна не надовбаєш.

У наданні освітньо-наукових послуг справи примтандема були незрівнянно гірші. У науці не завжди працюють 3К-технології, та звичайний адміністративний вплив на навчальний процес і організаційну роботу, та й накинути наручники не так вже й просто.

Тут при всій підтримці ректора його протежування не спрацювало, і тому кафедри ЕМ та ЕА брутально опростоволосилися.

Як уже було сказано, на кафедрі ЕМ за більш ніж 40 років (1977-2019 рр.) штатними співробітниками кафедри ЕМ не захищено жодної дисертації будь-якого рівня, кошти на утримання аспірантури та на інші наукові послуги, які кафедрою отримувались протягом названих 40 років, спокійно відправлялись собаці під хвіст.

Ні, тут були квазінаукові керівники дисертаційних кандидатських робіт, зокрема, керівники кафедри ЕМ, В.Метєльський і С.Яримбаш, для ялових професорів у боротьбі за вчені звання на кафедрі ЕМ без цього неможливо. Для цього використовувалося істинне наукове керівництво д.т.н., професорів С.Юхимчука (кафедра ЕПП) та І.Труфанова і О.Волкова (кафедра ЕПА), про це

всім було відомо. Зокрема, з дисертаційної роботи Ю.Пачколіна знання його квазінаукового керівника з галузей електродинаміки, магнітної гідродинаміки та термодинаміки були адекватними знанням про видобування сиру із вареників і родзинок із кексу.

На кафедрі Електричних апаратів за той же термін, понад сорок років, на тих же умовах, штатними співробітниками кафедри ЕА все ж таки захищена одна кандидатська дисертація (Л.Жорняк), та і то спільно з дуетом керівників проф. А.Асатуряном й доц. О.Рассальським, тому кошти, що отримувала кафедра ЕА на утримання аспірантури, без дещиці, спокійно відправляла, вже не собаці, а коту під хвіст.

І ніхто із керівництва ЗВО за це навіть пальчиком не посварив цим кафедрам. Який же сенс завідувачам кафедр ЕМ і ЕА, відповідно С.Яримбашу та О.Рассальському і П.Андрієнку, напружуватися.

Оскільки 3К-технології примтандема, на відміну від навчання, для науки не завжди спрацьовували на користь наближених до ректорату кафедр ЕМ та ЕА (йдеться, в основному, щодо напряму «Електромеханіка»), у такій же мірі, як вони не спрацьовували й на шкоду опозиційним кафедрам ЕТФ, тому кафедра ЕПА, в основному, без внутрішньо-університетських завад, сформувала свою наукову школу, як би того не йшло всупереч бажанням примтандема та кубла ЕТФ, при всілякому сприянні їм з боку ректора.

Нагадаю знову, за названий більш ніж 40-річний період кафедри ЕМ і ЕА спромоглися захистити, разом взяті, лише одну кандидатську дисертацію, натомість кафедра ЕМА, напередодні її розчленування на дві нерозвинені кафедри, ЕМ і ЕА, менш ніж за десять років захистила більш ніж десять кандидатських дисертацій своїми співробітниками, які пізніше прославили університет. А кафедра ЕПА, доки кафедри ЕМ і ЕА на ниві наукових послуг байдики били, створила свою наукову школу, єдина на ЕТФ відкрила аспірантуру і докторантуру на постійній основі, поставила захист докторських і кандидатських дисертацій на конвеєр, з рекордним показником захистів для всієї історії «Машинки», – для однієї кафедри та однієї особи, керівника цієї кафедри, – 26 захищеннях дисертацій, з яких 4 докторських, на своїй базі при ЕТФ відкрила Спеціалізовану вчену раду із захисту кандидатських дисертацій. Про наукову шкоду кафедри ЕПА більш докладно йдеться у главі «Без науки немає кафедри».

Для історії «Машинки» важливо й повчально не це, а те, що за названий період, особливо за останню чверть століття, кафедри ЕМ та ЕА, при усій їх непроглядній пересічності, купалися у славі та пошані, з відповідними моральними та матеріальними заохоченнями, успіхи ж кафедри ЕПА пройшли при гробовому мовчанні керівництва ЕТ-факультету та університету.

Усі здобутки кафедри ЕПА за час мого керівництва нею були обумовлені, у першу чергу, звитягою трудового колективу кафедри ЕПА та її студентів, моїми розгалуженими і міцними зв'язками (освітянськими, науковими, бізнесовими тощо) з багатьма фізичними і юридичними особами України (Київ, Харків, Львів, Одеса, Дніпро, Донецьк, Вінниця, Кам'янське, Кременчук, Мелітополь та інші), Німеччини, Болгарії, Латвії тощо.

А дома ж, у рідних стінах, у «Машинці», примтандем, особливо декан В.Метєльський, за сприянням ректора С.Бєлікова, весь час намагалися мене переламати через коліно, це їм не вдавалося, від чого примтандем ще більше скаженів.

Із року у рік квітнуло і процвітало буйним квітом звеличування ЕТФ – і його батька В.Метєльського (особливо останні 25 років його деканства) на тлі занепадання основних показників діяльності ЕТ-факультету.

Некомпетентність, помилки, окозамилювання, низький науковий рівень, зарозумілість, пихатість та безпідставна амбітність при високоефективному, причому нишком-тишком, аранжуванні проректора С.Яримбаша та повній вседозволеності при дбайливому материнському турботливому піклуванні з боку ректора С.Бєлікова.

Прикладів цьому, як грязі в осіннє бездоріжжя, вся оця книжка про них. І все-таки виокремлю декілька прикладів, від нікчемних до мерзотно-капосних, але характерних.

Найкращий у «Машинці» факультет (у конкретних дев'яти прикладах).

Ректор С.Бєліков вважає сам й, на його думку, з ним згодні всі, у тому числі й викладачі та студенти ЕТФ, їх колеги з інших факультетів, колишні випускники (нібито за вказівкою ректора було проведене опитування названих респондентів), вважають електротехнічний факультет, деканом якого був В.Метєльський, НАЙКРАЩИМ В УНІВЕРСИТЕТІ. Про це свідчать дві книги (стор. 4, заголовок нарису ректора С.Бєлікова у книзі «Творці земних блискавок, 45 років ЕТФ», Запоріжжя, ЗНТУ, 2006, 136 с., та стор. 3, заголовок нарису ректора С.Бєлікова у книзі «Вони дарують людям світло, 50 років ЕТФ», Запоріжжя, ЗНТУ, 2011, 160 с.).

Шановні декани нашого університету 2006 та 2011 років. Вас багато, як кажуть, при бажанні «за день усіх і не перестріляєш», – чому ніхто з вас не звернувся до ректора С.Бєлікова щодо його підстав так говорити, чи були змагання, конкурси, тестування тощо на звання найкращого факультету, на яких ніхто не зміг нічого протиставити електрикам.

Своє власне ставлення до зворотнього боку діяльності керівництва електротехнічного факультету тих часів – я подам у вигляді тільки декількох із багатьох конкретних прикладів.

Приклад перший. Любіть книгу, джерело знань.

Книг, в яких ректор С.Бєліков назвав ЕТФ найкращим в університеті, було три, виданих з нагоди ювілеїв ЕТФ – 40-ї (2001 рік), 45-ї (2006 рік) та 50-ї (2011 рік) річниць факультету.

Слід нагадати про ці книжки, вони того варті. Перші дві книжки (40 років ЕТФ і 50 років ЕТФ) мали однаковий заголовок «Творці земних блискавок», третя – заголовок «Вони дарують людям світло», до 45-річчя ЕТФ.

Як на мене, таке змінювання заголовку третьої книжки було недоречним, навіть помилковим, бо назва книжок щодо електриків «Машинки» як «Творці земних блискавок» НАПРОЧУД ВДАЛА, а для керівництва ЕТФ, особливо кафедри ЕМ, – це було просто знахідкою.

Справа у тому, що творцями земних блискавок у позитивному сенсі можуть бути тільки фахівці-електрики у галузі *техніки та електрофізики високих напруг*. На ЕТФ, на превеликий жаль, УСІ БЕЗ ВИНЯТКУ освітні програми ВИКЛЮЧНО З ГАЛУЗІ ЕЛЕКТРОСПОЖИВАННЯ, і творити земні блискавки вони можуть лише різними короткими замиканнями, у величезній більшості обумовлених непрофесіоналізмом, порушенням нормативних ПУЕ (Правил улаштування електроустановок), нехлюйством та різного роду головотяпством.

Природно, справа не тільки у заголовках цих книг, більше в їх суті. Ці книжки рясніють перекручуванням фактів, переписуванням історії ЕТ-факультету та його окремих кафедр, кривотлумаченнями, спробами підмінювання колажності на фальшування тощо. Таких спотворень аж за край, назву тільки три, з рештою з них можна ознайомитися, шановний читачу, переглянувши ці твори.

Перший.

Він коротеньким не може бути, бо про таке, як кажуть, не у казці сказати ні пером описати.

На фото, розташованому на наступній сторінці зверху, яке я відправив для книжки про 40-ліття ЕТФ, у верхньому ряду колективу кафедри ЕПА, у центрі ряду, між двома прекрасними ЕПА-дамами, пані Іриною і пані Наталією, квітне доцент Сергій Смоляков (до речі, кращий з доцентів не тільки кафедри ЕПА, а й ЕТ-факультету, як довело офіційне опитування студентів ЕТФ тих років).

Оригінал фото, поданий у матеріали для видання книжки про 40-річчя ЕТФ.

Копії фото зі стор. 32-33 книжки до 40-річчя ЕТФ.

Це фото дійсно з’явилося у названій книжці (у наборі її фотографій, між сторінками 32-33), але сфальшоване: замість портрета Сергія Смолякова вмонтований портрет Володимира Куща, також достойного доцента кафедри ЕПА. Чорно-білу копію цього фото розміщено під оригіналом праворуч.

Більш того, у книжці поруч з фото колективу кафедри ЕПА розташоване фото колективу кафедри ЕПП, на якому посеред колективу цієї кафедри поміщений той же портрет достойного доцента кафедри ЕПА В.Куща (чорно-біла копія фото колективу кафедри ЕПП наведена під оригіналом ліворуч).

Обидві фотографії у книжці датовані 2001 роком. На той час доцент В.Кущ мав понад п’ять років стажу роботи на кафедрі ЕПА.

Упорядники цього видання (В.Метєльський і його помічники) найбільш легко і безневинно можуть атестуватися як безвідповідальні розтяпи.

Навіщо було «творцям земних блискавок» це тасування моїми кращими на той час доцентами, що вони – з колоди карт у руках шулера.

Другий.

Кафедра ЕПП громкоголосно заявляє (стор. 41 книжки про 40 років ЕТФ), що перший випуск спеціальності ЕПП на ЕТФ відбувся у червні 1965 року. Нагадую читачеві, що перший випуск на ЕТФ дійсно відбувся у червні 1965 року, але спеціальності ЕПА (академгрупа Е169, шифр ливарного факультету, набору 1959 року) та спеціальності ЕМА (академгрупа Е210, шифр ЕТФ, набору 1960 року), а підготовка спеціалістів за спеціальністю ЕПП і кафедра ЕПП з'явилися значно пізніше. До речі, я особисто маю статус «Першого випускника ЕТФ», про це більш докладно можна ознайомитися у главі I «Мій ректор» (стор. 87) цієї книжки.

Третій.

Кафедра ЕА (стор. 46 книжки про 50 років ЕТФ) з пафосом заявляє, що студенти-електроапаратники будували п'ятий навчальний корпус. Нагадую читачеві, як призначений Наказом ректора керівник будівництва цього корпусу, офіційно заявляю, що на будмайданчик спорудження цього об'єкту були допущені будівельники виключно з студентів-електроприводників (групи Е314, Е324). Жодного студента «Машинки», крім названих двох груп, не було, у тому числі і з кафедри ЕА. Більше того, розпорядженням ректора В.Попова, декану ЕТФ В.Метєльському дорога на цей будмайданчик теж була заказана, як і іншим співробітникам «Машинки», що не мали безпосереднього стосунку до будівництва. Про це більш докладно можна ознайомитися у главі V «Входини цієї книжки.

Приклад другий. Наші Яримбаші (батько – проректор, він же і завідувач кафедри ЕМ, син – аспірант).

Усім відома істина щодо яблуні й яблука, яке від неї недалеко котиться, або яка хата, такий і тин, який батько, такий й син.

Зовсім трохи про батька, як завідувача кафедри ЕМ.

Його ім'я згадується незлим, гучним словом у трьох книжках, згаданих вище, виданих з нагоди ювілеїв ЕТФ.

Цим прикладом повертаюся до основної теми, а саме, як пише про кафедру ЕМ та про себе завідувач цієї кафедри на той час С.Яримбаш (стор. 29 і 37 книжки про 45 років ЕТФ).

Він з гордістю проголошує, що колектив кафедри ЕМ добре знаний у далекому зарубіжжі, а електрична машина, як найбільш досконалий електромеханічний перетворювач енергії, має ККД, який за доробкою кафедри ЕМ сягає 99 % (стор. 29), а він (С.Яримбаш) підготував до захисту докторську дисертацію (стор. 37). Абсолютно все не відповідає дійсності.

Можливі два квазі-варіанта.

Перший варіант. С.Яримбаш цей матеріал вичерпав із «підготовленої ним до захисту докторської дисертації»;

Другий варіант. С.Яримбаш використав звіт з наукової роботи кафедри ЕМ за 2005-2006 навчальний рік.

Я впевнений, що пан професор повинен знати і особливості механічних втрат, і тепловий баланс, і тепломасообмін, і джоулеву диссипацію енергії в електромеханічних структурах, і що Нобелівська премія ще не плаче за створення надефективних електричних машин. Просто треба було б у 1977 р. прислухатися кафедрі ЕМ до рекомендацій й перейменувати себе на кафедру трансформаторобудування.

Про сина-аспіранта.

Д.Яримбаш опісля навчання на кафедрі ЕМ не пішов до аспірантури своєї кафедри, де його тато, проректор «Машинки», завідувач кафедри, не з-за сімейщини – а тому, що там аспірантура разова, від якої є тільки назва. Подався до мене, на кафедру ЕПА, де аспірантура і докторантура на постійній основі, а захист дисертацій поставлений на конвеєр. В аспірантурі кафедри Д.Яримбаш був недовго, бо сімейство Яримбашів за доволі короткий час перебування Д.Яримбаша аспірантом на кафедрі ЕПА встигло наслідити, й він перейшов на кафедру ЕПП до П.Андрієнка.

Почалося з такого. Ректор С.Бєліков і проректор С.Яримбаш, використовуючи 3К-технологію, оформляють Д.Яримбаша викладачем-стажистом у перед-аспірантський час, причому з оплатою, що та той час було суворо заборонено (як оплатно, так і безоплатно). Я заперечив, у мене двоє зарахованих до аспірантури, один з кафедри ЕМ, другий з кафедри ЕПА, обидва будуть в однакових умовах, і крапка. Ректор вимушений був оформити і аспіранта з кафедри ЕПА теж на посаду викладача-стажиста з оплатою.

По завершенню стажування аспіранту з кафедри ЕМ бухгалтерією була нарахована сума удвічі більша, ніж аспіранту з кафедри ЕПА (на той час зарплату видавав громадський касир кафедри, і вся інформація була відкритою для всіх, хто отримував зарплату). Натомість обидва знаходилися в абсолютно однакових умовах, за винятком того, що аспірант з кафедри ЕМ, на відміну від нашого, не ходив на роботу.

Я вирішив даремно не битися головою об глуху стінку, про себе констатував, знову примтандем пошив мене у дурні.

Приклад третій. Наші Яримбаші (батько – завідувач кафедри ЕМ, син – теж завідувач кафедри ЕМ).

Описаний вище випадок пішов у небуття.

Якось **зав. кафедри ЕМ Д.Яримбаш**, з якогось приводу почав з почуттям просторікувати мені про честь і порядність. Це мені реанімувало у пам'яті описаний вище епізод. Чи є б сичало, а його б мовчало. Тому я нагадав цей епізод з його «добропорядної» роботи на посаді викладача-стажиста на кафедрі ЕПА. Той, спокійно глядячи мені в очі, твердо відповів: – Это ложь.

Це був останній раз, коли у приватних розмовах я назвав його «Діма» (він був моїм студентом, більше того, й його батько, **зав. кафедри ЕМ С.Яримбаш**, теж був ще студентом, коли я був вже викладачем).

Як може інтелігентна людина, д.т.н. і зав. кафедри, так брехати людині, якій годиться в онуки, і яка достеменно знає, що ми обидва це знаємо (обидва разом розписувалися в одній й тій самій відомості на отримання зарплати на кафедрі ЕПА у громадського касира), більше того, це легко перевірити (термін зберігання в архівах таких відомостей 70 років).

І чи варто було його мамі, пані Ірині Килимник, звинувачувати мене щодо цього епізоду, що я говорю неправду, ще й посилатись на Першого проректора А.Коваля. Мовляв, Перший проректор А.Коваль, людина високо порядна, пильно стежив за фінансовою дисципліною і відомості з такими неподобствами не пропустив би.

Думку пані Ірини щодо Першого проректора А.Коваля я повністю поділяю. Він дійсно високо порядна людина (я його знаю набагато краще, ніж вона), і дійсно такого не пропустив би.

Тільки вона, мама завідувача кафедри ЕМ, дружина проректора, промовчала, що всі ліві фінансові документи примтандема (а також і проректора С.Яримбаша, і декана В.Метєльського окремо) в основному йшли мимо Першого проректора, вони оминали А.Коваля, їх підписував сам ректор, хоча сам же й посадовими обов'язками делегував повноваження Першому проректору підписувати такі документи.

Мої дебати з родиною Яримбашів, стосовно тих хто бреше, нагадали мені суперечку двох бабць з нашого села:

– Ти брешеш.	– Я не брешу
– Ти і раніше брехала.	– І раніше я не брехала.
– Ти завжди брехала.	– Та ніколи я не брехала.
– Ти брехала, коли ще дівкою була.	– Та ніколи я дівкою не була…

Наведу такий факт на користь заяви пані Ірини. Рахунок за міжміські телефонні розмови з деканату ЕТФ був захмарний, астрономічний, його перенаповнення обумовлювалося надмірною кількістю міжміських телефонних розмов особисто В.Метєльським і уповноваженими ним особами, щодо уналагоджування марного проштовхування С.Бєліковим і В.Метєльським, жаданого останнім, вченого звання професора, як виняток з винятку, прецедент рідкісний у ті часи (за словами самого міністра МОНУ). А.Коваль, як людина високопорядна, рішуче відмовився підписувати той захмарно-астрономічний рахунок, який залюбки підсипав ректор С.Бєліков.

Про Д.Яримбаша, як завідувача кафедри ЕМ, можна написати «Війну і мир» – за обсягом. Не можу обмежитися і «Крейцеровою сонатою», теж за обсягом, вимушений обмежитися тільки одним прикладом брудної так званої вступної компанії до аспірантури ЕТФ 2018 р.

Під час підготовки до вступного випробування, його проведення та зарахування творилося щось неймовірне. Порушувалось все, що можна було порушувати, оформлення всіх потрібних документів – просто жах, гидко паличкою торкатися, я їх не підписував, щоб не забруднитися. Усе діялось під проводом члена предметної комісії Д.Яримбаша, хоча головою комісії був П.Андрієнко, якого замість мене (В.Бондаренка), що десятиліттями керував цією комісією (без жодних порушень, не кажучи вже про корупційні елементи), у пожежному порядку (з метою впровадження 3К-технології), безпосередньо перед вступними випробуваннями, призначив новоспечений проректор В.Наумик, навіть усно не проінформувавши мене про це. Обидва, і Д.Яримбаш, і В.Наумик, у цьому проявили себе як базарні баби (плітки, побрехеньки, наговори), й обидва пізніше націлилися на вибори на посаду ректора, останній, як мені здається, не заради досягнення мети, а просто розгойдувати лодку.

Про ці, м’яко кажучи, негаразди я проінформував ректора С.Бєлікова у «Зверненні» до Голови приймальної комісії С.Бєлікова від 07.09.2018 р., зареєстроване у відділі діловодства № 0-114/97 10.09.2018 р. (дивись главу «Без науки немає кафедри»), яке ректора розлютило через моє залучення «електротехнічних» членів його команди до 3К-технологів і зажадав від мене, для початку, докладних письмових пояснень. Про це та про «подвиги» Д.Яримбаша у брудній приймальній компанії я доповів ректорові у «Розгорнутих поясненнях» Голові приймальної комісії С.Бєлікову від 17.10.2018 р. на 22-х сторінках (дивись там же).

Трохи про батька і сина (дві ремарки).

Перша ремарка.

І каже тато, в.о. ректора: – Повернись-но синку, тепер ти будеш відповідально секретарювати у приймальній комісії, а я головувати, як перша

особа (не важливо постійна чи тимчасова, важливо що легітимно це прерогатива очільника, а для форми буде призначений, наприклад, перший проректор), будемо ми, синку, по сімейному, ладненько керувати процесом.

Друга ремарка.

Перший тур перевиборів ректора (тато і син ще не запропонували офіційно сина на посаду ректора). Кабінка, я виходжу з неї, поруч урна, поруч них спостерігач Д.Яримбаш – зазирає у цей, чомусь обмежений простір, як сорока в маслак. Та відійди ти кроків 10-15, і «спостерігай», прибери лавку, якщо заважає, тіснота ж, не будь більмом на оці.

У знак протесту проти штучного створення незручностей комфортного опускання бюлетеня в урну я, демонстративно, показую розгорнутий бюлетень (усе поруч, легко прочитати): читай, якщо цікаво, я голосую за Грешту. А потім у розгорнутому вигляді опускаю в урну. Згоден, не зовсім чемно, але це протестна акція.

Другий би, зрозумівши нетактовність, просто відійшов би й усе. Але ні, ми із «обидчивых фамилий». Говорить, мабуть, син: – Тато, поклопочи, мовляв, на Вченій раді університету прийняти рішення опускання бюлетеня у згорнутому вигляді.

Розумна річ, всі почали гукати. Послухали доречний проект постанови і проголосували. Так, розумно, тільки, як на мене, слід було б додати «…і кидати в урну, а не на підлогу».

У наступному турі, уже на знак подальшого протесту уже проти рішення Ради, я показав тому ж спостережнику бюлетень у розгорнутому вигляді, а потім, як законослухняний співробітник, виконуючи постанову Ради, акуратно згорнув бюлетень і опустив його в урну.

Приклад четвертий. Наші Яримбаші (батько в.о. ректора, син зав. «електричної» кафедри, апологет теплотехніки і теплоенергетики від ЕТФ).

З використанням модернізованої 3К-технології завідувач кафедри ЕМ Д.Яримбаш пограбував ЕТ-факультет, захапавши під себе (під каф. ЕМ) більше половини факультетського контингенту прийому 2021 р., залишивши решту (трьом випусковим кафедрам) менше половини (ЕА – 8 %, ЕПА – 18 %, ЕПП – 22 %), латану свитину з каліки «електротехніка та електромеханіка» знімає, «з шкурою знімає, бо нічим обути княжат недорослих». Княжата недорослі – дві повнокровні групи (на ЕТФ їх всього дві, і обидві на кафедрі ЕМ) під їх обидві освітні програми.

Ці ОП кафедри ЕМ сумнівні, з погляду потреби у спеціалістах з електромашинобудування (ця потреба у нашому регіоні й не ночувала, «як не

ночувала поезія у віршах російського поета Миколи Нєкрасова», за словами французького письменника Івана Тургенєва). Електроапаратобудування – воно було колись, та загуло. Зокрема, Запорізький електроапаратний завод уже більше 20 років переорієнтований на більш потрібне виробництво електро-приводів, а решта – була похована, залишилось тільки трансформаторо-будування.

Друга повнокровна група (ОП з промислової та комунальної теплоенергетики) відкрита кон'юктурно, з меркантильних міркувань, з ще більш сумнівною щодо нагальної потреби регіону у таких спеціалістах, на порядок меншою, порівняно з потребою електроенергетиків.

Куди подівся декан ЕТФ, з позицією щодо концепції розвитку факультету (якщо була така) разом з ним і завідувачі випускових кафедр ЕА, ЕПА і ЕПП.А синок очільника «Машинки», завідувач кафедри ЕМ, взагалі забув про таку посаду, як декан, а ЕТ-факультет вирішив потерпіти, примиритися зі свавіллям завідувача кафедри ЕМ.

Я, особисто, на посаді завідувача кафедри, в аналогічних випадках, зарозумілих, пихатих і брутальних колег, незалежно від їх рангу попереджав: – Обережно, у дворі кафедри ЕПА злий собака. При потребі, для початку, гарчав і скалив зуби, можливо, це не завжди спрацьовувало, але ніколи і нікому просто так, ні з того ні з сього, з доброго дива, при вході на поріг кафедри ЕПА не дозволяв пообтирати об мене свої брудні підошви.

Я, у котрий раз, нагадую завідувачу кафедри ЕМ, апологету і речнику теплотехніки і теплоенергетики від ЕТФ, якому, мабуть, забили баки щодо електроенергетики, таке.

Наш регіон єдиний в Україні, а може й у світі, де компактно зосереджені найпотужніші у державі споживачі усіх видів первинної енергії для генерування виробничої електрики. Це – атомна (Запорізька АЕС), нетрадиційна (Ботіївська ВЕС), гідравлічна (ДніпроГЕС-1, ДніпроГЕС-2), теплова (Запорізька ТЕС, остання у відповідності до світових тенденцій різко зменшується, за браком природних теплоносіїв (виняток поки що природний газ). До цих гігантів приєднується ще один, Запорізька об'єднана електроенергетична система, одна з найпотужніших в Україні, з надзвичайно розвиненою інфраструктурою, яка може забезпечити запорізькою електроенергією більше половини території держави.

Отже – злочинна відсутність десятиліттями підготовки спеціалістів з електроенергетики усіх чотирьох її іпостасей (виробництво, перетворення, розподіл, пересилання електроенергії на далекі відстані) та, як глузування над електроенергетикою, кон'юнктурне насадження промислової і комунальної теплоенергетики, на шкоду електротехніці і електромеханіці.

З таких міркувань університету давно слід було б відкрити й електроенергетичний факультет. Мені останні майже 30 років заперечували, і доволі "переконливо": що батько електриків може бути тільки один, а два факультети – два батька, це негоже.

Кафедра ЕМ, схоже навпаки, – як показує, зокрема, «донорство», – на базі своєї кафедри намагається створити філію ЕТФ під назвою «Тепло-електро-факультет».

Уже проглядаються перші кроки. Кафедра ЕМ, захопивши 52 % контингенту бакалаврів першого курсу, з успішним використанням 3К-технології, – абсолютно всі фахові та спеціальні, у тому числі й з теплоенергетики, дисципліни нової ОП, у тому числі і дисципліни кафедр ЕПП та ЕПА, самостійні і традиційні дисципліни названих кафедр, забирає собі, а потім буде виписувати допуски потрібним (реципієнтам донора), спотворюючи інститут сумісництва і почасової оплати шабашниками та заробітчанами, не на користь якості навчального процесу, методичній і науковій роботам та вибудовуючи на цих кафедра п’яту колону кафедри ЕМ.

Це будуть не реципієнти, це будуть васали кафедри ЕМ.

Не виключається поширення такого короновірусу «мутації кафедри ЕМ», а може й з інших кафедр, на весь університет. Скоріше б вибрати нового ректора замість існуючого в.о. ректора С.Яримбаша, та припинити це безмежжя.

Приклад п’ятий. Принцип рівності і справедливості, або «Знай наших».

Витяг з додатку до ліцензії сер. АЕ № 527128, отриманої ЗНТУ у 2014 р.

Спеціальність	Загальний обсяг(денне +заочне), осіб	Кількість штатних докторів наук на випусковій кафедрі, осіб
1. ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНІ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОСПОЖИВАННЯ (кафедра ЕПП)	20+20	немає
2. ЕЛЕКТРИЧНІ МАШИНИ І АПАРАТИ (кафедри ЕМ і ЕА)	20+20	немає
3. ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНІ СИСТЕМИ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТА ЕЛЕКТРОПРИВОД (кафедра ЕПА)	7+5*	4

* Кафедра ЕПА замовляла, як і решта випускових кафедр, 20+20.

Виконавець: Проректор Д.Піза.

Стряпанина: примтандем (С.Яримбаш + В.Метєльський), під гаслом «Знай наших». Затвердження: Ректор С.Бєліков.

У наведеному витягу з додатку до ліцензії (дивись таблицю вище), отриманої ЗНТУ у 2014 р., серія АЕ № 527128 від 09.09.2014 р., спеціальності

ЕМА і ЕПП, улюблені ректором та примтандемом, мають по 40 осіб магістрів, при повній відсутності докторів наук, професорів у штаті всіх випускових кафедр цих спеціальностей. А на спеціальності ЕПА, опозиційної до ректора і керівництва ЕТФ кафедри ЕПА, у штаті якої чотири доктора наук, професора, всього 12 місць.

Ця таблиця яскраво демонструє свавілля і корумпованість названих вище посадових осіб.

На моє запитання, чому саме нам, кафедрі ЕПА, «зрізали» кількість магістрів, проректор з розвитку Д.Піза рішуче, але туманно відповів: – Не треба дратувати МОНУ великою кількістю магістрів.

І дійсно, навіщо проректорові вступати у конфлікт, та ще й самим примтандемом найкращого в університеті факультету, це гірше, ніж з самим ректором.

Я особисто замовляв, як і всі, 40 осіб, отримав у три рази менше за інші спеціальності, натомість, за об'єктивних даних забезпеченості кафедри ЕПА, за навчально-методичним і науковим рівнем і кількістю докторів у штаті кафедри (ЕПА – чотири, решта кафедр, усі разом, – 0), у порівнянні з рештою випускових кафедр ЕТ-факультету, та кадрової ситуації нашого регіону, для кафедри ЕПА ректорат повинен був замовляти у тричі більше, ніж решті спеціальностей.

Приклад шостий. Не викладач, а «душечка».

Таких викладачів небагато, але вони були, таких їх умів робити наш найкращий декан В.Метєльський.

Наприклад, доцент кафедри фізики Л.Богачова.

Я назву іншого викладача, доцента кафедри нарисної геометрії Г.Пугачова, зокрема, його розмову з деканом В.Метєльським я вимушений був прослухати від начала до кінця.

У доцента була консультація перед екзаменом у однієї з груп електриків. Він з'являється у декана Метєльського після неї і доповідає очікувані оцінки на завтрашньому екзамені.

Декан уважно слухає, або погоджується, або рекомендує внести деякі корективи, зокрема, кому два поміняти на три, кому два – на чотири, кому три – на п'ять тощо. Як правило, з гіршої оцінки на кращу. І дає обґрунтування цих змін (спортсмен, потрібна стипендія, громадський діяч, відмінник і таке інше).

Викладач дає гарантію, що все зрозумів і будуть виконані отримані настанови. Після екзамену методист кладе екзаменаційну відомість на стіл декана, той її уважно проглядає.

Якщо очікувані результати підтверджуються, можна подумати про грамоту або почесну грамоту для викладача-душечки.

Такі викладачі культивувалися деканом переважно на молодших курсах, де показник якості навчання студентів найнижчий.

Приклад сьомий. Не викладачі, а «звірі».

Узагальнений образ такого «звіра» на ЕТФ – був доцент В.Бардзиловський, з кафедри теоретичної механіки. Відрізнявся вимогливістю і принциповістю, інколи був суворим і навіть прискіпливим.

Він вів навчальний процес і у моїх студентів, я з ним інколи навіть конфліктував, але був рішуче налаштований його роботі на нашій спеціальності – не було халтури, студенти отримували міцні знання.

Декан В.Метєльський до нього був найнепримиренішим. Ще б пак, не такого хотілося коефіцієнта якості, який давав В.Бардзиовський.

На усіх радах-нарадах, усно і письмово: – В.Бардзиловський – деспот, тиран, садист, недолюдок, душогуб і багато ще чого, такого слід гнати з ЕТФ і з «Машинки».

Якщо були особини, що не піддавалися перевихованню, декан В.Метєльський таких просто гнав геть (до речі, як В.Бардзиловського). Якщо були складності, на підхваті був ректор С.Бєліков.

Приклад восьмий. Маніпуляції.

Наш декан умів маніпулювати колегами, незалежно від їх рангу, задля процвітання ЕТФ або видимості такого процвітання, не мало суттєвого значення. Гарант – ректор С.Бєліков.

З’являється самовизнаний завідувач кафедри ЕПП П.Махлін до формального завідувача кафедри ЕПП В.Метєльського, декана ЕТФ з якимось питанням щодо акредитаційних справ їх спеціальності, – мовляв, треба «Х», а проректор Д.Піза наполягає на «Y», що для кафедри ЕПП гірше.

Декан мені киває: – Сейчас подправим Диму.

Піднімає слухавку, натискує кнопочку: – Сергей Борисович, мы сейчас заняты вопросами аккредитации. Нам нужно «Х», Вы ж понимаете, как это важно, мы всё проработали полностью, я уверен, что Дмитрий Макарович нас поддержит. На Вас можно сослаться? Спасибо.

Натискує другу кнопочку: – Дмитрий Макарович, Метельский. Только что у меня был ректор. Интересовался вопросами аккредитации. Мы всё обговорили, он высказал мнение, что нам нужно «Х». Я думаю, Вы не будете

возражать? Понимаю Вас, но Сергей Борисович сказал, что нужно «Х». Что ему ответить? Хорошо, я ему так и скажу. Спасибо.

Звертається до мене: – Ну как я кинул Диму?

Діму то В.Метєльський кинув, але Серьожу ще більше.

Снобізму нашому деканові було не позичати, це важливіше авторитету свого ректора.

Приклад дев'ятий. Декан В.Метєльський – автор наукової монографії та навчальних посібників.

Телефонує мені з Києва А.Кравченко (ІЕД НАНУ):

– Будеш у нас, у першу чергу, зайди до мене.

Заходжу до його кабінету – сидить обкладений з усіх боків підручниками з електричних машин.

– Що, пане професоре, надолужуємо прогалини університетської фахової освіти?

– Та ні, пишу навчальний посібник вашому деканові В.Метєльському.

– Це що, шефська допомога.

– Не зовсім, я науковий консультант кафедри електричних машин вашого університету, офіційно оформлений.

– І що маємо, Меланко, гуральню?

Скромно називає суму. Вражає, я б на ці кошти понавішував Пам'ятні дошки на всіх корпусах.

– На що я знадобився?

– Коли ти йдеш до Шидловського?

– Найближчим часом.

– Давай прямо зараз, я йду з тобою.

Ми пішли. Я тоді ще не знав, що академік А.Шидловський заборонив пускати А.Кравченка навіть на поріг свого кабінету. Я у ті часи практично щомісяця брав відрядження (в їдальні ІЕД мені дівчата з роздачі говорили: – Ви щось не дуже часто обідаєте у нас, ми що, не смачно готуємо /а я уже років з п'ять як там не працював/).

У приймальні я привітався. Секретарка показала на двері, я пішов. А Кравченка не пускає. Той: – Я з Валерієм Івановичем. Секретарка: – Тоді йдіть.

Виявляється, Адік (так Адольфа Микитовича Кравченка називала дружина) мав у себе на роботі якісь проблеми, працював всього на 0.1 ставки по бюджету, мав маленький госпдоговір з «Зеленою планетою», і усе, підробляв на периферії, у тому числі й у нас у «Машинці».

Крім начальних посібників, А.Кравченко писав В.Метєльському і наукову монографію.

Якось зайшов до мене д.т.н., проф. моєї кафедри В.Зіновкін, у руках тримає згадану наукову монографію В.Метєльського, говорить, що вона навпіл – його дисертаційне дослідження з кандидатської дисертації (А.Кравченко був науковим керівником кандидатської дисертації В.Зіновкіна), звернувся до мене щодо скарги на В.Метєльського. Я порадив йому, для початку, проінформувати усно проректора з НР Ю.Внукова, як керівника наукового департаменту «Машинки».

Не знаю реакції Ю.Внукова щодо названої половини монографії В.Метєльського, проте достеменно мені відомо, що друга половина монографії В.Метєльського – це наукові дослідження старшого викладача кафедри ЕМ Леоніда Беспалова, його інтелектуальний доробок, який декан В.Метєльський присвоїв, на жаль, за згодою автора.

З усіх нас, науковців кафедри ЕМ, Л.Беспалов був одним з найкращих. Я його добре знав як колегу по кафедрі ЕМ, так і сумісника Спецлабораторії-ЕПА. Свій потенціал він не реалізував. Був, як кажуть, «тихий та тверезий», скромний, сором'язливий, добрий, здавалося непробивний і нерішучий, але непохитний.

Я запропонував йому перейти до мене, у штат кафедри ЕПА – рішуче відмовився: – Я тобі зобов'язаний більше, ніж кому іншому, але не піду, не знаю електропривода, такі тобі не потрібні.

Навчаючись в аспірантурі ІЕД НАНУ, я добре познайомився із заступником А.Шидловського з наукової роботи Г.Счастлівим, відомим в СРСР вченим-електромеханіком, на ґрунті консультацій у нього щодо питань тепломасопередачі обертових електричних машин.

Якось я звернувся до Г.Счастлівого з питанням прощупати мого товариша із Запоріжжя, що має неприховані задатки вченого, переймається полями, втратами, а отже й теплом, у трансформаторах (Генадій Григорович крупний спеціаліст у названих процесах).

Прознавши, що я готую йому зустріч з відомим вченим, Льоша почав відмовляться, мовляв, хто він такий, щоб нахабно відбирати час у відомого радянського вченого. Умовив врешті-решт. Зустрів його у Києві з потягу, запросив до себе у гуртожиток Академмістечка, а наступного дня замовив йому перепустку і привів до Г.Счастлівого.

Пізніше Г.Счастлівий сказав мені, що він щасливий мати такого підготовленого аспіранта, прийом гарантує, візьме й на заочну форму, якщо у Л.Беспалова не складеться з денною.

Не склалося. Леонід, як на мене, вигадав купу надуманих причин і нерозв'язаних проблем. Завадила його нерішуча вдача.

Приклад десятий. Уславлений декан найкращого у «Машинці» факультету.

За часів Незалежної України я проглядав багато телефільмів про наших уславлених сучасників, а також відомих державних діячів і чиновників тощо.

Перший телефільм я бачив про відомого економіста В.Пінзеника, пізніше – про відомого банкіра П.Порошенка. Більшість телегероїв не забували повідомляти, що створення таких телестрічок коштовна справа, але вони це робили за власний кошт, у тому числі й Пінзеник та Порошенко.

Ще пізніше я бачив телефільм уславленого декана із Запоріжжя В.Метєльського, стрічка була доволі тривалою, а от про фінансовий бік її створення уславлений декан забув сказати.

Згадав про це я випадково, у кабінеті ректора С.Бєлікова, коли вперше прийшов до нього з пропозицією профінансувати виготовлення Пам'ятної дошки (до 30-річчя спорудження навчального корпусу № 5) про непересічну подію в історії «Машинки» – звитягу студентів-електроприводників «Машинки», які власноруч, без будівельних підрядників, тільки разом зі співробітниками своєї кафедри ЕПА, побудували п'ятиповерховий навчальний корпус № 5.

Тоді ректор мені відмовив, посилаючись на значну вартість, можливо і десять тисяч гривень, моєї «недолугої» пропозиції.

Врешті-решт Дошка була установлена на вході навчального корпусу № 5. Натомість на виготовлення і установлення цієї Дошки університету знадобилось два роки, а на власне п'ятиповерховий навчальний корпус № 5 був побудований нами менше, ніж за рік.

Наразі, повертаючись до тих далеких і не дуже далеких подій, я розмірковував про фінансовий тягар для «Машинки» отих 10 000 гривень, зокрема, у кореляції з вартістю створення (за ініціативою ректора С.Бєлікова) кінофільму та виготовлення й встановлення барельєфу нашому «кращому» деканові, з урахуванням значного часу між трьома названими вище подіями та коливання курсу валют за цей тривалий проміжок часу.

Але й без цих складних розрахунків оцінювання ректором С.Бєліковим подвигу студентів-електроприводників середини 1980-х рр. – нижче плінтуса.

Наприкінці кожного з цих прикладів я ставив запитання, однакові для всіх, правда, усно і риторичні: ТОБІ НЕ СОРОМНО, «МАШИНКО»?

На цьому тлі постає і наступне запитання, теж риторичне, на жаль. КОЛИ Ж ТИ ОТЯМИШСЯ, «МАШИНКО»?

Передумови-мінімум, щоб відцуратися від цієї риторики практично створені. Є новий ректор, минулі деструктивні тандеми залишилися у минулому. Правда, нез'ясованим залишимо місце екс-ректора.

З іншого боку, отямитися «Машинці» – аж кричить. А коли вона отямиться, й у якій мірі, чи може вона взагалі не забажає отямитися, покаже час.

Названі вище десять прикладів діяльності ЕТФ і його керівництва не вселяють оптимізму у моє бачення нашого факультету як найкращого в університеті (саме таке оцінювання його ректором С.Бєліковим лунає зі сторінок видань, присвячених 45-річчю та 50-річчю зі створення ЕТФ).

Шановна «Машинко», якщо ректор дійсно мав рацію, скажи мені, який у нас тоді факультет був найгіршим? Чи такого взагалі не було? Чи були тільки кращі факультети, а ЕТФ найкращий? Це вже інша справа.

Якщо це так, то ми недарма вихваляли ректора, і крім «Віват, "Машинко"!» нічого не було.

Тоді ми недаремно так урочисто і помпезно усі вітали ректора, а заодно, переважна більшість, вітали і кращого декана В.Метєльського з Днем народження. З запрошенням добрих колег та високих гостей, з організованою та стихійною підготовкою індивідуальних та групових щирих вітань і скромних подарунків.

Щодо Дня народження ректора С.Бєлікова, я особисто безпосередньої участі у них не брав, був стороннім спостерігачем та слухачем відгуків численних очевидців та учасників урочистостей.

А щодо декана В.Метєльського, попервах я одного разу вскочив у халепу.

Разом з колегами по кафедрі я був запрошений оргкомітетом цього «Свята» до кабінету декана ЕТФ В.Метєльського на визначений конкретний час. Натомість ми були вимушені топтатися під дверима, наші попередники затримувалися у кабінеті декана.

Можливо, у них було багато добрих слів на адресу іменинника, а на це потрібний час, можливо, що менш ймовірно, попередники були з голодного краю, а стіл декана, як виявилось, ломився від великої кількості страв та напоїв, підготовлений хлібосольним господарем.

Після цього я зарікся бути учасником таких заходів, як декана, так і ректора, а колектив кафедри ЕПА їх Дні народження вважав робочими днями й у переважній більшості проводив їх у штатному режимі.

На завершення цієї глави – про ставлення керівництва «Машинки» до моєї діяльності часі ректорства ректора С.Бєлікова і в.о. ректора С.Яримбаша.

У випадку виникнення можливих якихось форс-мажорних або інших ситуацій (наприклад, реакція на написання мною цієї книжки) характеристика на мене повинна бути об'єктивною і неупередженою.

У цьому випадку ректорат, у першу чергу, звернеться для підготовки відповіді до керівництва ЕТФ.

На час моїх роздумів про таку ситуацію керівництво ЕТ-факультету представляли б багатолітній декан ЕТФ В.Метєльський, багатолітній проректор і завідувач кафедри ЕМ С.Яримбаш, завідувачі кафедри ЕА О.Рассальський і П.Андрієнко, пізніше завідувач кафедри ЕМ Д.Яримбаш.

Незалежно від власних емоцій, спираючись на власний досвід та реальні факти, і вплив цих фактів на перебіг подій, я можу поіменно назвати деяких з таких керівників ЕТ-факультету і «Машинки», дії яких були, однозначно, свідомими і деструктивними щодо університету.

А ще вона буде, та характеристика, можливо, такою, що я сам собі не позаздрю.

Почну з узагальнень.

Я шістдесят шість років віддав «Машинці». Це три етапи моєї діяльності на «Машинку». Перший – від студента до доцента. Це час мого зростання як власного, так і на користь «Машинці». Другий – сорокалітнє завідування кафедрою ЕПА. Де на початку примусово мене вскочили у халепу, вимушений почати наводити лад на одній, мабуть, найбільш заваленій лайном конюшні авгієвих конюшень «Машинки», які на жаль у нас були. При цьому був вибір – або працювати на себе, сидячи у багні, або чистити конюшню. Вибрав друге. І, нарешті, третій – завершальний: майже п'ять років на посаді професора рідної кафедри.

Усі сорок років завідування кафедрою я присвятив активній діяльності на розвиток «Машинки» (це перше моє покликання), а друге – останні тридцять дев'ять років з цих сорока – це теж активна, але набагато менш ефективна, як виявилося, боротьба під гаслом «Отямся, "Машинко"». Мотивації цієї діяльності – аж за край. Назву лише один приклад.

На очах декана ЕТФ Е.Власенка нищиться одна з кращих у «Машинці» кафедра ЕМА (друга випускова кафедра ЕПА у жалюгідному стані), замість неї з'являються дві конюшні, ЕМ і ЕА, у них лайно накопичується, а чистити їх нікому. А десятиліття йдуть собі та йдуть, а Геракла все немає і немає.

Увесь цей період моєї діяльності, що на п'ять років перевищує половину усієї історії «Машинки» (122/2 + 5 = 66), віддані, у переважній більшості, ЕТФ, який я знаю краще, ніж п'ять пальців своєї руки.

Історією нашого навчального закладу я пишався, а від оцінювання вихваляння історії ЕТ-факультету – утримуюсь.

На заваді була неконструктивна складова, що переважала у діяльності конкретних керівників середньої і вищої ланок університету і факультету.

Я абсолютно переконаний в об'єктивності того, що без практичної всеосяжної підтримки (тут термін «підтримка» охоплює усі прикметники, які в українській мові можуть підсилювати дію цього терміну) ректора С.Бєлікова деструктивної діяльності названих осіб, у першу чергу, В.Метєльського, без названої підтримки їх руйнівна сила була б мінімальною, й, за великим рахунком, нею можна було б і знехтувати.

Я відкрито виступав проти такої діяльності керівництва ЕТФ та підтримки цієї діяльності ректором С.Бєліковим (це легко сказати, мені стуляли пельку, не надавали трибуну, не слухали, ігнорували тощо, і це усе під егідою ректора здійснювала його команда та її посіпаки). При цьому решта, у більшості, відмовчувалась, мабуть, я не зумів запалити у них жагу до справедливості. Приклад успішної діяльності кафедри ЕПА не допомагав. Керівництво ЕТФ тримало під каблуком випускові кафедри ЕМ і ЕА, а потенціал випускової кафедри ЕПП приборкав В.Метєльський, використовуючи батіг і пряник, свою улюблену і надійну зброю.

Моє непримиренне ставлення протягом десятиліть до керівництва ЕТФ, діяльність якого оцінювалась мною як деструктивна, з використанням 3К-технології, за участю примтандема протягом останніх десятиліть (практично з незмінними основним складом та ідейної спрямованістю), могло б викликати з боку керівництва ЕТФ супротивне ставлення теж протягом десятиліть в оцінюванні моєї діяльності. М'яко кажучи, не зовсім доброзичливе, не на користь об'єктивності і неупередженості.

А я хотів би, що б на випадок якихось можливих форс-мажорних обставин, мене оцінював б більш об'єктивний і неупереджений суб'єкт.

Як раз з цим у мене все гаразд.

По-перше, це оцінювання мене результатами діяльності трудового колективу кафедри, який я очолював десятиліттями. Як на мене саме така оцінка має високий бал у будь-якій системі оцінювання. Вона мені утішна – не тільки як якісна, але й як кількісна, в еквіваленті до зумисного, майже повністю відсутнього, більш ніж чверть століття, морального заохочення мене як очільника кращої за увесь названий термін кафедри ЕТ-факультету – кафедри ЕПА.

По-друге, оцінювання моєї діяльності можна чекати поза меж ЕТ-факультету, як з боку інших структур «Машинки», так і поза «Машинкою».

Тут можна вибрати діяльність кафедри ЕПА, аналогічну ЕТ-факультету, і ще на чотирьох технічних факультетах – ФЕТ, ТФ, ІФФ та МФ, при чому кафедра ЕПА здійснювала навчальний процес на більш ніж десяти спеціальностях, не близько споріднених з власною спеціальністю. Більше того, крім на загально-інженерних, ще й багато фахових, як нормативних, так і вибіркових дисциплінах (нагадую, що мова йде про діяльність як в умовах дії попереднього, так і у значній частині норм нового законодавства про вищу освіту).

Ця діяльність «на сторону» кафедри ЕПА була такою, не притаманною жодній із випускових кафедр електротехфаку, навіть у незначному наближенні.

Зокрема, обсяг «чужого» навчального навантаження був сумірний з таким «свого» навчального навантаження, а інколи й перевищував його.

Цією корисною особливістю випускова кафедра ЕПА була зобов'язана тому, що при наданні освітніх послуг, у відповідності до стандартів вищої освіти, забезпечувала загальні та фахові компетентності, зі свідомим урахуванням не тільки сьогоденної доцільності їх, а й з обов'язковою відповідністю існуючим тенденціям подальшого розвитку науки, техніки і нових технологій групи різних спеціальностей у напрямах автоматизації, комп'ютеризації, робототехніки, мехатроніки, МП-техніки, інформатизації, штучного інтелекту, цифровізації тощо, на ЕТФ, МФ, ІФФ, ТФ та ФЕТ, де вона здійснювала навчальний процес.

Такий підхід суттєво сприяв не тільки якісному відбору абітурієнтів, особливо при прийомі до магістратури, при переході на багаторівневу освіту, а й їх адаптації при різних базових освітах.

Такий досвід роботи кафедри ЕПА стане у нагоді й у подальшому, зокрема, щодо останніх тенденцій змінювання підходів до організації навчального процесу у ЗВО.

Ця діяльність кафедри на чотирьох факультетах «Машинки» – була такою ж повсякденною, такою ж щільною, у ті ж самі десятиліття, такого ж самого рівня (надання освітніх послуг) і з не меншим обсягом, як і на рідному ЕТ-факультеті.

Названа особливість кафедри ЕПА була притаманною на ЕТФ виключно одній випусковій кафедрі, а саме кафедрі ЕПА. Ця особливість надавала кафедрі ЕПА підстави, на відміну від інших кафедр ЕТФ, бути оціненою зовнішнім, незалежним оцінюванням, практично тими ж мірками, що і керівництвом ЕТФ, до якого останні 30 років свого керівництва кафедрою ЕПА я був у жорсткій конструктивній опозиції.

Це мотивувало мене звернутися до керівників вищої і середньої ланок чотирьох провідних технічних факультетів, названих вище, надати від їх імені

інформацію ректорові про мою професійну діяльність, про її ефективність та особистий внесок у розвиток «Машинки».

Особисто склав список директорів інститутів, деканів факультетів, завідувачів кафедр цих факультетів, де кафедра ЕПА десятиліттями здійснювала навчальний процес під моїм керівництвом.

Моє звернення було практично одностайно підтримано.

Від п'ятого факультету, свого рідного, документи підписали: директор фізико-технічного інституту В.Луньов, декан ЕТФ М.Антонов та завідувачі кафедри ТЗЕ С.Тиховод, кафедри фізики С.Лоскутов і завідувачка кафедри ІМ Ю.Соболь.

Що стосується деструктивної, на мій погляд, частини керівництва ЕТФ (це три особи, до яких я був у глибокій і принциповій опозиції, це – багаторічний проректор і завідувач кафедри ЕМ С.Яримбаш, завідувач кафедри ЕПП і багаторічний декан ЕТФ В.Метєльський, завідувач кафедри ЕА П.Андрієнко і завідувач кафедри ЕМ Д.Яримбаш). Звертатися до них за підписом було неетично (я так вважав з-за наших полярних, як на мене, поглядів на загальнолюдські цінності). Після вагань, для протоколу, я вирішив, як виняток, звернутися до самого молодого з них й найменш заангажованого (тут я помилився), завідувача кафедри ЕМ Д.Яримбаша. Поставити підпис він рішуче відмовився, і тут же попрямував до кабінету тата, С.Яримбаша, похвалитися, мабуть, собою за рішучу відмову, щоб той погладив його по голівці.

Звернення можна вважати таким що підписали всі (два д.т.н., проф. відмовилися, а два д.т.н., проф. себе дописали у складений мною список).

Я в усіх чотирьох шановних професорів попросив вибачення, у двох перших – за те, що їх потурбував, а у двох останніх – за власну неуважність, за те, що не подав їх прізвища до цього списку.

Посеред перших двох був завідувач кафедри ДВЗ Георгій Слинько, д.т.н., професор. Я переконаний, між нами весь час були взаємна повага і дружні ділові стосунки. До моєї діяльності в університеті він ставився доброзичливо, оцінював позитивно, на відмову поставити підпис, на моє переконання, у нього не було причин, у будь-якому випадку, я ставлюся до нього з повагою. У конфліктній ситуації щодо викладання для його спеціальності дисципліни «Електроніка і мікропроцесорна техніка» він підтримував кафедру ЕПА, як більш професійну, ніж кафедра ТЗЕ. Його рішуче підтримував і завідувач кафедри автомобілів А.Головчук. Проте НМК ТФ цю дисципліну віддала кафедрі ТЗЕ (глава Х «У сім'ї не без рекетира», стор. 324).

Так склалося, що у цій книжці я вимушений був не залишати поза уваги питання видання навчальних посібників у «Машинці» (глава XII «Гірка доля мого навчального посібника»).

Доповню цю думку двома короткими епізодами.

Епізод 1.

Якось Георгій Слинько зайшов до мене у кабінет і розповів таку історію. Мовляв, переймається підготовкою до видання свого навчального посібника, чим дістав своїми запитаннями керівницю редакційно-видавницького відділу «Машинки», яка його проінформувала, що у В.Бондаренка є спеціальна тека, де зібрано і занотовано все, що потрібно для успішної підготовки посібника до видання. Вона особисто ретельно перевірила цю теку і рекомендує для користування. Через деякий час завлаб Г.Слинька мені цю теку повернув. Після цього до мене сипнуло ходоків-любителів навчально-посібникового жанру.

Епізод 2.

Як кажуть, страшне перо не у гусака. Посеред названих любителів був і завідувач кафедри ЕА О.Рассальський, який теж писав навчальний посібник – переймався професорським званням. Узяв у мене не тільки названу теку, а й примірник мого Посібника.

Тривалу затримку у поверненні моїх матеріалів спокійно пояснив жахливими для мене речами: вміст і зміст моєї теки і Посібника переопрацював, поміняв реквізити, а у моєму Посібнику і заголовки, усі які там були і таке інше, щоб сфальшовані документи виглядали як його власний посібник. Це не плагіат, це щось на порядок жахливіше, якщо він так чинив.

Цей матеріал (точніше, шмат лайна) О.Рассальський, запевнив, що пропустить через редакційно-видавницьку частину «Машинки», потім через Вчену раду С.Бєлікова і подасть до Міністерства для надання «своєму» посібнику грифу.

Не знаю, як було там далі, мене не цікавить увесь підспідок цієї справи, знаю одне, професорське звання йому дісталося.

Посеред двох, що дописали до друкованого звернення свої прізвища і розписалися, був завідувач кафедри системного аналізу та обчислювальної математики, д.ф.-м-н., проф. Григорій Корніч (якби у нас було по-більше григоріїв корнічів, переконаний, для заклику до «Машинки» «Отямся!» у мене було б менше підстав).

Отже, у випадку виникнення будь-яких можливих форс-мажорних або інших ситуацій, пов’язаних з моїм конструктивним критичним ставленням до однієї особи або групи посадових осіб, а названі особи можливо будуть виправдовуватись начебто некомпетентністю, непрофесійністю чи

аморальністю автора критики, у мене є офіційні свідчення посадових осіб п’яти технічних факультетів «Машинки», які знають мене по спільній навчальній, науковій та виховній роботах як такого, що має внесок у розвиток університету, тривалий досвід успішного та ефективного керування випусковою кафедрою. Це свідчення – у вигляді офіційного «Звернення» до ректора С.Бєлікова керівництва п’яти факультетів «Машинки», що має реквізити дати та підписів підписантів цього «Звернення».

Звернення підписали директор машинобудівного інституту та директор фізико-технічного інституту, шість деканів технічних факультетів та шістнадцять завідувачів кафедрами. Посеред підписантів чотирнадцять докторів технічних та фізико-математичних наук. Повторюю, з факультетів, на яких кафедра ЕПА десятиліттями здійснювала навчальний процес.

Цей документ (перший і решта його примірників) я нікому не направляв, й не маю наміру його будь-кому надсилати у майбутньому, якщо у цьому не буде нагальної потреби.

При потребі я буду захищати себе сам – **бо ти ж не захистиш мене, «Машинко», доки не отямишся.**

Глава XV.
ПАМ’ЯТНА МЕДАЛЬ, АБО 20 РОКІВ ПОТОМУ

Заголовок цієї глави і назва книги С.Бєлікова «Виват, "Машинка"! Или 20 лет спустя» мають певний збіг.

Шановний читачу, ти помиляєшся, запевняю – це ніякий не плагіат, а просто випадковий і прикрий збіг обставин.

Напередодні святкування 100-річчя «Машинки» я запропонував ректорові С.Бєлікову звернутися до Банкнотно-монетного двору (БМД) Національного банку України (НБУ) з проханням включити до плану випуску монет, з подальшим введенням в обіг, ювілейної монети України, присвяченої ЗНТУ.

Зробити це не так просто, але реально, з огляду на два моменти: вельми сприятливі умови (100-річчя навчального закладу) та існування однієї із потужних серій плану випуску монет під назвою «Вищі навчальні заклади України».

Ректор поцікавився видатками на реалізацію цього проекту. Я назвав наближений маловитратний варіант – номінал 2 гривні, метал нейзильбер, тираж десь 20-30 тис. Цей варіант ректора влаштовував, він погодився й доручив мені реалізацію проекту.

Я з ентузіазмом взявся до роботи. У самому розпалі її, від ректора, примтандем дізнався про особу виконавця (В.Бондаренко). Більше за В.Метєльського шаленів С.Яримбаш (проректор з навчально-виховної роботи) – проект був терміново згорнутий, ректор С.Бєліков забув про свої обіцянки і гарантії, які мені надавав. Як на мене, ця трійця забула й про «Машинку».

Минуло двадцять років (як писав С.Бєліков «…или 20 лет спустя»).

Наближалося святкування 120-ої річниці «Машинки» – чергова кругла дата в історії «Машинки».

Я почав діяти більш розважно.

Направив до ректорату і Вченої ради університету звернення з цього приводу такого змісту.

Ректорату, Вченій раді
НУ «Запорізька політехніка»

У зв'язку із святкуванням 120-ї річниці «Машинки» є пропозиція про карбування Банкнотно-монетним двором НБУ комеморативної **монети**, або монетоподібного жетона (**пам'ятної медалі**), **«120 років НУ "Запорізька політехніка"»** та замовлення для університету певної частини тиражу названих монети чи медалі.

Така акція, крім урізноманітнення заходів святкування, буде сприяти подальшій популяризації нашого навчального закладу.

Ще у 1999 році із аналогічною пропозицією я вже звертався до ректорату, прогнозував серйозне майбутнє започаткованій НБУ у 1998 році новій серії монет «Вищі навчальні заклади України», і нам, таким чином, стати одними із перших фігурантами цієї серії.

На жаль, ця пропозиція не була підтримана.

Першим був Київський політехнічний інститут, потім Українська національна гірнича академія, монети яких (номіналом 2 гривні з мідно-нікелевого сплаву), насьогодні популярні, вартість першої монети близько 1 тис. гривень, а другої понад 1 тис. гривень (Л.Манько. Каталог з цінами від колекціонерів Києва «Монети України», вип. 10, 2020 р.).

За нумізматичною цінністю ці дві монети є рідкісними.

Мої прогнози виправдались, наразі ця серія є однією з найбільших посеред монет України, а в обігу понад 50 їх різновидів, і близько 30 медалей НБУ.

Бажаючим я можу надати технічні характеристики, опис та зображення названих пам'ятних монет і медалей.

Професор кафедри ЕПА В. Бондаренко
25.01.2020 р.

Крім того, випуск в обіг і реалізація продукції БМД Нацбанку України сприяє ефективній рекламі університету, як засіб подальшого підвищення його престижу, як посеред абітурієнтів, так і авторитету Альма-матір посеред випускників, подальшій популяризації «Машинки» не тільки в Україні, але й за її межами (відомий високий статус продукції БМД НБУ на міжнародних виставках, аукціонах, ярмарках тощо).

Не слід забувати й про сприяння виховній роботі, профорієнтації, примноженню славетної історії «Машинки».

Недарма керівництво переважної більшості ЗВО України з великою увагою ставляться до випуску пам'ятних монет і медалей, не рахуючись зі значними витратами, у тому числі і матеріальними.

Про це свідчать наведені нижче дві таблиці уведення в обіг продукції БМД НБУ серії «Вищі навчальні заклади України»: понад 50 монет номіналами 2 гривні та 5 гривень і близько 30 медалей із недорогоцінних металів та їх сплавів, як з покриттям (посріблення, позолота), так і без нього, а також із срібла та золота. Сплави – це бронза, латунь (світла, темна), нейзильбер (Cu-Ni-Zn, сріблястого кольору) та томпак (Cu-Zn, золотистого кольору).

Монети України, серії «Вищі навчальні заклади України», випущені в обіг Національним банком України.

Назва	*Номінал*
1. Київський політехнічний інститут, 100 років	2 грн
2. Київський політехнічний інститут, 100 років	2 грн / UNC
3. Національна гірнича академія України, 100 років	2 грн
4. Чернівецький державний університет, 125 років	2 грн
5. Острозька академія	2 грн
6. Національний авіаційний університет, 70 років	2 грн
7. Київський національний університет ім. Т.Шевченка, 170років, *Ag*	5 грн
8. Київський національний університет ім. Т.Шевченка, 170років	2 грн
9. Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого, 200 років	2 грн
10. Харківський національний ун-т ім. В.Каразіна, 200 років, *Ag*	5 грн
11. Харківський національний університет ім. В.Каразіна, 200 років	2 грн
12. Харківський національний аерокосмічний університет, 75 років	2 грн
13. Інститут виноградарства та виноробства ім. В.Таїрова, 100 років	2 грн
14. Київський національний економічний університет, 100 років, *Ag*	5 грн
15. Київський національний економічний університет, 100 років	2 грн
16. Харківський національний економічний університет, 75 років	2 грн
17. Львівський національний медичний університет, 225 років, *Ag*	5 грн
18. Національний університет «Львівська політехніка», 165 років, *Ag*	5 грн
19. Національний університет «Львівська політехніка», 165 років	2 грн
20. Національний технічний університет «Харківська політехніка», 125 років, *Ag*	5 грн
21. Національний технічний університет «Харківська політехніка», 125 років	2 грн
22. Львівський національний університет ім. І.Франка, 350 років, *Ag*	5 грн
23. Львівський національний університет ім. І.Франка, 350 років	2 грн

Продовження таблиці.

Назва	*Номінал*
24. Національна музична академія України ім. П.Чайковського, 100 років, *Ag*	5 грн
25. Національна музична академія України ім. П.Чайковського, 100 років	2 грн
26. Київський національний університет ім. Т.Шевченка, 180 років, *Ag*	5 грн
27. Київський національний університет ім. Т.Шевченка, 180 років	2 грн
28. Одеський національний університет ім. І.Мечникова, 150 років, *Ag*	5 грн
29. Одеський національний університет ім. І.Мечникова,150 років	2 грн
30. Національний університет «Києво-Могилянська академія», 400 років, *Ag*	5 грн
31. Національний університет «Києво-Могилянська академія», 400 років	2 грн
32. Національний університет водного господарства та природо-користування (м. Рівне), 100 років	2 грн
33. Тернопільський національний економічний університет, 50 років, *Ag*	5 грн
34. Тернопільський національний економічний університет, 50 років	2 грн
35. Харківський національний аграрний університет ім. В.Докучаєва, 200 років	2 грн
36. Київський національний торгівельно-економічний університет, 70 років, *Ag*	5 грн
37. Київський національний торгівельно-економічний університет, 70 років	2 грн
38. Львівський національний торгівельно-економічний університет, 200 років	2 грн
39. Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Ушинського, 200 років	2 грн
40. Херсонський державний університет, 100 років	2 грн
41. Київський н/д інститут судових експертиз, 100 років, *бі-метал*	5 грн
42. Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, 100 років, *Ag*	5 грн
43. Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, 100 років	2 грн
44. Дніпровський національний університет ім. О.Гончара, 100 років	2 грн
45. Кам’янець-Подільський національний університет ім. В.Вернадського, 100 років	2 грн
46. Національна медична академія післядипломної освіти ім. П.Щупика, 100 років	2 грн
47. 175 років з часу заснування Національної музичної академії ім. М.Лисенка	2 грн

Закінчення таблиці.

Назва	*Номінал*
48. Національна академія внутрішніх справ, 100 років	2 грн
49. Ніжинський державний університет ім. М.Гоголя, 200 років	2 грн
50. Харківський національний університет міського господарства ім. О.Бекетова, 100 років	2 грн

Монетоподібні жетони (пам'ятні медалі) України, серії «Вищі навчальні заклади України», випущені Банкнотно-монетним двором Національного банку України.

Назва	*Метал*
1. 100 років Київському політехнічному інституту	срібло
2. 100 років Київському політехнічному інституту	позолочена латунь
3. 100 років Національній гірничій академії України	срібло
4. 100 років Національній гірничій академії України	позолочена латунь
5. Інститут міжнародних відносин	срібло
6. Інститут міжнародних відносин	позолочена латунь
7. Національний університет «Києво-Могилянська академія». Петро Могила	позолочене срібло
8. 70 років Національному авіаційному університету	срібло
9. 200 років Харківському національному університету ім. В.Каразіна	томпак Ø70 мм
10. 200 років Харківському національному університету ім. В.Каразіна	томпак Ø40 мм
11. 170 років Київському університету ім. Т.Шевченка	срібло
12. 170 років Київському університету ім. Т.Шевченка	позолочений томпак
13. 100 років юридичній освіті і науці м. Одеси	золото
14. 100 років юридичній освіті і науці м. Одеси	срібло
15. 70 років Львівського інституту банківської справи	срібло
16. 70 років Львівського інституту банківської справи	томпак
17. 70 років Львівського інституту банківської справи	нейзильбер
18. Львівська політехніка, 200 років	нейзильбер
19. 120 років Національному університету біоресурсів і природокористування України	срібло
20. 120 років Національному університету біоресурсів і природокористування України	Нейзильбер
21. 220 років Національному технічному університету «Київський політехнічний інститут» ім. І.Сікорського	срібло

Закінчення таблиці.

Назва	*Метал*
22. 220 років Національному технічному університету «Київський політехнічний інститут» ім. І.Сікорського	Нейзильбер
23. 175 років Уманському національному університету садівництва	нейзильбер
24. 100 років Національній академії аграрних наук	нейзильбер
25. 100 років Національному фармацевтичному університету	нейзильбер
26. 100 років Українському вільному університету	нейзильбер
27. Українська академія банківської справи	посріблений томпак
28. Українська академія банківської справи	томпак
29. 100 років Луганському нац. університету ім. Т.Шевченка	нейзильбер

З названих вище 16-ти пам’ятних монет номіналом 5 гривень, 15 – виготовлені із срібла, проба 925, маса половина тройської унції (15,55 г), Ø 33 мм. Решта, монети номіналом 2 гривні, виготовлені з нейзильберу, мають Ø 31 мм, якість карбування Unc – Uncirculated (підвищена якість поля та рельєфу монети). Пам’ятні медалі виконані із недорогоцінних металів, срібла і золота, з бронзи, нейзильберу, томпаку, а також із позолочених срібла, бронзи і томпаку.

З наданою вище інформацією ректор ознайомився зі значно більшою зацікавленістю, ніж 20 років тому. Відреагував належним чином, знову доручив мені виконати необхідну роботу. Заохочував її, тримав під належним контролем.

Підготовча робота мною була завершена повністю. На посиденьках (традиційна, майже щоденна ранкова кава) у кабінеті проректора С.Яримбаша ректор С.Бєліков ляпнув С.Яримбашу, що нумізматичну роботу В.Бондаренко завершив, залишилося йому (С.Бєлікову) підписати підготовлений і узгоджений з другою стороною Договір з МБД НБУ.

Від такої новини щодо авторства, повідомленої ректором, С.Яримбаш отримав тяжку моральну травму.

У ту ж мить обидва керівника «Машинки», не думаючи про університет, виявили «мужність, принциповість і послідовність» – договір був відкликаний.

Отже, і «20 лет спустя» стався рецидив, прикра для «Машинки» подія повторилася.

Цим прикрим рецидивом прикрої події, що стався 20 років потому, покладеним в основу сюжету цієї глави, останньої у моїй книжці, можна було б, у певній мірі, з натяжкою, останній раз у цій книжці, скористатися гаслом «"Машинко", отямся!».

Але я утримаюсь, годі. Можна вже поставити крапку. Доказового матеріалу й так аж за край. Тут про інше.

Про мою надію у сподіванні деякої, хоча й незначної та опосередкованої, причетності до подальшої, більш славної, історії «Машинки».

Не за горами наступна кругла дата – 125 років «Машинки».

Не виключена можливість (при повній відсутності деструктивного тандему проректор С.Яримбаш – ректор С.Бєліков) у вірогідності звернення керівництва університету до ефективної, з погляду широкої реклами і взагалі реноме «Машинки», до популярної не тільки в Україні, а й в усьому світі, продукції БМД НБУ. Слушна нагода – 125-річчя від дня заснування НУ «Запорізька політехніка».

І тут може стати у нагоді можливість скористатися моїм доробком співпраці нашого університету з НБУ, хоча б фрагментарно.

З цих міркувань цей свій доробок я подам більш детально.

Вихідною позицією тут є своєчасне подання на розгляд БМД НБУ пропозиції-замовлення про включення у план випуску монет і сувенірної продукції України, зокрема, ювілейних монету України або монетоподібний жетон (медаль) щодо нашого університету, у відповідності до вимог «Інструкції про організацію, виготовлення, випуску в обіг й реалізацію пам’ятних монет й сувенірної продукції».

Названа Інструкція затверджується Постановою Правління НБУ, має море різних пунктів-підпунктів, які зазвичай часто-густо змінюються або втрачають чинність. Це стосується й її розділу «Наукові і культурно-освітні організації та установи». Про це не слід забувати.

При цьому надзвичайно важливо (це задача ректора) "вибити" певні преференції щодо «Машинки» у Постанову Верховної Ради України «Про відзначення пам’ятних дат і ювілеїв у 2025 р.».

Я не маю сумніву, що у додатку до неї, у розділі І «Відомі події в Україні» буде запис «125 років з дня заснування Національного університету "Запорізька політехніка" (01.07.1900 р.)».

Теж не маю сумніву, що на той час буде Постанова Правління НБУ з переліком ювілейних дат, до яких буде наданий дозвіл карбування ювілейних монет. Будемо сподіватися, що там буде і дата «125 років».

До речі, доки керівництво «Машинки» у 2020 році зволікало з рішенням замовити-незамовити ювілейну монету, вийшла чергова Постанова Правління НБУ з новим переліком ювілейних дат для карбування монет, у якому дата «120 років» не значилася.

Тільки у середині лютого 2020 р., за підписом ректора С.Бєлікова, до БМД НБУ було відправлене замовлення Пам’ятної медалі на базі штемпелів

комеморативної монети номіналом 2 гривні (Лист на ім’я Генерального директора БМД НБУ В.Баглая за № 34-01/561 від 17.02.2020 р.), стор. 467.

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

(НУ «Запорізька політехніка») вул. Жуковського, 64, м. Запоріжжя 69063
тел. (061) 764 25 06, факс (061) 764 21 41 e-mail:rector@zp.edu.ua
код ЄДРПОУ 02070849

17.02.2020 № 34-01/561 На № _____ від _____

Генеральному директорові
Банкнотно-монетного двору
Національного банку України
Баглаю В. А.

02222, м Київ, вул. Пухівська, 7
bmd@bank.gov.ua

Щодо виготовлення
презентаційної продукції

Шановний Володимире Анатолійович!

З метою належного рівня святкування 120 річниці Національного університету «Запорізька політехніка» 19.11.2020 р., внесеного Постановою Верховної Ради України до переліку відзначення у 2020 р. пам’ятних дат, просимо розрахувати вартість виготовлення (у нашому випадку на виготовлення ювілейної монети номіналом, зокрема, 2 гривні є заборона НБУ):

монетновидного жетону – з нейзильберу, Ø 31 мм, для двох варіантів тиражу 5 000 і 1 500 штук; з 25% кількістю у сувенірному виконанні (габаритами наближено 110 мм x 72 мм).

Якщо це можливо, просимо розрахувати варіанти – а) чорно-білого виконання і б) виконання такого ж варіанту, але з кольоровими фрагментами тамподруку: прапор України, герб Університету (реверс).

Ескіз додається.

З повагою, ректор С. Бєліков

Лист щодо замовлення медалі на базі пам’ятної монети 2 грн.

До листа були додані ескізи аверсу і реверсу Пам’ятної медалі, як прототип розробленого мною ескізу пам’ятної монети номіналом 2 гривні, та короткий опис фрагментів реверсу, стор. 468. Ескіз був доданий з одним із варіантів як аверсу, так і реверсу, та переліків фрагментів без їх описів.

Електронний варіант ескізів аверсу і реверсу Пам’ятної медалі НУ «Запорізька політехніка» засобами комп’ютерної векторної графіки, роботу відповідальну і складну, якісно виконав студент-електроприводник групи Е318сп Олександр Яковлєв.

Щоб віддячити студентові за його результативну і якісну працю, не передбачену графіком навчального процесу, як громадську роботу на університет, я пообіцяв йому (після підписання ректором гарантійного листа оплати замовлення на Медаль) клопотати перед керівництвом «Машинки» про нагороду студента Подякою, з врученням Сашку Пам’ятної медалі, яку він безперечно заслужив.

Додаток

Аверс:

Реверс:

Короткий опис фрагментів реверсу.

Найвищий в Україні флагшток Державного Прапора, встановлений на острові Хортиця.

Памятник князю Святославу (на острові Хортиця), який загинув на острові у бою з печенегами.

Перша козацька церква Покрови Пресвятої Богородиці на острові Хортиця.

Контурна мапа острова Хортиця.

Герб НУ «Запорізька політехніка».

Додаток до листа щодо замовлення медалі на базі пам’ятної монети 2 грн.

Своїми безвідповідальними діями щодо випуску Пам’ятної медалі «120 років НУ "Запорізька політехніка"» (назад раки не вертаки), в особі деструктивного тандема проректор С.Яримбаш – ректор С.Бєліков, ти, «Машинко», мене перед цією молодою людиною виставила безвідповідальним базікою.

Можливо, у масштабі ЗВО – це дрібничка, якою не слід перейматися, яку, мабуть, поважне керівництво університету не помітило, але у моральному плані – це показник.

Ця незначна подія мала, мабуть, таке ж саме незначне продовження.

Так сталося, що наказом ректора я був призначений керівником випускної кваліфікаційної роботи магістра О.Яковлєва, група Е311м, який успішно захистив диплом наприкінці 2022 року.

Знаючи досконале володіння молодим спеціалістом О.Яковлєвим векторною графікою, я у квітні 2023 року звернувся до нього як колишнього студента-електроприводника (природно за оплату) виконати мені в електронному вигляді художнє оформлення обкладинки цієї книжки у термін протягом двох тижнів.

З поваги до кафедри ЕПА (з огляду на викладене вище, у мене не було моральних підстав на не те щоб на право, а й на надію сказати «з повагою до мене чи до "Машинки"»), природно без оплати, Олександр виконав моє прохання, причому практично за одну добу, причому зі своєю особистою творчою участю.

У відповідь на Лист від НУ «Запорізька політехніка» щодо замовлення Пам’ятної медалі – БМД НБУ надав вичерпну технічну і вартісну інформацію щодо виготовлення Пам’ятної медалі та зажадав від «Машинки» гарантію оплати замовлення (лист № 81-0017/10750 від 28.02.2020 р.) за підписом Генерального директора Двору В.Баглая, стор. 470.

Отримана інформація дозволила нам розглядати такі варіанти медалі.

1. Медаль з нейзильберу, Ø 35, тираж 5 000 шт. і 1 500 шт.
2. Медаль з нейзильберу, Ø 31, тираж 1 500 шт. і 1 000 шт.
3. Сувенірне пакування: увесь тираж або частина тиражу.
4. Реверс і аверс чорно-білі.
5. Реверс: кольоровий Прапор України – тамподрук.
6. Реверс: кольоровий Прапор України і герб Університету – тамподрук.
7. Реверс: кольорові Прапор України – емалеве покриття.
8. Реверс: кольорові Прапор України і герб Університету – емалеве покриття.

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
БАНКНОТНО-МОНЕТНИЙ ДВІР

вул. Пухівська, 7, м. Київ, 02222, Україна
телефон: +380 (44) 530-50-92
факс:+380 (44) 530-49-48
e-mail:bmd@md.bank.gov.ua
Код ЄДРПОУ 21575489

NATIONAL BANK OF UKRAINE
BANKNOTE PRINTING AND MINTING WORKS

7, Pukhivska St., Kyiv, 02222, Ukraine
phone: +380 (44) 530-50-92
fax +380 (44) 530-49-48,
e-mail: bmd@md.bank.gov.ua

№ 81-0017/10780
28.02.2020

Ректору
Національного університету
"Запорізька політехніка"
Белікову С. Б.
вул. Жуковського, 64,
м. Запоріжжя, 69063

Щодо виготовлення
презентаційної продукції

Шановний Сергію Борисовичу!

На лист від 17.02.2020 № 34-01/561 щодо виготовлення презентаційної продукції – жетон "Запорізька політехніка", присвячений 120-річчю Національному університету "Запорізька політехніка", повідомляємо таке.

Вартість виготовлення одного виробу з урахування ПДВ та без урахування сувенірної упаковки становить:

презентаційний жетон (МНЦ 15-20, Ø 31 мм):
при тиражі 1 500 шт. – 109,32 грн.;
при тиражі 5 000 шт. – 89,70 грн.;
пам'ятна медаль (МНЦ 15-20, Ø 31 мм, тамподрук 1 бік):
при тиражі 1 500 шт. – 132,06 грн.;
при тиражі 5 000 шт. – 112,56 грн.

Після погодження Вами ціни (письмово) пропонуємо укласти договір, проєкт якого Вам буде направлено.

З повагою

Генеральний директор Володимир БАГЛАЙ

Ніколенко С. Д.
(044)530-28-56

Лист-відповідь БМД НБУ щодо виготовлення пам'ятної медалі.

Листом за № 38-01/831 від 11.03.2020 р. за підписом ректора С.Бєлікова були узгоджені параметри пам'ятної медалі, її вартість та тираж, стор. 471.

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

(НУ «Запорізька політехніка») вул. Жуковського, 64, м. Запоріжжя 69063
тел. (061) 764 25 06, факс (061) 764 21 41 e-mail:rector@zp.edu.ua
код ЄДРПОУ 02070849

11.03.2020 № 38-01/831 На № _____ від _____

Генеральному директорові
Банкнотно-монетного двору
Національного банку України
Володимиру Баглаю
вул. Пухівська, 7
м. Київ, 02222. Україна

Шановний Володимире!

Просимо виготовити жетон «Запорізька політехніка», присвячений 120-річчю Національного університету «Запорізька політехніка» у вигляді пам'ятної медалі (МНЦ 15-20, Ø 31 мм, тамподрук 1 бік) у тиражі 1500 шт. при вартості 132.06 грн за 1 шт. без сувенірного пакування.

Ректор С.Б.Бєліков

Лист-узгодження технічних і вартісних характеристик пам'ятної медалі.

У подальшому ректор погодився на мою пропозицію покращити власне медаль, збільшивши її діаметр з 31 мм до 35 мм (перейти від штемпелів комеморативної монети номіналом 2 гривні до штемпелів комеморативної монети номіналом 5 гривень з нейзильберу). Правда, за умови збереження раніше визначеної вартості замовлення, за рахунок відмови у сувенірному пакуванні, яке планувалося для частини тиражу.

Була надана гарантія оплати замовлення у гривнях, названо прізвище виконавця (В.Бондаренко), номер його мобільного телефону та електронна

адреса (лист за № 34-01/848 від 12.03.2020 р., за підписом ректора університету С.Бєлікова, стор. 472).

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

(НУ «Запорізька політехніка») вул. Жуковського, 64, м. Запоріжжя 69063
тел. (061) 764 25 06, факс (061) 764 21 41 e-mail:rector@zp.edu.ua
код ЄДРПОУ 02070849

12.03.2020 № 34-01/848 На № _____ від _____

Генеральному директорові
Банкнотно-монетного двору
Національного банку України
Володимиру Баглаю

вул. Пухівська, 7
м. Київ, 02222, Україна

Шановний Володимире Анатолійовичу!

У відповідності додатку від 11.03.2020 р. до листа № 81-0017/ 10780 від 28.02.2020 р., просимо виготовити жетон «НУ "Запорізька політехніка"», присвячений 120-річчю Національного університету «Запорізька політехніка» у вигляді пам'ятної медалі (МНЦ 15-20, Ø 35 мм, тамподрук 1 бік) у тиражі 1 500 шт. при вартості 129,66 грн. за 1 шт.

Ректор С.Б. Бєліков

Виконавець: В.Бондаренко, тел. 0673670855, valerybond54@gmail.com

Гарантійний лист НУ "Запорізька політехніка" на узгодження технічних і вартісних характеристик та виготовлення пам'ятної медалі.

Ескізи об'єкта (його аверсу і реверсу) я розробляв у відповідності до атрибутики і символіки фрагментів об'єкта, виходячи з тлумачення ключових слів його повної назви: «Пам'ятні монета/медаль України, присвячені ювілею

національного університету "Запорізька політехніка"», дивись наведену нижче таблицю.

Ключове слово	Перелік фрагментів атрибутики і символіки
МОНЕТА / МЕДАЛЬ	Символіка простих геометричних фігур
УКРАЇНА	Державний Прапор України, Малий Державний Герб України
ЗАПОРІЖЖЯ	Славетне місто України, символами якого, у першу чергу, є острів Хортиця та ДніпроГЕС
ПОЛІТЕХНІКА	Будівля головного корпусу, повна назва ЗВО українською та англійською мовами, Герб університету
ДАТА	1900 – 2020

Опис вибраних фрагментів об’єкта (стор. 474).

Аверс.

Стилізований фрагмент фасаду будівлі головного корпусу університету, розміщений у центрі аверсу. Цей фрагмент я виконував з фотографії (фото 1, стор. 475) фасаду головного корпусу «Машинки», який я знімав для реклами вступної кампанії 1962 року. Одна з цих фотографій була розміщена у газеті «Інженер-машинобудівник», № 25/105 від 28.06.1962 р. Більш докладно про це дивись глава I, стор. 83.

Надписи «**Національний університет**» і «**Запорізька політехніка**» розташовані по колу (для першого шрифт більш дрібний, опуклий, для другого – більш крупний, утоплений).

Надпис «**NATIONAL UNIVERSITY ZAPORIZHZHIA POLITECHNIC**» – шрифт дрібніший за україномовний та іншого вигляду (курсив), розташований горизонтально під фрагментом фасаду головного корпусу.

Символічні прості геометричні фігури: два маленьких кружальця на горизонтальній осі аверсу, ліворуч і праворуч на периферії кола аверсу, поряд з кантом у межах кругового надпису.

Малий Державний Герб України розташований по вертикальній осі аверсу між надписами: крупним україномовним та горизонтальним англомовним. Гербовий щит виступаючий, а Тризуб утоплений, на кшталт тризуба на пробних обігових монетах України номіналом 10, 25 і 50 копійок "Англійського карбування", 1992. Такий вигляд тризуба мають виключно монети названого вище карбування (на ЛПЗ штемпелями, виготовленими Royal Mint, Велика Британія). Royal Mint – Королівський монетний двір, ЛПЗ – Луганський патронний (верстатобудівний) завод.

Вигляд утопленого Тризуба і виступаючого Гербового щита рідкісного («Англійського») карбування представлені на фото 2.2, на решті монет України зображений виступаючий тризуб, фото 2.1.

Реверс.

Гасло «**Хортиця єднає Україну**». Надпис розташований по колу, у нижній його частині, шрифт крупний, відрізняється від шрифту надписів аверсу.

Таке гасло я вибрав, бо Запоріжжя – це, у першу чергу, легендарний острів Хортиця, найбільший острів річки Дніпро, унікальний природний та історичний комплекс, один з Семи чудес України, розташований у межах міста Запоріжжя, столиця Козацької держави. Саме йому притаманна найбільша позитивна енергетика.

Тло. Як тло реверсу, спочатку я мав намір вибрати фантастичний скелястий берег Хортиці, лівий берег Старого Дніпра (Думна скеля, Княжа скеля, Дурна скеля, Совутина скеля… – неймовірно, кожна з них має власну історію, народну легенду чи оповідку тощо). На фото 7 представлений вигляд на Княжу скелю.

Але не склалося, бракувало можливостей, вимушений був вдатися до компромісного варіанту. Для цього спростив звичайну мапу острова Хортиці (фото 6) до абрису у вигляді контурної лінії.

Флагшток з Державним Прапором України. По вертикальній осі, майже на весь діаметр реверсу, розміщений флагшток Державного Прапору України, як фрагмент найвищого у країні флагштока з Державним Прапором України, розташований саме на острові Хортиця, фото 3.

Праворуч флаштока – фрагмент **Першої Козацької церкви Покрови Пресвятої Богородиці** (острів Хортиця, фото 5).

Ліворуч флагштока – **фрагмент з пам'ятником Київському князю Святославу**, який загинув на Хортиці у бою з печенігами (фото 4).

Фрагмент з Гербом нашого університету – розміщений над фрагментом пам'ятника Святославу.

Розміщення флагштока під мапою острова Хортиця чи над нею, а також інші несуттєві змінення ескізу, я передав, разом з шістьома варіантами дрібних змінювань, на розсуд художників БМД НБУ.

На стор. 476 подані варіанти розроблених мною первинних ескізів аверсу і реверсу. З них спеціалісти (художники і скульптори) БМД НБУ мали виконати робочі ескізи і моделі для виготовлення у подальшому робочих штемпелів аверсу і реверсу відповідно.

Головний художник Двору Роман Чайковський мій ескіз схвалив, але висловив зауваження щодо верхньої частини Герба університету – яка йому нагадувала якусь геральдику (на кшталт геральдичної корони), а якщо це так, то названий фрагмент Герба університету потрібно легітимізувати.

Фото 1. Фасад головного корпусу "Машинки" – моє фото для розміщення у газеті «Інженер-машинобудівник» на всю ширину газетної полоси. Знімок зроблений влітку 1962 р.

Фото 2

Фото 2.1. Аверс обігових монет України (тризуб опуклий).
Фото 2.2. Аверс рідкісного «Англійського» карбування пробних монет України номіналом 10 коп., 25 коп. і 50 коп. (тризуб вдавлений).

2.1

2.2

Фото 3. Фрагмент Державного Прапора України. Установлений на пагорбі Єдності (о. Хортиця, м. Запоріжжя).
На час установлення самий високий флагшток держави.
Висота 35 м.
Площа Прапору 50 м^2.

Фото 4.
Памятник Київському князю Святославу.
Син Київських князя Ігоря і княгині Ольги.
Загинув на острові Хортиця у 972 р. у бою з печенігами.

Фото 5. Перша козацька церква Покрови Святої Богородиці.

Фото 6.
Мапа о. Хортиця.
Складена Яковом Новицьким.
Наукова праця «Острів Хортиця на Дніпрі», 1917 р.

Фото 7.
О. Хортиця.
Скелястий берег Старого Дніпра. Княжа скеля.

Фрагменти елементів аверсу та реверсу.

Варіанти розроблених мною первинних ескізів,
два аверсу і шість реверсу, Пам'ятної медалі.

У спілкуванні з паном Романом я його запевнив, що цим не слід перейматися. Цей фрагмент Герба «Машинки» просто політ творчої фантазії автора, – не має жодного значення, чи то є стилізована евольвента сектора зубчатого колеса, чи ділянка ланцюгової зірочки, а може фрагмент корони мера міста Запоріжжя чи губернатора Запоріжжя, випускників нашого технічного ЗВО. Ще у 2000 році університетом отримане свідоцтво про державну реєстрацію цього Герба університету.

Шановна «Машинко», розроблені мною варіанти ескізів аверсу і реверсу, якими ти нехтуєш майже чверть століття, або фрагменти названих ескізів, є можливість використати при відзначенні чергової круглої дати від дня твого заснування, ПРИРОДНО, ЯКЩО ТИ СТАНЕШ МЕНШ ЗАШКАРУБЛИВОЮ.

Додатки

Додаток А.

Цей матеріал був підготований мною для статті в одну із запорізьких газет про Пам'ятну дошку на честь спорудження студентами-електроприводниками навчального корпусу № 5 «Машинки» – статті, яка так і не побачила світ (за рішенням ректорату, як така що не заслуговує статті).

ПРО ОДНУ МАЛЕНЬКУ, АЛЕ ЯСКРАВУ СТОРІНКУ ВЕЛИКОЇ ІСТОРІЇ НУ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Не можна знати предмета,
не знаючи історію цього предмета
(Георг Вільгельм Фрідріх Гегель,
відомий філософ XIX ст.)

Саме про студентів-електроприводників електротехнічного факультету НУ «Запорізька політехніка» (НУ «ЗП») та про їх випускову кафедру ЕПА (Електропривода та автоматизації) йдеться у цій статті.

Так склалося, що кафедра ЕПА доволі тривалий час була територіально розпорошеною, її навчальні приміщення і лабораторії за площею мали суттєві обмеження та ще й були розкидані майже по всім поверхам першого і четвертого навчального корпусів, що створювало недоладні та вкрай некомфортні умови навчання, тривалі переходи між «парами» позбавляли відпочинку на перервах.

Така ситуація стала одним із чинників безпрецедентної події, у студентському житті кафедри ЕПА, а саме. Студенти електроприводники 1984 р. вступу академгруп Е314 і Е324 протягом 1986 року самі, без залучення будівельної організації-підрядника, не перериваючи занять (наказом ректора були переведені на вечірню форму занять), за участю професорсько-викладацького складу та навчально-допоміжного персоналу кафедри ЕПА, власноруч, повністю (від «нуля» до даху) виконали увесь будмонтаж нового п'ятиповерхового навчального корпусу № 5.

Заслужену вдячність та щиру повагу до студентів-електроприводників, які власноруч побудували навчальний корпус № 5 було нещодавно засвідчено

Урочистим відкриттям Пам'ятної дошки, установленої при вході до побудованого ними корпусу.

Як на мене, викладений тут матеріал, як нарис, додатково вимагає, як кажуть, конкретики про дійових осіб і виконавців. Сипну такої конкретики.

Зібравши напередодні описаних подій студентів академічних груп Е314 та Е324, я сказав їм приблизно таке.

«Хлопці й дівчата. Безперечно ви дорослі та серйозні люди, багатьом з вас уже виповнилось 19 років, маєте солідний досвід спорудження різнопланових об'єктів, у рамках студентських будзагонів, за вашими плечами побудовані й прийняті до експлуатування корівники і свинарники півдня Запорізької області, промислові і цивільні споруди Тюменської області Сибіру. Природно багато з вас мають фахові посвідчення мулярів, малярів, бетонників, штукатурів тощо. Переконаний, вам до снаги й самостійне будівництво без будівельної підрядної організації».

Преамбула така.

Є проект спорудження нового навчального корпусу № 5, є третина бюджетного фінансування будівництва загальною вартістю в один мільйон карбованців.

Задача відшукати можливість фінансування за рахунок здобуття дольових коштів та відшукати недорогого будпідрядника».

Кафедрі кортить перебратися до нового навчального корпусу, треба нам відшукати можливість побудувати «хату без тата». Студентів така ідея захопила.

Я доповідав ректорові про домовленості зі своїми крутими контрагентами про можливість отримання дольового фінансування будівництва. Більше того, з метою економії коштів запропонував ректорові свою кандидатуру у керівники будівництва (маю середньотехнічну будівельну освіту) і виключно силами студентів-електроприводників, за допомогою особового складу своєї кафедри збудувати об'єкт без підрядної організації, за що отримаємо собі один поверх корпусу.

Наскільки нам було складно й відповідально будувати самим багатоповерхівку без будпідрядника, в умовах навчального закладу, без бульдозера, без автокрана, потрібних мало не щодня, проблемами із самоскидами, бетоном, розчином, цеглою.

Студентам – праця кожного робочого дня у дві зміни з дотриманням двох графіків (будівництва і навчального процесу), співробітників кафедри ЕПА – трьох графіків (будівництво, штатний навчальний процес за всіма формами навчання і додатковий навчальний процес зі студентами-будівельниками за вечірньою формою).

До речі, машиніст баштового крана була єдиною особою посеред будівельників без «громадянства» кафедри ЕПА.

Я особисто не уявляв собі нічого більш важливішого, ніж повсякдень, з ранку до вечора опікуватися безпечними умовами робіт та достеменного дотримування технології будівництва.

Безперечно, мої студенти були висококваліфікованими і досвідченими будівельниками, це з одного боку, а з іншого – це діти, вчорашні десятикласники на тоді, а об'єкт будівництва не пісочниця. Не дай Бог, розіб'ється дитина, впавши з висоти на арматуру, або її придушить багатотонна брила у вигляді довжелезної бетонної плити міжповерхового перекриття південного проліту коробки – батькам довічна журба, а мені, як офіційному начальникові будівництва (сумісно головний інженер, виконроб й інспектор з охорони праці тощо), – грати.

Виходячи з цих тяжких міркувань я, як керівник будівництва, з самого початку жорстко вимагав від ректорату своєї повної адміністративної автономії від впливу керівників будь-яких служб і структурних підрозділів, деканатів, проректорів тощо, з огляду виконання моїх посадових обов'язків, як завідувача кафедри, а щодо будівельників, навпаки, вибирати їх з персоналу, підпорядкованому мені, як завідувачу кафедри.

Саме така позиція та висока трудова дисципліна і організація забезпечили протягом усього періоду будівництва навчального корпусу (тривалістю менше року) моїм будівельникам, образно кажучи, комфортну роботу без жодної подряпини.

P.S. Побудували корпус, відсвяткували входини до новобудови, але деяка ностальгія стосовно покинутих помешкань кафедри залишилась. Йдеться про ауд. 148 першого поверху головного корпусу.

Це приміщення, як на мене, має позитивну енергетику спілкування. У ньому проводили засідання кафедри, деякі урочисті заходи тощо.

У колишні часи тут розміщувалася капличка – Божий храм, де наші студенти перших десятиліть минулого століття молилися Богу за себе і за свій навчальний заклад.

Шкода, що наразі це приміщення не облаштоване під культове, хоча б освітянське, якщо не релігійне.

Валерій Бондаренко – завідувач кафедри
ЕПА НУ «Запорізька політехніка»

P.S. S. А мені ще шкода, що ця стаття не побачила світ.

Додаток Б.

Звернення до виборців «ДО УВАГИ НЕББАЙДУЖИХ»
напередодні виборів ректора НУ "Запорізька політехніка", 14.09.2021 р.

Комусь з нас, мабуть, ПОВИЛАЗИЛО, бо ми не бачимо, що вже другий рік зволікається обрання нового ректора, штучно затягується перехідний процес, провокуючи при цьому його нестабільність, ЗВО деградує.

Невже колектив НЕ ПРИСТАВ від цього.

Комусь з нас, мабуть, ще й ПОЗАКЛАДАЛО, бо ми не чуємо з усіх боків застороги нищення нашого лідерства у технічній освіті регіону (при наявності у нас складової гуманітарної підготовки).

Нам що, ПОКОРЧИЛО, ми що, не можемо поставити "галочку" у бюлетені у потрібному місці, керуючись власним здоровим глуздом, бо ми вибираємо не просто ректора, а в його особі обираємо долю університету і його колективу.

Кого нам призначали і кого ми обирали у ректори у минулому, що вони за одні?

Я поступив у "Машинку" у 1958 р. на спеціальність з електричних машин і апаратів ливарного факультету – і вже понад 60 років душею і серцем прикипів до неї, а це термін не малий, більше половини усієї історії університету.

Ректорів, під началом яких я працював, знав добре. П.Михайлова – близько 20 років, як студент, заступник декана ЕТФ, доцент, науковий керівник Спеціальної закритої НД лабораторії.

В.Попова, П.Краснокутського, С.Бєлікова – весь період їх ректорства, як завідувач провідної випускової кафедри електропривода і автоматизації ЕТФ, яку я очолював протягом 40 років (1979-2019 рр.), за тривалістю керування кафедрою ледве-ледь менше ніж ректор В.Попов, третій за цим показником проректор Ю.Шульте.

Мій досвід довготривалої співпраці з цим контингентом надає мені право висловити думку про нього, зокрема, ранжувати за критерієм *добропорядність* у часі (від ректора до ректора). На жаль, стійка спадна тенденція.

Моя особиста думка: у "Машинці" справжнім ректором був лише П.Михайлов.

Для нас усіх жаданим було б мати нового ректора, який би на цій ганебній тенденції поставив би жирну крапку, а потім, у надзвичайно складних

умовах, створених «мудрим» керівництвом попереднього ректора, а потім в.о. ректора, розпочав би змінювання названого вектору на полярний.

Повинен визнати, що цьому із запропонованих чотирьох претендентів відповідає, на мій погляд, тільки Віктор Грешта.

Віктор нагадує мені ректора П.Михайлова, якого я добре знав по роботі, у побуті, гостював дома і на дачі. Він для мене уособлення образу РЕКТОРА. П.Михайлов був виважений, мудрий, добрий, працездатний, працелюбний, не зациклювався на дрібницях, бачив людей наскрізь. Віктор Грешта не тільки вдачею, а й зовнішнє нагадує мені ректора П.Михайлова.

А от гумористом останній був неперевершеним.

Головного бухгалтера на той час звали Петро Іванович, начальник Першого відділу теж був Петро, Петром був і ще один начальник відділу. П.Михайлов всім їм присвоїв царський титул. Зокрема, говорив – не йдіть до головного бухгалтера, а йдіть до Петра І. А про Миколу Павлюка казав: це декан, у якого я працюю ректором…

Чотири претендента, один гуманітарій, вкрай небажаного для посади ректора ТУ профілю, далекий від технічної освіти, натомість за нього, мабуть, стоїть значна частина колективу гуманітарної підготовки, колективу самодостатнього і шустрого, це небезпечно для нас, технарів, за яких виставлено три претендента.

Щодо гуманітарного претендента. Як така солідна людина могла допустити, що його за ручку, як першокласника, водив ректор С.Бєліков по кафедрам, як зубожілий комівояжер пропонуючи по хатам свої неходові заваляці товари, або як у байці дідуся І.Крилова «водили, как видно на показ…». Та ще й розсипалися у компліментах. Я добре знаю С.Бєлікова, його натуру і його вдачу, якщо він наддоброзичливий до когось, будь насторожі до цієї людини, можливо несамостійної і улесливої, і навпаки, якщо вельми недоброзичливий – мабуть, людина самостійна і принципова.

Прийшли ім’яреки і на кафедру ЕПА. Я запитав ректора, чому він прапор університету намагається віддати малознайомій для загалу людині, а не комусь із своєї команди, безмежно відданої йому, перевіреною 20-літньою службою йому вірою і правдою, наприклад, В.Грешті (від службової діяльності якого він був у захваті, говорив, що у нього найкращий проректор це начальник НМВ Грешта). У відповідь – непереконлива похвала Е.Гугніну і недоброзичливість до В.Грешти. Як на мене, це Е.Гугніну подвійна ведмежа послуга, а В.Грешті похвала, дякую, пане екс-ректоре.

З Олександром Овчинніковим я говорив як з братом по опозиції до С.Бєлікова, залишився не в захваті.

Ще один претендент – з ЕТФ, який у число претендентів попав випадково, якщо не сказати більше.

Повірте, я ЕТФ знаю, як ніхто, краще п’яти пальців своєї правиці.

Об’єктивно, та на моє глибоке переконання, на ЕТФ наразі немає особистості, як б мала належний досвід, характер, знання і уміння, ще й не скомпрометованої, особливо в останні роки, у морально-етичному сенсі, щоб уможливити право обіймати таку високу і відповідальну посаду.

Не знайдеться платформи, добре обізнаних опонентів, переконливих анти-аргументів, щоб довести протилежне. Для моїх опонентів щодо кандидатури у ректори від ЕТФ, їх прибічників, для скептиків і легковірів викладаю алгоритм моєї аргументації.

Гниття Е-факультету розпочалось у 1977 р., ганебним, недолугим, шкідливим і меркантильним поділом потужної і самодостатньої кафедри ЕМА на дві сіренькі кафедри-доходяги – кафедру електричних машин (ЕМ) і кафедру електричних апаратів (ЕА). Останню чверть століття ці кафедри існували виключно на дотаціях ректорату й паразитування щодо інших кафедр.

Так, усього за 5-7 останніх років існування кафедри ЕМА (по 1977 р.) співробітниками її захищено більше десяти кандидатських дисертацій. А, зокрема, на кафедрі-доходязі, каф. ЕМ за весь час півстолітнього її існування 1977-2021 рр. співробітниками цієї кафедри захищено всього одна кандидатська дисертація, і то у після-бєліковський період. Кошти на утримання аспірантур цих кафедр майже півстоліття викидалися керівниками кафедр коту під хвіст. А ректорат за це їх навіть пальчиком перед носом не посварив. Це неподобство.

При цьому на Е-факультеті навколо його керівництва починає формуватись деструктивний меркантильний осередок, за підтримкою ректора С.Бєлікова, під проводом проректора, завідувача кафедри електричних машин С.Яримбаша.

Знічев’я вигадав я термін «3К-технологія», на кшталт «3D-технологія», теж три координати і теж з перспективою їх збільшення. 1-а координата «К» – корупція і її елементи у використанні адмінресурсу; 2-а координата «К» – кумівство, «сімейщина» тут як удосконалення названої координати; 3-я координата «К» – кругова порука.

С.Яримбаш, під керівництвом ректора, у себе на кафедрі, але у середовищі ректорату і факультету ЕТФ, створює кубло кафедри ЕМ із її штатних НПП, філію "Машинки", що налічувало у своєму складі мало не половину проректорів (проректор, зав. кафедрою ЕМ С.Яримбаш і проректор, доц. кафедри ЕМ О.Андрієнко) і все керівництво ЕТФ (декан доц. В.Метєльський і заступник декана, ст.викл. В.Савельєв).

Це кубло С.Яримбаш гордо називав «кузнею кадрів». З цим важко було не погодитись – усі без винятку доценти цього кубла стали професорами, а ст.викл. – доцентом, усі без захисту докторських і кандидатської дисертацій.

Ці неструктурні штучні утворення 3К-технологією мали всю повноту влади, діяли на користь самим собі, завдавали шкоду факультету при повній безповідальності за свої діяння.

І все оце під егідою проректора С.Яримбаша, що чверть століття, як Сірко із пасльону, виглядав з-за спини одіозної постаті ректора С.Бєлікова, який безмежно, бездумно, беззастережно і особливо безапеляційно йому (та його посіпакам) довіряв.

Фактів щодо цього у мене – хоч греблю гати.

Тепер про яблуню і яблуко, яке від неї недалеко котиться, або яка хата, такий і тин, який батько такий й син.

Зовсім трохи про батька.

У книжці до 45-ліття ЕТФ (2006 рік) зав. кафедри ЕМ С.Яримбаш з гордістю проголошує, що колектив кафедри ЕМ добре знаний у далекому зарубіжжі, а електрична машина, як найбільш досконалий електромеханічний перетворювач енергії, має ККД, який сягає 99 % (стор. 29), а він (С.Яримбаш) підготував до захисту докторську дисертацію (стор. 37). Абсолютно все не відповідає дійсності. Можливі два варіанта: або цей матеріал С.Яримбаш вичерпав зі звіту кафедри ЕМ з наукової роботи за 2005-2006 н.р., або скористався підготовленою до захисту власною докторською квазі-дисертацією.

Я впевнений, що пан професор повинен знати і особливості механічних втрат, і тепловий баланс, і тепломасообмін, і джоулеву дисипацію енергії в електромеханічних структурах, і що Нобелівська премія ще не плаче за створення надефективних електричних машин. Просто треба було б у 1977 р. прислухатися кафедрі ЕМ до рекомендацій й перейменувати себе на кафедру трансформаторобудування.

Натомість назва тієї книжки «Творці земних блискавок» НАПРИЧУД вдала, а для керівництва ЕТФ і керівництва кафедри ЕМ – це була просто знахідка. Справа у тому, що творцями земних блискавок у позитивному сенсі можуть бути тільки фахівці-електрики у галузі *техніки та електрофізики високих напруг*. На ЕТФ, на превеликий жаль, УСІ БЕЗ ВИНЯТКУ освітні програми ВИКЛЮЧНО З ГАЛУЗІ ЕЛЕКТРОСПОЖИВАННЯ (приклад ауд. 220, навіть функціонально, недоречний), і творити земні блискавки вони можуть лише різними короткими замиканнями, у величезній більшості

обумовлених непрофесіоналізмом, порушенням нормативних ПУЕ, нехлюйством та різного роду головотяпством, у тому числі і зі зломом.

Трохи про батька і сина. Дві ремарки.

Перша ремарка.

І каже тато: повернись-но синку, тепер ти будеш відповідально секретарювати у приймальній комісії, а я головувати, як перша особа (не важливо постійна чи тимчасова, важливо що легітимно це прерогатива очільника, а для форми буде призначений, наприклад, перший проректор), будемо ми, синку, по сімейному, ладненько керувати процесом.

Друга ремарка.

Перший тур перевиборів ректора. Кабінка, я виходжу з неї, поруч урна, поруч них спостерігач Д.Яримбаш – зазирає у цей, чомусь обмежений простір, як сорока в маслак. Та відійди ти кроків 10-15, і "спостерігай", прибери лавку, якщо заважає, тіснота ж, не будь більмом на оці.

У знак протесту проти штучного створення незручностей комфортного опускання бюлетеня в урну я, демонстративно, показую розгорнутий бюлетень (усе поруч, легко прочитати): читай, якщо цікаво, я голосую за Грешту. А потім у розгорнутому вигляді опускаю в урну. Згоден, не зовсім чемно, але це протестна акція.

Другий би, зрозумівши нетактовність, просто відійшов би й усе. Але ні, ми із «обидчевых фамилий». Говорить, мабуть, син: тато, поклопочи, мовляв, на Вченій раді університету прийняти рішення опускання бюлетеня у згорнутому вигляді.

Розумна річ, всі почали гукать. Послухали доречний проект постанови і проголосували. Так, розумно, тільки, як на мене, слід було б додати «…і кидати в урну, а не на підлогу».

У наступному турі, уже на знак протесту проти рішення Ради, я показав спостережнику бюлетень у розгорнутому вигляді, а потім, як законослухняний співробітник, виконуючи постанову Ради, акуратно згорнув бюлетень і опустив його в урну.

Про сина.

Д.Яримбаш – аспірант.

Він не пішов в аспірантуру на своїй кафедрі, де тато був завідувач, не через сімейщину, а тому, що там аспірантура разова, від якої є тільки назва. Подався до мене на кафедру ЕПА, де аспірантура і докторантура на постійній основі, а захист дисертацій поставлений на конвеєр. В аспірантурі кафедри Д.Яримбаш був недовго, але сімейство Яримбашів за доволі короткий час

перебування Д.Яримбаша аспірантом на кафедрі ЕПА встигло, за сприянням С.Бєлікова, наслідити, я думаю, і батько і син це добре пам'ятають. Але мораль не у тій далекій події, а у відлунні у теперішній час. Якщо забули, я нагадаю.

Д.Яримбаш – завідувач кафедри ЕМ.

Обмежусь тільки одним прикладом брудної так званої вступної компанії до аспірантури ЕТФ 2018 р.

Під час підготовки до вступного випробування, його проведення та зарахування творилося щось неймовірне. Порушувалось все, що можна було порушувати, оформлення всіх потрібних документів – просто жах, гидко паличкою торкатися, я їх не підписував, щоб не забруднитися. Усе діялось під проводом члена предметної комісії Д.Яримбаша, хоча головою комісії був П.Андрієнко, якого замість мене (В.Бондаренка), що десятиліттями керував цією комісією (без жодних порушень, не кажучи вже про корупційні елементи), у пожежному порядку, безпосередньо перед вступними випробуваннями, призначив новоспечений проректор В.Наумик, навіть усно не проінформувавши мене про це. Обидва, і Д.Яримбаш, і В.Наумик, у цьому проявили себе як базарні баби (плітки, побрехеньки, наговори), й обидва пізніше націлилися на вибори на посаду ректора, останній, як мені здається, заради підігрування комусь.

Про ці, м'яко кажучи, негаразди я проінформував ректора С.Бєлікова у «Зверненні» до Голови приймальної комісії С.Бєлікова від 07.09.2018 р., зареєстроване у відділі діловодства № 0-114/97 10.09.2018 р., яке ректора розлютило через моє залучення «електротехнічних» членів його команди до 3К-технологів і зажадав від мене, для початку, докладних письмових пояснень. Про це та про «подвиги» Д.Яримбаша у брудній приймальній компанії я доповів ректорові у «Розгорнутих поясненнях» Голові приймальної комісії С.Бєлікову від 17.10.2018 р. на 22-х сторінках.

На мій погляд, цинічною стала реакція С.Бєлікова на мої «Розгорнуті пояснення» у вигляді рекомендації Д.Яримбаша до призначення відповідальним секретарем Приймальної комісії університету.

Д.Яримбаш напередодні виборів.

З використанням модернізованої 3К-технології Д.Яримбаш пограбував Е-факультет, захапавши під себе (під каф. ЕМ) більше половини факультетського контингенту прийому 2021 р., залишивши решту (трьом випусковим кафедрам) менше половини (ЕА – 8 %, ЕПА – 18 %, ЕПП – 22 %), латану свитину з каліки «електротехніка та електромеханіка» знімає, з шкурою знімає, бо нічим обуть княжат недорослих. Княжата недорослі – дві повнокровні групи (на ЕТФ їх всього дві, і обидві на кафедрі ЕМ) під їх обидві ОП.

Друга повнокровна група (ОП з промислової та комунальної теплоенергетики) відкрита кон'юнктуро, з меркантильних міркувань, з ще більш сумнівним щодо нагальної потреби регіону у таких спеціалістах, порівняно з електроенергетиками.

Куди подівся декан ЕТФ, з позицією щодо концепції розвитку факультету? Можливо, він вирішив потерпіти, примиритися зі свавіллям зав. кафедри ЕМ – можливо усім електрикам буде помітною знижка на комунальні послуги за тепло у їх квартирах…

Тепер нагадую претенденту на посаду ректора від Е-факультету, про що він знав, але теплоенергетика мабуть забила йому баки щодо електроенергетики.

Наш регіон єдиний в Україні, а може й у світі, де компактно зосереджені найпотужніші у державі споживачі усіх видів первинної енергії для генерування виробничої електрики. Це – атомна (Запорізька АЕС), нетрадиційна (Ботіївська ВЕС), гідравлічна (ДніпроГЕС-1, ДніпроГЕС-2), теплова (Запорізька ТЕС, остання у відповідності до світових тенденцій різко зменшується, за браком природних теплоносіїв (виняток поки що природний газ). До цих гігантів приєднується ще один, Запорізька об'єднана електроенергетична система, одна з найпотужніших в Україні, з надзвичайно розвиненою інфраструктурою, яка може забезпечити запорізькою електроенергією більше половини території держави.

Наш ЕТФ з погляду суто електричного надання регіону освітньо-професійних послуг (ОПП) в упор цього не помічає, та й команда ректора С.Бєлікова теж байдужа (нівроку згадав перед виборами ректора), яка й наразі залишилася практично без змін.

Виробнича електрика існує у п'яти іпостасях: генерування, перетворення, розподіл, пересилання на далекі відстані та споживання. П'ята іпостась – споживання, притаманна усім регіонам України, у тому числі і нашому (при чому, на відміну від багатьох регіонів України, має й обидві її потужні складові, не тільки урухомної, а й технологічної електрики).

Отже – злочинна відсутність десятиліттями підготовки спеціалістів з електроенергетики усіх чотирьох її іпостасей (виробництво, перетворення, розподіл, пересилання електроенергії на далекі відстані) та, як глузування над електроенергетикою, кон'юнктурне насадження промислової і комунальної теплоенергетики, на шкоду електротехніці і електромеханіці.

З таких міркувань університету давно слід було б відкрити й електроенергетичний факультет. Мені останні майже 30 років заперечували, і доволі "переконливо": що батько електриків може бути тільки один, а два факультети – два батька, це негоже.

Кафедра ЕМ, схоже навпаки, – як показує, зокрема, «донорство», – на базі своєї кафедри намагається створити філію під назвою «ЕТФ».

Уже проглядаються перші кроки. Кафедра ЕМ, захопивши 52 % контингенту бакалаврів першого курсу, з успішним використанням 3К-технології, – абсолютно всі фахові та спеціальні дисципліни нової ОП, у тому числі і дисципліни кафедр ЕПП та ЕПА, самостійні і традиційні дисципліни названих кафедр, забирає собі, а потім буде виписувати допуски потрібним (реципієнтам донора), спотворюючи інститут сумісництва і почасової оплати шабашниками та заробітчанами, не на користь якості навчального процесу, методичній і науковій роботам та вибудовуючи на цих кафедра п'яту колону кафедри ЕМ.

Це будуть не реципієнти, це будуть васали кафедри ЕМ.

На завершення.

У передвиборчій програмі Д.Яримбаша, розміщеної на сайті НУ "Запорізька політехніка", відсутній реквізит його персональних нагороджень за працю. Натомість на кафедральній сторінці вони є.

Природно, це не забудькуватість і не надмірна скромність. Можливо, це прагнення уникнути зайвих запитань. У мене вони виникли. Чому тільки матеріальні заохочення, та ще й з хорошими "бабками"? А моральних заохочень – геть зовсім немає (бо вони без навару? це що, торбохват, чи як?). За які особисті видатні заслуги перед ЕТФ Д.Яримбаш отримав НАЙКРУТІШІ на ЕТФ премії? А «лауреата стипендії Президента» він отримав у 2006 р., працевлаштувавшись у ЗНТУ у 2005 р. Розпочав працювати у ЗНТУ не з заробляння лауреатства, а з його оформляння. Нічого собі. Чого це С.Бєліков так роздобрився? Можливо, це аванс за підготовку і захист кандидатської дисертації?

За час мого завідування кафедрою ЕПА не «підготовлена одна кандидатська дисертація» – а захищено 4 докторських, 21 кандидатська і 1 магістерська дисертації, які не тільки не мали адресних заохочень, а пройшли взагалі непомітно, як на Е-факультеті так і на рівні ректорату.

На час отримання Д.Яримбашем стипендії Президента у штаті кафедри ЕПА було чотири доктора наук (Є.Потапенко, І.Труфанов, О.Волков, В.Зіновкін, докторант кафедри ЕПА доц. І.Орловський завершував дисертаційне дослідження). На решті випускових кафедр ЕТФ взагалі не було жодного доктора наук.

На базі кафедри ЕПА була створена Спеціалізована вчена рада ЕТФ (голова, вчений секретар і три прямі доктора наук – співробітники кафедри ЕПА); за сприянням всесвітньо відомої німецької фірми SIEMENS на кафедрі

ЕПА була створена Комп'ютерна лабораторія з промислової автоматизації і електроприводів «ЗНТУ-SIEMENS», єдина у регіоні на своїми функціональними можливостями; кафедра під свої лабораторії отримала третину аудиторного фонду навчального корпусу № 5, за будівництво виключно силами співробітників і студентів кафедри ЕПА (без жодного будівельного підрядника, до того ж кафедра "вибила" дольові кошти на спорудження цього корпусу від своїх потужних наукових контрагентів, організацій оборонної та космічної галузей); кафедра ЕПА єдина на той час що мала дві річні стипендії ДААД Німеччини для студентів і аспірантів Південної та Південно-Східної Європи, протягом 10 років.

Тому завершую тим, з чого розпочав. ОБ'ЄКТИВНО, ТА НА МОЄ ГЛИБОКЕ ПЕРЕКОНАННЯ, НА ЕТФ НАРАЗІ НЕМАЄ ОСОБИСТОСТІ, ЯК Б МАЛА НАЛЕЖНИЙ ДОСВІД, ХАРАКТЕР, ЗНАННЯ І УМІННЯ, ЩЕ Й НЕ СКОМПРОМЕНТОВАНОЇ, ОСОБЛИВО В ОСТАННІ РОКИ, У МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОМУ СЕНСІ, ЩОБ УМОЖЛИВИТИ ПРАВО ОБІЙМАТИ ТАКУ ВИСОКУ І ВІДПОВІДАЛЬНУ ПОСАДУ.

Отже, здоровий глузд вимагає – голосуй за Віктора Грешту, кращого немає.

Я не вірю у містику (Едуард – Олександр – Віктор – Дмитро), проте навіть зірки зичать нам: Віктор – це «перемога».

Візьму я знічев'я це звернення і відійшлю його аж до самого Києва, до пана міністра МОНУ. Що заважає мені пофантазувати – він прочитає цей опус, а потім з якоюсь емоцією (байдужість, посмішка, образа, обурення, лють), або без неї, і скаже: «Ти що, дядьку, з глузду з'їхав, не дивишся інформаційних каналів, не читаєш газет, чи забув нашого духовного наставника О.Бендера, я тобі нагадаю – підвів він німецького контрактного інженера на прізвище Генріх Марія Заузе до геркулесівського ящика для скарг і каже на чистій німецькій мові: Сюда. Розумієте? У ящик. Шрайбен, шріб, гешрібен. Писати. Я пишу, ти пишеш, він пише, вона пише, воно пише, усі пишуть – ніхто не читає».

Давайте, люди, розраховувати на самих себе.

Професор кафедри ЕПА В. Бондаренко

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АГЧ	Адміністративно-господарська частина
АД	Асинхронний двигун
АЕП	Автоматизований електропривод
АЕС	Атомна електростанція
АН	Академія наук
АОМ	Аналогова обчислювальна машина
АТО	Антитерористична операція
АФ	Автомобільний факультет
БМД	Банкнотно-монетний двір
БМО	Будівельні машини і обладнання
БХ	Біжуча хвиля (тип рушія)
ВАК	Вища атестаційна комісія
ВАТ	Відкрите акціонерне товариство
ВЕС	Вітрова електростанція
ВІТ	Всесоюзний інститут трансформаторобудування
ВК	Відділ кадрів
ВНЗ	Вищий навчальний заклад
ВНДІТрансмаш	Всесоюзний науково-дослідний інститут транспортного машинобудування
В.о.	Виконуючий обов’язки
ВТВ	Виробничо-технічний відділ
В/ч	Військова частина
Г-Д	Генератор-двигун
ГЕС	Гідравлічна електростанція
ГК «НППФ» НРБ	Господарський комбінат «Національний програмний проектний фонд», НРБ
ГМНО	Готель Міністерства народної оборони
ГНДЛ	Госпрозрахункова науково-дослідна лабораторія
ГУК	Головне управління кораблебудування (Міністерство Збройних сил СРСР)
ГФ	Гуманітарний факультет
ДААД	Німецька служба академічних обмінів
ДВЗ	Двигуни внутрішнього згорання
ДІІТ	Дніпропетровський інститут інженерів транспорту
ДКР	Державні конструкторські розробки
ДП	Дочірнє підприємство
ДПС	Двигун постійного струму
ДРК	Двигунево-рушійний комплекс
ДСП	Дугова сталеплавильна піч
ДСС	Дніпроспецсталь
Д.т.н.	Доктор технічних наук
ДТУ	Державний технічний університет
ЕА	Електричні апарати
ЕК	Екзаменаційна комісія
ЕМ	Електричні машини
ЕМА	Електричні машини і апарати
ЕМСА та ЕП	Електромеханічні системи автоматизації та електропривод
ЕМФ	Електромеханічний факультет
ЕнМ	Енергоменеджмент

ЕОМ	Електронно-обчислювальна машина
ЕП	Електропривод
ЕПА	Електропривод і автоматизація
ЕПП	Електропостачання промислових підприємств
ЕПУ	Електрифікація промислових установок
ЕСЕС	Електротехнічні системи електроспоживання
ЕТОЕВ	Електротехнічне обладнання енергоємних виробництв
ЕТ	Електротехнічний
ЕТФ	Електротехнічний факультет
ЕШП	Електрошлакове переплавлення
ЗАЗ	Запорізький автомобільний завод
ЗАТ	Закрите акціонерне товариство
ЗБК	Залізобетонний комбінат
ЗВО	Заклад вищої освіти
ЗГЕТ	Запорізький гідроенергетичний технікум
ЗДТУ	Запорізький державний технічний університет
ЗЕТК	Запорізький електротехнічний коледж
ЗЕРЗ	Запорізький електровозоремонтний завод
ЗІЕІТ	Запорізький інститут економіки і інформаційних технологій
ЗМІ	Запорізький машинобудівний інститут
ЗНТУ	Запорізький національний технічний університет
ЗОО	Запорізький обласний осередок
ЗТЗ	Запорізький трансформаторний завод
IAETE	Міжнародна асоціація з обміну студентів для проходження виробничої практики
ІЕД	Інститут електродинаміки
ІЕСК	Інститут економіки і систем керування
ІФФ	Інженерно-фізичний факультет
КБ	Конструкторське бюро
КВП	Контрольно-вимірювальні прилади
КД	Кроковий двигун
КДБ	Комітет державної безпеки
ККД	Коефіцієнт корисної дії
3К-Технологія	термін, на кшталт «3D-технологія», теж три координати, і теж з перспективою їх збільшення, з метою більш стислого, більш лаконічного, усного і письмового, подання корупційних вихваток керівництва структурних підрозділів та окремих фізичних осіб університету; 1-а координата «К» – корупція й її елементи у використанні адмінресурсу; 2-а координата «К» – кумівство, сімейщина (тут як розширення функцій цієї координати); 3-я координата «К» – кругова порука
КМУ	Кабінет Міністрів України
КПІ	Київський політехнічний інститут
К.т.н.	Кандидат технічних наук
ЛАД	Лінійний асинхронний двигун
ЛЕП	Лінія електропересилання
ЛМЯ	Лабораторія магнітних явищ
ЛПЗ	Луганський патронний (верстатобудівний) завод
ЛПКБ «Рубін»	Ленінградське проектно-конструкторське бюро «Рубін»
ЛФ	Ливарний факультет
«Машинка»	неофіційна назва ЗМІ, ЗДТУ, ЗНТУ, НУ "Запорізька політехніка"
МВС	Міністерство внутрішніх справ
МВССО	Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти

МВТУ	Московське вище технічне училище
МГД	Магнітна гідродинаміка
1-й МГЗ	Перший Московський годинниковий завод
МЕІ	Московський енергетичний інститут
МІМ	Міжнародний інститут менеджменту
МК	Махальне крило (тип рушія)
ММФ	Механіко-металургійний факультет
МНЦ	Мідь-нікель-цинк
МОНУ	Міністерство освіти і науки України
МОП	Міністерство оборонної промисловості
МП	Мікропроцесор
МПБ	Машино-прокатна база
МПК	Мікропроцесорний контролер
МПТ	Мікропроцесорна техніка
МПС	Мікропроцесорна система
МТЛВ	Машини і технологія ливарного виробництва
МФ	Машинобудівний факультет
МФТІ	Московський фізико-технічний інститут
Мінюст	Міністерство юстиції
НАНУ	Національна Академія Наук України
НАТО	Організація Північноатлантичного договору
НБУ	Національний банк України
НВ	Навчальний відділ
НВК	Науково-виробничий комплекс
НВП	Науково-виробниче підприємство
НДІ ДС	Науково-дослідний інститут Джерел струму
НДП	Навчально-допоміжний персонал
НДР	Науково-дослідна робота
НДЧ	Науково-дослідна частина
НМВ	Навчально-методичний відділ
НМК	Навчально-методична комісія
НПП	Науково-педагогічні працівники
НР	Наукова робота
НРБ	Народна Республіка Болгарія
НТР	Науково-технічна рада
НТТМ	Науково-технічна творчість молоді
НУ	Національний університет
НТУ	Національний технічний університет
ОКР	Освітньо-кваліфікаційний рівень
ОКХ	Освітньо-кваліфікаційна характеристика
ОП	Освітня програма
ОПІ	Одеський політехнічний інститут
ОПП	Освітньо-професійні послуги
ОПР	Освітньо-професійний рівень
ОЦ	Обчислювальний центр
ПА	Промислова автоматизація (автоматика)
ПВ	Період вмикання
ПВС	Професорсько-викладацький склад
ПГ / ДПГ	Погано / Дуже погано (оцінка)
ПЕ	Промислова електроніка
ПЕУ	Планово-економічне управління
ПЗ	Пояснювальна записка

ПК	Персональний комп’ютер
Примтандем	тандем проректор С.Яримбаш – декан ЕТФ В.Метєльський
ПТМ	Піднімально-транспортні машини
ПУЕ	Правила улаштування електроустановок
ПЦБ	Промислово-цивільне будівництво
РПЗ	Радіоприладобудівний завод
P.S.	Постскриптум
P.P.S.	Пост постскриптум
САК	Система автоматичного (автоматизованого) керування
СП	Спільне підприємство
СП-Д	Статичний перетворювач – двигун
ТАК	Теорія автоматичного керування
ТАР	Теорія автоматичного регулювання
ТВП	Тривала виробнича практика
ТДАТУ	Таврійський державний агротехнологічний університет
ТЕО	Техніко-економічне обґрунтування
ТЕП	Теорія електропривода
ТЕС	Теплова електростанція
ТЗ	Технічне завдання
ТЗЕ	Теоретична і загальна електротехніка
ТМ	Технологія металів
ТМ і ТММ	Теоретична механіка і теорія механізмів і машин
ТПП	Торговельно-промислова палата
ТФ	Транспортний факультет
УКБ	Управління капітального будівництва
ФЕТ	Факультет електронної техніки
ФРН	Федеративна Республіка Німеччини
ФТІ	Фізико-технічний інститут
ЦВВ	Цех високовольтних випробувань
ЧерРПЗ	Чернігівський радіоприладобудівний завод
ЧПК	Числове програмне керування
Royal Mint	Королівський монетний двір (Велика Британія)
ZTR	Зовнішньоторговельна фірма Запоріжтрансформатор

ДЛЯ НОТАТОК

Художнє видання

БОНДАРЕНКО Валерій

МОЯ КНИЖКА,
АБО НЕУНИКЛИВО І БЕЗ ГРИМУ

Про себе і «Машинку» вирізнено

ISBN 978-966-289-744-9

Підписано до друку 26.07.2023 р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 28,71. Наклад 50. Замовлення № 0723-065.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво та друк: ОЛДІ+
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Свідоцтво ДК № 7642 від 29.07.2022 р.

Тел.: +38 (098) 559-45-45,
+38 (095) 559-45-45, +38 (093) 559-45-45
Для листування: 65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
E-mail: office@oldiplus.ua